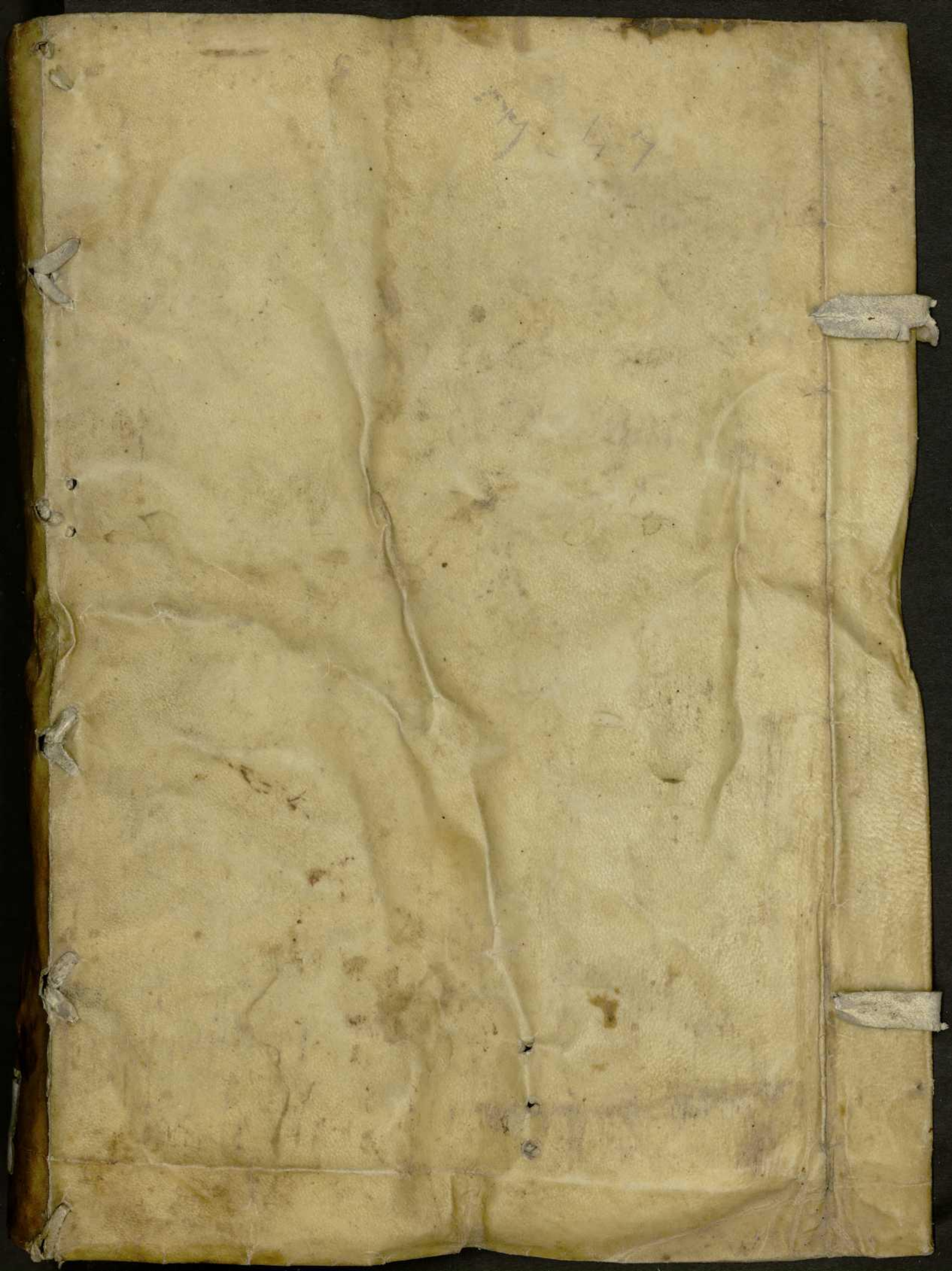
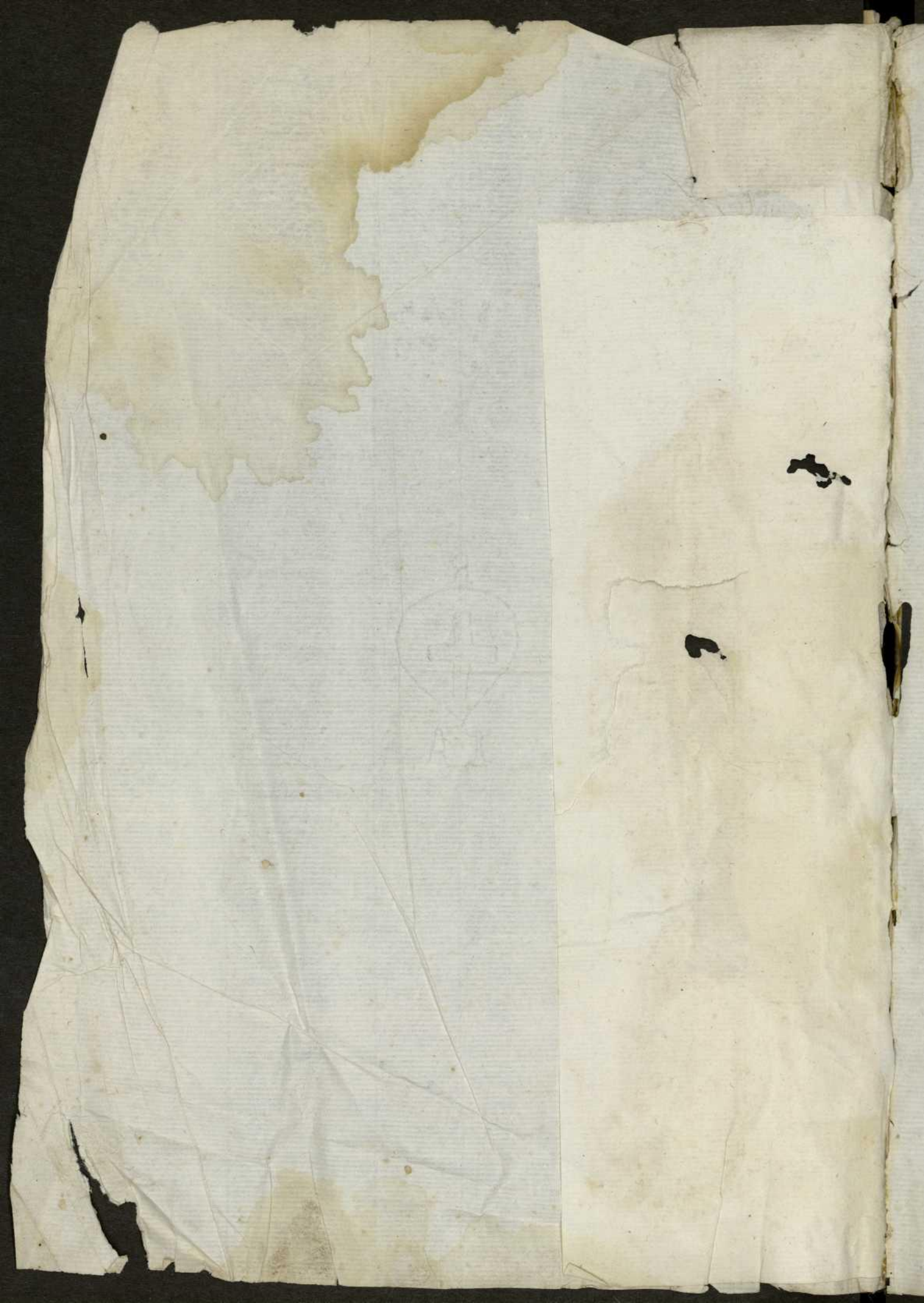
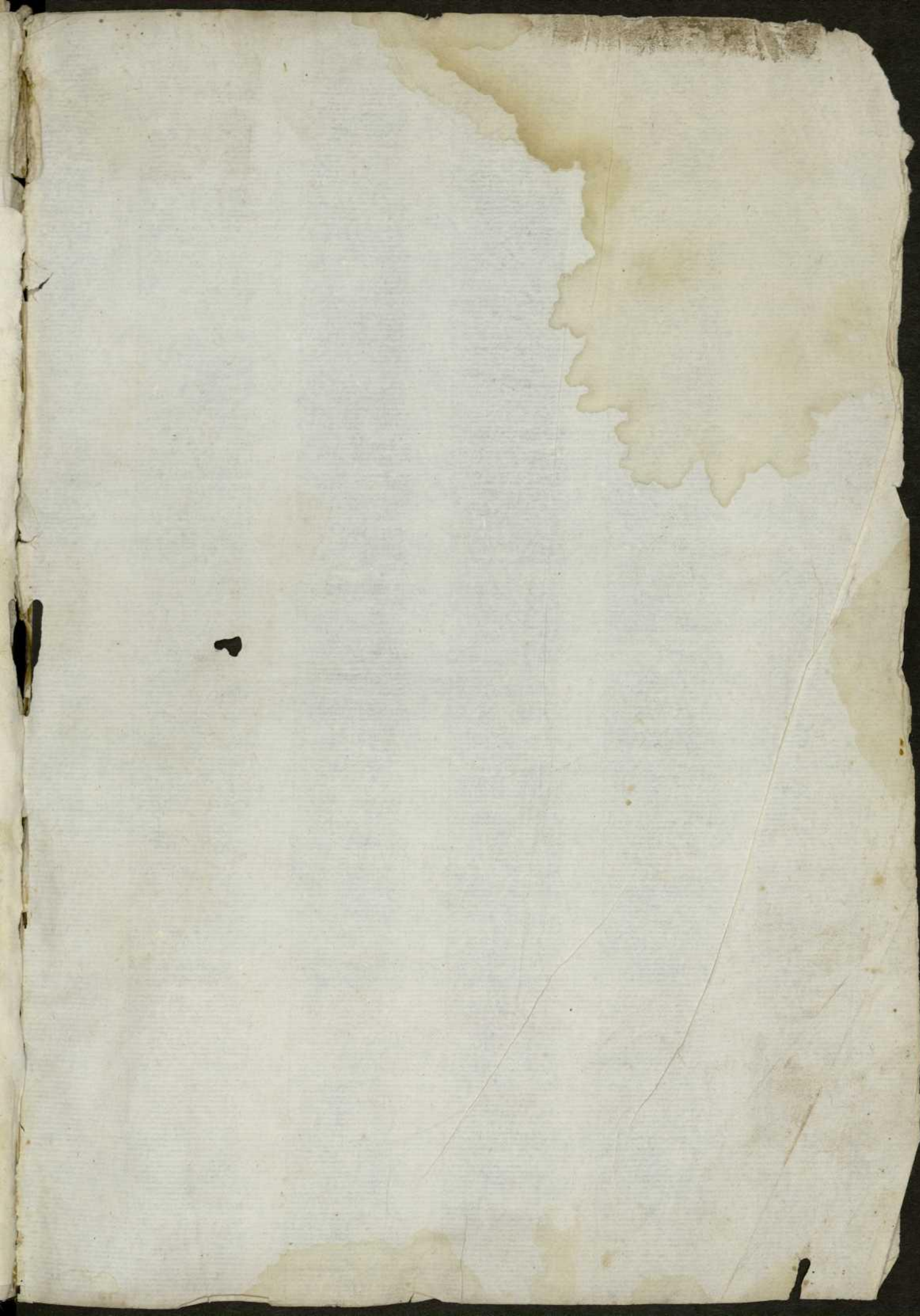

6219

7
—
44

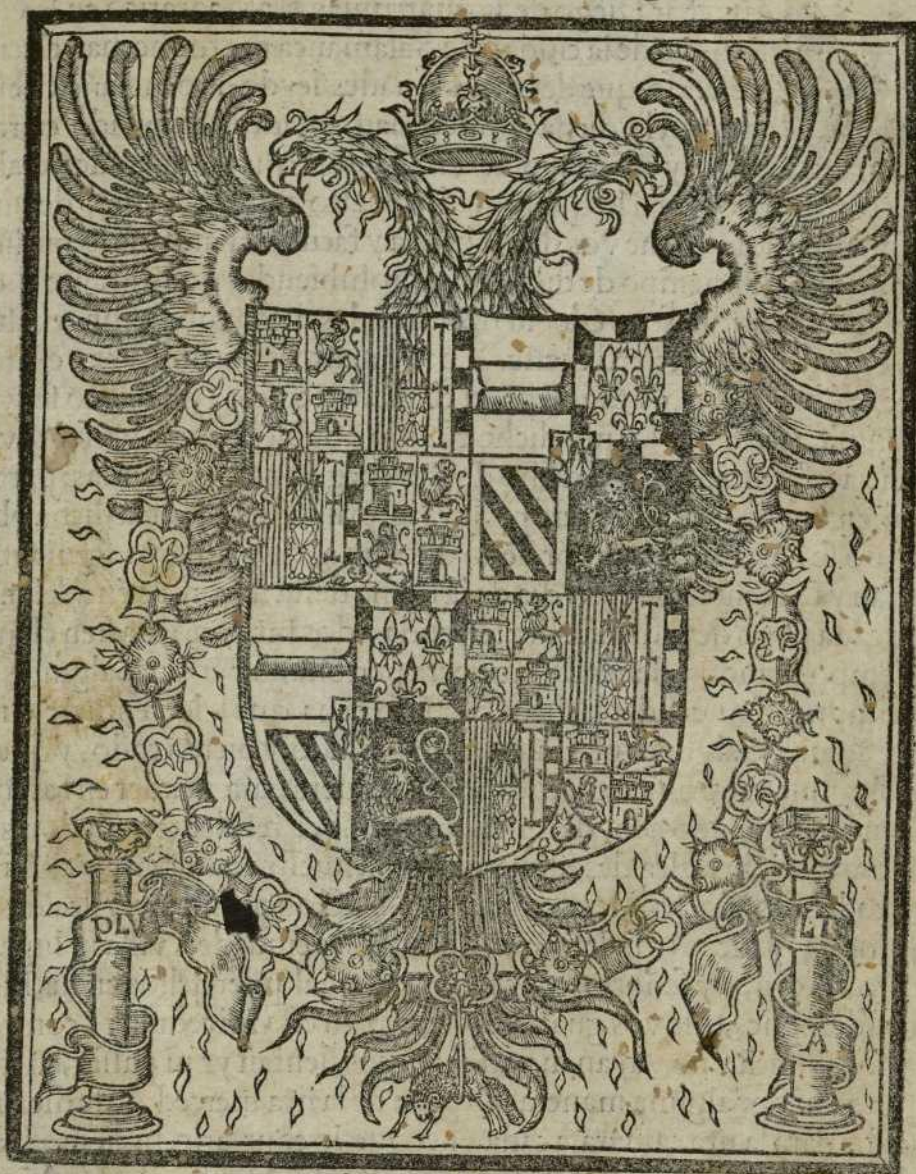

SVB CAROLO. V. ROMANO.
RVM MAXIMO IMPERATORE,
Primo Hispaniarum Rege.

15

50

DIDACI COVARRVVIAS TOLETA
NI OLIM EX INSIGNI DEI MAXIMI SALVATORIS

Collegio, in totius orbis celebratissimo Salmanticensi gymnasio, Iura Pontificia pu-
blico munere profitentis nunc vero ex iussu Caroli Caesaris Hispaniarum
Regis in Granatensi pratorio Regij auditoris: in librum Quartum
Decretalium Epitome, ex secunda auctoris
recognitione.

✻ S A L M A N T I C A E ✻
Excudebat Ioannes Iunta.

✻ Cum priuilegio. ✻

✻ Esta tassado a dos maravedis el pligo. ✻

EL PRINCIPE.

POR QVANTO POR PARTE DE VOS el doctor Diego de Couarruuias Cathedratico en la vniuersidad de la ciudad de Salamanca me fue hecha relaciõ: diziendo que de lo que auia des leydo de ocho años a esta parte en la dicha vniuersidad, auia des recopilado ciertas obras, y especialmẽte vna sobre el quarto delas decretales muy vtil y prouechosa: en lo qual auia des puesto mucho trabajo de vuestra persona, suplicando me vos diesse licẽcia y facultad para que lo pudiesdes imprimir, por tiempo de diez años: prohibiendo, que durante el dicho tiempo no se pudiesen vèder ni imprimir las dichas obras sin vuestra licencia, o como la mi merced fuesse. Y por quanto yo mande ver y examinar la dicha obra, y se vio, y examino en el nuestro cõsejo: y parecio ser vtil y prouechosa. Acatando lo suso dicho tuue lo por biẽ: y por la presente vos doy licencia y facultad a vos el dicho doctor diego de Couarruuias: para q vos o quien vuestro poder ouiere podays imprimir, y vender la dicha obra que de suso se haze mencion: por tiẽpo de ocho años primeros siguientes, que corran y se cuenten desde el dia de la hecha desta mi cedula en adelante, con que cada pligo de la dicha obra se venda a dos mrs y no mas: en el qual dicho tiempo mando y desiendo, que otra persona, ni personas algunas no puedan imprimir ni vender la dicha obra: so pena que si lo vendiere, o imprimiere alguna, o algunas personas, ayan perdido, y pierdá todos y qualesquier volumines que ouieren vendido, y estuuiere para vender en los nuestros reynos. Y mando a los del nuestro consejo, Presidente y oydores de las nuestras audiẽcias, alcaldes, alguaziles de la nuestra casa, corte, y chãcellerias, y a todos los Corregidores, Afsistentes, Gouernadores, Alcaldes, y otras justicias, y juezes qualesquier, de todas las ciudades, villas y lugares de los nros Reynos y señorios, y a cada vno y qualquier dellos en sus lugares y jurisdicciones, que vos guarden y cumplan esta mi cedula: y contra el tenor y forma della no vayan ni passen: ni consientan yr ni passar, en tiempo alguno, ni por alguna manera: so pena de la nra merced, y de diez mil maravedis para la nra camara, a cada vno que lo contrario hiziere. Dada en Valladolid a. XVII. dias del mes de agosto de. M. D. XL. V. Años.

YO EL PRINCIPE.

Por mandado de su Alteza.

Francisco de Ledesma.

NON POTVIMVS TANTAM CORRE

ctioni diligētiam exhibere, quin erratum quandoq; fuerit.

Quodtamen eruditum lectorem minime remorabitur. Loci vero, quos nos deprehendimus, ita legendi sunt.

Folio. 1. pagina. 2. columna. 1. linea.
quod etiam. veteres.

Folio. 2. colum. 1. line. trimonium.
matrimonium.

Folio. 5. col. 3. lin. 2. effectu.

Fo. 15. co. 2. vers. de nupt. opinetur.

Folio. 24. col. 4. nume. 3. linea. lectio
ne. honeste. imo.

Folio. 99. col. 2. lin. 1. perpetratum.

Fol. 52. col. 1. lin. 1. a verba. intelligi.

Folio. 60. ibi non habeat. & erit sa-
ne harum constitutionum facia-
lior defensio: nequis eas nullas
esse opinetur ex defectu potesta-
tis penes legislatorem, si p[er]mit-
tamus id, quod iure p[ro]bati pro-

test: nempe crimen istud clande-
stini cōiugij mixti fori esse, & cen-
seri: utpote lege non quidem su-
pernaturali: sed Pontificia simul
& seculari prohibitū: vel saltem
non esse mere ecclesiasticū: quod
doctissima simul, & diligentissi-
ma resolutione explicat Marti-
nus ab Azpilcueta in relect. c. no-
uit, de iudic. notab. 6. coroll. 7.
nume. 42.

Folio. 61. col. 4. line. est & is. et si is.
Fo. 11. fin. 5. neptem.

Folio. 105. nume. 4. il. locunq;
l. 14. tit. 17.

FINIS.

AD LECTOREM.

ERUNT FORTASSE, BENEVOLEN-
 tissime Lector, qui huius nostri instituti rationem exigere ve-
 lint, causasq; requirant, cur in hanc Iuris Pontificij partem
 commentarios ediderim, eosq; omitta cuiuslibet capitis pa-
 raphrasi, quæ utilior quibusdam videretur, ad summam rede-
 gerim. Quibus non iniuria vitæ, & studiorum ratio reddenda
 est. Annis namq; duodecim in vtriusq; iuris priuata rele-
 ctione exactis, admissus ipse ad hoc selectissimum, totiusq; orbis celebratissi-
 mum collegium, quod in hac academia Salmanticensi admodum Illustris, ac
 Reuerendissimus vir Didacus a Muros Quætenfis Ecclesiæ Præsul meritis-
 simus, sanctissimo humani generis Saluatori dicauit, Doctoris tandem Decre-
 torum Laurea anno Millesimo Quingentesimo Tricesimo nono: ætatis vero
 Vicesimo Sexto, insignitus, cum post biennium honorario publice accepto, mu-
 nus iura Pontificia interpretandi nactus essem, librum Quartum Decretalium
 statim prælegendum assumpsi: ex cuius interpretum varia lectione cognoui ope
 repræciū me facturum, si, quæ apud Iuris Pontificij, ac Cæsarei Doctores, nec
 non apud Sacræ Theologiæ professores sparsim circa eundem tractatum legis-
 sem, ad breuem quandam resolutionem præuia rationum cognitione reduce-
 rem. Qua in re veterum parsimonia, Prolixosq; nimis, ac sepiissime diffusos,
 quamuis multæ, ac variæ lectionis, Cardinalis Alexandrini commentarios ex
 professio fugere curauit. Nec temere capitum distinctam adnotationem omisi:
 sed ne mihi forent eadem sæpe repetenda, utq; ab extraneis quæstionibus re-
 cederem, propriis sedibus tradite Lectorum erudiunt facilius, & suauius
 delectant: locis autem, quæ congeisse fastidirent, generant, adq; nauseam
 pronocant. Phrasim eam, quæ nobis sorte contigit in ipsis ordina-
 riis lectionibus, expolire nolimus, quo facilius ab omnibus
 hi nostri commentarij legi possint. Nec tamen eam
 sequimur, quæ barbaris dictionibus onusta,
 absq; vlllo delectu passim in veterum glos-
 sematis sese obtuli. Lege igitur
 hæc nostra, & quæcumq;
 sint boni cōsule, ac
 perpetuo
 Vale.

REGIAE DECISIONES.

QVAE IN HOC OPERE EXPLICANTVR,

præter alias, quas passim, obiter tamen adducimus vel ad
iuris communis comprobationem, vel
correctionem.

Ex Regia. 2. titu. lib. 8.
ordinamentoru. explica-
tur. fol. 3. num. 15.
Lex Regia. 52. Tauri. folio.
10. num. 14.
Lex Regia. 16. Tauri. intelligitur. fol.
32. num. 3 & 4.
Lex Regia. 50. Tauri. & l. i. titulo. 2.
lib. 3. Fori. declarantur. folio. 43.
num. 12.
Lex Regia. 4. titu. 2. lib. 5. ordinamen.
& l. 10. tit. 1. part. 4. atq; alia similes.
folio. 45. num. 6.
Lex Regia. 8. titu. 11. part. 4. exponi-
tur. fol. eod. nu. 8.
Lex Regia Caroli Cæsaris defendi-
tur. fol. 46. nu. 3.
Lex Regia. 15. Tauri intelligitur. fol.
47. num. 7. & 8.
Lex Regia. 49. Tauri. explicatur. fol.
58. num. 17. & folio. 59. num. 21.
& num. 22.
Lex Regia. 1. titu. 2. lib. 8. ordinat. de-
fenditur. fol. 59. nu. 19.

Lex Regia. 24. titu. 11. part. 4. fol. 86.
num. 8.
Lex Regia. 55. Tauri tractatur. fol. 87.
col. 2. num. 1. & sequentibus.
Lex Regia. 60. Tauri. intelligitur. fol.
89. num. 11.
Lex Regia. 52. Tauri. fol. 97. num. 12.
Lex Regia. 11. Tauri. fol. 122. nu. 7.
Lex Regia. 9. Tauri. declaratur. eod.
num. 8.
Lex Regia. 62. Tauri. explicatur. fol.
144. num. 6.
Lex Regia. 4. titu. de exceptio. lib. 3.
ordi. fol. 146. nu. 5.
Lex Regia. 14. titu. 17. part. 7. intelli-
gitur. fol. 105. nu. 4.
Lex Regia. 10. titu. 15. part. 7. expo-
nitur. fol. 72. nu. 14.
Lex Regia. 6. titu. 15. lib. 8. ordi. expli-
catur. fol. 94. nu. 7.
Lex Regia. 9. ac. 10. Tauri explicatur.
fol. 131. num. 10.
Lex Regia. 1. titu. de excōmunicatis.
lib. 8. ordinat. fol. 75. nu. 17.

A ij

IN LAVDEM COLLEGII

Dei Maximi Saluatoris

Sapphicum.

Non ita in doctis domus illa Athenis,
Quæ vel inuictis homines alebat
Inclytos armis, aliqua vel arte

Vtiliore

Ciuium fortes animos docentes,
Præmiis mentes acuit bonorum
Dum, malos poenis itidem præcedit

Aequa vetustas,

Floruit, floret domus atq; Oueti
Quam sacer Præful statuiffe fertur,
Quæ sibi laudem, generi futuro
Commoda ferret.

Nanq; equo longe mage foeta Graium,
Semper illustres tulit hæc alumnos,
Non vt infestas agitent in alta

Moenia gentes,

Iura sed cunctos doceant Tonantis
Sancta, vel docta grauium virorum
Scita, vel summi placita Platonis,

Discipuliq;

Dirigant legum sed vt æquitate
Publica, & priuata, suamq; cuiq;
Redditum curent, populis, sacrisq;
Vndiq; præsent.

Quæ fouens largis opulenta rebus,
Ocio præstat placido, vt quiëtis
Literis semper liceat vacare

Omnibus. vnde

Tot creat tales, reliquos vt omnes
Non secus cœtus premat, ac minores
Siderum flammæ superat rotundo
Delia vultu.

AD PERILLVSTREM, AC REVERENDISSIMVM DOMINVM. D.

Fernandum Valdesium, Episcopum Seguntinum, Caroli Cæsaris,
Hispaniarumq; Regis, Prætorio Summo Præfectum Didaci
Couarruuias Toletani, e Collegio Maximi Saluatoris, Sala-
manticæ vtriusq; iuris disciplinam profitentis, in
eius de Sponsalibus, & matrimoniis
Epitomen præfatio.

VI IURIS VTRIVSQUE PERI-

tiam penitissime sectantur, Præsul amplissime, cura
ram haud segniter debent impendere, quo cæteris
propria studia publice censenda exhibeant, atq; Rei
publicæ vtilitati consulentes exactissima cura elabora-
ta, vulgo tradere nitantur. Eam etenim prouinciam
iuris professores assumpsimus, in qua maximo cum
periculo æternæ, non tantum temporariæ salutis alluci-
namur: plerumq; quid patrimonio, rebusq; huiusmo-
di cõueniat, ac frequenter quid animæ vtile sit pertra-
ctantes. Proinde totis viribus agendum est, vt ea, quæ
in vtriusq; iuris interpretatione excogitauimus, doctissimorum virorum exa-
men subire festinet. Quo fit, vt nobis non parua vtilitas cõparetur: quippe qui-
bus ex sapientium hominum, & cordatorum cãdido iudicio, quæ modo edimus,
maioris æstimare licebit, quam si priuatim proprio decreto probaretur. Neq;
palinodiã canere, quod aiunt, nobis indecorum erit, modo grauissimi viri, quiq;
in his studiis ætatẽ omnẽ exegerunt, quibus nos ipsos exponimus, id effici de-
bere censuerint. Hinc etiã augentur publicis hisce experimētis humana inge-
nia, artes miro modo crescunt, ab illoq; vetustatis situ egregie vindicantur. Pri-
sci siquidẽ illi mortales, autore Plutarcho, ægrotos palã curabãt, vt eorũ vnus-
quisq; siquid habuisset conducibile, quod vel ipse ægrotas, vel alterum curans
comperisset, consuleret ei, cui opus erat. Apelles etiã nobilissimus ille pictor,
teste Plinio, perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus, atq; post ip-
sam tabulã latens, vitia, quæ notarẽtur auiscultabat, vulgũ præferens diligen-
tiorẽ quam se iudicẽ. Quibus persuasi, Præsul ornatissime animũ induxim⁹,
vt quæ in librũ Quartum Decretalium in hoc totius orbis celebratissimo gym-
nasio, anno ab hinc quarto, frequentissimo auditorio dictauimus, in publicũ
sub tuo patrocinio prodiret: Iuris Pontificij studiosis operã hanc, qua potui-
mus, diligentia, impigre nauantes. Quod si spes ipsa nos fefellerit, id tamẽ hic
conatus assequetur, vt multo impensius, atq; accuratius nostra hæc studia ab
aliis animaduersa, non mediocrẽ cõpendium huic tractatui sint allatura. Cæ-
terum cum in mentem venisset, vrbium conditores deos proprios ipsis vrbis-
bus, ad prouinciis, assignare consueuisse, vt municipali consecratione coleren-
tur, veluti tutelam illius loci subituri, quos veteres Tutelares appellant: vnde
& Tutelarum deorum. Hæc eorum annalibus celebrantur, in quibus patroci-
nium, & sanas vrbis, velut a certis numinibus rogabatur: hosq; Patrios Deos
primo Georg. Virgilius nominat.

Libro / cui
titulus: sic
vine / ut ne
more / sens
tiat / uixi / se.

Libro. 35.
nat. Histo.
cap. 10.

Dij patrij Indigetes, & Romule, Vestaq; mater.

Que Tuscum Tyberim, & Romana Palacia seruas.

Quorū sub Indigetū nomine Hispanus Poeta meminit. lib. i. de bello ciuili.

Indigites fletis deos, urbisq; laborem.

Testatos sudores res.

Cap. 25.

Ac deniq; vt scribit Tertulianus in Apologetico, vnicuiq; prouinciæ, & ciuitati suus deus erat, vt Syriæ Astartis, Arabiæ Diasares, Norico Tibilenus, Africae Coelestus: ea ratione nobis, qui diuina auxilia ab ipso Sūmo omniū opifice, ac Deo Optimo Maximo Iesu, admirāda totius Christiani orbis felicitate, petimus, & humana patrocinia inuocare, iure licere arbitramur: quo nostra studia tuto in omniū conspectū prodire possint, insigni alicuius Herois tutela ipso limine præmunita. Te vero, Præses vigilantissime, multis titulis, ac nominibus selegimus, cui hæ lucubrationes, nostrorū studiorū primitiæ, nūcuparētur: non quod dignas tāto nomine vllō pacto eas existimemus, sed quod animū in te rebus literariis addictissimū semper cognouerimus: nec iniuria: si quidē Iustitia, quæ inter virtutes primas obtinet, cuius ipse clarissimā præfectoriā geris, tota ciuilibus literis, iuris vtriusq; studiis, ac legū humanarū professione comprehenditur, quippe quæ res nostras, vitā, corpus, & nos ipsos tue ri doceant, noxios suppliciis coercendo, bonos præmiis honorādo. Agnoscamus igitur te vere Iustitiæ assertorē: literarum, & disciplinarū omnium: vna dicem profiteamur, qui sacratissima iuris prudentiæ templa boni, & æqui perititia fretus hætenus constitueris, ipsiusq; primariæ ac venerandæ virtutis solennia circumspectissime peregeris, quiq; verum illud feceris, Rempublicam sine summa Iustitia regi non posse: quod apud Ciceronem, referente Augustino, Lælius atq; Scipio egregie asserunt. Hinc sane fit, vt quisq; te duce iustitiam amplexus, opumi ciuis officium expleat, mēte, & toto animo perpendens, quod apud Xenophontem Euthydemus ad Socratem pulchre dixit.

Lib. 2. de ciuit. dei. cap. 21.

Lib. 4. commentariorum.

ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλος δικαιοσύνης, ἀγαθὸν πολιτικὸν γένος. Testis Hispania est, quæ inuictissimo Carolo absente, instaurandæ totius ecclesiæ causa, hæreditariæ prouinciæ tutela, aliisq; rebus arduis impedito, sub eius vnico lumine, atq; hærede Philippo, spectatissime indolis Principe, tanta animi tui magnitudine, tanta constantia, tanta deniq; Diuini, & humani iuris cognitione, atq; prudentia, iustitiæ exercendæ te sincerum Antistitem habuit: vt te ipsum, veluti numem quoddam, dolis, vi, potentiorunq; tyrannide circumducti, & oppressi, pro iure liberrime exigēdo non secus appellent, quam hi, qui quondam barbarica Afrorum rabie, agitātibus furiis, extincto pene Hispanorum imperio, propriis sedibus expulli, ad tuum natale solum, vti ad Sacram anchoram, confugiētes, indigenarum, qui tui maiores fuere, auxilio fortissime adiuti, paulatim totam Hispaniam a Maurorum faucibus, ignominiosa seruitute, aliisq; Sarracenorū, & Arabū iniuriis strenue vindicauerint. Age ergo Præsulum decus, & ornamentum, hosces nostros labores, quos auspiciatissime tuo nomini dicamus, sub tuo sinu fouendos, ac tutandos suscipe, sub tua perspicacissima censura corrigēdos sereno vultu, animoq; benigno admitte, meq; tui obseruantissimum ea, qua soles, beneuolentia prosequere. Bene vale atq; iterū felicissime vale. Salmanticæ e Collegio Sanctissimi Saluatoris, Calendis Decembris, Anno. M. D. XL. V.

Prima

HUIUS OPERIS PARTITIO BREVIS.

Prima etenim pars, quæ de sponsa-
libus agit, quinque capituli-
bus absoluitur.

Caput primum, de sponsaliorum no-
mine, & diffinitione. fol. 1

Caput secundum, de ætate ad sponsa-
lia requisita. fol. 4

Caput Tertium, quibus verbis spon-
salia contrahantur. fol. eod. col. 3.

Caput Quartum, de sponsaliorum ef-
fectu, & vinculo. fol. 5

§. Primus, qualiter sponsalia matri-
monium efficiantur ex consensu, ra-
tione coitus præsumpto. fol. 7

§. Secundus, qualiter sponsalia tran-
seant in matrimonium ex traductio-
ne sponsæ ad domum, vel per oscu-
la, amplexus, & similia signa. fo. 12

Caput Quintum, quibus modis spō-
salia solvantur. fol. 13

§. Primus, quo pacto sponsalia con-
tracta ab impuberibus, vel a pube-
re, & impubere, dissolvantur. fo. 16

Secunda Pars, quæ de matrimo-
nio tractat, octo capituli-
bus expeditur.

Caput Primum matrimonij diffini-
tionem expendit. fol. 17

§. Vnicus, an matrimonium sit sacra-
mentum. fol. 19

Caput Secundum, an cōsensus sit ad
matrimonium necessarius. fol. 20

Caput Tertium, qualis consensus sit
ad matrimonium necessarius: ubi
etiam tractatur de consensu condi-
tionali. fol. 22

§. Primus, de conditionibus adiectis
contra substantiam coniugij. fo. 24

§. Secundus, de conditionibus, ut pi-

bus, & impossibilibus matrimonia
li contractui appositis. fol. 29

§. Tertius, de conditione aliquid dan-
di. fol. 32

§. Quartus, de matrimonio contra-
cto per metum. fol. 33

§. Quintus, eandem quæstionem de
metu prosequitur. fol. 37.

§. Sextus, qualiter metus illatus
tollatur, ac liber consensus maneat.
folio. 40

§. Septimus, de errore in contractu
coniugali contingente, & de pœna
in sponsaliorum contractu appo-
sita. fol. 41

§. Octavus, an in matrimonio sit pa-
rentum consensus exigendus. fo. 44

§. Nonus, qualiter legalis pœna huic
contractui apposita procedere va-
leat: atq; de pœnis contra secundo
nubentes fœminas statutis. fol. 46

Caput Quartum, qualiter consensus
coniugalis exprimatur. fo. 48

§. Primus, quæ verba significant con-
iugalem consensum. fo. 51

Caput Quintum, de ætate ad matri-
monium requisita. fol. 54

Caput Sextum, de his, quæ matrimo-
nium impediunt contrahendum:
contractum tamen minime dissol-
uunt; atque de matrimonio clande-
stino. fol. 55

§. Primus, de impedimētis, quæ post
matrimonium contingentia illud
non vitiant: quamvis ab initio id
impedirent. fol. 60

§. Secundus, de impedimento publi-
cæ honestatis iustitiæ. fol. eod. col. 3.

§. Tertius, de impedimento sacri ordi-
nis. fol. 61

§. Quartus, de cognatione spirituas
li. folio. 62

§. Quintus

§. Quintus, de cognatiōe legali. fol. 64
 §. Sextus, de consanguinitate. folio eodē, colum. 3.
 §. Septimus, de affinitatis impedimento, folio. 67
 §. Octauus, de incestu, & qualiter id crimen puniatur. fol. 68
 §. Nonus, de dispensatione. fol. 75
 §. Decimus, de gradibus diuina, naturali, humanave lege quod ad matrimonium prohibitis. folio. 78
 §. Vndecimus, de dispari cultu. fol. 83
 Caput Septimum, de contractus coniugalis effectū. fol. 85
 §. Primus, an vxor possit contrahere sine licentia mariti: atq; ibi tractatur de bonis acquisitis matrimonio constante. fol. 87
 §. Secundus, de reddendo debito coniugali. fol. 90
 §. Tertius, an iecerit vnquam plures vxores habere: & an vxor teneatur virum absentē expectare: & ibi traditur pœna contra secundas nuptias viuente priorē coniuge. folio. 92
 §. Quartus, de diuortio matrimonij quo ad vinculum. fol. 95
 §. Quintus, de diuortio matrimonij quo ad thorum. fol. 98
 §. Sextus, de pœna adulterij ciuili. folio. 101

§. Septimus, de pœna adulterij criminali. fol. 104
 Caput octauum, de prole. fol. 109
 §. Primus, qualiter filij dicantur legitimi, ex eo quod fuerint matrimonio constante concepti. fol. 110
 §. Secundus, quod pacto filij legitimi efficiantur per subsequens matrimonium. fol. 112
 §. Tertius, qualiter probet quis se filium legitimum esse. fol. 118
 §. Quartus, de filiis illegitimis, naturalibus tamen. fol. 121
 §. Quintus, de filiis spuris. fol. 124
 §. Sextus, de alimentis, quæ filiis illegitimis debentur. fol. 129
 §. Septimus, quib; modis absq; principis rescripto, filij illegitimi, efficiantur legitimi. fol. 133
 §. Octauus, de legitimatione, quæ a principe conceditur. fol. 134
 §. Nonus, qualiter sit impetranda legitimitas. fol. 140
 §. Decimus, de interpretatione aliquorum verborum, quæ solent in legitimationibus exprimi. fol. 142
 §. Vndecimus, quo tempore possint nuptiarum solennia celebrari. folio. 143
 §. Duodecimus, de iudice causæ matrimonialis: atq; de processu, & sententia eiusdem iudicij. fol. 145

INDEX CAPITVM, QVAE EX IVRE

Pontificio, quo ad tractatum de matrimonio, in
hoc opere praecipue explicantur.

Ex quarto libro Decretalium, tit.
de Sponsalibus.

Cap. primum.	Folio. 84. & nume. 16.
& folio. 81. nume. 4.	
Cap. secundum.	fol. 13
Cap. i. ad audientiam, & capitu. Iuue-	fol. 60
nis.	
Cap. Iuuenis.	fol. 4. 1. col.
Cap. de illis.	fol. 14. & 85
Cap. ex literis, in primo.	fol. 51
Cap. ex parte Ce.	fol. 52
Cap. non est vobis.	fol. 85
Cap. praeterea, in 2.	fol. 83
Cap. cum locum.	fo. 33. & 40
Cap. commissum.	fol. 15
Cap. requisivit.	fo. 6
Cap. cum in Apostolica.	fol. 42
Cap. in praesentia.	fol. 93. col. 3
Cap. inter opera.	fol. 144
Cap. ad id.	fo. 40
Cap. sicut iteris.	fol. 14
Cap. Dilectus filius.	fol. 21
Cap. tuae fraternitatis.	fo. 48
Cap. tua nos.	fol. 21. & 148
Cap. Consultationi.	fol. 90
Cap. Gemma mulier.	fol. 43
Cap. is, qui fidem.	fol. 7
Cap. si inter virum.	fol. 15
Cap. finale.	fo. 11
Cap. vnicum, §. fi. de spons. in. 6. fo. 60.	

Ex Titu. de despos. impub.

Cap. primum.	Fol. 44
Cap. prius.	fol. 54
Cap. de §. in. 1.	fol. 16. col. 1.
Cap. de illis, in. 2.	fol. 54. col. 4.
Cap. vnicum, §. 1. de desponsa. impu-	
be, in. 6.	fol. 4. & fol. 12

Cap. vnicum, §. fi. fol. 41. & fo. 49.

Ex Titu. de Cland. despons.

Rubrica ipsa explicatur. fo. 56. col. 4.
Cap. cum inhibito. §. 1. fo. 115. col. 4.

Ex Titu. de sponsa duor.

Cap. licet. fol. 93. col. 4.
Cap. finale. fol. eod.

Ex titu. de cond. appo.

Rubrica ipsa explicatur.	fol. 22
Cap. Primum.	Fol. 26
Cap. de illis.	fol. 32
Cap. per tuas.	fol. 27
Cap. finale. parte prima.	fol. 24
Cap. finale. §. fina.	fol. 29

Ex Tit. qui clerici vel vouent.

Rubrica materia examinatur. fol. 61

Ex Titu. de eo, qui duxit in ma-
tri. quam pol. per adult.

Cap. cum haberet. fol. 130. & 131

Ex Titu. de eo, qui cogno.
consan. vxor. suae.

Cap. Primum. fol. 56. & fol. 90

Ex Titu. de consang. & affinit.

Cap. Primum.	fol. 145. & 146
Cap. super eo.	fol. 83
Cap. quod dilectio.	fol. 81. col. 3.
Cap. quia circa.	fol. 82
Cap. non debet.	fol. 66. col. 3

Ex Ti

Ex Titu. de matri. contract. contra interd. eccle.

Rubrica ipsa tractatur. fol. 56. 3. col.

Ex Titu. qui filij sint legit.

Cap. Transmissa. fol. 119. col. 4

Cap. tanta. fol. 112. col. 3

Cap. per tuas. fol. 133

Cap. quod nobis. fol. 115. col. 2

Cap. per venerabile. fol. 134. col. 4

Cap. finale. fol. 110

Ex Titu. de diuortiis.

Cap. secundum. fol. 98. col. 4

Cap. porro. & cap. significasti. fol. 100

Cap. quanto. fol. 96

Cap. gaudemus. fol. 19. & 96. & fol. 103

Cap. finale. fol. 78

Ex Titu. de donatio. inter virum, & uxorem.

Cap. secundum. fol. 88

Cap. plerunq. fol. 99. col. 3. & fol. 101

Cap. per vestras. fol. 85.

Ex Titu. de secund. nup.

Cap. primum. fol. 144

Cap. Dominus. fol. 91. col. 3

Cap. cum secundum apostolum. fol. 46

Præter quæ etiam explicatur.

Clemen. vnica. de consanguini. & affi-

nita. fol. 42. & fol. 25. col. 3

Cap. quemadmodum. de iureiur. fol. 13.

Cap. literas. de rest. spo. fol. 81. & fol. 98

Cap. 2. de conuers. coniu. fol. 96

Cap. inquisitioni. de sentent. excom-

munic. fol. 91. col. 3.

Cap. finale. de procurat. i. 6. fol. 50

Cap. inter cetera. 22. q. 4. fol. 38

Cap. cum societas. 27. q. 2. fol. 97. 3. col.

Cap. obiciuntur. 32. q. 4. fol. 92

Cap. caue. 28. q. 1. fol. 84

Cap. omnes causationes. 32. quæst. 7.

fol. 99. colum. 1.

Reliqua quærenda sunt in indice totius operis fini adiecto.

VIVS igitur operis, candide Lector, duæ erūt partes: quarū Prima de spōsali-
bus: Secunda de ma-
trimonio tractabit.

Rursus primā in qn
que capita diuidimus, quibus sequen-
tia explicabimus. Primum, sponsalio-
rum definitionem. Secundum, æta-
tem ad sponsalia requisitā. Tertium,
quibus verbis sponsalia cōtrahantur.
Quartum, sponsaliorum effectum, &
quo pacto ipsa sponsalia in matrimo-
nium transeant. Quintum, qualiter
sponsalia dissoluantur.

EX CAP. SEQVENTI.

- 1 Sponsaliorum definitio, & eiusdem nominis ratio.
- 2 Sponsalia etiam dici munera, quæ ab sponso sponsæ da-
ri solent.
- 3 Sponsalia proprie dici, quæ de futuro appellamus, quan-
doq; tamen & id usufrequentiori, quæ de presenti ius-
ris Pontificij professores appellant & nu. 5.
- 4 Sponsa ante nuptialem benedictionem, uel carnis co-
pulam: uxor uero postea a sacra scriptura, canonibus, &
communi apellatione, dicitur.
- 5 Intellectus ad l. non sine, C. de bonis quæ liberis.
- 6 Vlpianum in l. Si uxor & diuus. ff. de adult. in sponsa
de futuro intelligendum esse.
- 7 Intellecta, atq; exacte perpenſa uerba Barto. in eodem
§. diuus.
- 8 Adulterium minime committi cum alterius sponsa,
quam de futuro appellamus.
- 9 Verus Vlpiani sensus in d. §. diuus.
- 10 Eiusdem interpretatio in §. Si minor. sub eadem lege.
- 11 Papiniani non inelegans intellectus in l. miles. §. quæ
rebat. ff. de adult.
- 12 Percutiens clericum cum sponsa fornicantem an sit ex-
communicatus sententia canonis.
- 13 Filius natus ex fornicatione, cum alterius sponsa de fu-
turo contingenti, adulterinus non est.
- 14 Qui cum alterius sponsa de futuro fornicatur, in inte-
riori animæ iudicio, non tenetur hanc qualitatem spon-
saliorum sacerdoti indicare.
- 15 Regia lex. 2. titu. 15. lib. 8. ordi. ad unguem exponitur.
- 16 Verus ac germanus sensus, l. sciendum. ff. ad l. Pompe-
de parricid.

CAP. PRIMVM.

PONSALIA, au-
tore Florétino, sunt fur-
turarum nuptiarū pro-
missio. ex eo sic dicta,
quod veteres per stipu-
lationē futuras sibi vx-
ores spōderēt. l. 1. & 2.

ff. de spō. l. 1. sponsio, ff. de verbo. sig. &
ibi Altia. c. nostrates. 30. q. 5. & hæc qui-
dem sapissime præcedebant nuptia-
rum fœdera, quæ variis gentium mo-
ribus solenniter sanciebantur. Nam &
Lactantius Firmi. lib. 2. diuina. instit.
c. 10. autor est, aqua & igni nuptiarum
fœdera cōtrahi solere, eo quod humo-
re, ac calore animantium fœtus corpo-
rentur. cuius solennitatis meminit lu-
ris consultus in l. penul. ff. de donatio.
inter virum, & uxorem. vbi Budæus
id eleganter explicat. qua in re, qui pri-
scorum ritus nosse cupit, legat Quin-
tū Curti. libro. 8. vbi agit de Alexan-
dri, & Roxanæ connubio. Alexan-
ab alexan. dierum geniali. libro. 1. cap.
24. Virgi. Polydo. de inuentio. rerum
libro. 1. cap. 4. Ludo. Calium. lectio.
antiqua. libro. 15. cap. 15. & 17. Nobis,
qui Christi fidem profitemur, satis sit
ab ecclesia sancitū esse in nuptiis con-
trahendis morem, religioni maxime
conformem, quem tradit text. in cap.
aliter. & cap. nostrates. & cap. fœmia-
næ. 30. q. 5. neq; is ad vinculi coniuga-
lis effectum attinet, vt probat text. in
cap. 1. de sponsali. cum communi do-
ctorum intellectu. Huic etiam spon-
saliorum significationi aptari potest
alia ratio, qua constat sponsorem di-
ci eū, qui pro alio promittebat, & inde
sponsalia dicta, quia his, qui uxorem
ducturus erat, non ab ipsa, sed ab eo

B vnde

PRIMAE PARTIS

CAP. I

vnde ducturus erat, nempe a patre, vel a fratre stipulabatur, eam in matrimonium ductum iri. vt ex Aulo Gellio lib. 4. c. 4. deducit Altiat. libr. 1. parerg. c. 2. Quibus & illud adiiciendum est: sponsalia etiam dici munera, quæ ab sponso sponsæ dabatur. l. 1. C. si nupti. ex rescript. petan. & in rubr. & l. 1. C. si rector prouinciæ sponsalia dederit. libr. 3. C. Theodosiani.

Non tamen inficior sponsalia dici quandoq; non tantum futuri coniugalibus consensus promissionem, quam sponsalia de futuro magistra voce appellamus, verum ipsam mutui coniugalibus consensus dationem, quam sponsalia de presenti dicimus. vnde sponsalia eam dicemus, quæ vere matrimonio addicta est. quod sacra scriptura, & iura canonica passim obseruant. c. tertio loco. de præsumpt. c. 2. c. fin. de spons. duo. c. coniuges. c. qui desponsatam. 27. q. 2. non ex eo tantum, quod futura traditio corporum promittatur, vt existimat Abb. in. c. pe. de sponsa. & Felin. in rub. de sponsa. 2. colum. sed ex eo quod matrimoniū per promissionem, id est per stipulationē, vt moris est, contrahatur, per interrogationem, & responsionem. c. pe. de spons.

Quod etiam apud veretes fieri solebat, siquidem vxor interrogabatur a viro, an vellet sibi esse materfa. rursus vir ab vxore interrogabatur: an vellet sibi esse paterfam. autore Boetio lib. 2. Topico. quem Altiat. retulit in. l. pronunciatum. §. matrem. ff. de verbo. significatio. & Tiraq. de legib. connub. l. 3. colū. 3. Hinc nostrates vxorem ab sponsa, quæ coniugaleq; consensum præstitit, hoc solo distinguunt, quod vxor post nuptialem benedictionem,

& solennitatem, seu carnis copulam dicatur: antea vero sponsa appelletur. c. ex publico. de conuers. coniug. quam significationem diuina etiam scriptura obseruat, & eam frequens vsus recipit. secundum Abba. in dicto. c. ex publico. vbi tex. ea vtitur. notat Anchar. cons. 21. colum. penul. Felin. in rubr. de sponsa. optime Deti. consi. 540. sed & has sponsas quandoq; dici coniuges, vel vxores constat, non re præsentium sed spe futurorū, ex eo quod propter fidem, quam in desponsatione dederunt, postea efficiantur vere vxores. c. sic quippe. 27. q. 2. vbi Gratia. ex pluribus autoritatib; hoc ipsum probat, cuius est locupletissimus testis Hieronymus. aduersus Heluidium de perpetua virginitate beatæ Mariæ. 2. Tomo.

Verum apud Iurisperitos proprius, ac frequentior est prima sponsaliorum, atq; sponsarum significatio, qua sponsas proprie intelligimus, quas de futuro appellamus: quod Abb. Anto. & Felin. in rub. de sponsa. & Contra. Lagus in methodica iuris. titu. de nupti. fatentur.

Ex quo infertur primo intellectus ad. l. non sine. C. de bonis, quæ libe. vt intelligenda proprie sit in sponsis de futuro, quibus spōsalitia largitas ita conuenit, vt minime de hoc dubitare liceat. l. cum veterū. C. de dona. ante nup. Auth. vt spons. largit collat. 8. Regia. l. 2. tit. 11. part. 4. nam de sponsis de presenti iam idē statuerat. l. 1. C. de bonis, quæ lib. sub nomine viri, & vxoris.

Secundo ex his patet. l. si vxor. §. diuus. ff. de adulte. dum coitum alterius cum sponsa vindicare permittit, in sponsa, quam de futuro vocamus, intelligendam esse, vt propriam iurisperito

consultorum significationem sequamur. Nec huic interpretationi Bartol. ibi aduersatur dicens spem matrimonij, quam ibi violari prohibet lex, intelligi quando sponsalia iam sunt contracta de presenti: nō enim exigit Bartol. sponsalia, quæ nos de presenti vocamus, esse contracta, sed contractum sponsaliorū iam præcessisse cum promissione præstandi futurum consensum coniugalem, vt spes matrimonij posset dici. Nam alias, inquit ipse, spōsalibus non præcedentibus non diceretur spes matrimonij ex eadem. l. §. si quis vxorem. vbi maritus non accusat vxorem propter adulteriū, quod commiserat ante matrimonium contractum cum ibi nulla sponsalia ipsum matrimonium præcesserint. Nec decet opinari ita ineptum Bartol. sensum fuisse, vt minime putaret spem matrimonij dici post spōsalia futurum matrimonium promittentia. Id vero constat. Bartol. aduertisse non posse dici spem, nisi ex aliquo actu præcedenti: quod probat text. vbi Bart. in. l. quod seruus. ff. de condictio. ob caus. Bartol. idem in. l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verborum obligatio. q. 6. Abb. & Imol. in cap. 2. de renuncia. optime Aymon. Sauillianus consi. ii. colum. 2. & 3. sensit text. in. l. non solum. §. si libertus. ff. de excusatio. tuto. Sic etiam dicta. l. vxor. §. diuus. intelligit gloss. in c. quemadmodum. verb. sponsam. de iureiuran. Abb. & præp. in. c. discretio nem. de eo, qui cogno. cons. vxor. Oldrad. & Alber. in. l. miles. §. quærebatur. ff. de adulte. Quæ omnia non temere adduximus: sed vt quosdam obiter ostenderemus allucinari, quippe qui in sponsa de presenti. d. §. Diuus. intellexere, quorum primas obtinet gloss. in

cap. si vero. in. l. de senten. excōm. ibi recepta communiter. Ana. in cap. 1. de adulte. Feli. in rubr. de spons. 2. colum. id certe falsum, & ab illius legis vero sensu, est alienum. Qua lege sic perpenſa quidam probare conātur, adulterium committi cum alterius sponsa de futuro. gloss. in dicto. c. quemadmodum. Abb. & Præp. in dicto. c. discretionem. Oldrad. & Alberi. in dicto. §. quærebatur. pro quibus videri potest tex. sub eadem lege. si vxor. §. si minor. vbi iure spōsi potest quis adulterium cum propria sponsa commissum accusare, quamuis iure mariti non possit: ergo adulterium cum sponsa alterius committitur. Quod tantum abest vt probem, vt apertissimis argumētis id falsum esse cōvincam. Primum enim a definitione adulterij argumentum assumo. Est autem adulterium, coitus mentalis, vel realis, per quem alterius thorū violatur. c. lex illa. §. adulteriū. 36. q. 1. l. inter. §. 1. ff. de adult. l. inter stuprum. ff. de verbo. signifi. & colligitur hæc definitio ex diuō Thom. in. 22. q. 154. artic. 8. gloss. in rubr. C. de adulte. Docto. in rubr. infra de adult. sed coitus cum sponsa non violat thorū alterius, ius enim sponſo non competit accedendi ad sponsam ante coniugalem consensum expressum, vel tacitū: igitur nō erit adulterium coitus, cum sponsa alterius contingens. Secundo eadem. l. inter. asserit adulterium solum cum nupta committi: sponsa vero nupta non est: ergo coitus cum ea adulterinus minime censetur. quod etiam probat dicta. l. si vxor. §. si quis vxorem. Tertio eandem opinionem probo autoritate gloss. in cap. quidam desponsauit. 27. q. 2. quæ negat adulterium committi cum sponsa alterius

PRIMAE. PARTIS.

de futuro, glos. etiam in dicto, c. discretionem. cum sponsa tantum de praesenti adulterium committi, notat. vbi Cardin. hanc opinio. aperte sequitur. idem probat gloss. in cap. si vero. in. l. de senten. excōmu. quibus conuenit, quod Anton. in dicto, c. discretionem notat dicens adulterium committi ex iniuria illata vinculo matrimonij, etiam ante copulam. idem tenent Ana. in dicto, c. l. de adult. Feli. in rub. de spon. 2. colum. ac Ioan. Lupi. huius sententiae esse videtur in rub. de donat. §. 20. in princi. Mihi tamen hoc ipsum asserenti obiiciet statim, lector, me contraria opinari, quippe qui. §. Diuus. in sponsa de futuro intellexerim, & negem cum ea adulterium committi. Cui ego respondeo, ex rescripto Imperatoris licere sponso coitum alterius cum sponsa vindicare per tex. in dicto, §. diuus. non tamen ex eo quod ille coitus sit adulterinus: sed vel quia iniuria atrocis sponso inferitur, propter spem matrimonij: vnde sponsus non vindicat hanc fornicationem, eo quod sit adulterium: sed ratione atrocis iniuriae: si bi illata: quēadmodum iniuriam sponse illatam vindicare ei licet ob eandem matrimonij spem. l. item apud Labeonem. §. sponsam quoq. ff. de iniur. vel saltem in dicto, §. Diuus. sponsus non vindicat illam fornicationem iure adulterij, quod mihi sat est. atq. hunc opinor esse verum sensum dicti, §. Diuus.

Non obstat. §. si minor. sub eadē. l. quia loquitur in accusatione, quae fit iure sponsi non iure adulterij, quod aperte ex eius litera constat. Vel erit ille text. intelligendus in sponsa ad domum traducta cum qua ex illa translatione consensus coniugalis saltem tacitus

CAP. I.

intercesserat: cum illa esset nubilis, malicia supplēte aetate. vt ibi constat. et probatur hic translationis effectus in. l. mulierē. ff. de ritu nupti. a lege tamen sponso appellatur ante duodecimum annum traducta: non vxor: quia lex illum aetatem vxoribus statuerat. l. in sponsalibus. ff. de sponsalib. quam aetatem malicia praenueniri posse quoad vxoris nomen lex civilis minime permisit: imo etiā nuptam ante duodecimum annum non appellari vxorem, donec duodecimus annus sit completus, probat. l. minorem. ff. de ritu nupti. & sponsalibus praecedentibus si nuptiae sequantur ante duodecimum annum solenniter, nomen sponsaliorum, & sponsae adhuc durat. l. quæsitum. ff. de sponsalib. tametsi ad matrimonij vim malicia aetate suppleat: quod alibi trademus.

Ex his subinfertur intellectus ad tex. in. l. miles. §. quærebatur. ff. de adulter. dum dicit eum non esse adulterum, qui sponsam alterius accepit vxorem, & cognouerit carnaliter: nam idem est dicendum si cum ea absque coniugio fornicetur: quamuis iniuriam irroget sponso: ob quam vel iniuriarum actio nem in iudicium sponsus deducere poterit: vel iure sponsi illud crimen vindicare: non iure mariti, nec ratione adulterij.

Secundo ex eadem assertione constat, quod quamuis clericum cum vxore fornicantē percutiens, non teneatur absolutionē excommunicationis petere a summo Pontifice. c. 3. ad. fi. de sen. ex cō. eam tamē petere debet a ipso Romano Pontifice si clericum, cum sponsa de futuro fornicantē, percusserit. vt sentit gloss. ab omnibus approbata in dicto, c. 3. sed ratione iniuriae, quae ipsi sponso

sponso infertur ex hoc crimine, crederem ipsum excusari, & satis esse ab episcopo eundem absolui: nam & ex eodem, c. apparet percutientem clericum cum forore fornicantem excusari.

13 Tertio hinc patet, filios ex tali fornicatione natos non esse adulterinos: quod ad plurimum legum, & canonum intellectum plurimum conducit. Quarto colligitur ex his eum, qui cum alterius sponsa de futuro fornicatus fuerit, non teneri ad confitendum sacerdoti hanc circumstantiam, seu qualitatem sponsaliorum: nec ipsammet sponsam ad hoc adstringi: cum hæc qualitas speciem peccati non mutet: omnibus tamen iniuriam passis satisfactio debetur, receptum enim est frequentiori calculo, circumstantias, quæ non mutant criminis speciem, non esse reuelandas sacerdoti in interiori animæ iudicio.

14 Tho. in. 4. distin. 17. q. 3. Floren. 3. par. tit. 17. c. 17. §. 5. Syluest. verb. confessio. 1. q. 9. & verb. circumstantia. ac Martinus Nauarrus, quem præceptor Salmanticæ habuimus: at nunc Coimbricæ non vulgari stipendio ius canonicum profitentem, propter eius summam iuris utriusque sapientiam, & mores integerrimos, veneramur, is inquit in. c. confyderet. de poenit. dist. 5. in princ. dum tractatum de circumstantiis exactissima diligentia expendit, hanc communem opinionem probat. Quinto consequitur ex supradictis, poenas a canonibus legibusue, pro adulterij crimine speciatim designatas, locum non habere procoitu cum alterius sponsa ante conjugalem consensum perpetrato, quam asseritionem plurimum coadiuuat Regiæ leges, una sub titu. 15. lib. 8. in ordinat. quæ, 2. est, altera, 81. inter leges Tauri

fancitas. Dicta tamē. l. 2. exigit ad adulterij poenas ipsos sponso, qui conjugalem consensum præstiterunt, constitutos fore in ætate perfecta, duodecim annorum in foemina, quatuordecim in viro, per canones ad matrimonium requisita: quasi lex illa velit facere poenas adulterij non habere locum quando violatur matrimonium, quod ante perfectam ætatem contractum, malicia supplēte ætatis defectum, verum matrimonium iudicatur: nam, ut alibi dicemus, si foemina ante ætatis annum duodecimum discretionem habens contrahat matrimonium, & ex eo quod ab alio quam a marito cognita fuerit, appareat apta matrimonio, verum coniugium iudicatur, gloss. & 15 ibi Doct. in. c. vno. §. 1. de despon. impub. in. 6. sequitur eam Præpo. dicens esse communiter approbatam in. c. de illis. in. 2. eod. titu. & tamen lex illa regia hoc casu non videtur permittere adulterij accusationem, quam oporteret permitti saltem iure sponsaliorum sicuti permisit Iurisconsultus in dicta. l. si vxor. §. si minor. quo fit, ut Regia lex sit intelligenda. Primo ut verum adulterium, commissum tamen ante ætatem nubilem a iure diffinitam, lege Regia impunitum sit: quod probare videtur Regia lex. 4. titu. 19. par. 6. atque etiam. l. si minor. ff. de adult. ita ut licet iure communi huius criminis accusatio sponsaliorum iure sit permissa: adulterij vero ratione prohibita, ex dicta. l. si minor. adiuncto. §. si minor. l. si vxor. iure tamen Regia omnino impunitum sit adulterium commissum ab sponsa de presenti, malicia ætatis defectum supplēte: imo eadem Regia lex probat immunē esse fami-

PRIMAE PARTIS.

nam maiore ætate nubili adulterium committentem, si sponsus minor sit quatuordecim annorū: quod durum est, si ipse sponsus matrimonio aptus sponsalia de præsentī contraxerat. Vnde secundo Regia lex intelligi potest, quando sponsus nondum erat perfectæ ætatis ad matrimonium, nec ex eius parte constabat potentia ad carnalem coitum: tametsi sponsa potens ad eum esset: quo casu matrimoniū non est, ideo nec adulterium committitur: non enim arbitror velle legē illam impunitum relinquere adulterium commissum cum sponsa de præsentī, quæ viripotens est ante duodecimum annum, si ipse spōsus ætatis sit perfectæ, vel coniugio aptus ex præmatura potentia coitus: cum in his casibus verū matrimonium contractum fuerit.

Nec obstant leges prohibentes minores nubili ætate accusari de adulterio, quia ex præsumptione procedūt: quasi nō sit verosimile luxuriæ crimen ab eis committi: nec prohibent accusationem omnino, sed præsumptionem innocentie inducunt: non tamen inficior adulteros minores ætate nubili, nō ita acriter, vt maiores, puniendos esse, etiam adulterio vere probato. Tertio potest lex Regia intelligi, vt etiam vere adulterio commissio, in hoc casu marito non liceat occidere adulteros, nisi ipsum matrimonium iam inter maiores nubili ætate constet, etiam si malicia suppleat ætatem, sit illud verum coniugium: quod lex induxit propter defectum ætatis.

Tertio principaliter ex præmissa spōsaliorum cognitione deducitur interpretatio vera. l. sciendum. ff. ad. l. Pompe. de parri. vbi Iurisconsultus asserit

CAP. I.

legem Pompeiam in spōsis locum habere, vt intelligamus spōsos illos, qui promiserunt præstare coniugale consensum, quos de futuro appellamus: nam in sponsis de præsentī aperte id cautum, & expositum fuerat in. l. i. ff. ad. l. Pompe. de parri. notat. gloss. in. §. alia. institu. de pub. Iudic. vbi probatur in occidente vxorem locum habere legem Pompeiam: atq; eadem ratio ne in vxore occidente virum idem seruabitur: sicuti probatur in. d. l. i. & eleganter expressit doctissimus ille vir, qui Alphonfi Regis imperio leges, quas Partitas Hispani vocamus, concinnauit in. l. 12. tit. 8. part. 7.

Deniq; vt summatim agam, cum desponsis mentio occurrerit in aliqua lege, aut alia quauis parte, quæ explicanda sit, de his intelligendum est, qui nondum matrimonium contraxere coniugali consensu præstito: ni aliud suadeat communis, ac frequens vsus loquendi, eiusue intetio, qui legem condidit, contractum, aut testamētum fecit: qua in re præter Feli. in rub. de spōsa. legito Paul. Parisi. cons. 62. colum. 3. volumi. 4.

EX CAPITE

sequenti.

1. *Ætas septem annorum ad sponsalia requisita præmaturo iudicio, ac malicia suppleri, & præueniri potest.*
2. *Sponsaliorum contractus annum septimum ita completum exigit ut inceptus minime sufficiat.*
3. *Sponsalia ante septennium contracta: ex consensu cito post septennium conualescunt.*

CAPVT SECVNDVM

De ætate ad sponsalia requisita.

AETAS vero ad spōsalia cōtrahenda non ita matura, ac puecta vt ad matrimonium exigenda est: cum sit satis ipsos spōsos qd agant intelligere: vt inquit Iuriscōsultus, in. l. in sponfalibus. ff. de spōsa, septem annos requirens: quod iura canonica passim probāt. c. literis. c. accessit. c. ad dissoluendum. de despon. impube. adeo vt, nec malicia contrahentium praeueniri hanc aetate posse, existimet Abb. in. c. iuuenis, de spō. quia vbi certa aetas ad intellectum, & discretionem requiritur a iure, non potest suppleri malicia, nec p̄coci iudicio. l. quae aetate. ff. de testa. ex communi intellectu: quem etiam sequitur Frac. in rub. de testa. in. 6. vers. primo prohibetur. sensit glo. in. c. si pater. verb. impuberes. de testamē. in. 6. vnde si impubes ante legitimam aetatem religionē profiteatur sollemniter, professio est nulla. c. l. de regul. in. 6. etiam si maxime discretus sit puer, ac doli omnino capax glo. ibi cōmuniter approbata. in. c. postulasti. de regul. quam Abb. sequitur in. c. significatum. eo. titu. idem notat Cardi. in Cle. si. de aetate. & qualitat. q. 3. Abb. in. c. attestationes. de despon. impube. Syluest. verb. religio. 2. q. 12. & verb. religio. 3. q. 2. & Caiet. verb. votum. vers. imperfecto. His ergo probari potest Abb. opinio. in. d. c. iuuenis. cui etiam suffragatur Regia. l. 6. tit. 1. part. 4. quae dum matrimonij mentionem facit, aetatem malicia suppleri dicit: sed vbi desponsalibus loquitur, de supplenda aetate verbum nullum: erit tamen dicta lex reducenda ad canonum dictionem. Eandem Abb. sententiam sequitur Brunellus in tra-

cta. de sponfa. conclus. 4. Sed Bernardus in. d. c. iuuenis. contrarium palam asserit dicens in casu illius tex. sponsalia ante septennium valida esse: quia malicia aetatis defectū supplebat. & quauis quo ad intellectum illius tex. non recipiatur. glo. illa: tamen in hoc dicto communiter eam probari, testatur ibi Prap. quae quidem opinio probatur ex ratione Iuriscōsulti in. d. l. in sponfalibus, dicētis satis esse sponfos quid agant intelligere: igitur si praecocis iudicij paruulus quid in hoc contractu agat satis intelligit, nō video cur aetas exacte expectanda sit: nam & ea ratione, qua ante aetatem matrimonio designatam praematura potentia ad generandum ipsum aetatis defectum supplet, in spōsalibus ipse intellectus idē efficit: quo fit, vt gloss. opinionem veriore esse existimē: quam etiam Thom. asserit. in. 4. distinct. 27. q. 2. art. 2. gloss. in cap. sponsam. de sponfa. Ioannes Andre. Domi. & Franc. in. c. vno. in principi. de sponfalibus. in. 6. Bald. consi. 44. in. 4. volu.

2 Hæc tamen aetas septem annorum ita perfecta esse debet, vt non sufficiat septimum annum esse inceptum, nisi completus sit capi, literas, & capi. sequenti de despons. impube. & potest suaderi ex verbis iurium, quae exigunt septem annos in contrahentibus sponsalia: quo quidem casu non est satis annum esse inceptum, sicut esset si iura permitterent sponsalia contrahi posse ab existentibus in septimo anno gloss. quae ita distinxit in clementi. fina. de aetate. & qualitate. ibi ab omnibus recepta. Bartolus, & alij in. l. si cui legetur. ff. de legatis primo. Abb. in. c. cum in cunctis. in princ. de elect. Feli. in. c. cum vicesimum. de offi. deleg.

PRIMAE. PARTIS.

col. pen. quam distinctionem communem esse fatetur Corne. conf. 213. in. 1. volu. dies tamen vltimus anni utroque casu sufficit etiam inceptus, licet nondum sit completus. l. qua ætate. ff. de testament. quam ad hanc rem allegat Abb. in. c. attestaciones. de despo. impub. ætas vero septem annorum ex eo ad sponsalia sufficiens videtur, quod voluntas, quæ in naturali consensu quiescit, cadit in impuberem, qui ætate in septem annorum compleuerit. l. si infanti. §. vlti. iuncta. l. potuit. C. de iure delib. tradit Zasius. in. q. 2. de Iudæis.

Cæterum si sponsalia ante septennium contrahantur, & nulla sint: post septennium tamen conualescant, ex tacito etiam consensu ad sponsalia deducto. glo. quam ibi notant Abb. & Docto. in. c. literas de despon. impub. probat text. secundum Abb. ibi. in. c. duo pueri. eo. titu. & in. c. vnico. in. principi. eo. tit. in. 6. hic enim consensus ad hunc contractum sponsaliorum sufficiens est.

EX CAP. SEQUENTI.

- 1 Sponsalia contrahuntur verbis, ex quibus futurus coniugalis consensus promittitur.
- 2 Sponsalia verbis presenti consensui aptis contracta, quæ tamen ætate impediende non possunt esse de presenti, ex iuris interpretatione erunt de futuro.
- 3 Veraratio ad tex. in cap. unico. §. 1. de despo. impu. in. 6.

CAP. 3. Quibus verbis sponsalia contrahantur.

- 1 I S verbis, quibus ad ad futurum matrimonium consensus promittitur vera sponsalia contrahuntur. c. pen. vbi notant Abbas, &
- 2 Præp. c. ex literis. S. Syluani. c. sicut. de spons. c. iuravit. de probat. & ibi Abb.

CAP. III. AMI

illis autem verbis, quibus coniugalis consensus significatur, impediende tamen ætatis defectu, legitimus ad matrimonium non censetur, contrahuntur sponsalia iuris interpretatione: quauis ex conceptis verbis matrimonium censendum foret. c. vnico. §. 1. de despon. impub. in. 6. & ante illum text. probatur idem in. c. a nobis secundum Præp. ibi & in. c. attestaciones. & in. c. si. eo. tit. tametsi ex antiquioribus quidam nec sponsalia contrahi existimabant, quando minores ætate ad matrimonium requisiti, per verba coniugio apta contraxerunt: ex eo enim, quod actus intentus minime valebat, ut matrimonium impediende ætatis defectu, nec valere debebat ille actus eo modo, quo fieri poterat: nempe ut sponsalia: quemadmodum disputat glos. in. d. c. a nobis. cuius controuersiam refert glo. in. c. vnico. de despon. impube. in. 6. vers. de futuro. Nec videtur procedere illius text. decisio: si aduertamus ad opinionem Barto. quæ communis est in. l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. vbi scribit per illum text. actum eo modo, quo agitur inualidum, minime valere eo modo, quo fieri recte potuit, si tractetur de obligatione contrahenda, quæ a duorum voluntate pendet, idem probare videtur tex. in. l. eo tempore. vers. fideiussorem. ff. de peculio. & l. 1. §. deinde. ff. quod iussu, cum ergo actus hic pendeat a voluntate duorum, & agatur de obligatione contrahenda, nec ut factus est, valere potuit, scilicet, ad matrimonium, nequaquam prodesse debet ad sponsalia, quæ contrahi recte poterant: qua ratione ne ab illius. §. 1. decisione discederet noster Coryphaeus Panor. in. c. cuius super. de offi. dele. illum text. contra Bart. & communem notat ab eadem

dem opinione recedens. Verum quia Bart. opinio iure recepta videtur, conuenit, vt ad illū tex. in. d. §. i. aliquot rationes assignemus, ne subuertat quæ diu a Iuriscōsultis recepta sunt, & primo Alex. col. 3. Socinus col. pe. las. nu. 19. Lac. Galiaul. conclusio. 7. in. d. §. si quis ita. & Fran. in. d. c. vnico. §. l. col. 1. Ant. & Præp. in. d. c. a nobis. & Feli. in. c. cum super. col. 3. intelligere videntur. tex. in. d. §. i. quādo actus non valet, vt agitur, ex defectu causæ efficientis, id est, personæ, quo casu actus deficiens in causa efficiendi valet eo modo, quo agi potuit, si non valet, vt agitur, etiam si tractemus de actu a duorum voluntate depēdenti, atq; ex Barto. in. d. §. si quis ita. colligunt hunc intellectum iuniores quidam paulo ante citati, Barto. tamen loquitur quando tractatur de obligatione dissolueda, fauore liberationis: tunc etenim actus, qui non valet, vt fit ex defectu personæ, & sic causæ efficientis, valet eo modo, quo fieri potuit. l. quacūq; ratione. ff. de procurat. non autē loquitur Barto. quādo agitur de contrahenda obligatione: vt ibi perpendunt Altiat. 7. conclus. & Crot. conclus. 8. qui allegat tex. in. c. ex parte. de cōc. præb. & in. l. maritus. C. de procur. ad probandum, quod actus inualidus, vt fit propter defectū causæ efficientis, non valet, vt fieri poterat, quādo agitur de obligatione contrahenda. & quamuis Crotto respondere poteram, tamen quia hoc ipsum est, quod Bar. voluit, atq; in dubium reuocari poterat communis opinio, quod modo tractare non yacat. Sit secundus intellectus ad tex. in. d. c. i. §. i. vt procedat matrimonij fauore, qui fortassis quibusdā non placebit, quippe quibus huiusmodi

respōsiones ratione iusta distitue minime applaudeant. Potest igitur ratio ille tex. intelligi, vt eius decisio locum habeat optimo iure, quia sub cōtractu matrimonij etiā sponsaliorum conuentio comprehenditur, vbi enim id, quod fieri poterat sub eo, quod fit includitur, actus inualidus eo pacto, quo fit, valet eo, quo fieri poterat. l. tam angusti. ff. de seruit. vbi Ang. Alberic. Flori. & communis hoc ipsum notant, & sequuntur Docto. in. d. §. si quis ita. Hinc ergo dari potest ad. d. §. i. decidendi ratio: quam Crotto. in. d. §. si quis ita. conclu. 8. reddit. & ante eum opinor Ioan. Mona. & Domi. in. d. c. vnico. §. i. eiusdem sententiæ fuisse: nec detrectat Henric. qui in. dicto c. a nobis. dixit illum. §. primum procedere ob intētionem contrahentium qui videntur sponsalia voluisse contrahere, casu quo matrimonium inualidum foret. Quibus igitur verbis sponsalia cōtrahantur ex. d. regula constat, quam diligētius tractabimus, vbi quibus verbis matrimonium contrahatur, explicabimus.

EX CAP SEQUENTI

- 1 Promittens contractum agere, licet nondum ex hęc contraxerit contrahere tamen tenetur.
- 2 Promittens aliquam feminā ducere in uxorem, etiam absq; iuramento, eam accipere tenetur præstito coniugali consensu: alioqui mortale crimen committit.
- 3 Sponsio prima futuri coniugalis consensus præferitur secundæ, etiam iurata.
- 4 Ecclesia nec vult, nec potest secluso cōsensu eorum, qui coniungendi sunt, matrimonium efficere.
- 5 Vera interpretatio cap. requisit, de sponsa.
- 6 Matrimonium metu contractum est nullum omnino, etiam si uim passus coactus sit eam uxorem accipere, cui prius coniugalem consensum promiserat.
- 7 Ecclesia tolerat qnq; minus malum, ut maius euitetur.
- 8 Simplex fornicatio peccatum mortale est, & iure naturali prohibita.
- 9 Quæ dicatur concubina, & quo pacto meretrices in re publica tolerentur.

PRIMAE PARTIS.

CAP. 4. De sponsaliorum effectu, & vinculo.

DESPONSALIORUM effectu & obligatione acturus illud promitto, quod is qui sponsalia contraxerit teneatur conjugalem consensum prestare, & sic promissum absolvere: in ceteris enim contractibus is qui contrahere promissit, licet nondum ex hoc contraxerit contrahere tamen tenetur, l. si fideiussor. §. meminisse. ff. de leg. l. si quis stipulatus sit stichum. §. vlti. ff. de verbo. oblig. qui enim promissit fidei iubere, & si vere fideiussor non sit, tenetur tamen fidei iubere: & qui locare promissit locare tenetur, l. in bonae fidei. §. si tamen. ff. de eo quod cert. loco. & qui vendere promissit vendere tenetur, notatur in. l. si sterilis. §. penultim. ff. de actioni. emp. Bart. & alij in. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis caut. ex quo patet, promittentem aliquam in sponsam accepturum nondum sponsalia contraxisse, sed sponsaliorum contractum promississe, ut docet Vincen. quem ibi sequitur Ioan. And. in. c. si inter. de spon. Henri. in. ca. is. qui fide. pe. col. eo. titu. Nicol. Milis. in. repert. verbo. sponsalia non contrahuntur, & And. Tiraq. lib. 2. de retractu. §. si. nume. 53. longe equidem distat promissio contrahendi ab ipso contractu, etiam si promissio sit facta cum iuramento, ut tradit Nicol. Boeri. decis. 3. col. 1. & 2. dicens ex hoc filiam, quae iuramento praestito promissit renunciare bonis paternis, non teneri ad renunciandum iuramento adiecto, sed satis esse simpliciter renunciare, Sed tamen in matrimonij contra-

CAP. IIII.

ctu illud constat omnino debere illud contrahere eum, qui promissit aliquam in uxorem accipere. tex. est in ca. ex literis. S. Siluani. in. ca. sicut. in. c. requi siuit desponsa. & in. c. 2. eo. tit. licet in hac promissione iuramentum praestitum non fuerit, probat. tex. in. c. de illis in. 1. versi. mulierem. de despo. impub. ubi hoc notat Abb. post. Hosti. & Henr. idem Abb. in. di. c. ex literis. col. 2. optimus tex. in. c. iuramenti. 22. q. 5. unde mortaliter peccat sponsus qui non vult conjugalem consensum prestare. Tho. in. 4. dist. 27. q. 2. co. 1. Flo. 3. part. tit. 1. c. 18. §. si. Silu. verb. sponsalia. q. 4. & probatur in. c. 1. de sposa duo. notat Feli. in. ca. 1. de pact. 6. declarat. Imo iure tenetur quis primam sponsam, cui fidei dedit futuri consensus absque iuramenti religione, uxorem accipere, etiam si post prima sponsalia alteri eandem fidem sub iuramenti vinculo praestiterit. notant Inno. Ioan. And. Abb. Praep. & Raven. in. c. sicut. de sponsa. Florent. in. d. §. si. Regia. l. 8. tit. 1. par. 4. quorum sententia plurimum probatur ex Thom. & Palud. in. 4. dist. 28. q. 1. asserentibus sponsalia de futuro non effici matrimonium ex eo quod postmodum iureiurando firmentur: unde in propria quaestione non dissoluitur prima sponsalia per secunda iureiurando praestito contracta. ad hoc ipsum tendit quod notant Hosti. Ant. Abb. & Henr. in. c. veniens. de iureiur. dicentes iuramentum directe contrarium priori promissioni, quam quis servare tenetur, temerarium esse, & minime obligare: cum sit in dispensationem salutis aeternae, & foueat peccatum mortale, quod committeretur si promissio prior non servaretur, nec aduersatur Inno. ibi. quia ipse dicit servandum iuramentum, & priori promissioni

missioni satisfaciendū esse, vbi innuit nō esse omnino priorē promissionem violandam, vt secundū iuramentum feruetur: sed iuramentū seruandum esse, quando id nō obuiat directē prioris promissionis satisfactiōi, casu quo illi satisfiat, si id quod interest soluat, & hunc ego opinor esse sensum Inno. ex Anto. Abb. & Henr. ibi quāuis Imol. verbis. Innoc. mordicus adhærens aliter sentiat.

Ex his opinio. glo in. d. c. de illis. errornea est, dū dicit sponfos, qui promiserunt coniugalem consensum sine iuramento, nō esse compellendos a iudice matrimonium cōtrahere: id etenim falsum est, tametsi idē asserat Conrra. Lagus. in methodica iuris tit. de nup.

Secundo Hinc cōstat perperam dubitasse Abb. in. c. requisiiuit. de sponsa. an peccet sponsus, qui ex sponsione non vult coniugalem cōtractum, quē promisit, perficere. Est enim hæc dubitatio iuris naturalis, diuini, & humani principijs maxime aduersa.

Nec refragatur his, quæ modo diximus, tex. ille memorādus in d. c. requisiiuit. ex quo constat non esse ab ecclesia cogēdos sponfos promissum consensum præstare. in cuius interpretatione illud animaduerto ex Hostien. Anto. & Præp. in. c. si. desponsa duo. Abb. & Præp. in. c. is qui fidem despō. ecclesiā nec velle, nec posse matrimonium aliquod constituere sine consensu eorum, qui coniungendi sunt quia impediretur finis ad quem tendit matrimonium, si aliqui ab ecclesia inuiti cōiungerētur: inuitis etenim cōiugibus non bene procederent procreatio atq; educatio prolis. item inuiti sic copulati ad alios coitus fornicarios libenter accederēt: atq; illa animorum societas

omnino cessaret, quare cōstat ab ecclesia tale matrimonium sine cōsensu iniūgi nō posse. q̄ probat efficaciter Franciscus a Victoria religione, quam ex Diui Dominici instituto profitetur, insignis, ac eruditiōe egregia inter primarios sacrae Theologiæ professores censendus: is inquam in relectione, quam Salmantica de matrimonij cōtractu differuit, assertionem hanc pluribus rationibus veram esse ostendit. Ecclesia ergo id statuit, vt spōsi admonerentur, ac censuris ecclesiasticis cogerentur promissum coniugalem consensum præstare, vt in. ca. ex literis. S. Sylua. despon. sed cum libera debeant esse coniugia, neq; a iudice metus inferri debeat sponfis, ne eorum consensus auferatur, oportet vt hæc sit moderata coactio, vnde si iudex videat spōsum ita obstinatum esse, vt libere consentire cōiugio nolit, potius monitione uti debet quā exactissima coactione, ex qua cōsensus sequutus nec liber esset, nec vere dici cōsensus posset, saltem ad huiusmodi sacramentum: atq; difficiles infelicesq; exitus ē talibus nuptiis euenire par esset: hæc enim vitanda sunt, quēadmodum Papa in. d. ca. requisiiuit. Iudicibus ecclesiasticis iniūgit, ne forte eorum autoritate, atq; indiscreta coactione, matrimonia, quæ nulla sunt deficiente consensu, adulteria forēt, vt optime explicat Fortu. in. ca. l. de pact. nume. 30.

Ex quibus consequens est, quod si sponsus, qui libere sponsalia cōtraxit, metu compellatur illum consensum coniugalem præstare, matrimonium erit nullum ipso iure, quod Abb. notat in. di. capi. requisiiuit, & Fortu. in. dict. nume. 30. qui idem repetit in tracta. de vlt. fine. illat. 20. colū. 12. dicens ad

PRIMAE PARTIS.

ad hoc esse decisionem singularem in d.c. requisivit.

7 Secundo subinfertur, ecclesiā quandoq; tolerare minus malū præsens ob euitandum maius malum futurum, quod verisimilibus coniecturis speratur, probatur in d.c. requisivit, quem tex. ad hoc dicit singul. Ioan. Lupi. in. c. per vestras. §. 18. nu. 16. optimus tex. in c. inter opera. de spons. vbi ecclesia meretrices tolerat, ob euitandam promiscuam luxuriā in republica, foedissimasq; coniunctiones: tametsi meretrices esse, & ad eas nos accedere mortale peccatum sit. c. meretrices. 32. q. 4. etiam si ipsa meretrix soluta sit, & qui ad eam accedit a coniugio, ordine, ac religionis, seu castitatis voto, liber sit: simplex enim fornicatio mortale peccatum est, & iure naturali vetita. vti probat Tho. 22. q. 154. arti. 4. idē Tho. in. 4. sent. dist. 33. q. 1. art. 3. Maior. in. 3. sent. dist. 27. q. 29. Lactan. Firmi. lib. 6. c. 23. glo. per tex. ibi. in de. ad nostram. de hæret. ad finem. Ioan. a Medina de restit. q. 19. nam & hæresis esset asserere fornicationē, etiam simplicem, non esse peccatū mortale, quam hæresim egregie cōuincit Alfon. de Castro, vir acutissimo ingenio, ac præsigni eruditione præditus. lib. de hæresib⁹. dictio: ne. coitus. His etiam suffragatur August. homi. 49. a Gratia. relatus in. c. audite. 34. dist. idem deniq; August. in sermonibus de tempore. Dominica 22. serm. 2. qua in re audacter nimis nostrates loquuntur, dum Bart. in. l. pe. ff. de concubi. Alex. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. nu. 13. ff. ad Treb. & Ant. Rosellus. in tracta. de legitimat. lib. 1. col. 5. asserunt simplicem concubinatum iure naturali legitimum coitum esse, ad differētiā adulterij in cestus,

CAP. III.

& coitus contra naturam, qui illegitimi complexus dicuntur, etiam iure naturæ: rectius enim dicerent simplicem concubinatum lege ciuili non puniri: maxime quia etiam iure ciuili simplex fornicatio est illicita, quāuis cum concubina. tex. in. cap. 1. de filiis nat. ex mat. ad Morgani. cōtracto. Illud tamen adnotare libet a canonibus antiquis veras vxores dici quandoq; concubinas, eo qd absq; dotalibus instrumentis, cæterisq; solēnitatibus a iure ciuili introductus fuit coniugium celebratum. quod Grati. probat in. c. omnia bus & c. seq. 34. dist. quæ iura inter prima notabilia retulit Catel. Cotta. sacra autē scriptura eas foeminas, quas facti patres præter proprias vxores carnaliter cognouere, easq; in contubernio veluti vxorum ancillas retinebāt, promiscue appellat vxores, vel concubinas: veras tamē vxores præcedenti nuptiarum solennitate coniunctas, nunquam cōcubinas nominauit, auctore Augusti. lib. 1. quæstionum super Genes. c. 90. & Magistro in. 4. dist. 33. explicat idē Augusti. lib. 16. de ciuit. dei. c. 34. scribēs Cethuram veram Abraham vxorem peculiari mysterio dici concubinam Genes. c. 25. Alibi & frequētius concubina dicitur mulier domi in contubernio retenta. cap. non omnis. 32. q. 2. atq; eodem pacto iura ciuilia pandectarum, quæ de concubinis loquuntur, intelligenda sunt, erat enim apud veteres concubina nomē honestum, cum ea loco vxoris haberetur, atq; citra criminis notam: vxor autem minime dicebatur quia non fuisset solenniter ducta. ex iuriconsulto. in. l. Masurius. ff. de verb. signi. vbi hoc ipsum notat Altiat. Ecclesia igitur, ac totius Christiani orbis catholici principes lupanaria

panaria permittunt, non quod illud peccatum approbent: sed ut adulteria, incestus, atque alia luxuria crimina cōpeſcant. Nam & Diuus August. lib. 2. de ordine scribit, Tolle meretrices de mūdo & Sodomia totus efficietur reprobis, quem Tho. citat. 22. q. 10. arti. II. idem Tho. de regim. princip. c. 14. tribuit hoc Augustino lib. 13. de ciui. dei. Sed & ipse Augu. lib. 14. de ciui. dei. c. 18. dicit, terrenā ciuitatē licitum fecisse scortorū vsum. idem. Ioā. Echius profitetur in Homil. 1. super. c. 7. Matth. in festo Diuæ Magdalenæ. Hinc Solō Atheniensis, primus emptas meretrices iuuētuticōparauit, ut effuso illic libidinis impetu quid turpius cogitare desisteret. quod annotauit Ludo. Cœlius. lib. 8. lectio. antiq. c. 4. & Alex. ab Alex. lib. 4. c. 1. & Alti. in. d. 1. Masurius. Potest hoc cōprobari ex. c. duo mala. 13. distin. & ex Arist. lib. 5. ethi. c. 3. quo in loco inquit: minus malū boni vicē habere, si maiori malo cōparetur. Nec sequitur hoc fit, & tamen nec lege ciuili, nec canonica punitur, ergo est licitū: hanc enim collectionē destruit tex. singular. in. l. at si quis. §. Diuus autē Marc. ff. de relig. & sump. fune. quē dixit notabilē. Bald. in. l. 3. C. de sacrosan. eccle. & singular. idem Bald. cōsi. 15. in. 1. volu. et And. Tiraq. de iure marit. l. cōnubia li. 8. optima gl. in. c. denique. 4. dist. poteratque hæc nostra in interpretatio pluribus aliis similibus adductis reddi fortior: quæ omittimus ne præscriptum nobis limitem transgrediamur.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Quā ratione sponsalia, sequuta carnis copula matrimonium efficiantur.
- 2 Præsumptionem matrimonij ab ecclesia inductam, ex copula post sponsalia sequuta; iuris & de iure cenſeri.

- 3 Confessio probat aduersus præsumptionem iuris & de iure.
- 4 An confessio in causa matrimoniali sit probatio legitima.
- 5 Delatio iuramenti in coniugali controuersia sit admittenda an non.
- 6 Confessio minime est admittenda contra præsumptionem cōsensu coniugalit / ex coitu procedentem.
- 7 Indirecta probatio aduersus præmissam præsumptionem admittenda est.
- 8 Ex coitu cum sponsa matrimonij præsumitur / etiam si sponsa ab alio quam sponso cognita fuerit.
- 9 In conscientia foro defectus consensus assertionem ipsius confitentis probatur atque ideo non indicatur matrimonium ex copula / quæ sponsalia subsequitur.
- 10 Contractis duobus sponsalibus / secunda in matrimonium transeunt per carnalem coitum.
- 11 Coitus prædictam matrimonij præsumptionem inducit / etiam si metu conditionali contingat.
- 12 Qualiter coacta uoluntas / uoluntas sit, atque inibi explicatur tex. in. c. merito. 15. q. 1.
- 13 Coitus sponsalia præcedens nil conducit ad coniugalis consensus præsumptionem.
- 14 Lex regia Tauri explicatur.
- 15 Matrimonium minime censetur / nec dici potest consummatum / propter copulam præcedentem.
- 16 Optimus intellectus ad cap. 2. de conuers. coniugat.
- 17 Carnalis commixtio cum sponsa / etiam incerta / coniugij præsumptionem inducit.
- 18 Protestatio dissensus non impedit dictam præsumptionem oriri.
- 19 Nixus copulæ hanc præsumptionem minime inducit.
- 20 Nixus copulæ circa sponsalia iuris interpretatione de futuro / uerbis tamē de præſenti / an aliquid operetur.

§. PRIMVS.

I

VNC agendū est, qualiter sponsalia in matrimonium transeant, & primo constat, sponsalia in coniugium transire per carnis copulam: quæ post ipsa sponsalia inter sponſos contingit. c. ueniens in. 2. despons. c. is qui fidem. eo. titu. non ex eo, quod canones uelint, sine nouo consensu coniugali, ex sola copula matrimonium inter spōſos decernere, sed quia ecclesia præsumit ex illa carnali cōiunctione consensum coniugalem

PRIMAE PARTIS.

coningalem: quam praesumptionem merito canones statuerunt ex praemissa consensu coningalis promissione, & simul ne dicamus copula illam carnalem esse mortale peccatum: quod dubio procul dicendum esset, nisi inter sponsum & sponsam animorum affectio coningalis, praesenti consensu, daretur: nec praesumendum delictum est l. merito. ff. pro socio. l. Quintus. ff. de dona. int. vir. & vxor. iustis igitur rationibus ecclesia praesumit sponsum, carnaliter ad sponsam accedentem, praemissam promissionem ad effectum deducere potius, quam crimen velle committere, ad eam fornicario affectu accedendo.

Ex quibus plurima deducenda sunt, & primo, ecclesiam ita urgentem hanc praesumptionem iudicasse, ut super ea tamquam super certo consensu statuerit: & ideo praesumptionem hanc iuris & de iure censemus. ex glo. in d. c. is qui fidem. communiter recepta per tex. ibi. glo. in c. ferrum. 50. d. tit. notatur in l. siue possidetis. C. de probat. Abb. & Feli. in cap. quanto. de praesump. Altiat. in tracta. de praesump. in princ. quo fit, ut in contrarium probatio non admittatur. ut in in. d. cap. is qui fidem. probatur, & in l. antiquae. C. ad Velea. & in l. fina. C. ad Macedo.

Secundo quamuis contra praesumptionem iuris, & de iure probatio per confessionem eius, pro quo ius praesumit, recipienda sit, iuxta glo. in l. in contractibus. versi. nullo modo. C. de numero. pecu. quam conclusionem repetit idem Accursius in auth. de aequalit. doti. §. aliud. versi. scribat. & dicit singuli. Alex. in l. l. §. si is qui quadringenta. ff. ad Trebel. & idem in l. a Diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iudi. Lanfr. in c. quoniam de prob. num. 40. Bald. Nove,

CAP. III.

de dote. 6. part. principali. priui. 2. & Corset. in ling. verb. senten. Bar. etiam eam sequitur in auth. sed iam necesse. C. de donatio. ante nup. a quibus & aliis, qui ad idem citari poterant, hoc communiter receptum est: aduersus tamen hanc canonis praesumptionem probatio non admittitur, etiam per confessionem illius, qui pro matrimonio contendit, quod notat Abb. & Doct. communiter in dicto. capi. is qui fidem. Feli. in c. quanto. de praesump. num. 3. Alti. in tract. de praesump. 2. par. nu. 9. a quibus illa ratio traditur: quia in matrimoniali causa non statuitur confessio nilitantis. c. super. eo. de eo qui cog. conf. vx. suae. quae mihi non placet, ex eo quod licet confessioni litigantis contra matrimonium credendum non sit: tamen confessioni illius, qui contendit matrimonium esse contractum, & valuisse, stari debet aduersus ipsum matrimonium. glo. in c. attestations. de desp. impub. verb. euasisse. quam ibi Abb. & Rauena. dicunt singuli. & Roma. singuli. 614. notant Hosti. Abb. & Doct. in c. pe. de raptor. non enim est praesumendum quaequam sine causa libi ipsi contradicere. Haec tamen conclusio non omnino recipienda est: non enim vendicat sibi locum, quando esset praesumptio aliqua collusionis inter litigantes. ita Hosti. Abb. & Praep. in d. c. attestations. qui omnes tenent plurimum in hoc valere iudicis arbitrium, quod etiam notat Brunel. in tract. despons. q. 29. pro quo est optima. gl. quam ita intelligunt Hosti. Abb. & Doct. in c. pe. de rap. ex qua constat confessioni in praedictum matrimonij standum esse, quando fit ab utroque coniuge, & eam fama coadiuuat. Secundo non procedit quando ex illa confessione alij, qui in eadem

PRIMAE PARTIS.

CAP. III.

8

eadem causa non litigat, fieret praeiudicium: vt notat Areti. conf. 13. col. 5. & 6. sentit Abb. in. c. mulieri, de iureiur. dum asserit in causa matrimoniali non esse deferendum iuramentum actori ab ipso reo, nec reo ab actore, etiam si nullae essent aliae probationes, quando ex hoc iuramento posset praeiudicium alij quam deferenti inferri: cum ille, qui non detulit, contendat cum altero ex litigantibus matrimonium contraxisse, vel contractum non tenuisse: si enim ex delatione alter iuraret pro matrimonio, & istud iuramentum teneret, Tertius, qui pretendit matrimonium cum litigante contraxisse, maneret aliquo pacto elusus: sic etiam si ex delatione iuramentum fieret contra matrimonium, tertius, qui contendit matrimonium, per eum cum altero ex litigantibus contractum, non valuisse, propter primum coniugium, super quo litigatur, frustraretur suo iure, quod forsan habet. quo fit, vt delatio iuramenti, etiam vbi nulla adest probatio in causa coniugali: sed reus est omnino absoluendus, minime sit admittenda, quando ex illa delatione posset alij nocumentum aliquod inferri: qui tamen eandem litem minime tractat, ex eius vero decisione sperat damnum, aut commodum quo ad propriam causam. Imo maris & foeminae confessio asserentium matrimonium inter eos contractum fuisse, absque testibus tamen & clam, admittenda non est, vbi ex ea praeiudicium fieret alteri coniugio glo. in. c. si quis diuinis. 30. q. 5. Domi. conf. 27. Regia. l. 2. titu. 3. part. 4. sic etiam est intelligendus tex. in. c. 2. de clandest. desp. dicēs, posse matrimonium clam contractum, ex confessione vtriusque coniugis, ab ecclesia publicum iudicari

atque nuntiari, ex quibus optime perpendi potest Regia. l. 10. tit. 11. part. 3. dicēs in matrimoniali causa posse iuramentum ab actore ipsi reo deferri.

Ex quo infero, quod licet actor qui pro matrimonio agit, possit, non data probatione legitima, reo qui absoluendus alioquin est, iuramentum deferre super ipso contractu matrimonij an praecesserit, vel ne: sicut ex aduerso ipse reus potest actori etiam idem iuramentum deferre, cessante alterius praeiudicio: posset enim nouo praestito consensu matrimonium contrahere: tamen si contēdit actor, non subesse, in matrimonio iam legitime probato, aliquod impedimentum reo id allegare non potest ipse actor reo deferre iuramentum super illo impedimento: quia matrimonio legitime contracto, & iam probato praediceret, & est maxima collusionis suspicio, vt not. optime Abb. in. d. c. mulieri. col. 4.

Hinc etiam perpendi potest. glo. in. d. c. mulieri, quae dixit in matrimoniali causa non esse deferendum iuramentum habenti probationem semiplenam, quā. gl. praeter alios dicit notab. Alex. in. l. 3. in prin. ff. de iureiur. ordina. & singu. las. in repe. l. admonendi. ff. eo. nu. 277. vbi Bart. idē notat col. antep. & Ioan. de Selua in tracta. de iureiur. 3. part. in fine: est enim dicta conclusio vera, nisi iudex concurrentibus aliquot coniecturis, atque attenta personarum qualitate arbitretur iuramentum esse deferendum habenti probationem semiplenam, quae ita dictis coniecturis coadiuuatur, vt non simpliciter dici debeat semiplena probatio. His enim recte a iudice pensatis potest talis delatio iuramenti fieri, siue agatur de questione an matrimonium fuerit contractum, siue de aliquo impedimento ipsius coniugij

PRIMAE PARTIS.

coniugij. Abb. in. d. c. mulieri. colū. 3. & 4. & pe. Alex. in. d. l. 3. Ias. d. l. admonendi. num. 281. vbi Curti. iunior nū. 67. dicit hanc opi. esse communem quam ibi approbat Curti. senior fallentia. 65. Ioā. Coras. lib. 3. miscell. c. 4. & Hippo. singul. 27. Regia. l. 10. tit. II. part. 3. quo pacto intelligenda est glos. in. c. vidua de regul. quæ dixit etiam in coniugali causa deferendum esse iuramentum ei, qui semiplene probauit. quibus illud addendum est, standum fore cōfessio ni litigantis, quando agitur ad tori separationem. tex. quem ibi Doct. notat in. c. ex literis, de diuort. quem etiam dicit sing. Roma. singul. 614.

Igitur, vt ad institutum redeam, si cōfessionem illius, qui pro matrimonio stat, contra ipsum matrimonium creditur, cessante collusionis suspitione, alteriusq; matrimonij præiudicio, con-
6 sequens est, in. c. is qui fidem. non esse ex hoc contra illam præsumptionem repellendam confessionem illius, qui pro matrimonio agit. Veram ergo rationem esse nos opinamur: quia confitenti non potest esse notus defectus consensus in altero coniuge: cum ille in animo consistat, nec credere debet sponsa ipsi sponso profitenti dissensum ante coitum, ne præsumat ab eo cōmitti mortale crimen, & quamuis posset hic defectus apparere, illa tamē cognitio plena nō est. defectus autem consensus in ipso confitente, non satis constat: cum ei fides non detur, propriam turpitudinem proferenti. Cum ergo cognitio illius rei, quæ probanda est, nō sit satis sufficiens in confitente, nō digna tanta fide, vt iuris canonici vrgentissimæ præsumptioni sit præferenda, admittenda non est.

Tertio ex prædictis colligitur, cōtra

CAP. IIII.

dictā iuris canonici præsumptionem admitendam esse probationem, quæ indirecte, & per obliquum, ipsi præsumptioni obuiat. Si enim sponsus, qui contra matrimonium stat, probare velit, illa sponsalia ante coitum fuisse mutuo consensu, vel alias legitime soluta, vt in. c. 2. de spons. vel nulla fuisse propter aliquod impedimētum, admittendus est, secundū Abb. & Præp. col. 4. in. d. c. is qui fidem. & Felin. in. c. cum. M. col. pe. de consti. & probatur ex glo. celebri in cle. vnica. de prob. quæ dixit probationē indirectam admitti contra præsumptionem iuris & de iure. quam dicit. singul. Imol. ibi. auream. Felin. in. cap. quanto. de præsump. & solēnem idem Feli. in. c. cum a nobis. de testi. col. 3. notat Altiat. de præsump. 2. part. num. 3.

Quarto infertur ex ratione dictæ decret. sponsalia in matrimonium trāsire per coitū, etiam si post sponsalia, ante coitū cum sponso, fuerit spōsa cum alio fornicata. Nam quamuis propter illā fornicationē dissolui possint sponsalia. c. quēadmodū. de iureiur. donec tamen iudicio ecclesiæ fuerint dissoluta manet sponsaliorū vinculū. vt not. glo. in. c. de illis. in. l. de despōs. impub. Henr. & Præp. in. c. de illis. despōs. col. fina. Regia. l. 8. titu. I. part. 4. nondum ergo per spōsum sponsaliorum dissolutione petita, non video cur spōsalia per coitum, matrimoniū non efficiantur, ex dicto coniugali consensu a canonibus præsumpto. quāuis. Ioan. de Neuizanis in Sylua nup. lib. 2. num. 12. dum plurima congestis contrarium nōauerit, id falso tribuens Feli. in. d. c. iurh. M. col. pe. apud quem ego nōdum hoc notare potui, & si sæpius ex consulto auctorem legerim.

Quinto

Quinto ex præmissis patet q̄ in foro interiori animæ, ubi creditur ipsi cōfitenti si sponsus diceret se ad sp̄sā accessisse affectione fornicaria, nō coniugali, non iudicarentur illa sponsalia matrimonium: nō ex eo q̄ cōiugium illud verum sit in foro exteriori: nō tamen in interiori, sed quia iudex exterior iudicare debet, ex illa canonis præsumptione, nec probationē recipiet in contrariū, et ideo iudicat matrimoniū esse, q̄ vere nō est: at iudex interior iudicat ex defectu consensus coniugalis, qui sibi constat, ita notant Abb. Anto. & Præp. in. d. c. is qui fidē. Soci. cōsi. 28. 1. vol. Anch. in reg. possessor. col. 7. de reg. iur. in. 6. optime Tho. quod lib. 5. arti. 15. & est hæc opinio a Theologis, & Canonistis recepta, ut Sylue. asserit. verb. matrimoniū. 2. q. 15. & probatur in. c. tua nos de spons. cuius intellectū alibi attingā. Hosti. tamen in. d. c. is qui fidem. minime a dicta opinione discedēs, licet Abb. eum contra eandē opinionē alleget, optat fieri ab ecclesia cōstitutionem, in qua sponsus, qui cū sponsa carnale cōmertium habuit, redderetur inhabilis ad matrimoniū cum alia contrahendū: sicuti ab ecclesia redditur inhabilis ad contrahendum matrimonium cōsanguineus intra quartum gradū: in quo errat Host. quāvis enim Papa possit ex causa iusta reddere aliquem inhabilem ad contrahendum matrimoniū (quod proprio loco dicitur) non tamen potest ecclesia matrimonium cōstitui sine consensu. ut in. d. c. is qui fidem. idem Host. & Abb. fatētur. Sylue. dict. q. 15. & nos idem probauimus in interpretatione tex. in. c. requisit de spons. Item Syl. d. q. 15. in hac eadem conclus. credit in foro interiori non esse matrimonium.

consensum si sponsus, qui cognouit sponsam, fateatur se omnino dubitare an tempore coitus affectum habuerit coniugale, an fornicarium. Ego vero opinor in hoc casu iudicandū esse matrimonium: certius enim est affectum habuisse coniugalem quā fornicarium, & sic consensum ad mortale crimē. ut constat ex penitissima. c. is qui fidem ratione: nisi iam post copulā cum sp̄sa, verum & indubitātū matrimoniū cum altera contraxisset: tunc etenim tutius est secūdo coniugio certiori ad hære. ex cap. iuuenis. de spons. c. 2. §. item si. de pœnit. dist. 7. nam si res vere dubia est & tãgit salutem animæ oportet eligere certius, ubi imminet præcis electio. quod in dictis iuribus probatur adiunctis his quæ notat Florēt. 1. par. titu. 3. c. 10. §. 10. col. 3. docte & eleganter Marti. Naua. in. cap. si quis autem. de pœnit. dist. 7. num. 34.

Sexto ex his etiam constat, cōtractis duobus sponsalibus, secūda sponsalia in matrimonium trāsire per copulam cum secūda sponsa contingentē. quod Ioan. Maior. asserit in. 4. dist. 27. q. 5. casu. 2. & Sylue. verb. sp̄salia. quest. 10. idem Ioan. Andr. Anto. & Præp. col. 3. tametsi dubius in. d. cap. is qui fidem. Idem Præp. in. cap. de illis. de sp̄s. col. pe. & Brune. in tracta. de sponsa. q. 8. num. 3. pro quibus optimus text. in. c. pe. de spons. cap. licet. cap. fi. de spons. duo. ubi coniugium primum nōdum copula consummatū non tollitur per secūdū, & si carnali copula consummetur: quia in primo coniugio iam aderat cōsensus coniugalis: igitur si in primo non intercessisset cōiugalis cōsensus, sed tantum sponsio, tolleretur per secūdum: quod hic datur ex coitu. Præterea tex. in. cap. duo pueri. de despons.

PRIMAE PARTIS.

despons. impub. ibi hoc notate Præp. col. i. probat sponsalia tolli per matrimonium, quod ab initio sponsaliorum vim tantum habuit, sed successu temporis effectum est coniugium: sic ergo quavis matrimonium ex secundis sponsalibus statim contractum non fuerit: sed tantum sponsio quædam futuri consensu: quia tamen ex coitu consensus ille coniugalis datur præsumptione canonis, tolluntur priora sponsalia. Scio tamen rem esse dubiam ex eo quod secunda sponsalia primis non præferuntur, nec eis præiudicant. c. sicut. de sponsa. nec consensus coniugalis ex copula præsumi debet, ne præsumamus peccatum mortale in sponso, qui eo ipso frangit fidem priori sponsæ. Verum his respondeo secunda sponsalia, licet primis minime præferantur, nec præiudicent, valuisse tamen vi promissionis ad hoc ut si quando contingeret mori primam sponsam, vel ad matrimonium impediri, vel dissolui prima sponsalia, teneretur sponsus cum secunda contrahere matrimonium: non ergo nulla fuerunt secunda sponsalia. Secundo dico validiorem esse præsumptionem consensus coniugalis, quæ ex coitu a canone colligitur: cum habeat initium voluntatis in contractis sponsalibus cum secunda quâ illa præsumptio dissensus ad evitandum mortale peccatum, quod violando fidem committeretur, potioribus enim rationibus adducor ut potius coniecter sponsum voluisse violare fidem promissionis primæ, quam ut præsumam coitum cum secunda sponsa fornicarium fuisse.

Septimo hinc etiam infero sponsalia in matrimonium transire ex prædicto consensu ab ecclesia præsumpto per coitum sponsi & sponsæ, etiam si spon-

CAP. III.

sus timore mortis sibi illato coactus sit sponsam cognoscere: illa etenim copula si fornicario affectu peracta fuit, etiam metu accerrimo, peccatum mortale fuit. cap. sacris. de his quæ vi. non ergo debet præsumi in sponso hoc crimen mortale: sed potius, metu secluso, in animo affectum coniugalem habuisse: nam potius mori debet quam peccato consentire. unde iustius est præsumere ab sponso eum actum sine mortali peccato perpetratum fuisse, quam eum voluisse animam reatu mortalis culpæ commaculare, huius opi. autor est mihi Hosti. in. d. cap. is qui fidem. dicens. 2. col. quod mulier potest allegare contra præsumptionem illius text. se oppressam fuisse vi præcisa, virum autem hoc non posse dicere: quia vir opprimi non potest, nec solent viri a feminis præcise ad coitum cogi: sentit ergo Hosti. quod cessante præcisa oppressione carnis commixtio per metum contingens matrimonij præsumptionem inducit. idem tenet Palu. in. 4. disti. 29. q. 1. arti. 4. pro quibus optimus est text. in. cap. in super. qui deri. vel vouent. neque ille timor posset dici cadens in constantem virum, quod in interpretatione. c. cum locū. de spons. ostendam. distinxit vero Hosti. viam præcisam seu absolutam a vi conditionali, ut distinxit tex. in. c. sacris. de his quæ vi. cap. contra christianos. de hære. in. 6. cap. maiores. §. item queritur. de baptis. vis enim præcisa est, quæ nos aliquid ita compellit agere, ut in nobis non sit utrum agamus, vel non agamus: sicuti vetus impellit ac defert in aliquem locum, ad id aptissimus tex. in. c. constat. l. q. 1. cap. presbyterorum. §. qui autem. 50. disti. conditionalis autem mixtam habet voluntatem: siquidem in

PRIMAE PARTIS.

CAP. IIII.

15

in nobis voluntas est: attamen timore quodam illa volūtas elicitur. quod ex Arist. cōstat. 3. ethi. c. 1. vnde Tho. 22. q. 108. art. 1. dicit coactionem timoris nō facere simpliciter inuoluntariū: sed habere voluntariū mixtū. idem. Tho. 12. q. 6. articu. 6. Almain in moralib. c. 3. & Fortuni. in tract. de vlti. fine. illat. 21. col. 16. Hinc dicitur in. c. merito. 15. q. 1. voluntatē coactam, volūtatē esse, & idē in. l. si mulier. §. si metu. ff. quod met. caus. est enim volūtas simpliciter, ita vt libera non sit. Tho. in. 4. dist. 29. Abb. in. c. de muliere. de spons. Card. in. c. verum. de iure iur. sensit Bal. in. l. pe. C. quomo. & quand. iud. quāuis Deti. in. l. velle. ff. de regu. iur. dicat coactam voluntatē, voluntatē esse secundum quid, idest, coactā non simpliciter: quasi dicat non esse absolutam, & liberam. & licet Deti. optimū sensum habuerit rectior est primus dicendi modus, scilicet, coactam voluntatem simpliciter volūtatē esse, actiones enim, quæ per timorē fiunt mixtæ sunt: magis tamē sunt similes spontaneis: quia principiū earum est in nostra voluntate, & ideo denominatur simpliciter voluntariæ actiones illæ. Verum quia, secluso metu illo, agens illas minime eligeret, dicuntur inuoluntariæ. Imo Arist. d. cap. 1. dicit simpliciter dici inuita ea, quæ timore fiunt. non tamē intelligas quo ad actiones ipsas: illæ enim in actu simpliciter sunt voluntariæ, vt ipse docet: sed quo ad apprehensionem dici possunt simpliciter inuitæ: quia eas agens non eligeret cessante timore: ita intelligit Arist. Tho. in. d. q. 6. arti. 6. id vero, quod in actu cōsideratur debet considerari simpliciter: quod autē consideratur apprehensione, secundū quid nō simpliciter, vt docet Tho. ex Arist.

dicente, ea quæ fiunt timore per se inuita esse: actiones autē circa particularia fiunt: hæc autem spontanea esse. cuius sensus est auctore Eustratio. per se enim, perinde est ac vniuersaliter: in agendis autē rebus vana omnis est vniuersalis ratio: actiones enim in particularibus sunt: in particularibus vero spontaneæ concipiuntur: quare consequitur, vt in quibus maximā vim habent actiones, vt vel spontaneæ dicantur, vel inuitæ, in his cōstitutæ, spontaneæ magis quā inuitæ sint. ex quibus omnibus hæc septimam interpretationem cum Hosti. probamus. tamen si refragentur Abb. & Præp. in. c. consultationi. de spōsa. Florē. 3. part. tit. 1. c. 7. ad finē. Paul. Parisi. consi. 58. num. 69. & cōsi. 60. nū. 34. vol. 4. Anto. & Henr. in dict. c. is qui fidem. col. pe. vbi Præpo. col. 4. fatetur eorum opinio. contra Hosti. communem esse.

Octauo, vt quibusdam rem hanc prauē intelligentibus occurramus, perpendimus iura canonica dictam præsumptionē inducentia, copulam contingentem post sponsalia considerasse, ita vt coitus ipsa sponsalia præcedens minime sufficiat, vt sponsio illa matrimonium iudicetur. Sic tex. in capi. veniens. in. 2. de spons. inquit. si post fidem præstitam cognouerit. Sic cap. is qui fidem. de sponsa. dixit. carnali copula subsequuta. igitur nō sufficit præcedēs coitus. Abb. in. c. veniens. in. 2. de sponsa. Soci. consi. 28. 1. volu. col. 3. Henr. in. c. attestations. colum. fina. de desponsa. impube. & ex Theologis Ioan. Maior. in. 4. disti. 28. q. 1. & Syluest. ver. diuortiū. q. 1. & verb. spōsalia. q. 10. vnde concludens Titium eius spōsam Semproniā carnaliter cognouisse, non esset testis sufficiens ad hoc,

PRIMAE PARTIS.

ut matrimonium iudicaretur: potuit enim eam cognoscere ante sponsalia: oportet ergo probare post sponsionem illam cognouisse, ut notat Abb. in. d. c. veniens. & ibi Anto. & Præp. & Deti. in c. in præsentia. de probatio. nū. 24. Ioā. Crott. in tract. de testi. num. 288. Tho.

14 Grām. consil. 26. col. 1. Hinc etiam Regia. l. 52. Tauri. a Caroli Cæsaris matre condita, quæ statuit propter osculum sponsam lucrari dimidiā partem rerū, quas ei sponsus dederat, etiā iam præstito cōiugali consensu ante copulam, est intelligenda quando osculum post sponsalia præstitum fuit, secus vero si ante, ut ibi eius interpretes Ioan. Lupi. notauit. num. 8. & 9. quod etiā subseruiet ad intellectum, l. si ab sponso. C. de donatio. ante nup. a qua differt Regia. l. quæ in sponsis etiam de præsentiam maritali consensu coniugatis ante copulā loquitur: illa vero in sponsis de futuro ante coniugale consensum. Cæterum octauam hanc conclusionē Hippo. nostra ætate vir doctissimus, sed in referendo aliorū dicta quam in perscrutando diligentior in singul. 500 propria ipsius autoritate dictis autoribus non citatis impugnat, contrariam probans. ex Claudio, in rub. ff. solut. matrimo. & Ioan. de Neuizanis in sylua. nupt. lib. 2. nume. 12. quorum neuter id tenet. quamuis in argumentum sit, quod Claud. scribit dicens, matrimonium censerī copula carnali cōsummatum, etiam ex coitu præcedenti: atq; ob id sicut Papa non potest dispensare, ut dissoluatur matrimonium copula carnali consummatum, quando copula post matrimonium contingit: ita nec dirimere potest matrimonium, cui præmissa fuit commixtio carnis, citat ad id, Bal. in. c. licet, de tran-

CAP. III.

flatio. episcopi. qui tamen in hoc est valde dubi. Ego vero si compertum haberem Papam posse dissolvere coniugium, nondum carnali copula consummatum, quod alibi tractabo, minime dubitarem posse & illud solvere, cui præmissa fuit carnalis copula, non sequuta. non enim dicitur coniugium consummatum ex coitu præcedenti, sed ex sequuto: ille siquidem fornicarius est, hic vero coniugalis. sicuti. Soci. fatetur in dict. consil. 28. l. vol. nec omnino ab eo diuertit. ipse Ioan. de Neuiza, quem pro se aduocat Hippo. vides ergo qualiter ipse Hippo. propria ipsius autoritate nouā, ac certe falsam opinionem conceperit: nam quod in cap. tanta. qui filij sint legit. scribitur, statutum est ab ecclesia fauore prolis susceptæ ut legitima sit, quod si Hippo. opinio vera esset, oporteret fateri filios susceptos, non tantum effici legitimos per matrimonium subsecutum, sed etiam per sponsalia, quæ de futuro dicimus: quod minime fatebor. Subinde constat ex vera huiusce opinionis cognitione non vulgaris intellectus ad. text. in cap. 2. de conuers. coniugat. quo cautum est, posse sponsam iam coniugali consensu præstito ante copulam religionem profiteri, atq; ex ea professione dissolui coniugium illud: idem enim dicendum erit si post coniugalem consensum, vel eius sponsionem coitus non contigerit, quamuis prius carnalis copula præcesserit: illa enim coniugalis non fuit, sed fornicaria, nec in ea illa traditio coniugalis dari potest, quæ in illo. cap. 2. iuribusq; similibus exigitur. ita Paul. de Castro. in. l. pen. C. de episco. & cleri. & Ioan. Boschoeus lib. 1. de nupt. col. 2. nec etiam impediet copula præcedens

præcedens spōsalia, quin sponsus possit profiteri religionem, quæ impediret si cōclusio. Hippo. vera foret: cum ex eo matrimonium illud dici deberet consummatum.

17 Nono hæc canonis præsumptio adeo vrget, vt matrimonium præsumamus per copulam sequutam cum spōsa incerta: nempe quando quis ex tribus puellis sororibus, iurauit vnā ducturum vxorem. si enim aliquam ex eis post hanc promissionem cognouerit, erit eius maritus censendus. Hosti. & Abb. in. c. ex literis. in. 2. de sponsa. quorum opinio placet Floren. 3. part. titu. l. c. 18. col. 2. & Syluest. verb. matrimoniu. 2. q. 11. vbi subdit esse hanc opi. cōmunem, quam probat Regia l. 11. titu. l. part. 4. Cum enim ille sponsus teneatur ex vi promissionis vnā ex illis ducere in vxorem, præsumitur illam, quam cognouit, vxorio, ac maritali affectu cognouisse. ex. d. c. is qui fidem. gl. tamē in. d. c. ex literis. quam ibi sequuntur. Ioan. Andre. Anton. Henr. & Card. diuersum tenet dicens. quod nec sunt spōsalia cum illa cognita, nec matrimoniu: licet iudex ex officio debeat compellere hunc virum ad illam ducendam quia cum eam cognouerit, non potest aliā ex illis sororibus vxorem ducere, & sic nec iuramētum seruare, pro quo fortis tex. est. in. c. l. in princi. de spons. in. 6. vbi ex sponsalibus certis, quāuis nullis, oritur impedimētum publicæ honestatis iusticiæ. & tamen ex his non oritur, vt constat: potest enim quālibet ex eis ante copulam ducere: ergo hæc nō sunt spōsalia: si enim sponsalia essent, oriretur ex eis impedimentum: si sponsalia nō sunt, consequitur matrimoniu ex coitu nō esse iudicandum, nec præsumendum,

Ego a recepta & cōmuni sentētia non discedo, propter illā præsumptionem quam modo explicui: hæc enim sponsalia sunt, quamuis incerta, & ideo ex eis non oritur impedimentum publicæ honestatis iusticiæ: oritur tamen obligatio recipiendi in vxorem vnā ex illis sororibus, ex præmissa sponsione, cui optime cōuenit sponsaliorum definitio. Præterea sponsalia incerta, nempe cōditionalia in matrimonium transeunt sequuta copula. c. super. eo. & c. per tuas, de condit. appo. igitur & ista spōsalia per coitum transibunt in matrimonium, licet incerta sint.

18 Decimo hic notandum est, præfate decretalis præsumptionem adeo mature ab ecclesia introductam, vt etiā si protestetur spōsus ipsa sponsa præsentē, & consentiente, se nolle per coitum matrimonio consentire, nihilominus iudicandū sit ab ecclesia matrimoniu copula sequuta: nam & canon præsumit propter coitum spōsos ab hac protestatione recessisse, sicut & a conditio. ne. c. super eo. cap. per tuas de condit. appo. c. de illis eo. titu. quod expresse notat. glo. in. d. c. per tuas. ibi cōmuniter recepta. Abb. in. c. Cū. M. nu. 20. de cōst. Feli. ibi. nu. 80. & Ripa. nu. 95. dicens hanc opi. cōmunē. quam notat Areti. consi. 142. col. 7. Rube. cons. 60. Ias. in. l. non solū. §. morte. ff. de noui. oper. nūti. nu. 14. & ibi Rube. nu. 520. Arelatē. in additio. ad Alti. in tract. de præsump. 2. part. num. 20. idem notat doct. in. d. c. veniens. in. 2. de spons.

19 Vndecimo ad perfectā huiusce rei cognitionem infertur, adeo esse copulam necessariā inter sponsos vt matrimonium iudicetur, vt ipsa tentatio, seu nixus copulæ subsequutus minime sufficiat, capi. fina. de sponsa. cum

PRIMAE PARTIS.

enim conatus non habuerit effectum non potest ex eo presumi consensus coniugalis, etiam si ille nixus inter habiles ad matrimonium contigerit, ex dicta ratione. ita Ab. in. d. capi. fi. Ioan. Andre. Domi. & Fran. in. cap. i. §. idem de desponsa. impub. in. 6. quorum opinio communis est, ut testatur Præp. in. d. c. fina. & eam sequutus idem fatetur. Syluest. verb. matrimonium. 2. q. 16. & Altier. in tracta. de præsump. reg. 3. præf. 38. idem notat Areti. consi. 142. col. 5. quamuis contrarium teneant. Cald. & Præpo. in dicto cap. fina.

Hinc etiam constat, per nixum copulae non effici matrimonium etiam illa sponsalia, quæ verbis consensum præsentem exprimunt, tamen deficiente ætate, a iure intelliguntur de futuro: nempe contracta inter impuberes, vel inter puberem & impuberem. probat tex. in cap. attestationses. de desponsa. impub. Vnde impubes, qui per verba consensum coniugalem exprimentia contraxit, etiam si saepe nixus fuerit sponsam cognoscere carnaliter, potest resilire ab sponsalibus adueniente ætate. Subdit tamen ille text. hoc fallere, ubi consensisset impubes in matrimonium prope ipsam ætatem perfectam, post ipsum nixum copulae, etiam multo ante, illum consensum præcedentem. Anto. Abb. Præpo. & communis ibi quod non video alia ratione probari, nisi ex eo quod presumatur discretio ad consensum ratione ætatis pubertati proximæ, & ex nixu potentia ad coitum his ergo duobus adiunctis presumitur matrimonium esse perfectum. quod etiam. Card. ibi. 2. col. videtur sentire. ex quibus etiam colligo, conatum copulae prope ipsam ætatem perfectam, efficere matrimonium sponsa

CAP. III.

lia illa verbis de præsentem, iuris tamen interpretatione de futuro, ita Hosti. Anto. & Præp. in d. cap. attestationses. illum tex. ad hoc notantes. Hinc infert. Præp. ibi. esse differentiam inter sponsalia re & verbis de futuro, & sponsalia sola iuris interpretatione de futuro. prima enim non transeunt in coniugium per nixum copulae, ut in. d. c. fi. secunda vero transeunt in coniugium per conatum copulae, prope ipsam ætatem perfectam contingentem. Ego vero, ut quid ipse sentiam plane fatear, credo solum conatum copulae, etiam prope ipsam ætatem perfectam, minime efficere coniugium: nulla enim ratio id persuadere potest, nisi præsumptio consensus coniugalis: ista autem non colligitur ex nixu copulae: ut in dicto cap. fina. probatur: igitur conatus copulae, etiam prope ætatem perfectam, coniugium non efficit. & si dixeris facilius colligi ex signis consensum coniugalem post sponsalia verbis de præsentem contracta, quam post sponsalia re & verbis de futuro id ego fateor, modo signa illa, ex quibus consensus coniugalis presumendus est, post ætatem perfectam contingant, & non ante illam. ut statim dicam in intellectu capi. i. §. idem. de desponsa. impube. in. 6. quo fit, ut ipse credam male Præpo. ad hoc advertisse: conatus enim in dicto capi. attestationses, etiam iuxta communem interpretationem, consensum non inducit, nec eius præsumptionem, sed præsumptionem potentiae ad coitum: discretio vero ad consensum, ex proxima ætate perpenditur, si consensus ipse tunc præstetur. quod probatur in. cap. continebatur. de desponsa. impub.

- 1 sponsalia de futuro / traductione sponsæ ad domum / non efficiuntur matrimonium.
 - 2 sponsalia / quæ re & uerbis de futuro appellamus / per oscula / amplexus / & similia signa / nequaquam transeunt in matrimonium.
 - 3 sponsalia iuris interpretatione de futuro / uerbis autem de presenti / an per prædicta signa matrimoniū efficiantur.
- Exacte perpenditur intellectus, ad tex. in. c. unico. §. 1. de desponsa. impub. in. 6.

§. SECVNDVS.

1 **S**ECVNDO spōsalia transeunt in coniugiū si sponsus spōsam ad domum trauxerit: ex hoc enim præsumitur inter eos conjugalis cōsensus. probatur. in. l. mulierem. ff. de ritu nup. notat. Ioan. Andr. in. c. fi. de sponsa. quem sequitur Altat. in tracta. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 38. idem notat Angel. in Authen. quib. mod. natural. efficiant. leg. §. fina. Deti. in cap. iurauit. de probatio. l. col. sed contrarium est verius: nō enim hæc præsumptio est iure canonico introducta. ita Cald. Anto. & Abb. quorum opinio communis est secundum Præpo. ibi. qui eam sequitur in dict. cap. fin. dicit eandem opinio. communem eam sequutus Areti. confi. 142. colū. 5. potest tamen prima opinio procedere duobus casibus. Primo quando est dubiū graue. an præcesserint sponsalia de futuro. an de presenti: in hoc enim dubio ex traductione ad domum præsumi potest. præcedentia spōsalia fuisse de presenti: & sic præstitum fuisse ante traductionem consensum conjugalem. ex Baldo. & Salyceto. in. l. cum te. C. de donatio. ante. nupti.

Secundo potest. Ioan. Andre. opinio procedere. quando sponsa fuit traducta ad sponsi domum cum illa solēnitare. qua duci solent vxores ad maritorum domos. argu. cap. vidua. de regul. ita Abb. in cap. ex parte. nume. 26. de restit. spoliat. Ioan. Lupi. in rub. de donatio. §. 57. sic etiam est intelligenda. d. l. mulierem. ff. de ritu nup. Hactenus ergo in hac re nullam vidimus differentiam inter sponsalia re & uerbis de futuro. & sponsalia uerbis quidem de presenti. at iuris intellectu de futuro. igitur. vt aliquod discrimēdemus inter hæc. tractare oportet. an sponsalia efficiantur matrimonium. per aliquot alias coniecturas a præmissis distinctas.

Ergo adnotandum est. sponsalia re & uerbis de futuro. non trāsire in matrimonium per amplexus. oscula. munera. aliaue similia signa. tex. in. cap. 1. de matrimo. contra. contra inter. eccle. 2. vbi. Ioan. Andre. id notat. & reputat ibi Abb. singul. & Anto. Cors. in singul. verbo. matrimonium. idem Ioan. Andre. & Docto. communiter. in c. 1. §. idem. de despons. impub. in. 6. & Paris. confi. 62. col. 1. vol. 4. ex quo falsa est Anto. & Præp. opinio in cap. fina. de desponsa. impube. dicentiū. per subarrationem spōsalia matrimoniū effici. vbi Præp. dicit esse ibi tex. cui responderi non potest: sed ille tex. dum dicit desponsauit: est intelligendus per uerba de presenti. sicut Innocen. ibi ac ceteri communiter intelligunt. a quibus etiam in dict. cap. fina. de sponsa. asseritur. sponsalia re & uerbis de futuro. non effici matrimonium per subarrationem. posset tamen procedere opinio Anto. quando ex ipsa subarratione consensus coniugalis colligeretur:

C iij. quod

PRIMAE PARTIS.

quod regulare nō est, sed id locum habet in calibus, quos in secunda parte explicabimus. cap. 4. in principio.

Spōsalia vero iuris intellectu de futuro, verbis tamen consensum præsensem exprimentia, quamvis adueniente ætate, & cōtradictione cessante, nō efficiātur matrimonium, tamen post ætatem perfectam dictis signis intercedentibus consensus coniugalis præsumentur, & matrimonium cōsentur. tex. est sic per glo. & Docto. intellectus in cap. 1. §. 1. de desponsa. impube. in. 6. nam dum text. ille ex consensu tacito illa sponsalia matrimonium esse iudicat. glo. acceteri interpretantur illum cōsensum colligi ex cohabitatione, amplexibus, & similibus signis. quem intellectū approbat Henr. post alios in. c. attestaciones. col. 2. de desponsa. impub. Ludou. Gozadi. consi. secundo col. penul. Carol. Ruinus. consi. 203. volu. 1. Deti. qui hanc opinio. communem esse fatetur. consi. 368. & Parisi. consi. §. 1. volū. 4. colū. 2. quem etiam sensum sermone Hispano exhibet Regia. l. tertia. titulo. 1. part. 4. & probatur, quia sicut per copulam Roma. Pontifex præsument ibi cōsensum, vt illa spōsalia matrimonium efficiantur, ita per alia signa, ex quibus detur perseverantia in consensu iam præstito minori ætate, iudicat esse matrimonium adueniente ætate: sic etenim inquit, nisi euidenter constiterit eosdem contrahentes eam perseverantia eiusdem voluntatis ad pubertatis tempora peruenisse. maxime quia quod constat ex coniecturis dicitur euidenter constare. l. 1. C. de testamen. milit. l. licet Imperator. ff. de leg. 1. Hanc tamen illius text. interpretationē communi omnium iudicio receptam, non

211 CAP. III.

4 omnino veram esse putamus: ex sequentibus. Primo, quia constat hæc sponsalia esse de futuro, & non matrimonium, faciliusq; solui, quam sponsalia illa, quæ verbis & re futurum cōsensum præferunt. quod in. cap. de illis. in. 1. de desponsa. impube. probatur: cur ergo facilius hæc quam illa in cōiugium transire iudicamus? Secundo, matrimonium post sponsalia in iure nō datur, nisi ex consensu denuo expresse præstito, vel tacite præsumpto per copulam, simileue signum, atq; ita vrgentem coniecturam. capi. fina. de sponsa. Si enim sponsalia ponimus, necesse est, vt coniugium demus, vtriusq; consensum conjugalem euidenter adesse: cur igitur ex amplexibus, osculis, & similibus coniecturis consensum hunc præsumimus? Tertio, in dict. §. 1. Roma. Pontifex ad præsumendum conjugalem consensum exigit copulam, simileue coniecturam, ex qua solet a iure post spōsalia consensus præsumi: vnde oscula, amplexus, & similia, copulæ carnali adæquare, propterea videtur absurdum. Quarto, id constare dicitur euidenter, quod constat ex coniecturis a lege, vel canone approbatis. Ias. in d. lege. licet imperator. colū. 3. & idem in dict. l. 1. C. de testamen. milit. nullibi tamen video dictas. Docto. coniecturas iure canonico probatas: ergo in eis minime erit præfata decisio intelligenda. Quinto ille text. exigit consensus ante pubertatem præstiti perseverantiam, idest quod nunc in matrimonio contrahentes consentiant, sicut in ætate minori consenserāt expresse, si per ætatem licuisset. Nam dum ille text. exigit in signum consensus, carnis copulam, vel alium modum, ego intelligo

ligo translationē solennē ad domum, ut paulo ante dicebam, vel subarratio nem, quæ sufficiat, ut sponsalia vere de futuro efficiantur matrimonium, quod sequenti parte in principio cap. 4. trademus, quibus adducor, ut ægre feram hunc illius tex. communem intellectum.

Hac tamen communi declaratione præmissa, eam intelligo quādo signa illa, nempe, amplexus, oscula, & similia, iam ætate completa processerunt, nec sat esse existimo, si illa inter proximos pubertati cōtingant, autore Aretii, in cons. 142. colum. 6. pro quo adest tex. in dicto cap. 1. §. 1. dum dicit, ad pubertatis tempora peruenisse: requirit enim ætatem omnino completam ex Barto. in. l. si cui legetur. ff. de legat. 1. atq; idem mihi probat Inno. quem in hac parte sequuntur ibi Anto. & Præpo. in cap. attestations, de despon. impub. quāvis ibi Henr. col. 2. existimet satis esse, quod hæc signa ppe ipsam ætatem perfectam interueniant. Sed præcedens opinio verior est, etiā si malicia ætatis defectum suppleat secundum Carol. Rui. consi. 203. volu. 1.

Secundo eandem opinio, intelligo, quando illa sponsalia, verbis de præfenti, iuris tamen intellectu de futuro contracta fuere inter maiores septennio, & secus esse opinor, si cōtracta forent a minoribus septennio, ac post septennium consensu tacito comprobata. Hæc enim sponsalia adueniēte ætate, non efficiuntur matrimonium, etiā si oscula, amplexus, & similes coniecturæ dentur, præter nouum expressum consensum, vel ex copula deductum, qui sufficeret ad hoc, ita Ioan. Andre. in dicto. c. 1. §. idem. cui subscribit Henr. in dicto, c. attestations, col.

pe. & Collector decisionum Rotæ in nouis decis. 462. tametsi dicat iudices in prætorio Rotæ contrariam sententiam sequutos fuisse, cum Archi. Do mi. & Franco. in dicto. §. 1. quorū opinio cōmunis est: quibus & ego libenter consentirem, ni viderem primam, & communem illius tex. interpretatio nem nimis latam esse.

EX CAP. QVINTO.

- 1 Sponsalia etiā iurata solvuntur mutuo consensu contrahentium.
- 2 Sponsaliorum dissolutionem potest petere sponsus, si fuerit sponsa ab alio cognita post sponsalia, etiā ut præfisa.
- 3 An idem sit dicendum, in sponsa de præfenti, coniugio nondum consummato.
- 4 Sponsalia minime dissoluantur propter superuenientem sponsæ paupertatem.
- 5 Mulier contrahens matrimonium, vel sponsalia, an censeatur dedisse in dotem marito, vel sponso propria bona.
- 6 Iurans aliquam accipere uxorem / an teneatur contrahere cum ea matrimonium, si cui ipsa diues sit nolit ei dotem assignare. Et numc. 4.
- 7 Sponsa de futuro an teneatur expectare sponsum absentem.
- 8 Sponsalia dissoluantur adueniente die, quæ fuit matrimonio contrahendo præsignata.
- 9 Sponsalia per matrimonium omnino solvuntur / etiā si fuerint iuramento firmata.
- 10 Legem, Quoties. C. de rei vend. habere locum, etiā si prima venditio fuerit iurata.
- 11 Sponsalia ex religionis professione tolluntur.
- 12 Sponsalia quandoq; iudicio ecclesiæ solvuntur, intero dum ipso iure absq; sententia evanescent.

CAP. 5. Quibus modis sponsalia solvantur.

VINTA nunc restat huius tractatus pars, in qua agere oportet quoniam pacto sponsalia dissolvantur. & primo ea constat dissolui mu-

PRIMAE PARTIS

CAP. V.

tuo contrahentium dissensu, sicut cæteri contractus, ex quibus ita argumetur tex. in. c. 2. de sponsa. qui ius commune non dispensationem induxit. ex intellectu. Tancre. quem ibi cæteri contra Bernad. sequuntur. Sola enim promissio in sponsalibus fit: ab hac ergo promissione licet promittentibus discedere, nulliq; ex dissensu iniuriam irrogant. vnde quamuis sponsalia iuramento firmetur possunt dissolui mutuo iurantium dissensu. secundum communem ibi. Nam etsi iuramentum in Deum dirigatur: id tamen fit tamquam in testem promissionis, quæ alteri fit. Est siquidē Deus testis illius promissionis ad hominis vtilitatem, maiori sub vinculo, ex eo quod ipse Deus sit testis, quasi homo alter testis esset: fit ergo iniuria Deo propter illud testimonium, si homini illi, cui ipso teste est facta promissio, fides frangatur: at si homo ille obligationem illam remittat, Deus item illam remittit. c. 1. de iureiuran. vbi Abb. & doct. id explicant. Oldrad. consi. 241. Ioan. Lupi. in. rub. de donatio. §. 45. & diuus Thom. 22. q. 89. arti. 9. Nec obstat text. in dicto cap. 2. dicens ex patientia id tolerari. quasi dicat non de iure: id enim tex. expressit propter vulgares, apud quos posset forsan scādalum oriri ex hac dissolutione sponsaliorum: ideo dicit monendos esse contrahentes sponsalia, ne illa dissoluant: non tamen compellendos: eorum enim consensus sufficiens est ad illa dissoluenda.

Secundo sponsalia dissoluuntur fornicatione sequuta: si enim sponsa cum alio fornicetur, non tenetur sponsus contrahere cum ea matrimonium, imo absolui potest ab illa promissione. cap. quemadmodum. de iureiura. vbi pro

batur secundum Abb. & Docto. idem esse si sponsalia sint iurata. notat glos. in. c. sic quippe. 27. q. 2. Præpo. post alios in. c. de illis. de spons. id tamen intelligitur volente illo, cui est facta iniuria: si enim sponsus vellet non obstante fornicatione sponsam accipere in vxorem, esset sponsa cogenda cum eo matrimonium contrahere, alioquin ex fornicatione sponsa consequeretur comodum. Sic ex aduerso si sponsus fornicetur, non tenetur sponsa cum eo matrimonium contrahere. Abb. in. d. c. quemadmodum. in. principi. idem consi. 48. l. volu. Regia. l. 8. titu. 1. part. 4. Imo si ipsa sponsa vi præcisa esset cognita, adhuc non teneret sponsus eam accipere in vxorem: sed petere posset sponsaliorum dissolutionem. gloss. in. c. raptor. 27. q. 2. gloss. in. d. c. quemadmodum. versi. oculos. in. fine. quam ibi sequuntur Ioan. Andre. Abb. Imol. & cæteri Docto. neq; enim cogendus est quis contrahere bigamia vitium, nondum præstito coniugalico sensu. idem notat Regia. l. 8. paulo ante adducta. idem repetit Abb. in. c. discretionem. de eo, qui cog. cōs. vxor. suæ, post alios ibi. in sponsa tamen de præsentis secus esse asserit Abb. in dicto. c. discretionem. quod ipse intelligo, vt matrimonium quo ad vinculum dissoluatur: non enim dissoluitur: sed quo ad thorum dissolui posset propter fornicationem commissam metu: & sic vi conditionali: crederem tamen secus esse, si sponsa cognita, & oppressa esset vi præcisa. ex his, quæ de metu dicebam. præced. cap. num. 11. tametsi Abb. consi. 4. l. vol. in vtroq; casu velit a prædicta poena sponsam de præsentis, vel vxorem immunē esse. Sed quamuis ipsa sponsa, quæ diues erat tempore sponsaliorum

saliorum ad paupertatē redacta sit, teneatur nihilominus sponsus eam ducere in vxorē. glo. in. d. c. quēadmodum. vers. oculos. quā intelligēda est, quando nihil dare p̄misit ipsa sponsa in dotem sponso: nam si promississet non teneretur sponso cum ea cōtrahere, nisi id daretur. ita Ioan. Andre. Ant. Imol. & alij in. d. c. quēadmodū, in princ. per tex. in. c. de illis. de condi. appo. Iuxta communē eius intellectum. & l. si ita stipulatus fuero te sisti. §. si tibi nupsit. ff. de verb. oblig. in fi. quibus addo quod Bal. notauit in. c. iurauit. de probat. dicens q̄ iurans aliquā accipere in vxorem, etiā nulla dotis promissione p̄missa, non est cōpellendus eam ducere, si ipsa diues sit, & nolit dotē congruentē sibi assignare. sequitur eum. Ioan. Lup. in. c. per vestras. de dona. 3. notab. §. 2. Verum Panor. in. d. c. quēadmodum. gl. ibi. reprobatur dicēs, sponsum non teneri ad ducendā sponsam in vxorem, si post sponsalia, ipsa sit effecta pauperior; etiā si nihil sponso dare promiserit: iuramentum etenim est intelligendū rebus sic stātibus, ac non mutatis, vt ibi constat: & tamen sponsa cēsetur tacite omnia bona sua in dotem promississe, sicuti mulier, quā matrimoniū contrahit. habens patrimonium, censetur illud marito in dotem viri dignitati conuenientē dare. notat Bart. in. l. si constante. ff. soluto matrimonio. nu. 78. Ego tamen non sequor in hoc Abb. imo pro cōmuni opinio. iudicandū esse cēseo: nam quod Abb. dicit iure non probatur: non enim est verum, q̄ mulier habēs bona, si simpliciter contrahat matrimoniū, videatur illa in dotē dare, etiā attentā dignitate mariti: id enim falsum est, vt notat gl. recte intellecta, & Bald. ibi in. l. mulier

bona. ff. de iure dot. Bart. idem in. q. 7. incip. mulier habēs. col. 3. & alij, quos refert, & sequitur Deti. conf. 521. col. 4. & Mayner. in. l. in ambiguis pro dot. nu. 163. ff. de reg. iur. nec aliqua lege contrarium probatur, vt ipsa glo. fatetur. imo autore Saly. ibidem potius probatur hęc nostra opinio in. l. cum post. §. gener. ff. de iure do. & in. l. quāre. ff. eo. tit. & in. l. si ex causa. §. l. ff. de minori. notat Stepha. in Necyomātia dialogo. 27. & si vera foret opinio Bar. in. d. l. si constāte. esset intelligēda in muliere, quā matrimoniū cōtrahit, non sic in ea, quā sponsalia tantū cōtraheret: vbi tāta p̄sumptionis ratio nō esset ita efficax. nec valeret argumentū a dote certa in specie promissa ad illā a lege sub intellectā. vti Ias. in eodē casu notat in. §. fuerat. de actio. nu. 127. Subinde fateor illā opinio. quā ex Bald. in. c. iurauit. retuli, nō probari omnino iure, quando ipse sponsus esset diues, & haberet bona, ex quibus posset se ipsum, & sponsam alere: sibi namq; imputet sponsus paupertatē dotis, quip̄ pequi de ipsa dote constituenda pactum non fecit: quin & contra Panor. mi. dicendum est, imputandum esse sponso, qui fortunā bonis confidit: si quis etenim sponsalia cōtraxisset cum puella pulcherrima, quā tandem labente tempore pulchritudinem amisisset, non tamen priuata est oculis, nec naribus, non arbitror ob id sponsalia dissolui posse.

Tertio possunt dissolui sponsalia, si sponsus sit absens, & vaget per orbē: modo expectetur per triennium, si nescitur quo in loco sit. l. 2. C. de repud. Regia. l. 8. tit. 1. part. 4. Si vero sponsus sit intra prouinciā expectari debet per biennium, l. 2. C. de sponsa, ita tamen, vt si absens

PRIMAE PARTIS

si absentia sit necessaria ex iusto impedimento, expectetur quousque cesset illud impedimentum. l. saepe. ff. de spons. nisi ex periculo fornicationis iudex det licentiam sponsae ad contrahendum matrimonium cum alio. argu. c. fi. de eo, qui cogno. consan. Hanc etiam distinctionem a iure civili collectam esse seruandam iure canonico tenent Ioan. Andre. Hosti. & Ant. in. c. de illis. de sponsa. Syluest. verb. sponsalia. q. 10. atque dictam legem. 2. C. de sponsa. iure canonico admittunt. Hostien. Ioan. Andr. & Abb. in. c. sicut. de sponsa. 2. col. Sed idem Abb. Card. & Prap. in. d. c. de illis. dictas leges in foro canonico minime admittunt: imo asserunt iure canonico sponsam non teneri ad expectandum sponsum vagantem per orbem: sed posse petere licentiam ad contrahendum matrimonium. per tex. in. d. c. de illis. ibi. liberum sit. illa equidem verba excludunt licentiam sponsi, atque moram illam biennij, vel triennij. arg. gloss. in clem. dudum. verb. libere. de sepult. quam sequuntur Abb. Barb. & Altiat. in. c. 1. de offi. ord. 3. notab. & Curtius 2. parte de feudis. q. 2. Deti. in. c. si pro debilitate. de offi. del. Bald. Card. & Imol. in. c. quae in ecclesiarum. de consueti. Anto. Burg. in. c. 1. de empt. Curti. Iunior cons. 1. 2. 1. col. iudicis tamen auctoritas in hac nostra quaestione requiritur. Henr. & Prap. in. d. c. de illis. gloss. in. c. de illis. in. l. de despon. impub. unde de gloss. in. d. c. de illis. de spons. dum al. legat. l. 2. C. de repud. non vult illam esse iure canonico seruandam: sed eam ad differentiam canonum, & legum adduxit. Hinc constat Abb. in. d. c. sicut. dum. 2. col. dicit. d. l. 2. C. de spons. procedere nisi sponsalia essent iurata: quia tunc auctoritas superioris foret necessaria,

CAP. V.

non recte perpeditisse ea, quae prius dixerat in. d. c. de illis. nam siue sponsalia sint iuramento firmata, siue sola simplici promissione, lex illa, quae civilis est, iure canonum non procedit, & utrobique iudicis ecclesiastici auctoritas est necessaria ad sponsalia dissoluenda. Credo tamen, ut hoc diligentius absoluam, sponsum in loco propinquo absentem, vel expectandum esse, vel requirendum, ut intra certum tempus contrahat matrimonium. ex ratione illius. c. de illis. de spons. quod si iusto impedimento detineretur, non temere sunt sponsalia soluenda: sed attendita sponsae qualitate, quae forsan ex mora periculum pareretur, quod colligitur ex Hostien. in dict. c. de illis. ubi tex. non loquitur in his casibus.

Quarto principaliter sponsalia dissoluantur lapsu temporis in sponsaliorum contractu constituti ad matrimonium contrahendum. text. in. c. sicut. de spons. ubi gloss. dicit esse speciale in matrimonio, ut post lapsum terminum promittens minime sit obligatus: habent siquidem sponsalia hanc tacitam conditionem, ut mutuo dissensu dissoluantur: unde si sponsus requirat ab sponsa, ut matrimonium contrahat certo die, & ipsa nolit, ipse requirens liber videtur ab sponsalibus, si etiam ipse velit huic dissensui consentire. ut sentiunt Card. & Prap. in. d. c. sicut. Ego tamen hanc opin. Card. & Prap. intelligo veram esse. Primo, quando apparet alterum requisitum, ut contrahat nolle illo tempore, nec alio contrahere: tunc enim dissensus colligitur: alioqui licet ipse provocatus respondeat, illo tempore nolle matrimonium contrahere, non sequitur eum dissentire: quia forsan illud tempus non videtur sibi conueniens

ueniens ad contrahendū ob aliquam causam. Secundo procedit tex. in. d. c. sicut. quādo terminus adiicitur sponsalibus ad limitādā obligationem, & ad eam restringendā ita vt lapso termino expiret: tunc enim extinguitur obligatio: ille tamen per quē stetit tenet ex illa culpa, vt in. d. c. sicut. & probatur in. l. si fideiussor. §. si. ff. mand. l. obligationum. §. i. ff. de actio. & oblig. l. dāni. §. Sabini. ff. de dam. infest. sed in dubio, ex glos. Anto. Abb. & Præp. in. d. c. sicut. terminus tempore sponsaliorum appositus ad contrahendum, censetur adiectus causa restringēda obligationis: quia nullus cōtractus est initus perfecte: sed ille terminus ad initium alterius cōtractus datur: vnde tunc terminus restringit ita obligatio nē, vt eo lapso non duret. quod etiam notauit Archid. in. c. nuptiarū. 27. q. 2. Abb. & Imol. in. c. cum dilecti. de dolo & cont. Hinc Angel. & Alex. in. l. si infulam. col. pe. ff. solut. matri. notant. qd vbi dies adiicitur causa inuitāda obligationis non est locus purgationi moræ: pro quibus argumentū est. l. traiectionis. §. de illo. ff. de act. & obli. l. commissoria. C. de pact. inter empt. secus ergo erit vbi dies adiicitur obligationi iam perfectæ, & cōtractui consummato. quo casu dies potius censetur adiectus ad sollicitandum effectum obligationis, quam ad extinguendam ipsam obligationem. l. Celsus. ff. de arbitr. c. cū dilecti. de dol. & cont. ex quo Abb. in. d. c. sicut. dicit, qd si cōtractis iā spōsalibus ex interuallo tractetur de die nuptiarum, lapsus illius diei non liberat sponsum ab sponsione, & pmissione matrimonij contrahendi, etiam si ipse illo die paratus esset contrahere. quæ quidem adnotatio mihi placet, li

cet Præp. displiceat.

Quinto soluitur sponsalia per matrimonium subsequens, etiam absq; copula. tex. in. c. sicut. & c. si inter. & c. de illis. de sponsa. ex quibus id receptum est cōmuniter, etiā si prima sponsalia essent iurata. quod in. d. c. sicut. aperte probatur: nec est necessaria ad hanc dissolutionem iudicis autoritas. licet Conrad. Lagus in Method. iuris. titu. de nupt. contrarium opinor. Item nec obstat tunc a periuro matrimonium contrahi: cum matrimonium a periuro contractum validum sit, quod alibi dicemus. Huic sententiæ simile est quod Ioan. ab Imol. notat in. c. cū contingat. de iureiur. nu. 81. dicens, quod si quis vendat rem quādam duobus, ac secundo emptori eam tradiderit, illius censetur effecta: nec potest ab eo auferri prætenu primæ venditionis, etiam iurata. per. l. quoties. C. de rei vendi. vbi hoc optime probatur. Subdit Imo. idem dicendum esse quando primo promisit etiam cum iuramento vendere: & tamen vendidit secundo: hæc enim secunda venditio tenet, & ex ea potest compelli ad tradendam rem venditam. Crederem tamen ego quod si ante venditionem, vel traditionē vēdidisset illi, cui iurauerat vendere, esset eius vēditio potior ad compellendum venditorem, vt illi traderet rem potius, quā alteri propter vinculum iuramenti. Posset etiam esse secunda vēditio, vel eius causa facta traditio nulla, si primus, cui promisit vendere, vel vendidit, cum iuramento, venditorem extraiudicialiter admoneret, vt seruaret iuramentum, neq; quidquā contra id ageret directe, vel indirecte, appellatione proposita ad iudicem ecclesiasticum: tunc equidem venditio, aut

aut traditio, post hanc appellationem facta: esset nulla, tanquam facta appellatione pendente. ita Ias. in dicta. l. quoties. numer. 36. ac Gerar. singu. 98. licet ipse Gerard. Imolam impugnet in secundo casu.

II Sexto sponsalia soluuntur per ingressum religionis professione sequuta: nam si matrimonium ante copulam ita soluitur, etiam quo ad vinculum c. 2. c. ex publico. de conuers. coniug. c. ex parte. eo. titu. a fortiori ergo sponsalia ita soluuntur. quod omnes fatentur. Nec oberit. c. commissum. de sponsa. quia licet dicat tex. ibi. consulendo, tutius fore matrimonium contrahere, ac demum religionem ingredi, non tamen id ita fieri praecipit, nec promissor contrahere tenetur, si velit religionem profiteri. ita Abb. & Praepo. ibi. perpenso secundo intellectu glos. idem not. Paulud. in. 4. dist. 28. q. 1. in fine. Nam & si iure certum sit posse tute sponsum ingredi religionem dimissa sponsa, & tutius esse contrahere, ac demum religionem profiteri, non ex hoc sequitur hoc esse necessarium. Sat enim est tenere, quod certum est: tametsi consilium sit eligere certius, quod probatur: nam ad salutem animae promptior est via castitatis, quam coniugij. c. nuptiae. 32. q. 1. clemen. exiui. in princi. de verb. sign. & tamen potest quis tute eligere viam coniugij. cap. integritas. 32. q. 1. c. gesta. cum glo. 74. dist. igitur potest quis dimissa sponsa tute religionem profiteri, quamuis tutius sit cum ea contrahere, fidem praestitam, & iuramentum absolvens, & postmodum monasticam vitam eligere. Praeterea potest optime dici, quod in dicto. c. commissum. sponsus nolebat statim deliberate religionem profiteri: sed id in animum absque

voto induxerat: ideo Papa ei consulit, ut contrahat, atque fidem seruet, & postea si velit, religionem profiteatur. nec Roma. Ponti. consuleret ei matrimonij contractum, si statim vellet deliberato animo religionem profiteri. ex his, quae ibi notat glos. & est intellectus in nocen. quem alij simpliciter referunt.

Soluuntur tandem sponsalia pluribus aliis modis, quandoque sententia iudicis ecclesiastici. quod frequentius est. glo. in. c. de illis. in. 1. de despons. impu. Henr. & Praepo. in. c. de illis. de spons. quandoque absque sententia ipso iure, ut traditur post gloss. ibidem. & in. c. sic quippe. 27. q. 2. quam dicit ordi. Bald. in. l. fin. in princi. col. 3. C. de episco. & cleri. & in. l. iubemus. in vlti. §. 1. C. eo. tradit Thom. in. 4. distin. 27. q. 2. arti. fin. Regia. l. 8. titu. 1. part. 4. e quibus libet ultimo loco tractare, quo pacto sponsalia dissoluantur, eo quod aetate minori contracta fuerint.

EX. §. PRIMO.

- 1 Impubes sponsalia contrahens poterit adueniente pubertate ab eis recedere.
- 2 Contractis sponsalibus a duobus impuberibus / qui primo ad aetatem perfectam accesserit / poterit statim huic contractui refragari.
- 3 Impubes contrahens sponsalia praestito iuramento / minime potest ab eis resilire.
- 4 Iuramentum ab impubere / doli tamen capace / praestitum / ipsum iurantem obligat / contractum vero ab eo factum minime firmat.
- 5 Maior sponsalia contrahens cum minore / ab eis recedere nequit.
- 6 Adnotatio quadam nouiter animaduersa ex. c. de illis. in. 1. de despons. impub. refellitur.
- 7 Matrimonium a pubere contractum / sponsalia cum impubere praecedentia dissoluit, licet is pubes ab sponsalibus dissentire nequeat.
- 8 Sponsalia iuris tantum interpretatione de futuro, contracta a pubere / & impubere / non effici matrimonium ex consensu impuberis aetatem legitimam attingentis / nisi & pubes consentiat.

§. PRIMVS.

SEPTIMO igitur solent in iure sponsalia dissolui, eo quod contracta fuerint in minori aetate ex solo impuberis dissensu: is enim si dissentiat sponsalia dissoluantur, licet verbis de presenti, re tamen de futuro, ipsa sponsalia sint contracta: verum hic dissensus ante aetatem perfectam non admittitur propter aetatis fragilem constantiam: saepe enim impuberes contraherent, ac saepe a contractibus dissentirent. glo. Card. & Prap. in. c. de illis. in. l. de despo. imp. quamuis vterque impubes peteret contractus dissolutionem. secundum Prapo. ibi. quod probatur in. c. a nobis. eo. tit. In contractis vero sponsalibus a duobus impuberibus, is qui prius ad aetatem perfectam peruenit, non tenetur alium expectare, qui adhuc impubes est: sed poterit statim contradicere, ac recedere ab sponsalibus. secundum communem, quam Abb. & Prap. in. d. c. de illis. col. 2. sequuntur, & probatur: nam si hic potest dissentire altero impubere ad pubertatem perueniente, non video cur modo non possit contradicere: cum ipse iam sit aetatis perfectae, licet glossa in. d. c. de illis. versi. cum sponsalia. & seq. teneat, hunc perfectam aetate adeptum non posse dissentire, donec alter eandem perfectam aetatem habuerit. Nec tantum poterit, imo tenetur statim contradicere, si nolit sponsalibus stare, alioquin postea non poterit. sed erunt illa sponsalia firma quo ad effectum sponsaliorum, quamuis non quo ad vim matrimonij. Hosti. col. 2. Henr. & Prap. in. d. c. de illis. qui hanc asserit esse com-

munem opinionem. Nec obstat, quod secundum hanc com. opi. nulla videatur constitui differentia inter versic. si vero. & versi. vltimum in. d. c. de illis. quia constat manifestum discrimen. nam in. §. si vero. loquitur text. quando tempore contractus alter erat pubes, & is, qui tempore contractus fuerat impubes, factus pubes, petebat dissolui sponsalia. at in. §. vlti. is qui tempore contractus fuit pubes petebat sponsalia dissolui ante pubertatem alterius secundum Abb. Prap. & com. ibi quibus suffragatur Regia. l. 8. tit. 1. part. 4. quae ita illi text. interpretatur. ex quibus apparet primo casu contradictionem admittendam esse, non in secundo. His adde impubere sponsalia praestito iuramento contrahentem ratione aetatis non posse ab his recedere: sed ille contractus in vim, & effectum sponsaliorum firmus est. glo. quae sing. est secundum Abb. ibi. in. d. c. de illis. quam & ceteri iuris canonici interpretes sequuntur, quod intelligendum est quando illud iuramentum praestitum fuit ab impubere, qui tamen ita erat proximus pubertati, ut intellectum, ac discretionem haberet, is enim iuramento se adstringere potest. glo. Abb. & Doc. in. c. ex literis. in. 2. de spos. & probari videtur in. l. si. §. in eum. ff. de lib. caus. idem Bar. Corne. & Ias. col. 4. in auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vedit. dicentes contractum a minore gestum, de iure tamen inuvalidum, iuramento praestito validum fore, etiam si iuramentum sit praestitum a pupillo, qui tamen erat doli capax. in quo Bart. asserit hanc com. esse. idem voluit Abb. cos. 108. in. 2. vol. Deti. in. l. pupillum. ff. de reg. iur. nec me latet. glo. Cy. nu. & alios in. d. auth. sacramenta. contrarium voluisse asserentes non firmari contractum inuvalidum, a pupillo etiam doli ca-

pace initū, iuramēto ab eo præstito ex eo q. d. auth. pubertatē exigat, vt iuramentū firmet contractū iure inualidū ppter ætatis defectū: neq; refert, quod iuramentum valeat ob discretionem: cum aliud sit iuramētū obligare aliud contractum inualidum ratum efficere. primo siquidem casu sequitur dandam fore absolutionē, ratione imperfectæ ætatis, quæ absolutio necessaria est: non tamen ex hoc sequitur ipsum contractum illo iuramēto firmari. ita hanc opinio, vltimam scribit cōm. esse Alex. in l. qui iurasse. in princ. ff. de iur. iur. & Altiat. qui plures allegat in. c. cum contingat. de iur. iur. nu. 141. vbi eam sequit. & mihi verior, atq; æquior videtur, præterquam in sponsaliorum contractu ex. d. c. ex literis. in. 2. in quo quidē contractu ætas non ita stricta, & certa est sicut in cæteris: cū eam suppleri ex discretionem, iudicio, & intellectu constet. qua ratione hanc opinio, sequor minime adhærens respon-
sionibus, quas Altiat. ad tex. in. d. c. ex literis. dare conatur. atq; huic opinioni, quam ex Alexan. cōm. esse diximus suffragantur duæ Regiæ leges: quarum prima est. l. 56. titu. 5. part. 5. altera est. l. 6. titu. 19. part. 6.

5 Cæterum hæc omnia intelligēda sunt quando tēpore contractus vterq; impubes est, vel alter tantū: is vero, qui dissentit, impubes contraxerat: vnde in ipso, qui pubes erat tēpore contractus sponsaliorū, manifestum est nullum dissensui locum esse: imo contractui stare tenetur quo ad spōsaliorum vim, vt probat text. in. d. c. de illis. nec mirum esse debet. hunc cōtractum ex dissensu impuberis dissolui posse, nō tamen ex cōtradictione puberis: sicuti si maior cum minore contraheret sine

tutoris autoritate, contractus teneret vtiq; in fauorem minoris, nec posset maior dissentire, licet minor libere posset a contractu discedere. l. non eo minus. C. de procura. neq; hic agitur de matrimonio, quod exigit vtriusque consensum perfectum: sed de promissione futuri matrimonij, & sic de spōsalibus. vti glos. & cæteri explicat in. d. c. de illis. Hinc cōstat contractis sponsalibus inter puberem, & impuberem esse sponsalia vtriusq; respectu, tamen si minor possit ab eis recedere. quod aptissime probat tex. in. c. fi. de desponsa. impub. & in. c. vnico. §. l. eo. tit. in. 6. alioqui si non esset in hoc contractu vtriusq; ad sponsalia consensus, non oriretur ex eo impedimentum publicæ honestatis iustitiæ. vt constat in. c. l. in princ. de spons. in. 6. & tamen oritur id impedimentū. c. literas. & c. accessit. de desponsa. impu. igitur ex consensu non tantum maioris, sed & minoris hic contractus vere est sponsaliorum: quo fit, vt Fortu. Garlias Hispanus apud Italos non minorē in vtriusque iuris prudentia gloriam assequutus, quam apud nos in Cæsaris suppremo Hispaniarum prætorio in. l. 1. col. 3. ff. de pact. non exacte perpende-
rit tex. in. d. c. de illis. ex eo notans iure canonico ex pollicitatione actionē oriri: id enim sit ne verum non disputo: tamen ibi non probari contendam libere, cum consensus vtriusq; puberis, & impuberis ibi detur: & sic pollicitatio dici illa promissio non potest.

7 Ex his deducitur matrimoniū a pubere cum alia contractum valere, atq; dicta sponsalia omnino soluere. glos. Ioan. André. Hostien. Præp. & alij in d. c. de illis. in. l. de despons. impub. Rota Noua. 450. Regia. l. 8. titu. 1. part. 4. Nec

SECUNDAE PARTIS

Nec video dubiū in hoc versari, quādo pubes contraxit matrimonium, priusquam impubes ad aetatem perfectam accedens, cōsentiat matrimonio contracto in minori aetate: illud vero maxime dubiū est, an idem sit dicendum quādo pubes matrimoniū contraxit postquam sciuit impuberē iam aetatem perfectā habentē, illi coniugio consensum praestitisse. & Syluest. verb. matrimoniū. §. q. 8. in ea est sententia, vt opinet spōsalia, quae verbis de praesenti iuris vero intellectu de futuro cēsentur, eo quod a pubere, & impubere cōtracta sint, in matrimoniū transire, si impubes aetate iam perfecta factus maior, consentiat illi matrimonio, tametsi pubes dissentire velit, eiusq; cōsensu minime expectato. idem asserit Ludo. Gozadi. conf. 2. nu. 11. 27. & 28. cōtra quos, ni fallor, iuris canonici est decisio apertissima in. c. l. §. 1. de desp. impub. in. 6. vbi matrimoniū contractum inter duos impuberes, vel inter puberē, & impuberē non efficitur perfectum, nec firmū, pubertate accedente, nisi nouus vtriusq; consensus accedat ad matrimoniū tacitus, vel expressus. Item si matrimoniū contractū inter puberem, & impuberem, iuris intellectu, spōsalia de futuro iudicatur, quod nec Syluest. nec Gozadi. negabunt, cur dicere audent haec sponsalia ex alterius tantum consensu in matrimonium transire? contra text. in. c. super eo, de cond. appo. glo. receptā communiter in dicto. c. de illis. Huic etiā Syluest. opinioni refragatur autoritas Host. Anto. & Henr. qui in. d. c. de illis, plane fatentur dicta spōsalia, etiam impubere aetatem perfectissimā iam adepti, nec contradicente, dissolui ex omnibus causis, ex quibus sponsalia

CAP. I. 17

re, & verbis de futuro, dissoluuntur. vnde ego non video quod iure defendi possit horum Doct. opinio. aduersus quos adest optimum Bald. responsum. conf. 194. & conf. 200. in. 3. volu. & tandem post primam huius operis editionē legi Carol. Ruini conf. 203. volu. 1. in quo doctissimus ille vir nostram sententiam probat. atq; hac de sponsaliorum tractatu sufficiant.

SECUNDA PARS.

TSI Hae secunda huius operis pars, q̄ de matrimonio tractat, quotidiana, ac frequentissima sit, eā tamen nec longe, nec perfunctorie differā.

Sed iusti interpretis officio vsus, eam octo capitibus absoluam. Primū matrimonij definitionem complectitur. Secundum, an consensus ad matrimonium sit necessarius. Tertium, qualis consensus ad id exigatur. Quartum, qua ratione hic cōsensu exprimat, quibusq; verbis. Quintum, de aetate ad matrimonium requisita tractabit. Sextum, de his, quae matrimoniū impediunt. Septimū, de coniugalis contractus effectu. Octauum, de prole ex matrimonio suscepta, quam breuissimē ageat.

EX CAP. PRIMO.

- 1 Matrimonium unde sic dicatur, & eius definitio?
- 2 Matrimonij etiam copulati appellatione, illud / quod ex solo consensu constat, continetur / licet consummatum non sit.
- 3 An sponsalia de praesenti sub matrimonij dictione significentur, copula non sequuta?
- 4 Sponsus, & sponsa de praesenti sub viri / & uxoris nominibus comprehenduntur.

D Matrimos

SECUNDAE. PARTIS.

- 5 Matrimonium iure canonum non praesumitur ex diuina maris & femina cohabitatione.
- 6 Non qualibet maris & femina coniunctio matrimonium dicitur.
- 7 Theophili / Boschoei / & Cantiancula error annotatur. atq; uerus sensus restituitur. l. nuptias. ff. de regulis iuris.
- 8 Matrimonium est indiuiduum uinculum / ex institutione diuina.
- 9 Matrimonium est sacrae rei signum: ubi quid signis fieri explicatur.

CAPVT PRIMVM.

ATRIMONIVM

M
 sic denominatur, q̃
 foemina ob id potissi-
 mum nubere debeat
 ut mater fiat. autore
 Augustin. lib. 19. con-
 tra Manichaeos. c. 26.
 vel a matris nomine nō adhuc obtento:
 sed cum spe statim adipiscendo. teste
 Aulo Gellio lib. 18. cap. 6. vel ea for-
 te ratione, quod maior matris, quam
 patris in liberorū procreatione habeatur
 ratio, atque ea certa sit, non ita pater
 sit certus. Iuxta illud Homeri Odyss.
 1. ubi Telemachus, inquit, me esse Ulyssis
 filium reuelauit mater. sicut & ius
 ciuile iudicat a matre seruos, vel liberos
 esse filios. notat Boschoeus in tractat.
 de nuptiis. in princip. Diffinitur
 autem. matrimonium est maris, & foeminae
 coniunctio, indiuiduam uitae
 consuetudinem retinens. l. 1. ff. de ritu
 nupt. §. 1. 27. q. 2. & §. 1. inst. de patri. po-
 testa. Dicitur uero coniunctio, non
 corporum: sed animorum, quae quidem
 coniunctione alter alteri se tradit
 ad coniugalem usum expresse, vel tacite,
 atq; in hac coniunctione consistit
 consensus. unde nuptias non concubitus:
 sed consensus facit. l. nuptias. ff. de
 regu. iur. quo fit, ut lex, quae de matrimonio
 copulato loquitur, intelligenda

2 da sit in matrimonio iam ex consensu
 perfecto, quamuis coitus sequutus
 non sit. cap. fina. de frigi. cap. per tuas.
 qui filij sint legitimi. cap. 1. & 2. de matri.
 contra. contra interd. eccle. quae iura ci-
 tat Andre. Tiraq. in. l. si vnquam. C.
 de reuo. donat. verb. donatione largi-
 tus. nume. 179. aduersus Bald. in cap.
 capellanus. in fine de feriis. Paul. de
 Castro in. l. penult. C. de episco. & cle-
 ri. atq; alios, qui huic sententiae palam
 aduersantur, quibus obstat etiam glo.
 in clemen. vnica. de consanguin. verb.
 contrahere, quae illum tex. poenam in-
 ferentem contrahenti matrimonium
 dato canonico impedimento, intelli-
 git, etiam in matrimonio solo consen-
 su contracto, copula nondum sequuta.
 quam ibi Doc. approbant commu-
 niter. opinio tamen Bald. procederet
 ubi subiecta materia, vel legis intētio
 copulam exigeret. Subdit praeterea
 gloss. praedicta, constitutionem illam
 non punire contrahentes sponsalia.
 quam gloss. praeter Docto. ibi dicit no-
 tab. Deti. in. c. nam concupiscentiam.
 de cōstit. 2. lectio. idem Deti. consi. 256.
 colū. 3. Hippo. in. l. is qui cum telo. C.
 de sicar. nu. 39. & 41. dicit sing. Ias. in. l.
 quominus. ff. de flumi. nu. 18. & Abb.
 in. d. clemen. vnica. ubi ceteri eam se-
 quuntur. Attamen video illam gloss.
 citantes, non exacte distinguere spon-
 salia proprie assumpta a contractu ma-
 trimonij, & sic ab sponsalibus de praesenti.
 Cum illa gloss. dum loquitur de
 sponsalibus, aperte sponsalia, quae de
 futuro dicimus, intelligat. Nec me la-
 tet spōsalia cōmuni vsu loquendi etiam
 illa dici, quae de praesenti appellamus.
 sicuti in praeced. parte. cap. 1. diximus:
 qui quidem vsus a canonibus & sacra
 scriptura receptus uidet, quod ibi ostē-
 dimus

dim⁹. & potest deduci ex eo, quod ante copulā non cēsetur matrimonium omnino perfectum esse. c. cum societas. 27. q. 2. Verum hac in re opinor, iura loquentia in matrimonio locum habere vbi contractus coniugalis praecessit, etiam nōdum sequuta copula. idem etiam assero vbi iura aliquid statuerint in marito, & vxore. l. penul. C. de incest. nupt. l. penul. ff. de donatio. inter virum, & vxor. Quod si quando iura solum erunt intelligenda in viro, & vxore data commixtione carnali, & in matrimonio iam consummato, id erit vel ex communi vsu loquendi, ex legis intentione, vel ex alia simili ratione. Quo pacto resoluenda sunt omnia, quae longe, lateque adducunt Felin. in rubri. de sponsa. Deti. consi. 540. Anchar. consi. 216. Chassa. in consuet. Burgun. rubri. 4. §. 6. vbi octo paginis hoc ipsum prosequitur. Salyce. etiam in. l. non sine. C. de bonis quae, lib. idem in. l. cum inte. C. de donatio. ante nupt. Andre. Tiraq. de legi. con nub. l. 14. qui tamen non ita exacta, vt prolixa disputatione contendunt, an contracto matrimonio dicatur hi, qui contraxerunt, ante copulam vir, & vxor: eos perlegat, qui hac de re plura nosse cupit.

Ex praefata etiam diffinitionis interpretatione infertur, quod licet iure civili ex concubitu, & cohabitatione inter aequales cōditione, matrimonium praesumatur, l. in libera. ff. de ritu nupti. gloss. in cap. 1. 30. q. 5. Roman. singu. 446. Regia. l. 2. titu. 14. part. 4. iure tamen canonico talis cohabitatione non praesumitur coniugalis, sed fornicaria. dicto cap. 1. 30. q. 5. gloss. Abb. & Imol. in cap. illud. de praesumpt. Nam & si lex civilis in dicta cohabitatione

consensum praesumat, nec ex solo concubitu iudicet matrimonium, vt aduertit Ioan. ferrar. in. d. l. nuptias. ius vero canonicum ex solo concubitu consensum, qui in matrimonio principatum obtinet, praesumere noluit: maxime in prauidiciū alteri⁹ matrimonij: quod explicat Paris. alios allegans consi. 59. vol. 4. nu. 7. Vnde sic cohabitantes cogendi sunt vel ab hoc contubernio recedere, vel cōsensum, ad matrimonium necessarium, palam profiteri. Verum si haec cohabitatio diutina foret, nepe decem annorum, etiā iure canonum, & ratione ipsorum viuētium, eorum nemine refragāte: nedum quo ad prolem ipsis vita functis, matrimonium praesumeretur. Hosti. Abb. & Anto. in c. lator. qui filij sint leg. Capo. cons. civilis. 5. nu. 16. quibus addendū erit filiū mortuis parētibus legitimū praesumi ex eo, quod eius parentes simul cohabitauerāt. glo. per tex. ibi in. d. c. lator. vbi Abb. notat. & sequit^r Feli. in. c. per tuas. de proba. fi. co. Deti. in. c. ecclesia. de consti. num. 39. las. consi. 168. 4. vol. Curti. Iunior cōs. 52. col. 1. quae tamen opinio in. d. c. lator. nō probatur: quia ibi ille filius reputabatur, & cōmuni opinione credebatur legitimus. Vnde Henr. ibi tenet contrariam sentētiā. & Altia. de praesump. reg. 3. praesump. 1. nu. 12. verior tamen videtur opinio glo. & Abb. quae receptior est: tamen si contra hanc praesumptionē possit opponi discriminē generis inter illos cohabitantes. Item virū foeminam tractasse non ita honorifice, sicuti vxorē tractari ab eo decebat. ita Paul. de Castro in. l. donationes. in principi. ff. de donat. cui accedit Ioan. Lupi. in cap. per vestras. de donatio. 3. notab. §. 7. num. 7. quidquid ipse velit, §. 20. ad finē. Pro-

D ij cedit

SECUNDAE. PARTIS.

cedit tamen Abb. opinio, etiam si illa cohabitatio decennio non durauerit, ex mente eorum, qui hanc sententiam profitentur. Ego vero eam admitterem præmissa decem annorum cohabitatione: alioqui contraria potius accederem. illud præterea notandum est, hanc diutinam cohabitationem matrimonij præsumptionem inducere, si aliis argumentis coadiuuetur. *tex. optimus in. d. c. illud.*

6 Tertio ex diffinitione sic intellecta deducitur verus sensus. l. i. §. ius naturale. ff. de iustitia, & iure. §. l. inst. de iure natu. c. ius naturale. l. dist. vbi maris, & foeminae coniunctionem, iure naturali omnibus animantibus communem, a nobis matrimonium appellari, inquit lex: quasi velit ipsam copulam carnalem, matrimonium esse. Sed oportet altius hæc perpendere: nõ enim inquit lex maris, & foeminae qualemcunq; coitum, nos matrimonium appellare: sed est legis sensus: maris & foeminae coniunctione omnibus animantibus, etiam brutis esse iure naturali communem: illam vero, quæ iure naturali animalibus ratione prædita licita sit, matrimonium a nobis appellari. Est ergo maris, & foeminae coniunctio matrimonium in sensu dictæ legis. i. non quod ipsa copula maris, & foeminae sit matrimonium: sed quod sine matrimonio nobis non sit, etiam iure naturali licita maris, & foeminae coniunctio. Hinc sequitur, nos ideo maris, & foeminae coniunctionem, matrimonium appellare, quod aliter quam ex matrimoniali usu, nobis licita non sit carnis comixtio tametsi Theophilus in principi. insti. de iure nat. gent. & ciui. Boschoe. in tract. de nupt. in principi. & Claud. Cantiun. in, §. nuptia: in

CAP. I.

sti. de patria potest. adnotauerint, matrimonium appellari qualẽcunq; coitum, etiam brutis conuenientem: quibus minime assentior: quippe qui absurdum existimem, maris, & foeminae coniunctionem in brutis matrimonium appellari. Nec etiam admitto, quod idem Boschoe. notat, non dici proprie matrimonium absque coitu. vbi. l. nuptias. ita interpretatur, vt nuptias non tantum concubitus, sed & consensus faciat. nam hoc ex eo confunditur, quod nubere dicatur, quæ coniugium absque copula contraxit. l. cum fuerit. ff. de conditio. & demonstratio. notat optime Deti. in. d. l. nuptias. Cui regulæ illud exemplum legis. Cum fuerit. aptat Constantinus Harmenopulus libr. 4. titu. 2. quem retulit Anto. Augusti. vir egregie doctus, atq; in Pandectarum emendationibus diligentissimus libro. i. cap. 7. quibus mire suffragatur Chrysosto. Matth. 19. Homilia. 33. scribens, verum esse matrimonium, verasq; nuptias ex solo coniugali consensu. Hinc etiam apparet iure naturali illam tantum copulam hominibus conuenire, quæ ratione, & iure subsistat, qualis est coniugalis. quod eleganter Fortu. explicat in dicto. §. ius naturale. columna. 6. & idem sentit Ioannes Lup. Segobienfis in tractat. de matrimon. colum. 5.

8 Subsequitur in diffinitione indiuiduam vitæ consuetudinẽ retinens, ex eo quod matrimonium diuina institutione indiuiduum vinculum sit, quod ab homine dissolui non potest. Iuxta illud, quos Deus coniunxit homo non separet. igitur in coniugio exigitur consensus ad indiuiduum vinculum saltem tacitus, conformis quidem diuinae

ninae institutioni, ex qua coniugium indiuiduam consuetudinē retinet. sicuti apud nos optime docet Fortu. in l. i. col. 9. ff. de iust. & iur. nec inconuenit, quod matrimonij viculū ante copulā religionis solēni professione soluat: id enim contingit prāter pactū contrahentium, a quibus coniunctio hāc fuit his animis comparata, vt constans, ac perpetua sit, eritq; satis contrahentes prādictum consensum prāstitisse, vt vere dici coniugium possit. c. solet. 32. q. 2. Hosti. in summa tit. de matr. §. l. prap. in rub. de spons. col. 2. vnde nō immerito dicemus hunc coniugalem cōsensum totius vitæ confortium promittere, quod Theoph. Græcus institutionum Paraphrastes satis elegāter expressit. inst. de patri. potest. dicens. matrimonium est maris, & fœminæ coniunctio indiuiduā vitæ consuetudinem retinens, seu promittens. atq; significantius Ioan. Maior. in. 4. dist. 26. q. 1. sic diffiniens: matrimoniu est, inquit, signum sensibile, quo mas, & fœmina prāuio consensu perpetuo coniungūtur. vt hinc pateat sacramenti definitionem matrimonio conuenire cum sacramentum sit sacræ rei signum. c. sacrificium. de consecr. dist. 2. signum, inquam, visibile sacræ rei inuisibilis. Significat enim matrimoniu dilectionem inter ipsos coniuges futuram, quam Deus per gratiā ipsis coniugibus nequit. Significat etiam spiritualem vnionem Christi, & ecclesiæ, id est, Christi, & animarum fidelium. Item repræsentat coniunctionē Christi cum vnica spōsa ecclesia per carnis assumptionem, & sic coniunctionem diuinitatis cum humanitate. Iuxta illud: & verbū caro factum est. hoc autem vltimū significat matrimonium,

carnis commixtione sequūta, non ante coitum. cap. cum societas. 27. q. 2. notatur in. c. debitum. de biga. & vberissime in concilio Colonienli. titu. de sacramento matrimonij. cap. sed dices.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Matrimonium ante carnis copulam perfectū est quo ad vinculum / & sanctitatem sacramēti / non tamen quo ad significationem.
- 2 Matrimonium / sacramentum est nouæ legis.
- 3 Matrimonij sacramentum gratiam confert.
- 4 Matrimonium in legitimum / ratum / & consummatum distinguitur.
- 5 Matrimonium contractum per procuratorem an sit sacramentum.
- 6 Matrimoniu a quo / & qua ratione fuerit institutum.
- 7 Matrimonium contractum propter non conuenientem finem ualet, licet illicite contrahatur.
- 8 Quæ sit huius sacramenti substantia, forma / & materia.

§. VNICVS.

EX his sequitur matrimonium ante copulam perfectū quidē esse quo ad vinculū, sanctumq; ex sanctitate sacramēti, vt fuit inter Mariam, & Ioseph. c. Beata. c. cōiux. c. omne. 27. q. 2. imo tāto sanctius quāto a carnali coniunctione alienius. secundum Augusti. ad Aeditiam. cuius verba ad id refert Magister in. 4. distin. 26. & probatur autoritate Pauli. 1. ad Corinth. 7. qui collaudat continentiam in coniugatis. Est tamen imperfectum quo ad significationem: non enim illa omnia significat, quæ significaret carnali copula consummatum. ex his, quæ idem Magist. notat, & Hosti. in summa titu. de matrimo. §. quid sit matrimonium, Angel. verb. matrimo-
D iij nium.

SECUNDAE PARTIS

num. 1. q. 3. & Coloniense Concil. in d. c. sed dices.

2 Secundo ex his deducitur matrimonium esse sacramentum, & nouæ legis. quod probatur ex Paulo ad Ephes. 5. dicente. Sacramentum hoc magnum est, quæ verba ita interpretatur sancti Docto. vt tradit Ambro. Catha. lib. 5. contra Caiet. c. 1. de matrimo. ecclesia etiam hanc assertionem profitetur in c. ad abolendam. de hæretic. & in concilio Florent. sub Eugenio quarto. vt plane contrarium asserentes censendi sint hæretici. quos conuincunt sacris testimoniis, & conciliorum autoritatibus Rosenfis. Ioan. Eckius, atq; eruditissimus Alfonsus a Castro libr. de hæres. verb. nuptiæ. & Colo. concil. tit. de matrimonio. c. quæ omnia.

3 Tertio ex præmissis aperte constat matrimonium gratiam cōferre: sacramenta siquidem nouæ legis gratiam conferre, receptissimū est apud Theologos, & in eodem Florētino concilio vers. quinto. hoc docet ecclesia, hoc autem est sacramentum nouæ legis, igitur gratiam confert. quod probat Coloni. concil. & Theologi frequentius fatentur. vt constat ex Maior. in. 4. distin. 26. q. 1. notat Thom. 22. q. 100. art. 2. Alfonsi. de Castro in. d. verb. nuptiæ. Abb. in. c. cum in ecclesiis. de Simoni. Præp. in rub. de spon. col. pe. post Card. ibi. Hosti. Ioan. Andre. in. c. 1. de sacra vñctione. & Canariensis episcopus Philipp. 12. licet glos. in. c. quidquid. 1. q. 1. & in. c. alma mater. vers. sacramentis. de sen. excōm. in. 3. & in. d. c. cum in ecclesiis. voluerit in hoc sacramēto minime conferri gratiam. quod falsum, & erroneum est. Hic vero & illud ad notandum est, non omne matrimonium protinus esse sacramentum pro

CAP. I.

inde scire conuenit matrimonium aliud esse legitimum, aliud ratum, aliud consummatum: est enim matrimonium legitimum id, quod legitimo consensu contrahitur, quale esse potest apud ethnicos. ratum est illud, quod a christianis more fidelium contrahitur, & istud sacramentum est. consummatū dicitur illud, quod omnino copula carnali firmatū est, quæ omnia explicat Coloniense concil. tit. de matrimo. cap. verum. & cap. sed dices. & probantur in cap. fina. 28. q. 1. Magist. in. 4. distinctio. 39. & Præp. in rubri. de spon. col. penul. Nec oberit tex. in cap. gaudemus. de diuor. & in cap. vlti. de transactionib. dicens inter infideles dari hoc sacramentum: nam intelligitur dari inter infideles matrimonium, non tamen matrimonij sacramentum: cum illud coniugium ratum non sit, in quo deficiat fides. vt probat text. in cap. quanto. de diuor. dicens, apud infideles matrimonium contingere: non tamen esse ratum: efficit vero ratum, coniugij sacramentum, quod fidelibus competit: ergo infidelibus minime conuenit matrimonij sacramentum: vel, vt aptius intelligatur litera cap. gaudemus. opinor apud infideles matrimonium esse sacramentum habitu non actu: quia non contrahitur in fide ecclesiæ. ita Thom. in. 4. distinctio. 39. q. 1. artic. 2. quo fit, vt non ita firmum sit coniugium infidelium sicuti christianorū. cap. quanto. supra citato. quod nos alibi tractabimus. nempe capitulo. 7. §. 4.

5 Ex his etiam redditur dubia Caiet. sententia. is inquā. 2. Tomo. q. 1. de matrimonio, dixit matrimonium cōtractū per procuratorem non esse sacramentum,

tum, nec gratiam cōferre, donec inter præsentes coniuges id matrimonium saltem tacite ratū habeatur. hoc enim certū nō est, tamen si subtili ratione id probare nitatur, quem etiā reprobatur Ambros. Catha. contra Caieta. lib. 5. c. de sacramento matrimonij.

6 Institutū autē fuit matrimoniū ab ipso summo omniū rerū opifice in statu innocentiae ante peccatū ore prophetico Adami dicētis Gen. 2. hoc nūc os de ossib⁹ meis, caro de carne mea: quā obrē relinquet homo patrē, & matrē, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, & quia spiritu prophetico illa verba protulit Adam, in sacro Euangelio Matth. 19. redēptor noster illa verba ad Deū ipsum refert, notat Magist. in. 4. dist. 26. tex. in. c. lex diuina. 27. q. 2. verū ante peccatū fuit coniugiū institutū in officiū naturæ, nempe ad conseruationē humanæ creaturæ. Dixit enim Deus Genes. 1. crescite, & multiplicamini. atque idem repetit post diluuium, omnibus hominibus pene consumptis. Gen. 8. institutum etiam fuit matrimonium, vt esset prima humanæ societatis copula, quæ amicabilem quandam coniunctionem alterius quidem regentis: alterius vero obsequentis, complecteretur: quod probatur dum Gen. 2. dixit Deus: faciamus ei adiutoriū simile sibi. & adnotauit Thom. in. 4. distinc. 26. q. 1. & deducitur ex. l. l. §. ius naturale. ff. de iust. & iure. vbi Fortu. colū. 6. & illat. 10. co. 6. ad idem optimus text. in. c. ius naturale. 1. dist. §. 1. inst. de iure natu. com. probat idē ex Platone, Ludo. Cælius libr. 15. cap. 13. quibus mire concinunt verba Aristot. 1. polit. cap. 1. principio; inquit, necessarium est maris, & foeminae coniugium, quorum vterq; sine al

tero debilis est, nec potest cōsistere procreandi causa: idq; naturale est desiderium, quale quicquid est, tale quid alterum relinquendi: eius autē, qui imperat, & eius, qui paret naturalis est cōiunctio salutis causa cōstitutā. Ex quibus constat matrimoniū in officiū naturæ fuisse institutū ante peccatū. Ceterū post peccatū fuit institutū in remedium fornicationis, vt est autor Augu. quem Magist. aduocat in. d. dist. 36. Coloni. cōci. ti. de matri. c. est autē. Tho. in additio. ad. 3. part. q. 41. & 42. gl. & Card. a Turre Crem. in summa. 27. q. 1. & probatur in. c. nuptiarum. 27. q. 1. quo tandē vltimo fine officiū sacramenti matrimonio conuenit, vt sit in medelam, ac remedium peccati, quod in fornicatione committitur, in caute igitur loquūtur Card. & Præp. in rubr. de sponsa. dicentes hoc sacramentum non fuisse institutum in remedium peccati.

7 Ex his manifeste apparet, propter dictas causas matrimonium fore a catholicis contrahendum: quod si ex alia causa contrahatur, nempe ob diuitias seu pulchritudinem, non rite cōtrahitur, valet tamen. tex. in. c. tua. de spon. vbi Abb. hoc notat Tho. in. 4. dist. 30. q. 1. art. 3. Maior. in. 4. dist. 26. q. 2. sed & Caiet. in. 2. Tomo. q. 3. de matrim. probat esse licitum contrahere matrimonium propter pulchritudinem, aut diuitias, ita vt istæ causæ contingant, vt ratio matrimonij cū tali foemina, vel vt causæ applicandi animum ad coniugium, non ergo sunt causæ finales, seu principales: sed causæ, sine quibus actus non fieret, quæ finales minime dicuntur. quemadmodū in simili docet Maior. in. 4. distinc. 25. q. 2. col. 4. illa etenim est causa principalis, ad quam

SECUNDAE. PARTIS.

is, qui actum agit, magis intēdit, quāque præcipuam existimat. ita Tho. 12. q. 18. arti. 7. Bart. in l. ambitiosa. col. 4. ff. de decret. ab ord. faci. quo fit, vt si in hæc causas pulchritudinis, ac diuitiarum, seu libidinis principalis intendere animus, non credere licite, sed cum graui peccato cōtrahi matrimonium. quod probat Ambros. Cathar. libr. 5. contra Caiet. cap. de matrimonio.

Sed cum matrimonium sacramentum esse constet, oportet scire quæ sit huius sacramenti forma, atq; materia. qua in re glos. in c. tua nos. de sponsa. dicit, substantiam esse consensum: formam vero ipsa verba cōsensum exprimentia, quam ibi nostrates approbāt, & sensit Bald. in rub. ff. de iust. & iure. quin & Tho. in. 4. sent. dist. 26. q. 2. fateatur formam esse verba, quibus cōsensus exprimitur. rectius tamē dicemus, contrahentes ipsos esse materiam, & si dicamus ipsa verba esse formā, quibus quidem verbis consensus exprimitur, ita Palud. in. 4. distinct. 26. q. 4. colum. 4. & Hadria. in. 4. tracta. de matrimo. q. 1. vnde gl. eadem in dicto c. tua nos. incaute loquitur, dum dicit in matrimonio præsumpto ipsum factum esse substantiā & formam. idem sensit in cap. is, qui fidem. de sponsali. verius enim dici potest: in matrimonio præsumpto ipsam substantiam, & formam etiam præsumi. nam ille actus, ex quo matrimonium præsumitur, designat substantiam, ac formam interuenisse, saltem iuris intellectu, atque ita gloss. reprobatur Albert. Brunus tractat. de forma. folio. 9. colum. 4. Hactenus igitur primum huius partis caput absoluimus: ad secundum oportet, vt festinemus,

CAP. II. EX CAP. SEQVENTI.

- 1 Consensum omnino esse necessarium ad matrimonium in exteriori, atq; interiori iudicio.
- 2 Consensus in iudicio exteriori quandoq; præsumitur in interiori vero nunquam; atq; ideo iudex exterior interdum fallitur.
- 3 Protestatio, altero consentiente, præcedens verba consensum exprimentia, defectum ipsius consensus probat etiam in exteriori iudicio.
- 4 Fœmina verbis fallacibus decepta, & stupro uitiata, quid agere debeat.
- 5 Furiosus contrahere matrimonium non potest.
- 6 Furiosus nemo præsumitur, & ideo qualiter furor probetur ibidem tractatur.
- 7 Furiosus interuallis quibusdam legitime contrahit eo tempore / quo furor cessat.
- 8 Mente captus matrimonium contrahere nequit.
- 9 Ebrius coniugium minime contrahit.

CAPVT. 2. An consensus sit ad matrimonium necessarius?

Consensum esse ad matrimonium necessarium nemo ambigit: idq; iura canonica, & ciuilia profitentur. c. 1. c. cum locū. c. tua. c. tua. de spon. c. sufficit. cap. sic quippe. 27. q. 2. cap. tuas. de spons. duorum. l. nuptias. ff. de regulis iuris. adeo, vt nec summus Pontifex possit condere legem, qua caueatur, matrimonium quandoque sine consensu constitui: quod præcedenti parte notauimus. & probatur, quatenus matrimonium contractus est, cōsensum exigit. l. consensu. cum. l. seq. ff. de actio. & oblig. l. 1. ff. de pactis. l. 1. ff. de contr. emptio. Nec in vinculo aliquod discrimen est inter iudicium exterius, & interius, quod cōsciētie forum appellamus: illud siquidē matrimonium, quod validū est in conscientia iudicio, id erit etiā firmum in foro exteriori.

exteriori, rursus quod nullū est in interiori foro minime valebit in exteriori: 2 tametsi iudex, qui per exteriora signa iudicare debet, pronūtiat illud esse matrimonium, quod vere non est. tex. recte perpensus in. c. tua nos. de sponsa. Palud. in. 4. dist. 27. q. 2. arti. 5. utroq; enim iudicio id tractatur an matrimonium probetur, id est, an consensus coniugalis fuerit prestitus. Sed in foro interiori conscientiae, ipsius confitentis dictum sufficiens exhibet testimonium, etiam repugnātib; mille testibus: at in foro exteriori ipsi confitenti in causam propriam, non creditur: sed testibus alijsq; legitimis documentis. in substantia ergo nullum est discrimen inter hęc iudicia, licet maxime differāt in modo cognoscendi de re qualibet, quae in controuersia versatur: atq; ita intelligēda est illa Doct. interpretatio, quae habet. tex. in. d. c. tua nos. in par. 1. loqui in foro iudiciali, in secunda vero in foro conscientiae. quam ibi probat Abb. col. 1. idem in. c. quae in ecclesiis fiat. de constit. & est communis hic sensus, quē & Soci. sequitur consi. 28. l. vol. idem Soci. consi. 119. in. 3. vol. Regia. l. 5. titu. 2. part. 4.

Hinc infero, nō esse in foro iudiciali iudicandum matrimonium, si quis, ex cōsensu foeminae, protestetur se nolle conjugalem cōsensum praeſtare per 3 quaecunq; verba, consensum illum significantia, ab ipso illo die proferenda, ac demum illa verba coram pluribus proferat, modo de illa protestatione iudici constet. sic Abb. existimat in. dict. cap. tua nos. quem Feli. sequitur in. c. cum. M. de constit. nu. 80. nisi sequuta foret copula carnalis post praedicta verba: per quam recessum videtur a protestatione: quod Felin. expressim

adnotauit. & licet sit dubiū an in hac protestatione sufficiat consensus tacitus alterius, qui praesens est & tacet: an exigatur expressus. vt not. late deti. in. d. cap. cū. M. nu. 23. & ibi Ripa. nu. 125. Alex. Ias. & Anto. Rube. nu. 312. in. l. non solum. §. morte. ff. de noui. oper. Alex. Ias. & Curt. Junior. in. l. pacta nouissima. C. de pact. Ego tamen in matrimonio crederem necessariū esse consensum expressum, ne tantum sacramentum illusione, & leuitate contrahentiū tractetur. Nam & in ceteris actibus expressum cōsensum requiri, docet Barto. in. d. §. morte. nū. 22. vt eū ibi intelligit Alex. nu. 31. & esse cōmuni. opi. fatetur. Deti. in. d. c. cū. M. nu. 25. pro qua facit. glo. in. c. Cumana. de electi. Verum si hęc protestatio fieret ab sq; consensu alterius, minime iuuaret protestantem. glo. communiter recepta in dict. cap. tua nos. Abb. 8. col. & ibi Ripa. num. 86. in. d. cum. M.

Quid tamen agendum est, quando quis, vt a foemina carnale cōmercium consequatur, verbis non animo matrimonium contraxit, ac semper animo & affectu fornicario eam cognouerit ita, vt coniugium effectum non sit. & Thom. in. 4. distin. 28. articu. 2. dicit hunc seductorem debere cum ista matrimonium contrahere sub poena mortalis peccati, si nondum aliam vxorem duxerit: si vero aliam duxit, tenetur ei refarcire dānum, quod stupro intulit. Vnde consequens est, vt iure canonico ac ciuili, poena stupri sit puniendus. capi. 1. & 2. de adulte. hoc ipsum post Thom. notat in specie Syluest. verbo. matrimonium. 4. q. 8. & dicens id esse cōmuniter receptum comprobat Hadrian. in. 4. in tracta. de matrimonio. q. 2. versu, dico igitur ad quaesitum.

Ipsa

SECUNDAE PARTIS

Ipsa autem seducta tute cum alio contrahet matrimoniū, si coniecturis probabilibus persuaderi possit in viro cōsensum coniugalem defuisse. sic Adri. q. 2. & Syluest. q. 9. hoc dubium diffiniunt: has verō coniecturas tribuit dispar genus, vel diuitiarum, status vel conditio impar.

Ab hoc eodē capite procedit intellectus ad tex. in. c. dilectus de spons. vbi. 5 matrimoniū a furioso contractū nullū est ex eo q̄ consensus deficiat. notat Magist. in. 4. dist. 34. & ibi Tho. art. 4. Regia. l. 6. tit. 2. part. 4. argumento de ducto a. l. furiosum. C. qui testa. face. po. & cle. 1. de homi. quibus constat a furioso nō fieri cum effectū actū cōsensum exigentē. id tamen intelligitur in eo, qui cōtinuo furore laborat: is etenim, qui per dilucida dierū interualla laboraret, posset matrimonium cōtrahere tēpore, quo furor cessat, ac rediit iam sana mēs. iuxta. glo. in. d. c. dilect⁹. & probatur in. c. quamuis. 7. q. 1. l. Diuus. ff. de off. præs. Furor autē probā dus est, quia quilibet præsimitur sanæ mentis. l. 2. C. qui testa. fa. po. l. nec codicillos. C. de codicill. Sed probatur furor ex actibus & signis exterioribus, quibus iudex caute arbitrabitur furorem verū esse nō fictū. l. quidā in suo. ff. de cond. inst. res equidem in animo consistēs per exteriora signa iudicāda est. c. fi. de renunt. in. 6. l. dolū. C. de dolo. cū pluribus aliis, quæ ad idē adduci poterāt. signa verō ex quibus furor præsumi possit. tradūt. Docto. in. c. fi. de success. ab intest. & in. l. furiosum. C. qui testa. face. po. Areti. in. l. 2. ff. de testa. optime Deti. consi. 448. Altia. de præsumpt. regu. l. præs. 38. & egregius Doctor. Mar. Naua. in. c. si quādo. de rescrip. excep. 9. & Corneus consil. 22.

CAP. II.

vol. 4. e quibus illud signū notādum est. numille, qui semel fuerit furiosus sit semper in dubio præsumentus furiosus? quod videtur ex glo. in. c. fi. de success. ab intest. quā dicit singul. Lanfran. in. c. quoniā. de prob. verb. testiū. fo. vlti. cōmendat Præp. in. d. c. dilect⁹. 2. col. dicens eam esse cōm. receptam. idem notat. gl. per tex. ibi in. c. indicas. 3. q. 9. sequitur eam. las. in. d. l. furiosum. & Areti. in. d. l. 2. procedit tamen, si probatum fuerit aliquem furiosum fuisse quodā continuo tempore. nēpe vno mense, vel vno anno: secus si probetur in aliquot actibus furiosum fuisse: non enim præsimitur adhuc illum furorē durare. Bart. in. l. 2. ff. de bono. poss. infant. delat. quem las. sequitur in. d. l. furiosum. nū. 3. Altia. in. tract. de præsump. reg. 2. præs. 18. & Stepha. Bert. cōsi. 48. nu. 24. in nota cōsi. parte. Secundo procedit dicta furoris præsumptio quo ad actus, qui paulo post furoris tēpus aguntur, nō autem quo ad illos, qui lōgo interuallo post furoris tempus geruntur. ita Imol. & Aret. col. 3. in. l. 1. §. fi. ff. de verb. oblig. Ancha. in. cle. 1. de homi. fi. col. & optime Bertra. d. consi. 48. nu. 24. Tercio minime esset furoris cōtinuatio præsumentda, vbi iudicio, ac testimonio peritorum probatur illum furorē ex acciden ti causa contigisse, quæ modo sublata est, & verisimili coniectura cessauit. Areti. in. l. 2. ff. de testam. 2. col.

Postremo illud notandū est, in dubio an laborās interuallis quibusdam, ita vt aliquo tempore sit in sana mēte, actū egerit tempore furoris, an tempore sanæ mentis, præsumi illum actum gestū in sana mente, vel furore ex ipsius actus qualitate, quod notauit. las. in. d. l. furiosum. 3. col. & idem respondit

dit Consulendo, cōsi. 178. vo. 2. & Bertr. d. consi. 48. num. 25. & Altiat. in. dict. præs. 18. vnde quod Areti. in. l. 2. ff. de testa. col. fi. in hoc casu dicebat, actum præsumi gestū in sana mente, est intelligendum, quando ex ipso actu potest colligi & perpēdi in sana mēte gestum fuisse, attētis ipsius actus circūstantiis. Detius in. l. in negociis. ff. de reg. iuris. Ex his infertur, matrimonium a furioso cōtractum nullum esse, neq; referre an alter, qui sana mente cōtrahit, sciat alterū furiosum esse, vel nō. ita Præp. post alios in. d. cap. dilectus. vbi. glo. parum diligenter hoc expēdiuit.

Secūdo deducitur ex prædictis matrimonio a mēte capto contractum inualidum esse. Cum is creat intellectu, quo consensum præstare possit; ac furioso similis est. l. 2. C. de curat. fur. l. furiosi. C. de nupti. notat in matrimonio. Soci. consi. 47. in. 3. volu. col. 3. quibus conueniunt plura. quæ congerit Martin. Naua. in. cap. si quando de rescrip. except. 9. col. 30.

Tertia hinc patet, matrimonium ab ebrio minime cōtrahi posse ob consensu defectū, si ebrietas illū consensum impediāt, ita Henr. in. d. c. dilectus. & Soci. consi. 47. 3. vol. Deti. consi. 112. & Ripa. in. l. fi. C. de reuo. don. q. 22. Quibus & illud adde matrimoniū per signa contrahi posse a vere mutis, c. cum apud. de spōs. imo & a muto, & surdo simul, si is habeat intellectū: quod pulchre explicat Parisi. consi. 63. vol. 4.

EX. CAP. SEQUENTI.

- 1 Consensus in coniugio non est necessarius expresse ad carnalem copulam, sed erit sufficiens in mutuam corporum traditionem.
- 2 Condicio suspendit matrimonij contractum.
- 3 Matrimonium qualiter sit legitimus actus / qui conditionem, nec diem recipiat.

- 4 Intellecta. regul. actus legitimi. de reg. iuris.
- 5 Conditionis euentus in coniugali contractu, absq; nōuo consensu tacito, vel expresse / matrimonium non efficit / contrareceptissimam nostratum opi.
- 6 Conditionis euentus, etiam præmissa opi. com. matrimonio non efficit / si ante illum euentum consensus conditionalis fuerit reuocatus.
- 7 Conditione si Papa dispensauerit eueniente / matrimonium minime censetur contractum / sed tantum sponsalia de futuro.
- 8 Impossibile quando iudicetur illud / quod a principis voluntate pender.

CAP. 3. Qualis consensus sit ad matrimonium necessarius.

CAETERVM cū constet ad matrimonium esse cōsensum necessarium, tractare libet qualis hic cōsensus exigatur, & Pri-

mo consensus hic exigitur in societate coniugalem diuinitus institutam. vt dicebam. c. Primo huius partis. Nec est necessarius consensus explicitus in carnalem copulam. tex. vbi hoc notāt Abb. & Docto. in cap. commissum de spons. Thom. in. 4. dist. 28. q. 1. art. 4. Palud. ibi. q. 1. & eleganter Caiet. 2. To. mo. q. 3. de matrimo. Sat enim est qd consensus præstetur in mutuam potestatem, ac traditionem corporum, vbi tacite includitur consensus ad indiuiduam cohabitationem, fidem, seruandam, atq; etiam ad carnalem commixtionem. Sed & hic consensus nō est in actum coitus, sed in potentiā. vt idem Tho. explicat. in. 4. dist. 30. q. 2. quo fit, vt matrimonium contrahi non possit cum pacto expresse euitandi coitum. vti dicemus hoc ipso. cap. & notat Sylue. verb. matrimonium. 4. q. 6. en. 1.

Secundo cōsensus hic cōiugalis pure præstitus matrimoniū efficit, ita vt absq;

SECUNDAE PARTIS.

CAP. III.

2 absq; aliqua conditione, quæ præsens rem consensum auferat, necessario exhibendus sit quia sicut ceteri contractus pendente conditione suspensam habent obligationē, ita & hic. c. super eo. c. de illis. vbi hoc notat Inno. Ioan. Andr. Card. Abb. & Præpo. de condi. app. dicētes ad coniugiū non tantum exigī verba præsentem consensum exprimentia, sed oportere verba illa fore libera a cōditione, quæ ipsum consensum suspendat: alioqui non esset coniugalis consensus præsens, sed futurus in cōditionis euentū, idē notat Henr. in. cap. fi. col. 2. de cond. app. quā in re errauit Specu. tit. de condi. app. col. 2. dicens consensum de præsentī, etiam conditionalē, efficere matrimoniū statim, nec cōditionis euentum expectari, nisi sit conditio relata ad alterius volūtatem. sic intelligēs. c. super eo. de cōd. app. quod falsum est manifeste. Imo si verba contractus sunt de futuro, ante conditionē nec ibi est matrimoniū, nec sponsalia de futuro: eueniēte vero conditione sponsalia sunt, quæ de futuro apellamus: quod si verba sint de præsentī, conditione tamen adiecta, eueniēte illa conditione cōiugiū erit, ante illam nec matrimonium nec sponsalia de futuro. probat text. optimus. in. c. 1. §. fi. de spons. in. 6. atq; hæc omnia intelligenda sunt de cōditionibus licitis, honestis, & possibilibus: nam de inhonestis, turpibus, & impossibilibus statim longius dicemus.

3 Ex hoc illud manifestum est, matrimonium non recipere conditionem: repugnat enim matrimonio cōditio, cum ea pendente, ad matrimoniū consensus præstitus non sit: at ea eueniente matrimonium perfectum est. & sic est legitimus actus, qui iam cōditionem

vllam non admittit. Vnde consensus ad matrimonium conditionē admittit, ipsum vero matrimoniū nullam recipit cōditionem. sunt etenim actus quidam legitimi. idest, a legibus instituti vt statim ex eis effectus aliquis purus sequatur, qui conditionē non recipiunt, nec diem, imo eis refragatur cōditionis adiectio: quia cōtra actus ipsius substantiā est: cum ille sit a lege introductus vt statim sortiatur effectū. Matrimonium itaq; institutum est ad cohabitationē mutuam, atq; cōiunctionem: repugnat ergo ei cōditio: cum ea pendēte effectum proprium minime consequatur. Sic & emācipatio a lege introducit, vt statim quis a patria potestate liberetur: at pendente conditione nō potest esse liber: igitur conditio resistit emācipationis actui. Hunc opinor esse sensum illius. l. actus legitimi. ff. de reg. iur. cui cōuenit. reg. actus. de reg. iur. in. 6. & si difficilima sit huiusce nodi dissolutio, vt constat ex Altiat. q. lib. 3. parerg. c. 4. & sequētib. prædictæ. l. intellectū tractat. omnia tamen quæ ipse adducit nobis hac in re suffragant. Nec mihi placet opinio cōmunis, qua asseritur. l. actus, solū intelligi quo ad actus ibi expressos, nō quo ad alios, qui quidem intellectus potest ex Bart. ibi colligi. & ex Dino. in. d. reg. actus. gl. in. §. omnis. in. st. de verb. obli. & expressim id notat. Card. consi. 103. col. 4. Cuma. consi. 98. Deti. & Ferrar. in. d. l. actus. & Alex. in. l. a Diuo. Pio. §. in vēditione. ff. de re iud. nullā enim præfati Doct. cōstituunt rationē differentię, quæ cōgrua videri possit: atq; multo minus congruit. glo. & Docto. solutio in. d. c. super eo. de cōdi. appo. Hic tamen oportet scire an præstito coniugali consensu per verba de præsentī

fenti sub conditione, ea adueniente statim sine alio actu consensum exprimēte tacite vel expresse, sit matrimoniū, an requiratur aliquis actus saltem tacite cōsensum coniugalē significans. Et iuris canonici interpretes, statim sine aliquo actu alio matrimoniū ipso conditionis euentu perfectum esse, asserūt frequentissime: ad exemplū cuiuslibet alterius conuentionis cōditionalis, ita Abb. in. c. de illis. post Innoc. & alios ibi. idem Abb. in. c. super eo. Henr. in. c. fi. col. 2. de cond. appo. Palud. in. 4. dist. 29. in fine. arg. tex. in. di. cap. de illis. Sed aduersus hanc opi. illa in primis adducitur ratio. Matrimonium sine consensu nō contrahitur, hic autē cōsensus non datur: igitur matrimoniū non est, etiam adueniente conditione. Non dari consensum patet: non enim est a principio consensus ad matrimonium sufficiens, quia conditionalis est: nec oberit cōditionis euentus: nam si dissentiat contrahens ante euentū conditionis, euentus conditionis non operatur contractum coniugalē: ergo ille consensus ab initio præstitus non est sufficiens: si enim sufficiens esset, nil resferret an medio tempore consentiens ille dissentiret, si cōditio postmodum euenisset: vt est manifestum in cæteris actibus conditione gestis. Sed si consensus ille ab initio sufficiens non est, postea eueniente cōditione nullus consensus interuenit, quia euentus conditionis non efficit nouū consensum, igitur nondum datur ad coniugium consensus. Præterea hæc cōmu. opinio est contra tex. in. c. super eo. de cōd. appo. vbi inquit text. adueniente conditione cogendum esse matrimoniū contrahere ipsum, qui cōditionalē cōsensum præstitit: igitur nondū erat matrimo-

nium contractū, etiam eueniente conditione. Item constat in eodē tex. consensum de præsenti sub cōditione præstitum habere vim promissionis de futuro matrimonio contrahendo: ergo non potest trāsire in matrimoniū, nisi ea interueniāt, per quæ solēt sponsalia de futuro in matrimonium trāsire, nēpe copula. Qua in re illud admonēdū est prædictā conditionalē spōsionem de præsenti, ante cōditionis euentū dici sponsalia de futuro ad hunc effectū, vt per copulā, vel quid æquipollēs censetur a cōditione recessum: nō tamen quo ad alia: siquidem ante cōditionis euentū nec oritur publicæ honestatis iustitiæ impedimentū. c. 1. §. fi. de spōs. in. 6. nec est cogēdus promissor, seu illa verba pronūtiāns, cōtrahere. tex. in. d. c. super eo. quæ locum haberent si illa essent sponsalia de futuro. vt constat. His & aliis rationibus probabilior est opinio vltima, quam asseruit Diuus Thom. in. 4. sent. dist. 29. q. 3. vers. ad tertium. Ioan. Maior. in. 4. dist. 27. q. 4. colū. 2. & Adria. in. 4. sub tract. de matrimon. cap. ad discernendum. eamq; Salmanticæ præuia egregia disputatione publice professus est Franciscus a Victoria, vir de sacra Theologia quā optimē meritis. Anno. 1531. Cui suffragantur ea, quæ nos præcedenti parte. cap. 4. notauimus.

Præmissa tamen cōmuni sententia infertur, qd si ante conditionis euentum reuocaret illum cōsensum is, qui eum præstiterat, euentus conditionis non efficeret coniugium. glo. & Docto. in. d. c. super eo. quamuis non possit licite dictum consensum reuocare, sed teneatur expectare conditionē. l. potior. & l. qui balneum. ff. qui pot. in pig. hab. Abb. & Præp. in. d. c. super eo. nec refert

SECUNDAE PARTIS.

refert ad reuocationis effectum, an aliter ignorante, vel sciente fiat. text. est in. c. fi. de procu. in. 6. licet. gl. in. d. c. super eo. videatur scientiā alteri⁹ exigere.

7 Ex his illud celebre dubiū exoritur, quid dicendum sit, quando duo, inter quos suberat canonicum impedimentum, contrahunt matrimoniū per verba de presenti, sub conditione tamen si Roma. Pōtifex dispēsauerit. eumq; contractum permiserit, an dispēsatione sequuta statim absq; nouo cōsensu sit matrimonium, an sponsalia, ita vt licet coniugium nō sit, cogi tamen possint ad id contrahendum. & si opinio Theologorum, quam paulo ante prēmimus, est tenenda, facile soluitur quæstio. verum cōmuni & a nostratibus receptissima opinione prēmisse, in hoc dubio. Innoc. Card. & Abb. in. d. c. super eo. tenēt ad coniugium hoc perficiēdum esse necessarium nouum consensum præter Papæ dispensationem. idem Syluest. verb. matrimoniū. 3. q. 9. Henr. in. c. fi. de cond. app. 2. col. Areti. conf. 142. col. 5. idem Areti. dicēs hanc opi. cōmu. esse. in. l. apud Iulianum. §. constat. 3. col. ff. de legat. 1. quā. l. interpretatur simul cum. l. cum seruus. plures ad id adducens asserit hāc opi. esse cōmu. Ferdi. Loazes Ilarden sis præsul. in tract. de matrimo. 12. dubio in princ. hic enim cōtractus, secundum eos, a principio fuit illicitus: ergo ex eo non potuit oriri aliqua obligatio. l. cum lex. ff. de fidei iuss. præterea hāc conditio impossibilis est, quia a principis voluntate dependet. vt in. d. §. constat. probatur. & in. l. continuus. §. cum quis. ff. de verbo. oblig. & a matrimonio reiicitur, ac remanet purus ipse contractus. c. fi. de cond. appo. sed talis contractus purus minime valet.

CAP. III.

ergo etiam si Papa dispensauerit, non erit matrimoniū, imo nec sponsalia de futuro, secundum eosdem. Sed his rationibus respōderi potest. Primo hūc contractum fore illicitum si simpliciter fiat: si vero fiat sub cōditione, quæ cōtractum ad licitum tempus referat licitum esse. l. in tempus. ff. de hæred. inst. vnde qui ita contraherent non essent excōmunicati. ex cle. vnica. de consangu. quod notat Hadria. in. 4. tracta. de matrimonio. q. 10. ad finem.

8 Secundo respōdetur. id quod a principis voluntate pendet reputatur impossibile, quando illud princeps non solet cōcedere. id vero quod princeps solet concedere non est dicendum esse impossibile. qualis est dispēsatio in tertio gradu consanguinitatis, aliisq; similibus impedimentis. quod patet ex. d. §. constat. dum dicit, cū distrahi non soleāt, vbi hoc notare vidētur. Cuma. Paul. & Alex. optimus text. in. l. intercidit. ff. de conditio. & demonstrat. l. quidam relegatus. & ibi Soci. & Lusitana. ff. de reb. dub. sensit Areti. in. dict. §. constat. quem sequitur Sigismundus Lofredus conf. 16. num. 9. idem notat Soci. Iunior conf. 51. vol. 1. col. vlti. qui omnes expressim asserunt, impossibile iudicari id, quod a principis voluntate pendet, quādo non solet a principe fieri. Imo licet id, q̄ pendet a principis voluntate dici possit impossibile large, non tamen ex stricta interpretatione, etiam si non soleat a principe cōcedi: id etenim si fieri a principe potest, possibile est quod fiat: tamē quia princeps, etiam si id possit, non solet facere, dicitur impossibile. Sed non eo modo, quo impossibile dicitur, & assumitur. in capi. fina. de condi. appo. vbi impossibile ego intelligo quod natura

tura, vel iure est impossibile: id ergo quod a principe fieri iure potest, licet non soleat fieri, nec erit impossibile a natura, nec a iure. Item cōditio impossibilis de iure, qualis ista quibusdam videri potest, si ad futurum referatur, non reicitur a matrimonio. vt notat Adri. in. 4. q. ii. de matri. & dicemus paulo post: igitur ista cōditio non est dicenda impossibilis: quo fit vt Areti. ratio minime conuincat pro eius opinione. E diuerso, Cald. Anto. & Prap. in. d. c. super eo. tenent eueniente cōditione ista, & sic Roma. Ponti. matrimonium permittente, non esse necessarium nouum consensum: sed esse iam matrimonium ex euentu cōditionis, propter illam cōmunem opi. Canonistarum, quam precedēti. q. retulimus. idem repetit Cal. conf. i. titu. despon. Deti. in. l. ea quæ raro. ff. de reg. iur. in id etiam inclināt Ias. in. d. §. constat. quam sententiam consuetudine seruari testatur Nicol. Boeri. decis. 264. nu. 27. & si vera est commu. opinio Canonis, ego nō video cur ista opinio Cald. & sequacium non procedat. q. si opinio Theologorum vera est, arbitror eueniēte cōditione esse iudicāda spōsalia de futuro, non matrimonium, quod mihi magis arridet.

EX. §. SEQVENTI.

- 1 Conditio contra substantiam matrimonij, & sic contra aliquod ex tribus matrimonij bonis / ipsum contra etum vitiat.
- 2 Conditio illa, si te adulterandā tradideris / est cōtra matrimonij substantiam, aduersus Angel. de Clauasio.
- 3 Conditio / quæ substantiæ coniugali repugnat / & si honesta sit, ipsum matrimonium destruit, contra Palud.
- 4 Beatissima virgo qualiter in matrimonium consensit, ac uirginitatem fuerit professā.
- 5 Matrimonio contracto plura contingunt / quæ si ab initio intercederent, matrimonium ipsum irritum facerent.

- 6 Conditio illa / si negaueris debitum quoties mihi non licet exigere / est contra substantiam matrimonij.
- 7 Conditio contra substantiam matrimonio adiecta tūc demum ipsum vitiat, quando adicientes non suspendunt contractum in euentum conditionis.
- 8 Modus, qui refragatur coniugali substantiæ / etiam matrimonij contractum nullum reddit. Secus tamen est in pacto.
- 9 Conditio præteriti aut præsentis temporis / licet sit contra substantiā matrimonij / ipsum minime vitiat.
- 10 Conditio contra matrimonij substantiam / etiā quæ sit resolutiua actus / ipsum contractum vitiat.
- 11 Conditio contra substantiā matrimonij ab uno adiecta altero refragante / an irritum faciat coniugium?
- 12 Conditio contra coniugij substantiam adiecta / nullum effectum habere coitum subsequendum.
- 13 Conditionalis matrimonij contractus purus efficitur / ex solo coitu precedente defectum conditionis.
- 14 Coitus inter uirum & feminam qualiter probetur.
- 15 Conditio / cuius euentus obligationem oriri aperte impedit / ipsum contractum matrimonij vitiat.
- 16 Cautela quædam hac in re a doctōribus tradita caute admittenda est.
- 17 Conditio contra actus substantiam apposita / in quo coniugalis contractus a cæteris differat.
- 18 Conditio professioni adiecta / ex qua habere propria bona profitenti permittatur / an ipsa professio ualeat?
- 19 Intellectus. cap. Diaconi. 28. dist.
- 20 Ecclesiæ consecratio ualeat reiecta cōditione, quæ episcopum ab eius cura excludit.

§. PRIMVS.

CAETERVM de his conditionibus acturi, hoc præmissis cōiugalē consensum licitas & honestas cōditiones admittere, quid dicendū sit de conditionibus cæteris, quæ vitiū secū afferant, videbimus vt tandem aliquot exempla de conditionibus licitis explicemus.

- Conditiones autē, quæ omnino licitæ non sunt, possunt in hoc contractu contingere tripliciter. aut enim cōditio est contra substantiam matrimonij aut est impossibilis, aut turpis. Conditio contra substantiam matrimonij ipsum matrimonium cōtractum vitiat,

SECUNDAE PARTIS

ac destruit. c. fi. de condi. app. Regia. l. pe. & fi. ti. 3. part. 4. & probatur ratio: ne: nam sine substantia nihil potest subsistere. c. tua nos. de spons. c. detrahe. l. q. i. l. cum hi. §. prator ait. ff. de transf. l. cū precario. ff. de precar. notat Bart. in. l. vbi ita donatur. ff. de donat. caus. mort. Substantia vero hic deficit, igitur cōtractus fieri nequit. Substantia autē deficit, cum ea cōsistat in consensu ad societatem coniugalem, sub quo includitur tacite consensus mutuus ad vinculum perpetuum coniugij, ad fidem seruandam, ad prolem suscipiendam, quæ quidem tria bona sunt matrimonij. c. omne. 27. q. 2. Conditio ergo illa si generationem prolis euites, est contra substantiam matrimonij: quia est cōtra illud bonū prolis, in quod cōsensus cōiugalis dirigitur, illa si te adulterandam tradideris cōtra bonum fidei, illa vero donec aliam inueniam meliorem te, contra vinculum indiuiduum. Sic ergo istæ conditiones intelligendæ sunt, vt contra substantiam coniugij appositæ censeantur. vti glo. & doct. in dict. cap. fi. explicant.

2 Primo hinc colligitur Ange. in summa. verb. matrimonium. 3. imped. 3. §. ii. manifeste errare, dum dicit hanc conditionem si te adulterandam tradideris, non esse contra substantiā matrimonij, nisi adiiciatur, ita vt mihi nō tenearis reddere debitum coniugale: quia sine hac adiectione illa conditio non est contra substantiam matrimonij, idest, contra fidem, quam alter alteri tenetur exhibere in reddendo debitum coniugale. Sed tamē est contra fidem, quam alter alteri tenetur exhibere non tradendo alij quam coniugi corpus suum: quæ quidem fides non est de substantia matrimonij: nam sine

CAP. III.

ea potest esse coniugium, vt ipse Ange. probare nititur. verb. matrimonium. 2. q. 23. & ita intelligit text. in d. cap. fi. Cui repugnat Ange. interpretatio, si quidem de substantia coniugij est seruare fidem alteri coniugi, non tradendo alij quam marito vsum sui corporis. vt docet Tho. in. 4. dist. 31. q. i. art. 2. & Syluest. verb. matrimonium. 4. q. 6. atq; ita expressim Angel. reprobat. Adria. in. 4. q. 9. de matrim. nec iniuria cum ex dict. c. fi. constet adulteriū esse contra fidem coniugalem, & hac ratione esse contra substantiam matrimonij, idem profitetur Diuus August. lib. vni. co. de bono coniug. cap. 4. quem retulit Grati. in. c. ille autē. vers. adulteriū. 32. q. 5. idem Augusti. in lib. de nuptiis & concupiscentia. c. ii. & 12. vnde Grati. assumpsit. c. omne. & c. coniunx. 27. q. 2. tametsi falso illa duo capita in lib. decretorum tribuatur Augusti. in lib. de bono coniug.

3 Secundo ex hoc dubia videtur cōclū Palud. in. 4. dist. 30. q. 2. cōclū. 2. dum dicit matrimonium non vitari ex adiectione conditionis honestæ, mo illā conditionem admitti, licet contra bonum prolis, vel contra bonum vinculi sit: vt si quis contrahat matrimoniū cum fœmina hac expressa pactione, si secū viuat in perpetua castitate, & continetia, vel si religionē cōsummato matrimonio profiteatur, eo etiā eam profitēte. ex nostris idem notat. Imol. in. l. vbi ita donatur. ff. de donat. caus. mor. Barb. in. c. fi. col. i. de precar. non enim vitiat matrimoniū perpetua continetia, qualis etiam fuit inter Mariam & Ioseph. & tamen inter eos fuit perpetuum, & perfectum cōiugium, vt probatur in. d. c. coniunx. 27. q. 2. Hæc tamen Palud. opinio falsa videtur per text.

tex. ind. c. fi. est enim hæc conditio quã
uis honesta, cõtra coniugij substantiã,
quæ cõsistit in consensu saltẽ tacito ad
carnalem copulã, nempe in explicito
consensu ad cohabitationẽ coniugalem:
repugnat ergo istius conditionis adie-
ctio ipsi cõsensui, quia in pactũ dedu-
citur isthac cõtinẽtia. Tho. in. 4. dis. 28
q. fi. in fine. Adria. q. 9. de matri. Syl-
uest. verb. matrimo. 4. q. 6. & Abb. in.
cap. commissum. de spons. Nec obstat
obiectio ex matrimonio sacratissimæ
virginis, nec aliorum cõiugum decre-
ta cõtinentia: quia matrimonio cõtra-
cto castitas voueri potest per cõiuges.
4 c. quod deo pari. 33. q. 5. Diuus. Augu.
in epistola ad Editiam. notat. gl. Abb.
& alij in. cap. tua nos. de iureiur. idem
Abb. in c. i. de conuers. cõiugat. idem.
in. cap. veniens de regular. non tamen
potest hoc deduci in pactum tempore
contractus. Nec enim Beatissima vir-
go castitatem deduxit in conuentio-
nem tempore coniugij, quamuis esset
diuinitus certa Ioseph in eodem esse
castitatis, & cõtinentiæ proposito:
itaq; matrimonium contraxit simpli-
citer, & licet certum sit antea vouisse
virginitatem, consensit tamen in con-
iugalem cohabitationem, & implicite
in omnia, quæ ad matrimonium ex-
pectant: ex hoc autem non sequitur
Beatissimam virginem consensisse ex-
presse in carnalem copulam: id enim
repugnaret virginitati: implicite vero
consensit non in actum copulæ, sed in
potentiam, qui quidem consensus nõ
est contrarius virginitati. secundum
Thom. in. 4. distin. 30. q. 2. articu. i. pro-
bat tex. in. cap. Beata. 27. q. 2. Sed & cõ-
tra Palud. illud facit, q; contracto ma-
trimonio multa contingere possunt,
quæ id non vitiant, & tamen eadem

ab initio irritum contractum facerent
votũ enim solenne vtriusq; post copu-
lam matrimonio accedit, quod ab ini-
tio contractus cõtingens eundem con-
tractum vitaret. c. i. c. rursus. qui cleri.
vel vident. Sic licet contracto coniu-
5 gio possint maritus & vxor expresse
cõtinẽtiam vouere, nec ex hoc matrimo-
nium irritum erit, a principio ta-
men ipsius cõtractus votum istud ex-
plicari non potest: cum sit contrarium
ipsi actui contractus. ex quibus probã
da est opinio. glo. in. c. de infidelibus.
de consangu. dicentis, etiam inter pa-
ganos pactum de mittendo libello re-
pudij coniugalem cõtractum irritum
facere, quãuis inter infideles libellũ re-
pudij permissum esse concedamus. q;
alibi dicemus. atq; eo maxime. d. glo.
recipiẽda est, quod nec inter paganos
libellus repudij sit permissus. vnde opi-
ni. illius. glo. tenuit Thom. in. 4. dis. 39.
q. 1. articu. 3. ad quintum. licet. Cardi.
Abb. & Præp. eam reproben.

Tertio ex his patet verum esse quod
notat Adria. in. 4. q. 14. de matri. dicẽs.
conditionem hanc cõiugio adiectam,
6 si coniugale debitum negare velis quo-
ties mihi id exigere non licuerit, esse
contra substantiã matrimonij, & ideo
ipsum contractum vitare. quia nõ se-
quitur mihi non licet exigere, ergo li-
cet tibi negare. vnde nõ potest dici esse
hanc cõditionem ex his, quæ a iure in-
sunt. cum constet quandoq; idq; plu-
ribus casibus non licere marito debi-
tum exigere, & tamen non licere vxori
illud negare si maritus exigat. Nam
si maritus velit vxorem cognoscere af-
fectione fornicaria, & ita exigat debi-
tum, peccat quidem mortaliter, & ta-
men vxor tenetur reddere illud debi-
tum. Item si maritus fecerit votũ sim-

SECUNDAE PARTIS

plex continentiae, & exigit, peccat mortaliter, non tamen ex hoc poterit vxor ei negare debitum. atque etiam si maritus credat matrimonium illud non fuisse, nec esse legitimum, ex aliquo impedimento canonico, quod mulier scit certo non subesse, si ipse exigit mortaliter peccat, ipsa vero vxor libera non est ab obligatione reddendi, quae omnia latius Adria. explicat in. d. q. 14. Nec vxor mortaliter peccat ex cooperatione ad peccatum. Cum non cooperetur sponte, sed coacte, nec possit ab hoc peccato virum auertere, quod notat Palud. in. 4. distinctio. 32. q. 1. articu. 1.

7 Quarto his adicienda est non continenda huius conclusionis interpretatio, nepe ut intelligatur matrimonium esse nullum ex adiectione conditionis contra eius substantiam, quando contrahentes intendunt matrimonium contrahere, & eo contracto hanc conditionem seruare, & eius obligationem inducere, cuius rei sit exemplum, contra ho tecum matrimonium animo liberissimo contrahendi, & tamen volo te adulterari, vel venenum assumere sterilitatis causa: hi etenim, qui hoc modo contrahunt, matrimonium contrahere intendunt, & eo contracto obligationem adicere, quae omnino aduersetur substantiae coniugij. Secus si contrahentes, qui has conditiones adiiciunt, nolint contrahere donec condiciones eueniant: tunc enim condiciones minime concurrunt cum coniugio, sed suspenditur ipse matrimonialis consensus, & illae condiciones tanquam turpes reiciuntur, ex secunda parte dicti. c. fi, quo fit ut hoc casu matrimonium valeat, sicuti eleganter notat Adria. in. 4. q. 9. de matrimo. qua in re lectorem admoneo debiam esse hanc opinio-

CAP. III.

nem, propter verba in eo. cap. fi. parte prima, expressa.

8 Quinto hinc inferitur non tantum conditionem contra substantiam coniugij ipsum contractum vitare, sed etiam modum contractui adiectum. Palud. in. 4. dist. 29. q. 2. arti. 3. quem retulit Syluest. verb. matrimonium. 3. §. si idem notat Deti. in authen. ingressi. C. de sacro. eccles. num. 23. modus etenim in est contractui, cui adicitur, nec pactum a contractu separatum inducit, unde si contracto matrimonio, etiam in continenti fiat pactum, quod repugnet matrimonij substantiae, pactum hoc reiiicitur, & manet ipse contractus firmus ut si quis matrimonium sine conditione, & modo contrahat, paciscatur tamen quod alter generationem prolis euitet, vel adulteretur, haec pactio non nocet ipsi contractui iam perfecto, q. sentit. Card. in. dict. cap. fi. in quodam intellectu, quem refert, & sequitur Praepo. ibi. col. 1. & probari potest in. l. per seruum. §. 1. cum. l. seq. ff. de usu & hab. vbi distinguitur an in eadem oratione, vel diuersa adiciatur modus contra substantiam actus, tamen si Christo. Castellioneus, in rep. l. vbi ita donatur. col. 3. scripserit text. in. d. cap. fi. parte. 1. etiam in pacto locum habere. Nam & in aliis contractibus praeter matrimonium, pactum contra substantiam actus reiiicitur, manetque actus firmus, ut ibi constat, & dicetur inferius, quamuis Roma. in. l. 1. §. sed si mihi. ff. de verbo. obliga. teneat text. in dicto cap. parti. 1. non habere locum in modo: quod Barto. in dict. authen. ingressi. senserat, & Imol. in. l. vbi ita donatur. ff. de donat. caus. mort. col. fi. quos in intellectu. dict. cap. fi. re probat Areti. in. d. §. sed si man. 2. col. Barb.

Barb. in. c. fi. de precar. & Ant. Rube. in. l. non solū. §. morte. ff. de noui oper. nūt. col. 90. nu. 597. post Anto. in. d. c. fi.

Sexta huius conclusionis interpretatio constat. ex Palud. in. 4. dist. 29. q. 2. art. 5. cōclu. I. dicente text. in. d. c. fi. parte. I. procedere in propriis conditionibus futuri euentus, non tamen habere locum in conditionibus præsentis, vel præteriti temporis: si enim quis cōtrahat matrimoniū cum aliqua fœmina, si adulterium commisit: statim matrimonium validū est, si adulterium illa fœmina commiserat, vel nullum est ipsum coniugium ex ipsa pactione, si adulterium fœmina illa non cōmisisset. si quidem cōditio de præsenti, vel de præterito nō suspendit actum, nec proprie est conditio. l. institutio talis. ff. de condit. instit. l. cum ad præsens. ff. si cert. petat. glo. in. l. si sic. §. I. ff. de legat. I. Soci. Ias. & Deti. in. d. l. cum ad præsens. idem Deti. in. l. actus legitimi. ff. de regu. iur. nota. per Bart. & alios. in. l. I. ff. de conditio. & demonstratio. col. I. competit enim propriæ conditioni actum suspendere.

Septimo ex præmissis patet tex. in. d. c. fi. part. I. esse intelligendum siue sit conditio contra substantiam coniugij suspensiuā actus, siue ipsum actum resoluens. Si quis enim ita contrahat cū fœmina, vt si fornicetur liceat ei aliam uxorem accipere, nihil agit, cum hæc adiectio ipsum actum corrumpat, ita Card. Abb. & Præp. in. d. cap. fi. idem Cardi. & Præp. in. c. I. de condit. appo. & probatur in. d. c. fi. dum dicit, donec aliam inueniam, ex his poterit hæc eadem res ad exemplum deduci subiecta conditione, per dictionem, si.

Octauo sic est intelligenda. cap. fi. decisio vt parte prima procedat, quando

II vterq; contrahentium consentit adiectioni conditionis: secus enim si alter contradicat illi conditioni: tunc equidem nō infirmatur actus. Sed licet matrimonium non sit, erunt tamen sponsalia de futuro, quæ in matrimoniū ex carnali copula transibūt. ita Hosti. Inno. Abb. & Doct. vt fatetur. Præp. in. d. c. fi. col. I. & 2. quā opi. sequitur Anto. Rube. in. l. non solum. §. morte. ff. de noui ope. nunt. num. 590. & Castellioneus in. dict. l. vbi ita donatur col. 3. & pen. est enim a conditione recessum ex eo qd alter non consentit adiectioni conditionis. idem Syluest. verb. matrimonio. 4. q. 5. imo matrimonium ipsum non vitabitur eo qd quis cōtrahat sub conditione contra substantiam actus adiecta, alter vero verba proferat absoluta, & pura. secundū ipsum Syluest. quod non potest aliqua ratione recte defendi. Nec placet. Doct. interpretatio hæc, quæ asserit altero contradicente ipsum contractum vim sponsaliorum de futuro sortiri: id enim falsum videtur: nam & si alter contradixerit, primus, qui conditionem adiecit, hæc tensus nec consensit matrimonio, nec sponsalibus: cum pure nondum consenserit, sed sub cōditione, quæ ab alio nō recipitur: igitur ab eo nihil actum est, ex quo cōsensus elici possit ad sponsalia, vel matrimonium: ille enim consensus ab eo præstitus vitiū habet manifestum, ipsam scilicet conditionem contra substantiam actus quo fit vt ab hac communi. opi. discedant Adria. in. 4. q. 9. de matri. Imol. in. l. vbi ita donatur. ff. de dona. caus. mort. I. & 2. col. & Areti. in. l. I. §. sed si mihi. ff. de verbo. oblig. vnus etenim contrahit sub conditione alter pure, diuersitas ergo in substantia irritā facit ipsam obli-

E ij gationem

SECUNDAE PARTIS.

gationem. l. i. §. si quis simpliciter. ff. de verb. obli. & licet las. in. d. auth. ingres. si. num. 34. dicat hanc opinio. & octauum intellectum commu. esse, addit tamen sibi non omnino placere. vnde magis probat Adria. sententiam. Verum pro commu. opi. inducitur text. in cap. aliquando. 32. q. 2. vbi probatur quod si vterq; cōiux ab initio non consensit conditioni sterilitatis, sed alter tantum, ille erit adulter vxoris, illa autem, si foemina consensit, mariti meretrix: igitur matrimonium contrahitur, quando alter tantum hanc conditionem adiecit, alter vero ei contradicit, quod commu. assertio probat. Sed illi canoni respondet Adria. loqui illū text. quando alter tantum animo & facto sic matrimonium deturpat, nō tamen conditione expressim in contractum deducta, cui interpretationi verba Augusti. refragantur. lib. i. de nupt. & concupiscentia. c. 15. a quo transscriptus fuit canō ille. quamobrem ego nō ita libēter ab hoc octauo intellectu discedo, & plane fateor alterius tantum consensum esse purum, alterius conditionalem: ille tamen conditionalis consensus non vitiat actum: quia ad eum vitiandum requiritur alterius etiā consensus in illam conditionem, quæ contra substantiam actus adiecta fuit, sicuti exigeretur ad agendum actum validum. cap. i. de reg. iur. manet ergo ille consensus in matrimonium conditionalis, eritq; considerādus ex conditione: non tamen actus est vitiat. Igitur si conditio est contra substantiā actus, & turpis, impossibilisue reicietur ab actu. cap. si. in fine. de cōd. appo. quo casu intelligo illud quod ex Syluest. notaueram. Si vero sit honesta, erit recessum a cōditione si carnalis co-

CAP. III.

pula sequatur. c. super eo. c. per tuas. de cond. appo. atq; hūc opinor esse huius cōmunis opinionis consonum intellectū: tamen ingenue fatear Aret. Imol. & Adria. sententiā probabiliore esse.

12 Nono hinc infertur nihil referre an copula subsequatur, quādo matrimonium fuit cōtractū adiecta ex vtriusq; consensu conditione contra substantiam actus, ille enim contractus nullus est, nec valet in vim sponsaliorum: igitur coitus efficere nequit matrimonij præsumptionē, secundum cōmunem in. d. c. si. quam probat Adria. in. 4. de matrimo. q. 5. licet a conditione censeatur recessum, quando actus valuit vt cōditionalis, si sequatur copula, tex. in c. de illis. c. per tuas. c. super eo. de cōd. appo. quæ quidem copula duo operatur simul, ac consequenter. Primum vt hic cōditionalis contractus sit purus ad sponsalia, ac demum ex hoc sequitur secundum scilicet sponsalia ista
13 hoc pacto facta, matrimonium effici. glo. Abb. Præp. & alij. in. d. cap. de illis. Adri. elegāter in. 4. de matri. q. 8. & Anto. Rub. consi. 60. ex quo infertur intellectus ad text. in. c. i. de cōdit. appo. vbi contracto matrimonio sub conditione, etiam honesta, & possibili, si velit quis dimittere eam, cum qua contraxit, non poterit. est enim intelligēdus ille text. quando coitus intercessit ante conditionis defectum, ex quo a conditione recessum est per ipsam copulā, & matrimonium valet explosa conditione. probatur ex. text. ibi. eam relinquere voluerit: præmittunt enim illa verba cohabitationem, & carnalem copulam. argu. cap. ad dissoluendum. de desp. impube. Carnalis autem coitus hunc effectum operatur quando ante defectam conditionem cōtingit: quia si post

si post defectum conditionis sequatur copula, nihil conducit ad coniugij præsumptionem: cū iam præmissum matrimonium omnino defecerit, obstat tamen text. in. c. per tuas, de cōdit. appo. vbi matrimonium iudicatur propter copulam remissa cōditione, & tamen ibi post defectum conditionis probatur copulam intercessisse. Sed respondeo in illo casu ex confessione viri esse satis probatū ius fœminæ agentis pro matrimonio. asseruit enim vir propria confessione indistincte, illam fœminā cognouisse carnaliter: igitur iam constat in illis sponsalibus contigisse copulam, quæ præsumitur ante conditionis defectum. Sed ad euertendam hanc probationem, quæ fauet mulieri, & matrimonio, est necessaria probatio ex aduerso concludens, scilicet ipsum virum post cōditionis defectum sponsam cognouisse & nō antea: hoc autem ibi probatum non fuit: nam & si probatum fuerit post defectum conditionis virum sponsam cognouisse: potuit tamē contingere eam ab spōso cognitam fuisse ante defectum conditionis: ex eo enim quod post cognouerit non sequitur necessario eam antea non cognouisse. Sic ergo cum probatio fœminæ esset concludens, ex aduerso vero minime cōuinceret, matrimonium ibi iudicatur propter copulam omisso defectu conditionis, ita Hosti. Abb. Præpo. & alij in. d. c. per tuas, hoc dubium explicant, quamuis, glo. ibi non recte id intellexerit, ex quo infertur, fauore matrimonij dubiam confessionem esse intelligendam cōtra ipsum confitentem, quod in. d. cap. per tuas. Card. & Præp. notant, licet alias dubia confessio in fauorē confitentis non contumacis sit accipienda, Anto.

& Præp. in. cap. ex literis, in. i. de spon. Deti. in. c. in præsentia, nū. 24. de probat. idem Deti. in. l. in contrahenda, ff. de reg. iur. explicat optime in criminibus Feli. in. c. cum dilecti, de accusat. col. 4. & Ancha. consi. 179.

Quia tamen ad matrimonij contrahendum sapissime conducit plurimum probatio copulæ, est sciendū in hac re viro asserenti se cognouisse aliquam fœminam credendū esse, vbi de matrimonio cum ea contracto agitur, c. continebatur, de desp. impub. c. si quis acceperit, 33. q. 1. imo & mulieri iuranti se a viro cognitam, fauore matrimonij creditur. Hosti. Anto. Abb. Præp. & alij in. c. duo pueri, de desp. impub. & Henr. in. d. c. cōtinebatur. Quāuis, Præp. in. d. c. per tuas, in hoc vltimo contrarium teneat. Prima tamen, opi. quæ, vtroq; casu cōmu. est, procedit præmissa cohabitatione maris & fœminæ, ex qua cōiectura nō leuis capitur vere præcessisse copulā, vtcunq; tamē sit probari potest cōtrariū per obstetricum aspectū, aliā ve probationē, ex qua cōstare possit coitu nondū præcessisse, glo. in. d. c. cōtinebatur, quā. Doct. ibi approbant, alia, in. c. proposuisti, de prob. vbi Feli. & Deti. 2. col. quibus similis est in. c. 2. ver. affectata, de tempo. ord. in. 6. & est cōm. opinio secundū Alex. in. l. qui bona, §. qui dāni, ff. de damn. infect. col. pe. & las. in. l. si quādo, C. vnde vi. col. 4. notat Hippo. in Rub. C. de proba. nu. 137. Scribit tamen August. lib. 1. de ciuit. dei. c. 18. obstetricem quādam explorantē virginis integritatem, manibus eam corrupisse, probatur etiā coitus aliis modis, quos Abb. & doct. notant in. cap. præterea, de testib. & in. c. literis, de præsumpt. & Soci. Iunior consi. 32, vol. 2, col. 2.

SECVNDAE PARTIS.

CAP. III.

Decimo hæc ipsa cōclusio, quam ex
prima parte. cap. fi. notauimus, ad alia
15 exempla præteribi a Roma. Pontifice
expressa, adducēda est. Nam & hæc cō
ditio contraho tecum si veneris ad exe
quias meas, vel si capitoliū non ascen
deris, est contra substantiā actus, cum
euentus harum conditionum non per
mittat obligationem nasci, vt aduer
tit Adria. in. 4. de matr. q. 5. nec copu
la subsequita matrimonij præsump
tionem operatur, secundum eum.

Vndecimo ex eodem. c. fi. part. 1. sic
intellecto solet notari cautela quædā,
16 qua is, qui animo non omnino libero
contrahere cogitur matrimonium, id
contrahat verbis, non tamen vere, sed
fictē, si adiiciat conditionem cōtra sub
stantiam matrimonij, & alterius con
sensum saltem tacitū ad id exigat: ille
enim contractus ex his nullus est. & ita
communiter notant Doct. in. d. cap. fi.
quos refert Gerard. singu. 21. & Hip
po. singu. 286. caueat tamen lector ne
hisce Doct. cautelis nimis addictus sit:
harum enim vsus non est ita passim
probandus, sed tunc cum iniuria quis
opprimitur.

Duodecimo quo ista assertio, quam
hactenus tractauimus, recti⁹ percipia
17 tur, operæ precii erit perpendere, qua
nam ratione in cæteris contractibus
conditio adiecta contra substantiam
actus tollatur, atq; ea reiecta actus cen
seatur validus. l. cum precario. ff. de
precar. & not. in. cap. fi. de precar. at in
matrimonio ipsum actū corrumpat?
Sunt enim qui legem illam, cum pre
cario, intelligant quando modus adii
citur contra actus substantiam: nostrā
vero decisioē quando conditio. itaq;
secundum eos modus reiiciendus est,
non tamē conditio, sed ipsa actum vi

tiat: ita Imol. in. l. vbi ita donatur. ff.
de dona. caus. mort. las. in auth. ingres
si. C. de sacrosan. eccle. nume. 36. quo
rum responsio quatenus tāgit. c. fi. de
cond. appo. & id intelligit nō procede
re in modo, superius a nobis explosa
fuit: dum vero. l. cum precario. dictat
non habere locum in cōditione, sed in
modo, nequaquam placet: imo nec in
modo. l. illa procedit: modus enim cō
tra substantiā actus, ipsum actū vitiat.
l. per seruū. ff. de vsu & hab. quam ob
rem, ni fallor, ita dicendū est, conditio
nē contra substantiā actus tunc ipsum
actum irritum facere, quando resistit
initio actus. quia repugnat cōditio illi
qualitati, sine qua actus initium cape
re non potest: vt est consensus ad ma
trimonium requisitus, sine quo actus
initium capere non potest: ideo condi
tio repugnans huic qualitati vitiat ip
sum actum. l. obligationum substan
tia. ff. de actio. & oblig. l. diuus. §. cæte
rum. ff. de milit. testa. ex quo dicebat.
Corn. consi. 75. in. 2. volu. col. 4. q. si
quis dicat instituo heredem Titium
animo nō instituendi, est nulla institu
tio: quia id quod adiiicitur institutioni
contrarium est ipsius institutionis
initio. Sic ergo ad coniugalis contra
ctus initium consensus exigitur liber
ab illis conditionibus: igitur si condi
tio aliqua interueniat, actus non te
net. Sed in. l. cum precario. & in. l. vbi
ita donatur. atq; in cap. fina. de precar.
non adiiicitur conditio, nec pactum,
quod initio contractus repugnet: con
sensus enim ad gerendum actum il
lum non tollitur ex illius conditionis
adiiectione: sed id quod adiiicitur est
contra quandam illius actus qualita
tem, quæ ita inhæret actui, vt cōtraria
qualitas eidem actui, & eius nomini,
propriūq;

propriisq; eius effectibus aduerfetur. tunc etenim reiecta illa cōditione actus valet, qui nullo impedimēto subfiften te initiū affumpfit. vnde minime cōuenit vt fic geftus ex adiectione illi incōpetēti foluatur. Nam & teftamentū fi fiat cum promiffione & claufula derogatoria fequētis volūtatis, adhibita iuris folēnitate, illa promiffione fublata, qua teftator pollicetur fe illud teftamētū non reuocaturū, valet teftamētum: quia illa adiectio nō eft cōtraria initio actus, qui ex volūtate adhibita iuris folēnitate perficitur, licet repugnet actui & eius nomini, propriisq; eiusdē actus qualitatibus, ex quibus hoc proprium eft, vt mūtari, reſcindiq; libere valeat a teftatore. l. fi quis, in principio teftamēti. ff. de legat. 3. quæ quidē facilius intel ligētur ex traditis a Carolo Molinæo de contract. q. 50. num. 353.

Ex his dubium illud celebre explicā dum eft, num religionis profefſio irrita fit ex eo, qd fiat ſub cōditione ſi poſſit habere propriū is, qui profiteſ, vel ſi permittat ei cōiugalif vſus, aliud ve, qd voto cōtinētiae, paupertatis, aut obe diētiae contrariū fit: an vero fit hæc cōditio reiiciēda, ita vt act⁹ valeat. & Bernar. in. c. fi. de cond. appo. per tex. ibi, quem ad matrimoniū ſpirituale, & fic profefſionē inducit, aſſerit actum ex hoc irritum eſſe. idem repetit in. c. 2. de ſtat. mo. & Accurſi. in. l. per ſeruum. §. 1. ff. de vſu & habit. Calder. Card. & Abb. in. d. c. fi. Aret. in. l. 1. §. ſed ſi mihi. ff. de verbo. obliga. 2. & 3. col. Deti. in auth. ingreſſi. nu. 22. C. de ſacroſ. eccle. Adria. in. 4. q. 9. de matri. per tex. a ſenſu contrario inductū. in. c. dudum de conuerſ. coniug. quam opinionē aſſerit eſſe cōmuniter receptā Barb. conf. 3 in. 1. vol. col. pe. Altia. in. d. §. ſed ſi mi-

hi. num. 19. & Andr. ab Exea. in rub. ff. de pact. nu. 510. etiam ſi per modi adie ctionem is qui profitetur propriū ſibi retineat, vt notat Anto. Rube. in. l. nō ſolum. §. morte. ff. de noui. oper. col. 90 niſi is modus ex interuallo adiiciatur, quod notat Iaſ. in. d. anth. ingreſſi. col. 6. & idem Andr. ab Exea. idem & nos notauimus paulo ante. in hoc eodem. §. 5. intel. Rurſus hac conditione adie cta validā eſſe profefſionem tenet. gl. in. d. auth. ingreſſi. & in. c. ſolet. 32. q. 2. Hoſtien. Ioan. Andr. & Anto. in. d. c. fi. quam opinionē cōm. eſſe teſtantur Imol. & Feli. in. c. cum. M. de conſt. nū. 75. Iaſ. eā ſequutus & Deti. nu. 21. in. d. auth. ingreſſi. verum in dubio conditio iſta, vt quis poſſit aliqua bona ſibi retinere non nocet profefſioni: quia intelligitur ex licentia, ſeu permiſ ſione prælati, & ea durante, non alias. glo. & Abb. in. cap. fi. verſ. vt in domo. qui cleri. vel vouent. notat Andre. ab Exea. in. d. rub. de pactis. nu. 509. Qui bus omnibus adductis notādum eſt, ad ſubſtantiā religionis perfectæ perti nere tria vota. continentiae, paupertatis, & obedientiae, vt docet eleganter Tho. 22. q. 186. arti. 3. 4. & 5. non tamē ita præciſe ſūt hæc tria vota de ſub ſtantiā quin quādoq; limitata religio ni etiā adhæreant. eſſe etenim hæc tria vota de ſubſtantiā perfectæ religionis conſtat: poſſe autem cōtingere limita ta patet, vt votum paupertatis intelli gatur in particulari non in communi. Item votum continentiae quādoq; in telligatur in caſtitate coniugali. vt in militibus Sancti Iacobi, qui profiten tur caſtitem coniugalem: & nihilo minus religioſi ſunt, & tria vota ſub ſtancialia profitentur. nam & obedi en tiā, & paupertatem promittunt, quam

SECUNDAE PARTIS

uis nō exactam, neq; præcisam. quod eleganter ostendit. Fortu. Garf. in consilio præstito pro militia sancti Iacobi 2. part. vers. præterea. vnde in aliquot religiosis erit contra votum continentia ipsum coniugium, non tamen erit contra substantiam religionis. Sic non erit contra substantiam religionis vouere paupertatem limitatam, licet possit esse contra substantiam voti attentata qualitate religionis, quam profitetur. Ex quibus ego infero ad dubij solutionem, ingressum religionis validum esse, neq; irritum fieri, imo ex religionis professione profitentem teneri ad ea, quæ ei, vt monacho incumbunt, & sic ad præcisam paupertatem: compellitur enim ea agere, ac seruare, quæ cæteri monachi seruare tenentur: non tamen ex vi voti tenebitur ad præcisam paupertatem. Sic etiam patet professionem factam hac conditione, vt profitenti licitum sit bona libere adquirere, & propria sibi retinere, etiam prælato inuito, irritam esse: hoc enim est contra religionis substantiam: cum paupertatem minime profiteatur. & hoc casu procedit. glo. in. d. cap. fi. Sed si profiteatur sub hac cōditione, vt sibi liceat retinere quādam domum vti propriam, cum bonis iam acquisitis, valere professionem religionis, reiecta conditione. cap. fi. qui cleri. vel vouen. atq; ita intelligenda est. glos. in dict. auth. ingressi, licet votum paupertatis non teneat, si dicta cōditio eius substantiæ repugnet, attentata peculiari illius religionis qualitate.

Hinc deducitur intellectus ad text. in cap. diaconi. 28. dist. dum probat, sacros ordines collatos alicui protestanti, & adiicienti conditionem matrimonij, valere reiecta conditione, & tamē

CAP. III.

si matrimonium ab eo fuerit contractum, in ministerio debere manere sic ordinatum, & sic in sacris ordinibus, non in matrimonio. vt Abb. explicat. in. c. cum. M. de constit. col. 7. Sed si is absq; conditione fuerit sacro ordine insignitus, ac demum matrimonium contraxerit, deponitur ab ordine. ita tex. ibi. dicta enim cōditio non est contra substantiam ordinis sacri: quia iure diuino sacro ordine præditus nō tenetur abstinere a coniugio: quamuis bene ex constitutione ecclesiæ, & iure canonico, quod inferius ostēdam vbi tractabo de impedimento sacri ordinis: ideo cōditio reiicitur, quia est contra naturam actus sic iure Pontificio requisitam.

Hinc etiam ecclesiæ consecratio, dotisq; constitutio valet sublata conditione, quæ episcopum ab eius cura excluderet. cap. 2. 10. q. 1. vbi glo. hoc notat. Abb. in capi. requisisti. de testamen. col. pe. Barto. in. l. quoties. §. fi. ff. de adm. tut. Feli. in cap. cum venerabilis. de excep. num. 33. post Inno. in cap. in Lateranensi. de præbend. & Abb. in cap. nobis. de iure patro. imo ista cōditio reiicienda est, etiam si in poenam, dictam dotem ecclesiæ testator voluerit in alios pios vsus conuertendam esse casu, quo episcopus velit curam illius ecclesiæ Episcopo competentem subire. ita. Rota. antiqua. 868. Feli. in dicto numero. 33. & Ro-chus. Curti. in tracta. de iure patro. verbo. pro eo quod. q. 12. prædicta enim cōditio non repugnat substantiæ actus, quamuis refragetur his, quæ a iure circa illius condiciones statuta sunt quod ita intelligunt Abb. ac cæteri, in dict. cap. fi. de condit. appo.

EX

SECUNDAE PARTIS

EX. §. SEQUENTI.

- 1 *Conditio impossibilis, aut turpis, favore matrimo-
nij a contractu coniugali excluditur.*
- 2 *Conditio impossibilis de praterito / tollitur a matris-
monio: turpis uero in praterita concepta toleratur.*
- 3 *Conditio impossibilis ex aliquo accidenti, possibis-
lis tamen ex sua natura / non excluditur a matris-
monij contractu.*
- 4 *Conditio impossibilis / aut turpis nullum prae se fe-
runt matrimonij contractum deficiente consensu.*
- 5 *Defectus consensus qualiter possit colligi adiectis
his conditionibus.*
- 6 *Conditio turpis, quam tamen adiiciens honestam es-
se credit, contractum matrimonij uitiat.*
- 7 *Conditio impossibilis / etiam de iure / manente con-
tractu matrimonij / prorsus ex eo tollitur.*
- 8 *Intellectus ad clemen. unicam, de consang.*
- 9 *Perpensa longe / lateq; ratio decidendi ad tex. in. c.
fi. de cond. appo. in ulti. parte.*
- 10 *Conditio omnino exitura an ipsum matrimonij con-
tractum uitiat.*
- 11 *Actio non oritur ex contractu habente conditione in
certam quando / certa tñ quo ad euentum / donec con-
ditio / eueniat, licet statim obligatio oriatur.*
- 12 *Conditio si te uirginem inuenero tollitur a matris-
monij contractu.*
- 13 *Conditione matrimonio adiecta, si permiserit fami-
na se carnaliter ab eodem uiro cognosci / sequuta
copula matrimonium perficitur.*

§. SECUNDVS.

TURPIS uero con-
ditio a coniugij con-
tractu excluditur, ip-
sumq; matrimoniū
manet firmum. vt si
quis dicat contraho
tecū matrimonium
si patrem occideris. tex. in cap. fin. par-
te vlti. de condi. appo. c. i. eod. titu. Iux-
ta cōmu. eius intellectum. quod quid-
dem dubiū videtur, cum cōsensus ad
matrimonium requiratur: hic autem
consensus non est purus, nec absolutus:
sed relatus in euentum conditio-
nis: ergo priusquam conditio, quan-
tumcūq; turpis, eueniat, qui sic con-
traxit non censetur consensisse. Ve-

rum his responderi potest, ecclesiam
iustissime a contractu coniugali tur-
pem conditionem reicere, ac reddere
ipsum cōtractum purum, vt constat,
ille ergo, qui contrahit matrimonium
sciens illam turpem conditionem ab
ecclesia tolli, & manere contractum
pulum, videtur contrahere pure ma-
trimonium, & consensum purum ad
matrimonium praestitisse. quod no-
tant Innocen. Ioan. Andre. Prapo. &
alii. in cap. i. de conditio. apposi. dum
illum text. ita exponunt, in verbo, te-
neatur, perinde ac si conditio non es-
set adiecta: quæ quidem turpis con-
ditio reicitur a canone favore matris-
monij: sicut a lege favore vltimæ volun-
tatis etiam excluditur. l. reprehendens
da. §. de institutionib. & substitutione
ni. vbi Ias. & Deti. l. conditiones. ff. de
condi. institu. l. quæ quidem ratio etia-
am locum habet in cōditione impos-
sibili: siquidem etiam illa favore ma-
trimonij reicitur, & manet actus pu-
rus. text. in dicto cap. fina. sicuti & fa-
uore vltimæ voluntatis eadem ab ac-
tu tollitur. l. l. & ibi Bartol. ff. de cond.
insti. l. obtinuit. ff. de conditioni. & de
monstrationi. §. impossibilis. insti. de
hæredib. instituend. Sic Imol. in dis-
cta. l. i. non semel hanc rationem ad
matrimonij contractum, deducit.
Ius etenim ipsa hæc verba interpreta-
tur iuxta sensum simplicem, ac si con-
ditio adiecta non esset: & hoc quidem
in fauorem matrimonij induxit: cum
dubium esset serio, an iocose hæc con-
ditiones a contrahētibus expressæ fue-
rint: quod Ioan. a Medina explicare
conatur in tracta. de contracti. q. 23. di-
cens scientiam huius interpretationis
in cōtrahētib⁹ exigī, vt ipse cōtractus
pure, & simpliciter valeat, distat tamē
hac

SECUNDAE PARTIS.

2 hac in re conditio turpis a conditione impossibili: turpis enim conditio, si de præterito, vel præsentis sit, non tollitur ab actu: sed vel statim tenet matrimonium, vel non tenet ex conditionis euentu, vel defectu, nam & in hoc casu nemo ad delinquendū inuitat, nec ipse actus suspensus est. Vnde si quis ita contrahat matrimoniū, si Titium occiderit, si alter Titium occiderat, si vero non occidisset, matrimonium ibi nullum contrahitur. Sed conditio impossibilis, etiam si sit de præterito, vel de præsentis semper reicienda est, & contractus ipse manet purus, vt si quis dicat foeminae contraho tecum si heri non fuit ortus sol. quod notat. Palud. in. 4. distin. 29. q. 2. arti. 5. ex quo colligo primū intellectum ad tex. in. d. c. fi. part. vlti.

5 Secūdo hæc vltima illius. c. pars est intelligenda de conditionibus a natura impossibilibus. Secus erit dicendū in conditionibus possibilibus a natura, ex accidenti tamen, vel ex lapsu alius cuius in præteritum, quod redire non potest, impossibilibus. Sic enim contractum matrimonium vel valet, vel irritum est, ex euentu conditionis. Hadria. in. 4. de matri. q. 6. Palud. in. d. arti. 5. conclu. 4. & Stepha. Caieta. in sacramentali. q. 49. de matrimo. concl. 4. quemadmodū si quis contrahat cum foemina sub hac conditione, si es virgo, si pater tuus viuit: quamuis enim præmissa corruptione sit impossibilis virginittatis conditio, sic etiam morte patris præcedente, est impossibilis vitæ conditio: tamen quia id contingit ex accidenti, vel extrinsecu præteriti, quod redire non potest, & de se propria sui ipsius natura, virginittas in foemina, & vita in patre eius erant possi-

CAP. III.

bilis, non reiciuntur hæ conditiones: sed vel statim valet, vel statim matrimonium est nullum, quod etiam notat Areti. confi. 82. col. pen. & Syluest. verb. matrimonium. 3. q. 8. in quo quibusdam videri potest matrimonium ab vltima voluntate differre: quia in vltimis voluntatibus conditiones ex accidenti impossibiles reiciuntur, & valet actus. l. ab omnib. §. in testamento. ff. de lega. l. l. si Mauius. ff. de hæred. insti. Sed tamen leges illæ loquuntur in conditionibus etiam a natura impossibilibus, non ex accidenti, nec ex facto præterito: quia quamuis possibile sit aliquē habuisse filiam: tamen impossibile est, & fuit, eam viuere, si eam non habuit, quo fit, vt leges illæ etiam ad matrimoniū deduci possint. Hinc fieri constat, vt si quis matrimonium contraheret cū foemina sub conditione, si eius filia viuit, nunquam tamen habuit filiam, impossibilis sit dicta conditio in specie, licet possibile esset illam filiam habere, & eam viuere. Sed quia eam non habuit, impossibile videtur eam viuere. Verum hac in re exactiori diligentia est notandum, conditionem in præteritū, vel in præsens conceptam, quæ nec contigit, nec potuit contingisse, tollendam esse ab vltimis voluntatibus: illam vero, quæ potuit contingisse, & tamen non contigit, falsam cēseri, & actum vitare. tex. in. l. cum in secundo. §. l. ff. de iniust. rup. facit. l. demonstratio. §. l. ff. de conditio. & demonstra. quod si in futurū concipiatur conditio, quæ potuit contingisse: tamen modo contingere non poterit: vt si Titius viuet, qui iam tempore adiectæ conditionis mortem obierat, talis conditio reicitur, vt impossibilis, l. mulcta, §. l. ff. de conditio. & demonstra.

monstratio. secundum communem interpretationem. Barto. in. l. i. colū. 2. ff. de conditio. institu. & in. l. circa. ff. de hæredi. institu. Alberic. Angel. Bald. & Imol. in. l. si Mævia. eod. tit. ex quibus Palud. opinio erit intelligenda, quando illa conditio in præsens, vel præteritum concepta, licet non contigerit, potuit tamen contigisse. secus vero erit dicendum quādo, vel hæc ipsa conditio, quæ potuit accidere, licet minime evenierit, fuerit in futurū concepta, vel conditio in præteritū, vel præsens concepta, nec potuit contigisse, nec cōtingit, his enim casibus actus valet etiā cōiugalī reiecta conditione, nisi possibilis videretur ipsi contrahēti adiecta conditio, quod alibi tractabo. atque hæc procedunt perpenſa Bart. & aliorum opinioe. quā omiſſa Petrus Stella Aurelianēſ. in. l. qui Romæ. §. Augerius. ff. de verb. obligat. defendere conatur conditionē conceptā in præteritum, vel in præsens, siue potuit, siue nunquam potuerit eſſe vera, ultimam voluntatem irritam facere, si deficiat: & intelligit. d. l. si Mævia. in conditione concepta in futurum, ex litera Pandectarum, quæ in futurum concipit illam conditionem. quā opinionem ideo referre libuit, quod ex ea Palud. ſententia indistincte procedet in conditione in præteritū, vel in præſens concepta. respectu huius intellectus. tamē erit falſa eiufdē Palud. opinio, quā præcedenti intellect. retuli. quā ratione a communi opinione non eſt diſcedendum. ex qua præcedens intellectus optime confirmatur quo ad decisionem Palud. ibi traditam in fine.

Tertio ex his inferitur matrimonium contractum sub conditione turpi, vel impossibili nullum eſſe, si conſenſus

- 4 coniuſgalis defecit in contrahente. vnde cum in foro interiori animæ ei credendum ſit, non iudicabitur matrimonium. autore Hadria. in quarto. q. 7. de matrimo: & Palud. in quarto ſentent. diſtinct. 29. q. 2. articu. 5. conſcluſ. 5. idem probat Ioan. a Medina de contracti. q. 23.

Quarto eadem conſcluſio ita intelligenda eſt, vt etiā in foro iudiciali quādoq; coniugium contractum sub conditione turpi, vel impossibili nullum iudicetur. quod cōtingit, quando conſtat conſenſum coniugalem defeciſſe: quia expreſſe aliqui ſic contraxerunt, vt nullo pacto vellent conſentire, niſi eveniente conditione. ita Hadria. in quarto. de matrimo. quæſt. ſexta. Stephan. Caieta. in ſacrament. Neapolit. quæſtio. 49. de matrimo. conſcluſio. octaua. idem ſcribit Adria. quæſtio. ſeptima. quando ex aliis coniecturis poſteſt iudex præſumere conſenſum defeciſſe: atque id poſteſt poſſiſſime colligi, ſi contrahens credebat conditionem eſſe natura poſſibilem.

Si enim eſſet in controuerſia diſputatio: an poſſet ſtellarum pars e cœlo in terram cadere, & cōtrahens hac conditione contraheret, ſi poſſibile eſt ſtellam aliquam liqueſcere, & in terram cadere, vel ſi ſtella aliqua hoc anno ceciderit in terram: certe etiā in foro iudiciali non eſſet hic contractus iudicandus coniugalī propter manifeſtum diſſenſum. quod probatur. nam & in teſtamentis, vbi conditio impossibilis reiicienda eſt, actusque, vt pure conceptus valet, corrumpitur actus, ſi teſtator credebat conditionē eſſe poſſibilem. tex. in. l. ſeruo manu iſſo. ff. de cond. indeb. quā præter alios explicat optime Aret. in. l. impossibilis. ff. de verb. obligatio.

SECUNDAE PARTIS.

obligatio. fina. colum. dicit sing. Soci. in. l. multa. §. i. ff. de conditioni. & de demonstrationib.

6 Quinto ex eodem intellectu subinfertur matrimonium contractum sub turpi conditione, quæ tamen credebatur honesta, non tenere, nec posse dici pure contractum. ut idem Adri. asserit. q. 7. de matrimo. ut si quis matrimonium contrahat sub hac conditione, si conjugale debitum mihi non negaueris in quocumque dubio existas, an licita sit inter nos carnalis copula. Existimant enim quidam licite posse tunc uxorem debitum reddere viro. ex adverso alij contrarium opinantur, quod alibi tractabimus: credit tamen contrahens licere omnino id, quod in conditione deducit, nec existimat turpem esse conditionem: igitur non intendit pure in matrimonium consentire.

o Sexto eadem ultima. c. fi. conclusio procedit, etiam si conditio sit impossibilis de iure, licet natura possibilis sit.

7 Si quis enim contrahat matrimonium sub conditione si inter consanguineos intra quartum gradum poterit coniugium contrahi, vel si filius sine causa possit a patre exheredari, matrimonium tenet, reiecta conditione hac impossibili de iure, sicuti & testamentum. l. i. iuxta communem intellectum. ff. de conditioni. insti. §. impossibilis. insti. de heredi. instituend. l. continuus. §. cum quis. ff. de verbo. obliga. refertur enim hæc conditio in dubio ad ius præsens: quo iure id impossibile est. quod etiam Adri. probat in. 4. q. 11. de matrimo. dicens conditionem, quæ ad ius futurum dirigitur, permissam esse, nec actum purum esse: ut si quis ita contrahat matrimonium, si aliquando licebit coniugium contrahi inter attinentes sibi quarto

CAP. III.

gradu, vel si hoc anno licitum erit equitare in mulis: cum id modo, lege lata a Carolo. Cesare, ac Hispaniarum Rege inuictissimo prohibitum sit, quod notandum est. nam Syluest. verb. matrimonium. §. q. 9. indistincte negat matrimonium contractum sub conditione iure tantum impossibili validum esse, reiecta conditione, imo eam minime reiiciendam fore existimat.

8 Subinfertur ex hoc intell. ad text. in clemen. vnica. de consang. vbi ipso facto excommunicantur, qui in gradu prohibito matrimonium contrahunt, ut locum habeat, etiam si contrahentes sub hac conditione contraxissent, si inter consanguineos in quarto gradu licet matrimonium contrahi. nam cum ista conditio reiiciatur, remanet purus matrimonij contractus: igitur poena illa locum habet, nisi consensus conjugalis omnino defecisset: quod in animæ interiori iudicio notandum est. secundum Hadria. in. 4. de matrimo. q. 11. Mirum tamen est, cur matrimonium contractum sub impossibili conditione valeat: cum constet absque consensu matrimonium contrahi non posse, is vero, qui sub impossibili conditione contrahit, non censetur consentire: imo nec consentit, teste iuriconsultis. in. l. non solum. ff. de actio. & obliga. conditio enim impossibilis potius tendit, iuxta communem usum loquendi in dissensum, quam in consensum, eiusque adiectio videtur potius iocose facta ad irrisionem, quam serio ad obligationem. quo fit, ut Durand. in. 3. sentent. distin. 39. q. 4. hanc difficultatem solvendam relinquat peritioribus. Verum Palud. in. 4. distinct. 29. q. 2. art. 5. conclu. 5. dicebat deficiente consensu non esse hoc matrimonium in foro interiori teneri

riteneri tamen contrahentem sub hac conditione ad matrimonium nouiter contrahendum propter præceptum ecclesiæ. quod in dicto cap. fina. exponitur. Sed hoc vltimum nõ placet Hadria. q. 7. de matrimonio. quia text. in dicto cap. fina. nullum nobis exhibet præceptum de contrahendo matrimonio: sed esse iam contractum iudicat, & decernit. Nec me latet a viris doctis finis illius cap. fina. conclusionem de conditione impossibili sic intellectam fuisse, vt loquatur in conditione impossibili, adiecta tamen contractui, vt adimplenda: quia natura possibilis erat, pensata tamen contrahentium qualitate impossibilis: vt si quis contraheret cum foemina matrimonium, si ei daret centum milia aureorum, & foemina esset pauper, & manifeste impotens ad illa dandũ. vel sub hac conditione si daret ei regnum, hæc etenim conditiones, quæ vt obseruandæ adijciuntur, repelli debent a matrimonio: cum enim contrahens, qui hanc conditionem apposuit, sciat eam alteri impossibilem esse, pure contraxisse videtur. Si vero conditio apponitur, non vt adimplenda, sed manifeste, vt non sequatur: quia est impossibilis a natura, irrisorius est hic cõtractus iudicandus. Nec credendum est, serio velle aliquem matrimonium contrahere, si dicat contraho tecum matrimonium si digito cœlum tetigeris. Cæterum hæc consyderatio hac in re diligentissima est, quippe quæ interiorem sensum illius cap. fina. exacte perpendat: non tamẽ omnino est immunis ab obiectionibus, quas disputatiõis causa proponam. consensus equidem ita in primo casu deficere videtur sicuti in secundo: si quis enim contrahat hac cõditione,

si alter, qui omnino pauper est, centum milia aureorũ dederit, ita videtur ab actu dissentire sicuti si cõtraheret, si digito alter cœlum tetigerit. probat. l. cū hæres. §. i. ff. de stat. liber. Præterea illa decretalis, quæ hanc assertionem probat, cõdita fuit a Gregorio Nono, cuius canones sapiunt euidenter phrasin iurisperitorum, apud quos cõditio illa primi casus difficilis appellat, non impossibilis. l. continuus. §. cum illud. ff. de verbo. obligationi. & ibi Aretin. Nam & Theophi. in fine insti. de legat. impossibili conditioni hoc exemplum accommodat, si in cœlum ascenderis. Item ius canonicum in hac decisione voluit fauere matrimonio, sicut ius ciuile vltimæ voluntati, a qua excludit conditiones impossibiles, licet in eis exigat liberrimum consensum: vult deniq; has impossibiles conditiones pro non scriptis haberi: & tamen in vltimis voluntatibus conditio illa primi casus, quæ difficilis, non impossibilis iudicatur, non repellitur, sed actum ipsum irritum facit. dicta. l. cum hæres. §. i. gloss. in. §. impossibilis. insti. de hæredi. instituen. Barto. & Imo. in. l. i. in fine. ff. de condit. insti. Imo & si prædicta interpretatio admittenda est. tex. in dicto cap. si. parte vlti. est intelligendus de cõditione, quæ improprie dicitur impossibilis: proprie autẽ difficilis: atq; excluderetur a litera illius tex. cõditio proprie impossibilis, quæ naturaliter nequit contingere: & tamẽ ille tex. de impossibili loquit. Nec esset fauor matrimonij similis fauori vltimarũ voluntatũ, imo contrarius. vt ex premisis constat: ille vero tex. has conditiones impossibiles pro non scriptis habendas fore, manifeste statuit fauore matrimonij. Vnde illi. c. sensus

SECUNDAE PARTIS

sensus mire reconditus est, nisi quod antea diximus modo repetamus, scilicet ius canonicū præsumere ex intentione contrahentium, & favore matrimonij, illas conditiones non esse adiectas ad consensum suspendendum, sed pure contractum fuisse coniugium. Sicuti ipse Adria. fatetur. d. q. 7.

Est & aliud in hoc tractatu dubium, vtrum matrimonium cōtractum sub conditione omnino extitura valeat explosa conditione: an debeat eius euentus expectari, vt contraho tecū, si cras sol orietur. in quo glo. in. d. c. per tuas, de conditio. apposi. tenet expectandum fore conditionis euentū, & eam sequuntur Ioan. Andre. & Anto. ibi. E contrario esse matrimoniū purum reiecta cōditione, asserunt ibi. Hosti. Card. Abb. & Præp. Thom. in. 4. dist. 29. q. 3. & ibi Palud. q. 2. arti. 5. conclu. 3. & Syluest. verb. matrimonium. 3. q. 2. cōditio enim omnino extitura non suspēdit actū. imo actus ille pure conceptus cēsetur. l. hæres meus. ff. de cōditioni. & demonstratio. l. quod si sub ea. ff. de cōdictione inde. l. si pupillus. §. 1. ff. de nouat. igitur coniugalis hic contractus purus erit, non conditionalis. Siquidē quod omnino extiturum est, nō potest non cōtingere, atq; ideo præsens esse videtur. Ias. tamē in. l. impossibilis. si. col. ff. de verb. obliga. dicit glos. procedere quando illa conditio omnino extitura est: habet tamen diem incertum: vt contraho tecum si Titius morietur, quamuis enim certū sit Titii moriturū: est tamen incertum, quando morietur: & ideo donec moriatur Titius, non est matrimoniū, ex Bart. in. l. ita stipulatus. 2. q. princ. ff. de verb. obliga. vbi dixit ex contractu habente conditionem certam, & om-

SECUNDAE PARTIS CAP. III.

nino extituram: incertā vero quo ad tempus, non oriri actionem ante euentum. idem gloss. in. l. in omnibus. ff. de reg. iur. & ibi Deti. Imol. Aret. & alij in. d. l. ita stipulatus. per. l. 1. C. vt actio ni. ab hæred. Sed hæc Ias. opinio non placet: quia Bar. dictum procedit quo ad actionē, illa enim orta non est: obligationem autem constat statim ortam fuisse. glos. in. d. l. 1. C. vt actio. ab hæred. & in. §. post mortem. institu. de inuti. stipulatio. tex. in. l. si quis spopoderit. C. de contr. stipul. quemadmodum expresse idem notant Petr. & Cynus in. d. l. 1. Paul. in. l. 1. ff. de conditio nib. & demonstra. Ripa in. d. l. ita stipulatus. nu. 90. Altia. in. l. cedere diem. ff. de verbo. signif. late Ioan. Igne. in. l. 1. §. serui appellatione. ff. ad Syllani. in princ. & probatur: quia id, quod sub hac cōditione debetur, nouari potest. l. si stichum. §. 1. ff. de nouat. Sed si nulla esset orta obligatio, non posset natiō contingere. l. 1. ff. de noua. igitur obligatio ante diem orta censetur. probatur etiā in. l. nam & si cum moriar. ff. de cōdictione indeb. vbi id, quod sub hac conditione debetur, si solvatur ante diem, repeti nō potest: ergo obligatio ante diem orta erat. vnde sequitur matrimonium pure contractum dici ante diem. qua ratione Henr. in. c. fin. de conditio. apposi. aliter hanc. q. dissoluit dicens hunc contractum non esse iudicandum purum, quando verba contrahentium referūt ad tempus conditionis euenturæ, vt si quis contrahat matrimoniū, si & quando cras sol orietur: si & quando sol erit in signo Libræ: hoc enim casu nō refellitur ab hoc cōtractu ista cōditio: quia consensum suspendit. idem notat Hadri. q. 16. de matrimo. & ita potest primo defendi

defendi. glo. opinio, quæ cōmuni sententiae aduersatur. Secundo defendi potest opi. gl. quando matrimonium fuit contractum sub conditione futuro tempore certissime euentura, non tamen omnino extitura secundum naturam. exemplum sit, si Antichristus nascetur: hæc enim cōditio non est naturaliter omnino extitura: sed est contingens in futurū: quia ita constat ex sacra scriptura: tunc etenim matrimonium non tenet, nec censetur actus ille purus conditione reiecta: ex eo tamen deducuntur sponsalia de futuro ad effectum, vt copula sequuta matrimonium efficiatur. ita Hadri. q. 17. de mat. ex quo patet Accursi. in. l. si pupillus. §. i. ff. de nouat. & in. l. quod si sub ea. ff. de cōdictio. indeb. non recte, nec diligēter exemplum assignasse ad conditionem omnino extituram: si Antichristus nascetur: cum omnino extitura conditio dicatur illa, quæ necessaria est secundum naturam. illa vero si Antichristus nascetur, non est secundum naturam necessaria, sed in futurū certissime contingens.

Nec omittendum est, quod adnotauit. glos. in dicto cap. per tuas. dicens matrimonium cēferi pure contractum si quis dicat fœminæ, contraho tecum matrimonium, si te virginem inueniero: cum enim illa conditio ad periculum carnalis copulæ referatur, turpis cēsetur: & ideo reiicienda est. vt glo. ipsa notauit, quam ibi sequuntur Doctor. communiter teste Præp. ibi co. penul. qui tamē post Card. diuersum opinatur, quando illa conditio ad actum licitū refertur, scilicet, si virgo inueniaris per aspectum matronarū, atq; obstetricum. idem Sylue. verb. matrimonium. 3. q. 8. & Areti. conf. 82. colū. pe.

Sed & si quis sub hac cōditione matrimonium contraxerit. si fœmina permiserit ab eo carnaliter cognosci, sequuta copula erit matrimonium verū. imo si per verba sponsaliorū de futuro contraxerit dicens, contrahā tecum si permiseris te carnaliter a me cognosci, initio copulæ ista sponsalia pure contingunt de futuro, atq; consequenter ante perfectam copulam efficiuntur matrimonium. c. is, qui fidem. de sponsali. quod Vincentio placuit. in. c. l. de spōsa. duo. quem Hadria. sequitur in. q. 8. de mat. licet gloss. in. d. c. l. hanc conditionē veluti turpē crediderit reiiciendam fore. quod falsum est: quia intelligitur in hac cōditione copula coniugalis, & licita, non autem illicita.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Condicio lucri ex causa dotis / uel alia honesta in contractu matrimonij adiecta / omnino admittenda est.
- 2 Donatio potest etiam matrimonio constante / a uiro sene, uel ignobili / uxori fieri causa remunerandæ inuentutis / uel nobilitatis.
- 3 Donatio ista ab uxore secundas nuptias contrahente non debet seruari filiis primi matrimonij.
- 4 Intellectus, ad. l. 16. Tauri.
- 5 Donatio ista, tametsi dotis nomen habeat, privilegia dotis minime consequitur.
- 6 Lucri spe potest quis adiecta conditione inuitari ad matrimonium contrahendum.
- 7 Lucri spe ita potest quis / adiecto modo / inuitari ad contrahendum matrimonium / ut eo non contracto lucrum illud amittat.
- 8 Lucro quem priuari an sit pena.
- 9 Lucrum causa matrimonij alicui, ab alio quam uxore datum, soluto matrimonio an sit mariti, uel uxoris.

§. TERTIVS.

UPER EST nūc de illa agere cōditione, quæ ad lucrū alia quod tendit, an in matrimonij contractu licita sit? vt si qs contrahat

SECUNDAE PARTIS.

contrahat cum Mæuia si ei centum auri reos dederit. & tex. in. c. de illis. de conditio. appof. probat licitum id esse. cui tamen obstat text. in. l. si ita stipulatus fuero te sisti. §. si tibi nupsero. ff. de verbo. obligat. vbi id non licere iuriconsultus palam asserit: quia censetur promissio facta causa libidinis. Sed responsio deo hanc conditionem licitam esse ex causa dotis, ut si vir promittat foeminae contrahere matrimonium cum ea, si ei centum dedit, intelligitur enim in dotem, & id licitum est. Nec ibi praesumi potest causa libidinis adiecta fuisse dictam promissionem, iuxta communem interpretationem text. in. d. c. de illis. atque in dubio honesta causa praesumitur, nisi causa cognita turpis promittendi causa constiterit. quod in. d. §. si tibi nupsero. probatur. notant Angel. Fulgo. & Ias. in. l. 1. C. de institu. & substiti. ex quibus constat praesumi causam libidinis, si vir dare uxori promittat, non tamen si ipsa foemina viro dare aliquid polliceatur.

Potest & secundo ista dandi conditio admitti praeter causam dotis, quando datur uxori iuueni, vel generosae, atque nobili in praemium iuuetutis, aut nobilitatis, quam uxor amittit contracto matrimonio cum ignobili. l. nobiles. C. de dignita. libr. 12. ita Abb. & Praep. in. d. c. de illis. Bart. & Pau. in. d. §. si tibi nupsero. idem Bart. in. l. diuortio. ff. de verbo. oblig. vbi Docto. eum sequuntur. facit glo. recte intellecta in l. si voluntate. C. de dot. promi. vbi Barto. notat. & Campe. in tracta. de dote. 1. parte. q. 52. Ioan. Lupi. in cap. per vestras. notab. 3. §. 21. de dona. quam opi. dicit communem. Curti. Iunior conf. 6. nume. 20. & Ioan. Lupi. in rub. de donat. §. 31. qui. in. §. 32. nume. 7. idem as-

CAP. III.

ferit, quando ista donatio fieret iam matrimonio constante: siquidem fieri potest. secundum eum, & notat Abb. in. c. si. de dona. inter virum & vxor. & Guido. Papae cōf. 112. & distinguit Salice. in. l. 2. C. de dote. caut. non num. quem sequitur Guiliel. Mayne. in. l. in ambiguis pro dote. ff. de reg. iur. num. 58. praedictam opi. intelligens post Salice. quando expresse constat donandi animus in marito causa remunerationis. licet hanc Barto. & communem opi. reprobet Aymon Sauilli. conf. 51.

Ex communi tamen opi. deducitur non teneri donatariam vxorem soluto matrimonio, secundo nubentem, hanc donationem conseruare filiis prioris matrimonij. ita opinatur Fran. de Ripa in. l. foeminae. C. de secund. nup. num. 35. sic illam legem intelligens. & Ioan. Lup. in. rub. de donat. §. 50. num. 35. Hinc etiam inferitur intellectus ad l. 16. Tauri. quae in viro, & vxore idem statuit, quod prius in. d. l. foeminae. fuerat statutum. Solet tamen appellari haec ipsa donatio, quae uxori a marito sene vel ignobili fit, dotis constitutio a marito uxori facta: sed non habet vxor priuilegia verae dotis quo ad hanc donationem: cum non sit dos. arg. l. assiduis. C. qui potior. in pign. hab. quod ipse colligo ex Roma. conf. 445. co. penul. versi. vnde inferenelo. Ex quibus constat posse quem ad matrimonium invitari spe lucri consequendi. quod iuriconsultus aperte docet in. l. Titio. §. 1. ff. de condit. & demonstra. quam praeter eius interpretes dicit singul. Ioan. Lupi. in. c. per vestras. de donat. 3. notab. §. 21. col. 2. ad id etiam est opti. tex. in. l. 1. vbi Ias. C. de instit. & substiti. quae iura loquuntur in eo, qui legato, vel donatione, alium ad matrimonium alligat.

cere

7 cere vult cum aliqua foemina contrahendum: atq; ibi nulla potest esse turpis praesumptio. vt notat Bart. in. d. §. si tibi nupsero, ab aliis ibi recept⁹. Nec tantum id potest fieri adiecta coeditio: ne: sed & per modum: sicuti si quis Sempronium haeredem instituat, vt matrimonium cocontrahat cum Mauiam: quod si non contraxerit, vult eum priuari illa haereditate. ita Oldraldus consi. 16. quem Areti. sequitur in dicto. §. si tibi nupsero. dum tamen hic modus non adiciatur filio in legitima: id etenim fieri nequit. l. quoniam in prioribus. C. de inofficio. testamento. & expressim Ioan. Lupi. in dicto. c. per vestras. 3. nota. §. 21. colum. 5. licet Areti. contrarium opinetur in. l. Titia. co. 3. ff. de verbo. obligatio. Sed cum hac priuatio haereditatis, si matrimonium non sequatur: per viam modi: facta videatur in poenam non cocontracti coniugij, siquidem haereditate pure adquisita priuari, poena censetur. gloss. in. l. 1. §. si quis propter. vers. per in integrum. ff. de itinere, actuq;. Commen. las. in. l. fina. §. in computationem. C. de iure de liberand. 3. col. idem in. l. reprehendenda. C. de institutioni. & substitutioni. idem in. l. fina. C. de codicil. colum. pen. Alexan. & Ripa in. l. 2. ff. de damno infect. igitur a matrimonio poena ista reiicienda est. c. Gemma. de spons. quo fit, vt licet cum alia cocontrahat, non erit priuandus haereditate.

8 Verum huic obiectioni respondeo, priuari quem lucro iam acquisito poenam ceteri, nisi priuetur ab eo, qui lucrum dedit pacto, conditione, vel modo adiecto. tunc enim isthaec priuatio poena non est. gloss. recte intellecta in l. si duo. ff. de acquirend. haeredit. fin. gu. secundum Imol. Aretin. ibi las. in

l. fina. C. de codici. expressior. gloss. in l. 2. C. de inuti. stipulat. iuncta. l. ea quae. ff. de donationi. inter virum, & vxor. Sic itaq; intelligenda est opinio Oldral. ex his, quae notat Areti. in dicta. l. Titia. col. 3. & Ioan. Lupi. in dicto. §. 21. licet non ita exacte id explicuerint.

9 Dubium tamen est, an quantitas ex hac conditione promissa, & data, sit ipsius mariti, an vxoris. & Bart. in. l. 2. ff. de his, quae poenae caus. dicit non esse hanc quantitatem vxoris, nec eius dotem censi: sed eam habere maritum praecipuam matrimonio soluto. Cuius opinio procedit, quando ex aliquot coniecturis id esse consonum voluntati donantis appareat: alioqui in dubio constat hanc quantitatem datam, & promissam fuisse in vtilitatem, & fauorem foeminae, cum qua matrimonium contrahitur: & ideo talis quantitas eius dos censi debet. vt notat Ioan. Lupi. in rubri. de donatio. §. 44. & 45. in alio simili dubio. & in specie hac opinio. contra Barto. tenet Soci. in dicta. l. 2. colum. 3. Bald. in. l. vnica. C. de his, quae poenae. nomi. co. 8. & 9. quem sequitur Paul. de Castro in. l. Titio. §. 1. ff. de condi. & demonstra. col. 2. vbi dicunt, monasterio factum legatum, hac conditione. Si Mauiam in monialem acceperit, ipsi Mauiam videri relictum. tametsi in exemplo Bal. & Pauli sententia, omnino expedita non sit, quod modo non disputo.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Metus definitio, atq; inibi explicatur Iurisconsul. in l. 1. ff. quod met. caus.
- 2 Metus cadens in constantem virum quis dicatur?
- 3 Metus nunquam excusat / nec a mortali / nec a veniali crimine.
- 4 Metu matrimonium contrahens, nec tamen consentiens / mendax non est.

F Eustratij

SECUNDAE. PARTIS.

- 5 Eustratij Aristotelici interpretis error / atq; uerba Aristot. aliter intellecta.
- 6 Tyrannus an licite occidatur priuata autoritate?
- 7 Metu committens aliquod crimen an sit uenia dignus?
- 8 Metus cadens in constantem uirum arbitrio iudicis decernitur.
- 9 Metus minor censetur constans in femina / quam in uiro.
- 10 Intellectus. In nihil interest. ff. de adult.
- 11 Tormentorum questio a femina potius incipienda est / quam a uiro.
- 12 Metus excommunicationis an dicatur cadens in constantem uirum.
- 13 Captus ab hostibus promittens pro sua redemptione aliquod precium / illud soluere tenetur.
- 14 Hostis / etiam priuatus fidem hosti datam seruare tenetur / saluo semper iure reipublica.
- 15 Metus carceris quando contractum uitiet / atq; ibi agitur de intell. l. qui in carcere. ff. quod met. caus.
- 16 Metus illatus a fortuna contractum minime uitiat.
- 17 Damnatus ad mortem / ut euadat penam meretricis accipiens uxorem, non potest ratione illius timoris a contractu recedere.
- 18 Metus amissionis bonorum omnium / uel maioris patris / censetur cadens in constantem uirum.

§. QVARTVS.

TERTIO praecepue in hoc contractu coniugali consensus liber exigitur ab omni coactione: liber enim consensus ad matrimonium est necessarius: sed coactio liberum consensum tollit: igitur data coactione, matrimonium contrahi non potest. c. cum locum. de spons. c. ueniens. in. 1. & 2. eo. titu. l. nuptias. ff. de regu. iur. Sed quia non omnis metus contractum matrimonij impedit: sed is tantum, qui cadit in constantem uirum. c. ueniens. in. 2. de spons. l. metum. 1. & 2. l. continet. ff. quod met. caus. l. vani timoris. ff. de reg. iur. c. cum dilectus. de his, quae tractare oportet quis dicatur metu cadens in constantem uirum. Cuius rei cognitioni praemitto, metum esse in-

stantis periculi, vel futuri causa metus trepidatione. l. 1. ff. quod met. caus. est enim metus trepidatio metus: quia ex imaginatione futuri, & prope imminentis mali perturbatur mens. dixit uero iuriscons. instans periculi, quia ea, quae nimium remota sunt, non timeantur, nec perturbant mentem: omnes enim scimus nos morituros: uerum quia non est ipsa mors prope, id non curamus, nec mortis cogitatio mentem perturbat. Vnde Augu. scribit Sermo. 1. post octauas Paschae Domi. 2. nemo futurorum metum cogitat. Futuri periculi dixit iuriscons. quia nondum illud periculum euenit: sed prope est, atq; non longe imminet. ut explicat Arist. li. 2. Rhetor. ad Theodecten. c. 5. Metum autem passis in quocumque contractu subuenitur. l. 1. ff. quod met. caus. quae uerba edicti retulit, quod in ore praetoris Deum posuisse, scribit Bald. in rub. de contro. inuest. non tamen omnibus metum passis subuenit Praetor: sed his tantum, qui damnum aliquod passi sunt ex metu. l. si mulier. §. si dos. ff. quod met. caus. unde qui metum allegat, probare debet se metum passum, & ex eo sibi illatum damnum, ita tandem obtinebit, modo metus ille fuerit cadens in constantem uirum. Est ergo metus cadens in constantem uirum is, qui illatus cogit, quem eligere minus malum ob maius malum sibi imminens, effugendum. Constans igitur uir ille erit, qui eligit potius rem ipsam agere, cuius agenda causa periculum instat, quam subire periculum, quod grauius, atq; acerbius est viro prudenti, quam ipsam rem agere. quod Diuus Tho. explicat. in. 4. sententiae. dist. 29. art. 2. Ricard. ibi art. 1. q. 1. & Ioan. Maior. ac Syluest. verb. metus. q. 1. Iacobus, Almain in moral. c. 3. Fort. in tracta.

SECUNDAE PARTIS.

tracta. de ultimo fine illat. 22. col. 4. & colligitur ex Arist. lib. 3. ethico. c. 1. & 1. metum. in. 1. ff. quod met. caus. ex quibus constantē virum interpretor prudentē, qui sciat eligere minus malum ob maioris mali periculū euitandum. Vnde si quis videat sibi mortem imminere, aut membri mutilationem, nisi cum Mævia cōtrahat matrimoniū, eliget prudēter potius matrimonium contrahere, quā mortis periculū, simile subire. At si homo diues videat sibi imminere periculum amittēdi centum aureos, nisi cum Mævia cōtraxerit matrimonium, & id contrahit, non censetur hic metus cadens in constantem virum, nec prudentem, eritq; vani timoris excusatio nullo modo admittenda, ex quo plura inferuntur.

5 Primo, non esse metum cadentem in constantem virum, nec excusare, si quis etiam ob euitandam mortem eligeret peccare mortaliter: imprudens enim esset omnino, q; mallet mortaliter peccare, quam mortē ipsam corporis subire. Siquidē nullum maius malum, quā peccatū: & vt inquit Aristot. 3. ethic. c. 1. propter quacūq; durissima non est quid turpe agendum. idem asserit tex. in. c. sacris. de his, quæ vi.

Secundo inde constat non esse metum cadentem in constantem virum, si quis eligat etiam ob euitandam mortem venialem contrahere culpam. notat Abb. in. d. c. sacris. colum. penul. & probatur in. c. primum. 22. q. 2. & in. c. ne quis. ead. q. Thom. 22. q. 110. artic. 3. Mendacium etenim sæpe veniale crimen est, & tamen nullo pacto licitum esse potest: siquidē veniale peccatum feruori charitatis opponitur. gloss. in. proœ. sexti. vers. benedictionem, vterque Thom. 12. q. 72. arti. 5.

CAP. III. 34

Tertio, hinc deducitur obiectio quædam satis vrgens aduersus præmissa. Nam videtur matrimoniū metu contractum semper contrahi ex metu vano, & non cadenti in constantem virum: cum semper is, qui contrahit, eligat veniale crimen cōmittere: ex eo q; mentitur dicens verbis se eam accipere vxorem, quā animo, & cōsensu minime recipiat: ergo mendaciū cōmittere elegit ob mortem euitandam. Mendacium vero maius malum est, quam ipsa mors: igitur nō est hæc electio minoris mali: sed maioris. Cui obiectio ni respondeo negans ipsum cōtrahentem mendacium cōmittere: quod probatur: is enim, qui metu coactus proficitur se illam fœminā accipere vxorem, & huic contractui consentire, verum dicit: cum simpliciter consentiat: non tamen libere. l. si mulier. §. fina. ff. quod met. caus. c. merito. 15. q. 1. notauimus & nos par. 1. c. 4. atq; in hoc sensu veraciter contrahentis verba accipienda sunt, hoc ipsum est, quod notant Ioan. Maior in. 4. distinct. 29. vers. contra tertiam. & ibi Almain. col. 5.

Quarto, ex hoc deprehenditur Eustratij, viri alioqui doctissimi, error, qui dum Aristot. moralia intepretatur lib. 3. c. 1. asserit laudandum fore eum, 5 qui cum vxore tyranni consuefcet, habeatq; carnale cōmercium, mēdacium ve aliquod cōmittat, ob tyrannū tollendum, eiusq; oppressiōem euitandam. Is enim vir qui prudēs est in eligendis periculis, potius debet tyranni oppressiōē pati: quā adulteriū cōmittere, quod ex Aristot. constat in. d. c. 1. quo autore, is, qui timore tormentis aut cruciatu illa, quæ nō debet agere, perpetrat, nulla est digna laude. Nam & secundū August. potius debet quis

SECUNDAE PARTIS

omnia mala pati, quam peccato consentire. c. ita ne. 32. q. 5. c. sacris. de his, quæ vi. prudens autem vir committere adulterium non debet: igitur si id tyranni metu committat, seu ob ipsum tyrannum tollendum, laudandus non est. Nec pro Eustratio est Aristoteli, dum dixit posse cum laude turpissima sustineri honestæ, aut mediocris rei causa: est enim intelligendus de his, quæ molesta, aut ignominiosa sunt viro nobili, honesto, atque insigni, & ideo mala: aliqua tamen circumstantia possunt reddi licita: ut si vir religione, moribus, & honestate insignis in publicum prodiret muliebri ornamento vestitus, ob metum tyranni comminantis parentum occisionem, nisi vir ille ita in publicum prodiret. Non autem est intelligendus Aristoteli, de his, quæ adeo turpia sunt, ut nulla circumstantia possint licere, ex eodem Aristoteli. in dict. c. 1. & 2. ethic. c. 6. ubi scribit adulterium ita malum esse, ut nullo modo possit licere: nec recte committi: quo in loco Eustratius in eundem labitur error. Nec melatet tyrannum, qui per vim dominatur nullum habens ius ad illius reipublicæ regimen, posse a privato occidi, ubi nullum aliud subest remedium ad illam tyrannidem tollendam. quod notat Caieta. 22. q. 64. artic. 3. etiam veneno, & proditorie. Faber. & Ange. in. §. ius gentium. inst. de iure natura. gentium. & civi. quod si verus reipublicæ princeps, successionis, aut electionis iure sit: & tamē in regiminis modo iuris, atque rationis limites excedit, a privato occidi non potest. imo hæreticum esset asserere id licere. ut tradit Alphonsus a Castro. libro. de hæresi. verb. tyrannus.

Quinto inferi falsam esse gl. in. l. pe.

CAP. III.

ff. si famil. furt. feci. dica. quæ asserit committentē delictum aliquod timore, aut per metum venia dignum esse, nec puniendum fore. quam dicit sing. 7. Ias. in. §. si minus. de actioni. num. 17. idem notat Cyn. in. l. 1. q. pen. C. unde vi. Ana. in. c. 2. de homici. si. co. pro quibus est Aristoteli. in. d. c. 1. dicens venia dignum esse eum, qui cruciatu, ac timore agit id, quod agere non debet. Eius tamen verba intelligenda sunt ita, ut venia dignus sit ad minuendam poenā: non tamen, ut impunitus maneat. quod iure probatur in. l. 2. C. de sepul. viola. Abb. in. c. sacris. co. 3. de his, quæ vi. Ioan. Lupi. in tracta. de reg. Naua. 3. part. §. 2. colum. penul. probat tex. in. l. seruos. C. ad. l. Iuliam. de vi. quibus omnibus ipse addiderim, venia indignum esse, nec minuendam poenam ei, qui metu coactus crimen atrocissimum perpetraverit. ex eodem Aristoteli. in dict. c. 1. qui, cum venia dignum esse se præmisisset agentē aliquid propter metum, quod alias nō liceret, subdit, quædam autem fortasse sunt, ad quæ perpetranda nemo cogi, compelli potest: sed potius extrema quæque pati, ac mori convenit. Etenim ridicula sunt, quæ Euripideum Alcæonem ad matrem interficiendam compulerunt. Sic in seruis, in quibus glos. prædicta loquitur, qui ob timorem dominis obtemperantes etiā atrociora committunt, poenam minuendam fore asserit glo. in. d. l. 2. C. de sepul. vio. quam Docto. ibi approbant communiter, & probare videt Regia. l. 12. tit. 9. par. 7. Hæc tamen iura si exacte cōsideretur, non in atrocioribus: sed in gravibus delictis sunt intelligenda. Hinc & Theophili. in. §. ius autē civile. inst. de iure na. scribit seruos oportere dominis obedire,

in his tamen, quæ lex non prohibet.

8 Sexto infero, arbitrio iudicis relin-
quendum esse, quinam metus dicatur
cadere in constantem virum, quod no-
tat glo. recepta cōmuniter in. l. interpo-
fitas. C. de trās. glo. in. c. cum dilectus.
de his, quæ vi. vbi Abb. dicit eam sin-
gul. & magistrā. Ias. in. d. l. interposi-
tas. ordinar. idem Ias. in. §. quadrupli.
inst. de actio. num. 54. idem notat Cæ-
po. confi. 2. & confi. 4. caus. ciuiliū. &
Deti. in. l. in omnibus causis. ff. de reg.
iur. nume. 7. Iudex enim, vt ipse intelli-
go, arbitratū an vir prudens, & con-
stans, eligeret potius id agere, quod ti-
moris causa fit, quam periculū, quod
imminet, subire.

9 Septimo, hinc etiam iudex arbitrio
proprio decernere debet, nō ita anxie,
atq; stricte hanc eligendi prudentiam
exigendam esse in fœminis, quibus a
natura inest minor animi vigor, cor-
porisq; fortitudo. Sed considerādum
esse, quid fœmina constās eligeret pen-
sata naturali fœminarum prudentia.
Aliquid enim cogeret fœminam, eti-
am constantem, ad eligendū id, quod
vir constans minime eligeret. Hoc ip-
sum est, quod glo. in. d. c. cum locum.
dixit minorē metum excusare fœmi-
nam, quam virum, quam ibi sequun-
tur Abb. & Præp. dicit singu. Roma.
sing. 226. Bixi. in repert. verb. Metus.
Areti. confi. 24. col. 2. Abb. in. c. cum di-
lectus. de his, quæ vi. 2. col. commend.
Anto. in. c. consultationi. de spon. De-
ti. in. c. fin. de appe. idem in. l. in omni-
bus causis. ff. de reg. iur. licet nullus ex
eis exacte. d. glo. perpenderit. Scribit
tamen Hippo. in. l. i. nu. 73. ff. de quæ-
stio. & idem in rep. rubri. C. de proba.
nume. 417. a viro, non a fœmina esse
tormenta incipiēda, quoties vir, &

fœmina sunt a iudice torquendi, quia
ipsa fœmina potest ferre maiora vul-
nera, quā vir. vt notatur in. l. nihil in-
terest. ff. de adulter. Sed obsecro vnde
10 Hippo. collegit in dict. l. nihil. vulnera
fuisse illata æqualiter viro & fœminæ,
vt hinc colligamus fœminam fortio-
rem esse viro in tolerādīs vulneribus?
Quod si gloss. in. d. l. nihil. hoc sensit,
certe fallitur: cum in. d. l. nihil. id tantū
constet, virum adulterum occisum, at
fœminam grauiter vulneratam, non
tamen occisam fuisse. Non enim po-
tuit percussor vtrunq; occidere, tamen
si id animo gerebat, vt inquit ipsa lex.
Non igitur sequitur, fœminam ibi mi-
nime periisse, quod maiora patiat vul-
nera, quam vir. Sed ex eo, quod vulne-
ra illata fœminæ nō fuere letalia, & si
grauiter fuerit fœminā vulnerata. quo
fit, vt minime ex. d. l. probetur. Hipp.
opinio. Imo a fœmina incipiendam ef-
se tormentorū quæstionē, asserit Gan-
di. in tract. de malefic. c. de quæstio. co.
3. per tex. in. l. vnius. ff. de qq. idē notat
Deti. in. l. 2. ff. de reg. iur. nume. 46. &
Ioan. Lupi. in rub. de donat. §. 74. pro-
bat Regia. l. 12. titu. penul. part. 7. quæ
rationem habet ab imbecillitate fœmi-
nei corporis. optim. tex. in. l. qui duos.
§. si. ff. de reb. dub. ybi ex duobus iam
vita functis ruina, vel alio casu, præsu-
mit prius decessisse is, qui imbecillior
erat. Hinc Corne. Tacit. lib. 15. scribit
Neronē ratū muliebri corpus minus
impar dolori, quam virile, a libertina
tormēta incepisse. Laudat tamē illius
libertinæ cōstantiā, quasi illa nō sit fœ-
minis cōmunis. Hiero. etiam in epist.
ad Innocenti. de muliere septies icta.
pri. episto. Tomo. meminit cuiusdam
fœminæ, quæ accusata de adulterio sæ-
pissime tormētis subiecta, cōstās adeo

SECUNDAE. PARTIS.

fuit, vt adultero id crimen confitente, ipsa constanter negauerit, nec vnquam illud crimen palam fecerit. Laudatur & attica meretrix, quæ familiaris Harmodio, & Aristogitoni, cõsilia eorum de tyrannicidio, vsque ad mortem excruciat, tyrannis non prodidit. cuius meminere Plini. libro. 7. cap. 23. & lib. 34. c. 8. Tertuli. in Apologet. & Petrus Crinit. de honesta disciplina libro. 9. cap. 8. atq; hæc, & alia exempla adducens Gandini opinionem nihilominus probat Andre. Tiraqu. in legibus connubialibus. l. 9. nume. 99.

Octauo, ex eadem metus definitione sequitur intellectus ad receptissimam illam sententiam Docto. dicentium. metum excommunicationis iustum esse, & cadere in constantem virum, quando est excommunicatio iniusta, quia timenda est. c. 1. u. q. 3. ita Ioan. Andr. Abb. & alij in. d. c. cum dilectus. gl. in. c. olim. in. 3. de rest. spoliat. Rota in nouis. 35. & Roma. cõf. 369. dicēs hanc opi. esse cõmunem. Est enim hoc intelligendum, nisi superior adiri facillime possit, ad excommunicationem tollendam. quod iudex arbitrabit. Verum si excommunicatio est iusta, non excusat eius metus, iuxta ea, quæ dicti Doctor. tradunt post glo. in. d. c. cum dilectus. Non enim est metus cadens in constantem virum is, qui non inferatur ab aliquo: sed is, qui metum allegat, sibi ipsum intulit, perpetrando ea, quæ digna sunt excommunicatione, aliave poena. pro quib⁹ facit optimus tex. in. l. si mulier. in princ. ff. quod metus caus. quæ adnotauit Abb. in. c. Abbas. col. 3. & in. c. cum dilectus. de his, quæ vi. & Feli. in. c. cum inter. nu. 20. de excep. explicat optime Domi. in. c. ad eius vero. colum. fina. 5. distinct. Si

CAP. III.

quis enim iure aliquid facturum comminatur, vt aliquid ei promittatur, detur, aut fiat, non videtur res illa gesta per metum cadentem in constantem virum, quia is, qui rem agit, metum sibi intulit cõmittendo rem dignam illa comminatione: atq; ipse illo metu erat constitutus: vnde non inferitur sibi. vt si patron⁹ exigat a liberto, timente ob ingratitudinem reductionem in pristinam seruitutem, cētum aureos, quos libertus promittit, nō potest hic libertus allegare se illā promissionem fecisse per metum cadentem in constantem virum. quod in hac specie probat dicta. l. si mulier.

Nono, ex his subinfertur, captum in bello iusto, pro sua redēptione honestum, ac moderatum precium promittentem, non eximi ab obligatione, seu promissione illa, ea ratione, quod metu captiuitatis dicat id precium promississe. Nam captiuitatis timor iuste ei imminet, nec timor ei inferitur ad illam promissionem: sed ex ea is timor, quem ipse aliunde habuit, aufertur & probatur in. l. nam & Seruius. ff. de nego. gest. notat optime Fortu. in. l. conventionum. ff. de pactis. Nam & hosti seruanda fides est, etiam quæ a priuato præstatur, modo bellum sit iustum vti expresse eleganter Cicero libr. 3. de offic. nec detur fides in perniciem publicam. c. noli existimare. 23. q. 1. notat idem Fortu. in. d. l. conventionum. De ti. in. l. ea est natura. ff. de regu. iur. Alti. in. libe. de singu. certamine. c. 44. Alphonsus a Castro de hæresib. verb. tyrannus. Curt. Symphorian. in. 7. a resto amorum. Franc. Duaren. l. 1. de pact. fo. 4. contra Barto. in dicta. l. conventionū. quem alij sequuntur dicentes, hostem non teneri ad seruandam fidem,

fidem, quam hosti, vt priuatus dedit, quam opi. sequitur Zasi. in. q. 3. de iudæ. & communē esse contendit ipse in illa nimis licentiosa aduersus doctissimum Echium apologia. Horum tamen opinio procederet, quando fides data esset in reipublicæ damnum, sicuti idem Bart. voluit in. l. fi. C. quando liceat sine iud. se vind. & Altiat. in. d. c. 44. quo etiam tendunt omnia, quæ Zasi. pro cōmu. opin. adducit. alioqui tenetur hostis fidē Hosti. seruare, pro quo præclarum illud & insigne est. M. Attilij facinus, cuius meminere. Liui. lib. 2. de bello Puni. Valer. Maxi. in. c. de fide. Aulus Gelli. lib. 7. c. 18. ac Diuus August. lib. 1. de ciuit. Dei. c. 15. & iuriconsult. in. l. 5. §. captiuus autem. ff. de captiu. is, inquā. M. Attilius maluit mortē oppetere, quam fidem Carthaginensibus præstitam frangere, ad eosq; redire pro subeunda morte, quā Romæ incolumis manere fide fracta. quod mire laudat Cicero libr. primo de officiis probans & hosti fidem seruandam esse. quod vero Thomas scribit. 22. q. 40. & q. 71. art. 3. non pertinet ad eam dubitationem, quæ traditur circa pactiones contingētes fide præstita, vel metu, vel timore pro his, quæ bello capta fuerint. id enim tātum eruditissimus vir, verum esse contendit: non licere iuste bellum gerēti, hostem etiam iniquum, & illicite bellum tractantem mendacio, falsitateve decipere in ipso exercitio belli: quo sensu manifestum est absq; vllō discrimine hosti seruandam esse fidem. Quod vero diximus hanc non iam illationem probari in. d. l. Nam & Serui. id fecimus Fortunium sequuti. non tamē ex hoc negamus illam iuriconsulti decisio- nem locum habere etiam si hostis, a

quō captus redimitur, iniquus, iniustusve hostis sit: imo & in hoc locum esse iuriconsulto opinamur: cum in eius responso potius agant de actione negotiorum gestorū competēti ei, qui pro capto ab hostibus, vt is liber fieret, precium redemptionis, vel soluit, vel promisit: ac tandem agitur potius de pactione expressa, vel tacita inter redimētem, & redemptum: quam de pacto cum iniusto hoste inito. Iniquus etenim hostis est Turca: & iniuste aduersum Christianos bellum gerit: & tamen si inter tres, quatuor, vel plures Christianos apud Turcas captiuos contingeret factum, cuius in dicta. l. Nam & Seruius. iuriconsultus meminit: minime dubitarem in eo iuriconsulti responsum admittere: pro quo facit tex. in. l. 2. & in. l. liber captus, rursus & in. l. ab hostibus. cum aliis eiusdem Rubricæ. C. de captiuis.

Decimo hinc aperitur intellectus ad l. qui in carcerem. ff. quod metus caus. vbi metus carceris cōtractum irritum facit. Est enim id intelligēdum, quando detrusio in carcerem fuit iniusta. tex. in clemen. 2. de pœnis. quod notare videtur. Oldra. consi. 7. vel si iusta, ad illum tamen actum contrahendi illata. Vnde si quis homicidæ, aut proditori, nullo prædito timore pœnæ, comminetur eum ad iudicem delaturum, nisi cum Titia matrimoniū contraxerit, inito contractu, nullū erit matrimonium, quia & si iuste poterat is ad iudicem deferri: tamen quia metus ille iustæ delationis ad illum contractum agēdum illatus est nullum timorem habenti, ipse contractus est nullus, quia contrahens nullum metum sibi ipsi intulerit: sed met⁹ ab alio fuit ei illatus, quo fit, vt diuersum opine,

mur, quādo captus iuste a iudice, qui poterat eū occidere, iudici dixerit, ducam uxorem filiam tuam, si me dimiseris impunitum: erit namq; matrimonium validum. Imo si iudex, capto iuste, & mortem timenti, immunitatem offerat, si matrimoniū cum ipsius iudicis filia contraxerit, alioqui mortem ei iuste inferendam comminetur, erit matrimonium, quia metus non inferatur ad contractū: sed aufertur potius, quod Syluest. sensit. verb. metus. q. 6. qua ratione perpensa hac in re arbitramur, quo ad matrimoniū, potius fore considerādum, an metus sit illatus, vel ne, quam quod iuste inferatur, ex præmissa ratione. Cuius examē lectori relinquimus.

Vndecimo ex eodē fonte deducitur, metū mortis, a nemine ad cōtractum agendū, illatum: sed suapte natura, vel fortuna cōtingentē, non impedire promissionis vim. Vnde votū emissum ab ægroto, vel ab existenti in belli, naufragij, alteriusve periculi discrimine, nō ex eo est inualidū, quod timore periculi sit factū. tex. & ibi. Abb. in. c. 2. de renunt. tex. in. c. sicut. in. 2. de regul. idē Abb. in. c. 2. de his, quæ vi. Sylue. verb. votū. 2. §. 12. Sic matrimonium contractum ab existenti in mortis periculo, naufragij, prælij, ægritudinisve causa, cum concubina, non ex eo nullū erit, quod timore illi periculi sit cōtractū, quod alias minime contraheretur. Is enim met⁹ ad illū actū nō fuit illatus.

Duodecimo præmissa lege, quā quidam testantur quandoq; obtinuisse, vel usu, vel principū, atq; reipublice sanctione, qua quidem lege damnati ad mortē ob delicta, absq; pœna liberi dimittebātur, si aliquā meretricem in uxore acciperent, arg. c. inter opera, de

sponsa. quod expressim notat Iaco. de Bello viso in pract. crimi. titu. de lenonib. vers. 26. Paris de Puteo in tract. de syndica. verb. pœna. ca. an si iudex. Folio magno. 80. col. 3. Guiliel. Bened. in c. Rainuntius. de testamen. verb. mortuo testatore. in. 1. nume. 269. Chassa. in consuetud. Burgun. rub. 1. §. 5. vers. 1. Archi. casu. 12. quorū aliquot asserunt id consuetum apud Hispanos, alij ad Gallos eandem consuetudinem referunt. Sed tamen hunc usum non crederem esse iustum in quouis crimine: tametsi in aliquo delicto is usus perimitti posset. Si quis autē ad mortem damnatus meretricem uxorem acciperet, minime posset allegare matrimonium esse nullum, propter metū mortis. Is enim metus a nemine ad illum contractum agendum inferitur. Sed ipse sibi eum intulit, & eundem metū habebat, ac potius ab eo timor mortis aufertur, quam inferi. Et ideo non est eius excusatio admittenda, ex text. celebri in. d. l. si mulier.

Decimotertio prædictis adnecti potest, metum amissionis bonorum omnium cadere in constātem virum tex. & ibi glos. in cap. 2. de his, quæ vi. Barto. in. l. si ob turpē. ff. de cond. ob turp. cau. Bald. in. l. 1. in fine. C. quod metus caus. Siquidem patrimonium vīta hominis existimatur, vt est in proverbio ex Hesiodi carmine.

Pecunia est anima miseris mortalibus.

Quod Eras. adducit prover. anima, & vita. & Ludoui. Cæli. lib. 14. antiq. lectio. c. 2. apud nos. gl. in. l. aduocati. C. de aduo. diuers. iudicio. quā notat Baldus in. l. 2. C. de consti. pecu. Abb. in dicto cap. 2. Hippo. in. l. 1. §. præterea. ff. de qq. num. 42. pro quibus text. est in l. illicitas, §. nec tenuis, ff. de offic. præf. optime

optime Catelli. Cotta dictione. Pecunia. extat etiam apud Plutarchum in libello: an adoleſcēti liceat audire poemata: Carmen illud. pergunt alij mihi rodere vitam, quo in loco Plutarchus opes intelligit. Sic apud Græcos vna & eadem dictio vitam ſignificat & facultates, quibus viuitur: quod conſtat ex euāgelio Luca. c. 15. vbi id Eraſmus adnotauit. Hinc etiam idem dicendum erit, in metu amiſſionis maioris partis bonorū Gofre, in Sūma. ti. de his quæ vi. l. col. Abb. & alij. in. d. c. 2. idē. Abb. in. c. Gēma. de ſponſ. l. col. laſ. in. l. Titia. 3. col. ff. de verb. oblig. Curti. Iuni. in. l. interpoſitas. C. de traſ. quibus ſuſfragatur tex. in. c. l. in fine prin. de reſt. ſpo. in. 6. Nā & amiſſio magnæ rei eſt iuſta cauſa timoris. teſte Cino. in. d. l. interpoſitas. quē ſequitur Catell. Cotta. in vlti. memor. dictio. abſentes. arg. l. propter litē. in prin. ff. de excuſat. tut.

EX. §. SEQVENTI.

ONSTAT igitur matrimonium cōtractum metu cadēti in constantē virum eſſe nullum ipſo iure. cap. cum locum. c. veniēs.

2. de ſponſa. aptior text. in cap. ſignificauit. de eo qui dux. in matrimo. gloſ. in cap. 2. de his quæ vi. late Imol. in repet. capi. tuæ. de ſponſa. atq; vbiq; Doct. id fatentur. & Barba. conſi. 54. nume. 10. 1. volu. hanc opi. dicit eſſe commu. idem aſſerit Hierony. Grat. conſi. 38. in. 2. volu. probat Regia. l. 15. tit. 2. part. 4. repetūt tanquā cōmunem eadē ſententiā Abb. in. d. c. cum locū. col. 3. & Pariſi. cōſi. 58. nū. 56. & cōſi. 60. col. 1. vol. 4. idē vtrobiq; notās in ſponſalibus, quæ de futuro appellam? poſt Abb. & alios in. c. ex literis. de deſpon. impub. & procedit, etiam ſi matrimonium metu contractum, fuerit iuramento firmatum. Adhuc enim nullum eſt ipſo iure. tex. in dict. cap. ſignificauit. glo expreſſa. in. d. cap. 2. de his quæ vi. Quāuis etenim iuramentum metu præſtitum non ſit nullū ipſo iure: ſed ſit ab eo expectāda abſolutio. c. debito res. cap. verum. de iureiur. vbi Doct. idem tenent. & fatetur Imol. hanc opi. eſſe communem. in dict. capi. verum. idem notant Thom. & Caieta. 22. q. 89. articu. 7. eſt etiam omnium concors ſentētia. in. cap. ſi vero. de iureiur. vbi text. eam probat. Et procedit, etiā ſi iuramentum accedat contractui inualido, vt pote alienationi rei dotalis, vel contractui minoris. Nam ſemper erit neceſſaria abſolutio a iuramento per metum præſtito, ita Ioan. Mona. Ioan. Andre. Domi. & Natan. in capi. quāuis

- 1 Matrimonium metu contractum, eſt nullū ipſo iure.
- 2 Iuramentum metu præſtitum ualet, & ideo indiget abſolutione.
- 3 Matrimonium metu contractum / etiam iuramento præſtito, eſt nullum ipſo iure.
- 4 Iurare per metum compulſus, mortaliter peccat / ſi ante abſolutionem id iuramentum uiolēt.
- 5 Intellectus. cap. inter cetera. 22. q. 4.
- 6 Metus cadens inconstantem uirum irritum facit matrimonium / ex propria actus natura, non tantum ex conſtitutione humana.
- 7 Metus matrimonium irritum facit, etiam ſi contrahens dederit cauſam metui.
- 8 Metus contractum coniugalem uitiat / etiam ſi quis cogatur incertam ex certis uxorem ſibi accipere.
- 9 Conſuetudo an poſſit inducere / ut in electionibus eccleſiaſticis incertus ex certis eligatur.
- 10 Teſtibus paucioribus metum probantibus an ſit danda fides / index attenta perſonarum & rerum qualitate hoc ipſum arbitrabitur.
- 11 Vni teſti metum teſtificanti non creditur.
- 12 Metus proteſtatio neceſſaria non eſt: plurimum tamen coadiuuat timoris probationem.

SECUNDAE PARTIS.

quamuis pactum. de pact. in. 6. super glo. versi. nō vi. Bald. in. c. 2. de iureiur. Corne. in auth. sacramēta. pe. & fi. col. C. si aduers. vend. & Iacobi. ibi. 1. col. Fortu. in tract. de vlti. fine. illat. 22. col. 6. licet Abb. in hoc contrarium teneat. in. c. cum contingat. col. 2. quem Alti. ibi sequit. 3. notab. de iureiur. Feli. in c. 2. eo. tit. Frac. in. d. c. quāuis pactū. 6. col. dicētes, non esse necessariā absolutio- nem ab hoc iuramento, quod prae- stitum fuit per metum in contractu in ualido. Nam & si quo ad inferentem metum, iuramentum in effectu non obliget, quia actus rescindi potest: in- terim tamen quo ad deum est obliga- tio: ideo necessaria est absolutio, vel re- misio illius, pro quo Deus, vt testis, in- tercessit. c. 2. de iureiur. Tho. & For. in d. locis. Sat enim est, q̄ possit hoc iura- mentū seruari sine interitu salutis aeter- nae, vt in. d. c. si vero. pbat. ex hac vero ratione metus dat̄ facillime a iuramēto absolutio. sic Cicero. verba sunt expli- canda: dū is lib. 3. de officiis existimat, iuramentum latroni, aut praedoni prae- stitum seruādum non esse, frequētius tamen Abb. opinio admittitur apud praetorij Regij iudices. In matrimonio tamen id locum non habet, propter li- bertatem consensus, quae in eo contra- ctu, ex natura eius, a sui primordio, requiritur. Iuramentum vero forti- tur naturam, quae a primordio inest actui, in quo praestatur. l. fina. C. de non nume. pecu. quam putauit Abb. esse singul. in. c. cum contingat. supra citato. num. 14. Bald. in. c. cum omnes col. pe. de const. & iure Canonico eam procedere, absq; absolutione iuramen- ti optime comprobatur. Fortun. in. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. vbi nu. 15. dicit, exceptionem nō nume

CAP. III.

ratæ pecūniæ opponi posse cōtractui, etiā iurato, quia exceptio illa propria est ipsius iuramenti, non tantum con- tractus. Sic ergo in nostro casu iura- mentum adhærens coniugio per metū contracto, ita habet illam conditionē, si liber cōsensus interueniat, sicuti ipse coniugalis contractus. Ideo cum ipse liber consensus deficiat, ad iuramentū in hoc casu requisitus, ipsum iuramen- tum nullū est ipso iure. idem tenet. gl. per text. ibi in dict. c. significauit. Nec iuramentum defectum consensus sup- plet. vt not. in. cap. fin. de procur. in. 6. Qua in re male videtur loqui Abb. in cap. 2. de his quæ vi. col. 3. dicens, quod is, qui matrimoniū cōtraxit per metū, iuramēto praestito, tenetur stare illi ma- trimonio, vel saltē nō agere cōtra iura- mentū, donec sibi detur ei⁹ absolutio: sic intelligens. tex. in. c. inter cetera. 22. q. 4. quo probari videtur, matrimoniū metu contractum, iuramēto praestito, esse validum. Et quamuis aliter intelli- gat illum. text. scribit tamen Fortu. de vlti. fine. illat. 21. col. 9. iuramentū obli- gare ante absolutionem: matrimoniū vero non valere. Additq; iurantem nō peccare mortaliter, etiā si ante abso- lutionem iuramenti cum alia contra- hat matrimoniū. quibus ego non con- sentio, etiā si Thom. in. 3. sent. dist. 39. art. 3. Fortunio valde suffragetur. Qui tamen subdit, ad matrimonium non sufficere simplicem cōsensus: sed esse necessarium liberū consensum: ad iura- mentum vero sufficere simplicē con- sensum, & ob id etiā metu factum in- terim, dum absolutio non praestatur, obligare iurātem. Sed compertum ha- beo, iurantem aliquid agere, per metū cadentē in constantem virum, mortali- ter peccare, si id iuramentū violet ante abso-

absolutionem impetratam, casu quo iuramentum obligat, & absolutione indiget. Cardi. Anto. & Imol. in. c. verum. de iureiur. Cald. & Abb. col. fi. in. c. si vero. eo. tit. Archid. in. c. habemus. 22. q. 1. Thom. 22. q. 98. arti. 3. Caiet. 22. q. 89. arti. 7. vers. astantem. quâvis glo. Anch. & Abb. in. d. c. verum. & Fortu. in. dict. illat. 21. teneant, non committi ex hoc peccatum mortale. per text. in. d. c. verum. qui iuxta Thom. sensum id tantum dicit, non esse sic iuramenta violantes, in exteriori iudicio puniendos eadem poena, ac si crimen mortale commisissent, non tamen sequitur ex hoc, eos mortaliter non peccare. Nec opinor. opi. glo. esse magis communem, etiam si Imol. ibi. id asserat. Non obest huic opi. quam modo probauimus, dicere eum, qui metu cadenti in constantem virum iurauerit, periurum non esse, licet id, quod iurauerit facere, minime agat, adhuc absolutione non obtenta, eo quod defecerit intentio obligandi.

Hunc etenim defectum intentionis ecclesia non praesumit, ne mortale crimen praesumat. Is enim, qui iurat metu, simpliciter consensum exhibet, quem si non exhiberet, peccaret mortaliter: cum adducat falso Deum in testem. ex Caieta. 22. q. 89. arti. 7. dubio. 2. in quo Abb. manifestissime errauit. in. cap. si vero. col. fi. de iureiur. Ex quibus, in hac. q. quam in coniugali contractu tractamus, dubio procul peccaret mortaliter, qui non impetrata a iuramenti vinculo absolutione, aliam in uxorem acciperet: si verum esset, iuramentum istud valere ante absolutionem. quod aduersus Fortu. vrget. Nec matrimonium interim valet, resagante Panor. quia iuramentum in coniugali contractu praestitum, illam propriam conditionem sortitur:

si liber adsit consensus: alioqui nullum effectum id iuramentum habet, propter prauium, atque omnino spontaneum consensum, quem hic contractus exigit.

Non obstat. tex. in. cap. inter cetera. quem Gratia. Augusti. ad Seuerum, tribuit. Ego vero non satis certus sum, quis fuerit illius canonis auctor. In quo tamen non dubitatur, an matrimonium metu contractum fuerit firmum, nec de irramenti vinculo, quo ad matrimonium. Sed praecipue ibi tractantur duo. Primum, an iuramentum praestitum, de non alenda matre, nec alendis sororibus, esset licitum. Et respondet Augusti. id illicitum esse. Secundum, an ille, qui praestitit iuramentum concubinae, de ea ducenda in uxorem, ac de matre, & sororibus non alendis, possit, si velit, postea concubinam in uxorem sponte ducere. Et dicitur, matrimonium esse in deo firmum, & stabile. Et erat dubium, propter tot flagitia in ipsa contractus promissione commissi, & quia illa fuerat promittentis concubina. Quod ex responsionis ratione constat, dum dicit. Quia non est peccatum eam, quam prius habuerat in concubinam, postea in uxorem accipere. Vnde in illo text. post promissionem metu factam, matrimonium fuit libere contractum. & dubitatur, an ille, qui iurauit, posset matrimonium cum concubina contrahere: non an teneretur ex illa coacta promissione. ita equidem ille text. est intelligendus: quicquid. glos. ibi. & in capi. 2. de his quae vi. aliter dixerint. Sensit vero hunc intellectum. Fortu. in dict. illat. 21. col. 8.

Ex his illud constat, matrimonium metu contractum, nullum esse ipso iure ex propria actus natura, non tantum

SECUNDAE PARTIS

ex constitutione ecclesiae, quod probatur, consensus liber est precise necessarius adhuc contractum. c. tua. c. cum locum. de spons. hic autem consensus liber non est, ubi metus cadens in constantem virum concurrat. Igitur ex natura sua matrimonium metu contractum, est nullum, quod Scotus asserit. in. 4. dist. 29. q. 1. sentit Thom. ibi col. 3. dicens, metum repugnare, & omnino contrarium esse contractui coniugali. Nam quavis consensus adsit simplex, quia tamen liber non est, non tenet matrimonium. Non sic per metum vanum, ac leuem consensus liber impeditur, secundum eos, quorum opi. esse receptam communiter testatur Almain. in. 4. dist. 29. col. 4. licet Duran. q. 2. Paluda. col. 3. & Ioan. Maior. q. 1. col. 7. in. d. dist. 29. teneant, metum cadentem in constantem virum, hunc matrimonij contractum irritum facere, potius ex constitutione ecclesiae, quam ex natura rei. Atque eodem modo, ex humano iure metum cadentem in constantem virum, a leui distingui.

7 Caterum haec ipsa diuini, & humani iuris conclusio, matrimonium metu contractum nullum esse: procedit etiam si metum passus dederit coactioni causam. l. nec timorem. §. 1. ff. quod met. caus. glo. per text. ibi communiter recepta. in. c. veniens. in. 2. de sponsa. quem text. ad hoc dicit singul. Feli. in. c. cum inter. num. 20. de excep. idem probat. glo. in. d. c. 2. de his quae vi. optimus. text. in. c. quia diuersitatem. de concess. praeb. ubi impeditur excusatur, etiam si dederit causam impedimento: cum illa culpa directe non tendat ad impediendum. Sic nec in matrimonio culpa tedit directe ad coactionem, seu ad metum inferendum, quae text. dicit esse me-

217 CAP. III.

liore iuris. Ias. in. §. rursus. de actio. nu. 26. ubi Ludo. Gomez. explicat. nu. 15. Feli. in. c. 1. de praescri. & Fran. Bald. de praescrip. 1. part. 6. part. princ. casu. 22. ad id etiam plurimum conducit. glo. in. l. athletas. §. 1. ff. de excus. tut. dicens, inimicitiam esse iustissimam causam recusandi iudicem, testes, & similes, etiam si recusans dederit causam inimicitiae, modo id non fecerit data opera, ut recusaret, quam glo. ibi approbat. Doct. idem not. Abb. & Aret. in. c. repellantur. de accus. Abb. & Feli. in. c. de cetero. de senten. exco. Abb. Imol. & Deti. nu. 19. in. c. ut debet. de appella. Ripa, qui hac opi. esse communi. asserit. in. d. c. 1. de iud. nu. 14. possetque id pluribus comprobari, quae adducit Feli. in. c. quae in ecclesiarum. num. 67. de const. Hippo. in. l. 1. §. cum quis latrones. ff. de quaestio. nu. 18. & ante alios idem notauit Innoc. in cap. cum. l. & A. de re iud.

8 Secundo procedit haec principalis conclusio, non tantum quando quis per metum cogitur contrahere coniugium cum certa foemina: sed etiam si quis cogatur incertam de certis vxorem accipere: nempe alteram ex filiabus Sempronij. Hoc enim coniugium nullum est, quia ad illud deficit consensus liber, quod manifesta ratione patet. Nam is, qui ita contrahit, matrimonium cogitur contrahere cum ea, cum qua cessante metu non erat contrahiturus, quia neutram volebat in vxorem accipere: coactus tamen alteram ex illis in vxorem recepit: ergo inuitus, non libere in illam consensit, notat Bald. in cons. schismatis. col. 4. Fort. in tract. de vlti. fine. illat. 21. col. 13. per text. in. l. si optio. ff. qui & a quib. notat etiam Deti. in. c. licet. col. penul. de electio. quam sententiam miro ingenio comprobatur Barto. Philipp. Lusitanus, in. c. scindite corda vestra

vestra. de poenit. dist. 1. in. 5. relectionis parte. quāvis contrarium teneāt. Abb. in. c. cum terra. de elect. col. 2. Zochus, & Prap. in. c. Cum locum. de spons. penul. col. Feli. in cap. in praesentia. de probat. nume. 37. Chosmas. in pragmat. sanct. tit. de electio. §. ad tollendū. vers. libere. Imol. in. c. tua. de spons. 15. col. Ias. in. l. Titia. col. 3. ff. de verb. oblig. 9 Ioan. Lupi. in. cap. per vestras. 3. not. §. II. de donat. Sylua nupt. lib. 2. nu. 119. E quibus, qui primas obtinet, Panormi. ab electione ad matrimonium argumentatur dicens, consuetudinem non posse tollere libertatem in eligendo. dict. cap. cum terra. & tamen potest illa inducere, vt ex certo genere personarum fiat electio. c. cum dilectus. de consuet. Igitur non censetur sublata libertas in matrimonio contrahendo. quando is qui cogitur contrahere, potest ex pluribus, & certis foeminis, sibi vnā eligere. Cui argumētationi facillime satisfieri potest. Fateor etenim consuetudinem non posse tollere libertatem in eligendo, ita vt ipsa electio, quā praemittitur, omnino tollatur. vt in dict. cap. cum terra. probatur. Nam si collegio ibi permissa erat electio, nec ius eligendi erat consuetudine sublata, non potuit inducere consuetudo vt eligentes duos eligerent, quorum vterq. posset a principe, vel Patriarcha, reprobari, quib⁹ electi erāt praesentandi. Id enim esset, ius electionis permissae omnino tollere, ac ex diametro ipsi electioni repugnaret. Nec tamen negat ille text. posse consuetudine introduci, vt eligētes duos eligant, quorum alter possit a principe, vel Patriarcha probari. Quod in Hispania fit in electionibus, quā in regno Granatā a canonicorū collegio fiunt: siquidē eli-

gūtur duo, quorū alter a principe admittitur. At consuetudo, quā de certo genere personarū eligere induxit, non tollit libertatē electionis: cum & ab initio fuerit voluntarium ita eligere, ac demum si necessarium est, id contingit de iure, quod quidem ius id potest efficere. Sicuti statuere potest, electionem faciendam esse, ex constitutis in sacerdotio. Non enim ex hoc tollitur libertas eligendi. Nec mihi placet quod Fortuni. opinatur, non posse consuetudine induci, vt alter ex duobus eligatur: cū inter duos electio optime contingat: atq; ista restrictio a lege fiat, nec repugnet electionis conditioni, vt constat. Et praeterea, vt Panormita. & sequacibus respondeam, id constanter affirmo, in matrimonio diuersum quiddam ab electione esse: cum adeo liberum consensum exigat, vt nec lege ipsa constringi possit. Imo ex hac libertate consensus existimo, constitutionem procuratoris, ad causam matrimonialem tractandam, esse nullam ipso iure, si metu fiat: quo quidem casu admitto libenter decisionem Hostien. qui in cap. 2. de his quā vi. dixit generaliter, constitutionem procuratoris metu factam esse nullam ipso iure, per text. in capitulo accedens. de procurato. quem dicit singu. esse Roma. sing. 753. hoc tamen minime probat vt testantur Abb. in dict. cap. 2. & Roma. singul. 124.

Metus autem probari potest ex coniecturis, & per testes. Barto. in. l. ob turpem. ff. de condictio. ob turp. caus. 10 not. Nouiores. in. l. interpositas. C. de transactio. & Parisi. consil. 58. volumi. 4. nume. 68. Imo dicebat Innocen. in capitu. super hoc. de renuntiationi. potius esse credendum duobus testibus

SECUNDAE PARTIS.

testibus asserentibus, metum in actum illatum fuisse, quā centum dicētib; libere actum gestū. Hi enim, qui deponunt de metu, id quod asserunt sensu corporeo percipere potuerūt. illi vero, qui testantur, actum sponte, ac libere gestum fuisse; cum sit res in animo recondita, nō potuerunt id sensu corporeo percipere. notat. Abb. in. c. primo. de his quæ vi met. ve. caus. fiunt. Corset. in singulari. vers. mille testes. consulens. ab hac opinione non esse recedendum in iudicando, quā cōmunem esse, fatetur Deti. in. c. fi. col. fi. de appe. Sed cum interior volūtas ex signis exterioribus cognosci possit. cap. fi. de renūt. in. 6. l. dolum. C. de dolo. potest liber consensus percipi optime a testib;. Ideo pensare debet iudex vtrinq; rationes, et causas quas ipsi testes pro suo testimonio reddiderint: his enim pēsatis quibus maior sit exhibenda fides, arbitritur. secundū Ias. in. l. interpositas. C. de transf. num. 5. sensit Ang. in. l. fi. in princ. ff. quod met. caus. & Deti. in. d. c. fi. quod si pares sint vtrinq; rationes, & tractetur de re propria metum allegātis amittenda, deq; eius incōmodo. Innoc. sententia erit seruanda. ex Altiat. de præsumpt. reg. 3. præs. 7. deniq; iudex attente omnia examinabit, vt Innoc. sequatur. erit enim arbitrio iudicis relinquendum: an metus sit legitime probatus. Innoc. Abb. & doct. in. c. cum dilectus. de his quæ vi. quos sequitur Parisi. conf. 60. num. 25. vol. 4. Nec mihi persuaderi potest, soli vni testi testificanti, metū in actu intercessisse, integram fidem esse adhibendam, etiam si rationem proprii testimonij reddiderit. Id enim est contra iuris regulas dicentes, in ore duorum, vel triū stare omne verbum, c. licet, c. veniens,

CAP. III.

1. de testi. l. vbi numerus. ff. eod. licet Capo. caut. 144. contrarium asserat, quem iure optimo impugnat. Andr. Altiat. in. dict. præs. 7.

12 Verum ista probatio metus plurimum coadiuuatur ex protestatione facta per allegantē metum, imo si fiat in ipso actu aduersa parte præsente, nec contradicente, probatur metus ex pramissa protestatione. tex. et glo. ibi. in. c. Lothari. 31. q. 2. notat post alios Ripa. in. c. cum. M. de const. num. 91. Sin vero fiat ante actum ex causa tamē legitima, etiā ex intervallo actus gestus præsimitur metu expeditus. ita Abb. in. c. 1. de his quæ vi. Deti. in. c. fi. de appellatio. optime Ripa. in. d. c. cū. M. nu. 101. quo fit, vt quāuis utilis sit protestatio facta per patientē metum: non tamen est necessaria ad ipsi actus metu facti recisionem. glos. Abb. & alij. in. d. c. 1. vers. timore. gl. in. d. c. Lotharius. verb. innotuit. Innoc. in. c. ex ratione. de appe. sensit Bart. quē ibi sequitur Ias. in. l. 2. §. quod dixim. ff. si quis caut. Deti. in. c. fin. de appe. Ludouii. Gomez. in reg. de annali. poss. q. 76. dicens, ita in summo. Romanæ vrbis prætório iudicatum fuisse. Idem notat. Alexā. in. l. qui in aliena. §. fi. col. 3. ff. de adqui. hæredi. Barba. in. cap. plerūq; de rescrip. tametsi Imol. in. c. fi. de appella. Frac. in. d. c. ex ratione. 6. col. ac sibi parū constās Alexand. in. l. de pupillo. §. si quis. col. 9. ff. de noui. oper. nunt. asserāt necessariam fore protestationē, quando ex facto tertij contingit impedimentū opponi, aut metū contrahenti inferri. Esse tamen vtilem hanc protestationē ex causa metus, non negamus, quæ fieri debet coram viris honestis & publice. Quod si nō audeat metum patiens protestari publice, secrete id agat Bald. Angel.

Angel. Paul. & Imol. in. l. qui in aliena. §. i. ff. de acquirē. hared. & Ripa. in. d. cap. cum. M. num. iis. Sed si nec secrete valeat protestari, sat erit postea probari metum. Iuxta glo. & Abb. in. d. c. l. Gerard. singu. 81. Hoc tamen ideo notauimus, vt res tutius agatur. Satis enim est, metū probari, etiam si nulla fuerit prēmīssa protestatio.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Metus pracedēs purgatur ex cohabitatione spōtanea.
- 2 Metus inferendi prāsumptio / est iusta causa deponendi feminam in loco honesto / ut libere consentiat matrimonio.
- 3 Metus reuerentialis, an impediāt matrimonium carnale. & num. 5.
- 4 Metus solus reuerentialis, non rescindit ceteros contractus.
- 5 Intellectus ad text. in. l. si patre cogente. ff. de ritu nuptia.
- 6 Metus reuerentialis impedit matrimonium contrahi ex tacito consensu.
- 7 Metus reuerentialis, an impediāt matrimonium spirituale?
- 8 Nullam in hoc differentiam esse inter matrimonium carnale, & spirituale, contra cōmunem.

§. SEXTVS.

1 **M**ETVS Tamen purgatur per spōtaneam cohabitationem tantitēporis, ex qua possit prāsumi sublatā fuisse timoris causam & spontaneum cōsensum accessisse. tex. secundū Ioan. Andre. Abb. & Præpo. ibi. in cap. ad id. de sponsa. vnde secundum eos cohabitatio per annum & dimidium. in illo tex. potius ad factum, quam ad ius pertinet. quod sensit. glo. ibi, dum ponit carmen illud, Effuge cum poteris, ne consensisse puteris. & Oldral. consi. 35. dicens, cohabitationem metum expurgare, quan-

do illa cohabitatio contingit postquā causa metus recessit. probat. text. in. capitu. i. de his quæ vi. vbi constat, metum durare interim dum durat causa metus: idem notat Cald. in consi. i. de his quæ vi. & Bart. in. l. si ob turpē. ff. de cōdictio. ob turp. caus. si. col. dicens contractum factum ab vxore prāsumi metu gestum, etiam ex intervallo, si maritus vxorem percusserat, ex eo quod illi cōtractui nolebat consentire. Secus tamen dicendum est, si maritus vxorem ob aliam causam verberasset. quod explicat Mathæ. Ab Afflictis de cis. Neap. 246. Ergo dum durat causa metus semper prāsumitur metus. & potest hoc ipsum cōprobari ex pluribus, quæ adducit. Deti. consi. 219.

Ex hoc libero consensu, qui ad matrimonium exigitur, deducitur, iudicē timentem libertatem consensus in aliqua fœmina impediēdam fore, id agere debere, vt fœmina illa in loco honesto, ac tuto deponatur, vbi libere valeat consensum proprium exprimere. text. optimus. in. c. cū locum. de spons. non tantum quando inter duos viros esset cōtentio super matrimonio, cum illa fœmina cōtracto, vel cōtrahendo: sed etiā vbi inter duos nulla contentio sit, si iudex intelligat, fœminæ consensum liberū impediri, quod probatur. in. l. 3. in fine. ff. de lib. homin. ex hi. Hinc dicebat Paul. Castrēs. consi. 127. i. volu. quod si mater legitima tutrix filiæ, ipsam filiam impuberem, tradere in spōsam alicui promissit, debet iudex illam puellam in loco honesto deponere, ad effectum, vt in ætate perfecta, cui velit libere nubat. refert, & sequitur Aymō Sauillia. consi. 190. dicēs, adhuc matrē manere tutricē, etiā si ipsa filia deponatur, iuxta consi. Pauli.

Ceterū,

SECUNDAE PARTIS.

3 Cæterum, cū de libero consensu agamus, scire oportet, num metus ille, qui contingit ex obsequio, & reuerentia, quæ prælatis, parentibus, & superioribus debetur, matrimonij cōtractum impediatur? Et glo. in. c. præsens clericus 20. q. 3. tenuit, nō impediri propter istū metum matrimoniū carnale, quāuis spirituale, quod in religionis professione contrahitur, impediatur. Primū probat ex. l. si patre cogente. ff. de ritu nuptiarum. Secundum, per text. in. d. cap. præsens clericus. 20. q. 3. cuius. glo. distinctionē dicit peregrinam. Ias. in. §. quadrupli. de act. num. 62. Ego. tamē distincte hoc tractabo, vt expeditior sit huiusce rei intellectus. Prima enim illius. glo. assertio probatur in. d. l. si patre cogēte, propter quā idē notat Abb. in. c. veniēs. in. l. de spōsa. Præp. in. c. cū locū. col. 4. eod. tit. Cal. consi. 1. titu. de sponsa. Host. in summa. titu. de matrimonio. §. penul. vers. nunquid coactio. & Imol. in. c. tuæ. de sponsa. col. antepe. Sed cum in matrimonio maior sit exigenda libertas, quā in cæteris cōtractibus, notandū est, cæteros cōtractus nō esse rescindēdos, ex solo metu reuerentiali, nisi præcedētibus minis illatis ab eo, q. solet, quod minas, exequi. Bar. in. l. l. §. quæ onerāda. ff. qua. re. actio. nō det. quāuis. glo. ibi indistincte dixerat cōtractus ex hoc metu rescindendos esse. Sed intelligēda est vti Bart. eā intellexit, quē sequitur Abb. in. c. cum contingat. de iureiur. col. 1. idē Abb. in. c. cum dilectus. de his quæ vi. & in. c. 2. col. 2. eod. titu. Alex. in. l. si cum dotē. §. eo autē tempore. ff. solut. matrimo. col. pe. Ias. consi. 3. num. 6. l. volu. Roderic. Xuares. in alleg. 24. ad finē. eandem opinio, sequuntur profitētes esse cōmunem, Soci. consi. 263. 2. vol. Ripa,

vis patris de pactu. l. 6. in 3. p. b. r. t. e.
Heclerionys. 9. 7. numero. 7. ubi
9. c. c. l. s. i. v. CAP. III.

lib. 3. resp. cap. 15. col. 3. & 4. Iacobi. & Curti. Iunior. præter alios ibi. in. l. interpositas. C. de transact. fi. col. Feli. in. c. causam matrimonij. de offi. deleg. 2. col. Georg. Natanus. in. c. quamuis pactum. de pact. in. 6. col. 11. Anto. Capicius. decis. Neap. 159. nu. 34. & Alti. in. c. cum cōtingat. in princ. de iureiur. Hi vero omnes, quos dixi fateri hanc opi. esse cōmunem, eandē intelligunt, nisi enormis læsio in contractu contingat, cum metu obsequij, & reuerētiæ. Hoc enim solum etiā minis nō probatis, sufficiet ad rescindendū contractū. quod eleganter notauerat Areti. consi. 24. col. 2. etiam si iuratus esset contractus. quem sequitur Aymon Sauillia. cōs. 11. col. pe. & id optime probat Paul. Castrensi. consi. 174. nu. 4. lib. 1. ex tex. in. l. si superstiti. C. de dolo. Quæ omnia nec temere adduxim⁹: sed vt matrimonio cōtractus nullus omnino sit, eo casu, quo cæteri contractus ex hoc metu sint rescindendi, quod est ab omnibus receptum, qua in re nō est admittenda sentētia. Ioan. Ignei, qui in. l. 3. §. eleganter. num. 176. ff. ad Syllani. dicebat, matrimonij cōtractum ex solo metu reuerentiali, nullum esse, ac si ex alio metu cadenti in constantem virum esset contractum. Pro qua opi. retorquet. l. si patre cogēte, dum, eo autore, lex illa dicit, contraxit tamen matrimonium, quod inter inuitos contrahitur. Igitur filius, qui patris reuerentia cogente, matrimonium cōtraxit, non liberum, sed coactum matrimonium contraxisse videtur: quod nullo pacto valet. & dum subdit. l. illa, maluisse hoc tamen videtur: eam interpretatur, quando filius nouo consensu, saltem tacito, ratum habet matrimonium cōtractum, metumq. purgat. Hæc quidem interpretatio

pretatio inconcinna est, deceptūq; opinor. Ioan. Igne. virum alioqui doctissimum, falsa illius legis lectione: si quidem in Pandectis Florētinis ita text. ille legitur, contraxit tamen matrimonium, quod inter inuitos non contrahitur. Atq; hæc lectio vulgo receptissima est. Nec etiam placet. Ioan. Ignei. opinio, dum aduersus cōmunem opinatur, quemlibet actum, metu reuerentiali gestum, rescindendum fore. Illud tamen adnotandum est, matrimonium ex tacito consensu filij præsentis, nec contradicentis patri pro eo contrahenti, iuxta, cap. 1. in fine. de desponsa. impub. in. 6. minime tenere, quando filius tacuit, propter metum reuerentialem patris, alias non taciturus.

Hic enim consensus in tacente præsumptus, facile eliditur: cum expressus non sit Bart. hoc sensit. in. l. quæ dotis ff. solut. matri. penul. col. Anto. Abb. & Feli. in cap. nōne. de præsumptio. Feli. ipse melius. in. d. cap. causam matrimonij. col. 3. idē Feli. in cap. cum omnes. de consti. num. 12. Altiat. in dict. cap. cum contingat. in princ. Hippo. singul. 147. Secunda dictæ. gloss. conclusio, matrimonium spirituale, & sic religionis professionem, nullam esse, ex solo metu reuerentiali. probatur in dict. cap. præsens. & in cap. puellæ. 20. q. 1. cap. cum virum. de regul. vbi notat Antoni. Puellæ enim, quæ non audent contradicere patribus imperantibus religionis ingressum, propter parentum reuerentiam sæpissime profitentur inuitæ. hanc ipsam opinionem. sequuntur Angel. col. 4. & Ias. nu. 62. in. d. §. quadrupli. dicit sing. Hipp. in. l. vii. C. de rap. virg. nu. 43. & in sing. 347. Imol. & Alex. in. l. si cum dotē. §. eo autē. ff. soluto matrimo. col. penul.

Imol. in cap. tuæ. de sponsali. col. penulti. Ias. consi. 3. col. penul. in. l. vol. & Roderi. Xuares. allegat. 24. Sed ista opinio, licet videatur cōmunis, non tamē procedit. Tāta enim libertas in matrimonio carnali requiritur, quanta in spirituali. c. cum locum. de spons. & tamen carnale matrimonium ex hoc solo non est irritum: ergo nec spirituale. & ita Abb. tenet nullum in hoc esse delictum: sed ex hoc solo metu non esse retractandam professionem asserit: in dict. cap. cum virum. Roma. in. dict. §. eo autem tempore. Præpo. in dict. cap. cum locum. 4. colū. Feli. & Deti. in cap. causam matrimonij. de. offi. delega. idem sentit Barto. in dict. §. quæ onerandæ, dum allegat. cap. accedens. de conuers. coniuga. gloss. etiam in dicto cap. præsens. hanc eandem sententiam probat, dum. l. si patre cogente. intelligit in metu leui. illum vero canonem: in dicto cap. præsens. intelligere videtur, in metu, seu coactione graui: non ergo intelligit illum text. in solo metu reuerentiali. Quæ omnia, si exacte perpendantur, eo tendunt, vt nulla sit constituenda differentia, inter matrimonium carnale, & spirituale: sicuti contendit. Ioan. Igne. in dict. §. eleganter. nume. 166. tametsi vtroq; casu nitatur probare, ex solo metu, quem reuerentialē, docendi causa, appellamus actū esse rescindendū. Nos vero opinio. quam, alios sequuti, probauimus in matrimonio carnali, in spirituali matrimonio verā esse profiteri, id autē, quod supra de minis concurrentibus cum metu reuerentiali diximus, locum habet in precibus importunis. auctore Matthæ. de Afflictis. decisio. 69.

SECUNDAE PARTIS. EX. §. SEQUENTI.

- 1 Error personæ / conditionis / alteriusue qualitatis / an impediatur matrimonium.
- 2 Matrimonium uerum contrahitur, inter duos habiles licet eorum alter subesse impedimentum falso opinetur.
- 3 Dolus dans causam matrimonio, an illud irritum faciat.
- 4 Matrimonium contractum / lite pēdente super primo, quod nullum est / ualet / etiam si alter ex contrahentibus credat primum matrimonium ualidum esse.
- 5 Poena a contractu matrimonij omnino reiicienda est.
- 6 Arra in contractibus / quid sit.
- 7 Arra in sponsalibus permittitur / sine tradatur in quantitate / sine in specie.
- 8 Arrarum traditio / permittitur in sponsalibus / etiam si utriusque fiat.
- 9 Arrarum traditio in sponsalibus, cuiuscunque sit quantitatis licita est.
- 10 Arra, si tradantur / permittuntur in hoc contractu promissa uero excluduntur.
- 11 Arra matrimonio sequuto / ad dantem reuertuntur eo uero eius culpa non contracto / amittuntur.
- 12 Arra apud Hispanos quæ sint. Atque ibi de donatione propter nuptias.

§. SEPTIMVS.

EX HAC ipsa libertate consensus, quæ ad matrimoniū exigitur, illud notandum est, matrimoniū contractum per errorem personæ, vel conditionis, minime ualere. tex. in. cap. 1. 29. q. 1. Tollit enim hic error consensus libertatem. Imo nihil efficacius cōsensui aduersatur, quam error. l. si per errorem. ff. de iuris. omni. iudi. l. alioqui. ff. de contrahen. emptio. Is ergo, qui contrahit cum Maria credens esse Catherinam, minime consentit in matrimoniū cum Maria. Item qui cōtrahit cum ancilla credens eam esse liberam, nullo pacto in coniugium consentit. capi. 2. de coniu. seruo. & Magist. in. 4. distin. 30.

Si tamen liber comperta alterius ser-

CAP. III.

uitute debitum coniugale reddiderit, aut exegerit, matrimonium probare censetur: atque ex hoc tacito consensu matrimoniū perfectum efficitur. glo. cōmuniter recepta per text. ibi. in. cap. vlti. de coniug. seruo. tradit Henric. in cap. proposuit. eo. titu. & est magis communis opinio auctore Syluestro. verb. matrimonium. 8. q. 3. idem probat Regia. l. 11. titu. 2. part. 4. quæ qui dem opinio poterit confirmari ex his, quæ dicemus huius partis cap. 4. nu. 3. & sequentibus. Prius tamen quam ad alia in hoc erroris tractatu accedamus, libet aliqua circa conditionis errorem prænotare.

Primū, minime impediri matrimoniū ex errore libertinæ conditionis: si quis etenim cū libera, quæ libera est, matrimoniū ignorāter contraxerit credens, eam liberā, & ingenuam esse, nihilominus matrimoniū tenet: ut Syluester notat dict. verb. matrimonium. 8. q. 2. nu. 7. post Archid. in summa. 29. q. 2. in princip. idem tenet Henric. in dict. cap. proposuit. col. 1. post Vincent. Ioan. And. & alios ibi.

Secundo hac in re notandū est, seruum matrimoniū cum libera contrahentē domino sciente & consentiente, non effici ex hoc liberum: si ipsa famina, cū qua matrimoniū contrahitur, itidē sciebat mariti seruitutē. Quod si ipsa ignorās seruitutē hanc contrahat cum seruo matrimoniū domino præsente, seu sciente: nec tamē seruilē conditionē liberæ fœminæ reuelante: tūc seruus hic liber efficitur. text. in authē. de nuptiis. §. si vero ab initio. Doct. communiter in. cap. 1. & fi. de coniug. seruo. Regia. l. 1. ad finem. titu. 5. part. 4. Ex quo datur intellectus ad. l. 5. titu. 2. 2. parti. 4. qua uidetur statutum fuisse,

fuisse, seruum matrimoniū contrahentem cum libera domino sciēte, nec contradicente, liberum effici: id etenim est intelligendū quando cōtrahit seruus cum libera seruilē conditionem ignorante, vt in. d. l. i. & in. d. §. si vero ab initio. Verum tamē est in hoc casu matrimonium cum seruo contractum ab ignorante minime valere: etiam si ex hoc contractu seruus efficiatur liber: potest enim ipsa ab hoc contractu discedere. Regia. l. i. titu. 5. part. 4. cuius contrarium notant. gloss. Hostiens. Abb. & Doct. communiter in cap. vlti. de coniug. seruo. & Syluest. dicta. quæst. 2. nume. 5.

Tertio & illud est considerandum, dominum accipiētem in vxorem propriam ancillam: nō efficere eam ex eo solo liberam: imo necessariam esse manumissionem: vti probat tex. in auth. de triente & Semiss. §. vlti. in cuius interpretationem scripsit Fulgo. consil. 212. sufficere ancillæ manumissionem, etiam quo ad filios ex ea conceptos & natos: quod omnino notandum est. Regia tamen. l. 5. titu. 22. parti. 4. & l. i. titu. 13. ead. part. expressim asserit. ancillam liberam effici ex eo quod Dominus eam in vxorem acceperit: eritq; eadē decisio minime iniqua arg. l. matrimonij causa. ff. qui & a quibus. & l. vlt. C. comu. de Manumiss. quæ ad hanc conclus. est maxime notāda.

Quarto animaduertendum est, conditionem illam, si quis sine liberis decesserit, deficere omnino si is decedat relictis liberis, etiam in seruitute conceptis ex matrimonio tamen. text. in. l. ex facto. §. i. ff. ad Trebel. Iuxta communem omnium intepretationem. Ego sane hoc admitterem, quando hi liberi, qui deficere faciunt conditionē,

sibi ipsis adquirūt: vt pote nati ex matre libera: patre vero seruo: secus enim arbitror eo casu dicendum esse, quo domino adquirūt vt nati ex matre serua: & id ex mēte testatoris præsumendum esse censeo.

Quintum his addendum erit, dominum tradentē seruum in matrimoniū etiam scienti eius conditionē, eundem seruum ex hoc liberum efficere, si dotalia instrumenta ad hoc matrimoniū constituerit. text. est in. l. vnica. §. sed si quis homini. C. de lat. libert. toll. gloss. per text. ibi in cap. illud. de præsumpt. vbi Abb. id esse dicendum censet, eo casu, quo ipse seruus hæc instrumenta fecerit præsentē, & tacente domino, nec tamen contradicente: & hoc fauore libertatis inductum esse manifesti iuris est. Hactenus igitur de errore conditionis.

Is autem, qui contrahit cum Maria paupere credens Mariā, in cuius persona nō errat, nec in eius conditione, esse diuitem, in illam cōsentit, & matrimoniū contrahit. Idem in eo dicendū est, qui credit Mariam esse nobilem: cum tamen ignobilis sit. Quia error in qualitate seu in fortuna, non impedit consensum in illam fœminam: qui cōsensus coniugalis est. quod probat text. in dict. cap. 1. 29. quæst. 1. Regia. l. 10. cum seq. titu. 2. part. 4. Bald. in. l. cum Archimedoram. C. vt in poss. legat. Ias. in. §. fuerat. de actio. num. 13. Burgens. in cap. cum dilecti. de emp. nume. 56. Atq; hæc distinctio procedit, quia error tunc impedit actū, quando contingit circa ea, quæ sunt de essentia actus. Sic in matrimonio error impedit illud, quando est circa ea, quæ sunt de eius essentia, nempe circa personas, & circa mutuam corporum potestatem.

SECUNDAE PARTIS.

Error igitur circa conditionem, cum cōtingat circa ipsam mutuam, & liberam traditionem corporum, impedit. Seruus enim sui dominus non est, nec habet liberam potestatem. vt explicat eleganter Thom. in. 4. distin. 30. quæst. 1. col. 3. Hinc potest inferri, illud esse matrimonium, quod inter duos habiles ad id contrahitur, licet alter eorum credat subesse inter eos aliquod impedimētum. Nullus enim est error circa personas nec circa cōditionem ad mutuam corporum traditionem necessariam: cum nullum vere subsit impedimentum. Est tamen in oppositū text. in. l. is qui putat. ff. de adquirē. hared. vbi qui putat, se necessarium haredē esse, repudiare nō potest, & si vere voluntarius hares sit. Ita qui putat, non posse dari corporum mutuam traditionem, nec cohabitationem, propter consanguinitatis impedimentum, errat in substantia cōiugij. Igitur matrimonium non est. Cui inductioni respondeo, in dict. l. opinionem præferendam esse veritati, quia ad illum actum est necessarium, agentem scire ex qua causa, & quo iure eūdem actum agit, vt ibi notat las. 2. col. At in matrimonio non est necessarium, contrahentem illud, certo scire nullum subesse impedimentum ad contrahendum. Sat enim est, illud impedimētum non subesse, & contrahentē consentire matrimonio, etiam refragante lege canonica, quæ illud prohibet inter consanguineos. Iuris equidem canonici est, illum contractum retractare: contrahentis autem est, contractui consentire, quod patet. Nam alias canon in de. vni. de consangu. non puniret consanguineos matrimonium contrahentes, si ex eo q̄ scirent, se cōsanguineos esse,

CAP. III.

nullus esset consensus ad matrimoniū sufficiens, semota iuris canonici prohibitionē. Nam & si consanguineus contrahat matrimonium cum consanguinea, absq; coniugali consensu, certe nō incidet in illius canonis pœnam: ex his quæ dicemus in tractatu impedimenti publicæ honestatis, & ex elegati text. in cap. 1. in principio. de sponsali. in. 6. vbi cauetur, impedimentum publicæ honestatis oriri ex matrimonio contracto inter consanguineos: non alia ratione, nisi quia consensus naturalis ad coniugium, præstitus fuerat a contrahentibus. Qui quidem consensus efficeret matrimonium, ni canones illud impedirent.

Ex his etiam infertur, q̄ dolus contingens in cōtractu matrimonij, circa qualitatem personæ, siue circa fortunā, non vitiat ipsum contractum, etiam si det causam contractui. not. glo. singu. secundū Abb. ibi. in. cap. cum dilectus. de his quæ vi. not. Bald. in rub. de iudic. 1. lectio. col. 2. glo. in. l. a Dino Pio. ff. de ritu nup. quam dixit esse singul. Bald. in. l. 1. col. 2. C. plus valer. quod. agi. Curti. Iunior. in. l. interpositas. C. de transactio. colū. 1. probat idem text. secundum Abb. & Præpo. ibi. in cap. cum in apostolica. de sponsa. vbi mendacium, seu surreptio, non vitiat ipsum matrimonij contractum. Hinc etiam est perpēdendum id quod not. Abb. & Rauena. in dict. capi. cum in apostolica, dicentes, matrimonium secundum contractum lite pendente super primo, quod nullum est, minime valere, si cōtrahens credebat, primum matrimonium validum esse. Videtur etenim omnino fecte, & nō vere, illud matrimonium secundum cōtractum fuisse, quam opin. dicit esse receptam cōmuniter

comunitè Præp. ibi. Ego tamen eam intelligo, in foro interiori, vbi defectus consensus ex eius confessione constare potest. At in foro exteriori, non arbitròr confidenti credendum esse.

Præterea ex hac libertate consensus infertur, non posse pœnam promitti pro matrimonio contrahendo, etiam in ipsis sponsalibus. *tex. in. c. Gēma. de spons. l. neq. C. de nup. l. fi. C. de sponsa. impedit enim liberum consensum timor amittēdi illam pœnam: tametsi non semper timor hic censeatur cadēs in constantem virum. Sed nihilominus est prohibita a iure promissio pœnæ in sponsalibus, & iustissime: non tantū inter contrahentes: sed etiam inter eos, qui ipsos sponsos iure sanguinis attingunt, ita vt timor pœnæ ipsos cōtrahentes iure proximitatis comprehendat. ex mente Abb. & Doct. in. d. c. Gēma. Bart. & cōmunis. in. l. Titia. ff. de verb. oblig. & probatur in dict. cap. Gēma. secundū vnum intellectū si intelligamus, pœnæ promissionē, factā ibi a Gēma matre sponsæ. vt frequentius intelligitur ille *tex.* probat idē *tex.* in. c. accedēs iuncta gl. de procura. Imo etiam si pœna promittatur in modica quātitate, nihilominus promissio pœnæ nō valet, Abb. cōmuniter receptus. in. d. c. Gēma. Bart. quē ceteri sequuntur. in. d. l. Titia. Sed quāuis pœnæ promissio, a matrimonij contractu excludatur: arra tamen potest præstari in eodem sponsaliorū contractu. Est enim arra proprie id, quod inter sponsos traditur in pignus cōplendi matrimonij. *text. in. l. aris. & l. fi. C. de sponsa. notat. glo. in dict. c. Gēma. Doct. in. dict. l. Titia. Regia. l. i. tit. ii. part. 4. in prin. ad exemplum eius, quod in venditione, ceterisq; contractibus, traditur, in**

venditionis, vel rei contractæ, argumentum siue pignus. l. ex empto. §. is qui vina. ff. de actio. emp. l. 2. C. quādo lic. ab emp. dis. l. cōtractus. C. de fid. instru. qua in significatione vtuntur hac dictione Terent. ac Plant. ceteriq; latini frequentius teste Gellio lib. nocti Atti. 17. c. 2. Plinius etiam de anulo agens. lib. 33. c. 1. celebratior, inquit, vsus cū fœnore capisse debet, argumento est consuetudo vulgi, ad sponsiones etiā, anulo exiliente, tracta ab eo tempore, quo nōdum errat arra velocior. Quāuis Græci hoc pignus, arrhabona appellant: eaq; dictione, pro obsidibus, vsus est. Q. Claudius. cuius ipse Gellius meminit. Ipsa igitur arra, in sponsaliorum contractu, permittitur. dict. l. aris. l. fi. C. de sponsa. Regia. l. i. titu. ii. part. 4. Non enim ita facile arra cōstituitur, sicuti promittitur pœna: cum arra realiter tradi debeat. Vnde non est mirum, si in matrimonio permittatur: cum maturo cōsilio arra tradatur. Quod locū habet, siue arræ tradantur in quantitate, siue in specie. Præp. in dict. cap. Gēma. col. penul. Bald. & Sal. in dict. l. fi. C. de sponsa. Imol. Cuma. Paul. Areti. nu. 9. & Ias. in fine. in dict. l. Titia. contra Bart. ibi. & Abb. in dict. cap. Gēma. quorum opinio vulgo reprobat. Procedit & hæc arrarum traditio, etiam si vtrinq; fiat. Bald. in. d. l. fi. Areti. nu. 8. & Ias. nu. 31. in dict. l. Titia. quāuis Barto. ibi quem alij cōmuniter sequuntur, vt Ias. fateatur, teneat, arram iure permissam esse, quādo ab altero tantum traditur: alioquin idē esset quod pœnæ promissio, & facillime vtrinq; traderetur. idē notat Abb. in dict. cap. Gēma. Sed probabilior est sententia Bal. Nulla enim videtur constitui ratio differētiæ, quæ

SECUNDAE PARTIS

9 efficac sit, an vtrinq, an ab altero tantum arra tradatur. Nec ita facilis est traditio arrarū, etiam si vtrinq, fiat, si cuti ipsa poenae promissio. Hæc etiam traditio arrarū potest fieri in quacūq, quātitate. ex. dict. l. fi. quæ genericè loquitur. Paul. Imol. Ang. Cuma. & Ias. in dict. l. Titia. num. 21. etiam si Bart. & Abb. in dict. locis, velint arras non posse excedere quantitatem dotis, vel donationis propter nuptias, seu contentam. in. l. iubemus. C. de repud. Est tamen intelligendum totum hoc, quod de arris diximus, in arris promissis, & traditis omnino: nō in promissis tantum, etiam ab altero solum. secundum Barto. Ange. Imo. & Paul. in. d. l. Titia. & Soci. consi. 3. l. vol. post Bart. consi. 45. Quia. l. fi. C. de sponsa. quæ arras permittit, in realitet traditis loquitur. Vnde earum traditio constare debet. Bart. tamen in. d. l. Titia. quæ ibi sequuntur Cuma. Areti. & Ias. & Anto. consi. 70. Abb. in dict. c. Gemma. Paul. in. l. fi. C. de epis. & cleri. dicit, super hac traditione standum esse confessioni illius, qui asserit, se arras recepiſſe, interim dum contrarium non probatur. l. Publia. §. fi. ff. de posi. sed si confessio vtrinq, fieret, maximā esse fraudis præſumptionē. Quæ quidem Bart. distinctio placet. licet Præp. in. d. cap. Géma. 2. q. dixerit, cōmuniter receptum esse. l. fi. C. de spon. non habere locum in arris promissis. & Tiraq. de vtroq, retract. 2. part. §. 7. nume. 55. idem asserat. quod ego non nego: tamē super earum traditione, standum esse confessioni recipientis ipsas arras. cum Bart. contēdam. Vnde non recte dixit glo. in cap. accedēs. de procurato. licitū esse arras vtrinq, promitti in spōsaliorum contractu.

CAP. III.

11 Horum autem pignorum, quæ arras appellamus, illud proprium est, ea amittere eum, per quem stat, quominus matrimoniū sequatur. At matrimonio sequuto ea redire ad dantem, manifestū est. ita Abb. & ibi Præp. col. 5. in. d. c. Géma. dicens hanc opi. cōmunem. quam & Frederi. asserit. consi. 69. contra Hosti. in. d. c. Gemma.

12 Hic tamen illud adnotare libet Hispanos, omiſſa hac arrarum significatione, arras vulgo appellare, donationes factas vxoribus ante, vel post matrimoniū contractū, vt eo consummato, statim eis adquiratur, in præmium pudicitæ iuxta illud Iuuenalis Satyr. 6. Nec illud quod prima pro nocte datur. quod cōstat ex. l. 1. tit. 2. lib. 3. Fori. & l. 50. cū seq. in Taurinis legibus. explicat Xuares in rep. l. 1. tit. 2. lib. 3. Fori. in princ. Nec possunt istæ arras decimam partē bonorū mariti excedere. vt cōstat in dictis. ll. Nec me latet Reg. l. 1. tit. 11. part. 4. antiquitus apud Hispanos, donationē propter nuptias, arrā esse appellatam. Donatio autem propter nuptias differt plurimum ab his donationibus, quas hisce tēporibus Hispani arras dicimus: si quidem donatio propter nuptias est id, quod cōfertur a viro pro matrimonij oneribus, ad similitudinem eius, quod ab vxore ad eadē onera confertur, & dos appellatur. §. est & aliud. inst. de donat. l. cum multa. C. de donat. ante nup. dicit. l. Reg. l. 1. tit. 11. part. 4. Hæc autē donatio propter nuptias matrimonio soluto, etiā postquā fuerit consummatū, redit ad donantem, nec penes vxorē remanet. cap. fi. de donat. inter vir. & vxor. Bald. per text. ibi in. l. 2. C. de bonis quæ lib. Deti. in authē. præterea. C. unde vir. & vxor. col. 8. Aymon. consi. 185. probat. l. Regia.

Regia. 7. & 23. titu. II. part. 4. Vnde mihi nō placet quod notant Ioan. Lupi. in rub. de donatio. inter. vir. & vxor. §. 12. & 24. & Roderi. Xuarez. in. dict. l. 1. titu. 2. lib. 3. fori. in princ. dicentes, donationem propter nuptias, dici in hoc Castellæ regno arras. Id enim quāuis posset procedere attentis Partitarum legibus: non tamē procedit perpenſis legibus Fori, atq; Taurinis.

Illud tamen nō omittam, donationē propter nuptias pro soluēda dote vxori speciali quodam titulo Hypothecæ subiectā esse arg. tex. in auth. siue a me. C. ad velaya. & in auth. vt immobilia ante nup. §. si quis igitur. collat. 5. notāt in specie. Ioan. Lupi. in. dict. rub. §. 17. nū. 16. & Anto. Burg. in. c. peruenit. de empt. colū. pe. Coraf. post. l. filium. C. fami. hercis. nume. 125.

EX. §. SEQVENTI.

- 1 Filius / uel filia / licet honeste exigit patris consensum ad matrimonium: tamen eo non petito tenet contractus coniugalis.
- 2 Legatū uirgini factū, si Titio nupserit / minime amittit / si ipsa legataria alteri nubat ex consensu patris.
- 3 Intellectus ad. l. cum tale §. rescriptum. ff. de conditio. & demonstratio.
- 4 Intellectus ad. l. uidua. C. de nupt.
- 5 Filia contrahens matrimonium sine licentia patris / non potest ab eo exheredari.
- 6 Leges quadam Regia intellectæ.
- 7 Pater cogitur dotem constituere filia, quæ absq; eius consensu, nupsit uiro digno.
- 8 Lex Regia octaua, titu. II. parti. 4. explicatur.

§. OCTAVVS.

ONSTAT Deniq; ad matrimonium esse necessariū consensum, liberū illius, qui cōtrahit, ita vt nec patris consensus requi-

rendus præcise sit. Quāuis enim honestum sit, patrē pro filio impubere matrimonio contrahere, & coniugale pactū inire, c. 1. de despōs. impub. is tamē contractus sine cōsensu filij, tacito, vel expresso, minime procedit. c. 1. §. si. de. despōs. impub. in. 6. Abb. & cæteri. in d. c. 1. de despōs. impub. imo solus consensus filij familias puberis matrimonij contractū perfectū facit. quod locū habet, etiā in filia, c. veniēs. in. 1. de spōsa. c. sufficiat. 27. q. 2. atq; idem probāt vtriusq; iuris interpretes. Leges enim, quæ in filia nubente patris cōsensum exigūt, vt in. l. ea quæ patris. ff. de spōs. etiam si filia vidua sit, & extra patriam potestatē, modo intra vicesimū quintum ætatis annū. l. vidua. & l. in cōiunctione. C. de nup. quæ etiā leges parentum cōsensum exigūt, in ipsis nuptiis filiorum, qui patriæ potestati subditi sunt. l. 2. ff. de ritu nup. l. in spōsalibus. in. 1. ff. de spons. §. l. inst. de nupt. ad honestatē referuntur, nō q; matrimoniū, sine parentū cōsensu contractū, nullū sit gl. in. d. c. sufficiat & in. c. cum virū. de regularib. & c. vl. 32. q. 2. licet Chass. in Gloriæ mūdi Catal. part. 12. confid. 36. velit probare, matrimoniū a filia, absq; patris cōsensu, contractū, nullū esse. quod falsum est, & receptissimæ apud nos sententiæ omnino repugnat. Nec mihi placet q; nouissime probare conatur coraf. lib. 1. miscell. c. 17. dicēs, matrimonium absq; parētum consensu a filiis contractū rescindi sententia posse, modo carnis cōmistio sequuta non fuerit. multo minus recipiēda est opinio Ioan. Oldendorpij qui. 4. claus. actionum. 26. act. septem rationibus nititur probare matrimonium a filiis absq; parentū consensu contractū, nullū omnino esse: is enim subscribit

SECUNDAE PARTIS.

Chassanæo, cui nos palā repugnā?

Honestum tamen est. atq; Reipub. maxime conueniens, filias in nuptiis contrahendis parētum consensum exigere. Nam & Hermione, in Euripidis Andromacha, propria spōsalia patris curæ commissa esse, palam proficitur. Nec virginalis pudoris est, maritum eligere: autore Ambrosio, lib. 1. de Abraham Patriarcha, cap. 9. quem Grati. retulit. 32. q. 2. cap. honorantur. vbi pluribus autoritatibus ipse Grati. hoc comprobatur. Vnde nō miror Sthe-
 2 pha. Bertran, consi. 148. 1. volu. respondisse, legatum virgini factum, si Titio nupserit, non esse caducum, nec amitti, si ipsa virgo alteri nubat, ex cōsensu patris. Honestū enim virgini extitit, a patre consensum exigere, eiusq; voluntatem in matrimonio cōtrahendo sequi: siquidem & inhonesta, atq; impudica foret, si parentis voluntati refragaretur.

Attamen ex præfatis deducitur verus intellectus. ad. l. cum tale. §. rescriptum. ff. de conditio. & demonstra-
 3 vbi probatur, legatum Titia factum, si arbitrato Sempronij nupserit, reiecta conditione, purum esse, atq; valere: cum conditio illa libero consensui aduersetur. Secus tamen dicendum foret, si esset legatum sub conditione, si cum consilio Sempronij, nupserit. Qui enim tenetur cōsiliū ab aliquo exigere, minime obligatur illud sequi. sic, dict. l. intelligunt Paul. consi. 300. 1. volu. Alexand. in. l. turpia. §. 1. ff. de legat. 1. Feli. in. c. ex parte. col. 2. de constitut. Aymon. Sauilli. dicens hāc opi. esse cōmunem consi. primo.

Secundo hinc deducitur, text. in. l. viduæ. C. de nupt. dicentem, filiam
 4 emancipatam, ante vicesimū quintum

CAP. III.

annū non posse secundas nuptias contrahere, sine licentia patris: procedere de honestate, nō de rigore, nec de necessitate. quod tenet gloss. ibi recepta communiter, vt constat ex adductis per. Ioan. a Garronibus. in rub. C. de secund. nupt. num. 69.

Tertio ex præmissis apparet, filiam matrimonium contrahentem in facie, quod aiunt, ecclesiæ, etiam sine licentia patris, non posse iure a patre exheredari. Nemini enim facit iniuriam filia, quæ iure permittente matrimoniū contraxit. At ius canonicum permittit, filiam contrahere matrimonium si ne consensu patris, quia idem ius liberum constituit consensum ad coniugium: quod si filia cōtrahens sine consensu patris posset paterna hereditate priuari, minime auderet libere nubere cui vellet. ita Hosti. Abb. & alij in cap. 1. de despons. impub. latius Ioan. Lupi. in. c. per vestras. de donatio. 3. notab. §. 9. cum sequentibus. Alex. consi. 97. 1. volu. Deti. & Ferra. in. l. nuptias. ff. de reg. iur. Roderic. Xuarez. in. l. 2. titu. de matrimo. lib. Fori. & hæc est communis opi. vt fatentur Abb. in. d. cap. 1. Feli. num. 59. & Deti. num. 36. in cap. ecclesia. de constituti. Ias. in authen. sed si post. col. 2. C. de inoffi. testamen. qui alios ad id allegāt. licet Paul. in dict. authen. sed si post. per text. ibi teneat contrarium. & Bald. Noue. de dote. 6. part. priui. 16. num. 6. Sed assertio communis locum habet, etiam si filia nubat turpi, vel indigno, ante ætatis annum vigesimum quintum, etiā si pater vellet eam tradere in vxorem æque digno viro, & honesto, congrua sibi constituta dote: ob hanc libertatem, quæ in coniugali consensu requiritur. Potius enim permittenda
 est

est hæc iniuria, quæ patri fieri videtur indirecte, quam quod libertas matrimonij impediatur, ita Imol. & Alexā. in. l. 1. nume. 32. ff. solut. matri. Imol. in c. accedens. de procura. las. & Ioan. Lupi. in locis paulo ante citatis. Deti. in d. l. nuptias. & Ioan. Campe. in tracta. de dote. l. part. q. 13. ex quibus falsa est glo. in. c. de raptoribus. 36. q. 1. quæ contrarium tenet. cui simil. est in. d. auth. sed si post. quas etiā sequuntur plures. quos retulit Alex. in. d. l. 1. & inter alios hoc approbat Anto. in. d. c. accedens. Ancha. conf. 21. col. 2. & Roderic. Xua rez in. d. l. 2. & omnium latissime Paulus Paris. conf. 29. vol. 3. col. 3. dicentes posse a patre exheredari filiā, quæ turpi, & indigno, ante vigesimum quintum annum nupsit, sine patris consensu. Sed nec eorum opi. coadiuuat, nec nostram improbat tex. in. d. auth. sed si post. cū sensu a cōtrario collecto videatur. glo. opi. probare: qui quidem sensus contra iura canonica, in coniugali materia, admittendus non est. & potissime: quia in Nouella Græca Iustiniani. 115. vt cum de appe. cognos. §. aliud quoq. a qua deducta est constitutio præfata: sed si post, non sint illa verba, ex quibus prædictus sensus colligitur. Verum ad leges Regias, quæ expressim sunt contrariæ supradictis conclusionibus, Præcipue ad. l. 2. titu. de matri. libr. Fori. ad. l. 4. titu. 1. libr. 5. ordinat. ad. l. 10. tit. 1. part. 4. atq. alias, quas Ioan. Lupi. congescit. in. d. 3. notab. §. 8. respondeo dictis. ll. iure canonico sublatas esse, nec vim legum habere, quatenus pœnas inferunt matrimonium contrahentibus, sine parentum consensu. Nam & si Hispaniarum principes eas tulerint ad illam honestatem persuadendam, quæ consi-

stit in exigendo parentum consensu, ab ipsis filiis, ad coniugalem contractum: non tamen habent vim legum: cum id sancire ad Romanos Pontifices pertineat. ita Ioan. Andr. communiter receptus in. c. statutū. in. 1. de hæretic. in. 6. Abb. in rep. c. ecclesia. de constit. nume. 20. Frederi. cōf. 36. & alij plures, quos refert Felin. in. c. 1. de sponsa. nume. 13. idem Feli. in dicto. c. ecclesia. num. 59. & ibi Deti. nume. 36. dicentes, hanc opinio. esse communem, quam etiam sequitur Ioan. Lup. in. d. §. 9. De tius conf. 231. dicens non posse filium ab statuto alimentis, nec legitima, priuari, ex eo quod sine patris consensu coniugium contraxerit, quo fit, vt subblata sit iure Pontificum. l. 3. §. si emancipatus. ff. de bono. poss. cōtr. tab. quæ sancitum erat posse patrem filium exheredare, si ignominiosam vxorē duxisset absq. eius consensu. Principes enim laici nihil possunt statuere, quod matrimonij liberum cōsensum impediat, vt late examinat Ioan. Lupi. in. d. 3. notab. §. 3. vsq. in finem eiusdem notab. Etiam circa accidentia ipsi matrimonio, vt constat ex prædictis. & not. Abb. & Præpo. qui hanc opinionem asserit esse communē in cap. 1. de sponsalib. colum. 3. late Vicent. Hercula. q. 3. & probatur in dict. cap. 1. cap. tuā. de ord. cogni. cap. causam quæ. in. 2. qui filij sint legiti. scribit & hanc opinionem communē esse Alexand. consil. 97. volum. 1. ad finem. vbi Carol. colum. 1. conatur defendere, iustissime a Principe seculari statuta pœna prohiberi posse matrimonium cum filia alicuius contrahi sine consensu patris.

Quarto subinfertur patrem compellendum fore dotem soluere filiæ, quæ
line

SECUNDAE PARTIS

sine eius consensu nupsit viro digno, etiam ante vigesimum quintum annum, si filia dotem marito promisit. 7 Abb. in. d. c. l. de despons. impub. idem Abb. cōsi. 12. l. i. vol. idem. in. c. l. de adul. Campe. de dote. l. part. q. 13. Ioan. Lupi. in. d. §. 9. Ias. in. d. authen. sed si post. Deti. in. d. l. nuptias. in qua opin. omnes conueniunt, teste Ripa in. l. i. nume. 57. ff. solut. matri. idem probat decisio Tolos. 289. Barto. in. l. obligamur. ff. de actio. & obligatio. quamuis ipse senserit hoc intelligendum esse, quando filia nupsit post vigesimum quintum annum. Sed si filia dotem non promisit: quæ tamen absq; patris consensu nupsit, etiam tunc patrem teneri ad constituendam dotē ei, notant Bald. Angel. Paul. & Ias. in authen. res quæ. C. commu. de legat. Ad duo etenim tenetur pater, scilicet, ad tradendam filiam marito, & ad constituendam ei dotē. Et licet a primo sit liber ipse pater, quando ipsa iam nupsit: non tamen est liber a secundo. quam opinionem dicit esse communē Curti. Iunior. in dicta authen. res quæ. nume. 25. & Ripa in dicta. l. i. nume. 57. & Paris. conf. 29. volu. 3. nume. 62. pro quibus est glo. in. c. fin. 32. q. 2. quam dicit Abb. singul. in. c. ecclesia. de constit. nume. 20. eam tamen intelligit, facta promissione dotis a filia. quod gloss. non aperit. Solet & ad id induci gloss. in. l. obligamur. ff. de act. & obligat. illa vero non dicit patrem teneri ad constituendam dotem filia nubēti absq; eius consensu. Opinio tamen communis verior est. et si Barto. in dicta. l. obligamur. & Abb. in dicto. c. l. de desponsa. impube. aduersus hanc communem teneant.

Hæc vero omnia cessant, quando si

CAP. III.

lia nupsit indigno, ac ignominioso viro: tunc enim pater non tenetur ei dotem constituere: etiam si eam promiserit filia ipsi marito. gloss. in. c. de raptoribus. 36. q. 1. & ibi Archid. idē notant Ioan. Andre. Card. & Anto. in. c. accedens. de procur. Bald. in. l. i. ff. solu. matri. Abb. conf. 12. in. l. i. vol. colū. 2. Non enim est compellendus pater, a filia affectus iniuria, & ignominia, ei dotem dare. quod receptum est cōmuniter. vt Ripa asserit in dicta. l. i. nume. 59. & Paul. Paris. d. conf. 29. nume. 65. volu. 3. Sed hoc procedit, vbi filia, vel maritus esset ita diues, vt cōgrua alimentata vterq; haberet: quod si pauperes essent, cogendus pater est, ipsi filia alimentata præstare, ex ratione tex. in. c. cum haberet. de eo qui dux. in matr.

8 Ex quo potest dari intelle. ad. l. Regiam. 8. titu. 11. part. 4. vbi sancitur patrem esse cogendum dotem assignare filia, etiam diuiti, quod gloss. notauit in. l. fina. C. de dotis promi. communiter ibidem approbata. & in. l. i. ff. solu. matri. vbi Vincenti. Herculanus nume. 31. & Francis. a Ripa nume. 54. asserunt hanc opinionem esse cōmunem, & eam sequuntur aduersus Bart. in. l. mulier. §. cum proponeret. ff. ad Treb. cuius opinio. probat Soci. in dicta. l. i. Altiat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 26. idē Altiat. lib. 8. parerg. c. 3. & Ioan. Coras. in. l. qui liberos. ff. de ritu nupt. nume. 53. & Ias. in. §. fuerat. de actio. nume. 108. super quo idem Ias. dubitauit in dicta. l. i. colum. 6. & Ioan. Lupi. in. c. per vestras. 3. not. §. 14. Atq; ipse malem Bart. opi. sequi, ni esset Regia lex, quæ communem opinionem probat. Hæc tamen communis non procederet, quando filia nupsit ignominioso, & indigno, sine licētia patris. Imo idē dicendum

SECUNDAE PARTIS

dicendum fore existimo, si dignissimo nupisset, absq; licentia patris. Nam si filia diues est, & habet vnde promissam, vel non promissam dotem, constituat marito, minime conuenit patrem cogi, dotem ei constituere.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Rapta libere potest matrimonium contrahere cum ipso raptore.
- 2 Rapta contrahens matrimonium cum raptore non amittit bona, a lege sibi delata propter iniuriam raptus.
- 3 Dos a lege ciuili taxari potest, atq; ex hoc Regia. l. defenditur.
- 4 Secundas nuptias licitas omnino esse aduersus quosdam hæreticos.
- 5 Poena a legibus statuta contra feminas / intra annum luctus nubentes, iure canonico corriguntur; cetera autem minime cessant.
- 6 Mater secundo nubens / non petito tutore filii / ne rationibus redditus / punitur poenis a iure ciuili statutis.
- 7 Mater secundo nubens / atq; etiam pater / tenentur filii / ex primo matrimonio susceptis / reseruare lucra, sibi ex illo matrimonio delata.
- 8 Dimidia lucrorum pars, iure Regio adquisita, non est filiis prioris coniugij reseruanda.
- 9 Mulier secundo nubens intra annum non est alenda ab hæredibus mariti / etiam nolentibus dotis bona mobilia restituere.
- 10 Mulier secundo nubens, amittit nesses lugubres / ab hæredibus mariti sibi præstitas.
- 11 Legatum a marito uxori factum / recte illam admittit conditionem / si uiduitatem seruauerit.
- 12 Legatum a marito uxori factum / si caste uixerit / perditur / si ipsa secundo nubat.

§. NONVS.

EX Prædicta non semel hac consensus libertate, quam in matrimonio exigimus, oportet intelligere textum in cap. fina. de raptori. vbi rapta contrahere potest libere matrimonium cum raptore. Et ne id impediatur iure ciuili, hoc matrimonium prohibente,

CAP. III.

atq; antiquis quibusdam canonibus. c. placuit. c. de puellis. 36. q. 2. l. vnica. C. de rap. virg. iura illa esse correctæ afferimus. Etiam si raptor matrimonium contrahat cum rapta, priusquam eam restituat his, a quibus eandem raptuerat. ita Ioan. Maior. in. 4. distin. 29. q. 2. contra Marti. de Magistris in tractat. de temperantia. q. de raptu. Imo licet iure ciuili bona raptoris, quæ raptae mulieri applicantur, si ipsa rapta nubat raptori, ea omnino amittat. autem. de rapt. mulier, quæ rapt. nups. tamen ne liber consensus impediatur, illa poena omnino cessat canonica sanctione. glos. in dicto. c. de puellis. quæ singul. est secundum Ioan. Lupi. in. c. per vestras. 3. notabi. §. 20. nume. 8. vbi eam probat. & eandem sequuntur. Abb. Areti. Feli. & Deti. num. 34. in. c. ecclesia. de const. Abb. in. c. 1. de spons. Frederi. consi. 36. Archid. in. c. cum secundum leges. de hæret. in. 6. Alexá. in. l. Secus Augerius. ff. ad. l. Falci. Deti. in. l. nuptias. ff. de regul. iur. nume. 11. quorum ratio est, ne timore amissionis bonorum, liber consensus ad coniugium impediatur. Nec lex ciuilis potuit hoc statuere: vt modo diximus. Quo fit, vt falsa sit censenda glo. in dicto. c. cum secundum leges. quæ dixit poenam dictæ authæ. etiam iure canonico procedere, & locum habere, quia lex ciuilis nõ proprie poenâ infert contrahenti: sed potius aufert lucrû, quod raptae femina ipsa lex dederat. quæ quidem. glos. singul. est secundum Abb. in. c. si. de præscrip. 3. col. & sequuntur eam. Ant. in. c. 1. de spons. & ibi Feli. sibi contrarius. nu. 15. Ioan. Lupi. in dicto. 3. notab. §. 3. nume. 13. Ioan. Andre. Ancha. & Domi. in. d. c. cum secundum leges. Anani. in. c. pe. de rapto. & Saly. in. l.

SECUNDAE PARTIS.

in. l. vnica. C. de rapt. virgi. nu. 12. Sed eorum ratio, quæ in tollendo lucro consistit, fallit omnino, vbi lucrum iam absq; aliqua conditione constitutum fuerat. quod alibi tractauimus. Hic enim bona raptoris sine aliqua conditione, a lege ipsi raptæ deferuntur: & licet lex civilis prohibeat matrimoniū inter raptam, & raptorem. in. d. l. vnica. illa tamen lex non adiecit pœnam prædictam huic prohibitioni: sed simpliciter matrimonium prohibuit. Vnde non potest eadem civilis lex auferre in pœnam matrimonij cōtracti bona illa, quæ absq; conditione, raptæ detulerat. Præterea, cū iure civili sit pœna illa statuta iuxta prohibitionē matrimonij: ipsa autem prohibitio, iure canonū sublata sit, atq; abolita: rationi conuenit ipsam pœnam cessare, tanquam prohibitioni connexam.

Hic tamen aduertere oportet. Nam Hippo. a Marf. in sing. 589. scribit legē a laicis sancitam, qua prohibentur parentes dare filiabus dotem, certam, atq; taxatam quantitatem excedentem, nullā esse: ex eo quod impediatur libertatem matrimonij, quod ipse non credo. Nullam enim pœnā dicta lex contrahenti matrimonium iniungit, nec prohibet contrahi coniugia: sed ad rei publicæ vtilitatem parentibus occurrat, qui studio tradendi filias in coniuges, maritis genere, & nomine, atq; diuitiis, sublimioribus, Maria, quod aiunt, & montes promittunt. Hinc & inuictissimus Cæsar Carolus Hispaniarū Rex anno millesimo quingentesimo tricesimo quarto in comitiis Madricij habitis. c. 101. lege lata diffinit, quanta in his regnis foret filiabus assignāda dos a parētib⁹. cui decisioni plurimum conuenit, quod notat Feli,

211. CAP. III.

in. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. nume. 58. sic & a Venetis statutum est, ne quantumuis diues Patritius ultra sex millia ducatorum aureorū dotis nomine filia ausit dare: vti refert Postellus lib. de magistratibus Atheniensium. cap. 33.

Ex his etiam constat, non iniuria a canonib⁹ sublatis esse leges Cæsareas, secundas nuptias, solutis primis, variis pœnis punientes. c. cum secundum. de secund. nupt. adducta Pauli auctoritate: ex qua etiam cōuincitur hæresis Montani, Nouati, & Cataphrygum dicentium non esse licitas secundas nuptias: quibus & Tertullianus ad id expresso scripto libello, de Monogamia, audacter consentit. Horūq; omnium meminit Augusti. libr. 1. de hæres. nume. 26. & 86. eos inter hæreticos commemorans: quos & Hierony. execratur in Symboli explanatione ad Damasum. & in commentariis epistolæ Pauli ad Titū. c. 1. & in episto. ad Marcellum. & Augusti. lib. vno. de bono vilitatis. c. 12. quam hæresim etiā conuincit Alfonsus a Cast. de hæresi. verbo. nuptiæ. c. 2. & Ioan. Arboreus lib. 4. Theosophiæ. c. 29. Libere enim nuptias vidua contrahit: lex igitur, quæ ob id eam punit contra libertatem matrimonij est: & ideo minime valet. Verum hoc intelligendum est de legibus, quæ pœnam inferunt viduis, ad nuptias festinantibus intra annum, seu intra aliud simile tempus: ceteræ autem leges, quæ statutæ sunt, nō in pœnam ad nuptias festinantium: sed fauore filiorum prioris cōiugij, non censentur a canonibus abrogatæ. ita Innocen. Ioan. Andr. Ant. Henr. & Præpo. in. c. fina. de secund. nupt. glo. fina. in. c. fin. 2. q. 3. Bart. in. l. 1. C. de secund. nupt.

nupt. Vincent. Hercula. q. 7. colū. 7. & hanc opinionem fatentur esse cōmunem Abb. & Præp. in. d. c. fi. Abb. in. c. ecclesia. de constit. in rep. nume. 20. Feli. num. 57. & Deti. ibi. nume. 35. Sylua. nupti. 2. libr. nume. 78. & Ioan. a Garroni. in. d. l. i. C. de secund. nupt. super glo. fi. num. 23. & Cora. lib. miscellan. 3. c. i. Imo rationibus efficacibus dicebat Abb. in. d. cap. ecclesia. quem ibi sequuntur Areti. Feli. & Deti. absq; aliqua distinctione leges ciuiles, pœnas inferentes contrahētibus secundas nuptias, iure canonico omnino correctas esse. Sed cū a recepta ab omnibus sententia non sit tutum recedere, ex ea infero. Primum, pœnas omnes in. l. i. C. de secund. nupt. contentas, atq; item. l. Regia. fin. titu. 12. part. 4. aduersus fœminas, intra annum luctus contrahentes, locum hodie, etiam in foro ciuili, non habere ex. d. c. fina. cui conuenit. Regia. l. 5. titu. 1. lib. 5. ord. & Pragmatica Sanctio Henrici Regis, inter huius regni leges, quas Pragmaticas appellamus. Quo fit, vt fœmina intra annum secūdo nubens, minime amittat proprietatem, nec vsumfructum bonorum, quæ sibi prior maritus reliquit. Quamuis dic. l. i. contrarium statuerit: quam illationem in hoc peculiari casu comprobatur Ioan. a Garroni. in dicta. l. i. 12. notab. quæ omnia locū habent, etiam si post mortem mariti intra mensem, vidua secundo nubat. vt Panormi. asserit in dict. c. fin. idem in. d. c. ecclesia. num. 20. Areti. & Feli. ibi. nume. 57. & alij, quos refert Ioan. a Garro. in. d. l. i. super glo. nu. 24. quamuis in hoc contrarium teneant Bald. in. d. l. i. & idem in. l. liberorum. §. i. ff. de his, qui not. infa. & Corne. conf. 21. in. 1. vol. col. 3. propter periculū, quod

instat ex cōmixtione sanguinis primi, & secūdi mariti, ad certitudinē prolis.

Secundo ex dicta opinione, quam cōmunē esse diximus, colligitur fœminam filiorum tutricem, non petito tutore filiis, nec administrationis rationibus redditis, secundo nubentem iuste puniri pœnis expressis in. d. l. i. & in auth. eisdem pœnis. C. de secund. nupt. quæ quidem iura canonibus subblata non sunt, secundum cōmunem, quam veram esse asserit in dicta auth. Ioan. a Carroni. nume. 7. Nicola. Arelaten. 1. respons. de secund. nupt. Soci. conf. 39. 1. volu. colum. 5. Imo dicta fœmina priuatur successione filij, cui tutorem minime petiit ante secūdas nuptias, si filius intestatus moriatur. l. omnem. & Bald. ibi. C. ad Tertul. auth. de nup. §. si autem tutelam. Sed vt pœnæ locum habeant aduersus secundo nubentes, oportet matrimonium secundum esse carnali copula consummatum. not. Alberi. in. l. fœmina. ff. de senatori. & probatur in dicta. l. i. & apertius. l. Regia. fin. titu. 12. part. 4. quo fit, vt minime placeat opinio Bald. in dicta. l. omnem. & consil. 366. volu. 4. dicentis decisionem dictæ. l. omnem. habere locū etiā ante coitū, & consummationē matrimonij: licet Bald. subscribat Soci. Iunior. cōf. 8. vol. 1. nu. 4.

Tertio hinc apparet, etiā iure canonico procedere. l. fœminæ. C. de secund. nupt. qua cauetur, fœminam secundo nubentē, reservare debere filiis prioris mariti, quicquid lucratiuo titulo ex bonis prioris viri acquisiuit. Atq; idē in viro locum habet glo. Bart. & alij in dicta. l. fœminæ. quos Ripa ibi in princip. sequitur. & Oldrald. consil. 33. De tuius consil. 230. vbi hanc esse cōmunem opinionem fatetur, & tradit late Ioan,

SECUNDAE PARTIS.

Ioan. a Garro, in l. generaliter, C. de secund. nupt. nume. 9. quam etiam opinionem, lege lata, comprobauit Regina Ioanna Caroli Cæsaris mater in l. 15. Tauri, ad id etiam cōducit plurimum d. l. generaliter, quæ statuit virum debere præseruare filiis prioris coniugij, si ad secundum transierit, ea, quæ ad ipsum ex dote, vel ex bonis prioris vxoris peruenerunt. In quo idem dicendum est in adquisitis ex legis dispositione, si lucratiuo titulo alteri coniugi ex alterius bonis, deferantur: vt si lex deferat superstiti, ex bonis alterius coniugis, aliquam partem lucratiuo titulo, nullo habito respectu ad onus præcedens, id debet filiis prioris matrimonij referuari. Sicuti resoluit Ripa in dicta. l. foemina. nu. 45. & Ioan. a Garro, in dicta. l. generaliter, nume. 55. dicens id esse communiter receptū, eiusdem opinionis videtur esse Ioan. Lupi, in rub. de dona. §. 50. nu. 35. dicēs secus esse in illis bonis, quæ lege Regia deferuntur ad coniugē, ex adquisitis matrimonio cōstante, quo ad dimidiam adquirentium partē. Hac enim pars, & si lege defertur, propter societatem coniugalem defertur: & quia censetur dicta bona vtriusque coniugis industria, & labore acquisita, quod in specie Ripa asserit in dict. nu. 45. & 43. & idem Ioan. Lupi, in dicto nu. 35. & in l. 14. Tauri, dicens se ita respondisse de iure, priusquam lex illa, 14. cōderetur: qua tandem prædicta opinio comprobatur. Tametsi Ioan. Fab. in authē. in donatione, C. de donat. ante nupt. contrariū in casu dictæ. l. Regiæ dixerit. Ex quibus etiam constat, l. hac edictali, C. de secund. nupt. eadem ratione iure canonico non esse sublatā: quod omnes passim fatētur.

CAP. III.

Quarto, quis mariti defuncti hæredes, iure teneantur relictæ vxori, dotis bona immobilia statim tradere: mobilia vero intra annū, l. vnica, §. exactio, C. de rei vxor. act. not. in. c. 3. de donat. int. vi. & vxor. quorū mobiliū fructus efficiuntur ipsorum hæredū, nec tenentur ipsi restituere eos post anni dilationem cum bonis ipsis, iuxta glos. & commu. in. l. diuortio. ff. solut. matri. glo. & cōmu. in dicto. §. exactio. quam optime reprobatur Paul. Castr. in. d. l. diuortio. vbi Alexan. nume. 18. dicit eius opinionem veriorē esse de iure, & Zafius eam defendit satis constanter libr. 2. singul. respo. c. 3. qui omnino legēdus est aduersus præfatam Docto. opinionem. Interim tamen dum mobilia dotis non restituuntur, est alēda vxor vidua ab hæredibus mariti, si ipsa non habeat, vnde possit seipsam alere, glo. sic intelligenda in dicta. l. diuortio. in princi. ibi communiter recepta gloss. Bart. & commu. in. d. §. exactio. quam opinionem esse communē asserit Alexan. in dicta. l. diuortio. colū. 5. & eam esse æquiorē dixit Abb. consil. 39. 2. volu. tenent idem Cinus & Docto. in l. fi. C. de bonis mat. Zafius in dicto. c. 3. in fine. quamuis Abb. in dicto consil. 39. & Paul. in dicta. l. diuortio, teneant contrarium. Si tamen vidua intra annum ad secundum matrimonium transierit, hæredes prioris mariti, nec tenentur mobilia reddere intra annū, nec alimenta præstare, sensit Cinus in d. l. fi. Practi. Ferrarien. in forma libelli, quo vxor agit ad dotem, vers. ac etiam alimēta. & Ias. in. §. fuerat. de actioni. nu. 25. Ioan. a Garro, in rub. C. de secund. nupt. nume. 41. pœna. 17. quorū opinionem ego minime probarem, si maritus hic secundus esset pauper,

per, nec haberet bona, vnde posset vxorem alere. quo casu, vel debent hæredes alimenta vxori præstare, vel ei dotem restituere. Hinc subinfertur, quod quamuis dicto casu, quo tenentur hæredes mariti alere vxorem viduam, etiam teneantur ei dare vestes viduales, ac lugubres, etiam preciosas l. verbo victus. ff. de verbo. sign. Ang. in l. decreto. C. ex qui. caus. inf. irrog. Angel. Areti. in d. §. fuerat. ad finem. attenta personarum, & regionis qualitate. Imo si hæredes vestes has viduæ vxori dederint, casu quo dare minime tenentur, donasse ei eas vestes, præsumitur, pro tempore viduitatis. Alex. in l. is, qui quadringēta. §. fin. ff. ad l. Falc. ad finem. Nec incumbit viduæ probatio consuetudinis deducendi has vestes, ex viri præmortui hæreditate. Sed illius tantum consuetudinis, ex qua viduæ his, vel illis vestibus solent lugere maritos. ita explicat Anato. Capicius in Neap. decis. 26. Verum si foemina intra annum luctus nubat, reddere tenetur has vestes ipsis hæredibus. Notat Ioan. Lupi. in rub. de donatio. §. ii. nume. 8. & ante eum notauerant Bald. conf. 478. §. volu. & Campe. in tract. de dote. 2. part. q. 56. Et licet Campe. ac Ioan. Lupi. de preciosis vestibus loquantur: idē in aliis dicendum est: quia Bald. indistincte loquitur. & expressim de omnibus idē scribit Alexan. in d. l. is, qui quadringēta. §. fi. in fin. & Ioā. de Garro. in rub. C. de secund. nupt. nu. 43. poena. 18.

Quinto, eadem principali distinctione præmissa apparet iure canonico minime esse correctum id, quod iure civili est statutū. in auth. cui relictū. C. de indict. viduit. tollē. & in auth. quod locū. C. si muli. secund. nups. vbi pro-

batū, legatū a marito vxori factum, si vidualem vitam egerit, vel donec secundo nupserit, amitti ab vxore, si secundo nubat. Nam conditio cœlibatus, ac viduitatis, & si reiiciatur ab vltima voluntate in his, qui nondū coniugium contraxerunt. l. sed si hoc. §. fina. cum sequen. ff. de condi. & demonstra. in his tamen, qui iam primas nuptias contraxerant, non reiicitur. l. 2. C. de indict. vid. tollen. notat Ioan. de Garro. in rubri. C. de secund. nupt. 9. poena. & idem in l. i. super glos. nume. 23. C. eo. quod comprobatur, quia honestum est a secundis nuptiis abstinere. cap. fina. 31. q. i. l. hæc conditio. ff. de condi. & demonstra. vbi hoc notat Soci. & optime Coras. libro miscellan. 3. cap. i. Nam & ex secundis nuptiis anima prioris mariti cōtristatur. authen. de non elig. secund. nub. foemi. §. perspeximus. & authenti. de nupt. §. quæ vero. in. 2. fitq; iniuria filiis prioris mariti. vt in d. §. perspeximus. probatur. Hinc & Plutarchus. in Problem. Roma. Problem. 105. scribit, foedum esse viduis, multis præsentibus nubere: cum secundæ nuptiæ sint tristes, atq; lugubres. Ex quibus infertur, vxorem, cui maritus legauit mille, si caste vixerit, secundo nubentem legatum amittere, licet caste viuere is dicatur qui vitam coniugalem elegit. cap. Nicena. 31. distinct. Thom. 22. q. 151. art. 1. Sic etenim hanc illationem asserunt Angel. & Alex. in l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Treb. idē esse dicētes, si dicta cōditio adiecta sit ab aliquo filio præmortui mariti: sec⁹ vero si a patre, aliove extraneo, qui non esset prioris viri cōsanguine⁹, filia, vel alteri foeminæ, sub dicta cōditione legatū fiat: tunc enim non amittit foemina illud legatum

SECUNDAE PARTIS

legatum, etiam si nubat, secundum eosdem. quorum distinctio communis est. ut testantur *Claudi. in dic. l. mulier. §. cum proponeretur. & Ias. in. l. fi. col. fi. C. de indict. vid. & Ioan. a Garro. in rub. C. de secund. nup. nu. 98. quamuis Bart. in dict. §. cum proponeretur. indistincte teneat, legatum utcumq; a marito factum vxori, si caste vixerit, minime amitti ab vxore, etiam si contrahat secundas nuptias. Cuius opinio nem defendere conatur *Hippo. sing. 577. scribit tamen Angel. in dicto. §. cum proponeretur. minime caste viuere eam foeminam, quae tertio nupsit: idem Barb. cons. 17. volu. 2. Parisi. cons. 260. vol. 4. quorum opinio non aliter mihi placet, quā si referatur ad maritum, vel eius filios dictam clausulam proprio testamento adiicientes.**

EX. CAP. SEQUENTI.

- 1 Verba non esse necessaria praecise ad matrimonium contrahendum: sed sufficere signa.
- 2 Signa exteriora esse omnino de essentia matrimonij.
- 3 Anuli traditio an consensum coniugale praefert?
- 4 Tacens, & praesens consentire videtur matrimonio / ab eius parente / ipsius tacentis nomine contracto.
- 5 Cohabitatio coniugalis / adducta Romani Pontificis dispensatione / scienter contingens, matrimonium, quod nullum erat, ualidum efficit.
- 6 Non refert, quis prius interrogetur in coniugali contractu / uir an foemina.
- 7 Mutuum consensum in matrimonio requiri / qualiter intelligatur.
- 8 Procurator habens mandatum ad id speciale / nomine alterius potest matrimonium contrahere.
- 9 Procuratore / & eo / cum quo contrahendum est coniugium / ignorantibus eius mandatū reuocari potest.
- 10 Procuratoris mandatum ad matrimonium contrahendum / etiam iuratum / si reuocetur, matrimonium non potest contrahi.
- 11 Procuratoris mandatum ad contrahendum matrimonium / tacite / non tantum expresse reuocatur.
- 12 Procuratoris mandatum ad renunciandum beneficio ecclesiastico / & si reuocari possit: haec tamen reuocatio / licet tacite fiat / est ipsi procuratori denuncianda,

CAP. III.

CAP. 4. Qualiter consensus exprimitur.

AD huius materiae cognitionem scire oportet: num verba sint necessaria, de substantia huius coniugalis contractus? Et glo. in cap. tua. de sponsali.

videtur dicere verba esse praecise necessaria, in valentibus loqui: at in his, qui loqui non possunt, exteriora sufficere signa, ex quibus coniugalis consensus exprimat. quod probare videtur tex. in dicto. c. tua. & id antiquiores quidam sequuntur: quos *Henr. ibi refert colū. 1. Verius tamen est, etiam in valentibus loqui, verba non esse praecise necessaria: sed satis esse consensum ex primi per signa. Nam si de substantia matrimonij essent verba, etiam in mutis matrimonium minime daretur.*

- I Siquidem substantia non mutatur ex accidentibus. Et tamen mutus contrahere matrimonium potest. cap. cum apud. de sponsa. Igitur de substantia matrimonij non requiruntur verba. Sic glos. a prima opi. recedere videtur in dicto. c. tua. vbi hoc notant *Hosti. Anto. Cardin. Abb. & Prapo. atq; ibidem optime Ioan. de Imo. in rep. col. 7. Abb. in. c. ex parte. nume. 8. & 28. de rest. spo. gloss. in. c. sufficiat. 27. q. 2. Palud. in. 4. dist. 27. q. 2. art. 3. & ibi. Ioan. Maior. q. 1. Florēt. 3. part. tit. 1. c. 19. §. 1. Areti. cons. 13. colum. 2. vbi hanc opinio. asserit esse communem. idem profitetur Syluest. verb. matrimonium. 2. §. 7. Abb. in dicto. c. tua. & Nicola. Boeri. decisio. 1. nume. 18. & Galiau. in l. 1. in princ. colū. penul. ff. de verb. obli ga. vbi Ioan. Crot. & alij id testantur.*

ac post

ac post eos Socin. Iunior consil. 29. volu. 2. colum. 2. Nec Thom. contrarium asserit: tametsi ab aliquibus pro prima opinione citetur. Is enim. d. distin. 27. q. 1. art. 2. dicit, verba requiri, signa tamen verbis æquivalere. Ex quibus tex. in dicto. c. tuæ. dum dicit, verba esse necessaria: intelligendus est, id est, vtilia quo ad certiorē probationem consensus: non quod alia probatio nō sufficiat: sed quia ista probatio, ex verbis certior est. ita Imol. ibi. col. 7. & est de mente Abb. Vel exponi potest verba, id est, signa exprimētia consensum necessaria sunt: inter quæ, verba obtinent principatum. secundum Sylvestr. in dicto. §. 7. Ex his etiam notandum est ad essentiam matrimonij exigī exteriora signa: cum sit sacramentum: atq; ideo requirit signum exterius sensibile. Palud. in dict. distin. 27. quæst. 1. articu. 2. & Sylvestr. dicto. §. 7. Nam quod Ioan. Maior. in. 4. distinc. 26. quæstione. 1. ad. 3. scribit matrimonium constitui posse absque signis exterioribus, ex interiori consensu, si per Dei reuelationem, ille interior consensus utrique constaret: ad diuinam reuelationē expectat. Nec alias dici potest matrimonium, etiam si interior consensus utriusq; ad coniugium concurrat. quod Hostien. Henr. & Doct. in. d. c. tuæ. fatentur.

Hinc deducitur ratio ad glo. quam ibi dicit singul. Abb. in cap. penult. de sponsa. vbi scribit matrimonium contrahi ex eo, quod fœminæ consensum conjugalem exprimentī, vir ipse anulum tradiderit. Id enim. signum consensum conjugalem in viro exprimit, præmisso fœminæ cōsensu, verbis expresso. & hanc opinionem sequuntur Doct. ibi communiter. Traditur equis

dem anulus in pignus matrimonij contracti. sicuti arra solet tradi in pignus contractæ venditionis. Vnde deductum est verbum, subarrare. Atq; ille anulus, in matrimonij contractu, fœgnū præferet, illo pignore corda maris, & fœminæ cōiungi: & ob id quarto digito sinistræ manus inferet, quod ibi vena sit ad ipsum cor tendens. Sic Isidorus. in cap. fœminæ. 30. quæsti. 5. hoc explicat, & idem ex Appione in Aegyptiacis adnotauit Gellius lib. 10. cap. 10. Macrobi. lib. 7. Saturnal. cap. 13. Virgi. Polydo. de inuentor. rer. lib. secundo. cap. 21. Plinius item libro. 33. cap. 1. quo argumento, inquit, etiam nunc sponsæ anulus ferreus mittitur: isq; sine gemma. Et licet gloss. in cap. tenor. de re iudicat. singul. secundum Abb. ibi. & eis simil. in cap. fina. de desponsa. impube. velint per anuli subarrationē matrimonij præsumi. quod verum esse contendit Aretin. consil. 13. colum. 3. id tamen locum habet, vbi ab altero contrahētium præcesserunt verba coniugio apta, & sequuta est subarratio. vt asserit dicta gloss. in cap. penult. & notat Abb. in dicto cap. fina. cuius opinio magis communis est. notat idem Imol. in dicto cap. tenor. vel quando est cōsuetudine inductū, vt in matrimonio anulus detur, certa signatus forma: & sub illa daretur, ac fieret anuli traditio. gloss. in dicto cap. fœminæ. 30. quæsti. 5. Abb. & communis in dicto cap. fina. vbi hanc distinctionem exacta diligentia Henric. ex Hostien. & aliis autoribus, scripsit. & nouissime Paris. consil. 55. nume. 43. & consil. 60. col. vlti. volu. 4.

Secundo inferitur matrimonij vere contractum censerī, si parentibus filiorū nomine expressum conjugalem
H consensum

SECUNDAE PARTIS

4 consensus praestantibus, ipsi filij praesentes tacuerint. tex. in cap. primo. §. fina. de despon. impu. in. 6. Consensus enim ille paternus expressim praestitus, filio praesente, & tacete, signum exterius inducit, quo filij consensus ad matrimonium exprimitur. Hoc autem ex parentum contractu a iure praesumptione quadam inducitur. Nec habet locum in aliis extraneis. gloss. in dicto cap. tua. Abb. in cap. ex parte. de restitutio. spoliat. Ioan. Andr. & Docto. in dicto cap. 1. §. fina. Henric. in cap. 1. de desponsa. impub. Ioan. de Imol. in dicto cap. tua. colum. 12. vbi Praep. colu. pe. hanc opinionem asserit esse communem, quam etiam sequuntur Abb. colu. 3. & Feli. in cap. nonne. de praesumptio. & Hippo. singul. 147. etiam si a filiis nullum aliud signum exterius processerit. Syluest. verb. matrimonium. 2. quaest. 7. & praedicti Docto. idem dicere videntur. Vnde falsa est glo. in dicto. §. fin. versi. sponsalia. quae in extraneis idem, quod in parentibus asserit.

5 Tertio, ex praemissa conclusione deducitur veritas. gl. in. c. non debet. versi. de cetero. de consang. ex qua ego colligo matrimonium contractum expresso consensu, qui tamen nullus est, ob impedimentum aliquod iuris humani effici legitimum, si adducta principis facultate ad contrahendum illud: vir, & foemina scieter in eodem coniugio perseverauerunt quo ad carnale commercium. Ex hoc enim videntur exhibere novum consensum & validum ad coniugium, per illa signa exteriora, quam opi. Abb. & Docto. ibi approbat communiter. & pro ea est tex. in. c. proposuit. & c. si. de coniu. seruo. vbi ex Bernar. gl. notat, ex coitu carnali tempore idoneo scienter subsequuto, matrimonium praesumi, si prius con-

CAP. III.

sensus verbis expressus: sed propter aliquam causam nullus praecesserat. Sicut ex copula post sponsalia subsequuta matrimonium praesumitur. hanc etiam opinio. asserit esse communem Ferdi. Loazes praesul Ilerdensis in tracta. de matrimo. dubio. 12. nume. 14. Ex quo subinfertur declaratio ad glo. in. c. 1. de eo, qui dux. in matri. dicentem novum consensum esse necessarium, ut vir, qui vivente prima vxore cum secunda hoc ignorante contraxit, mortua prima coniugium cum secunda contraxisse dicatur. idem ibi notant Ioan. Andre. & Docto. communiter. ac Bald. Nouel. in tract. de dote. parte. 11. §. hac tenus. nume. 18. & probatur in. c. veniens. eod. titu. & hanc opinionem communem esse fatetur eam sequutus Paris. cons. 52. col. 1. vol. 4. qui sequentem intellectum addit, colu. 2. Satis enim erit tacite aliquo sufficienti signo novum consensum praestari. Nempe si vir, & foemina scientes primam vxorem mortem obiisse, in coniunctione, & cohabitatione perseverent, quo in casu exigitur scientia in ipsa foemina ante hanc coniunctionis perseverantiam. Oportet enim ipsam scire priorem vxorem iam mortuam esse, & sic primum matrimonium solutum fuisse. quemadmodum in dicto. c. 1. Hostien. Praepo. & alij explicant. pro quibus glo. facit. quae simile notat conclusionem in dicto. c. si. de coniu. seruo. Hae autem expressio consensus coniugalis non refert a quo incipiat, a viro: an foemina. quavis honestum sit foeminam prius interrogari. tex. sic passim intellectus in. c. pe. de spos. & in. c. licet. de spos. duo. Posset enim contingere, quod foemina requisita a viro, ut eum acciperet in coniugem, responderet: accipe tu me

me prius in vxorem, ac demum ego te accipiam in virum. At cum vir eam expresse vxorem accepisset, posset ipsa foemina ipsum virum irridere, ac libere refragari. Nec erit ex hoc matrimonio, quod apertissimi iuris est, & consultum in hac specie. Ludou. Gozadi. conf. 77. Nec est necessarium vtriusque consensum eodem tempore exprimi, licet mutuus consensus ad coniugium exigatur. c. tua. de sponsa. Satis enim
 7 est eundem consensum praesumptiue concurrere: veluti si quis consentiat prius, ac demum illo consensu non reuocato: sed tacite durante, consentiat alter, etiam ex intervallo: efficitur enim tunc matrimonium. secundum Maior. in. 4. sentent. distinct. 27. quaest. 1. colum. 2. glos. & ibi Prapo. in cap. dilectus. de sponsa. idem Prapo. in cap. penul. eo. titu. & Syluest. verb. matrimonium. 2. quaest. 6. Hosti. in dicto. c. penul. & ibi Card. & Henr. colum. 2. per tex. in signem in. c. vltim. de procurat. in. 6. quorum opinio communis est, vt asserit Alexand. in. l. si stipuler. in fine. ff. de verb. oblig. & id manifestum est in consi. 4. num. 8. inter consilia Zasij volu. 2. quo in loco autor primum intellectum, qui statim sequitur ad Abba. opinionem verum esse ostendit: atque hac ipsa quaestio late ibi disputat consi. 2. 3. & 5. & in effectu communis assertio recipitur: quam ita explicat Parisi. consi. 55. vol. 4. nu. 15. Tametsi Abb. in dicto cap. dilectus. dicat contrariam opinionem esse iure veriore, atque idem sentiat Antoni. consi. 64. colum. secunda ad finem. quorum opinio procederet, si interuallum foret longum inter primam, & secundam consensum expressionem text. ita communiter intellectus in. l. 1. §. 1. ff. de verb. obligatio. Habe-

ret etiam locum, quando is, qui consentit, credit eum, qui prius consenserat, non poenituisse: cum tamen poenituerit. Nam licet ille primus post praestitum consensum ab altero consentiat, non est matrimonium. quod Antoni. notat in dicto consil. & Felin. in cap. ex parte decani. de rescript. nume. 11. pulchre Aancharr. in consi. 228. cum duobus sequentibus. & potest hoc notari ex gloss. in cap. fina. de coniug. seruo. & ex cap. veniens. de eo, qui dux. in matrimo. Hostien. & Prapo. in cap. 1. eodem tit. Et haec quidem locum habent, vbi praesentes contrahere volunt matrimonium.

8 Sed inter absentes constat matrimonium contrahi per procuratores. c. si. de procurat. in. 6. in quo plura notanda sunt. Primum, mandatū exigi speciale ad contrahendum cum certa, & expressim designata persona. gloss. ab omnibus recepta in. dict. c. fin. tex. in. l. generali. ff. de ritu nupt. not. optime Abb. in. c. in causis. de electi. colum. 6. idem consi. 114. 2. volu. Nec refert, quibus verbis hunc contractum procurator concipiat: an ipse contrahat absentis nomine: an pronunciet verba in persona absentis. Nempe si dicat, contraho tecum matrimonium nomine Titij: an dicat, Titius te vxorem accipit, me inter nuncio: vtcunque enim contrahatur, matrimonium est. Bart. quem ibi alij approbant in. l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. inf. Alex. consi. 149. §. vol. col. penul. Tametsi rectius contrahatur secundo modo, quam primo. ex Bal. in l. vnica. §. ne autē. C. de cadu. tollen. co. pe. Abb. in. c. ex parte. in. 2. de conuers. coniug. Franc. & Domi. in dicto cap. fina. Syluest. verbo. matrimonium. 5. quaest. si. Hic enim procurator nun-

cuius censeretur potius debet: cum hic actus non cadat in procuratorem.

Secundo adnotandum est minime valere matrimonium contractum per procuratorem, si tempore, quo procurator contrahit, is, qui ei mandatū dederat, iam id reuocauerat, procurator re etiam, & eo, cum quo contrahit, ignorantibus. *tex. in. d. c. fi. in fine. quem putat singu. Feli. in rub. de spons. co. 5.*

Ex quo infert Domi. *conf. 33. col. pe. quem sequitur Ludo. Gozadin. conf. 77. matrimonio cōtracto inter consanguineos, sub conditione, si Papa dispensauerit, coniugium illud impediri, ita, vt adueniente dispensatione Papæ, nullum sit matrimonium, si aliter, etiā altero ignorante reuocauerit consensum, quē prius præstiterat. Procedit vero hæc secunda conclusio, etiā si is, qui mādātum dederit iurauerit, id non reuocare. glo. in. d. c. fi. vbi eam sequuntur Docto. & est singul. secundum Soci. conf. 58. 3. volu. quam dicit esse auream Feli. in. c. si diligenti. co. 6. de for. comp. atq; singu. Ias. in. l. si non sortem. §. si centum. col. 3. ff. de condic. inde. sequuntur eam Abb. Feli. nume. 12. & Deti. nu. 7. in. c. cum accessissent. de consti. idem Deci. in. c. ad nostram. de confirma. vtili. vel inut. Roch. Curti. de iure patro. verb. honorificū. q. 12. & Feli. in. c. ex parte decani. de rescrip. num. 12. quæ tandē opinio quo ad matrimonia ita frequēter recipitur, vt minime sit in dubium reuocanda.*

Tertio est notandum non esse necessariam mandati reuocationem expressam: sed tacitam sufficere: vt si is, qui mandatum dedit, ante contractum matrimonium ex primo mandato, dederit secundum mandatum ad contrahendum cum alia, *tex. in ca. si duo, de*

procurato. in. 6. atq; idem dicendum est, si ante contractum matrimonium a procuratore, is, qui mandatum dederit, cum alia matrimonium contraxerit, etiam ignorāte procuratore. quod Abb. tenet in. c. in causis. de elect. colū. 6. vbi fortius asserit, electionē factam a canonicis, qui alteri eligendi potestatem dederunt, præferri electioni factæ postmodum ab illo compromissario, etiam ignorante, quo fit, vt quamuis clemen. 1. de renunciatio. statutum sit, reuocationem mandati ad renunciandum beneficio ecclesiastico nihil prodesse, nisi mādātario nota fiat: tamen si is, qui mandatum dederat, priusquam mandatarius eo vtatur, renuntiauerit, etiam mādātario ignorante, prima renunciatio secundæ est præferenda: cum ex ea etenim vacet beneficium, non potest ex secunda vacare. hoc idem asserit Roma. *conf. 342. & Feli. in. c. ex parte decani. nume. 16. de rescrip. Blasius Aurioli. in additionibus ad Guiliel. de Mōte Laud. & Philipp. Probus, in additionibus ad Ioan. Monach. in. d. c. fin. quorū opinio. dubia mihi videtur in renunciatione beneficiorū, quia reuocatio tacita mādātati, quæ fit constituendo alios procuratores, est etiam deducenda ad mādātarij scientiam. glos. in. d. c. 1. de renūciat. vers. quomodolibet. & ibi Card. q. 5. quam. glos. & alias rationes ad hanc sententiā adducit Barb. cōf. 48. in 4. vol. hanc vltimam opinionē, quam & ego teneo, liberrime professus. quo non relato Philipp. Prob. sibi parum constans idem asserit in rub. de renunciat. in. 6. col. 8. & Ioan. de Selua. in tracta. de benef. 3. part. q. 16. in fi. Nec Roma. est pro contraria opinione: solum enim asserit, beneficium semel vacans*

SECUNDAE PARTIS.

ex vna causa, non posse ex alia absque noua collatione, vacare: At hic nos negamus, vacare ex prima renūciatione. Id vero, quod Abb. notat, & si dubiū sit, nam & Inno. ibi contrarium dixit, concedi tamen potest: cum ibi non sit ita reprobanda variatio, sicuti in casu dictae clemen. 1.

Quarto circa eandem cap. fi. conclusionem, idem dicendum credimus in matrimonio, quod per epistolam contrahendum, erat ex glo. memorabili in c. nec illud. 30. q. 5. notat Felin. in dicto c. ex parte decani. nume. 10. Repetunt late Zasius, ac plures alij Docto. in eadem controuersia disputantes conf. 2. 3. 4. & 5. volum. 2. Parisi. conf. 55. volum. 4. colu. 1. & 2. Corasi. lib. 3. miscellan. cap. 4. vbi tradit, an per epistolam matrimonium probetur? quibus omnibus addo quæstionē huic proximam, & similem, discussam a Corolo Ruino confi. 6. nume. 7. volum. 1. quam diligenter oportet perpendere ex autoribus per eum nuncupatim citatis.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Verba, quæ sufficiant ad matrimonium contrahendum?
- 2 Verborum communis sensus / qualitas / & conditio personarum, attendenda sunt.
- 3 Matrimonium contrahitur frequenter per interpretationem.
- 4 Verba hæc / uolo contrahere tecum matrimonium / an efficiant sponsalia de presenti?
- 5 Verba ista / habeo te in uxorem / an matrimonium inducant?
- 6 Verba hæc / non habeo aliam in uxore / nisi te / quo pacto sint intelligenda?
- 7 Negatiua oratio ex se ipsa nihil affirmat.
- 8 Dictio / nisi / qualiter sit explicanda.
- 9 Intellectus ad. l. Titia. §. finali. ff. de manumissis testamento.
- 10 Intellectus ad. l. quibus diebus. §. quidam Titio. ff. de conditionibus / & demonstratio.

CAP. III.

§. PRIMVS.

V AE autem verba sufficiant ad matrimonium contrahendum, plane constat hoc Canone. Verba præsentem coniugalem cōsensum expris-

mentia, matrimonium significant. text. in cap. penul. de sponsa. cuius hæc est cōmunis interpretatio. Si quis enim foemina dicat, accipio te in uxorem, foemina vero econuerso respondeat, & ego te in virum accipio, matrimonium censetur ibi contractum. Idem est, si viro dicenti, accipio te in meam uxorem, respondeat foemina, placet. Verum non minima est inter nostrates controuersia, quibus verbis præsens cōiugalis consensus exprimatur. Illud tamen primo aduertendum est, in dubio quam significationē habeāt verba prolata, cōmunem sensum eorū accipiendū fore. c. ex literis. in. 1. de spōsa. & cōprobat ex. l. Labeo. ff. de supel. legat. glo. notāda in. l. librorū. §. quod tamen Casius. ff. de leg. 3. quæ asserit cōmunē sensum verborū, præualere propriæ dictionis significationi. Bart. in. l. talis. in princ. ff. de leg. 1. Bald. in. l. lege. C. de legit. hæred. dicēs sermones prolatos vulgari lingua, iuxta vulgarem sensum esse intelligendos. notat Anto. Burg. in rub. de emptio. & vendit. col. fin. las. in. l. si auia. col. fi. C. de success. edict. gl. in. c. nonnulli. vers. diat. de rescript. & hoc ipsum in cōiugali contractu notat Ioan. in Sūma confessio. lib. 4. titu. 2. q. 4. In quo etiam attendenda est loquentium qualitas, & conditio. c. solita. de maiorita. & obediē. Abb. consil. 78. in secundo volumi. colum. 2. late Francisc. Niconitius

H iij in

SECUNDE PARTIS.

in rubric. ff. de noui operis nuntiatio-
nume. 196, ex quibus.

3 Primo infertur matrimonio contra-
cto per interpretem, quod fieri potest
glo. cōmuniter approbata in. c. ex lite-
ris. in. l. de spōs. tex. in. l. i. §. fi. ff. de ver-
bo. oblig. cui dari debet fides integra:
cum fuerit electus cōmuni contrahen-
tium consensu. Bart. & alij in. d. §. fi. si
aliquid incidat dubiū ex eo, quod al-
ter cōtrahentiū dicit, se nō intellexisse
verba interpretis, in illa significatione
ad cōmunē sensum recurritur. ita pro-
bat text. in. d. c. ex literis. Imo & si sine
interp̄te Galla, & Hispanus verba ap-
ta coniugio pronunciarent, vti iudice-
mus inter eos matrimoniū contractū
fuisse, ad actus inter eos subsequutos,
vel ab eis prēmīssos, deueniendū est.
an ex cōmuni vsu illi actus sint coniu-
gales. Abb. in. d. c. ex literis. Palu. in. 4.
sent. distin. 27. q. 2. art. 3. conclus. 3.

Secundo hinc constat, cōtracto con-
iugio inter duos eiusdem idiomatis,
si alter contēdat verba prolata accepisse
se in sensum distinctum a matrimo-
nio, cōmunis illorum verborum sen-
sus erit considerandus. ex sententia o-
mnium. in dicto cap. ex literis. Atq; e-
rit exemplum: si contrahentium alter
dicat, promitto te in vxorem habere,
donec terra cooperiat oculos meos.
Est enim hic sermo intelligēdus, iuxta
communem sensum, id est, donec mo-
riar: non autem donec ipse viuus ter-
ra cooperiam oculos. Eruntq; obuia
mille exēpla similia. vides igitur quan-
ti momenti sit cōmunis verborum in-
tellectus? Hinc etiam consuluit Felix
Maleolus in tracta. de matrimo. volu.
9. non contrahi matrimonium his ver-
bis: nunquam te derelinquam.

Sed quid dices, Num hæc verba vo-

CAP. III.

4 lo contrahere tecum matrimonium si-
gnificent præsentem coniugalem con-
sensum? Et si verbū volo, in his, quæ
a sola volūtate loquentis pendent, ad-
iungatur infinitiuo designāti initium
actus, eiusq; suspēsiōnem, erit contra-
ctus sponsaliorum. vt volo contrahe-
re, volo ducere te in vxorem. ita Ioan-
Andr. & Abb. quorum opinio est ma-
gis communis in dict. c. ex literis. Syl-
uest. verb. matrimoniū. 2. q. 9. Mathæ.
de Afflictis in consti. Neapo. lib. 3. ti-
tu. 19. co. 2. In qua decisione refellenda
est opinio Ioan. in Summa cōfess. lib.
4. titu. 2. q. 4. & Astensis libr. 8. tit. 3. q.
7. dicentium isto casu nec esse sponsa-
lia contracta. Sic ex diametro auerten-
da est Card. sentētia in dicto cap. ex li-
teris. asserentis per dicta verba contra-
ctum esse verum matrimonium. Cu-
ius opinio posset sane intelligi, si dicta
verba forent prolata deliberate, & ad
interrogationē alterius. ex mente Bar-
to. in. l. gerit. colum. 3. ff. de acqui. hæ-
red. vel quando præcessisset tractatus
de matrimonio contrahendo. Cardi.
in de vnica. de consang. q. 20. vel si cō-
munis vsus loquendi hanc significa-
tionē matrimoniij receperit. ex eodem
Card. in dicto. c. ex literis. Sin autem
verbum volo adiungatur verbo præ-
notanti exequutionem actus perfecti,
& sic matrimoniij exercitium censetur
matrimonium cōtractum. vt volo te
habere in vxorem, volo te tenere vxor-
em. isti enim actus prēmittunt con-
tractū matrimoniij, & ideo illa verba
matrimoniū præferunt. in quo con-
uenire vidētur Doct. in. d. c. ex literis.
vbi Hosti. & Abb. hoc tenēt. & Sylue.
in. d. §. 9. Henr. in. c. ex parte. de spons.
quod quāuis sit dubiū ex his, quæ di-
centur in. q. sequenti: id tamē est apud
omnes

omnes in confesso, matrimoniū contractum censerī, quando verbum volo adiungitur rei. exemplum. Volo te in vxorem. idq; sensit Bald. in. l. i. col. 2. C. de summa Trini. Doct. in. l. serui electioe. §. si. ff. de legat. i. & in. l. in venditis. C. de contrahen. emptio.

Solet etiā dubitari, an matrimoniū sit contractū illis verbis: habebō te in vxorē, iuro, seu promitto, quod te habebō in vxorē. Et ex. c. ex parte. de spō. 5 probari videt̃ matrimoniū his verbis contractū esse, & ibi. gl. cōmu. recepta eandem opinionē asserit. Qui etenim consequēs vult, antecedēs illi prēmīsum velle videtur. l. illud. ff. de adqui. hared. c. præterea. de off. deleg. Is ergo qui habere aliquā in vxorē promittit, cum ea matrimoniū modo cōtrahere ostendit. idē profitetur gl. in. c. si quis diuinis. per tex. ibi. 30. q. 5. in principio. idem tenet Abb. & Deti. in. c. iuravit. de probatio. col. i. & esse hanc opinionem communem constat ex Abb. & Prap. in dicto cap. ex parte. & fatetur expresse Hadria. in. 4. sent. q. 13. de matrimo. Sed Magist. in. 4. senten. distin. 28. c. 2. tenet in hoc cōtrariū. cuius opinio probat̃ ratione. Verba enim, quæ proprie competunt contrahendo matrimonio, si pronuncientur in futuro tempore, inducunt sponsalia, secundum Palud. in. 4. distinct. 27. q. 2. arti. 4. conclus. 4. ergo & ista: cum in futuro tempore pronuncientur, non designant matrimonium. Et præterea illa verba, habebō te in vxorē, intelligi possunt vera omnino esse, quamuis modo non habeam te in vxorē: vt constat: ergo non sunt necessario referenda ad matrimonium, præsenti consensu contractum. Ego autem tunc præsentem consensum coniugio præ-

stitum esse, opinor, quando ex verbis prolatis cōsensus is de præsenti necessario sequitur. At in hac quæstione is consensus non sequitur necessario: igitur matrimoniū non est. Quo fit, vt Hadria. in. 4. senten. q. 13. de matrimonio a frequētissima nostratū sententia discedat Magistrum sequutus, in qua sententia antiquiores quidam Canonistæ fuerunt: Nempe Hugutio. & Laurenti. quos Henri. refert in dicto c. ex parte. idem insinuat Angel. in authen. quib. mod. nat. effic. legit. §. fina. collat. 6. Ex quo ad text. in dicto. c. ex parte. respondetur, ibi ex illis verbis, ab hoc tempore, & similibus, consensum futurum ad præsens tempus deduci. Vnde illum tex. ad hanc quæstionem notare, rationi non cōgruit. Nec obstat ratio: qui enim vult id, quod sequitur, censetur omnino velle id, quod præmittitur necessario illo tempore, quo consequēs executioni tradendum est. Vnde qui habet aliquam fœminam in vxorem actu, præmittit se cum illa matrimonium contraxisse. Non sic ille, qui præsenti tempore actu non habet: sed habere promittit in futurum. Item quamuis sic promittens statim teneatur illam habere in vxorem: si tamen non habeat, matrimonium non est. quod pulchra ratione Hadria. comprobat. licet optime sequeretur hæc argumentatio. tenetur statim eam habere in vxorem, ergo statim tenetur cum ea contrahere: ex quo sponsalia tantum probantur, non matrimonium. His tandem & aliis, quæ Hadri. adducit cōmunis opinio nō applaudet, quæ & si vera foret, locū non haberet, vbi post verba sponsaliorum, hæc subiicerentur, ita concepto cōtractu: promitto ducere te vxorem,

SECUNDAE PARTIS

actē habere in cōiugem. Verba enim subiecta ex pracedentibus intelliguntur. l. fina. §. cui dulcia. ff. de vino, triti. & oleo leg. c. sedes. de rescript. cle. 2. de procurat. Vnde hæc sponsalia, de futuro iudicanda sunt. ita Hosti. Abb. & Præp. in. d. c. ex parte. Roma. sing. 338. Deti. in. c. iuravit. de probat. col. 1. Alexan. de Imo. conf. 152. vol. 5. Nam qui ita contrahit, promittit cum illa fœmina matrimonium contrahere, & eo contracto illam coniugali affectione tractare.

6 Verum hoc in tractatu perplexa valde existimatur quæstio illa, an per hæc verba, non habebō aliam in vxorem, nisi te: sit contractum matrimonium, an sponsalia? Et esse matrimonium asserunt Ioan. Andre. Card. Abb. & Præpo. in dicto cap. ex parte. Alexand. de Imol. conf. 152. volumi. 5. Syluest. verbo matrimonium. 2. quæstio. 10. Barb. conf. 6. primo. volu. colum. 4. Iason, & Curtius Iunior in. l. actione. C. de transaction. 2. colū. quorum opinio communis est, teste Præp. in dicto cap. ex parte. quibus suffragatur ratio illa, quod dictio, nisi, præcedentem negationem sequuta, affirmat, quod ponit: at si sequatur affirmatiuam, id negat. l. si eum. §. qui iniuriarū. ff. si quis caut. vbi Barto. l. actione. C. de transaction. l. feriatis. C. de feriis. Henri. optime in cap. de quarta. de præscriptio. & notatur in cap. inter alia. de senten. excom. Rursus Gaspar Cald. Anto. & Zochus in dict. c. ex parte. negant per dicta verba matrimonium contrahi, sed tantum concedunt, sponsalia esse contracta. His accedunt Capola. conf. ciuili. l. co. 3. Altiat. in. d. l. actione. ex tex. in. l. si sterilis. §. pe. ff. de actio. empti. vbi qui pmissit non vendere equū

CAP. III.

nisi Titio, quāuis teneatur actione ipsi Titio vendere: tamen si alteri vendiderit, hæc venditio valet. Sed ille tex. reselli in nostra quæstione potest. Si quidem licet absolute promississet rem vendere Titio, non ex hoc esse facta venditio. At in hac quæstione, si absolute promississet illam fœminam habere vxorem, esset matrimoniū cōtractum: si illi stamus assertioni, quam in præcedenti quæstione communem esse diximus. Obstat tamen fortiter opinioni Ioan. Andr. & sequacium tex. in. l. Titia. §. si. ff. de manumi. testa. dicens, his verbis, Onesiphore, nisi rationes reddideris, liber ne esto, poti⁹ adimi libertatē, quam dari. Quia rationibus non redditis, liber Onesiphorus esse non potest, nec ab hærede manumitti, redditis vero rationibus, potest manumitti ab hærede: non tamen censetur manumissus ex testamento: quia dictio nisi subsequitur negationem potentia: vnde ponit rationib⁹ redditis manumittēdi facultatem, ex interpretatione Barto. ad illum tex. quæ communis est, & eam sequitur Henric. in dicto cap. de quarta. Docto. in dicta l. actione. His igitur nostræ quæstionis verbis potius adimi, quam præstari consensus videtur. Hinc Hadri. in 4. quæst. 12. de matrimo. asserit prædictis verbis matrimoniū minime contrahi: sponsalia vero contracta censeri, quando verba ita conciperentur: non habebō aliquam in vxorem, nisi te. non ducam aliquam in vxorem, nisi te. & subdit nec sponsalia contracta censeri, si ita dictum fuerit. non habebō aliam mulierem in vxorē, nisi te. Quæ differentia, si cōmunis verborū sensus, vt dixi, accipiendus est, nihil ad hanc rem conducit. Idcirco illud adnotandum

7 tandum est, orationem negatiuā nihil
asserere, nec ponere ex se ipsa, nisi alia
quid extrinsecus addatur: iuxta diale-
cticorū traditiones. Si enim quis pro-
mittat non alienare domū extra fami-
liā, non promittit se omnino alienatu-
rum intra familiā: nec ponit hæc nega-
tiua oratio quidquā ex se ipsa. Item si
Cæsar promittat non gerere hoc anno
bellum, nisi contra Turcā, non promit-
tit ex hac oratione se gesturū hoc anno
bellum contra Turcā. Sed tunc dictio,
nisi, resoluitur in conditionem hoc pa-
cto. Si bellū gesturus est hoc anno Cæ-
8 sar, illud promittit gerere contra Tur-
cam: non tamen promittit pure illud
gerere, ita intelligēdus est. text. in. dict.
l. si sterilis. §. penul. ff. de actio. empt. Is
enim, qui promisit nō vendere equū,
nisi Titio, censetur promisisse, se illum
equū venditurū Titio, si eum vende-
re ei libuerit: non tamen promisit pu-
re vendere. Sed & si fundum ita vendi-
dero, inquit lex illa, vt nulli alij quam
mihi eum venderes, actio eo nomine
ex vendito est, si alij vendideris. Nec re-
fert, q̄ iuriconsultus vtatur dictione,
quam, nos vero loquamur de dictio-
ne, nisi, cum idem sit dicere: non ven-
dā domū hanc, nisi tibi: & non vendā
domum hanc alij, quā tibi, adnotantē
Laurenti. Valla. lib. elegant. 3. cap. 54.
& probatur in. l. cōsulta diuina. C. de
testament. Nec circa illius. §. penulti.
intellectū libet hic immorari: quem ta-
men tradit Ludou. Gomez. in. cap. 1.
de consti. in. 6. nume. 107. & 91. idem
Gomez. in princ. de actio. num. 7. post
Ias. ibi. Ex adiectione vero extrinseca
potest oratio negatiua aliquid asse-
re & ponere, quæ quidem res exēplis
manifeste constabit. Homicidium ho-
die cōmissum est, & nullus, nisi Ioan-

nes illud cōmisit: igitur Ioannes illud
homicidium cōmisit. Sic, promitto
vêdere hanc domū, & nō alij quam ti-
bi: ergo promitto vendere domū tibi.
Promittit Cæsar hoc anno gēre bel-
lum, & non contra aliquem, nisi Tur-
cam: ergo promittit gerere bellū hoc
anno contra Turcam. Nec valet isthæc
collectio, nullus nisi Socrates currit: er-
go Socrates currit. Cum igitur dictio,
nisi, subsequitur negatiuam oratio-
nem, tollit illā in casu excepto: nihil ta-
men asserit ex propria vi ac natura ne-
gatiuæ orationis, nisi aliquid extrinse-
cus affirmatiue additū fuerit, ab subin-
tellectum ex materia subiecta: quida
quid aliter rem hanc diffinierint Ias. &
Gomez. in dict. princip. de actio. 2. col.
vnde deducitur intellectus ad reg. pec-
catum. de regu. iur. in. 6. nam dum in
ea dicitur, peccatum non dimitti, ni-
si restituatur ablatum: non statim se-
quitur, ablati restitutione facta pecca-
tum dimitti: sed id aperte intelligitur,
facta restitutione: non esse locum illi
negatiuæ orationi præcedenti dictio-
nem: nisi: sed potius dimitti peccatum
modo alia contingant, quæ ad pecca-
ti remissionem necessaria sunt. Sic
dum in eisdem iuris canonici regulis
scribitur. Peccati venia non datur, ni-
si correcto: cum appareat ex natura
rei peccati veniam concedi vere corre-
ctis, manifestissimum est, dictionem:
nisi: ibi affirmare, & ponere, quod
præcedēs oratio, negauerat: nec hoc ex
propria vi, sed ex materia subiecta: &
id maxime ea ratione procedit, quod
regula illa loquatur de remissione pec-
catorum, quæ remitti a Deo constat:
& tamen non nisi correctis: ergo cor-
rectis datur peccatorum venia. 1183
Rursus ita libet argumentari: actio
aliquid

SECUNDAE PARTIS.

aliquid est, & nihil aliud quam ius persequendi in iudicio quod sibi debetur igitur actio est ius persequendi in iudicio quod sibi debetur: unde hæc negatiua, quæ ex natura rei præmittit affirmationem, ponit omnino, atq; ita intelligendus est tex. in principio de actioni. Item peccatū dimittitur quo ad proximi iniuriam: & tamen non dimittitur, nisi restituatur ablatū: ergo facta restitutione omnino peccatū quo ad proximi iniuriā dimittitur. ecce qua ratione oratio negatiua nihil ponat ex se ipsa: nisi aliquid extrinsecus addatur, vel expressim, vel ex materia subiecta, & natura rei.

Ex quibus audacter opinor, nec matrimoniū, nec sponsalia, per verba supra concepta contrahi. Tota namq; oratio negatiua est: eaq; hunc sensum habet: promittentē contracturum matrimoniū cum illa fœmina, seu illam habiturū in vxorem, si coniugalē vitam promittens elegerit: non tamē promittit se absolute coniugalē statum electurum: eritq; promissio sponsaliorū sub conditione, si coniugalē vitam promittens elegerit. Poterit tamē cōtinere: atq; in coelibatu viuere, nec reus erit fractæ promissionis. quod Palud. asserit. in. 4. dist. 27. q. 1. art. 1. col. 2. dicens ex oratione negatiua nō contrahi sponsalia. & subdit exemplū: non ducā aliam in vxorem nisi te. quo fit, vt nec matrimoniū, nec sponsalia absolute contrahatur his verbis: nolo aliā in vxorem, nisi te. contra Ioan. Brune. in tracta. de spons. cōclu. 13. Secundo, subinfertur matrimoniū contrahi his verbis: contraho matrimoniū & non cum alia, nisi tecum. Sic etiam erūt sponsalia. Ducam vxorem, & non aliā, nisi te. Atq; præmissa nostratū opinione, cuius me

CAP. III.

minim⁹ in præcedenti quæstione, si dixero: habebō vxorē, & nō aliā, nisi te: erit cum illa contractū matrimonium. Quibus ita discussis exacte potest Docto. cōtrouersia explicari. Hinc & ipse Adria. fatetur, esse sponsalia cōtracta, si dicatur: promitto contrahere matrimoniū, & non cum alia, nisi tecum.

Tertio ex eisdem ego deduco intellectum ad text. in. d. l. Titia. §. si. vbi verba illa: liber ne esto Onesiphore: ita accipienda sunt, vt omnino sublata sit hæredi facultas dandi libertatē Onesiphoro: & sic potētia, vt Doct. asserūt, illa oratione tollitur, non actus. Aliter enim verba illa vana forent: cū eis etiā non prolatis, liber Onesiphorus non esset. quod Bald. animaduertit. in. dict. cap. cum accessissent. de consti. Dictio ergo, nisi, ibi adiecta conditionē ita inducit, vt liber Onesiphorus esse non possit, nisi redditis rationibus, liber vero esse possit, si rationes reddiderit. Hæc autē conditio utilis est testāti, qui voluit rationes reddi ab Onesiphoro, pœna adiecta seruitutis perpetuæ. Sic tandē defendendus est cōmunis illius. §. intellectus. Et si Riminal. in dict. l. actione. negligēter eum defendat. qua in re non placet, nec recipiendus est Altiati sensus, dum lib. 5. paradox. cap. 4. contendit, redditis rationibus Onesiphorū liberum fore, & verba illa testamenti esse referenda ad actū: ratione per eum adducta, quam prius subtilis Riminal. excogitauerat. in dict. l. actione. Eodem pacto nō est admittendus Stephanus in Necyomātia iuris, qui, dialogo. 52. Magico carmine, Scauola iuriconsulto, ab inferis euocato, vt illius. §. propriū, ac germanū sensum ostenderet, existimat, redditis rationibus Onesiphorū liberum ex testamen

to fore. cuius opinio ex eo etiā corrui-
quod inducta ad diminutionem non
possunt augmentum operari. Sic era-
go verba illa testantis inducta ad adi-
mendam libertatem minime possunt
manumissionem dare. qua ratione no-
uissime Nicola. Bellonus. libro secun-
do. supputatio. cap. 17. præter cōmu-
nem opinionē defendit, Onesiphorū
redditis etiā rationibus liberū nō esse.
hanc tamē rationem prius scripserant
Dinus in regu. peccatum. de regu. iur.
in. 6. & Benedi. a Plumbino in dict.
§. ultimo. l. Titia.

Quarto hinc apparet, non contem-
nenda interpretatio ad dict. l. Titia. §.
penulti. vt non procedat, quando ora-
tio assertiua libertatis præmissa foret
illi negatiuæ orationi. Nempe si testa-
tor dixisset. Onesiphore liber esto, &
nisi rationes reddideris liber ne esto.
Tunc enim redditis rationibus liber
omnino esset Onesiphorus. l. si quis
ita ibertatem. §. fina. ff. de statuliber.
sentiunt Iason & Altiat. in dicta. l. ac-
tione: ex illa oratione assertiua liber-
tatis, quæ redditis rationibus manet
in sua propria significatione, & liber-
tatem confert.

Quinto, ex hoc apparet verus sensus
ad. l. quibus. §. quidam Titio. ff. de
conditionibus. & demonstrationibus.
10 vbi per illa verba: hæres meus ne des
Titio centum, nisi mater mea morietur,
conditionale legatum est: & morta-
tua matre debetur: ex eo enim proce-
dit, quia ante illam orationem præmis-
sa fuit oratio assertiua, quæ cētum illa
dederat Titio ex legato. Sic enim dixit
testator: centum lego Titio, & subdit,
hæres meus ne des Titio centum, ni-
si mater mea moriatur.

- 1 *Ætas conueniens reipublicæ ad matrimonium contrahendum.*
- 2 *Ætas ad matrimonium iure canonum necessaria.*
- 3 *Ætas a canonibus requisita ad matrimonium malicia præueniri potest: atq; inibi declaratur quid sit hæc malitia.*
- 4 *Infans an possit matrimonium contrahere / malitia præueniente ætatem. ut Hosti. existimat?*
- 5 *Proximus pubertati quis dicatur, in matrimonio / cæterisq; actibus?*

CAP. 5. De ætate ad matri-
monium requisita.

QUAE ætate cōueniat
reipublicæ matrimo-
nium contrahi, qua
ve cōtrahi id possit,
vt valeat, plurimum
distat. Et philosophi
varie scribūt de æta-
te qua cōuenit marem & foeminā ma-
trimonio coniungi. Marem etenim fe-
re in tricesimo ætatis anno, foeminam
vero pubescentem decimo quarto an-
no, posse decimo quinto nuptiis co-
pulari, auctor est Hesiodus, cuius car-
mina Ioan. Stoboeus adducit sermo-
ne. 69. multo diligentius quam Ludo-
ui. Cæli. lib. lect. Antiq. 15. cap. 20.
Aristo. autem lib. 7. Politicorū. cap. 16.
admonet, marē esse coniūgendū cum
foemina paulo ante tricesimū septimū
annum, foeminā vero in decimo octa-
uo, cui subscribit Andr. Tiraq. in legis
bus connub. l. 5. ad finem. Canonibus
tamen ad matrimonij vinculum ætas
diffinita est duodecim annorum in fo-
mina, & quatuordecim in viro. c. pu-
beres. cap. attestations. cap. contineba-
tur. c. ex literis de despō. impub. l. quæ-
situm. l. in sponsalibus. vbi glos. ff. de
sponsa. l. mulierem. ff. de ritu nuptia.
Qua

SECUNDAE PARTIS.

Qua in re extat pulchra verba Macro-
bij. lib. 1. in somni. Scipionis. ca. 6. is in
quā, de puero sic loquitur. post annos
autem bis septem ipsa ætas necessitate
pubescit. tūc enim moueri incipit vis
2 generationis in masculis, & purgatio
fœminarū. Ideo & tutela pueris, quasi
virile iā robur, absoluitur, de qua ta-
men fœminæ propter votorū festina-
tionem maturius biennio legibus libe-
rantur. Hactenus Macro. qui votorū
festinationē appellat, quam nos doli
capacitatē, aut maliciam ætatē supplen-
tem dicimus. Alias etiā rationes huius
legalis discriminis inter marē & fœmi-
nā, ipse Macro. notat lib. 7. Satur. c. 7.
Verum ante dictā ætatē prohibetur a
canonibus carnalis coniunctio, ne post-
modū dubitetur de matrimonij valo-
re, propter maliciā, quæ forsan aderat,
& supplere ætatem poterat. tex. in. c. 2.
& ibi Abb. & Præp. de despōs. impub.
Hæc tamen ætas a canonibus diffini-
tur, quia tunc præsumitur quis habilis
ad copulā, & ad consensum coniuga-
lem. quod colligitur ex dict. c. puberes.
vbi. glo. finalis hoc notat. Tamen dū
subdit ille tex. puerperā dici illam, quæ
parit in puerili ætate, receptū hoc non
est, apud Latinos Iurisconsultos, qui
puerperam appellant quācūq; fœmi-
nam, quæ recens est a partu. l. illa ver-
ba optimus. ff. de verb. signifi. vbi Al-
tia. dictionis originem deducit. Igitur
si quis etiam post decimū quartum an-
num habilis nō sit ad copulam, matri-
monium contrahere non potest: interim
tamen dum id legitime constat, matri-
monium iudicandū est, atq; expectan-
dum est tēpus aliquod, ex quo possit
colligi, illum inhabilem esse ad carna-
lem coniunctionē. c. laudabilem. de fri-
gid. Sic ergo is minor expectandus est,

CAP. V

donec constet ipsum non ex debili æta-
te, sed ex frigidityte, natura ipsa, esse
omnino impotentē: alioqui infirmus,
qui debilis est, illo tempore matrimo-
nium contrahere non posset: quod fal-
sum est. Vnde matrimoniū contractū
a maiori quatuordecim annorū, & si
tunc nō possit carnaliter cum fœmina
cōmisceri, nec generare valeat, nihilo-
minus tenet. ita Hostiē. Ioan. Andre.
Card. & Henr. in. d. c. puberes. primā
opinionē. glo. ibi sequuti. Angel. verb.
matrimonium. 3. impedimēto. 16. §. 6.
Syluest. verb. matrimoniū. 5. q. 7. & est
opinio cōmunis secundū Abb. in. d. c.
puberes. qui eam asserit æquiorē esse.
licet contrariā veriore esse opinetur.

3 Hinc patet ætatē hanc a canonibus
requisitā malicia supleri, vt probatur
pluribus canonibus, sed potissimū in
cap. de illis, in. 2. de desp. impub. c. pu-
beres. cap. si. eo. tit. Malicia vero ista in
duobus cōsistit, in discretionē scilicet,
ad consensum coniugalem intelligen-
dum, & in potentia ad carnalē copulā.
Atq; hæc malicia ob id prudētia appel-
latur in. d. c. si. & probatur hæc in glo.
cap. de illis. verb. malicia, & verb. copu-
la. vbi idē notant Innoc. Abb. & præp.
Regia. l. 6. titu. 1. part. 4. potentia vero
ad copulā probatur, etiam si inter con-
iuges copula non fuerit præmissa, si ip-
sa ab alio fuerit cognita, & ipse cū alia
fœmina carnale cōmercium habuerit.
glo. & Doct. in. c. 1. §. 1. de despon. im-
pub. in. 6. quam cōmuniter esse rece-
ptā fatetur Præp. in. dict. cap. de illis.
Item ex aspectu, aliisq; versimilibus
signis: vt ibi notat Innoc. Abb. & Præ-
pō. Allegans tamen impuberem cum
fœmina aliqua copulam carnalem ha-
buisse, probare debet actū copulæ: q̃
si probare copulam, velit, ex eo q̃ fœ-
mina

mina cohabitans cū impubere reperia-
tur corrupta, oportet probare illā im-
puberi traditam fuisse virginē, & tem-
pore cohabitationis cū eo, corruptā re-
periri, secundū Domi. cōs. 24. col. 4. sen-
tiunt Hosti. & Præp. in. d. c. de illis. Ex
quibus satis colligi potest, non suffice-
re ad coniugiū inter impuberes poten-
tiā ad copulam, nisi discretio ad cōsen-
sum conjugale concurrat pro quo tex.
adest insignis. in. cap. continebatur. de
desp. impub. vbi ex cōmuni intellectu
probatur, copulā ibi a Roma. Pontifi-
ce perpensam fuisse in proxima puber-
tati, ex eo quod discretio ratione a-
tatis proximæ pubertati præsumat: vnde
ex aetate proxima pubertati præsu-
mitur discretio, & prudētia: nō tamen
præsumitur potētia coeundi. Sice con-
uerso ex nixu coitus præsumitur potē-
tia, nō tamen discretio. tex. in. c. attesta-
tiones. cuius alibi meminim⁹. de desp.
impub. Imo ipsa copula satis potentiā
arguit: non tamen discretionem, vt in
dict. cap. continebatur. Nec consensus
expressim præstitus cum discretionē,
idest, iuxta ipsam pubertatē arguit po-
tētiā coeundi, nisi nixus præcesserit.
vt in dict. cap. attestations. Ex quibus
etiam subinfertur, proximum aetati,
matrimonium contrahere non posse,
nisi in eo præsumi possit coeundi po-
tentia. text. in. c. ex literis. de despōs. im-
pub. ibi, cōpleat. & rursus ibi, peruene-
rit. Nec mihi placet Hostiē. opinio. in.
d. c. puberes. dicentis infantem, qui sit
potens ad coeundum, posse matrimo-
nium contrahere. Nam cum cōsensus
sit etiam necessarius: non efficit matri-
monium copula: igitur, nisi in illo in-
fante adesset discretio maxima, non ef-
set iudicandum matrimoniū ex poten-
tia coeundi. ita Abb. in. d. c. continebat.

4 not. Præp. in. d. c. puberes. vbi ipse Ho-
sti. fi. col. hoc ipsum explicat & cōpro-
batur ex decisione eiusd. Abb. in. c. i. de
delict. pueror. Raro tamen contingit
coeundi potētia infantibus: imo nec ma-
ioribus septēnio ante duodecimū a-
tis annū. tametsi. gl. in sum. 20. q. 1. me-
minerit pueri, qui cū esset nouē anno-
rum nutrice imprægnauit, ex autorita-
te Diui Gregorij, qui id narrat. lib. 4.
dialog. c. 19. testatur etiā Hierony. in
epistola ad Vitale presbyterū, se audis-
se, puerū quendā in decimo anno gra-
uidam fecisse eius nutrice: vbi subdit,
Salomonem in decimo anno genuisse
Roboam. Achaz etiam in anno aetatis
vndecimo Ezechia procreasse, idē scri-
bit: referunt aliqua ex his Ludo. Cæ-
lius lib. 8. lect. antiq. cap. 8. Ioā. Igneus
in. l. 1. §. impubes. num. 6. ff. ad Syllani.
& And. Tiraq. de iure maritali. l. 5.

Ceterum, quia ad hanc rem cōducit
plurimū scire, quis dicatur proximus
pubertati: notandū est, proximum pu-
bertati eum dici, qui annū decimum
& dimidium peregerit, si sit masculus
fœmina vero proxima est pubertati, si
nonum annū cum dimidio compleue-
rit. glo. in. §. pupillus. inst. de inut. stia-
pul. & in. l. pupillū. ff. de reg. iur. quas
esse cōmuniter approbatas asserit Ias.
in. l. properandum. §. & si quidem. C.
de iudic. Soci. in. l. 1. §. adipiscimur.
ff. de adquir. poss. Areti. in. d. §. pupila-
lus. Deti. in dict. l. pupillum. & pro-
bantur Regia. l. 8. titu. 31. part. 7. Sunt
alij, qui, quo ad delicta illum esse pro-
ximum pubertati, opinantur, cui ad
aetatem perfectam sex tantum menses
deficiunt. Bald. in. l. excipiuntur. ff. ad
Syllani. quē Ias. sequitur in authē. sa-
cramēta puberum. nu. 15. C. si aduers.
vend. idem Ias. in dict. §. & si quidem.

Alij

SECUNDAE PARTIS

Alij eandem hanc opinionē vltimā sequuntur non tantū in delictis: sed & in aliis quibuscūq; actibus. glo. in. c. attestations. & in. c. cōtinebatur. de desp. impub. probat text. in. l. notantur. ff. de excusat. tutor. notat Zas. in. q. 2. de Iudæis. late. Ioan. Igne. in. l. 1. §. impubes. ff. ad Syllani. quam opinionē in coniugali contractu dicit esse communem. Ioan. Staphilæus. in lib. de literis grati. & iusti. fo. 74. His tamen omīssis arbitrio iudicis opinor relinquendum fore, quis dicatur proximus pubertati. Hoc enim iudex arbitratitur ex discretione pueri, & ex aliis circumstantiis cōtingentibus. ita Faber. in. d. §. pupillus. Saly. in. l. impunitas. C. de poenis. Anani. in. c. 1. de delict. puero. Anto. in. c. attestations. in fine. Abb. & Præp. in. c. cōtinebatur. de despō. impub. Deti. in. d. l. pupillū. col. 2. Hoc tamen arbitriū iudicis, ante illam ætatē, cōmuni opinione diffinitā, non est passim exhibendum: imo iudex, qui ante illam ætatē arbitrari debet, puerū esse proximum pubertati, maximis adducendus est coniecturis, & cautissime id aget, ac tandem raro. At post illam ætatem, non exigit iudicis arbitrium, ita urgentes coniecturas: sat enim erit aliquot mediocria signa perpendere, ex quibus arbitretur, puerum esse proximum pubertati. Illum vero puerum, cui sex tantum menses ad ætatem perfectā deerunt, audacius, ac leuioribus argumentis, proximum esse pubertati arbitratitur. Ex his omnino falsa est glossa. in cap. 1. de delict. puero. quæ text. dicentem, puerum doli capacem, puniendū esse, intelligit, in puero septenni. Ad illius tamen text. intellectum legendus est Deti. in. l. fere. ff. de regu. iur. & Hipp. in. l. si quis te, C. de sicariis,

CAP. VI.

EX. CAP. SEQUENTI.

- 1 Matrimonium cōtrahi non debet ab existenti in peccato mortali: contractum tamen tenet.
- 2 Periurus matrimonium contrahere non debet si tamē contrahat / tenet contractus.
- 3 Excommunicatus / si contrahat matrimonium, ualet ipse contractus / idē de professione religionis ab eo facta.
- 4 incestus crimen, quo pacto matrimonium impediatur.
- 5 Homicidium presbyteri / an impediatur matrimonij contractus.
- 6 Interdictum ecclesiæ / uel iudicis an irritum faciat matrimonium / post prohibitionem contractum.
- 7 Clandestina coniugia an teneant, quaq; ratione prohibeantur.
- 8 Clandestinum matrimonium / an sit peccatū mortale.
- 9 Intellectus ad constitutiones excommunicantes eos, qui contrahunt clandestina coniugia.
- 10 Clandestinum matrimonium, quod dicatur.
- 11 Clandestinum matrimonium / etiam si proberur legitime / nō præfertur secundo / in facie ecclesiæ contracto.
- 12 Clandestinum matrimonium, dato aliquo impedimento / prolem illegitimam reddit / non obstat utriusq; parentis bona fide.
- 13 Clericus / qui interfuit coniugio clandestino / qualiter puniatur.
- 14 Suspendus ab officio, an sit suspendus a beneficio.
- 15 Episcopus, an possit suspensionis pœnam tollere / propria dispensatione.
- 16 Suspendio ad tempus / finito tempore, tollitur absq; absolutione: secus est in excommunicatione.
- 17 Lex Taurina. 49. defenditur.
- 18 Inferior / qui legem principis tollere non potest / addere tamen pœnas legi superioris, optime poterit.
- 19 Usurarum crimen potest per leges ciuiles puniri.
- 20 Lex Regia de usuris, defenditur.
- 21 Lex Tauri. 49. rursus in praxim deducitur / & uarie intelligitur, & num. 22.

CAP. 6. De his quæ matrimonium impediunt.

1

EX HIS quæ hunc contractum illicitum reddunt, quædā sunt quæ impediunt matrimonij contrahendum: non tamen dissoluant illud, si contrahatur. Quædā, & si ante contractū contingentia illud omnino impedirent, & contractū irritum facerent: post illum tamē accidentia,

tia, nō dirimunt matrimonium. Quædam verò ita impediunt, vt cōtractus matrimonij nullus sit ipso iure. Et prima quidem varie proponi possunt. Nam existens in mortali crimine, non potest absq; nouo peccato matrimonium contrahere. Tractat enim indecenter sacramentū hoc maximum, autore Floren. 3. part. tit. i. c. 19. §. fi. cui accedit egregius Doctor Marti. Nauarrus. in princ. de pœnitēt. dist. 5. in. 6. part. glo. nu. 33. & 39. idem comprobatur Coloni. Concilium. titu. de matrimo. cap. verbum. & per totū illum matrimonij tractatum differēs, religiose tractandum fore hoc sacramentum. Et tamen contractum matrimonium ab eo, qui mortali peccato est irretitus, valet. quod passim receptum est, nec cuiquam dubium videtur. Item contra iuramentū a periuro matrimonium contractum, firmum est, c. de illis. de sponsa. aptior text. in. c. sicut. eo. tit. glof. in. c. mulieri. de iureiur. glo. in. c. fi. de procurato. in. 6. cuius & nos meminimus. in. c. 4. huius secundæ partis. Actus etenim spiritualis, cuius laicus capax est, contra iuramentum factus valet. notat Imol. in. c. dilecto de præbēd. Alex. Imolensis. consil. 16. col. 2. vol. 3. idem Imol. in cap. cum contingat. de iureiur. nu. 81. Deti. in. cap. cum accessissent. de const. m. 6. Imo etiam actus spiritualis, qui in laicum cadere nō potest, factus contra iuramentum validus est. Abb. in. d. cap. dilecto. vbi dicit hanc esse communem. Alexā. in. l. stipulatio hoc modo. col. 3. ff. de verbo. oblig. idē asserit eam sequutus Altiat. in. d. c. cum contingat. num. 180. idem Selua. in tract. de benefi. 3. par. q. 27. licet in hoc vltimo Inno. in dict. cap. dilecto. teneat contrariū. quē sequuntur, Imol. & Deti. in dict.

locis. Alex. in. d. consil. 16. Anto. in. c. cū. M. 2. col. de cōst. & decisio Rotæ in antiquis. 140. per text. in. d. c. dilecto. cui conatur respondere qui cōmunem sententiā approbāt. quod hic altius disputare non vacat. Sic etiam matrimonium contractū ab excōmunicato validū est. tex. in. c. significasti. de eo, qui duxit in matri. quā pol. per adult. sing. secundū Franc. in. c. decreuit. de hæret. in. 6. eundē in. c. 1. col. 3. de excep. eod. libro. Feli. in rub. de spons. col. 5. quē tex. ad idem valde commendat Ioan. Maior. in. 4. sent. dist. 29. ad finem. notat. glof. in. c. illud. 95. dist. & in cap. alma mater. de sent. excōmuni. in. 6. vers. sacramentis. probat & hoc optimus. tex. in. c. cū illo rum. de sent. excōmu. vbi professio facta ab excōmunicato omnino valida est. quod Abb. ibidem notat, & post eum Feli. dicēs eum tex. sing. esse atq; idē Feli. in. c. fi. colū. 2. de except. idem probat Abb. in. c. veritatis. de dolo & contu. num. 35. idem. in. c. ex publico. de conuers. coniug. Etiam si excōmunicatus per rescriptum principis, ab eo impetratum tempore excōmunicacionis, profiteatur religionē. Hac enim professio valida est. secundum Ludo. Gomez. in. c. 1. num. 32. de rescrip. in. 6. contra Feli. in dict. cap. cum illorum. & in dict. cap. fi. cuius opinio quo ad effectum professionis falsa est.

Secundo, matrimonium prohibetur ob crimē incestus, cōmissum cum affini. c. i. c. ex literis. de eo, qui cog. cōsan. vx. suæ. c. qui dormierit. 32. q. 7. nō tantum quando quis carnale cōmercium habuit cum consanguinea vxoris, verum etiā, quando cognouit carnaliter foeminam illam, cū qua habet publicæ honestatis iusticiæ impedimetū. Hoc tamē vltimo casu prohibitio tantum fit

SECUNDAE PARTIS.

fit durante vita alterius delinquentis. c. duo pueri. de despons. impub. Contractū tamen matrimonium firmum est, etiam utroq; casu, non obstante dicta prohibitione. glo. in. c. 2. de poenit. & remis. Regia. l. 14. & 13. tit. 2. par. 4.

Qua in re illud adnotandū est, ob crimē incestus cōmissi cum propria consanguinea, non prohiberi coniugium. Thom. in. 4. dist. 34. q. 1. arti. fina. Florenti. 3. part. tit. 1. cap. 16. §. 4. Syluest. verb. matrimo. 7. impedimento. vlti. contra Angel. in Sūma. verb. incestus. & Regia. l. 13. titu. 2. parti. 4. & Abb. in cap. 1. de eo qui cogno. consangu. vxor. vbi hoc sensit per text. in. cap. si duo viri. 35. q. 6.

5 Tertio, si quis clericum presbyterum occiderit, in poenā prohibetur matrimonium contrahere: tamen si contraxerit, tenet contractus. text. ita glo. & Docto. cōmuni sensu intellectus. in. c. presbyterum. de poenit. & remis. Regia. l. 14. titu. 2. part. 4. Sic sponsus prohibetur cum alia, quam sponsa, contrahere matrimonium: & tamen si contrahat, matrimonium tenet. vt constat ex his, quæ prima huius operis parte adduximus. cap. 5.

6 Quarto, coniugium contrahi non debet contra prohibitionem iudicis: tamen si contrahatur, valet contractus. text. in. c. 1. cū aliis. de matri. contracto contra interd. eccles. Idem erit, si cōtra prohibitionem legis, aut Roma. Pontificis, quando illa prohibitio habet tēporalem, non perpetuā, causam prohibitionis. glo. in. c. tua. de sponsa. duor. vbi Abb. idem Abb. in. cap. ad dissoluendum. de desponsa. impub. Domi. conf. 33. col. 5. per cap. si. de matri. contract. contra interd. eccles. notat Deti. in. cap. 2. col. 2. de testi. notat & glos.

CAP. VI

in signis in de. 1. versi. inhibentes. de iure patro. quam Alexan. Imolens. commendat in. l. 1. col. 2. ff. de lib. & posthumis. dicit solēnem. Ias. in. l. nō dubiū. C. de legib. num. 18. dicit tamen Deti. in. dict. cap. 2. hoc esse speciale in matrimonio. quod dubiū est ex prædictis. Fit autē separatio matrimonij ita contracti, ad tempus in poenā. glo. in. d. c. tua. quā dicit ordi. Feli. in cap. pe. col. 5. de constitu. Hinc patet, matrimonium ex legis prohibitione lite pendēte contrahi nō debere. cap. tua nos. de spons. duo. cap. cū apostolica. de spons. tamē contractū tenet. tex. in. d. cap. cum apostolica. iuxta cōmunē eius intellectū. nisi cōtrahens crediderit primū matrimonium, super quo litigatur, validum esse: tunc enim esset defectus cōsensus ita Abb. in. d. c. cum apostolica. cuius mentionem egimus parte hac secunda, vbi tractauimus, quando error matrimonium impediat.

7 Quinto, matrimonium contractum clam valet. cap. nec illud. 30. q. 5. cap. 1. vbi Abb. & alij de clandest. desponsa. Thom. in. 4. sentē. dist. 28. arti. 3. Deti. conf. 231. num. 6. idem Deti. conf. 163. nu. 3. Præp. post alios in rub. de clandest. spons. Prohibetur tamen ab ecclesia hic clandestinus matrimonij cōtractus propter dāna, quæ reipub. ex his coniugiis clandestinis contingunt quotidianē. Lites etenim oriūtur plures, ac discordiæ maximæ. Vnde in. cap. 1. 30. q. 5. Potius, inquit text. hæc clādestina matrimonia adulteria appellanda sunt, quam cōiugia: quæ etiam doctissime reprehēdit Colonienſe conciliū. tract. de matrimonio. cap. incipienti. De ritibus. & c. verbum itaq; Regia. l. si. tit. 3. part. 4. Nam & Apuleius. lib. 6. Asini Aurei inducit Venerem argumen tantem

8 tantem nō videri legitimas nuptias in
ter Cupidinē & Psychē, ob distantia,
& q̄ res acta esset furtim, & sine testi-
bus, patre nō cognoscente. quæ verba
retulit Vergil. Poly. lib. 5. de inuen. rer.
c. 5. Quo fit vt mortale peccatum sit,
matrimonium clandestine cōtrahere,
nisi ad sit causa aliqua, ex qua talis con-
tractus, circumstantia illa videri possit
licitus. Quemadmodū si virgo sub tu-
tela iniqui tutoris constituta clandesti-
ne contrahat, ne tutor eam viro igno-
bili, ac indigno tradat in vxorē. ita Cai-
eta. 2. Tomo. opusculorū. q. 2. de vsu
matri. & Henric. in. cap. fina. in fine. de
cland. desponsa. Sic intelligēda est. gl.
in. c. nostrates. 30. q. 5. quæ dixit, peccare
mortaliter cōtrahētes clam. vti eam re-
fert Præp. in rub. de clād. despons. glo.
tamen non addit illud aduerbiū. mor-
taliter. Ex quibus ego etiā dicendum
cenfeo, non peccare mortaliter clā con-
trahentes, quando ipsi prius in facie ec-
clesiæ bona fide contraxerant, qui tan-
dem postmodū sciūt, subesse aliquod
impedimentum, ac secrete impetrant
dispensationem a Romano Pontifice,
& nouo præstito cōsensu, ex vi dispen-
sationis ob euitandū scandalū, clā con-
trahunt matrimoniū, vt res tutius aga-
tur hi, equidē non peccarēt mortaliter,
imo nec venialiter, vt docet Caiet. in.
d. q. 2. tametsi vere & proprie hoc ma-
trimonium, minime dicatur clandesti-
num autore Ambrosio Cathari. lib. 5.
contra Caieta.

9 Hinc in pluribus diocesisibus, syno-
dali constitutione excōmunicantur ip-
so iure clam cōtrahentes matrimoniū.
Quæ quidem constitutio Salmanticæ
fancita est. nū. 42. vbi etiā additur pœ-
na pecuniaria, atq; ibidē cauetur, ita ex-
cōmunicatos vitandos esse absq; denū

10 tiatione, quorum primū frequentiora
fecit matrimonia clādestina. Secundū
apparet repugnare constitutioni Mar-
tini quinti, quæ incipit ad euitāda scan-
dala, quæ statuit non teneri quē, euita-
re excōmunicatos, etiam a iure, donec
nominatim denuncientur. Vnde con-
tra legem superioris lata dicta Synoda-
lis cōstitutio, hac in parte dubia videri
potest. ex. c. cum inferior. de maior. &
obed. Verū post sponsalia de futuro, si
spōsus cognouerit carnaliter spōsam,
hac excōmunicatione vtrūq; ligari, ex-
pressim notat. Hadri. in. 4. q. 11. de ma-
tri. in resp. ad. 3. dicens ex hoc præsumi,
ab eis contractum fuisse matrimoniū
clandestine. Oportet tamen tractare,
quod dicatur matrimoniū clādestinū.
Et primo, dubiū non est, illud dici clā-
destinum, quod sine testibus fit. Sed
tota cōtrouersia est, an illud matrimo-
nium dicatur clādestinū, quod cōtra-
hitur non præmissa solēnitare, quæ in
cap. cum inhibitio. de clandest. desp. ex-
primitur. & in. l. 1. tit. 3. part. 4. quāuis
publice contractū sit, in conspectu ma-
ioris partis viciniæ, seu vicinis ipsis sciē-
tibus: & Abb. in. d. c. cū inhibitio. asse-
rit ex ratione illius. text. hoc matrimo-
niū non dici clādestinū: cum publice
contrahatur. idē Ioan. Lupi. Segobien-
sis in tract. de matrimo. fo. 6. col. 4. Syl-
uest. verb. matrimonium. 2. in fine. &
hac opinio moribus recepta videtur.
teste Palud. in. 4. sent. dist. 28. q. 2. art. 3.
conclus. 3. Id enim, quod fit scientibus
vicinis, dicitur publice fieri. notat Ioā.
Lupi. in. cap. per vestras. 3. notab. §. 21.
nume. 14. Nec obstat Bart. sententia.
in. l. si. ff. de ritu nupt. dicētis, illud fieri
clam, quod fit omīssis his, quæ in eius
actu a lege requiruntur: id enim pro-
cedit, nili aliquid æquiualens, in actu

SECUNDAE PARTIS.

interueniat, ex quo effectus a lege præ-
tensus deducatur, vt in hoc matrimo-
nio cōtracto publice euenit. Cæterum
quando dicantur alij actus clam fieri,
explicat Ias. in. l. clam possidere. col. 1.
ff. de adq. poss. & Deti. in. l. quo tutela.
ff. de reg. iur. Hæc vero opinio Abb.
cōprobatur ex tex. in. d. c. cū inhibitio.
§. 1. adiuncta eiusdem Abb. & Præpo.
ibi. col. 5. & 6. interpretatione, vbi scri-
bunt, matrimonium dici contractum
in facie ecclesiæ, quod contrahitur in
congregatione fidelium. Hinc pluri-
ma deducenda sunt, vt videamus quā
iniuriose clandestina matrimonia con-
trahantur, quāq; sint ipsis canonibus,
ac legibus ciuilibus inuisa.

II Primo, ex hoc vitio matrimoniij clan-
destini insurgit insignis Vincent. sen-
tentia in cap. 2. de clandest. despos. qui
asseruit, matrimoniū secundum publi-
ce contractum, præferri primo clande-
stine cōtracto, quod probatur vno in-
tegrissimo teste, & fama, etiam si secun-
dum, duobus tantum testibus probe-
tur. Nec standum est priori cōtractui,
sed illi, qui ex ecclesiæ cōstitutione cla-
riorem probationē habet: tamen si alias
vnus testis cum fama plene probet. idē
Abb. ac cæteri, in dict. cap. 2. & est spe-
ciale in hoc casu, vnum testem cum fa-
ma non probare matrimoniū clande-
stinum, in præiudicium secundi in fa-
cie ecclesiæ cōtracti. Feli. in cap. 1. vt lit.
non cōtest. 2. col. ex decisione Vincen-
tij. quæ cōmunis est, teste Soci. cōf. 119.
3. vol. & cōf. 270. 2. vol. Areti. cōf. 13.
in. 3. dubio. Ludouic. Gozad. consil.
77. licet de opinione Vincent. dubitet.
Card. in. d. c. 2. Areti. in. d. cōf. 13. Barb.
& Deti. in locis paulo post citadis. Ve-
rum intelligenda est Vincent. opinio
ita, vt locum non habeat, quando se-

CAP. VI.

cūndum matrimoniū in facie eccle-
siæ contractum fuit habita scientia pri-
mi, & sub conditione, si primum clande-
stinum vere non præcesserit, vel irri-
tum fuerit. Hoc enim casu refertur se-
cundus contractus ad primū, qui pro-
bari potest per legitimas probationes,
& ordinarias, ita Barb. consil. 40. col. 2.
in. 3. vol. Secūdo, locum nō habet Vin-
cent. assertio, quando secūndum matri-
moniū contractum fuit lite pendente
super primo clādestino: ex eo enim q̃
lite pendente fuit contractum, amittit
priuilegium illud, quod ei Vincent. tri-
buendū fore existimat. Sic notat. Ioā.
ab Imola. in cōf. 125. & Deti. cōf. 163.
col. 4. Tertio, ex eodem Detio cōmunis
opinio locum sibi non vendicat, vbi
pro matrimonio primo clandestine cō-
tracto adsint aliquot indicia præter di-
ctam probationem: nēpe nominatio
coniugalis, subarratio, copula ve: ex
quibus opinor, vt plurimum hæc rem
arbitrio iudicantis diffiniendam esse,
quod placet Areti. cōf. 82. col. 4. sen-
sit Bald. cōf. 51. vol. 4. Pluribus enim
dicta Vincent. opinio dubia videtur:
atq; dubiū magis videri potest quod
Abb. ex ea ibi adnotauit dicens, data
probatione, a duobus facta, de titulo
alicuius rei, non præferendum proban-
tem plene priorem titulum, sed eum,
qui plenius probauerit, refert & sequi-
tur Anto. Cors. in sing. verb. probatio.
Sed esto quod Vincent. opinio proce-
dat, propter vitium, quo matrimoniū
clandestinum contrahitur: non tamen
videtur opinio Abb. vera.

12 Secundo, ex eodem vitio clandestini
matrimonij ab ecclesia cautū est, pro-
lem illegitimam fore ex clādestino ma-
trimonio susceptam, etiam bona fide
vtriusq; coniugis, si matrimonium
illud

illud ob consanguinitatem, vel affinitatem, irritum fuisse constet, text. in. d. c. cum inhibitio. §. 1. de claud. despoſa. Regia. l. 2. titu. 15. part. 4. Atq; idē erit, in quocunq; alio impedimēto. Innoc. & Card. in. d. §. 1. Hosti. Ioā. Andr. Anto. Ancha. Abb. & Præp. in. cap. ex tenore qui fil. sint. leg. Nam quāuis text. in. d. §. 1. poenalis sit: non tamen ob id restringendus est: cum favore animæ sit conditus: imo ampliādus. ita Abb. in. d. cap. ex tenore. post glo. in. c. sciant cuncti. de elect. in. 6. versu. alios. Barto. & Ias. ibi. num. 72. in auth. sacramenta puberū. C. si aduers. vend. Ioan. Andr. in. c. 1. de homi. in. 6. Barb. in tract. de præst. Card. 1. part. quæst. 7. col. fina. Catellianus Cotta in vltimis Memoria. dictione. anima. Vnde falsa est Gofred. & Vincent. opinio dicentium in dict. c. ex tenore. præfatū text. in. d. §. 1. non habere locū, in impedimento alio quam ibi expresso, quos Domi. sequitur consi. 66. & Ioan. Lupi. Segobien. sis in tract. de matrimo. fo. 6. col. 4. & sequēti. Hæc tamen illius. §. poena locū non habet, quando matrimoniū esset clandestine contractū in periculo mortis cū ea, ex qua prolē ipse ægrotans suscepit: licitus enim est talis cōtractus: nec illo tempore vacat, publice, ac solē niter cōtrahere, quod eleganter probat Domi. consi. 66. col. pen. & fi.

Tertio, ex hac eadem prohibitione presbyter parochus, qui negligit clandestina coniugia impedire suspendendus est per triēnium ab officio. atq; eadem poena puniendus est quilibet alius presbyter, qui clandestino coniugio interfuert. text. ita cōmuniter intellectus. in. d. cap. cum inhibitio. §. fi. Hic vero ab officio suspensus, a beneficio etiam censetur interim suspensione durante

fegregatus. Præpo. in. d. §. fi. glo. Abb. & alij in. c. latores. de cleri. ex cōmu. minis. gl. & ibi Ancha. in cle. fi. de poenis. Syluest. verb. suspensio. q. 5. Abb. in. c. vestra. colū. 4. de cohab. cler. & mul. Ex quibus constat, suspensum ab officio ob crimē graue, etiam suspensum esse a beneficio. Sin autē suspensus quis esset ab officio ob contumaciam, vel ob crimen leue, non esset ex hoc a beneficio suspensus. quemadmodum dicti Doct. asserunt. Ab hac vero suspensione, dict. §. fina. episcopus absoluit. secundum Præp. ibi: cum non sit reseruata Papæ. c. nuper de sent. ex cōmu. qui text. locum habet, etiam in suspensione. Innoc. in cap. 2. de solu. Dicta tamen interpretatio Præp. quam prius Hostien. & Card. ibi probarunt, falsa est: vti docet, vrgentissima argumentatione, iuris vtriusq; vir consultissimus, Ioannes Bernardus a Luco. qui ob eius summam integritatem, ingentem, vberimāq; doctrinā, ad Indicationis summum prætorium a Cesare selectus, eodēq; munere sincere functus Calagurritanæ, & Calciatenſi ecclesiis præsul ab ipso Cesare designatus, tandē Romani Pontificis, & Cardinalium summo suffragio, vt Christianæ reipub. esset maximū ornamentum, episcopi titulo insignitur. Is inquam in practi. crimi. canon. c. 67. ab hac opi. recedens contrariā expressim asserit. si quidem illa Inno. decisio tūc demum locum habet, vbi quis a iure suspēditur indefinite, nullo præsignato termino: vbi vero terminus suspensioni adiectus esset, constat episcopum intra illum non posse a suspensione absolueri. glof. & ibi Imol. in clem. 1. §. verum, de hæret. quam Præpo. sequitur in summa. 50. dist. col. 2. Feli. in cap.

SECUNDAE PARTIS.

CAP. VI

nuper. de sent. excom. dicit eam sing. Abb. in. c. quā sit graue, de excels. præ. idem in. c. tam literis. de testi. 2. col. asserit cōmuniter esse approbatā, licet ab ea discedat. Sed in. d. c. cum inhibitiō. §. si. suspensioni certū fuit adiectū tempus: ergo episcopus ab ea absolueret nequit. Præterea, multo minus locum habet Host. Card. & Præp. intellectus, si eligamus opinionē illam, quæ dicat, suspensionem a canone inductam propter delictū, & in pœnam, nō posse ab episcopo tolli. glo. in. c. cupientes. §. cæterū. vers. i. suspensos. de elect. in. 6. quāuis illa, quæ ob contumaciam inflicta sit, bene possit ab episcopo remitti. Domi. in. d. §. cæterum. Paul. in. cle. 1. de reb. eccles. Abb. in. c. 2. de solut. idem Abb. in. d. c. tam literis. col. 2. Feli. in. c. pastoralis. §. præterea. de offi. ordi. Si quidem in. d. §. si. negari nō potest, suspensionem in pœnam delicti, non ob contumaciam a iure indictam. Vtūq; ergo sit, episcopus non potest illam suspensionem tollere, quæ in. d. §. si. pro illo crimine infertur. Præmaxime cum sit illa constitutio a concilio condita, & episcopi nequeunt contra concilia dispensare, ex frequentiori sententia Docto. in. c. at si clerici. §. si. de iudic. Nec tamen mihi placet quod Paul. Abb. & sequaces, de suspensione a iure ob contumaciam lata, scribunt dicētes, posse ab episcopo tolli. Aut enim contumax ad certum tempus suspēditur: & tunc suspensio nō est inducta, vt cesset suspensus a contumacia, sed in pœnā delicti commissi contēnendo superioris mandata: quo casu ipsi asserūt, suspensionē ab episcopo nō posse tolli: aut simpliciter inducitur suspensio ob contumaciā, & cēsetur restricta ad tempus, quō durat contumacia, text. & ibi, cōmunis, in

c. ex literis. de consti. Sed suspensio ad tēpus, tollitur absq; aliqua absolutiōe, elapso illo tēpore in ea designato. glo. in. cle. 1. de decimis. vers. donec. dicens, secus esse in excommunicatione ad tempus lata. quā. glo. dicit singu. Abb. & ibi etiā Feli. in. c. ad aures. de Simo. sequuntur eam Abb. & Anani. in. c. cū tu. de vsuris. Domi. in. c. 1. §. si vero. de elect. in. 6. col. 2. & est hæc cōmunis opinio, secūdum Feli. Deti. & Ripam. notab. 6. in cap. 1. de iudic. vbi Abb. nu. 6. idem tenet: licet Altiat. ibi notab. 6. probare nitatur, idem esse in excommunicatione, quod in suspensione. Imo cōmunis locum habet, etiam in interdicto ad tempus lato: nam lapso tempore cessat absq; iudicis relaxatione, vel absolute. glo. mihi insignis. in. cap. non est vobis. de sponsa. a qua Docto. ibi non recedunt. Tametli Ripa. in dict. notab. 6. in interdicto diuersum esse opinetur. His vero, quæ diximus & illud addendum erit: presbyterum, qui matrimonio clādestino interfuit, non esse legitimum testem nec ad probationem semiplenam. vt notat Paris. consi. 57. nu. 37. volu. 4. post præposit. in dict. cap. cum inhibitiō.

Quarto, hinc erat iure Regio cautū, virum contrahentem clandestine cum aliqua fœmina, tradendū fore cum ipsa simul vxore, ipsis cōsanguineis vxori proximioribus, in seruitutem perpetuam. l. si. tit. 3. part. 4. quæ quidem lex vt rigurosa nimis antiquata fuit. Sed lege. 49. Tauri, condita a Regina Ioanna Caroli Cæsaris matre, tribuitur facultas parentibus, exhæredandi filiam contrahentem matrimoniū clam: ipsis vero cōtrahentibus, ac testibus pœna amissionis bonorū omniū imponitur, cū exilio perpetuo a regno, sub mortis pœna

18 poena minime violando. Cum tamé a principe seculari abdicata sit potestas statuendi leges circa sacramentum matrimonij. cap. tuam. de ord. cogni. cap. causamq. in. 2. qui fili. sint legi. c. 1. de spons. dubiū est, qua ratione. d. l. defen di possit. Et Ioan. Lupi. eius interpres, qui in. d. l. condenda suam sententiam dixerat, quippe qui vnus esset e sum mis Regij prætorij iudicibus, testatur, conditores illius legis credidisse pote statem habere ad condendam illam legem, ex gl. in de. ne Romani. de elect. vers. tolli, dicenti, posse iure canonico inferiorem addere poenam prohibitio ni, & legi superioris: & si contra legem superioris is statuere nō possit. quam glo. dicit singul. Feli. in. cap. de sponsa. num. 13. cōmen. idem Feli. in. c. 2. col. 2. de probat. & Deti. in. c. quæ in ecclesia rum de const. col. 4. Igitur princeps se cularis, & si non valeat statuere in ma trimonialia materia: poterit tamen pro hibitioni Romani Pontificis hac in re poenas addere. Nec oberunt quæ ex Fe li. in. d. cap. 1. possunt obici, scilicet nō procedere a glossa prædictū argumen tum: quia in casu illius. glo. episcopus habilis est, & capax statuendi in qualibet re ecclesiastica. At princeps secula ris minime. Item lex ciuilis, quæ poenam imponit contrahētibus matrimo nium, est nulla, etiam si aliquam ho nestam solēnitatem in nuptiis contra hendis induxerit. notatur. in cap. 1. de sponsa. & alibi nos diximus. Ergo & dict. l. Regia nulla erit. quorum pri mum dilluitur facile, si consideres, ab episcopo esse potestatem abdicatam condendi canones, contra ius a Roma nis Pontificibus statutū, ac eodē pacto a secularibus principibus ius cōdendi

leges, contra pontificū decreta in mate ria ad Romanum Pontificem perti nenti, esse remotū. Vnde sicut ille po test poenas addere casu, quo nō potest statuere, ita & hic. Nā & in hoc eodem tracta. de matrimo. lex principis secu laris, iusta alioquin, & honesta, valet quatenus nō repugnat iuri cānonico. text. in. c. 2. de desponsa. impub. quem ibi not. Abb. & Fortu. in tract. de vlti. fine. illat. 10. col. 5. Secundū multo mi nus obstat quia poenā imponere con trahenti matrimoniū, quod iure Pon tificio validum est, & iustum, non li cet seculari principi. Cur tamen non licebit poenam adicere cōtrahentibus matrimonia, quæ canones ipsi prohi bent? argu. cap. dilecto. in fine. de sen tent. excōmu. in. 6. Alioqui dicendum foret, leges punientes contrahentem incestas nuptias minime valere, quod ipse dicere non auderem. Præterea, li cet crimen vsurarum mere ecclesiasti cum sit glo. in. cap. 1. de offi. ordi. & cō munis in cap. cum sit generale. de for. compet. potest tamé a lege seculari poe na aliqua vsurarius puniri. ita Iacob. Butri. in. l. improbū fœnus. C. ex quib. caus. infami. irrog. Corne. consi. 19. 3. volu. Ioan. Mona. Archi. Ioan. Andr. & Domini. in. cap. 1. de vsur. in. 6. & nouissime Carol. Molinæ. de cōtract. q. 10. ipse tamé contendit nō esse crimē istud mere ecclesiasticū. Fortu. in tract. de vlti. fine. illat. 5. ad finē Altiat. in. d. cap. 1. de offi. ord. num. 76. vbi fatetur hanc opi. receptā esse. contra Deti. cōf. 170. quem defendere conatur Aymon Sauill. consi. 6. nu. 104. Sed & Corneū refert, & sequitur Anto. Rube. con. 65. Ex quo defenditur Reg. l. 1. tit. 2. lib. 8. in regis ord. quæ vsurarios poenis qui I iij busdam

SECUNDAE PARTIS.

busdam persequitur: & iustissime. Sic
 20 etiam lex civilis contra periuros poenā
 potest statuere: licet crimen ecclesiasti-
 cum sit Roma. consi. 512. Sic & periur-
 rium punit. l. si quis maior. C. de trās.
 Nec inconuenit crimen aliquod eccle-
 siasticum esse, ita vt nullus nisi iudex
 ecclesiasticus de illo crimine cēdere pos-
 sit: poenas vero temporales aduersus
 id crimen committentes a secularibus
 principibus statui: idq; ad laicam po-
 testatem pertinere, vt probat erudite
 Alfonsus a Castro lib. 2. de Iust. hæret.
 punitio. cap. 26. Eadē etiam Taurina
 lex comprobari potest ex eo, quod lex
 principis secularis, in quacunq; re dis-
 ponat, etiā si mentionē clericorū faciat
 si iusta sit, honesta, nec cōtraria canoni-
 b⁹, seruari debet quia ab ipsis Roma.
 Pontifi. tacite videtur recepta. tex. in. c.
 i. de noui oper. nunciat. c. i. de iura. ca-
 lum. c. venientes. de iureiur. c. inquisi-
 tionis. de hæret. in. 6. probat signanter
 Fortu. in tract. de vlti. fine. illat. 14. Cu-
 ius opinio mihi admodum placet: li-
 cet pluribus iuris vtriusq; professori-
 bus displiceat. canones enim, quibus
 disponitur quod laici, sæcularesq; po-
 testates de personis ecclesiasticis, aut
 de rebus earum nullam habeant pote-
 statem disponendi, cōdendi leges: vel
 statuta: sunt secundum dispositionem
 naturalis æquitatis interpretādi: quod
 optime probat Ioan. Driedonius de li-
 bert. Christ. pagina. 153. eandem opi-
 nionē, quam ex Fortunio retulimus,
 aliquot rationibus sequit⁹. His quin-
 q; rationibus Taurina lex defendi po-
 test. Atq; hinc etiam Mathæ. ab Affli-
 ctis legem Regiam Neapolitanā, quæ
 punit clam matrimonium contrahen-
 tes. lib. 3. rubr. 19. defendere conatur:
 anxius tamen, ac dubius est, Et fortas

ART. II. CAP. V.

sis attentā, grauissima poena dict. l. 49.
 & quod ex ea quandoq; matrimonia,
 quæ libere contraherentur impediun-
 tur, ac sapissime filia non audent eos,
 21 quos cupiunt, maritos accipere, vide-
 bitur impense, & pie rem ipsam confi-
 deranti, legem illam quodammodo li-
 bertati, a canonibus in coniugio requi-
 sitæ, aduersari. Tametsi semota grauif-
 sima poena decens omnino, atq; hone-
 stum sit, filias parentum consilio, &
 consensu, maritos sibi eligere. Hinc
 iudices ecclesiastici ad effectum, vt cō-
 stet de matrimonio libere, & testes li-
 berius dicant veritatem, iudices secu-
 lares admonent, vt ad forū ecclesiasti-
 cum remittant contrahentes, ipsosq;
 testes, quos captos detinent ad Regiæ
 legis poenam exequendam. Atq; inhi-
 bēt iudices ecclesiastici ipsos seculares
 a cognitione huius causæ. argu. eius,
 quod notant Ioan. Andr. Domini. &
 Franc. in cap. statutum. in. i. de hæret.
 in. 6. Has vero inhibitiones ægrese-
 runt seculares iudices, eisq; renitun-
 tur. quod agendum nō est, vbi de ma-
 trimonio plene adhuc non constat: ne
 eius probatio impediatur timore poe-
 narum. Est tamen intelligenda Regia
 lex, quando matrimonium clam con-
 trahitur cum filia sine consensu paren-
 tum, non alias. quod patet ex ratione
 legis, quæ accusationem huius delicti,
 ipsis tantum parentibus defert.
 Et cōstat minime illam legem habere
 locum, quando filius masculus inui-
 to, atq; ignorante patre contrahit con-
 iugium, etiam clar. destinum. In filia
 vero vidua, an lex illa procedat, dubiū
 videri potest. Crederem tamen eam
 procedere, vbi filia vidua habitat si-
 mul cum parentibus, & sub eorum cu-
 ra degit, argument. gloss. in authent.
 sed

sed quamuis. C. de rei vxor. actione. Nec illa lex Regia considerat patriam potestatem: cum etiam matri, huius criminis querelam præstet: licet Didacus a Castello eius legis interpret asserat, legem illam non procedere in vidua. Nec omittendum est, iura punientia contrahentes matrimonia clandestina, non habere locum quo ad poenas, in contrahentibus sponsalia de futuro. glos. recepta communiter. in clementi. vnica. de consanguini. & affinita. verbo. contrahere. Card. in dict. cap. cum inhibitio. in princi. sensit Feli. in rub. de sponsal. l. colū. Et licet Abb. & alij in dict. c. cum inhibitio teneant, illius cap. solennitatem seruandam fore in contrahendis sponsalibus de futuro: non tamē opinor, id esse verum quo ad poenas. quamuis idem Didacus a Castello in dict. l. 49. Tauri existimet, eandem legem quo ad poenam habere locum in sponsalibus de futuro. Eandem vero Taurinam constitutionem Carolus Primus Pintianis comitiis comprobauit anno rricesimo septimo. l. 41. vbi eam extendit ad filiam maiorem viginti quinque annis, quæ tamen nouercam non habeat.

Est & alia iure canonica inducta matrimonij prohibitio ex eo quod quis eam ducit in vxorem, quā prius adulterio polluerat: & hæc constat in cap. 1. de eo qui duxit in matri. quam pol. per adult. cuius intellectū tradit Paul. Parisi. consi. 52. col. 2. & 3. vol. 4.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Affinitas ante matrimonium contingens / impedit illud contrahi, non tamen / si post contractum accidat / illud irritum facit.
- 2 Seruitus post matrimonij contractum, aliqua ex causa, eueniens / ipsum non uitiat.

QVAEDAM Autē impediunt matrimonium, si eo nondum contracto eueniant: non tamen dirimūt matrimonium, si eo iam contracto acciderint: nempe Affinitas, quæ impedit matrimonium contrahi, etiam si contingat cōtractis iam sponsalibus de futuro. Sponsus enim cognoscens carnaliter consanguineam sponsæ, non potest cum sponsa matrimonium contrahere. c. literas de desp. impub. c. 2. de eo, qui cog. cons. vxor. suæ. Regia. l. 8. titu. 1. part. 4.

Sed si matrimonio contracto maritus cognouerit consanguineā vxoris, non dissoluitur matrimonium. cap. 1. cap. discretionē. cap. penulti. de eo, qui cogno. cons. vxor. suæ. Sic & seruitus, quæ coniugio a liberis contracto, alteri eorum cōtingat, ex eo qd libertus ob ingratitudinem in seruitutem reuocatur, non dirimit matrimonium. Licet hoc coniugium nullum fuisset si tempore contractus esset maritus seruus, & hoc ignoraret vxor, quod probatur ex his quæ diximus de errore impediēte consensum. cap. 3. & dicemus alias, cum tractauimus de matrimonio contracto a seruis.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Publica honestatis iusticia impedimentum, etiam ex nullis sponsalibus, consensu tamen præstito contrahitis / oritur.
- 2 Publica honestatis iusticia impedimentum / oritur ex matrimonio / vel sponsalibus / a monacho contractis.
- 3 An consensus interior ad hoc impedimentum, sit necessarius.
- 4 Publica honestatis impedimentum / non oritur, ex sponsalibus / sub conditione, etiam quæ a iure inest / contractis.

SECUNDAE PARTIS.

§. SECUNDVS de impedimēto publicæ honestatis.

QVAEDAM ita impediūt matrimonium contrahendū, vt eorum aliquo exiſtēte matrimonium contractū, nullū ſit.

Quorum primum ſe exhibet publicæ honestatis iuſtitix impedimentū. Honestum enim eſt, vt frater cū illa, quæ fratris ſpōſa fuit, etiam fratre præmortuo, minime contrahat matrimonium.

Oritur ergo impedimentum hoc ex ſpōſalibus de futuro, vel de præſenti, ante coitum. Huius etiā honestatis meminit Iuriſcōſultus, in l. ſi qua. §. i. & l. ſemper. ff. de rit. nup. & in. §. vxor. in ſt. de nupt. vbi Theophilus idem notat. Nec refert, an ſponſalia nulla ſint, modo conſenſus eis præſtitus fuerit. cap. ad audientiam. cap. iuuenis. cap. ſponſam. de ſponſa. pulcher. text. in cap. i. in princ. eod. titu. in. 6. Quo quidem impedimēto conſanguinei intra quartum gradum prohibentur, matrimonium contrahere cum ſponſa cognati, etiam præmortui, vt ab omnibus receptū eſt in dict. cap. ſponſam. vbi poſitiſſimum id notat Abb. & Præpo. glo. Ioan. Andr. & Franc. in dict. cap. i. in princip. Abb. in cap. iuuenis. de ſponſa. notat Ioan. Brune. in tract. de ſponſa. conſuſi. 10. Nec item refert ſecundum Anch. in dict. c. ſponſam. an ſint cōſanguinei ſpurij, vel illegitimi, an legitimi. Ex quibus plura deducūtur.

Primum, ex ſpōſalibus vtcunq; cum minori ſeptennio contractis, hoc impedimentum nō produci: cum ibi conſenſus deſit. cap. literas. de deſponſ. in pub. ita cōmuniter intellectus. Niſi di

CAP. VI

ſcretio atatem illā præuenerit. attentā opinione quā. l. part. c. 2. retulimus.

Secundum, ex matrimonio, iure canonico impediēte, contracto, dari impedimētum publicæ honestatis, ſi coniugio præſtitus cōſenſus fuit talis, qui ceſſante impedimēto, cōiugium efficeret. cap. ad audientiam. de ſponſa, etiā ſi contractum eſſet cum monacho, vel moniali. gl. in. c. ſi quis deſponſauerit vxorem. 27. q. 2. quam approbat Præpo. in dict. c. ad audientiam. 2. col. pro quo eſt text. apertus. in. d. c. i. de ſpōſa. in. 6. in princ. quāuis. Cald. in dict. c. ad audientiam. contrarium opinetur.

Tertium ex his infero, iſtud impedimentū oriri, ex ſponſalibus contractis per verba, ſeu exteriora ſigna conſenſum exprimētia, & ſi interior cōſenſus deſit. Eſt enim hoc impedimētum ab eccleſia conſtitutum, ob publicam honeſtatem, quæ quidem adeſt in hoc caſu. vt iſtimate. Palud. in. 4. diſtin. 27. queſt. 2. arti. 5. & idem diſt. 21. q. 2. art. 3. Florent. 3. part. titu. i. cap. 10.

Quarto hinc perpendi poteſt intellectus ad text. in cap. i. §. ſi. de ſponſali. in. 6. vbi non oritur publicæ honeſtatis iuſtitix impedimentum ex ſponſalibus ſub conditione contractis, nondum ea adueniēte. Tunc enim conſenſus deſicit, igitur nullum inde ſubeſt impedimentum, etiam ſi conditio adiecta, a iure ineſſet contractui: vt ſi eccleſiæ placuerit. glo. in dict. §. ſina. quā ibi approbant Ioan. And. Domini. & Frac. dicit ſing. Feli. in. c. 2. col. i. de ſpōſa. cōmendat Abb. in cap. ſignificati. de electio. nume. 7. Hæc enim conditio, quamuis a iure inſit, actum agit conditionalē, quia aliter expreſſa fuit quā inerat. Inerat enim hoc pacto, vt ſi impedimentum aliquod appareret, propter

EX. §. SEQVENTI.

propter quod ecclesiæ coniugium displiceret, consensus ab initio in contractu præstitus, & voluntas illa absolute exhibita, euanesceret. At exprimit aliter: cum nullus cōsensus ab initio præstetur, donec ab ecclesia iudicetur: an liceat contrahere? Est ergo consensus inpendenti, hac expressa cōditione: non sic ea tacita, ex his, quæ Feli. notat in. c. ad audientiam. in. 2. de rescript. num. 10. l. si ita legatum. §. illi si volet. ff. de legat. 1. adiuncta Pauli Castr. interpretatione dum dicit: lego Titio centum, si volet, esse conditionale legatum, id est, si declarauerit se velle. Hoc ipsum in hac quæst. de matrimonio adnotauit Syluest. verbo: matrimonium. 8. quæst. 14. subobscure Angel. verb. matrimonium, impedimento. 3. §. 1. atq; Hadri. in. 4. de matrimo. §. circa. quæstio. 4. dicens a iure inesse dictam conditionem actui, & contractui, non voluntati. Quo fit, vt si conditio esset de præsentī, vel inesset necessario ex natura actus, non haberet locū opinio. glo. quemadmodum, si quis ita contraxisset, si vixero: te accipiam in uxorem. Illa etenim cōditio vitæ ad actum est necessaria: vnde actus conditionalis non est. Ex quo infertur Ioan. Andre. Domi. ac ceteros plurimum aberrare a vera huius rei cognitione, dicētes, ex dictis sponſalibus, in specie quæstionis principalis, contractis: tunc demū oriri impedimentū, quando constaret, illa sponſalia potuisse cōtrahi, atq; ecclesiæ placere. Nā & si hoc cōstituerit, ex dictis sponſalibus non oritur impedimentum ante euentum conditionis: cum ante ecclesiæ declarationem, nullus fuerit præstitus consensus. Nec recipiendus est Archid. qui in dicto cap. 1. §. si. glo. illam reprobat.

- 1 Sacer ordo matrimonium impedit omnino / & irritum facit.
- 2 Coniugatus suscipere non debet sacrum ordinē / alio qui punitur si eum suscipiat.
- 3 Coniugatus an possit ex consensu uxoris sacrum ordinem recipere.
- 4 Ordo minor non impedit matrimoniū contractū: contrahens tamen amittit beneficia ecclesiastica.
- 5 Coniugatus in minoribus constitutus amittit regressus, accessus / & alia iura, ad beneficia ecclesiastica, sibi competentia ante matrimoniū contractum.
- 6 Pensiones an uacent per matrimoniū contractum.

§. TERTIVS. De Impedimento sacri ordinis.

SECVNDO, matrimonium impeditur a sacro ordine. Is enim, qui sacris ordinibus, vel eorum aliquo insignitus est, coniugiū contrahere non potest: quod si contraxerit, nec tenet contractum. c. si quis. & c. erubescant. 32. dist. Imo irregularis est, qui sic contrahit. c. 1. & 2. qui cleri. vel vouent. ipsoq; iure excommunicatus. de vnica. de cōsan. & affinit. alisq; pœnis puniendus. quas longius explicat Ioan. Bernar. Calagurritanus Præsul. in sua praxi. c. 74. Sat enim est quo ad nostrum institutū de matrimonio sic cōtracto tractare. Nec vnquā licuit in ecclesia, sacris ordinibus initiatos, matrimoniū contrahere. Imo ab initio renascentis ecclesiæ hoc prohibitum est. quod cōstat ex canonib; apostolorū. c. 25. Cuius verba ex Haloádrī trāslatione hæc sunt. Ex his, qui cœlibes in clerū peruenerūt, iubem; lectores tantū, & catores, si uelint, nuptias cōtrahant. Hactenus Canon. Græcis enim solis licuit vti cōiugio cōtracto ante sacrum susceptum

SECUNDAE PARTIS.

susceptum ordinem: non autem post sacrum ordinem contrahere. c. cum olim. de cleri. coniug. c. de Syracusanæ. 28. dist. pulchre Alfonsus de Castro libro de hæresib. verb. sacerdotiū. Ioan. Echius contra Luterum. c. 19. Enchiridij. Alfonsus Viruesius in Philipp. 19. Docet & post alios Ioan. Maior in 4. senten. distinct. 24. q. 2. & distin. 27. q. 1. Ioan. Arboreus Theosophiæ lib. 5. c. 7. dote, & erudite Albertus Pyghius controuersia. 15. diligenter Robertus Arboricensis in tracta. de sacerdot. coelibatu. Hinc est intelligendus tex. in. c. aliter. 31. dist. dum dicit, quod orientales clerici in sacris matrimonio copulantur, id est, vtuntur copulato. ita glo. ibi. & in. c. quæsitum. de pœnitent. & remis. etiam si hæc interpretatio displiceat Caieta. in. 2. Tom. q. 24. quem reprobatur, præmissum glo. intellectum sequutus Ambro. Catha. contra Caieta. lib. 6. c. 2. Scribit tamē Hierony. Paulus in Prouinciali. folio. 18. ex cōsilio Cardi. Alexandrini Romæ datam fuisse liberam licentiam cōtrahendi matrimonium cuidam subdiacono, qui illo ordine fuerat insignitus ante pubertatem, & priusquam esset doli capax. Is autem, qui matrimonio contracto ordinem sacrum suscepit

2 vti coniugio non potest in occidentali ecclesia. d. c. quælitum. Imo irregularis est. tex. in extrauag. antiquæ. de voto. Nec exigere potest coniugale debitum ab vxore: reddere tamen tenetur vxori debitum coniugale, notant omnes. in. c. 2. de cleri. coniug. text. ad id in c. quidam de conuers. coniugato.

Ex licentia tamen, & consensu vxoris, potest maritus sacris ordinibus insigniri: ipsa tamen, si iuuenis est, aut suspecta circa continentiam, compelli

217 CAP. VI.

tur religionem profiteri. Si vero suspecta non est, nec iuuenis, satis est, quod extra religionem voueat continentiam cap. coniugatis. de conuers. coniug. vbi Abb. idem Abb. in. c. 1. eod. tit. Syluest. verb. matrimonium. 8. impedimento. 12. & q. 12. In episcopi tamen vxore id speciatim cauetur, vt quamuis suspecta non sit, religionem profiteri cogatur. text. ita ab omnibus intellectus in cap. sane. de conuersi. coniugato. Sed est & is, qui in minoribus ordinibus est constitutus, licite, & absq; peccato contrahit matrimonium ante subdiaconatum. cap. 1. vbi Docto. notant de cleri. coniuga. & Syluest. d. q. 12. idem verb. clericus. q. 4. Ecclesiastica tamen

4 beneficia, quæ obtinebat, amittit, tex. in. d. c. 1. qui hoc aperte pbat. ita vt ipso iure vacet omnino per contractum coniugalem. quod notat glo. ibi communiter recepta. etiam ante carnalem copulam. Rota Noua. 26. Ioan. Lupi. in rub. de donat. §. 55. nume. 7. & Ioan. Staphileus in libr. de lit. grat. & Iusti. folio. 73. qui idem notat, quando matrimonium esset contractum cum impubere. ita ipse Staphi. folio. 74. post decisionem Rotæ Antiquæ. 103. Sed cum hic contractus cum impubere sit sponsaliorum tantum: nec per sponsalia de futuro vacent beneficia ecclesiastica: videtur hæc vltima opin. dubia: imo certius est per talem contractum non vacare ecclesiastica beneficia, quæ per matrimonij contractum amittuntur, & vacant, & ita optime pbat Henric. in. c. diuersis fallaciis. de cleri. coniuga. colum. pe. Ioan. Andre. Cardi. Anchar. & Imola in. c. Ioannes. eod. titu. quorum opinio cōmunis est. Quod si is, qui habet ecclesiastica beneficia, matrimonium contraxerit, nullum ex impedi-

impedimento canonico: validum tamen ex consensu: vt cū cōsanguinea, vacare beneficia ipso iure ex hoc, tenent Card. & Abb. col. fi. in dicto. c. i. Henri. in dict. c. diuersis fallaciis. Qui enim beneficium ecclesiasticū, quod cum primo simul obtinere nō potest, absq; aliquo iure occupat, ipso facto primum amittit. c. eum, qui. de præb. in. 6. Sic ergo qui matrimonium facto potius, quā iure cōtrahit, amittit ipso iure beneficia ecclesiastica, quippe qui actum gerat, beneficiorum possessio-
 6 ni contrariū. idem asserit Bartho. Brixien. q. 10. Iuan. Staphil. lib. de literis gratiæ, & iustit. folio. 75. licet Card. in de. gratiæ. de rescript. q. 17. contrarium asserat. Sic etiam Anto. & Imol. post gloss. ibi in. c. i. non vacare, existimant, ipso iure, beneficia illius, qui dicto casu matrimoniū, quod nullum est, contraxit: sed priuandum fore ita contrahentē beneficiis, per sententiā iudicis, cui opinioni subscribit Deti. conf. 166. casu quo scienter is matrimonium cōtrahit. Tunc enim secundum Deti. videtur in contrahente defecisse cōsensum contrahēdi: quod falsum est. ex his, quæ notauimus. c. 3. huius partis. Vnde a prima opinione, quæ mihi verior, & receptior est, non discedo. cui etiam accedet, quod notant Ioan. Andr. & Ancha. col. fin. in. c. Ioannes. de cleri. coniug. Card. in dicto. c. i. Roma. conf. 483. dicentes clericum in sacris constitutum, ipso facto beneficia amittere, si matrimonium contrahat, etiam cum cōsanguinea, vel alias nullum.

5 Hinc constat, per coniugale contractum etiam amitti regressus, accessus, atq; alia quælibet iura ad beneficium ecclesiasticum ipsi contrahenti com-

petentia, gloss. & communis in cap. i. de cleri. coniuga. in. 6. vers. clericalis. quam dicentes ordinariam approbāt Paul. & Alexand. in. l. si a primo. ff. de libe. & posthu. comprobatur etiam Martinus Nauarr. in cap. si quando. 5. exceptione. de rescript.

Ex his etiam subinfertur non posse contrahentem beneficia repetere, etiam si sponsa religionem profiteatur ante coitum. Sic Doct. notant in dicto. c. i. & Ioan. de Imol. in clem. gratiæ. de rescript. in glo. resignaueris. quos sequitur insignis moribus, & iuris prudentia vir Ioan. Bernard. in pract. criminali canonica. c. 74. quibus addēdum censeo, eodem modo pensiones, quas contrahēs matrimonium obtinet, vacare per hunc contractū, quando constitutæ fuerunt in titulum beneficii ecclesiastici, aliquo onere spiritali adiecto. vt tradit Hiero. Gigas in tract. de pensioni. q. 54. Si tñ pensio non sit in titulū beneficii præsignata, iure potest laico cōcedi. autore Card. in cle. i. §. eadē. q. 6. de sup. negli. prela. Ioan Bapti. de. S. Seuerino in tracta. de pensioni. q. 13. sensit idem Card. in cle. i. q. 16. de reb. eccles. notat idem Hieron. Gigas. q. 21. pro quib⁹ fatit tex. in. c. si qui. 32. dist. quem putat esse sing. gl. reg. Cancel. 61. Vnde Ludoui. Gomez in reg. de annali posse. quæst. 21. dixit non vacare pensionem per contractum matrimonij. Verū Romanæ curiæ vsus obtinuit, pensiones vacare per contractum matrimonij, etiam si simpliciter, nullo adiecto onere spiritali, fuerint constitutæ, nisi concessæ fuerint a Summo Pontifice alicui laico, pro re in defensionem ecclesiæ vtiliter gerenda, vel gesta, aut quando ex voluntate Romani Pontificis colligitur

SECUNDAE PARTIS

ligitur eum velle pensiones per coniugalem contractum non extinguere. ita Ioan. Baptista, in tract. de pensioni. q. 30.

Tertio, coniugalis contractus impeditur, ac omnino resoluitur religionis solenni voto, & professione praemissa. At si praemittatur simplex votum, impeditur matrimonium contrahendum: non tamen dirimitur, si contractum fuerit. cap. meminimus. c. rursus. cum aliis, qui cleri, vel vouent. cap. I. de voto, lib. 6.

EX. §. SEQUENTI.

- I Cognatio spiritualis matrimonium impedit, ex constitutione ecclesiae.
- 2 Cognationis spiritualis prima species.
- 3 Cognatio spiritualis non oritur ex illicito coitu.
- 4 Cognatio spiritualis deducitur ex baptismo/etiam collato a laico / tempore necessitatis.
- 5 Cognatio spiritualis solum contrahitur cum leuante / uel suscipiente a sacro fonte, licet plures illi ad eum intersint.
- 6 Cognatio spiritualis nec per nuncium / nec per procuratorem contrahitur.
- 7 Cognatio spiritualis an contrahatur sine responsione ipsius susipientis / uel leuantis a sacro fonte.
- 8 Cognationis spiritualis secunda species.
- 9 Cognationis spiritualis tertia species.
- 10 Cognatio spiritualis ascendit: non tamen descendit.
- II Cognatio spiritualis non oritur ex catechismo.

§. QVARTVS. De cognatione spirituali.

IVARTO, spiritualis cognitio matrimonium impedit, ne contrahatur, & contractum post hoc impedimentum, dirimit.

Atque hoc impedimentum iure Canonico institutum fuit, non naturali, nec diuino, quod ab omnibus receptum est. Oritur vero ex baptismi, confirmationisve sacra-

CAP. VI.

mento, in quo is, qui sacramentum confert parentis vicem gerit: is autem, qui baptizato, aut confirmato assistit, ac pro eo respondet, ipsumve in sacramento baptismi tenet, aut a fonte suscipit, paedagogus censetur. ca. vos ante omnia. de consecra. distinct. 4. Tho. in. 3. part. quaest. 67. arti. 7. quibus addenda est decisio cap. I. & si. de cog. spirit. in. 6. Ex quibus miror, cur Contra. Lagus in Methodica iuris. titu. de nupti. dixerit prohibitionem matrimonij, in cognitione spirituali, sine causa factam ab ecclesia, eamque valere sua auctoritate quantum possit. Verum haec spiritualis cognitio tres sortitur species.

Prima quidem est, quae inter ipsum baptizatum, confirmatumve, & confirmantem, baptizantem, ac vtriusque sacramenti paedagogum, quem patrum vulgus appellat, oritur: ac denique illa, quae inter filios, & parentes spirituales contrahitur. c. de eo. 30. q. I. c. I. de cog. spirit. in. 6. Regia. l. I. tit. 7. part. 4. Thom. d. art. 7. Palud. in. 4. dist. 42. art. I. & consequenter haec prima cognitionis spiritualis species includit illam quae inter filium spirituales, & uxorem patris spiritualis, tempore suscepti sacramenti a viro cognitam, datur a iure. c. I. de cog. spirit. in. 6. Nec tamen ad foeminam, a patre spirituali fornicarie cognitam, refertur. Nullum enim subest inter eam, & spirituale filium, impedimentum, ut asserit glos. in. c. si quis de vno. 30. q. 4. ea ratione, quod istud sit spirituale vinculum, nec debeat id ex illicito coitu oriri. idem apud probat Henri. & Abb. in. c. Martinus. de cognat. spirit. Ricard. & Paluda. d. distinct. 42. Ioan. Andre. ceterique Doct. in. d. c. I. Angel. verb. matrimonium. 3. versi. septimum impedimentum. Regia

gia. l. 1. titu. 7. part. 4. quam hisce in rebus iuris vtriusq; professoribus. quos nuncupatim citamus. nō veremur adiungere: cum sapientissimorum viro-
rum consilio leges Regias. quas parti-
tarum appellamus. cōditas fuisse. His-
panis omnibus sit compertum. His
igitur opinor præfatā sententiam fre-
quentiori calculo probari: quam ve-
riorem esse existimat Ioan. Brunellus
in tractat. de sponsalib. conclusi. 20. ca-
su. 7. aduersus Thom. in. 4. sentē. dist.
42. cui subscribit Syluest. verb. matrimo-
nium. 8. q. 7. Notādum est laicum
tempore necessitatis alium baptizan-
tem. ipsi baptizato patrem spiritua-
lem esse. ac subinde in hac prima co-
gnationis specie includi. quod notat
Floren. 3. part. titu. 1. c. 15. §. 3. ex. c. 1. ver-
si. eandem. de cog. spirit. in. 6. Nec re-
fert. an vnus. pluresve sint pædagogi:
tametsi cōueniat vnum tantum esse.
5 qui filium spiritualem in sacro baptis-
matis lauacro teneat. aut a fonte susci-
piat. c. non plures. de consecrat. dist. 4.
c. si. vbi id not. Ioan. Andre. & alij. de
cognat. spirit. in. 6. Moribus tamen re-
ceptum est in aliquot regionibus. plu-
res ad id officium constitui. quod in-
sinuat Regia. l. 7. tit. 4. part. 1. quo qui-
dem casu solus is pater spiritualis est.
qui baptizatum in sacro fonte tenuit.
vel a fonte suscepit. non alij. etiam si
præsentēs actui fuerint. atq; pro bap-
tizato responderint. ita Florent. 3. part.
titu. 1. c. 15. §. 3. Deti. optime. consi. 501.
pro quibus tex. est in. c. veniēs. de cog.
spirit. & glo. in. c. 1. eod. titu. in. 6. versi.
spiritualē. vnde hæc cognatio per pro-
curatorem minime contrahitur. teste
6 Bart. in. l. Gallus. §. forsitā. ff. de libe. &
posthu. quem ibi magis cōmuniter se-
quuntur alij. & Præp. in dicto. c. ve-

niens. Frederi. cons. 15. Roma. sing. 53.
Capel. Tolos. 157. Syluest. verb. matrimo-
nium. 8. q. 7. versi. 14. & Ioan. An-
dre. in reg. potest quis. de reg. iur. in. 6.
Ioan. Brune. in tract. de spōs. conclus.
20. casu. 12. Petrus Loriotus in. l. nō fa-
cile. §. cognationis. ff. de gradib. Nec
etiam contrahitur per nuncium ad id
speciali cōsensu delegatum. quamuis
Abb. & Card. in dicto. c. veniens. con-
tra Bart. id fieri posse opinentur. quo-
rum opinio apud posteriores in p. o-
curatore. & nūcio communiter est re-
probata. Nam & Henr. in. d. c. veniēs.
Archid. Domi. & Franc. in. d. c. 1. de co-
gnat. spirit. in. 6. primam opinionem
admittūt. Sunt tamen. qui existiment
non sufficere ad contrahendam hanc
cognationem suscipere a fonte. nec in
fonte ipsum baptizatum tenere. nisi
is. qui tenet. vel suscipit. respondeat
nomine ipsius baptizandi. & hi sunt
Hostien. in summa. titu. de matrimo.
§. qualiter contrahat. versi. & nunquid.
Archid. vterq; tamen sub dubio. in. c.
paruuli. de consecrat. distinct. 4. quos
sequuntur Henric. in. c. veniens. de co-
gnat. spiritu. Ioan. Andre. & Franc. in
d. c. 1. eo. titu. in. 6. colum. 1. Lancel. Ga-
lian. in. l. 1. in princ. ff. de verbo. oblig.
colum. 5. Ioan. Brune. in tract. de spon-
sa. conclus. 20. casu. 10. ea ratione. quod
patrinus tenetur respōdere. & profite-
ri Christianam fidem pro ipso. qui ba-
ptizatur. cap. nos ante omnia. cap. par-
uuli. de cōse. dist. 4. Igitur patrinus lo-
qui debet: atq; in hoc actu verba requi-
runtur. Sunt & alij. qui hanc opinionē
Hosti. & Archid. verā esse existimant
quādo baptizatus esset infans. qui re-
spondere non potest. si vero responde-
re posset. quippe qui adultus erat. nul-
la verba esse necessaria ad cōtrahēdam
hanc

SECUNDAE PARTIS.

hanc cognationē, existimant, quia is, qui baptizatur, tenetur respondere, non patrinus. c. cum pro paruulis. de consecra. dist. 4. quem tex. dicit singul. Roma. sing. 54. idem probat Regia. l. 6. titu. 4. part. 1. qua ratione Hostien. sententiam ita intelligūt Domi. in. d. c. 1. Præpo. in. c. contracto. col. fin. eod. tit. Altia. in. d. l. 1. in fin. principij. Henri. in. c. veniens. de cognat. spirit. His tamen opinionib⁹ omisis, verior est opinio illa, quæ dictat, non esse verba patrini respondentis vlllo casu necessaria ad contrahendam hanc cognationem: siquidem sola susceptio a sacro fonte est de substantia: cætera autem ad solennitatem expectant. text. in. d. c. 1. vbi hoc notat Archid. quem in hac specie Barb. sequitur in. d. l. 1. 15. col. in princ. de verb. oblig. idem asserit Florenti. 3. part. tiru. l. c. 15. §. 3. Ioannes in Summa confess. Astensis, & alij, quos Henri. refert in. d. c. veniens. col. fi. quorum opinionem etiam probat Sylue. verb. matrimonium. 8. impedimento. 7. vers. decimum tertium. dicens eam apud Summarum autores receptissimam esse. Quibus omnibus illud addendum est minime contrahi hanc cognationem inter procuratorē, alterius nomine, patrini officium exercentem, & ipsum baptizatum, seu confirmatum. secundū Cardi. & Abb. in dicto c. veniens. Frederi. conf. 15. Paul. de Castro in dicto. §. forsitan. contra Ioan. And. in. d. reg. potest. quis per alium.

8 Secunda huius cognationis species, inter spirituales parētes baptizati, seu confirmati, & carnales, constituitur. c. veniens. eod. titu. Ad vxorem tamen parentis spiritualis extēditur, quæ carnaliter cognita fuerat tempore contractæ cognitionis, c. Martinus. eod. titu,

CAP. VI.

non sic ad vxorē patris carnalis, etiam cognitam. Nam licet cognatio contracta a parēte spirituali, communis fiat eius vxori carnaliter iam cognitæ: nō tamen illa cognatio, quæ per parētem carnalē cōtrahitur, eius coniugi, etiam cognitæ communis est. vnde glo. in. c. qui spiritualē. 30. q. 4. dixit in hoc impedimēto inter coniuges communes esse actiones, non passiones. idem aperit gloss. in. c. 1. de cogn. spirit. in. 6. Florent. 3. part. tit. 1. c. 15. §. 3. sentiunt Tho. & Palud. in. 4. sent. dist. 42.

Tertia huius cognationis species solum diffinitur inter filiū spiritualement, & filios carnales ipsius parentis spiritualis. c. 1. super. c. tua. eod. titu. c. super quibus. 30. q. 3. Quo fit, vt inter filium spiritualement, & carnalem filiam vxoris ipsius patris spiritualis, ab alio viro susceptam, matrimonium contrahi possit. cum nulla inter eos sit cognatio. sicuti consulēdo respondisse Antoniū, ipsemet fatetur in. d. c. Martin⁹. cuius opinionem esse veriolem asserit Deti. conf. 501. col. fi. Sylue. verb. matrimonium. 8. q. 7. vers. sextum. & Angel. vers. matrimonium. 3. imped. 7. contra Domi. & Franc. in. d. c. 1. §. fin. eod. titu. in. 6. Atq; adeo mihi persuasum est Anton. responsum, vt opiner Deti. Sylue. & Angel. nimis anxie dixisse, ante contractū matrimonij, consulendū esse iuxta Domi. opinionem. Hinc etiā constat patrem spiritualement posse matrimonium contrahere cum filia carnali ipsius filij spiritualis. gloss. per tex. ibi. in. c. illud. 30. q. 3. cui similis in. c. 1. de cognat. spirit. in. 6. tenent Florent. 3. part. tit. 1. cap. 15. §. 1. Abb. & alij in. c. 1. de cog. spirit. Palud. in. 4. sent. dist. 42. probat. Regia. l. 5. titu. 7. part. 4. Ascendit etenim hæc cognationis species

species, non descendit.

Nec illud hac in re est omittendum, ex catechismo cognationem spiritua-
lem minime oriri, quæ matrimoniū,
post catechismum contractum diri-
mat: tamen si contrahendum impediat.
II c. 2. de cog. spirit. in. 6. Regia. l. 2. titu. 7.
part. 4. etiam si catechismus fiat ex in-
teruallo maximo post baptismum, vt
docet Hierony. Paulus in Prouincia-
li fo. 16. col. 1. Ex hoc tamen deduci po-
test, irritā fore Romani Pontificis dis-
pensationē, ad matrimonium contra-
hendum concessam, sublato aliquo ca-
nonico impedimēto, quod legitime il-
lud matrimonium contractū dirime-
ret, si in eadē dispēfatione mētio non
fiat, de cognatiōe spūali, quæ inter im-
peditos aderat, per catechismū tantū
contracta. Forfan enim Princeps, si
eiusce cognationis notitiā habuisset,
coniugium non permetteret, arg. c. po-
stulasti, de rescript. Sic insigniter hanc
opinionem docet Domi. in conf. 33.

EX. §. SEQVENTI.

- I Cognatio legalis qualiter contrahatur.
- 2 Cognatio legalis etiam oritur inter filiam adoptatam, uel arrogantis / & ipsum adoptatum / uel arrogatum.
- 3 Cognatio legalis an perpetua sit.

§. QVINTVS. De co-
gnatione legali.

I QVINTO, matri-
moniū impedit le-
galis cognatio, quæ
ex adoptione, vel ar-
rogatione insurgit.
Ex adoptiōe, inquā,
cū quis in propriū
filiū assumit eum, qui sub patris car-
nalis potestate est, Ex arrogatione ve-

ro, cū quis liberum a patria potesta-
te accipit in filiū, quo casu arrogatus
in arrogantis potestātē transit. Est igitur
legalis cognatio inter filiū legalem
eiusq; vxorem, & patrem itidem lega-
lem, eiusq; coniugē, aliasq; personas
expressim nūcupatas, in. l. adoptiuū.
ff. de ritu nupt. c. 1. 30. q. 3. glos. in. c. 1. de
cogn. leg. Regia. l. fi. ti. 7. part. 4. Hinc
infertur matrimonium contrahi non
posse inter patrem, & filiam legalem,
nec inter filium, & matrē legalem: nec
cum vxore patris legalis, etiam finita
adoptione, vel arrogatione, quod no-
tat glo. in. d. c. 1. de cog. legali, quam iu-
ris canonici interpretes approbant, &
non temere per iura paulo ante addu-
cta, ex quib⁹ idē prorsus dicendū cen-
semus in cæteris per. d. l. adoptiuū. cō-
numeratis, notat Petrus Loriot⁹ in. l.
non facile, §. in adoptionē. ff. de gradi.

Contrahitur etiā hæc legalis cogna-
tio inter filium arrogātis, & ipsam ar-
rogatam. Nec differt in hoc adoptio,
2 ab arrogatione. Imo idem vtroq; casu
dicendum est, glo. per tex. ibi in. c. 1. de
cogna. leg. quam ibi sequuntur Doct.
cōmuniter, vt fatetur ibi Panor. & Syl-
uest. verb. matrimonium. 8. q. 8. tamen
si ipse velit, nō ita oriri cognationem
hanc, vt matrimonium impediatur,
inter filiam adoptantis, & ipsum ado-
ptatum, ex eo, quod non adsit patria
potestas in adoptione. Verum prima
opinio receptior, atq; verior est. Ipsa
tamē adoptione, seu arrogatione fini-
ta, hæc legalis cognatio inter fratres,
& sorores cessat, & dirimitur. matri-
monium tamen, ea durante contra-
ctum inter prohibitos, minime valet,
3 nec subsistit, nisi nou⁹ accesserit cōsen-
sus, glo. in. d. c. 1. q. nostrates cōmuniter
sequuntur teste Syluest. verb. matrimo-
nium,

nium. 8. q. 8. qui eam approbat. Hoc autē, quod modo diximus, intelligendum erit in filia adoptantis, sub patria potestate existenti. Nam cum ea, quæ sui iuris sit, potest contrahere filius adoptiuus. glo. in. d. c. i. Hostien. Innoc. & Henr. ibi. & Syluest. in dicta q. 8. contra Abb. in dict. c. i. Conuenit tamen inter omnes, excepto Hostien. nullum subesse impedimentum inter ipsos filios legales, ex legali cognatione: nisi aliud canonicum obstat.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Consanguinitatis diffinitio.
- 2 Consanguinei unde dicantur / & ibi de proximis / cognatis, & agnatis.
- 3 Consanguinitatis antiquiorum diffinitiones reseruantur.
- 4 Linea cognationis quid sit.
- 5 Linea paterna / vel materna, quos ex cognatione contineat.
- 6 Gradus quid sit in cognatione.
- 7 Graduum ex regulis computatio.
- 8 Graduum computatio canonica an in utroq; foro seruanda sit.
- 9 Consanguinei quo gradu matrimonium contrahere / ueteri iure prohibebantur.
- 10 Consanguinitas nouo iure ad coniugia diffinita.
- 11 Cognatorum coniunctio matrimonialis / in recta linea / an sit perpetuo prohibita.
- 12 Consanguineorum matrimonialis coniunctio / quibus rationibus sit prohibita.

§. SEXTVS De consanguinitate.

SEXTVM sese nobis offert impedimentum, quod primas in hoc coniugali tractatu obtinet: nēpe illud, quod ex consanguinitate deducitur: ob id diligentius tractandū, quod frequentius contingat. Prius tamen, quā gradus cognationis explicemus, operæ precium erit ipsam carnalem co-

gnationē diffinire. quo apertius hanc rem explicare possimus. Est igitur cōsanguinitas vinculum personarum, ab eodem stipite propinquo descendendum, vel quarum vna descendit ob alia carnali propagatione cōtractum. Vinculum esse nemo ambigit, inter eos, qui sanguine cōiuncti sunt, quod præter alios Cicero lib. i. de offic. egregie pandit. Sanguinis, inquit, coniunctio, & beneuolentia deuincit charitate homines. Idem ait, Arctior vero colligatio est, societatis propinquorum. Diximus, ab eodē stipite propinquo, ex eo, quod descendētes ab eodem stipite, remoto tamen, non sunt consanguinei: alioquin omnes homines consanguinei forent: cum ab Adamo descendāt. Ipsa namq; virtus naturalis, quæ in procreatione viget, quatenus mouet ad similitudinem ipsius procreantis in indiuiduo: nempe vt filius sit similis patri: per varias transfusiones fit debilior, ac tandē deficit, etiam si ipsa eadem virtus, vt mouet ad id, quod est in specie, id est, vt ab homine genitus sit homo: non potest deficere per varias transfusiones, ita Tho. in. 4. senten. distinc. 40. art. i. vbi Palud. hanc partē nostræ diffinitionis subiecit. Hinc cōsanguinei propinqui dicuntur, quod eodem propinquo sanguine fuerint geniti. l. Lucius. ff. de petit. hared. l. cum pater. §. a te peto. ff. de legat. 2. Dicuntur etiam proximi. l. capitis. & l. si spurius. ff. vnde cog. l. dudum. C. de contrahen. empt. vbi glos. & Bald. l. cum rem alienā. C. de legat. optime Deti. in. l. si bonorum. colum. i. C. qui admi. & Altiat. in. l. proximi appellatione. ff. de verb. sig. qui pprie, proximos, non ad agnatos: sed ad cognatos referunt. Atq; inde, licet pprie, consanguis

consanguinei dicantur fratres ex eodē patre. l. 2. §. agnati. & l. 1. §. consanguineos. ff. de suis & leg. hæred. §. cæterū. inst. de leg. agnat. success. & in. §. sunt autem. eo. tit. vbi Theophilus scribit, fratres ex eodē patre natos Græce appellari, omāmus: quasi cōsanguineos. notat Petrus Loriot. in. l. iuriconsultus. §. inter. ff. de gradib. Hinc Sophocles in Aiace Teucrum Aiakis fratrem, synæmon, id est, consanguineum: dixit. & apud Claudianum. libr. 1. de raptu Proserpinæ, Pluto ad Iouem sic loquitur.

*Te consanguineo recipit post fulmina fessum,
Iuno sinu.*

Ex eadem vero matre dicuntur veterini fratres, auth. de consang. & vteri. fratri. collat. 6. tamen & cæteri remotiores, consanguinei dicuntur, quod eodē sanguine sint geniti. Cicero ad Atticum lib. 2. Sed Boopides noster consanguineus, nō mediocres terrores iacit, atq; denunciat. idem Cicero libr. 1. de inuentione. parentes, inquit, liberi, coniuges, & cōsanguinei. Tacitus libr. 3. cum super Agrippinā, & Drusum, & Claudium, cæteri quoq; consanguinei nominatim perscripti sint. Sicuti & cognati appellant, quasi quod vna, communiterve nati, vel ab eodem orti, progenitive sint. l. non facile. §. 1. ff. de gradib. l. iuriconsultus. §. cognationis nomen. ff. eod. titu. Est enim & cognatio nomen, ad natos ex fœminis, & procreatos a maribus, naturali iure generale: tametsi lex ciuilis proprie, descendentes a maribus, agnatos appellat. l. non facile. §. 1. l. iuriconsultus. versic. cognati. ff. de gradib. Qua ratione frequētius hac in re libet vti consanguinitatis nomine, quippe quod sit comune descendētibus a fœminis,

& a maribus. l. 2. ff. vnde cogn. l. vel si sanguine. ff. de manumif. vindict. explicat optime Andreas Tiraq. in libr. 1. de retractu. §. 1. in gloss. nume. 4. Vtitur etenim & præter alios hac dictione, consanguinitas, Titus Liuius libr. 7. ab Vrbe condita. Ceritem, inquit, populum misericordia consanguinitatis, Tarquinienfibus adiunctum, fama ferebat. l. item prima. & l. consanguinitatis. C. de legit. hæred. Diximus præterea in diffinitione: vel quarum vna descendit ab alia: ne maximam illam patris, & filiorum coniunctionem excluderemus in primo parente. Cum enim Adam & Caim ab eodem stipite minime fuerint deducti, non forent consanguinei dicēdi, ni ita compacta foret diffinitio. Carnalem etiam propagationem exigimus, ne dicendum sit Adamum, & Euam fuisse consanguineos. Ex quibus sequitur, diffinitiones per Ioan. Andre. in expositione arboris assignatas, imperfectas esse, nec admitendas. quamuis Thom. distinct. 40. illam sequitur, quæ ita diffiniuit. Est consanguinitas, vinculum personarum, ab eodem stipite descenditum, carnali propagatione contractum. Nec altera admittenda est, quæ diffiniuit esse attinentiam personarum, ex eo prouenientem, quod vna descendit ab altera, vel ambae ab eadem. tametsi Præpo. in arbore eam eligat. Prima enim ex his ostendit omnes homines esse consanguineos: negat vero Adam, & Caim cognatos fuisse. Secunda Adam, & Euam consanguineos fuisse probat, ac subinde omnes homines cognatos fore censendos: quæ omnia absona sunt.

Supereft cognita consanguinitatis diffinitione: eius gradus, ac discrimi-

na cognoscere. Hoc etenim nobis plurimum conducit. Cumq; ea ex lineis, gradibusque constet, quid linea sit, Ioan. Andre. in arbore exponit. Præter quæ linea dici potest clarius. Collectio personarum, quæ iure sanguinis propinquæ censentur, gradus continens, numerosq; distinguens. ex Paluda. in. 4. distin. 40. Linea vero in hac materia dici potest ex eo, quod linea ipsa filum sit, quod ex lino, aut alia re simili fieri solet. vnde linea margaritarum apud Iurisconsultos in. l. lineam. ff. ad. l. Falci. in. l. si feruus feruum. §. si cum maritum. ff. ad. l. Aquil. quo in loco explicat hoc eleganter Budæ. & Ludou. Cælius lib. 3. lectio. Antiq. c. 14. Hinc igitur linea seriæ, atq; ordinem cognationis, significat apud eosdem iuriscōsultos in. l. iuriscōsultus. ff. de gradib. §. sed & ex lateribus. quod & Tiraq. adnotauit. lib. 1. de retrac. §. 1. in glos. 9. in prin. Hinc & Romani Pontifices vtuntur eadem dictione sapissime. Cuius vsus potest ex eo etiam deduci, quod linea longum sedēdi ordinem quādoq; significet, vt nonnulli illud Ouidianum, Primo de arte amandi, interpretantur.

Et bene te cogit / si nolit linea iungi.

Qua tibi tangenda est / lege puella loci.

Item illud eiusdem in amoribus libr. 3. elegia. 2.

Quid frustra refugis? cogit nos linea iungi.

Etiam si proprius quidam intelligant in dictis carminibus, lineā longum esse, seu longiores perticas ad arandum populum in ludorum spectaculis, aut signum de creta factū, quo utebantur Romani in ludorum celebratione, vti notat. Ludo. Cæli. libr. 3. c. 14. His addo lineam apud Latinos accipi pro funiculo, cui alligat hamus

a piscatoribus. Plinio libr. 9. c. 43. Vulpes marinæ, simili in periculo, glutunt amplius, vsq; ad infirma lineæ, quæ facile prærodant. Idem eod. libro capit. 17. eadem dictione sapissime vtitur.

Verum ex præfata lineæ diffinitione illud dubium explicari potest, quæ dicatur linea paterna, materna ve, quarum in testamentis, contractibus, cæterisq; viuientium actibus, mentio fit quotidie. & Soci. cons. 33. colū. 5. volu. 3. opinatur illam dici lineā paternam, cuius caput est pater: maternā autem, cuius caput mater sit. senserat ante eū idem Ancharra. consi. 95. dum lineam paternam distinguit effectiue, & comprehensiue: effectiue intelligēs lineam paternam, cuius caput sit pater: comprehensiue, in qua pater continetur: atq; subdit, primum modum intelligendi obseruandum fore omnino, nisi aliud ex mente agentis, testantis, donantis: aut aliquo pacto disponentis, colligi possit. Ego tamen vtrunq; intellectum assumendum esse existimo, eundem Soci. sequutus in. l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de lib. & posth. & Curti. Iuniorum consil. 5. nume. 10. ex ipsa diffinitione, ac propria lineæ significatione, ex quibus etiā perpendi, & examinari potest responsum Alex. consi. 53. volumi. 6. vbi explicat, quæ dicatur linea masculina testatoris, vel alteri: quo in loco eleganter eius opinionem interpretatur Carol. Molin. ipsum legito.

Gradus vero dici habitudo, id est, mensura distatium personarum, quæ cognoscitur, quota agnationis, vel cognationis distantia, dux, pluresve personæ differant. ita Ioan. Andre. quem Præpo. in arbore sequitur. Gradus autem

autem dicti sunt ad similitudinem scalarum, locorumve procluium, quos ita ingredimur, vt a proximo in proximum: id est, in eum, qui quasi ex eo nascitur, transeamus. autore Paulo iuriconsult. in. l. iuriconsultus. versic. gradus. ff. de gradib. Sed, vt computationem graduum explicemus, regulas quasdam prenotare oportet, quarum prima sit.

7 Iure civili, & canonico, ascendentium, & descendendum linea, quot sunt personae, vna dempta, tot sunt gradus. Filius ergo primo gradu patri coniungitur, ac nepos auo, secundo. Pronepos proauo, tertio. Abnepos abauo, quarto.

Secunda regula. In linea transversa aequali, id est, quando vterq; distat eodem gradu ab stipite: quoto gradu alter distat a communi stipite, toto distant inter se, & sibi attinent.

Tertia regula, in linea transversali inaequali: id est, quando, alter distat a communi stipite, gradu remotiori, quam alter, quo gradu remotior distat a communi stipite, eodem distant inter se. Nec in his regulis est controuersia apud veteres iuris canonici professores. Iure vero civili vnica constitui potest regula pro omnibus lineis. Quot sunt personae, vna dempta, tot sunt gradus. his equidem regulis graduum computatio distinguitur, quas Ioan. Andre. Præpo. & Stephanus a Costa in arbore exactiori diligentia exponunt. Sed ita facilia isthaec sunt, vt nec repetenda fore existimemus. Sat enim nobis sit, praedictas antiquiorum regulas, veluti praeuias ad matrimonij prohibitionem, tradidisse, quæ Petro Lorioto in eleganti interpretatione tituli. ff. de gradibus: aliquot ratio

nibus minime applaudent. Penes quæ poterit lector nouas hac in re traditiones inquirere.

8 Ex his tamen constat, inter ius civile, & canonicum in hac graduum computatione differentiam esse, cuius rationem assignat tex. in. c. 2. 35. quæst. 5. Canones enim, quo ad matrimoniū, gradus distinguunt: quod quidē matrimonium inter duas personas contrahitur: & ideo in transversalibus, ex duobus vnicum gradum constituit ius Pontificum. At ius Caesarum quo ad successionē, quæ ab vno in alium defertur, consanguinitatis iura, & gradus diffiniuit. Quo fit, vt promiscue in vtroq; foro quo ad coniugia canonum cōputatio probanda sit. ita glos. in arbore consanguinita. cui similis in s. hactenus. inst. de gradib. quam putat sing. esse Franc. in cap. 2. de arbitr. in. 6. & hæc est magis communis opinio, idem notat Deti. in cap. 2. colum. 2. de testib. In hæreditatibus vero, ac successiōibus vtroq; foro, legalem computationem esse aduertendam, & obseruandam, praedicti omnes sentire videntur. In aliis autem contractibus, actibusq; cæteris similibus, qualibet cōputatio in proprio foro est seruanda. ex Ioan. Andre. in additionibus ad Specul. titu. de success. ab intest. s. 1. in fine magnæ additionis, quem Præpo. sequitur in dicta arboris interpretatio ne. colum. 19. & 20. Cuius conclusionis plurima exempla cuicunq; facile erunt obuia.

9 Prohibitio autem cōiugij, inter consanguineos varie contigit in antiquis canonibus: siquidem Fabianus Summus Pōtifex, anno Christi fere ducentesimo quadragesimo quinto, matrimonium omnino vetuit contrahi in

SECUNDAE PARTIS.

tertio consanguinitatis gradu: at in quarto ita prohibuit, vt contractum non obstāte prohibitionē, minime dissolueretur. c. de p. p. inquis. 35. q. 2. Sed Iulius Primus in septimo gradu matrimonium omnino prohibuit, anno fere trecētesimo quadagesimo. c. nullum. dict. caus. & q. Verum Inno. Tertius, anno salutis fere milesimo ducentesimo, ad quartū gradum hanc prohibitionem reduxit in. c. non debet. de cons. & affinit. huius vero variæ sanctionis meminit Virg. Poly. lib. 5. de inuent. rerum. c. 5. Porro ad quartum gradum matrimonia prohibentur, ad similitudinem compacti corporis humani, autore ipso Inno. quod constat etiam ex. c. in quadā. de celeb. miss. constat etenim humanum corpus ex quatuor elementis, quæ Bernard. explicat in. d. c. in quadam. & intelligit frigidū, calidum, humidum, & siccum. rectius glo. in proce. instit. §. igitur. Nam humanum corpus compactum est, ex pituita, seu phlegmate, quod humidum est, & frigidum, cholera, quæ calida, & sicca est, melancholia quæ frigida, & sicca est, item sanguine, qui humidus, & calidus est. Sanguis aeris elemento respondet, qui humidus, & calidus est: præcipue tamen humidus censetur: atque ob id humidum est hoc elementum. Cholera igni similis est, qui & si calidus, & siccus sit: calidū tamen hoc elementum ex propria vi dicitur. Atra bilis, seu melancholia, terræ elemento confertur, quod propriam habet siccitatem, etiam si frigidum sit. Pituita comparatur aquæ elemento, quod etiam si humidum sit: id tamen peculiare habet, quod frigidum sit. Hæc ergo quatuor elementa corpus humanum constituūt, humidum, id est, sanguis,

CAP. VI.

Calidū, id est, cholera. Siccum, id est, atra bilis. Frigidum, id est, pituita. & sic, aer, ignis, terra, & aqua, quod Ludou. Cæli. adnotauit lib. 2. lectio. antiqu. c. 11. ante eum Galenus lib. secundo de elementis. quem Latinum fecit Ioannes Andernacus. explicat idē Leonardus Fuchs in compendio medicinæ. c. 8. & c. 10.

Quartus igitur gradus ex dicto concilio prohibetur, in transuersa cognationis linea. At in linea recta ascendentium, & descendentium, nullis finibus prohibitionem contineri, quibusdam placet, quorum primas obtinet Caius iuriconsul. in. l. nuptiæ. in. 4. ff. de ritu nupt. vbi gloss. idem notat. cui simil. in arbo. consanguini. quam ibi approbat Præp. col. 12. Abb. in. d. c. nō debet. col. 4. Regia. l. 4. titu. 6. part. 4. Syluest. verb. matrimonium. 8. q. 6. col. 4. Scot. & Paluda. in. 4. sentē. dist. 40. qui inde confingunt hoc, quod rationes huiusce prohibitionis in linea recta ascendentium, & descendentium semper quocunq; gradu locū habeant. Tota enim prohibitio cōiugalī inter consanguineos, ex eo iusta cēsetur, & rationi consentanea, quod amicitia ex sanguine orta satis sit sufficiens, absq; matrimonij cōtractu, ad charitatem in republica custodiendam. Oportet ergo coniugia inter eos contrahi, qui a sanguinis vinculo remoti sunt, quo inter eos coeat amicitia. quam rationē & alias Plutarch. adducit in Problēmatīs Romanis. nume. 108. & Diuus Augustinus libr. 15. de ciuita. Dei. cap. 16. Gratia. in. c. 1. 35. q. 1. potest adnotari & ex Cicero. lib. 5. de finibus. his etiam suffragatur, quod reuerentia Iure naturali parētib; debita, minime patī hanc coniunctionem, quod Tho. tradit. 22

q. 154. arti. 9. exacte huius prohibitionis rationes inquirens: quibus plura adiungi possunt ex Tiraquel. 7. lege connubial. nu. 32. Rursus quibusdam placet, in hac linea recta solū quartum gradū, & ceteriores prohiberi. Sic Gosfred. scribit in Summa tit. de consang. quem Angel. sequitur verb. matrimonium. impedimento. 6. Ego vero nullo pacto his assentior opinionib⁹. Prima enim corrui manifeste, quia rationes huius prohibitionis in tricesimo gradu cessant prorsus, non tantū in centesimo, millesimo. & id docet Caieta. 22. q. 154. ar. 9. Secūda autē opinio manifeste falsa est. Cōstat enim adhuc in quinto, ac decimo lineæ rectæ gradibus, rationes prohibitionis omnino vigere. Illud tandem in hac controuersia plane fatemur nihil esse, quod nos ad eam definiendā cogat: cū in iudiciis, aut regimine reipublicæ minime continget, si probabili coniectura id diuinare licet. Et tū in disputatione, hanc conjugalem prohibitionē ultra vigesimum gradū non extēdi libere contendam. In collateralium linea, quæ transuersa a iurisperitis dicitur, id manifestum est, quintum gradū nulla prohibitionē vrgeri: quo fit, vt quis possit vxorem accipere foeminā a fratre, recta linea, quinto, seu quarto gradu distantem. Ita Ioan. And. in glo. arboris in fine: quem sequūtur Ant. & Card. in. c. tua. Anch. in. c. si. per tex. ibi & Henr. in. c. nō debet. de cōsan. quāuis Hosti. in sūma. tit. de consang. §. vsq. vers. sed nunquid, contrarium teneat.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Affinitatis diffinitio.
- 2 Affinitas unde dicatur.
- 3 Affinitas ex coitu etiam illicito oritur.

- 4 Affinitas frequēter concurrebat cum publica honestate.
- 5 Affinitatis impedimento sublato per dispensationem publica honestas etiam tollitur.
- 6 Affinitas matrimonium impedit / solum in primo genere, & intra quartum gradum.
- 7 Affinitas an detur inter uirum / & uxorem?

§. SEPTIMVS. De affinitatis impedimento.

SEPTIMO loco agendum erit de affinitate, cuius cognitio a diffinitione pendet, quam Ioan. And. ita concepit. Affinitas est personarū

proximitas, ex coitu proueniēs omni carens parentela. ita ipse in arbore affinitatis. quod si in vltimis verbis voluit Ioan. And. ex affinitate consanguinitatē necessario non deduci, planum erit id, quod diffinitio proponit. At si sensit, affinitatē non posse concurrere cum consanguinitate, falsum est. Si quis enim carnaliter cognouerit alterā ex duabus sororibus, quæ tamen erāt eius consanguineæ intra quartum gradum: non poterit alterā ex eis vxorem ducere, impediēte matrimoniū ipsum affinitate, atq; etiam consanguinitate, vt Præp. notat post gloss. ibi in arbore affinitatis. col. 4. Vnde in dispensatione ad contrahendum matrimonium, a Romano Pontifice impetrata, oportebit vtrunq; impedimentum sublatum fuisse. Ego vero affinitatem esse arbitror, Proximitatem personarum, ex coitu deductam. Sic tamen dicitur, eo quod duæ cognationes, quæ diuersæ sunt per nuptias copulent. l. non facile. §. affines. ff. de gradi. vnde affines proprie dicuntur inuicē, viri & vxoris cognati: licet quandoq; affines dicantur, qui consanguinei sunt, sicuti opti-

¶ iij me ad

SECUNDAE PARTIS.

me adnotauit Tirag. lib. I. de retractu. §. I. in glo. 9. nu. 20. Diximus in diffinitione ex coitu, nō ex nuptiis, quia quo ad coniugium impediendum, affinitatem ex coitu deduci, constat, etiam si coactus sit. tex. in. c. discretionē. de eo, qui cog. conf. vxor. suā. Nec refert, an sit ex vi præcisa, an ex conditionali: vt ibi probare videt tex. dum dicit, quantum potuit renitentem. Quinimo coitus cum dormiente, hanc affinitatem producit. quod ibidem notant Card. & Præpo. ex eo, quod copula carnalis etiam cum dormiente contingit. Vnde constat coitum esse de substantia affinitatis. vt tradit post alios Ferdinā. Loazes Præsul Illerdensis in tracta. de matrimo. dubio. I. fo. fin. & dubio. 15. Atq; etiam ex coitu illicito affinitatem oriri, probat tex. melior ceteris, secundum Abb. ibi. in. d. c. discretionem vbi Henr. idem notat post glos. ibi. idem. glo. in arbore affinita. aptissimus tex. ad id in. c. in literis. secundum Abb. & Areti. ibi. de testi. tex. in. c. 2. de consangu. notat Capel. Tolos. & ibi Aufrer. 96. quam opinionem asserit esse communem Syluest. verb. matrimonium. 8. impedimēto. 15. eamq; tenet Hieron. Paul. in prouinciali. folio. 38. & probatur eadem sententia in. l. liberi. C. de nuptiis, quæ prohibet ob affinitatem filium patris concubinam in vxorem accipere: non tantum ob solam honestatē: quod falso existimat Coras. libr. I. Miscell. c. 3. dicēs ex concubinato minime oriri affinitatem, nec eius ad nuptias impedimentum: cum iure ciuili permissus fuerit cōcubinatus. ea enim consideratio ex eo deficit, quod coitus coniugalis licitus omnino est: ex eo tamen deducitur dubio procul affinitatis impedimentum. Vnde constat, ex

CAP. VI.

sponsalibus, etiam de præsentī, ante copulam non oriri affinitatem: & si Diuus Thom. contrarium opinetur in. 4. distinct. 41. q. I. arti. I. colum. 4. dicens, ex sponsalibus de præsentī ante coitum, affinitatem oriri, non publicæ honestatis impedimentum: cui ad stipulatur Florenti. 3. parti. titu. I. c. II. in fine princ. quod tamen falsum est. Nam oritur ex his publicæ honestatis iustitiæ impedimentum, non affinitatis. Abb. & Præp. in. c. spōsam. de sponsa. Syluest. verb. matrimonium. 8. §. 14. & Palud. in. 4. senten. distinct. 41. q. 2. colum. I. & q. I. arti. 3.

4 Illud tamen animaduertendum est concurrere posse frequentissime affinitatem cum publica honestate: nempe subsequuta inter sponfos carnali commistione. Vnde in dispensatione a Romano Pontifice impetrata, non erit satis derogare impedimento affinitatis, nisi derogetur etiam impedimēto publicæ honestatis, ibidem concurrenti. gloss. recepta communiter in arbore affinitatis. Abba. in cap. sponsam. de sponsa. Domini. consil. 33. col. 4. Verum hæc opinio, quam vulgus probat, subuertitur manifeste. Nam Præp. & Stepha. in arbore affinit. plane fatentur satis esse, si in petitione ipsi Romano Pontifici oblata, affinitatem ex coniugio ortam fuisse mentio fiat. idem notat Syluest. verb. dispensatio. q. 5. & verb. matrimonium. 8. q. 14. & Ferdi. Loazes in tract. de matrimonio. dubio. 10. nume. 10. & tamen Romanus Pontifex derogans affinitatis impedimento, potissimum de licita intelligit, atque ei simpliciter etiam derogare videtur, absq; alia expressione. Sicuti tradit Frāci. de Ripa lib. 2. respōs. c. I. Licita tamen affinitas non

non potest esse absq; publica honestate: igitur sublata affinitate simpliciter, etiam publica honestas tollitur, quæ cū affinitate aderat. ita expressim notat Nicol. Milis. verb. dispensatio. quæ refert, & sequitur Feli. in. c. postulasti. de rescript. 17. colum. & Nicol. Boeri. decis. 264. colum. pe. dicens se ita vidisse bis in iudicio obtentum mota controuersia. Huic etiam opinioni accedit Hierony. Paul. in prouinciali folio, 58. colum. 2. quibus conducit plurimum sententia. glo. quā ibi Abb. Præpo. & alij approbant. in. c. non debet. de consang. quæ dicit, sublata affinitate ultra quartum gradum, publicam etiam honestatē sublatam, & antiquatā esse: pro qua opinione notant Abb. & Præp. ibi. statutum in vna re, in alia quæ ei sit consequutiua, locum prorsus habere: sic ergo, inquit, sublata affinitate ultra quartum gradum publicam etiam honestatem censerī eodem iure remissam: cum ea ex affinitate omnino cōsequatur: & affinitatis sit socia. Ex quo ipsi. d. gloss. ad probandum hunc argumentādi modum inducūt: perperam tamen: cum absq; affinitate detur publica honestas, non sequuta copula inter sponso. Item affinitas sine publica honestate, vbi ex coitu illicito illa oritur. Rectius tandem ex dicta glo. collegissent alium argumentandi modum: nempe ex duobus, quorum alterum instar alterius est statutum, si demum vnum lege nona corrigatur, sublatū & alterum censerī quod eius instar antea sancitū fuerat. notant Domini. in. c. 1. vers. quinto fallit. & ibi Frac. vers. nono de tempor. ordi. in. 6.

Affinitas autem gradus sibi peculiāree non habet, præter eos, qui in cōsan-

6 guinitate distinguuntur. Is enim, qui Sempronix per coitum adiungitur, affinis erit ipsius Sempronix propinquus eo gradu, quo illa eis est consanguinea. Genera tamen affinitas habet. Nam persona alteri addita per carnis copulam genus mutat, non gradum. Genus, inquā, ita, vt prima persona genus mutet vinculi: cætera autē genus affinitatis ipsius. Is enim, qui cognouit Semproniam, non mutat genus affinitatis, sed vinculi, quippe qui nouus fiat affinis ipsis Sēpronix consanguineis. At ea, quæ Sempronix viro per copulā adiuncta fuerit, mutat genus affinitatis: erit enim in secundo genere affinitatis ipsis Sēpronix consanguineis: cum vir Sēpronix esset in primo genere. quæ omnia aperte docet Ioan. And. in glo. Arboris Affinit. & ante eum Bernar. in. d. c. non debet. Nec secundū genus affinitatis hodie prohibet, vt ibi ab ecclesia est decisum. Ex quo patet posse quem in vxorē accipere relictā a propriæ vxoris fratre. Item posse quenquā diuersis temporibus duas: vel plures foeminas vxores sibi accipere: quæ tamē cum duobus, pluribusve fratribus matrimonium contraxerant. secundum Card. in. d. c. non debet. Stepha. & Præpo. in arbore affinit. contra Ioan. Andr. & Innoc. qui in his casibus videntur prohibitio nem matrimonij adhuc admittere.

Ex quo subinfertur, legē municipalem, qua sanciri solet, cōpromittēdas fore oēs lites, quæ inter affines oriuntur minime locū habere in affinibus secundi generis. Hoc enim genus nullū iam habet effectum. ita notat Ias. in. l. quod Seruius. 2. col. ff. de cōdict. caus. dat. idē Ias. in. l. qui se patris. C. vnde liber. nu. 59. & ibi Curti. Iunior. nu. 78.

¶ *iii* aduersus.

aduersus Pau. castren. qui ibidem contrarium dixerat. Solent tamen quandoq; dari literæ apostolicæ declarationis super secundo genere affinitatis. teste Hierony. Paulo. in prouinciali. fo. 19. quod fieri opinor ad sedandū contrahentium scrupulos.

Secundo, hic notandū est virum & vxorem non esse affines: ex eis tamen
7 producitur vinculum hoc affinitatis. ita glo. in arb. affini. & in. §. affinitatis. inst. de nupt. & in. l. affinitatis. C. com. mu. de succes. notat Theophilus in. §. diximus. inst. de nuptiis. Abb. & alij in c. quod super his. de cōsang. & affinit. Bald. in. l. i. C. vnde vir, & vxor. Tho. in. 4. senten. dist. 41. q. 1. contra Porciū, & Ias. in. d. §. affinitatis. Prædicta tamen municipalis lex, de controuersis affinium compromittendis, in viro, & vxore locū habere debet. secundum Ias. in. d. l. quod Seruius. 2. colū. cuius opinio cōmunis est. secundum Curt. Iunior. in. d. l. qui se patris. num. 79. In sponsis tamē ante consensum de præfenti, id non crederē ita facile recipiendum fore: tamet si Ias. in. d. l. quod Seruius. contrarium opinetur dicēs post gl. ibi ipsos spōsos improprie esse affines: quod ego non admitterē: siquidē eodem pacto dicere posses esse improprie affines eos, q. nec cētesimo gradu sanguinis vinculo coniuncti sunt. Fortasse tamen Ias. opinio, remota prædicta ratione, propter illam spem matrimonij, erit ex quadā æquitate seruanda. Nam & spē matrimonij maximos effectus habere cōstat, & nos superius quandoq; id probauimus.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Incestus diffinitio / eiusq; denominatio.
- 2 Pœna laici committentis incestum.

- 3 Clericus propter crimē incestus est ppetuo deponendus.
- 4 Incestus proprie non dicitur, si quis cognouerit consanguineam sponsæ, nondum ab eo cognita.
- 5 Incestas nuptias contrahens / qua pœna sit puniendus.
- 6 Pœna amissionis bonorum ipso iure inducta / etiam ab hæredibus delinquentis exigitur.
- 7 Priuandus per sententiam beneficio / uel alia qualibet re, utrū faciat fructus suos post cōmissum delictum.
- 8 Fructus bonorum quibus quis ipso iure priuatur a die commissi criminis, sunt fisco adiudicandi.
- 9 Priuatus bonis ipso iure, a die delicti, nec alienare potest: imo rem alienatam fisco uendicat non soluto emptori precio.
- 10 Pœna ipso iure inducta, an locum habeat in foro conscientie.
- 11 Pœna conuentionalis an debeat in foro cōscientie.
- 12 Damnum culpa leui / uel leuissima illatum / an in iudicio interiori sit resarciendum?
- 13 Intellectus ad. l. in lege. ff. ad. l. Aquili.
- 14 Incendium / quam culpam præferat ex legis præsumptione?
- 15 Intellectus cap. primi. de adulter.
- 16 Pœna an præscribi possit mala fide.
- 17 Regia. l. prima. titu. de excommunicatis. lib. 8. ordi. intelligitur.
- 18 Incestæ nuptiæ in legibus eas punientibus / ex Pontificio iure sunt considerandæ.
- 19 Incestas nuptias contrahentes bona fide: sed postea detecto impedimento in eis perseverantes / nec canonicis / nec legalibus pœnis puniuntur.
- 20 Incestas nuptias contrahentes / a pœnis prædictis liberi sunt, si matrimonium nondum est carnali copula consummatum.
- 21 Error iuris / aut ignorantia crassa / an excuset a pœnis / contrahentes incestas nuptias? & nu. 22.
- 22 Intellectus ad. l. qui contra. C. de incest. nupt.
- 23 Maritus an possit excludere / ex iure fisci uxorem / dotem repetentem, quæ nuptias incestas scienter contraxerat?
- 24 Maritus in dote putatiua soluenda non habet annuam dilationem.
- 25 Maritus non lucratur fructus dotis putatiuæ.
- 26 Maritus ad dotem putatiuā conuenitur ultra quam facere possit.

§. OCTAVVS. De contrahentibus incestas nuptias.

IS omnibus, quæ in duobus proximis paragraphis diximus, addendū est, incestū dici coitū inter consanguineos, v. affines. c. lex illa, §. incestus. 36.

SECUNDAE PARTIS.

CAP. VI. 69

q. 1. l. si adulteriū cum incestu, in princ. ff. de adult. notat optime Thom. 22. q. 154. arti. 9. Abb. in cap. 1. & in cap. veniens. de eo, qui cogno. consang. vxor. suā. glo. in rub. C. de adult. text. in. §. ergo. & ibi Docto. instit. de nupt. Regia. l. 1. tit. 18. iuncta. l. 2. titu. 19. part. 7. ² Erritamen hæc diffinitio intelligēda, quando coitus contingit inter affines, vel consanguineos, qui iure prohibente matrimoniū contrahere nequeunt: in his enim incest⁹ dicitur: atq; nuptiæ ab his contractæ vtroq; iure incestæ appellantur: quasi in his nuptiis minime adsit incestus: idest cingulum illud, quo Venus utebatur ad honestas nuptias. Has tamē nuptias, quæ inter consanguineos contrahuntur, appellat quandoq; lex nefarias, & naturæ cōtrarias. text. in authēt. de incest. nupt. in princ. coll. 2. & Canon in cap. cum secundum leges. de hære. in. 6. Sed isthæc denominatio ad nuptias in gradu naturali, vel diuino iure prohibito, cōtractas, referenda est. ita glo. in. d. auth. de incest. nup. & in rub. C. de incest. nupt. Archi. Ioā. And. Domi. & Frac. in. d. c. cū secundum leges. Vnde nō est admittēda, g. quæ in. d. c. cum secundū, intelligit, nuptias naturæ cōtrarias eas esse, quæ ex vitio Sodomix cōtrahūtur: cū ibi text. huius criminis poenā minime tractet, nisi. glo. interpretationē referamus ad text. in. l. cū vir. C. de adult. vbi puniuntur nuptiæ, quæ inter mares fœdissime celebrant. Hinc etiā apparet, nō esse omnino recipiendā distinctionem Constantini Harmenopuli, qui lib. 4. tit. 6. ad finē scribit, incestas dici eas nuptias, quæ ratione sanguinis prohibentur, vt inter consanguineos: damnatas autem eas, quæ a iure vetantur inter tutorem: & pupillam: libertum & pa-

tronam, seruum & dominam: Nefarias vero eas, quæ iniquitatis causa passim improbantur: sicuti cum moniali: Rapta: & similibus. Incestus autē crimen absq; matrimonio cōmissum, iure ciuili poena adulterij punitur. gl. Bart. & Doct. in. l. si adulteriū cum incestu, in princ. ff. de adult. gl. & cōmunis. in. l. inter liberas. ff. eo. titu. Angel. in tract. de malef. versi. che may adulterato. col. pe. Paul. Grill. lib. 3. de poenis omnifariā coitus. q. 3. Reg. l. 3. titu. 18. part. 7. Poenam vero adulterij trademus statim. c. 7. §. 6. Item iure Regio hoc crimen cōmittens dimidia bonorum parte priuatur, eaq; fisco adiudicatur. l. 7. titu. vlti. lib. 8. in ordinat. Regiis. Quod si clericus hoc delictū commiserit, deponitur ab ordinibus perpetuo. argu. tex. in. c. tuæ. de poenis. glo. in. c. Maximianus. 81. dist. & in. c. lator. 2. q. 7. quas dixit singul. Imol. in. c. vt clericorum. de vit. & honest. cleri. & eas sequūtur Abb. & Docto. in cap. at si clerici. §. fi. de iudic. dicentes, clericum pro fornicatione, quæ simplex nō sit: sed maximā habeat deformitatē, deponendū fore: sicuti pro adulterio, incestu, stupro, & similib⁹. quod etiā notat Paul. Grill. d. lib. 3. q. 3. 2. & 7. Quæ poena punitur & is, qui carnaliter cognouit fœminā intra quartum gradū consanguineā eius, quam antea cognouerat, ita egregie Ioā. Bernar. Calaguritanus Antistes in pract. crimi. c. 78. quod cōprobat ex eo, quod affinitas etiā ex coitu illicito oriatur. vt in præced. §. notauimus. Si vero quis fornicetur cū ea fœmina, cū qua habet publicæ honestatis iustitiæ impedimētum, quippe qui ei⁹ cōsanguineā intra quartum gradū desposauerat, absq; carnali cōmissione: punietur arbitrio iudicis, non

SECUNDAE PARTIS

non his pœnis, quas modo prædiximus: licet gloss. in dict. c. lex illa, existimet, hanc fornicationem posse incestū dici: id etenim locum habet ex impropria dictionis significatione, quæ in pœnis admittenda nō est. Pro qua opinione est insignis. glo. in de. vni. verb. eos. de cōsang. quam ibi Docto. cōmuniter approbant. dicentes ex ea, contrahentem matrimoniū cum fœmina, impediēte publicæ honestatis iustitia, non esse excommunicatum: ex illo canone, qui consanguineos, affines, religiosos, moniales, & constitutos in sacris matrimonium contrahentes, ipso iure excommunicat.

5 Is autem, qui incestas nuptias contrahit, iure ciuili, si humilis & vilis sit verberatus in exiliū mittitur, bonis omnibus fisco adiudicatis, non existentibus ipsius delinquentis filiis legitimis, qui fisco in bonis præferuntur. Vir autem honestus, infamis effectus, ac bonis eodem pacto amissis, in insulam perpetuo relegatur. tex. in authē. de incest. nupt. colla. secūda. authen. incestas. C. de incest. nup. Regia. l. 3. tit. 18. part. 7. Ang. in tracta. de malef. vers. che may adulterato. col. penulti. & Paul. Grill. dict. lib. 3. quæst. 3. qua in re plurima sunt adnotanda.

6 Primum, bona contrahentium incestas nuptias, fisco ipso iure, a die commissi criminis, esse adiudicata. probat text. in dict. cap. cum secundum leges. & in authen. de incest. nupt. vnde non est iudicis sentētia ad condēnationem necessaria: quod plurimū refert. Nam licet alias morte delinquentis crimina extinguantur. l. 1. & 2. C. si reus vel accus. mort. fuer. capi. admonere. 33. q. 2. cap. causamq. in. 2. qui filij sint legit. vbi glo. c. a nobis, in. 2. & ibi glo. de sen

CAP. VI.

tent. excōm. tamen quando a lege, vel canone pœna amissionis bonorum inducitur ipso iure, etiam mortuo delinquentē illud crimen tractari potest, & in iudicium deduci contra hæredes, ad effectum, vt fiscus bona illa omnino consequatur. gl. est in. l. 3. §. quod autē. ff. quod quisq. iuris. quam Docto. ibi cōmuniter approbat. dicit ordina. Ioā. Anani. in. c. in literis. de rapt. 2. colū. & sing. Bal. in. l. vni. C. de priuileg. dotis. col. pe. & Bal. Nouel. in tract. de dote. part. 12. nu. 25. pro qua optimus tex. secundū Bart. & Doct. ibi in. l. cōmissa. ff. de publica. & in. l. Caius. ff. ad Sylla. Bart. in. l. 1. ff. de priuat. delict. Deti. in l. pupillum. §. in hæredes. ff. de reg. iur. quā opi. probat tex. insignis. in. c. accusatus. §. penul. iuncto. c. cum secundum. de hæret. in. 6. & esse eam cōmunem asserit Andr. Tiraquel. in. l. si vnquā. C. de reuocand. donat. verb. reuertatur. nu. 241. & las. in. d. §. quod autē. vbi ipse. & Ioan. Igneus in. d. l. Caius. nu. 15. cōtra hanc cōmunem disputant. Hinc etiam & illud est tractandum, an fructus bonorum, quæ ipso iure fisco propter crimina deferuntur, sint ipsi fisco adiudicandi a die commissi criminis, an a die litis contestatæ, qua in re difficilis est quæstio in bonorū amissione, quæ ipso iure a lege nō infertur, sed per sententiam. Nam is, qui priuatus est per sententiā re propria ob delictū, donec sentētia feratur, aut saltem litem in criminis accusatione contestetur, ita fructus recipit, vt nec iudex in sententia possit eosdē fructus fisco adiudicare, siue sint extantes, siue cōsumpti. notat Card. in de. constitutionē. §. ceterū. ad finē, de electio. & Feli. in. c. de quarta. de præscript. nu. 33. ea ratione, q̄ hic delinquens donec per iudicem priuetur

re propria, seu dignitate, officio, aut beneficio, titulū habeat, quo ipsius rei fruct⁹ iure optimo percipiat. idem notat Corne. in. l. i. C. de his, quibus vt indig. cuius opinionem Feli. in. d. c. de quarta. pluribus rationibus cōprobat. quibus tamē respondet Anto. Burgēf. in cap. ad nostrā. de emptio. & vendit. nu. 34. contrariam opinionem sequutus. ex qua fructus percepti ab ipso delinquēte ex ipsis bonis, quibus priuatus est per sententiam, fisco adiudicantur a die cōmissi criminis: propter malam fidem, quam delinquens habuit cōmissio crimine. & quia titulus ille, quem in re habuit, reuocatur per sententiā. probat hanc opinionem. text. in l. i. C. de his, quib. vt indig. vbi Paul. Castrenf. Saly. Alex. & Iaso. idem notant, quorum opinionem idem Paul. asserit. in. l. prædonis. per text. ibi. ff. de petit. hæred. post Bald. & Angel. ibi. & esse eam cōmunem testatur Ioan. Bernar. in Pract. crimi. cano. c. 123. qui opinionē Card. Corne, & Feli. existimat procedere, quādo ipse delinquens etiā post delictum, in dignitate, beneficio, aut officio, debitum ministerium exhibuisset. quod tamen ego intelligerem, nisi delictum, etiam occultum, etiam peracta pœnitentia delinquētem ipso iure, ministrare impediret: vt si esset crimen, quod irregularem delinquentem constitueret: tunc etenim seruiendo, ac ministrando in officio, quod exercere non poterat, dignus esset maiori pœna, ac delictum maxime augeret: quo fit, vt fructus ei non sint iusta ratione concedēdi, nec dimittendi. pro quo facit quod Felin. notat. in cap. inquisitionis. i. colū. de accus. dicens, de linquentem non posse tute in animæ iudicio retinere beneficium ecclesiasti-

cūm, cūi est annexus ordo sacer, quem ipse propter crimen exercere non potest. Verum si a lege, vel canone, bonorum, beneficij, vel dignitatis priuatio ipso iure fit, & sic ipso cōmissio crimine, fructus a die criminis perpetrati, per iudicem fisco adiudicantur indistincte. text. in. l. eum qui. in princ. ff. de his, qui. vt indig. g. notabilis. in Authen. de incest. nupt. §. i. vers. imminere. quam ibi Docto. cōmuniter sequuntur. & dicit singul. Repert. in quilitorum. verb. confiscatio. & auream Petrus a Velluga. in specul. princip. rub. 14. §. nunc videamus. nume. 8. notat idem Feli. in cap. Rodolphus. de rescript. num. 38. idem in. d. cap. de quarta. num. 33. & Tiraquel. in dict. l. si vnaquam. verb. reuertatur. nume. 219. His accedit, quod retinens beneficium ecclesiasticum, quo est priuatus ipso iure, dicitur intrusus: vt ex Brixienfi notat Felin. in cap. in nostra. de rescripti. corola. 2. quod ipse intelligerem, quando quis fuit per sententiam priuatus, & retinet illud beneficium, vel quando ipso iure priuatur, & fuerit sequuta sententia declaratoria: ex cap. cum secundum leges. de hæret. in. 6. & Nicol. Milis verb. intrusus. imo requiritur vtreq; casu sententiæ executio vt scribit additio Rotæ. 16. in nouis & Probus in pragmati. Sanctio. titu. de pacifi. possessoribus. verb. violentus: vbi Chosmas idem quod Brixienfis adnotauit.

Ab eadem iuris decisione, qua bona contrahentis incestas nuptias, fisco ipso facto deferuntur, & illud insurgit: q̃ a die commissi criminis administratio bonorū ipsi delinquenti auferitur: atq; bonorū dominium statim in fiscū translatum censetur. quod probatur in. l.

SECUNDAE PARTIS.

in. l. cōmissa. ff. de publi. & vectig. vbi Bart & Imol. hoc notant. Ioā. Andr. & Doct. in. d. c. cum secundum Cinus & Bald. in authen. incestas. C. de incest. nup. quo fit, vt res qualibet ex fisco delatis per delinquentē alienata, ab ipso fisco rei vēdicari possit, precio ipsi emptori minime soluto. Nam si dominiū in fiscū trāffertur, & fiscus agit rei uendicatione, sequitur, minime debere fisco cum precium emptori soluere: si quidem agens rei uendicatione, ad precium non tenetur. l. inciui. C. de furtis. hoc ipsum in hac specie notat Barto. in. l. post contractum. ff. de donatio. col. 4. Deti. consi. 235. col. 3. Andre. Tiraque. in dict. verb. reuertatur. num. 267. late Ioānes Hannibal. in rep. dicta. l. post contractum. in. 2. tempore. num. 360. Si tamen precium datum ab emptore reperiretur inter bona ipsius delinquentis, teneretur fiscus bona illa capiens, illud emptori reddere, sicuti notat Repertorium inquisitorum. verb. alienatio. idē dicens, quando precium illud fuit conuersum in vtilitatem bonorum delinquentis, atq; illa vtilitas ad fiscū cum bonis fuit delata. quod Bart. notat in. l. 3. ff. de his, quæ in fraud. cred. per. l. emptor. ff. de rei vendicat. & vtrunq; probat Conrad. tracta. 1. de contract. q. 7. conclu. 3. Sed & si alienatio a delinquentē facta fuit ex causa necessaria: nempe pro alimentis, alienatio licita videtur, nec potest res alienata, per fisco vendicari. vt notant Paul. de Monte Pico. col. 19. & Ioan. Hannibal. nu. 481. in. d. l. post contractū & Syluest. verb. hæresis. l. 1. q. 8. & licet ex Bart. in. d. l. post contractum. in secundo tempore, possit contrarium colligi: aq̃uor tamen, & verior videtur præmissa opinio. Ex his considerandum est delinquentem

CAP. VI.

non esse a fraude, nec a peccato immunem, si prædicto casu, quo bona eius, sunt ipso iure fisco delata, rem aliquā alienauerit, ipsum emptorē hoc ignorantem decipiēs. Syluest. verb. hæresis. primo. q. 8. Ioan. a Medina de restitut. fol. 4. col. 3. & Hadri. quodlib. 6. arti. 1. illat. 3. cum ipsi emptori imminet, ex culpa venditoris periculum amittendi rem & precium. Hinc etiam constat, fisco cum non teneri ad soluenda debita, ab ipso delincente contracta post commissum delictū: illa vero quæ tempore criminis perpetrati ipse delinquens cōtraxerat, soluere tenetur fiscus. l. 1. §. an bona. & ibi Bart. ff. de iure fisci. late Guiliel. Benedictus. in. c. Rainuncius. de testa. verb. & vxorē. num. 850.

Sunt etiam qui existimēt, bonorum amissionis pœnam, ipso iure a lege inductam, tantā habere vim, vt etiam in conscientia foro locum habeat. Vnde fit vt, nulla sententia expectata, ipse delinquens illa bona teneatur fisco restituere, nec tute ea possit obtinere, quia pœna ipso iure indicta per leges exteriores, locū sibi vēdicat in foro interiori. Abb. & Feli. in cap. 1. de constitutio. num. 44. idem Abb. in cap. dilecti. de arbitr. cui opinioni & plures alij Docti. accedunt, quos refert, & sequitur Andre. Tiraquel. in dict. l. si vnquam. verb. reuertatur. num. 236. pro quibus est optimus text. in. c. 2. de præscriptio. in. 6. per quem aperte probatur, hæreses hæretici, scientes defunctum hæresis crimen cōmississe, non posse vsu capere bona defuncti aduersus fisco, quia malā fidem habēt: igitur non possunt iuste bona illa possidere, quippe qui ea detineant iniuste. Sed contrariā opinionem veriorē esse probauimus, nulla etenim pœna, etiam ipso iure statuta

ruta, in conscientia foro debetur, nec exigenda est necessario, ab ipso sacerdote, qui poenitentem iudicat, quod probatur primo, ex l. fina. §. sin vero. C. de iure deliberand. & in l. si quis in tantam. C. unde vi. quibus legibus imponitur poena ipso iure, & tamen communiter Doct. asserunt, illarum legum poenas in foro conscientiae non deberi. Attenta quorundam interpretatione, qui tenent non confecto inventario haeredem in foro animae ultra vires haereditarias minime teneri; ut tradit Ias. in rub. ff. de adquir. haered. ita intelligens dict. §. sin vero. quod ipse latius deduxi in c. i. de testam. Sed & quo ad l. si quis in tantam. & si gl. ibi communiter recepta velit illius legis poenam, sententiam exigere: teste Ripa. in cap. saepe. col. pe. de rest. spoliat. non desunt tamen, qui ipso iure poenam ibi sanciri, existiment, quod apparet ex traditis per Tiraquel. dict. verb. reuertatur. nume. 126.

Secundo eadem sententia coadiuvatur ex cap. cum secundum. de haeret. in. 6. ubi statuit Roma. Pontifex in poenis etiam ipso iure incuris, requiri, ut earum exequutio fieri iuste possit, declarationem iudicis, igitur ante hanc declarationem non tenetur delinques in interiori iudicio poenam solvere, ad idem tex. in l. eius qui delatorem. & ibi Bart. ff. de iure fisci. Felin. in c. Rodolphus. num. 37. de rescrip. Tertio eidem assertioni suffragatur ratio illa, qua coprobatur, poenam legis exterioris, non habere vigorem in interiori foro. Id etenim ea ratione probatur, quod iure divino, delinquens nihil tenetur restituere, praeter danum, quod proprio delicto intulit: poenam autem, per exteriores leges statutam, non tenetur solvere, quia illa actum iudicis: id est exequutionem

exigit, is vero qui deliquit nulla lege tenetur, poenam adversus seipsum exequutioni mandare, eandem iudice minime exequente, quam rationem Divus Thom. tradit. 22. q. 62. arti. 3. & ibi Caieta. Feli. in cap. audiuius. de simo. optime Fortu. in tractatu. de vlti. fine. illat. 18. ad finem. & Adria. quodlibet. 6. arti. 1. ex quo plura inferuntur.

Primo ratio vera, ad glo. in cap. fraternitas. 12. quaest. 2. quae insigniter asseruit, poenam in conscientia foro non deberi, quam Doct. omnes commendant, in cap. i. de constit. maxime Abb. Feli. & Deti. dicit sing. Corf. in sing. verb. poena. Adria. quodlib. 6. arti. 1. illat. 3. Ludou. Gomez. in §. sic itaq. nu. 16. & in §. ex maleficiis. num. 14. de actio. Atque ista est communis opinio, licet Gomez. in dictis locis & Deti. in dict. c. i. num. 20. dubitent & quibusdam friuolis rationibus reprobare, vel falso restringere velint praedictam gloss. assertionem, quam etiam Dynus probat in reg. peccatum. 2. col. de regul. iur. in. 6. Nec Theologi dissentiunt ab hac communi Canonistarum sententia, ut constat ex paulo ante adductis, ex quibus procedit praedicta opinio, etiam si poena ipso iure a lege, vel canone imponatur, quod in specie notat Caieta. in d. articu. 3. Feli. in dict. capi. audiuius. Deti. in dict. c. i. de constit. & Syluest. verb. poena. quaest. 25. & Adria. quodlib. 6. articu. 1. Nec obstat text. pro prima opinione adductus in cap. secundo. de praescriptio. in. 6. quia ibi exigitur bona fides in praescriptione, ne, etiam probato crimine in exteriori iudicio, possint bona illa per fiscum capi: non tamen ex hoc innuit text. haeredes teneri ea bona restituere ante praescriptionem, absque sententia iudicis, etiam si sciant defunctum

SECUNDAE PARTIS.

defunctum deliquisse. Hæc enim sciētia mala fides ibi appellatur respectu præscriptionis, quæ ignorantiam criminis requirit. Cæterum quo ad hanc primam illationem omnino legendus est Alfonsus a Castro, lib. 2. de iust. hæreti. punit. vbi cap. 7. aliquot fortissimis rationibus probare nititur, poenā ipso iure impositam a lege, in consciētiæ foro, statim commissio crimine ante sententiam deberi.

Secundo infertur ex ratione, quam cōmuni opinioni aptauimus, etiam lata sententia condēnatoria, vel declaratoria, non teneri delinquentem ad solutionem poenæ in consciētiæ foro. Solum etenim tenetur iudici exequenti sententiā obedire, nec ei resistere potest: non tamen tenetur ipse contra sententiā executioni mandare, neque fisco bona ipsa offerre, quod Hadri. in dict. illat. 3. notauit. Caiet. dict. arti. 3. & Deri. in dict. cap. 1. nu. 20. cōtra Feli. ibi. num. 43. qui pro se allegat. Thom. 22. q. 62. arti. 3. dicentem, poenam in foro consciētiæ non deberi, donec reus sit condēnatus: ergo reo condēnato debetur poena. Nam, vt Felino respondeam, intelligo. S. Thom. donec reus sit condēnatus, & sententia executioni per iudicē tradatur, ex ratione ipsius Thom. & aliorum, qui Thom. ipsum sequuntur, quāuis Feli. opinionē ante ipsum. Bald. probauerit in. l. id quod pauperibus. C. de epis. & cleri. 9. q. 1.

Tertio hinc deducitur, poenam non deberi in foro interiori, etiam si lex poenalis addiderit, ad incurrendā poenam nullam requiri declarationem, nec sententiam. Adhuc enim erit iudicis executionio necessaria, quia, si lata condēnatoria sententiā non debetur poena in consciētiæ iudicio, nec etiam debebi-

SECUNDAE PARTIS. CAP. VI.

tur casu, quo nulla sententia est necessaria, quam illationē aduersus Syluestr. verb. emphyteusis. q. 2. proponimus. Is enim dixit, nullā requiri sententiā, si lex poenalis prædictis verbis vtatur. Cuius opinio vel est falsa, vel intelligēda in foro exteriori, non in iudicio interiori. Sed si lex adderet poenā, quam infert, soluēdam esse in consciētiæ foro: crederem cōmunem opinionē non esse hoc casu admittēdam: tametsi caute a legibus sit hoc statuēdum. Sic Regiæ leges. fi. tit. 14. & fi. tit. 15. & 2. tit. 9. lib. 2. in Regi. ordi. poenā quandā imponentes addiderūt, eam in foro consciētiæ esse omnino soluendam, quod quibusdam nimis asperum videbitur. Illud tamen considerandum est, esse poenas quasdam, quæ ipsis delinquentibus inferuntur, vt eas illatas patiantur: in quibus communis sententia locum habet: quasdam vero, quæ imponuntur ipsi delinquenti, & earum natura dictat vt eas is exequatur: vt peregrinatio: exilium: habitatio in certo, & a iudice constituto loco: has quidem etiam in consciētiæ iudicio, condēnatum cogendum esse peragere: manifestum mihi videtur, & id expressim notat Driedonius de libert. christia. pagina. 226. post Caiet. 22. q. 69. art. 3.

Quarto ex eadē ratione non tenetur quis in foro consciētiæ poenam etiam conuētionalem soluere, nisi ab alio petatur, quod notat Corne. cōf. 69. 2. vol. & cōf. 55. in. 3. vol. quē sequit Rebuff. in. l. vnica. C. de sen. quæ pro eo, quod int. proferunt. nu. 40. Nam sicut iudici exequenti legis poenam non licet resistere, ita petenti poenam ex conuentione, & promissione non licebit refragari. Et sicut iudicis executionio in legali poena est necessaria, ita in conuentionali

nali petitio creditoris expectanda est: cum is, qui pœnam promissit, iusta cōiectura præsumat, alterum nolle pœnam recipere, si eam non petierit. Vnde Ancharr. sententia, in reg. possessor. tertia quæst. de regu. iur. in. 6. quem referunt & sequuntur Feli. & Deti. in dict. capitu. 1. quæ asserit pœnam conuentionalem in foro conscientie debere: est intelligenda si ab illo, cui soluenda est, petatur. Is vero, qui ex conuentione, vel ex lege pœnam exigit, & extorquet, nullum peccatum committit, quod probat Fortu. in tracta. de vlti. fine. illat. 18. & est apud omnes probatissima opinio, quādo lex est iusta, vel pœna conuentionalis licite in contractum deducitur. notat Corne. d. consil. 69. & Bald. in. l. prima. C. vnde vi. colū. antepenultima.

Quinto ex eadem opinione defenditur a quibusdam Innocen. qui in. cap. sicut dignū. de homi. scripsit, dānum alteri inferentem culpa leui, vel leuissima non teneri, in cōscientie foro illud refarcire: quamuis in iudicio exteriori, per iudicem cogi debeat ad id soluendum. per. l. in lege. ff. ad. l. Aquiliam. Hoc enim dānum in pœnam soluitur præcedentis culpæ: igitur in iudicio interiori nō debetur. & Innoc. sequuntur Abb. in. cap. si egressus. de iniur. idem Abb. in. cap. cum causam. col. 5. de testi. & in. c. dilecti. de arbitr. Abb. & Deti. num. 31. in. c. quoniā contra. de prob. Areti. in. cap. sicut. col. 2. de testi. Roma. sing. 105. Anani. in. d. c. sicut dignū. §. si. in fine & ibi Feli. idē Feli. num. 41. & Deti. num. 10. in. 2. lect. in cap. 1. de consti. post Abb. ibi col. 7. & Iaso. in. §. sed iste. num. 130. de actioni. Barb. in. c. 1. col. 1. de cōmodat. quam opinionem asserunt cōmunem esse Anto. Corf. in

sing. verb. forū cōscientie. & Syluest. verb. culpa. §. 4. & verb. aduocat. §. 24. & verb. restit. in. 2. §. 12. & 17. pro qua cōsiderandum est, q̄ in foro interiori voluntas nocendi est attendenda, quæ tamē cessat in culpa leui, & leuissima. Verum aduersus hanc opinionem cōmunem tenet idem Abb. in. cap. si. de iniur. Barb. in. c. Rainaldus. de testa. col. 114. & Angel. in summa verb. culpa. in fine. & Adria. in. 4. sentē. in tract. de restitutione. cap. vtrum in foro conscientie, quibus suffragatur, q̄ lex ciuili, modo iusta sit, ligat quem in foro conscientie, & in eo seruāda est glo. cōmuniter recepta. in. c. quæ in ecclesiis. de constit. Diuus Thom. 12. q. 96. art. 4. Lex autem ciuili hac in re iusta est: igitur erit in interiori foro seruanda. Item prædicta lex, dum mādāt restitui dānum illatum nō infert pœnam, quia istud dānum est ex parte patientis interesse, & propriæ rei amissæ adquisitio. Nec de voluntate dānum inferentis curandum est, cum possit lex eum obligare ad damni solutionem. Ex quibus respōdetur rationibus pro prima opinione adductis, & dubia valde redditur huius quæstionis diffinitio. Atq; in culpa leui mālē ego tenere opinionē vltimam, quam & in culpa leuissima probabilē esse opinor maxime vbi natura cōtractus ex legis dispositione etiā leuissimā culpa considerat.

Est tamen adnotādum tex. in dict. l. in lege. procedere in culpa cōmissa in facto: non in culpa, quæ in omissione commissā fuerit. glos. notab. secundū Paul. ibi. in. l. si mora. ff. de solut. matrimo. quam dicit auream. Corf. in singu. verb. pœna cui est similis. in. l. lege. Cornelia. ff. ad Syllani. quas cōmuniter Doct. approbant secundum Alex. in dict. l.

SECUNDAE PARTIS

dict. l. si mora. col. 6. maius enim crimē est, quod in facto committitur, quam quod in omissione perpetratur. autore Tho. 22. q. 79. art. 1. hunc etiam intellectū. ad. l. in lege. not. Bart. in. l. quod Nerua. ff. de politi. num. 29. Imol. in. c. 1. de comodat. num. 18. & Alex. Imol. in. l. prator. §. prator ait. ff. de edendo. col. penul. Salyc. in. l. quæ fortuitis. ad finem. C. de pigno. action. Stephanus Bertra. conf. 140. in. 3. volū. Ex quo infertur intell. ad glo. in. §. præterea. inst. quib. mod. re contra. obligatio. dicentem. in incendio semper præsumi culpam leuissimam. quam dicit singul. Saly. in dict. l. quæ fortuitis. fi. colū. & idem in. l. in iudicio. C. locati. & Ias. in dict. l. prator ait. §. prator. col. fi. Alex. & Ias. in. l. domos hæreditarias. ff. de leg. 1. vbi Iaso. asserit hanc opi. esse cōmunē. Est enim intelligenda dicta opinio, quo ad culpā leuissimam in omitendo. non quo ad leuissimam in committendo cōtingentem. Vnde. nisi ex natura cōtractus veniat leuissima culpa. ex incēdio nō tenebitur quis. actione legis Aquiliæ ex illa leuissima culpa. a lege præsumpta. ita Alexan. in. d. l. domos. & in. d. §. prator. Bald. conf. 136. vol. 4. & Bertran. in. d. confi. 140. 3. vol. licet contrariū notauerit Thom. Grāmat. decis. 3. ad finē. Hinc subinfertur text. in. l. qui ædes. ff. de incendi. rui. & naufr. dicentem. teneri quem ad damni illati solutionē. quando damnum illatū fuit ex incendio. propter illius negligentia: esse intelligēdum. de negligentia. quæ culpam leuē præsefert. perpēsis ipsius facti circumstantiis: nō de illa. quæ ex culpa leuissima contingit: cum constet ex supradictis neminem teneri ad satisfactionem damni. quod est illatum propter eius omisso

CAP. VI.

nem data culpa leuissima. His etiam exacte animaduersis constat. qualiter sit intelligēda Regia. l. 10. tit. 15. part. 7. quæ in incēdio optime considerat per aliquot exempla culpam. ex qua incendiarius teneatur. Est tamē hac in re aduertendum. contra cōmunem opinionem verius esse: tunc demū lege Aquilia quē teneri ex culpa leuissima: quando natura actionis. cū qua legis Aquiliæ actio cōcurrit id exposcit. nō alias: quod subtiliter cōprobat Carol. Moli. in. l. vnica. C. de sent. quæ pro eo quod interest. num. 180.

Sexto ex glo. in dict. c. fraternitas. ad iuncta præmissa declaratione constat. poenā etiam in foro consciētiae deberi. quando ex parte recipiētis non est poena. sed amissæ rei adquisitio: & sic interesse. Domi. in. c. cōmissa. §. fi. de elect. in. 6. Feli. num. 43. & Deti. in. d. c. 1. de constit. nū. 20. in. l. lect. & Anch. in reg. peccatū. de reg. iur. in. 6. col. 23. quorū opinio est intelligēda iuxta Innoc. opinionem. quam modo explicuimus.

15 Septimo infertur intellectus ad text. in. c. 1. & 2. de adult. vbi expresse cauetur. vitiantem virginē esse compellendū eam dote cōgrua donare. hoc enim procedit in foro exteriori. Nam in iudicio interiori. & cōscientiæ solū tenetur is dānum refarcire: & sic ipsi stupratæ dare tantum. quanto pluri eget corrupta ad inueniendū virum sibi coequalē. quā indigeret. si esset virgo: non tamen integram dotem: hoc enim est dānum illatū refarcire: soluere autem dotem integram. & necessariā ad nubendū viro æquali. vt ex intellectu cōmuni illius. c. 1. de adult. colligitur. ad poenam criminis expectat. quæ in foro cōscientiæ nō debetur. ita hunc intellectū expresse notat Florenti. 2. part. titu. 5. cap. 6.

cap. 6. §. 1. & Ioan. Bernar. in illa elegantissima praxi criminali. cap. 77.

16 Octauo, quamuis mala fide praescriptio non procedat. c. possessor. de reg. iur. in. 6. c. fi. de praescrip. poena tamen praescribi potest, etiam cum mala fide, eo quod non debeat in foro conscientiae. ita Abb. 3. & Feli. in. d. c. fi. 2. col. & Fracis. Balb. in tract. de praescri. 2. part. 3. part. princ. q. 13. & 14. idem notat Ioan. Crott. in. l. nemo potest. fol. antepe. col. 4. ff. de legat. 1. quibus non obstat tex. in. c. 2. de praescrip. lib. 6. cuius mentionem paulo ante fecimus, ubi bona fides requiritur ad praescribendam poenam. Ille enim tex. procedit, quando poena ipso iure est per legem statuta: quo casu, licet in foro conscientiae non teneatur delinques, nec eius haeres eam fisco offerre: tamen ipsi haeres bona illa fisco delata non possunt absque bona fide praescribere, ad hunc effectum, ne bona illa per sententiam iudicis auferantur ab eis. quanto autem tempore, in bonis fisco delatis, aut deferendis, procedat praescriptio, tradunt Bart. in. l. in omnibus. ff. de diuers. & tempo. praescript. Imol. in. l. quamuis. ff. de usufructu. Angel. in. §. res fisci. inst. de usufructu. tex. & ibi Doctor. in capitu. 2. de praescriptio. in. 6. Abb. in. cap. cum nobis. col. 3. & penult. Feli. ibi col. penulti. de praescriptio. Verum si rationem Abb. & sequacium diligenter perpendamus, minime satisfacet responsio praefata ad text. in. d. cap. 2. Cum etiam ipso iure imposita poena in conscientiae foro debita non sit. ideo credere praescriptionem cum mala fide in poenalibus procedere etiam iure canonico, si ea sit praescriptio quae iure ciuili cum mala fide approbatur: non alias: atque ideo in dict. cap. 2. bona fides exigitur: quia illius capitis praes-

scriptio a iure ciuili inuenta non est, nec statuta: omnino etenim a iure tantum pontificio inducitur & cum bona fide: seclusa penitus mala fide. Ex quo infero iure ciuili aduersus fiscum saecularem, bona ob non solutum vectigal ei ipso iure delata, usu capi aut praescribi quinquennio, etiam mala fide. l. 2. C. de vectig. & commi. quem text. commendat Abb. in. cap. cum nobis. col. 3. de praescript. Roma. sing. 477. Bertachi. in tracta. de gabellis parte. 9. nume. 5. addo tamen hac in re leges Regias. §. titu. 7. part. 5. & 9. tit. 10. lib. 6. ordina. Infertur etiam iure ciuili post quinquennium ab obitu haeretici nondum accusati, tute ab haeredibus bona illius obtineri: eosque dicta praescriptione defendi, licet sciuerint illum haeticum fuisse: sensit Barto. in. l. 2. C. de Apost. cuius opinionem in fisco saeculari procedere existimant Abb. in dict. cap. cum nobis. 3. col. & ibi Feli. col. penulti. Francus in cap. 2. de praescriptio. in. 6. col. 2. Balb. de praescriptio. 5. part. princip. col. 7. pro quibus facit glos. in. l. Manichaeos. C. de haeret. dicens, in crimine laesae maiestatis non posse quem accusari post quinquennium ab eius morte. idem notat Roma. singul. 431. Ex quibus illud sane colligere licet: ius ciuile haec tempora statuisset in his poenalibus actionibus etiam data criminis scientia in haeredibus delinquentis. Verum in fisco ecclesiae aliud disponit text. in. d. cap. 2. imo ex eo in perpetuum poterit defunctus haeticus accusari, ut eius memoria damnetur, ut ibi Ioan. Mon. ac caeteri adnotarunt: quibus accedit Felin. in dicto capit. cum nobis. col. penulti. Imo in his regnis quo ad bonorum confiscationem fisco saeculari applicandam,

L locum

SECUNDAE PARTIS

locum habet illius cap. constitutio ex his, quæ notat repertorium inquisitorum verb. præscriptio, & instructio inquisitorum capitu. 20.

Verum ex præmissis considerandum est, bona ob delictum semel fisco delata, & per sententiã ei tradita, nõ posse usu capi mala fide: nec præscribi: iam enim non agitur de pœna præscribenda: sed de re propria ipsi? fisci per præscriptionem adquirenda: sic sane intelligo. l. omnes. C. de præscriptio. trig. vel quadrag. annorũ, ex qua anni quadraginta ad hanc præscriptionem requiruntur: quod Bart. in dict. l. in omnibus. Imola in dict. l. quamuis. Angel. in dict. §. res fisci. fatentur, hoc inquam adeo verũ est, vt & bona fides sit in hac præscriptione necessaria.

Nono ex præmissis probari potest, pœnas censuræ a canonibus indictas, item pœnam irregularitatis, ac etiam quasuis alias, quibus propter crimen aliquis efficitur indignus, atq; incapax alicuius rei, in foro conscientie vim, & effectum habere, quia nullum actum iudicis exigunt istæ pœnæ. quod notat Caieta. 22. q. 62. articu. 3. & probatur ex ratione, quam ad gloss. in cap. fraternitas. notauimus.

Decimo hic notandum est, non tantum in foro pœnitentia, sed & in iudiciali quo ad tollendam pœnam spiritualem, quæ infertur nõ satisfaciendi, minime considerari pœnã temporale, quæ damni, vel debite rei, satisfactio nem non expectet. gloss. in cle. 2. vers. officij. de hæret. quam dicit sing. Areti. in l. 4. §. cato. l. col. ff. de verb. oblig. Ex quo subinfertur intellectus. ad legem Regiam, quæ prima est tit. de excomunicatis. lib. 8. ordinat. qua pœna imponitur perseueranti in excomunicatione

CAP. VI.

per mensem, aut annum. Nam hic excomunicatus, si omnino satisfaciat alteri, cuius fuit excommunicatus, absoluedus est: licet pœnam illius legis non soluat: tametsi possit ab eo illa pœna exigi, præstita semel absolutione.

Vndecimo & illud est considerandum, pœnam a testatore adiectam in foro conscientie deberi, vellea ratione, q̃ nulla sit iudicis exequutio necessaria, vt existimat Abb. in cap. Rainaldus. de testam. num. 25. & Cremenf. sing. 7. vel ex eo, q̃ eueniat casus, quo testator noluit hæredẽ vel legatarium eius bona possidere, vel voluit eorum aliquam partem amittere, quod facere iure optimo potuit. l. ab eo. C. de fideicom. cum similibus. notat Caiet. in summa. verb. pœna. Florent. 3. part. titu. 10. capi. 3. §. 12. Ex quo infertur, fœminam, quæ ex mariti testamento usufructuaria relicta est, in bonis ipsius mariti, hac lege & cõditione, vt caste viuat, omnino teneri vsumfructũ restituere mariti hæredibus, in animæ iudicio, ex quo castitatem nõ seruauit.

Duodecimo nec illud est omittendũ, donatariũ, susceptis a donatore filiis, teneri in conscientie iudicio restituere res donatas. iuxta. l. si vnquã. C. de reuoc. donat. Nec id improbat ex communi opinione. gl. in c. fraternitas. 12. q. 2. quia reuocatio donationis per. l. illã inducta, non fuit facta in pœnã donatarij, sed ex præsumpta ipsius donantis voluntate plurimum a lege coadiuuata. quod ibi notat Tiraque. verb. reuertatur. nũ. 238. in quo forsan diuersum erit dicendũ, quando donatio reuocatur ob ingratitudinẽ donatarij. ex l. fina. C. de reuoc. donatio. & c. fina. de donatio. Tunc enim in pœnam criminis, & ingratitudinis fit reuocatio.

Cæterum

Cæterum, vt illuc, vnde abij, redeã, prædicta pœna amissionis bonorum
 18 omnium, quæ, Authenticorum iure, contrahentibus incestas nuptias infer-
 tur, ita est intelligenda, vt incestas nu-
 ptias dicamus eas, quæ gradibus iure canonico prohibitis contrahuntur, licet iure civili prohibiti nō sint. Lex enim civilis in hac re ad canones est omnino referenda. ita Card. Abb. & Præp. in cap. & si necesse. de donatio. inter vir. & vxor. Alex. in. l. si auia. C. de success. edict. in fine. Deti. in. c. 2. col. 2. de testi. idem Deti. conf. 158. vbi hanc esse communem opinionem fatetur. Licet contrariū notauerit Anchar. conf. 391. Do mi. conf. 71. Cald. cōf. vlti. de consang. idem Deti. conf. 268. num. 5. & Andr. Altiat. in. c. cum contingat. de iureiur. num. 53. dicens, statutum prohibens incestas nuptias, & pœnam contrahen-
 tibus, adiiciens, esse referendum ad iuris canonici prohibitionem, quia tem-
 pore, quo statutum fit, ius canonicum viget. At, Iustiniani leges non posse hunc intellectum accipere, probat ex eo, q̃ illo tempore nōdum ius canonicum conjugalem prohibitionem induxerat. In quo fallitur aperte: cum ante Iustinianum, imo & ante Valentem, Theodosium, & Archadium Cæsares qui. l. qui contra. C. de incest. nūpt. ediderunt, Calixtus, Fabianus, & Iulius, Romani Pontifices, coniugia inter cō sanguineos, & affines prohibuerant, Paulo latius, quā per. c. non debet, prohibita fuerint. vnde cōmunis opinio iure verior videtur.

Secundo, leges puniētes incestas nuptias, & etiam canones locum habent, vbi ab initio scienter contractæ fuerūt:
 17 secus tamen si, ab initio bona fide contractis nuptiis postea detecto impedi-

mento vir & fœmina in eodem coniugali contractu perseverant. glos. est in clem. vnica. verb. scienter. de consang. quam Doct. ibi. approbant, & eam dicit auream & sing. Feli. in. c. examinata. colū. 4. de iudic. & notab. Franc. in. c. decreuit. de hæret. in. 6. vbi. glo. finalis eandem sententiam probat, quam & Docto. ibi sequuntur.

Tertio, leges civiles incestas nuptias punientes, sunt intelligendæ, quando
 20 sunt contracta sponsalia de præsent. Bart. las. & alij. in. l. si. ff. de condict. si ne caus. Imo quo ad leges civiles de incestis nuptiis, vt locum habeant est necessarium matrimonium copula carnali consummatum tex. in. c. & si necesse. de donat. int. vir. & vxor. quæ ita intelligunt ibi Anto. Abb. & Præpo. & Bal. Nouell. in tracta. de dote. parte. II. col. II. Nam cum leges civiles in his nuptiis incestum punire velint, copula requiritur, sine qua incestus vere cōmitti non potest, vt superius diximus.

Quarto, pœna amissionis omnium bonorum, quæ iure Authenticorum contrahentibus incestas nuptias infer-
 21 tur, minime locū sibi vendicat, data in ipsis contrahentibus ignorantia iuris, vel facti, etiā crassa, & quæ ex lata culpa contingat. ita Bart. in. l. si adulteriū cum incestu. in princ. nū. II. ff. de adult. optime Imol. in de. vnica. de consang. colū. 2. & ibi Anchar. col. 3. Bart. exprefsim sequutus. pro qua opinione facit ratio, quæ ab ipso Imola adducitur. Nam vbi dolus expresse ad pœnam requiritur, lata culpa nō sufficit. l. igitur. §. & generaliter. ff. de liber. caus. notat Bart. in. l. I. §. I. ff. si quis testam. liber esse iuss. fuerit. Angel. per text. ibi. in. l. si quis id quod. §. doli. ff. de iuris. omni. iud. text. optimus. in. c. si. vero. in. 2. de

sent. ex cōmu. iūcto. cap. si quis suaden
te. 17. q. 4. notant Abb. & Feli. col. 2.
in cap. 2. de constit. idem Feli. in. d. cap.
si vero. dicens illum tex. ad hoc esse sin
gul. notat glo. ibi recepta communiter
teste Ias. num. 23. in. l. in actionibus. ff.
de in litē iur. facit. l. in lege Cornel. ff.
de ficiariis. notat Bart. in. l. quod Ner
ua. 7. col. ff. depositi. Nec obstant quæ
contra hāc communem adducūt Deti.
in dict. c. 2. & late Zasius in lib. 2. sing.
intell. c. 2. illa enim intelligenda sunt,
quādo lata culpa versutiam præfērt,
& ita dolum admistum habet. vt con
stat ex adductis per eundem Zasi. pro
batur etiā opinio cōmunis. in. l. 2. vers.
dolimali. & vers. si quis igitur suam
rē. ff. vi bono. rap. ex quibus infertur,
excommunicationis pœnam in. d. cle.
vnica. statutam, non comprehendere
ignorantes, etiam ex lata culpa. quod
notāt ibi Imol. & Bonifa. col. 2. quibus
patrocinantur quæ Ioan. Crottus ad
ducit. in. c. 2. in princ. de cōst. in. 6. col. 3.
quamuis glo. in dict. clemen. vn. vers.
scienter. contrarium notauerit.

Verum in hoc eodem tractatu ante
iura Authenticorum statutum fuerat,
contrahentes incestas nuptias, ex eisde
22 nihil lucri, aut commodi capere posse.
Imo ex lege vxor dotem, arras, sponsa
litiam largitatē, maritus donationem
propter nuptias amittebant: eaq; om
nia ad fiscum deferebantur. l. qui con
tra. C. de incest. nupt. de cuius intelle
ctu præter iam adducta agendum vltē
rius est, quia sublata nō est, licet pœna
per iura Authenticorum augmentum
recepit. Est etenim. dict. l. qui cōtra,
intelligēda, in his qui sciēter matrimo
nium contraxerunt. Nam hi, qui igno
rantia facti incestas nuptias contrahūt
immunes sunt, & liberi ab illius legis

pœna: quod est receptissimum. Sed &
ignorantia iuris eosdem excusat a præ
dicta pœna amittendi propria bona.
licet nō operetur lucri acquisitionem.
text. & ibi glos. vers. illicitum. Barto. &
Alberi. in. l. si adulteriū. §. 1. ff. de adult.
glo. in. dict. l. qui contra. Bart. & Paul.
Castr. cōtra glo. ibi. in. l. si. ff. de cōdict.
sine caus. glo. & ibi Doct. in. d. c. & si ne
cesse. quam opinionem asserit esse cō
munem Bald. Nouell. in tract. de dote.
parte. II. colū. 8. Quæ tamen procedit,
quando cōtrahitur matrimonium pa
lam, secus si clam contractum sit: tunc
enim nō excusat ignorātia iuris, etiam
humani, & ciuilis. tex. in. l. si. ff. de ritu
nupti. notat Alberi. in. d. l. si adulteriū.
§. 1. glo. in. d. l. qui contra. quam com
mendat Roma. singul. 714. Secundo,
cōmunis opinio procedit quo ad pœ
nam dictæ. l. qui contra. in ignorantia
probabili: non tamē in ignorantia cras
sa, & quæ in ipso iure gentiū versatur.
l. si. ff. de ritu nupt. vbi iurisconsultus
scribit, in coniunctione matrimoniali,
quæ contra ius gentium fit, ignoran
tiam non excusare. quod Barto. notat
in dict. l. si adulterium. §. 1. vbi quo ad
dict. l. qui contra. hac distinctione vti
tur, & eum cæteri sequuntur, maxime
Anchar. in dict. cle. vnica.

Sed & si mulier, quæ scienter matri
monium in gradu prohibito cōtraxit,
dotē a marito repetere velit, non repel
23 litur a marito criminis particeps, qui
fisci ius contra vxorem allegat dicens,
dotē fisco deberi. ita Bart. in. l. si. ff. de
cond. sine caus. in fine, quāuis dubius,
sicuti Raphael Fulgos. & Ias. ibi etiā
dubitant. sed tenent eandem opinionē
Card. in. d. c. & si necesse. & Francis. de
Ripa. in rubr. ff. solut. matri. num. 29.
ex text. iuncta glos. celebratissima. in. l.
confe

consequenter. §. 1. ff. famil. hercis. vbi notatur, neminem posse aduersus agentem in iudicio ius fisci opponere. dicit prædictam glo. singul. Alex. in. l. si patroni. §. qui fideicommissum. ff. ad Trebell. penul. col. las. in. l. 2. C. de iure emphy. num. 6. notat Bal. in. c. tua de procur. Bart. in. l. 2. ff. de excep. rei iud. las. in. l. si seruus plurium. §. si quis. ff. de legat. 1. pbat tex. in. l. 2. ff. si ager. vectig. vel emphy. pet. ex quibus opinio Bart. probari videtur. Nam & si ipso iure hæc bona ad fiscum deferantur: nõ tamẽ possunt ab ipso delinquẽte, etiam per iudicem auferri, donec feratur: sententia declaratoria. c. cum secundum. de hæret. in. 6. l. eius qui. ff. de iure fisci. quæ tamẽ sententia in præsentī casu minime fertur, nec tractatur: igitur vxor excludi nõ debet a marito excipiente, ius fisci esse potẽtius, quã vxoris, eaq; a lege, illa dote priuari. Agit autẽ vxor ad dotem cõdictione sine causa, eo qd matrimoniu, propter quod dos data fuit, sequutu non sit, nec cõtrahi potuerit. Nec causa dandi saltẽ proxima, turpis est censenda: sed potius nulla. vt explicat Bart. & alij in. d. l. si. ff. de cõdict. sine caus. dicentes non competere ipsi vxori actionem de dote, sed cõdictionem sine causa, etiã si matrimonium esset ignoranter contractum. l. 1. C. de cond. ob caus. l. si cum dotem. §. si. ff. solut. matrimo. text. & ibi glo. in. c. 3. de donat. inter. vir. & vxor. Cũ ergo actio de dote non competat, plurima sunt hic notanda, ex quibus, quid hoc referrat, apertissime constabit.

Primo etenim infertur, in præsentī casu non esse locum. l. vnica. C. de rei vxor. actio. §. exactio. quæ marito tribuit dilationem annuam ad restituenda mobilia dotis. Imo statim erũt om-

nia bona dotalia restituenda. g. sing. in dict. §. exactio. quam ibi præter alios sequitur Saly. Alex. in. l. si cũ dotẽ. §. si. ff. solut. matri. Abb. & Card. in dict. c. 3. quã etiam dicit sing. Bald. Nouell. in tract. de dote. parte. II. nũ. 27. quibus suffragatur text. in. l. 2. §. si. ff. de priui. credit. & in dict. l. si cum dotem. §. fin. vbi respectu mulieris ignorãtis, & bona fide contrahentis, non respectu ipsius viri, bona, quæ vxor dedit marito, dotis nomen habent. Atq; hæc est cõmunis opinio, contra glos. & Anto. in dict. capitu. 3.

Secũdo hinc deducitur, maritum huius dotis fructus non lucrari: quia nec fuit vera dos, nec matrimonium. arg. l. si ante. ff. solut. matri. & l. incesta. ff. de ritu nupt. & probatur in. l. insulam. §. fructus. ff. solut. matrimo. notat Alex. in dict. l. si cum dotem. §. fin. nisi bona fide maritus illos fructus perceperit: tũc enim eos percipit tanquã bonæ fidei possessor, nõ tanquam maritus, & ideo eos restituere tenebitur eo pacto, quo possessor bonæ fidei. g. in. d. §. fructus. per text. ibi. quã approbat Paul. Imol. & Alex. ibi. idem Alex. in dict. l. si ante. & Bald. Nouell. in tracta. de dote. part. II. colũ. penultima. & fina. ex quibus ita est intelligenda. glo. in cap. 1. de donatio. inter vir. & vxorem, quæ expresse voluit, maritum lucrari fructus dotis putatiuæ.

Tertio constat ex his, prædicto casu maritum conueniri ab vxore posse, vt ipsa dotem exigat in iudicio exacte, & ita integre, vt nihil a marito deducatur alimentorũ ratione, imo vltra quã facere possit condemnandus erit: quia nec maritus fuit, nec vt maritus ad iudicium vocatur. Ioan. Andr. & Abb. in. c. 1. de donatio. int. vir. & vxor. Bald.

Imol. & Alex. in. l. diuortio. §. fi. ff. solut. matri. eandem opinionem existimat veriore esse Roderi. Xuares. in. l. i. tit. 3. lib. 3. fori. colū. 3. & esse communem asserit Bald. Nouell. in tracta. de dote. part. II. num. 28. quāuis. glo. in. d. cap. I. contrarium asserat: cui videntur consentire Card. & Anchar. Quid autem in his bonis contrahētium incestas nuptias, dicendum sit, quando alter eorum bona fide cōtrahit: dicemus cap. 7. huius partis. §. I.

EX. §. SEQUENTI.

- I Dispensare quid sit / & de dispensatione / ac dispensatore.
- 2 Differentia inter dispensationem & declarationem.
- 3 Dispensatio etiam Romani Pontificis / non habet effectum in iure naturali.
- 4 Dispensatio Papae nō potest dari contra ius diuinum.
- 5 Intellectus. ad text. in cap. contra. 25. q. I.
- 6 Dispensare potest Papa super statutis a iure humano.
- 7 Dispensatio in iure humano, tamen sine causa facta, an reddat quem tutum quo ad deum?
- 8 In dispensatione circa ius humanum facta / cur subsistente iusta dispensandi causa / autoritas principis sit necessaria.
- 9 In dispensatione principis circa ius humanum concessa, causa praesumitur.
- 10 Dispensatio sine iusta causa facta ualet / licet inique concedatur.
- II Dispensatio ab inferiori a principe, sine causa iusta concessa / non tenet.

§. NONVS. De dispensatione.

AC In parte agendū erit de gradibus, naturali, diuina uel lege, prohibitis. Quā in re ita celebris est cōtrouersia, ut plane doctissimus quisq; conatus fuerit, exactissima diligētia, id inuestigare. Huic tamen dubio, de dispensatione, quae solet a Romanis Pontificibus conce-

di, aliqua praemittamus, quo percipi possit, quantae sit utilitatis isthaec disputatio.

Dispensare apud Latinos frequētius, distribuere significat, ac expendere. Vnde dispensator seruus apud Iuristas consultos dicitur, qui impedia domus curat, quiq; victui diligēter distribuendo praest, ac rationibus expendendis, ita Alciat. in. l. urbana. ff. de verbo. significat. qua dictione utitur Alphenus. in. l. in lege censoria. ff. eod. titu. Item Paulus in. l. dispensatorem. & in. l. dispensatori. ff. de solutio. & alibi saepissime. Scribit etiam Theophilus in. §. recte quoq; in. l. de mandat. dispensatorem dici seruum, qui foehori dare consuevit pecuniam domini. idem Theophi. in. §. de his. in. l. per quas personas. ita de dispensatore loquitur. Ex re mea est, quando curam ei possessio-num mearum credidi: aut permisi, ut pecuniis meis mutuandis praesset, dispensatoremq; ut vocatur, eum feci. Inde & dispensatio deducitur, pro hoc munere, & officio dispensatoris, ex Suetonio in Othone. cap. 5. Ante paucos dies seruo Caesaris, pro impetrata dispensatione, decies sestertiū expresserat. Idem Suetonio hac dictione utitur in Vespasiano. Quendam e charis ministris, dispensationē cuiquam, quasi fratri, petētem cum distulisset, ipsum candidatum ad se vocauit, exactaq; pecunia, quantam is cum suffragatore pepigerat, sine mora ordinauit. Nos vero passim dispensare pro soluere legibus dicimus: ac subinde verbali nomine utimur, pro concessione, aut indulgentia quae contra ius a principe impetratur: qui dicendi modus minime placet Budæo. in. l. I. col. 14. ff. de iust. & iure, nec Oldēdorpio. lib. de iure sing. vbi

vbi scribit. Qui dispensat ius, is cuique suum distribuit, & curat ne alicui fiat iniuria, ne quis lædatur: quod summum iustitiæ munus est. Nec tamen verebimur his dictionibus uti: siquidem & his canones, quos interpretamur, utuntur. Condonandum etenim aliquid est, atque indulgendum commoditati loquendi, & consuetudini quamlibet disciplinæ profitenti. Nam & Rom. Pontif. dispensator a diuo Bernardo dicitur. lib. 3. de considerat. ad Eugenium & a Tho. 12. q. 97. art. 4. atque a diuo Paulo. 1. ad Corin. c. 9. & ab ipso Christo. Lucæ. 12. ex eo, quod distribuat, ac expedit potestatem sibi a summo deo concessam.

Cæterum in iure duo sunt, quæ ex diametro, quod aiunt, distant declarare iura: & dispensare circa ius. Ius enim interpretatur quisquis ita illud explicat, ut ostendat aperte, an ius illud, id quod agitur, includat, nec ne. l. si. C. de legi. c. cum venissent. de iudic. l. scire leges. cum sibi proximis. ff. de legi. Lex namque illa naturalis: non occides: per humanas leges sapissime ita explicatur, ut constet, per eam homicidium ad defensionem commissum minime prohiberi. l. ut vim. ff. de iust. & iure. Naturalis enim ratio dicat, defensionem omnibus permissam esse. Sic etiam lex illa: furtum non facies: ita intelligenda est, ut furtum committere non dicatur, qui fame coactus, victus gratia alienum assumit. c. si quis propter necessitatem. de furt. Dispensat vero circa ius, qui, data legis obligatione ab ea priuatim aliquem eximit: cuius rei sit exemplum. in c. de multa. de præben. Iure enim humano nobiles & literati duo beneficia curam animarum habentia obtinere prohibentur: at Romanus Pontifex aliquem nobilem, aut literatum, ab hac iuris hu-

mani prohibitione eximere potest, ita hæc explicant Cardi. a Turre Cremat. in tract. de ecclesia. lib. 3. cap. 55. Jacob. Almain in trac. de potest. ecclesi. c. 13. & Ambros. Catar. contra Caiet. lib. 6. c. 2. fere ad finem. Paris. cons. 68. num. 195. volu. 4. Quo fit, ut circa ius diuinum, aut naturale, interpretandi potestas Romano Pontifici competat: non dispensandi. Declaratio enim ex eo etiam contingit in iure naturali: quia licet illud sit immutabile quo ad prima principia: scilicet ratione viuendum est. & quo ad ea, quæ necessario ex primis principis deducuntur: ut sunt præcepta decalogi, quæ & iure humano declarari possunt, quo ad actus, quos prohibet, vel imperant: conclusiones tamen, quæ ex primis principis iuris naturalis oriuntur frequentius: non tamen in vniuersum: quandoque ex causis specialibus a iure ipso naturali deductis deficiunt. Ratio enim dicat, ut deponenti reddatur depositum, si illud exigat: id tamen frequentius est: nec semper ratio id suadet: cum iustissima ratione denegari aliquot casibus possit. l. bona fides. ff. de positi. Pulchre Cicero lib. 3. de officiis, cuius oratio similis est verbis Iurisconsulti: sic enim inquit de deposito verba faciens. Multa, quæ honesta natura videntur esse, temporibus sunt inhonesta. Nec tollitur lex naturalis humana lege: sed declaratur. Tho. 12. q. 54. art. 5. Fort. in. l. veluti ff. de iust. & iur. col. 7. Ex his inferitur. Abb. eiusque sequaces errasse in. c. si. de consuet. dum dicunt, ius naturale posse ex causa tolli. Falsum enim id est, text. in princ. 5. dis. 5. sed naturalia. inst. de iur. nat. gent. declarari enim humana lege ius naturale potest: tolli vero non potest, cui assertioni adstipulatur Cicero

SECUNDAE PARTIS

li. 3. de Repub. dicēs. Huic legi nec pro-
pagari fas est, nec derogari ex hac alia
quid licet, nec tota abrogari potest: nec
verō aut per senatū, aut per populū sol-
ui hac lege possumus. Nec erit alia lex
Romae, alia Athenis, alia nunc, alia
posthac sed omnes gētes, & omni tēpo-
re, vna lex, & sempiterna, & immutabi-
lis cōtinebit. Hactenus Cicero, cuius
verba maxima cū laude retulit Lactāt.
Firmianus. lib. 6. de vero cultu dei. c. 8.
Nam Cice. lib. de Republica, nō extāt:
præter quoddā sexti libri fragmentū,
quod somniū Scipionis nūcupatur.

Secundo hinc etiā constat, non recte
loquutū fuisse Abb. in. c. nō est. de vo-
to. dū sensit, Papā posse cum causa in
iure diuino dispensare. idē not. Feli. in.
4 c. quæ in ecclesiariū. de cōstit. nū. 19. De
ti. conf. 112. post alios Ferdi. Loazes in
tract. de matri. 2. dub. arg. 2. pro parte
affirmatiua. dicit & hanc opi. cōmunē
Hierony. Gratus. cōf. 1. in. 2. vol. nū. 31.
tradit Sigismundus Lofredus. cōf. 50.
Id enim nullo iure subsistere potest.
Habet enim potestātē Roma. Pontif.
interpretandi, & declarādi ius diuinū:
ex qua declaratione cōstabit, ius illud
ad casum aliquē non extēdi, ex aliqua
causa: dispēfandi verō nulla cōpetit ei
facultas: nec causa aliqua id pati pōt.
Tho. quodlib. 4. art. 13. & quodlib. 9. ar-
ti. 15. Angel. verb. Papa. Card. a Turre
Crema. lib. 2. de eccles. c. 107. Thom. 12.
q. 97. articu. 4. ad. 3. Ioan. Maior. in. 4.
dist. 24. q. 12. Ambros. Catha. in. dict.
cap. 2. Syluest. verb. Papa. q. 16. Paris.
dict. conf. 68. num. 199. vol. 4. Ioā. Drie-
donis de libert. Christia. pagina. 204.
Ioan. Baptift. de. S. Seuerino in tract.
de pension. q. 19. Iaco. Almain. in tract.
de pocest. ecclesi. cap. 13. nostrates iure
optimo reprehendens, eo q̄ passim af-

CAP. VI.

ferant, posse ex causa Roma. Pontifi-
cem circa ius diuinum dispēfare: quo-
rum opino posset procedere, si ad de-
clarationem, vel interpretationem re-
feratur. Audacius certe multo dixit
Ludou. Gozadi. conf. 51. col. fi. pro-
priam dispensationem Romano Pon-
tifici competere, circa ius diuinum.

Quamobrem fugere omnino oportet,
dispēfandi verbum, iura diuina &
naturalia tractanti: si id verbū assuma-
tur ea significatione, qua frequentius,
& stricte apud nos assumitur. ac tutius
erit dicere, iura naturalia: & diuina pos-
se Romanū Ponti. interpretari, quod
probat tex. in. c. maiores. de baptismo.
c. per venerabilem, qui filij sint legit.

Tertio ex his deducitur intellectus ad
text. in. c. contra. 25. q. 1. quo Zozimus
Papa asserit, Romanum Pontificem
5 nil posse cōtra patrum statuta sancire:
est enim id intelligendum, quatenus il-
la statuta ius naturale, vel diuinum re-
ferunt. vt ibi notauit. glo. quæ ex præ-
missis comprobari optime potest. Di-
spensare autē potest Papa circa ius hu-
manum, etiam in his, quæ ab aposto-
lis fuere statuta. notat Thom. quodlib.
4. arti. 13. etiam contra sancita in conci-
lio totius ecclesiæ. gloss. & cōmunis. in
6 cap. proposuit. de conce. præb. glo. in.
cap. vbi periculū. de elect. in. 6. vers. con-
cilio. Abb. in. c. significasti. de electio.
Iaco. Almain. in tract. de potest. eccles.
c. 14. & Feli. in. cap. 1. num. 23. de const.
Late Iacobat. de concil. lib. 5. articu. 15.
Potest enim Romanus Pontifex ius
humanum tollere. At in concilio sta-
tutum ius, humanū est: igitur & illud
potest tollere. Vnde ius dispēfandi in
iure humano, Romano Pontifici nō
aufertur, etiam si concilium vniuersa-
le, futuris Romanorum Pontificum
dispen-

dispensationibus deroget. vti docet Card. a Turre Cremata in lib. 3. de ecclesia. cap. 52. & 53. siquidem potestas Romano pontifici a Deo, non a concilio data est. c. 3. de const.

7 Ex quibus dubium illud explicari potest, num ille, qui ex dispensatione Romani Pontificis, contra ius humanum aliquid fuit assequutus, aut aliquem actum agit, sit quo ad Deum tutus, an peccet. In quo celebris est sententia Ber. in. c. non est. de voto. dicens, minime tutum esse hunc, si absque rationabili causa, sit ei hoc concessum, cuius rationem Thom. adducit in. 12. q. 97. arti. 4. quo autore, nec ipse Princeps tutus erit, qui sine iusta causa ius quod subditis omnibus commune est, vnius gratia violat. Frangit enim illam æquabilitatem, quæ mera iustitia erga omnes feruari debet. Princeps ergo sine causa has indulgendo dispensationes peccat: fortassis & frequentissime mortaliter, qui sub mortalis peccati poena tenetur subditis iustitiæ exhibere. Is vero, qui a Principe hanc iuris relaxationem petit sine causa, venialiter peccat: non enim tutus erit quo ad Deum. autore Bernardo in epistola. 271. ad Theobaldum comitem. Forſan & mortaliter peccabit, quippe qui rem illicitam perat a Principe, & ei sit coadiutor in peccato mortali: ex his, quæ tradit Caieta. 22. q. 78. arti. 4. Sed & is, qui vtiſ peccato ipsius Romani Pontificis, & sic dispensatione ab ipso sine causa concessa, simpliciter mortaliter non peccat, nisi sequuto graui scádalo, vel dâno alterius. cōtingit tñ dispēſandi facilitas in matrimonij impedimentis frequentius erga diuites, duces, comites, ac Principes: nec temere, cum dispensatio hæc præcipue cōcedatur ob

firmandum pacis fœdus: quod magis necessariū est: magisque reipub. conueniēs circa personas præcellentes his dignitatibus: quā in popularib⁹, vt colligit. S. Tho. 22. q. 63. arti. 2. ad secundum.

8 Verū si causa exigat, & iusta, vt Sempronius cōtrahat matrimoniū, in gradu humana lege prohibito, iam in eo cessat ratio legis, igitur & cessare debet lex ipsa: cur ergo dispēſatio est necessaria? Ex eo, inquā, quod ratio legis non cessat in cōmuni: sed in particulari actu, & ideo lex non cessat. cle. ad nostrā. de hæret. c. & si Christus. de iureiuran. sensit Fortu. in tract. de vlti. fine. illat. 15. & 16. leges enim, quarū ratio continua est, quarum finis cōmunis est, & vniuersalis, non cessant, licet in particulari casu finis per eas intētus non sequatur. Prohibentur sane iuramenta sine causa, ex eo ne periuria sequātur ex incauta iuratione: sit ergo aliquis, qui nulla ex causa iuramentum fecerit absque periurio, præmissa veritate affirmationis: proculdubio, & is cōtra prohibitionem fecit rex. in. d. c. & si Christus: Sic & ieiunia præcipiuntur ad reprimendam carnis tentationem, & tamen tenebitur ieiunare is, in quo periculum illud tentationis cessat. dicta clemē. ad nostram. non sic in legibus, quarum ratio in finem particulare dirigitur: vt est lex de correctione fraterna, quæ tendit, vt correctio fratris sequatur, & ideo cessat eo casu, quo correctio non speratur. ita explicat Ioan. a Medina de cōtracti. q. 14. hæc vero matrimonij prohibitiones prioris classis sunt. vnde in nostro casu necessaria est dispensatio, etiam existente causa, quæ actum videtur honestum reddere. ex Thoma quodlib. 9. articulo. 15. Hoc igitur vnum ex præfatis notandum est,

dum est, in quo inter omnes cōuenit, dispensationem a Romano Pontifice concessam contra ius sine causa, & si sit contra ius posituum, animæ tutam non esse: male enim agit, qui dispensatione, sine causa sibi concessa, utitur. Caieta. 12. q. 66. arti. 5. glo. cōmuniter recepta in. d. c. nō est. Talis enim dispensatio, dissipatio potius censenda est: autore Bernardo lib. 3. de considerat. ad Eugenium. norant Ioan. Andre. Abb. ac ceteri in. c. quia in tātum. de præb. Abb. in. c. de multa. eod. titu. numer. 20. idem Abb. in. c. cum adeo. de rescript. alijq; plures iuris Diuini, & humani professores, quos hic nominatim exprimere non expedit: nam id agit Feli. longe, lateq; in. c. quæ in ecclesiarum. de constit. nume. 25. quibus addendum cēseo causam præsumi iustam, quando Princeps in iure humano dispensat. ita aduertit Bart. post Cinum in. l. fi. C. si contra ius, vel vtilit. pub. Feli. num. 60. Deti. 29. in. d. c. quæ in ecclesiarum. Fortu. in. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posthu. colum. 138. Hippo. singu. 8. Ias. consi. 105. in. 1. volu. nume. 4. & plures alij, quos refert, & sequitur Ferdi. Loazes præsul Ilerdensis in tracta. de matrimo. 4. dubio. nume. 13. pro quibus optimus est text. in. c. si quid culpatur. 23. q. 1. c. in præsentia. de renuntiat. glo. in. c. ad aures. de tēpo. ordina. & in. c. 2. de maio. & obed. Sed si in humano iure Romanus Pontifex dispēset nulla causa existente, ipsa iuris relaxatio tenet, & valet: licet male faciat Princeps eam concedendo. quo ad hoc enim, vt dispensatio, & actus ex ea sequutus valeat, est in Principe pro ratione voluntas. glos. quam ibi notat Bart. in. l. relegati. ff. de pœnis. quæ singu. est secun-

dum Ias. in. l. quominus. ff. de flumi. 2. col. & Feli. in. c. quæ in ecclesiarum. de constit. nume. 6. Vnde quamuis sine iusta causa Princeps dispensationē concedat contra ius humanum, valet concessio, actusq; ex ea sequutus firmus erit. quod notat Caieta. 12. q. 96. art. 5. ad finem. Innoc. in. c. cum ad monasterium. de stat. regu. sentiunt Abb. in. c. non est. de voto. & in. c. de multa. nume. 20. de præb. idem in. c. quæ in ecclesiarum. de constit. num. 17. & ibi Deti. nume. 29. dum probant, in foro exteriori, dispensationem validam esse, licet peccet, qui eam sine causa concesserit. & is etiam, qui ea utitur. At in foro interiori animæ de hoc peccato tractatur: in foro autem exteriori, de actus ipsius valore. Tametsi Fortu. in. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posthu. colū. 135. in ea sit sententia, vt opinetur dispensationem contra ius humanum, sine causa cōcessam, etiam in interiori iudicio nullā esse, nec actum ex ea sequutum validum fore. pro se citans Diuum Thom. 12. q. 97. artic. 4. sed id durum est. Nam & si Princeps male agat, si cōtra ius humanū, absq; causa dispēset, nihilominus dispensatio valida censetur, actusq; ex ea sequutus, in foro interiori tenebit. Si quis enim dispensatione a Romano Pontifice impetrata, matrimoniū in quarto gradu cōtraxerit sine aliquadi spensandi causa, etiam si contrahendo peccauerit, quis tamē vnquam dicet, etiam in animæ iudicio, hoc matrimoniū inualidum esse? Quis vnquam doctus sacerdos, in eodem iudicio filios ex hoc matrimonio conceptos, illegitimos esse iudicabit? Id etenim admittendū est, committi crimē in actione alicuius rei, & tamen ipsum actum firmum

firmum esse. vt Syluest. argumentatur. verbo. Papa. q. 15. contrahit enim quis clam matrimoniū, & forsan cum mortali peccato: & tamen matrimonium tenet. quod latius superius disputauimus. Nec Thom. pro Fortu. est. quippe qui tantum id dixit, male agere Principem, qui sine causa cōtra ius dispensat. Posset tamen Fortu. opinio locum habere in inferiori a Principe. is enim si a Principe licentiam habeat dispēfandi cōtra ius humanum, ea vti debet cum causa, alioqui dispensatio non tenebit vtroq; foro. Inno. in d. c. cum ad monasterium. & in. c. dudum. in. 2. de electio. Nicola. Milis. verbo. dispensatio. late Curri. Senior consi. 75. versi. veniamus ad quartum. Optime Ripa lib. 2. respons. cap. 35. Feli. in. cap. ad audientiam. in. 2. de rescript. colum. 5. idem Feli. in. c. postulasti. nume. 13. eo titu. glos. Bald. & Alex. in. l. filius a patre. ff. de lib. & posthu. Ex his mihi non placet, quod Feli. scribit in d. c. ad audientiam. colum. 4. dicens in his, quæ sunt iuris positiui, etiam in animæ foro, tutum esse eum, cui Papa dispensationem concessit, nulla præexistente causa. Hoc enim falsum est, etiam si Felinum sequatur Hierony. Gigas in tracta. de pensioni. quæst. 6. num. 13. nisi intelligamus eum tutum esse quo ad actus valorem.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Nullus gradus iure diuino hodie prohibitus est / qui non sit & lege naturali uetitus.
- 2 Graduum prohibitiones Leuitici. c. 18. expressim factæ / non omnes sunt iuris naturalis.
- 3 Intellectus cap. finalis. de diuort.
- 4 Gradus primus in recta linea, secundum omnes / & ultiores / iuxta tutiorem opinionem, iure naturæ prohibetur.
- 5 Gradus primus in transuersa linea, iure naturæ prohibetur.

- 6 Nouerca iure naturæ in coniugiū admitti non debet.
- 7 Relictam fratris potest quis / secluso iure humano / in uxorem accipere.
- 8 Eusebij in Historia ecclesiastica locus animaduersus.
- 9 Patruus iure naturæ potest neptē accipere uxorem / & ideo nunc poterit ex Romani Pontificis dispensatione.
- 10 Papa potest dispensare in aliquot gradibus, ex contentis cap. 18. Leuitici.
- 11 Episcopus, nec legatus a latere / non possunt dispensare in prohibitione cap. non debet. de consang. & affinitat.
- 12 Gradus remotior ab stipite / tantū considerandus est / in prohibitione coniugali / & in dispensatione.
- 13 Proles ex consanguinea suscepta / potest esse iusta dispensandi causa.
- 14 Impetratio dispensationis non tenet / si tacetur / matrimonio contractū fuisse scienter / inter prohibitos.
- 15 Dissimulatio Principis an habeat uim dispensationis.
- 16 Lex ciuilis non potest matrimonia prohibere.
- 17 Romanus Pontifex, qua ratione possit prohibere coniugalem contractum.
- 18 Consuetudo an possit aliquot personas reddere inhabiles ad coniugium contrahendum.
- 19 Consuetudo ista an exigit scientiā Romani Pontificis.
- 20 Fama an probet impedimentum matrimonij.
- 21 Testis unicus an probet matrimonij impedimentū.
- 22 Fama sola / uel unicus testis an impediat matrimonium contrahi præcedentibus sponsalibus iuratis.

§. DECIMVS. De gradib⁹ diuina naturali, vel humana lege phibitis.

CAETERVM cū ex præmissis cōstet, quo iure possit Romanus Pōtifex dispēfare, operæ precium erit agere, qui grad⁹ sint quoad matrimonia, in affinitate, & consanguinitate, diuina, naturalive lege prohibiti. Ac primum omnium illud notādum est nullum gradum iure diuino prohibitum hodie esse, qui idem naturali iure prohibitus non sit. Lex enim vetus aduentu Christi expirauit. c. trās lato. de cōstit. docet Tho. 12. q. 98. ar. 1. & q. 104. art. 3. Magist. in. 4. sent. distin. 3. & ibi ceteri Theologi: atque Alfonsus de

SECUNDAE PARTIS.

de Castro libr. de hæresib. verb. lex. In lege autem Euangelica nullum præceptum cõtinetur, quod non sit iuris naturalis præter præcepta de sacramētis, atq; de fide. Thom. 12. q. 108. art. 1. & 2. idem quod lib. 4. art. 13. igitur circa matrimonium nullus gradus erit diuina lege prohibitus, qui non sit iure naturali. Aduertendum ergo est ad gradus iure naturæ prohibitos. Nec enim gradus omnes Leuitici. 18. prohibiti, iure naturali phibent. quod probat Tho. 12. q. 105. arti. 4. Caieta. 22. q. 154. arti. 9. Rosensis in libello de matrim. Regis Angliæ. Quod autem prohibitiones ibi expressæ nō sint iuris naturalis, probatur, ibi enim prohibetur frater relictam fratris sibi matrimonio copulare: & constat eadem lege Mosaica licitum fuisse fratri, relictam fratris decedentis absq; prole vxorē accipere. Sed si lege naturali relictam a fratre in vxorem accipere non liceret, nullo pacto licuisset cum ea matrimonium contrahere, fratre absque prole defuncto: id equidem licebat: igitur dicta prohibitio non est iuris naturalis. Præterea si naturali lege illicitū foret, relictam a fratre accipere vxorem, non probasset Romanus Pontifex coniugia contra dictam prohibitionem contracta in. c. fi. de diuor. Verum cum ibi illa coniugia essent contracta, ante conuersionē contrahentium ad fidem, ex legis Mosaicæ licētia, cur indigent approbatione Romani Pontificis? siquidem ab infideli iuxta propriam legem, naturali iuri minime contrariam, matrimonium contractum firmum est, atq; legitimum, & durat etiā si ad Christianam fidem conuertantur contrahentes, & sit contractum contra canones

2

3

c. de infidelibus, de consang. inspicitur

CAP. VI.

enim initium contractus, & illius tempore licebat ita vxorem ducere: igitur dissolui nō debet hoc matrimonium, quod ab initio legitime contractum fuit. c. gaudemus. de diuor. in princi. & in. c. fi. qui filij sint leg. Regia. l. fi. titu. 6. part. 4. Ille etenim contractus licitus fuit ab initio: cum Iudæi, etiam si inter Christianos habitent, Mosaicis legibus regantur, ex notatis per Felin. post alios ibi. in. c. l. de cõstit. eundem Felin. in cap. Iudæi. in. 2. de Iudæ. & ibi Anani. Ias. in. l. qui se patris. C. unde liberi. nume. 24. Soci. consi. 119. in. 4. volu. etiam quo ad coniugales prohibitiones, vt notat Barba. in consil. 13. in 4. volum. Quare igitur in. d. c. fin. de diuor. dispensatio Romani Pontificis exigitur? Illud profecto responderi potest, Romani Pontificis approbationem ideo ibi exigere, quod prohibitio coniugalis, quæ ibi violatur, potissimum accedat prohibitioni naturali: qua ratione autoritas Romani Pontificis ad euitandum scandalum exacta fuit. Possum & rectius respondere dictæ obiectioni, si dixerō illa matrimonia ibidem contracta fuisse post conuersionē ad fidem Christi. & propter fragilitatē illorum, qui nouiter Christi fidem professi fuerant, approbat Summus Pontifex matrimonia iam contracta, & prohibet contrahenda, quod sensit Paris. consi. 68. volu. 4. nume. 275. Itē non omnes gradus, & prohibitiones Leuitici. 18. expressas esse iuris naturalis, probatur ex eo quod ibi prohibitum est, ne quis sororem vxoris in coniugem accipiat: & tamen Iacob duas sorores in vxores accepit. Lian, scilicet, & Rachel, vt constat Genes. c. 29. Si id equidem iure naturali nō liceret, minimè hoc Iacob fecisset.

Consequitur

Consequitur tandem ex his, non omnes prohibitiones Leuitici, iuris naturalis esse. Imo in dicto cap. 18. non agi de impedimentis cognationum circa matrimonia: sed ibi prohiberi, ne consanguinei, aut affines in incesta facinora prolabantur, probare conatur Alfonso Viruesius in tracta. de matrimonio, Regis Angliæ. 3. hypothesi.

4 Omnibus tamen diuini, & humani iuris, professoribus id placet, primū gradum in recta ascendentium, ac descendendum linea iure naturali prohibitum esse, rationibus, quas nos adduximus hoc cap. §. 6. & notant Thom. & Caiet. 22. q. 154. arti. 9. nec in hoc est controuersia. tamen apud Barbaras quasdam nationes fas fuerit parentibus stupro coire cum liberis: sicuti commemorat Quintus Curtius libr. 8. de regione proxima Scythiæ, quam quidem regionem Nauram appellatam esse. tradit, idem Persis lege lata licuisse constat ex Strabone, Catullo, Quintiliano, & Tertulliano: scribitq; Ludo. Cæli. lib. antiq. lect. 10. c. 18. quod etiā testatur Constant. Harmenopol. lib. 1. Epitomes iuris. titu. 1. id etenim feris moribus tribuendum est potius, quam humani iudicii decretis: ad hæc autē plura scribit Tiraquel. 7. lege conubia. nu. 22. Nec mirū videri cuiquā debet plerūq; apud gentes palā permitti vitia, & crimina, quæ legi naturali aduersantur: id enim contingit ex errore in particulari: nō in vniuersali: nam licet in aliquo homine dictamen naturalis legis extinctum, & sopitum sit in sua specie. non tamen inde sequitur in eo prorsus extinctā esse legem naturæ cōmunem, ex qua tanquā ex principio cōmuni illud particulare deducitur. Sic nulla est tam effera gens,

quæ dubitet, sit ne licitum contra iustitiam agere: aliquē innocentē occidere. alicui iniuriā inferre: quæ item ignoret a malo declinandum: bonum agendum esse: sed an ex tali causa: nēpe sacrificij ratione liceat aliquē occidere: re alterius sagaci quadam industria occupare: apud plerasq; nationes ex errore in particulari licitū, & probum existimatur: quēadmodū docet Ioan. Driedonius de libert. Christ. pag. 52. Nam apud Germanos latrocinium non reputabatur iniquum, vt scribit Cæsar de bello Gallico: nec apud Aegyptios autore Gellio: nec apud Lacedæmonios autore Cæli. lib. 10. lect. antiq. c. 1. rapto enim viuere quibusdā honestū fuit ex Quintiliano lib. 3. cap. 9. Sensit tamen vterq; Thomas: iure naturali non prohiberi secundū gradum in linea recta ascendentium, & descendētiū. idem Thom. probare videtur in. 4. sentent. distin. 40. q. 1. art. 3. vbi idem sentiunt Bonauent. & Ricard. q. 2. Rosensis in tracta. de matri. Regis Angliæ. fo. 3. & Alex. de Hales. 2. part. q. 169. eidē opinioni suffragantur, dum iure naturæ, tantum prohiberi coniugiū inter matrem, & filium: patrem, & filiam constanter asserunt. Sed e contrario Scotus, Durand. Palud. in. 4. sent. dist. 40. Florentin. 3. part. titu. 1. cap. 14. §. 2. & Syluester: verb. matrimonium. 8. q. 6. colum. 4. in ascendentibus, & descendētib; iure naturali matrimonia prohiberi, existimant. pro quibus ego animaduerto. l. fi. ff. de ritu nupt. vbi Iurisconsultus scribit, iure gentiū, quod ego naturale ibi intelligo, incestū committere eum, qui aliquā ex ascendentibus, vel descendētib; vxorem duxerit. quā etiā opinionē tutiorē esse existimo, omissa Accursij interpretatiōe in d. l. fi.

SECUNDAE PARTIS.

d.l.fina. Ambrosius item Catharinus lib.5. contra Caieta. vbi de matris agit, eandem vltimā opinionē cōprobat.

5 In linea vero cōsanguinitatis transuersa, etiam primus gradus iure naturæ prohibitus non est ex Thom. & Caieta. in dictis locis. Durādo, ac cæteris, quos in. q. præcedenti ad primam opinionem citauimus. idem notat Ferdi. Loazes. in tracta. de matrimo. dubitatione. 2. responsione ad secundum. & prima dubitatione. colū. 3. Hinc apud Assyrios scribit Lucian⁹ in lib. de sacrificiis, lege lata licuisse matrimonium inter fratrem, & sororem, cui exemplo plura aptari possunt, quæ congerit Alexan. ab Alexan. lib. 1. dierum geniali. c. 24. & Andr. Tiraq. 7. Lege con. num. 23. Nam quod modo prohibitum esse constat, legi humanæ tribuendum esse videtur his, qui præfatam opinionem approbant. Sed probabilius est, matrimonium iure naturæ prohiberi in primo gradu lineæ transuersæ cōsanguinitatis, & sic inter fratrem, & sororem. Ex Augustino lib. 15. de ciuita. Dei. c. 16. & lib. 22. contra Faustū. c. 35. atq; ita notant Paluda. & Florenti. in prædictis locis. Ioan. Maior. in. 4. sent. distin. 40. q. 3. Abulensis Leuitici. 18. & Ambros. Cathari. lib. 5. contra Caieta. c. de matrimonij sacramento. Nec obert, quod Genes. c. 11. scribitur Abraham matrimonium contraxisse cum Sara sorore sua. vbi Hieronymus in quæstionibus Hebraicis super Genesim, Saram veram Abraham sororem fuisse ex patre, palam asserit. Quia refragante Hieronymo, Sara non fuit vere soror Abraham, sed filia fratris sui Aram: & sic neptis ex fratre. secundum August. lib. 16. de ciuita. Dei. c. 12. Iosephum lib. 1. antiquitatum. c. 14. & 15.

CAP. VI.

eundem Hieronymū aduersus Heluidium de virginitate perpetua Beatae Mariæ. 2. Tomo. Gratianū in principi. 35. q. 1. & Abulensem. d. c. 11. Genes. Nam qui maxime propinqui erant, solebant fratres, & sorores appellari. Sic propter maximā, & propinquam cōsanguinitatem, consobrini fratres appellabant. autore Augusti. lib. 15. de ciuit. Dei. c. 16. & probatur Matthæi. c. 12. ex Hierony. interpretatione, quam aliis adductis autoribus cōprobat Ioan. Echius in Homilia de. S. Anna. Sic Cicero libr. 5. de finibus, statim in initio, Lucium Ciceronem, patris sui filium, fratrem appellat. Quibus & illud addendum est, proprie nepotes dici natos ex filio, vel filia. l. fin. §. nepos. ff. de gradibus. §. si. instit. de patri. potest. notat Abb. & Præp. in. c. tua nos. de consangu. & affinita. Areti. Feli. & Deti. in. c. per tuas. de probatio. l. si auia. C. de successio. edicto. Bart. in l. si instituta. §. de inofficio. ff. de inofficio. testamento. Sed tamen quādoq; propter proximitatem sanguinis, nepotes dicuntur fratrum, vel sororum filij. text. in. c. 1. §. similiter. quib. mod. feu. amitt. c. felicit. §. cæterum. de poenis. in. 6. c. per tuas. de probat. c. quod super his. c. tua nos. de consanguinita. Cornelius Tacitus lib. 3. Crispū equestri ortum loco, Caius Sallustius, rerum Romanarum florentissimus autor, sororis nepotem in nomen adsciuuit. Suetonius in Iulio Cæsare cap. 83. sed nouissimo testamēto tres instituit hæredes sororum nepotes, id est, ex sororibus nepotes. nempe Octauium, Lucium Pinarium, & Quintum Pedium. quæ quidē verba ita Erasmus interpretatur in Adnotationibus ad Tranquillum, cui nos addimus autorem

rem epitomes in Liuium, qui lib. 116. Caium Octauium Augustum, scribit, Cæsaris ex sorore nepotem fuisse: eundem appellat Cæsaris nepotē Eutropius lib. 7. c. 1. sic & Plutarchus in vita. M. Antonij eum fuisse filium sororis ipsius Cæsaris, manifestissime asserit. Sicuti & Dion Historicus lib. 45 tametsi ex Suetonio in Augusto. c. 4. Sexto Aurelio, & aliis constet, Caium Octauium ex Octauio, & Accia genitum fuisse: Acciam vero ex Balbo, & Iulia Cæsaris sorore. Verum si de interpretatione alicuius testamēti, donationis, legis, vel alterius cuiuslibet dispositionis, agamus, nepotē filium filij, vel filiae intelligemus non filium fratris, aut sororis: nisi aliud ex verbis præcedētibz, aut sequentibus, vel ex qualitate loquētis, aliisve circūstantiis manifeste colligatur. secundū Aret. Feli. Deti. & Ias. in prædictis locis. Barb. in. l. cum acutissimi. fo. 5. col. 3. C. de fidei com. Sic & in Regno Valētiæ Hispani filios fratrum, aut sororum, nepotes appellant. His ergo cōstat, vt ad institutū redeamus, Saram non fuisse sororē Abrahamæ, & subinde apparet, veriorē esse sententiā Augu. asserentis inter fratrem, & sororē naturali iure matrimonium prohiberi. quod ex Arist. cōprobatur, qui lib. 2. polit. c. 2. absurdum putat coniugiū inter patrem, & filiā, atq; inter fratrem, & sororem. licet priori sententiæ subscribat Albert. Pygghius controuers. 15. ad finem.

Consonum & his est de nouerca tractare. Nam iure naturali cum ea coniugiū non prohiberi, autor est Augusti. 3. Tomo. lib. 3. quæstionū. in. q. 61. super Leuiticum. 18. inquam, scribit, illa verba Leuitici. 18. turpitudinē vxoris patris tui non discooperies, mini-

me intelligenda fore patre viuente: cū id prohibitū sit lege, quæ adulterium prohibuit: sed ibi prohiberi matrimonium contrahi cum illis, quas seclufa lege, liceret vxores ducere. idem probat Thom. in. 4. sentent. distinct. 40. q. 1. artic. 3. dum asserit matrem tantum comprehendi iure naturali. Nec oberrat locus Pauli. 1. ad Corinth. 5. dicentis: auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui quis habeat. Si inter gētes, quæ viuunt ex sola lege naturali, non auditur isthæc fornicatio: igitur iure naturali ista coniūctio est prohibita. Quia Pauli autoritas referri debet ad incestum simul, & adulterium, ita, vt viuente patre intelligatur, vt ibi interpretatur Caieta. adnotans vxorem dixisse Paulum, non relictam patris. Sic Valerius Maximus memoriæ tradidit libro. 5. cap. 7. Antiochum Seleuci filium, patris vxorem Stratonicem in vxorem viuente patre accepisse. Verum probabilius erit idē, quod de matre, de nouerca asserere: cū ea loco matris sit: iure igitur naturali prohibitū erit matrimoniū cum nouerca, quod Diuus Tho. super epistol. Pauli dict. cap. 5. profiteri videtur. & Abulensis. Leuiti. c. 18. Cæterū præter gradus modo expressos, & speciatim adnotatos, a Theologis receptum est frequentissime, nullum gradum iure naturali prohibitum esse: sed iure tantum humano Romanorum Pontificum, Ex quibus deducuntur plura. Primum, iure naturæ, & diuino posse relictā fratris in vxorē accipi, secluso iure humano. quā illationē multis corroborat Ioan. Rosensis in peculiari huiusce dubitationis libello. & post eū Ioan. Cochle. Ferdinādu Ilerdēsis, & Alfonsus Carenariensis

SECUNDAE PARTIS.

nariensis episcopi, editis super eodem matrimonio Regis Angliæ tractatibus. Nec oberit, quod Ioannes Baptista impense Herodem inculpauerit ex eo quod fratris vxorē accepisset. Marci. c. 6. Id enim cōtigit: quia Herodes, viuente fratre, vxorē eius vi quadam secum in concubitu habebat, quod Ioan. Cochleus in. d. libello de matrimonio Regis Angliæ, ex autoribus probat. Siquidem habens ipse Herodes vxorem legitimam filiam Aretæ Regis Arabiæ, ea depulsa Herodiadē filiam Aristobuli, vxorem alterius Herodis, ipsius Herodis fratris, eo viuentē, violenter in coniugale consortium recepit, teste Iosepho lib. 18. antiq. c. 9. Tametsi August. lib. vnico de fide, & ope. c. 19. scribat, ambiguū esse, vtrum Herodes mortui, an viui fratris vxorem duxerit: & ideo, inquit, nō ita claret, quid Ioannes ei nō licere dicebat.

Ex Iosepho tamen nouiter corrigendus est locus insigniter vitiosus apud Eusebium lib. primo Ecclesiasti. Histo. cap. 13. ita enim scriptum est, omnibus codicibus, quos mihi videre contigit. Nominatim de Herodiade commemorans, velut de coniugio fratris Philippi viuētis, violenter abstracta, & suis ab Herode incestis nuptiis sociata: propria, & legitima vxore depulsa, quam Herodiadē filiam dicit fuisse Aretæ Regis Arabiæ. Hacten⁹ Eusebius ad Iosephū hæc verba referens, legendum deniq; est. Propria, & legitima vxore depulsa, quam filiam dicit fuisse Aretæ Regis Arabiæ: & postmodum: propter quam Herodiadem Ioannem &c. quæ quidem lectio restituenda est, & ex Græco Eusebij codicel. lib. 1. Ecclesiasti. Histo. c. 10. iuxta codicē, quem Græcis characteribus nu-

CAP. VI.

per Parisiis excusit Robertus Stephanus typographus diligentissimus: ex quo constat ab interprete Latino adiectum fuisse nomē Philippi: cum id non habeatur in Græco codice, & ipse Iosephus dicto lib. 18. c. 11. scribat, virum Herodiadis non fuisse Philippum ipsius Herodis fratrem: sed alterum Herodem fratrem itidem ipsius Herodis Tetrarchæ. Apparet tamen ex sacro Euāgelio Matthæi cap. 14. & Marci cap. 6. virum Herodiadis fuisse Philippum: idem asserit Egesippus lib. 2. de excidio Hierosoly. c. 5. qua in re non oportet Iosephi autoritatē defendere: cum sacra Euangeliorū Historiæ manifeste aduersetur: nec est intelligenda eo pacto, quo Caieta. Matthæ. c. 14. conatur intelligere: cum is intellect⁹ Iosephi verbis repugnet. Obiter vero illud adnotatione dignū est, Herodiadem fuisse filiam Aristobuli: non Aretæ: vt idem Iosephus deducit dict. c. 9. & c. 11. & lib. 1. de bello Iudaico. c. 18. & Egesippus. d. lib. 2. cap. 12. qd' & nominis ratio dictat ab Herode patre Aristobuli: licet Hieronymus Matthæi cap. 14. scribat eam fuisse filiā Aretæ Regis Arabiæ: cui Iosephus, & Eusebius refragantur: nec in sacro Euāgelio hac in re quidquam scribitur: vnde potuit Caieta. Iosephū in Herodiadis patre sequi: etiam si Ambrosius Cathari. lib. 2. inter Caietani errores hoc retulerit. His ergo cōstat non esse iure naturæ matrimoniū prohibitum cum relicta fratris tametsi Ludou. Gozadi. conf. 51. contrariū de iure responderit: & dubitauerit nouissime Hierony. Grattus conf. 1. secundo volu. & Paris. conf. 194. vol. 4. probare conatur hoc matrimonium esse contra ius diuinum, & naturale. Secundo

Secundo hinc potest cōprobari sententia Ancharra. consi. 373. qui confusit posse Romanum Pontificem dispensare, vt matrimonium contrahatur inter patrum, & nepotem ex fratre. quamuis Abb. in. c. literas. nume. 17. de restitu. spoliat. non recte prædicta expēdens contrariam opinionem sequatur. Hinc & Plutarchus in Problematis Romanis nume. 6. scribit virum quendam sane pauperem, ceterum bonum accusatū, eo quod filiam fratris, cui dos ampla relicta fuerat, vxorem accepisset, iudicio multitudinis absolutū fuisse: atq; inde factum plebiscitum, vt liceret cuiquam filiam fratris vxorē accipere. nec oberit huic illationi tex. in. c. cum in iuuentute. de præsumpt. vbi hoc fœdus naturale appellatur. is enim text. est ita intelligendus, vt referat ethnicorum sententiā: non autem probet. vel dicamus esse naturale fœdus quo ad quandam honestatem: non quo ad legis naturalis vinculum. item naturale fœdus poterit intelligi quo ad cognationē, quam natura instituit, ex his, quæ Abb. ibi notat.

¹⁰ Tertio constat Paluda. Florenti. & Maiorem in præcitatis locis, falso opinatos fuisse minime posse Romanū Pontificem dispensare, vt matrimonium contrahatur in aliquo ex gradibus prohibitis. capi. 18. Leuitici. Iam enim satis manifestum est, posse in pluribus ibidem contētis dispensare. Nec vrget tex. in cap. literas. de restitu. spoliat. quo probari videtur, gradus cap. 18. Leuitici expressos, diuina lege prohiberi. Quia ex gradibus ibi connumeratis, quidā iure naturæ prohibentur, vt modo dixi, in quibus nulla dispensatio cōcedi potest. Quidam

iure diuino veteri legis, quæ tamen aduentu Christi cessauit, in quibus, licet Romanus Pontifex dispensationem concedere valeat: quia tamen in veteri diuina lege prohibebatur: non consuevit dispensare: nisi iustissima causa id suadeat. Sic text. in eodem capi. literas. intelligendus est: cum dixit, in aliquot gradibus Papam non posse dispensare: in aliquot vero non consueuisse id agere, quamuis possit. Vnde prohibitio, quæ diuinæ legi in dicto capi. literas. tribuitur, ad legem diuinam veteris testamenti expectat. Quibus addendum erit contra Abb. in dicto cap. literas. Neruam Imperatorem legē tulisse, qua prohibuit, matrimonium cum filia fratris. teste Dione Nicæo. quod maximum argumentum est, id ante illam legem licuisse: sicuti & ex Plutarchi testimonio paulo ante probauimus.

¹¹ Nullus autem, præter Romanū Pontificem, potest prædictam dispensationem concedere, contra iura humana, etiam si episcopus sit. Est enim dicta prohibitio in generali concilio facta: ergo non potest episcopus ei dispensatione propria derogare, vt notant omnes in. c. atsi clerici. §. si. de iudic. glo. in c. dilectus. in. 1. de præbend. vers. facultas. Abb. in. c. proposuit. notabi. vltimo. de cōces. præb. Nec legatus, etiam a latere Romani Pontificis in hac prohibitionem dispensat. glos. in. c. quia circa. de consangu. & affinita. & in cap. quod dilectio. eod. titu. quā ibi Abb. & Docto. approbant. sensit Speculator. de legato. §. nunc ostendendum. vers. 53. Nam & legatus de latere, nec solius Romani Pontificis constitutioni derogare potest: nisi in casibus, quibus id potest agere episcopus. ita Abb.

SECUNDAE PARTIS.

in. c. dilecto. de præb. 4. notab.

12 Illud autem dubium hoc in loco prætermittendū non est, an sit satis in impetranda dispensatione, ut liceat in gradu prohibito contrahere matrimoniū mentionem agere remotioris gradus ab stipite, in linea transuersa, an sit necessarium simul, & propinquioris gradus, quo alter ex impeditis ab stipite distat, meminisse. Et cum consanguinitas a gradu remotiori, in linea inæquali computanda sit, ut quo gradu remotior distat a communi stipite, eodem distet a cognato, qui stipiti propinquior est, cap. fina. de consanguinitate, sat esse videtur: remotioris tantum gratus mentionem facere. Nam in duobus consanguineis, qui ab stipite inæquali linea distinguuntur: istantum consanguinitatis gradus iure censendus est, qui remotior est ab stipite. & ita de iure respondendū esse existimo. & id probatur Clementis Papæ Sexti constitutione, quæ incipit. Nuper. nondum typis excusa, quam citat Calderinus consilio primo. de consanguinitate. Quæ tamen sententia falsa quibusdam videri potest: ex Decretali. quod dilectio. de consanguinitate, & affinitate. qua id non sufficere probatur: sed necessariam fore utriusque gradus mentionem. Cuius illa potuit esse ratio, quod in dispensationibus, quæ odiosæ sunt, mistum sub simplici minime comprehenditur, secundum communem opinionem in cap. fina. de Simoni. & in. l. secunda. in principio. ff. de verborum obligatio. Hic vero non est simplex gradus, qui remotior est, sed mistus ex propinquiori: ergo dispensatio non est sufficiens. Sic gloss. in regul. Cancell. 29. dictum text. intellexit: falso tamen:

2117A CAP. VI.

quid enim obsecro hic mistum reperitur? nonne de eorum, qui sunt in linea transuersa, gradu tractamus? atque is solus est, qui impedimentum præbet? is vero solum est remotior ab stipite. capi. fina. de consanguinitate, & affinitate. ergo vnus tantum simplex gradus est, non mistus. Ideo responderi potest illum text. ex eo procedere, quod in ea pronuncia consuetudine obtentum erat, dispensationes ad coniugia ita esse intelligendas, ut sublato remotioris gradus impedimento, non ex hoc propinquioris esset sublatum, quamuis ille gradus ad computationem consanguinitatis nihil ageret. ita gloss. Abb. & alij in dicto cap. quod dilectio. quem tex. dicit singul. Feli. in cap. fina. colum. fina. de simo. & eum allegat in. c. postulasti. de rescript. nume. 9. & 13. ex eo notans, dispensationem ex iure communi intelligendam esse, nisi consuetudo eam strictius interpretetur. Sic igitur intelligenda est dispensatio prædicta, ob euitandum scandalum. Solet tamen dispensatio in prædicta specie concedi duplicibus literis. Primæ enim datur super quarto gradu, & sic remotiori. Secundæ datur super tertio declaratorie. secundum Philipp. Probum in rubr. de cognat. spirit. in. 6.

13 Porro causam in dispensationibus exegimus, ut is, qui eas concedit, quo ad Deum tutus sit. item is, qui eis utitur, eodem modo absque animæ periculo, vitam agat. Causa tamē inter alias esse potest scandalū, quod ex dissolutione iam contracti matrimonij sequeretur. Proles etiam ex consanguinea suscepta, tex. in cap. quia circa. de consangu. notat Roma. consi. 307. ne cogatur vir, ple suscepta, ab eius consortio matrem

matrem filiorū expellere. Hoc tamen nō est omnino verū : sed locum habet in prole bona fide suscepta, & sic igno-
ranter: alioqui proles mala fide susce-
pta, cum crimē incestus præferat, nō
potest recta iustitia principē mouere
ad dispensandū, vt cōtrahentes perse-
uerent in coniugio, vel cōtrahant ma-
trimonium. tex. & ibi Hosti. Ioan. An-
dr. Abb. & Præp. in. c. cum haberet. de
eo, qui duxit in matrimo. l. qui in pro-
vincia. §. i. ff. de ritn nupt. Imo si ante
impetrationem dispensationis matrimo-
nium contractū fuit scienter, vt di-
spēsatio teneat, necesse est hoc in ipsa
petitione exprimere Regu. Cancel. &
ibi glo. 47. ex his, quæ in. c. postulasti.
de rescript. notantur. Quod si matrimo-
nium scienter a cōsanguineis con-
tractum fuerit, ea intētiōe, & prauo
consilio, vt cum eis in dispēsatione mi-
tius agatur, atq; impetretur facilius ob-
euitādum scandalum, huius consilij,
& fraudis mentio exponenda est Ro-
mano Pontifici, alioqui dispensatio
non tenet, etiam si mētiō matrimonij
scienter contracti facta fuerit. ita egre-
gie Marti. Naua. in repe. c. si quando.
de rescrip. colum. 14. quibus omnibus
addenda est glo. in dicto. c. quia circa.
quam ibi dicit sing. Abb. ex ea notās,
dispensationē, tacita veritate, vel obie-
cta falsitate, impetratā, ipso iure nul-
lam esse: si tamen id cōtingat circa ea,
quæ principem mouere poterant ad
non concedendū, vel eum a facili con-
cessione auertere ex dicto cap. postula-
sti. cap. fina. de filiis presby. in. 6. notat
optime Feli. in cap. ad audientiam. in
2. colum. 14. de rescript.

Sed & circa idem dubiū erit, an dis-
simulatio Romani Pontificis habeat
vim, & effectum dispensationis. Et id

15 quidem videtur per tex. in. c. quia cir-
ca. de consanguini. ex interpretatione
glo. ibi quam dicit singu. Syluest. vera-
bo: lex. quæst. 6. & probāt Abb. & Do-
cto. in dicto cap. quia circa. quando
Romanus Pontifex dicit, quod dissim-
ulat, aut id scribit: alioqui dispensa-
re non videtur, quamuis conuiueat
tex. in cap. cum iam dudum. de præ-
bend. vbi Abb. idem notat. & idem in
cap. nisi essent. de præben. Det. in cap.
1. colum. 1. de exceptio. & Feli. in cap.
1. colū. 6. de treug. & pace. dicens hanc
opinionem communem esse. Hic ta-
men aduertendum est: quod ita inteli-
lectus ille text. in dicto cap. quia circa.
id solum probaret, Romanum Ponti-
ficem posse in quinto gradu dispensa-
re: quod nemini dubium est: neq; ibi
de dispensatione agitur: cum si de ea
ageretur, Romanus Pontifex scribe-
ret his, qui matrimonium contraxe-
rant, vt denuo contraherent, nec di-
ceret in cōtracto matrimonio esse dis-
simulandum: siquidem esset necessa-
rius consensus expressus, vel tacitus
post missam a Romano Pontifice di-
spensationem ex gloss. in cap. 1. de eo,
qui dux. in matrimo. Ex quibus dic-
ta communis interpretatio non pla-
cet Hadria. qui in quodlibet. 5. articu.
secundo. dicit, quod vbi aliquis bona
fide est in eo statu, vt tantum contra
legem humanam, sine proximi iniu-
ria vitā agat, absq; transgressione etiā
legis naturalis, ac diuinæ, in eodē sta-
tu dimittendus est, ac tolerandus, si
ex correctione scandalum graue im-
mineret: idq; intelligo, dato errore iu-
ris, qui attenta personarum conditio-
ne, & qualitate: bonam fidem mini-
me excluderet. Quo fit, vt in dicto ca-
pi. quia circa. ideo Papa rescribat dis-
M ij simulan

simuladum esse, quia illi matrimonio iam copulati bona fide putabant, se legitime coniunctos esse: atque ex dissolutione graue immineret scandalum. eandem opinionem repetit idem Hadri. in. 4. sententia. tracta. de confessione. dubio. 7. post quintam questionem. Sic & Gofredus dict. text. intellexit, quem Marti. nauar. magnae scientiae vir sequitur in cap. si quis autem. nume. 69. de poenit. distin. 7. & Ludouic. Gozadi. consi. 51.

61 Illud autem planum est solum Romanum Pontificem posse statuere circa matrimonia contrahenda, vel prohibenda, neque id ad seculares iudices pertinere. tex. in. c. tuam. de ord. cognit. c. 1. de spons. c. si. de rapt. Abb. & Felin. in dict. c. 1. idem Abb. in. c. 1. de cognat. leg. late Felin. in. c. ecclesia. de const. nume. 62. Vincent. Hercula. in. q. 3. gloss. optima in. c. 1. in fine. 30. q. 3. dicens inter tutorem, & pupillam contractum matrimonium validum esse, etiam si lex civilis id prohibeat, cum lege Pontificia hoc matrimonium vetitum non sit: quam gloss. notabilem esse existimat Alexand. in. l. filius a patre. ff. de lib. & posthu. §. si. Hinc etiam constat a laicis, etiam summis principibus, non posse lege prohiberi matrimonium cum alienigenis, vel cum certo hominum genere. & hoc ipsum passim nostrates fatentur, qui leges civiles aliquot matrimonia prohibentes, ut improbas refellunt. Nec in hoc libet latius insistere: cum id lippis, ac tonsoribus, ut aiunt, notum sit. Sed, ut ad institutum redeam, solus Romanus Pontifex praeter ius naturale legitimas, illegitimasve constituit nuptias, quod mirum videri quibusdam potest: nam matrimonium a Deo est institutum:

17 sed inferior non potest legem superioris mutare: igitur Romanus Pontifex non potest circa matrimonium aliquid noua prohibitione iuducere. Cui argumentationi respondemus materiam huius sacramenti esse hominem, qui quidem iuri humano subest, & tanquam rei publicae membrum eius legibus obtemperare debet: idcirco humana lex potest aliquot homines a matrimonio auertere, & subtrahere materiam a sacramento, sicut posset Romanus Pontifex eximere a parocho subditum quem parochus absolueret poterat a peccatis sacramento poenitentiae: & tamen nunc non potest: nec per hoc mutat Romanus pontifex quidquam circa sacramentum: sed vel exhibet, vel detrahit materiam sacramenti. Sic Paluda. hoc dubium explicat in. 4. sent. dist. 26. q. 4. ar. 3. & Hadri. in. 4. sent. tract. de matrimonio. fol. paruo. 3. vel ex eo id procedit, quod matrimonium etiam si sacramentum sit, plurimum tamen accedit humano contractui: & ideo nimis si lege humana, & Pontificia quidam eximatur ab hoc contractu propter ipsius Christianae reip. utilitatem, ut idem Hadria. scribit in tracta. de confirmationis sacramento. arti. 3. versic. ad rationem ante. Hinc constat consuetudinem non posse nuptias permittere inter eos, quos matrimonio copu-
18 lari prohibuit lex Pontificia. tex. apertissimus ad id in cap. quod super his. de consangu. & affinita. Quod si consuetudo mista clericorum, & laicorum prohibeat matrimonium inter aliquot personas contrahi, ob euitandum scandalum, ea admittenda est: quamuis illi lege canonica ad nuptias legitimi forent. tex. vbi Abb. & alij in. c. super eo. de cognat. spiritu. & in cap. quod dilectio.

ctio. de consang. & affinit. gloss. cōmuniter recepta in dict. c. quod super his. non ex eo, quod prohiberi matrimonium a consuetudine possit inter eos, quibus id contrahere canones permittunt: sed quia cum scandalo coniugia cōtrahi canones ipsi non tolerant. atq; hæc videtur vera ratio, quare sic coniuncti omnino sint separandi: quasi ex hac ratione ab ecclesia matrimonium hoc irritū iudicetur: in quo mihi non placet Driedonis sententia: dum is de libertate Christiana agens pagin. 124. scribit consuetudinem posse personas alioqui habiles, inhabiles ad matrimonium facere: hoc etenim concesso, esset sane dicendum eadem ratione, ipsam consuetudinē posse inhabiles iure humano, habiles reddere: quod ipse Driedo. omnino negat. Posset tamē consuetudo circa solennitates in contractu matrimonij seruandas aliquid inducere, modo esset consuetudo illa mistim a laicis, & clericis introducta. tradunt Abb. Præp. & Feli. in. cap. 1. de spons. num. 18. per tex. & glo. ibi. idem Feli. in. c. ecclesia. de const. nume. 62. in qua consuetudine exigis scientia principis, quia de his, quæ ad sacramentum pertinent, tractat. glo. in. c. vir autem. 19 de secū. nupt. & ibi Hosti. Anto. Henri. & Abb. a quibus tamen recedit Rochus in. c. si. de consuetu. fo. paruo. 36. col. 3. dicens, etiam circa sacramentalia consuetudinem procedere absq; scientia principis: si enim consuetudo potest aliquid inducere circa solennitatem in matrimonio contrahendo, seu in alio sacramento percipiendo, minime mutans, quæ in eodem sacramento præcipuam vim obtinent, non video cur scientia principis exigatur: siquidem in consuetudine scientia principis ne-

cessaria non est gloss. in cap. in istis. §. leges. 4. distinct. quam Abb. dicit. notat. in cap. cum ex officij. 4. colum. de præscript. Ex quibus potius placet opinio Rochi de curte. Tametsi contrariam communem esse opinemur, cuius ratio ex præmissis optime potest refelli.

Postremo illud hic notandū erit ante contractum matrimoniū, vt illud impediatur sufficere famam, sine alia probatione impedimēti. textus in ca. 20 super eo. de consanguinitate & affinitate. quem ibi Abb. & ceteri Doctor. notant. idem Abb. in. c. super eo. de eo qui cognos. cons. vxor. suæ. dicit eundem tex. singul. Roma. singul. 616. De ti. in. c. 1. colum. 4. de appella. sic etiam vnus testis sufficit ad id: nepe, vt matrimonium contrahendum impediatur. tex. in cap. præterea. in. 2. de spons. quem ita glo. & Doct. ibi intelligunt. & Roma. in dict. singul. & Ias. in repe. l. admonendi. nume. 197. ff. de iureiur. cui est similis in. c. super eo. in. 2. de testi. & ibi Aret. in princ. & col. penul. Id enim permissum est, quia tractatur de peccato euitado, quod imminet committendū. Vnde cum soli testimonio vnus danda sit in hoc fides, is qui scit solus, inter volentes matrimoniū contrahere, subesse impedimentum ali- quod, licet id probare non possit, tenetur illud iudici denunciare, etiam si illud impedimentum ex crimine occulto contrahere volentis oriatur, si is ad monitus nolit a contractu abstinere: agitur etenim de peccato euitando. vt notat Marti. Naua. in cap. sacerdotes. de pœnit. dist. 6. nu. 27. licet Ioan. Maior. in. 4. sent. dist. 21. contrariū teneat. in impedimento, quod causam habet ex crimine occulto contrahere volētis.

M iij Quibus

SECUNDAE PARTIS.

Quibus omnibus sic præmissis duo addere libet. Primum quidē, dictum testem cum iuramento debere assertere, illud impedimentū certo scire: alioqui testis vnus, etiam iuratus de auditu testimonium præbens, coniugium non impediret, etiam si cum eo alter absq; iuramento de scientia certa testaretur. tex. singu. vbi hoc notat Abb. in c. i. de consang. ex quo deducitur maiorem fidem soli famæ exhibendam esse hac in re, quā duobus testibus, quorum alter, qui de scientia testimonium perhibet, non iurat, alter vero, & si iureret, tamen asserit se ita audiuisse. Is tamen, qui de auditu testatur, sufficit, si circa consanguinitatis impedimentum testificetur iuxta formā a canonibus expressam in. c. licet ex quadam. de testi. vbi optime Feli. col. i. tex. memorabilis in. c. tua nos. de consang. & affini. vbi Abb. & Præp. hoc ipsum explicat. Is enim testis solus sufficeret ad impedindū matrimoniū, quod nondum contractum est.

Secundum prædictis adde, propter solam famam impediri matrimoniū, etiā præmissis sponsalibus iuratis. ita glo. & Doct. in. d. c. super eo. de cōsan. 22 quam opinionē communē esse asserit Præp. in. d. c. præterea. in. 2. de sponsa. non tamen sic impeditur propter dictum vnius testis, tex. & ibi glo. in. d. c. præterea. gloss. in. d. c. super eo. notant Abb. Ant. Henri. & Præp. in. d. c. præterea. probat Regia. l. 18. titu. 9. part. 4. contra Hostiē. in. d. c. præterea. Cuius opinio extra illum tex. mihi probabilior est, quando vnus hic testis est integer, & circūspectissime testimoniū dicit: nam famam vni testi integre deponenti, ad impedindū matrimonium, similē esse notat Abb. in. d. c. super eo.

CAP. VI.

de eo, qui cog. consang. vxor. suæ. idem in. c. super eo. de consang. & affinit. & Præpo. in. d. c. præterea. in fine, dicens, hanc opinionem esse cōmunem: & tamen fama sufficiens est ad impediendum, vt constat: igitur vnus testis integer, & integerrime deponens sufficit. Qua tamen integritate testis deponere debeat, arbitrio iudicis relinquendum esse nulli dubium est. Nec oberit tex. in. d. c. præterea. quia ibi testis ille non erat integer: imo poterat pluribus defectibus notari.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Christianus non potest matrimonium contrahere cum infideli / ex antiqua ecclesia prohibitione.
- 2 Ambrosii tex. apud Gratianum restituitur
- 3 Christianus accipiens uxorem infidelem / etiam iure civili punitur.
- 4 Hæreticus potest matrimoniū cōtrahere cū catholica.

§. VNDECIMVS.

De dispari cultu.

I

SUPER EST octavo agere de dispari cultu qui cōiugiū impedit. Christianus enim Iudæa, aut pagana in vxorē accipere prohibetur. c. non oportet. c. caue. 28. q. i. notat Magist. in 4. dist. 39. nostrates. in. c. i. de spons. Ea tamen phibitio iuris est humani: non diuini, nec naturalis, sicuti scribūt Sco. & Palu. in. 4. dist. 39. q. i. col. i. & Ioan. Echius de sacramentis, Homi. 71. & Caiet. quē hac in re non omnino iuste reprehendit Ambro. Catha. lib. 5. c. de matrimonio: cum ab eo adducta id tātum probent, iustā esse hanc prohibitionē. Scribit enim Aug. lib. vnico. de fide, & oper. c. 19. hac de re in nouo Testamento

stamento nihil præceptum fuisse, & ideo, inquit, aut licere creditum est, aut velut dubium derelictum est. Ab initio tamen renascētis ecclesiæ prohibitum est coniugium istud ex Apostoli autoritate. 2. ad Corinth. c. 6. dicentis: nolite coniungi cum infidelibus. & 1. ad Corinth. 6. idem Apostolus id vetare videtur. Quibus, & aliis testimoniis hanc prohibitionē coadiuuat Diuus Cyprianus lib. 3. cōtra Iudæos ad Quirinum. c. 62. Paulus item, 1. ad Corinth. c. 7. cōiugium cum infideli prohibuit dicens. Quod si dormierit vir eius, liberata est. Cui autem vult nubat tantum in domino. quem locū post alios ibi adnotauit Caieta. & Pulchre Hierony. lib. 1. aduersus Iovinian. ita exponēs, nubat in domino, id est, Christiano. Matrimonium etiam cum Gentili ab exemplo Sanfonis, & diuus Ambrosius mire execratur in epistola. 70. Atq; idem Cyprianus in sermone de lapsis ita scribit. Iungere cum infidelibus vinculum matrimonij: prostituere cum Gentilibus mēbra Christi. Exstant & ad hanc rem pulchra verba diui Ambrosij lib. 1. de patriarcha Abraham. c. 9. Et ideo caue, inquit, Christiane Gentili, aut Iudæo filiam tuam tradere. Caue, inquam, Gentilem, aut Iudæam, atq; alienigenam, hoc est, hæreticam, & omnē alienam a fide tua, vxorem accersias tibi. Prima cōiugij fides, castitatis gratia est: si idola colat, quorum prædicantur adulteria, si Christum neget, qui præceptor, & remunerator pudicitiae: quo modo potest diligere pudicitia? Si Christiana sit, non est satis, nisi ambo initiati sitis sacramento baptismatis. Simul ad orationem nocte vobis surgendum est, & coniunctis precibus obsecrandus Deus.

Haftenus Ambrosius. cuius verba referre libuit, candide lector, vt vel hinc videas quantū Gratiano tribuendum sit in referendis sanctorū Doctorum autoritatibus, qui quidē, vt fuit in illo aureo Decretorum libro diligentissimus, ita vel memoria lapsu, vel scriptorū vitio, seu quod codices, ex quibus opus illud concinnauit, innumerabilibus mendis scaterent, quandoq; nimis succincte, ac deprauate, aliorū dicta retulit. Sic in. c. caue. 28. q. 1. Ambro. verba reperies ita a gratiano transscripta, vt plane penitissimū Ambrosij sensum percipias apud Gratianum deficere, si cū prædictis conferas. His igitur satis cōstat antiquā fuisse hanc prohibitionem. Sed & in concilio Toletano. 3. c. 14. expressim Iudæi prohibentur Christianas in coniuges accipere. Nam quod in eodē concilio Toletano. 4. c. 62. & in. c. Iudæi. 28. q. 1. cauetur, locum habet, quando matrimonium inter duos infideles cōtractum est, quorū alter ad catholicā fidem transsit: sicut & loquitur Paul. 1. ad Corinthi. 7. non enim tunc dissoluitur matrimonium, quod ab initio valuit, nisi infidelis nolit cohabitare cū fidei absque contumelia creatoris. illud tamen considerandum est, diuū Paulum consilium potius, quam præceptum dedisse, ita sane, vt fidelis nuper, & post coniugij cōtractum ad Christi fidem conuersus: infidelem coniugem etiam cohabitare volentem absq; contumelia creatoris, possit, si velit dimittere quoad thorum. tametsi saniori vtetur consilio, si illam nō dimiserit, ne deterior illa fiat. quod ex Augustino, & Chrysostomo adnotauit Ioan. Arboreus Theosophia lib. 6. c. 10. & nos dicemus inferius, c. 7. §. 4.

SECUNDAE PARTIS.

Vnde miror cur Ioan. Igneus in. l. fi. deicōmissum. nu. 143. ff. ad Syllani. dixerit dictam ecclesiæ prohibitionē matrimonij cum infideli esse contra Paulum Apostolū in. d. c. 7. Quinimo his accedit, quod iure civili cautum est Christianum contrahētem matrimonium cum Iudæa, vel Iudæum cum Christiana, pœna adulterij puniendū esse. Quæ pœna mortis quidē erat. l. ne quis Christianā. C. de Iudæ. & ibi Saly. Abb. & Præp. in. c. quanto. de diuort. & in Codice Theodosiano lib. 3. tit. 14. eadem pœna statuitur, circa matrimonia cum Gentilibus contracta. vtrūq; Regia. l. statuit. lib. 4. fori. ti. 11. in. l. 3. Si tñ Iudæus Christianam absq; matrimonij titulo cognouerit carnaliter cessante raptu, violentia, stupro, & adulterio, nō est puniendus morte: sed arbitrio iudicātis multo grauiori pœna, quam si Christianus fœminam Iudæā carnaliter cognouisset. ex Oldra. consi. 333. Corneo. consi. 114. in. 1. volu. Deti. in. c. 1. nu. 17. de const. notat optime Nicolaus Boeri. decis. 316. col. 3. vbi dicit hanc opinionem cōmunem esse, quam & Altiat. sequitur lib. 7. parerg. c. 23. damnat tamen sententiam quandam, erga virilium amputationē pro hoc crimine latam, quam Oldra. retulit. in hac vero quæstione fallitur Ioan. Baptista in. l. omnes populi. fol. pe. vers. septimo. ff. de iusti. & iur. dicens, fortiori pœna puniri Iudæum absq; matrimonio cognoscentem Christianam, quam si eam matrimonio præmisso cognouisset. item nec placet, qd' Ludo. Gomec. in. c. mulieres. nu. 12. de iudic. in. 6. notauit scribens Iudæū matrimoniū contrahētem cum Christiana meretrice non esse mortis pœna puniendum: nam ad tollendam in

CAP. VI.

iuriā, quæ religioni Christianæ irrogatur a Iudæo, qui audet Christianā vxorem accipere: parum, aut certe nihil conducit, ipsam fœminā Christianam meretricem esse: siquidem nihilo minus Christiana est. & licet Gomec. pro se citet Baptistam in. d. fol. penult. & Alex. consil. 99. in. 6. volu. neuter tamen hoc dicit: quamuis Alex. consultus responderit Iudæum adulterium committentem cum Christiana, meretrice tamen nō esse pœna adulterij puniendum. vnde apparet eum non respondisse quidquam de Iudæo accipiente vxorem Christianam.

Ex his tamen illud dubium est, num inter Christianum, & hæreticam matrimonij vinculum contrahi possit? & quamuis non debeat inter eos matrimonium contrahi: si tamen contrahatur, matrimonium tenet. glos. in cap. non oportet. 28. q. 1. quam esse ordi. asserit Didacus a Segura Hispan⁹ in tracta. de bonis matri. const. adquisit. fo. 8. idem probat diuus Thom. in. 4. dist. 39. q. 1. art. 1. Card. & omnes in. c. si. de condit. appo. optimus tex. in. c. decreuit. de hæretic. in. 6. contra gloss. in dicto cap. fina. quæ dixit, matrimonium contractum cum hæretica non tenere: cui conuenit Regia. l. 15. titu. 2. part. 4. quod non est admittendum. Et tamen alibi dicem⁹ ob hæresim alterius coniugis, quo ad cohabitationem dissolui matrimonium. Ex quibus omnibus apertissimū est matrimonium constare inter Christianos: nec referre virum esse Hispanum, fœminam vero Italā: quod egregie explicatur in concilio Triburiensi cap. 39. a quo concise nimis descriptum fuisse, cap. 1. de sponsalib.

Ex cap.

- 1 Maritus & uxor sunt cogendi simul cohabitare / auxilio etiam a iudice seculari petito.
- 2 Maritus an possit expellere a domo uxorem / propter dotem non solutam?
- 3 Reuendicatio uxoris datur marito adiecta causa ex iure canonico.
- 4 Filius an possit patrem ad iudicium prouocare?
- 5 Vagabundum uirum an teneatur uxor sequi?
- 6 Uxor sortitur domicilium mariti / atq; ibi agitur de intellectu. l. exigere. ff. de iudic.
- 7 In his quæ tangunt diuisionem bonorum / aliud uesimile, an sit attendenda lex domicilij mariti, an uxoris.
- 8 Intellectus ad l. Regiam Partitarum.
- 9 Lex domicilij mariti / an habeat locum in bonis existentibus extra illud territorium.
- 10 Originis mariti locus an sit considerandus?

CAP. 7. De contractus coniugalis effectu.

EX Coniugali contractu præcipue duo oriuntur: ipsa scilicet coniugum cohabitatio: & vinculum ipsum, quo uterq; ad mortem usq; alligatus est. Primum enim id constat, maritum debere cum vxore vitam agere, & cohabitare, ita vt a iudice ecclesiastico id agere cogendus sit quod passim iure canonico probatur. cap. literas. de rest. spoli. cap. i. de sponsa. Abb. in dict. cap. literas. cap. intelleximus. de adult. cap. i. de offi. ordina. Quod si index ecclesiasticus per censuras excommunicationis, vel interdicti, efficere hoc non valeat, auxilio a iudice seculari exacto, præcise cogat ipsos coniuges cohabitare. Præpo. & Felin. num. 8. in dict. cap. i. de sponsa. Abb. in dict. c. literas. in fine. Deti. in l. 2. n. 80. ff. de regu. iur. Nam q; præcise ad id coniuges compellatur, potest ex Bart. notari. in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verbo. oblig. q. 8. & las. ibi.

n. 32. aperte notat. Posset tamen vir cohabitationem hæc fugere, si dos promissa in contractu matrimonij, non solvatur. Abb. per text. ibi in. c. per vestras. de donat. inter vir. & vxor. l. fi. C. ad Velejan. vbi probari videtur, maritum posse expellere vxorem a cohabitatione, propter dotem nõ solutam glo. insignis in authen. de non eligendo secundo nubent. foemi. verb. onera. quam dicit singularem Bal. in. cap. quemadmodum. de iure iur. 2. col. Paulus Castr. & Alex. in. l. in insulam. ff. solut. matrimo. §. vsuras. Ioan. Lupi. in dict. cap. per vestras. 3. notab. 2. col. Dicit eandem glo. notabi. idem Alex. in. l. si donaturus. §. si quis. ff. de condictio. ob caus. siue dos sit promissa a patre siue ab extraneo. Saly. in. l. quod in vxorẽ. C. de nego. gest. in fine. Ioan. Lupi. in dict. notab. 3. nume. 3. contra Abb. in. d. c. per vestras. Verũ ego non ita libere his assentior: nec opinor posse maritum vxorẽ expellere, eo q; promissa dos minime soluat. Quid enim hoc ad ipsum ius cohabitandi attinet? Lege quidem naturali, & diuina vir tenetur cohabitare cum vxore: cur ergo ab hac obligatione eximitur dote non soluta? Si Christus Summus humani generis redemptor prohibuit, vxorem dimitti excepta fornicationis causa: & tunc iudicio ecclesiæ dimittenda vxor est: cur Doctor. ita libere, ob non solutam dotẽ, maritis dimittere propria auctoritate vxores permittunt? quod lege diuina prohibitum est. Vnde id verum esse opinor, maritum non posse dimittere vxorem, etiam iudicis auctoritate, ex eo quod dos soluta non sit: id tamen exacte iudices curent, vt promissa dos viro tradatur. Nec obest gloss. prædicta, quæ vt passim a Doctoribus

ctoribus extollitur, ita ab eorum adnotatione prorsus distat. dicit etenim, iniquum videri, quod vxor alatur a viro, non tradita sibi promissa dote. At ipse idem fateor, & confestim sequitur, iudicem curare debere, ut dos marito tradatur: non tamen infertur, vxorem posse a viro ex eo expelli a coniugali confortio. Quin & l. fi. C. ad Velleyan. iuris ciuilis sanctionem refert: nec adhuc probat, id recte fieri: sed quasi per transennam dixit, forsan vxorem expelli a viro ob non solutam dotem. Multo minus probat communem opinionem text. in. d. c. per vestras. qui responsione non indiget. Nec tamen omitto, patrem diuitem cogendum fore alimeta exhibere filiae, quae contraxit matrimonium, dote non promissa, si ipse pater matrimonio consensit, expresse, vel tacite, ut notat Ioan. Lupi. in. d. c. per vestras. 3. notab. §. 2. Quod si patre inuito, contraxisset filia matrimonium, alibi explicuimus, quid sit in eo casu agendum.

Secundo ex hoc cohabitationis coniugalis iure constat, maritum posse vxorem vendicare, adiecta causa iuris diuini. quod ei tribuit hoc ipsum ius agendi. Abb. & Prap. in. c. non est. de spons. idem Abb. in cap. illud de praesumpt. vbi glos. ita exponit text. illum, dum dicit vindicans. i. petiteam in vxorem. Imo & poterit ad id officium iudicis secularis inuocare, glo. quam ita intelligunt Abb. & Docto. ibi in. d. c. non est vobis. Sic monasterium vendicat monachum, adiecta causa iuris canonici. glo. in. l. i. §. i. ff. de rei vendi. quam ibi approbat Bart. commendat Angel. in. §. praediciales. inst. de actioni. dicit notab. Abb. in. d. c. non est vobis. col. 2. & probatur in cap. i. de his, quae vi metus ve caus. fiunt. Fortius est quod probat

text. in. d. c. non est vobis, posse filium familias agere contra patrem, repetendo propriam vxorem: & quauis lis inter patrem & filium prohibeatur. l. lis nulla. ff. de iudic. Regi. l. 2. tit. 2. part. 3. in hac tamen controuersia, quae spiritalis est, & similibus, lis permittitur inter patrem, & filium. ita Abb. Anto. & Prap. in. d. c. non est vobis. Domi. & Frac. in c. fi. de iudic. in. 6. Roma. sing. 675. probatur etiam in. c. quæritur. 2. q. 7. & esse hanc communem opinionem asserit Prap. in. d. c. non est. licet glo. in dict. cap. fin. iure canonico constituat regulam, qua diffinit, posse litem esse inter patrem & filium: quæ dicunt notabil. & sequuntur Angel. & Pauli. in. dict. l. lis nulla. & ibi Iacob. Soci. etiam in reg. 244. dicens eam esse communiter approbatam. quod minime credo.

Tertio ex hoc eodem fonte & illud deducitur, vxorem huius cohabitationis ratione & iure marito subditam esse. l. sicut. ff. de oper. libert. glos. in. c. quod deo. 33. q. 5. tex. in. cap. caput. in fine. ea caus. & q. c. i. de frigid. c. non mocha beris. 32. q. 5. Vir enim caput est mulieris. teste Paul. ad Ephes. c. 5. & prima ad Corinth. capi. ii. ad idem optimus text. in. c. foemina. 30. q. 5. pulcher text. in cap. quacumq. 30. dist. & notatur in. c. quemadmodum. de iureiur. in glos. §. si. Qua ratione plurima in iure statuta coperimus. Nam ex ea videmus, vxorem teneri maritum sequi quocumq. vir migrare voluerit, si domicilium mutare velit. c. vnaquæq. 13. q. 2. Abb. in cap. de illis. de spons. & Henr. ibi. idem sensere Barto. in. l. Maenia. §. vxore. ff. de annuis legat. & Bal. in. l. qui manumittitur. C. de oper. libert. nisi ab initio coniugalis contractus, esset in pactum deductum, ut vir cum vxore certo in loco

loco habitaret. ita Abb. dicens hoc esse cōmuniter receptum. in cap. i. qui matrimonio. accusare possint. Syneſter. verbo. vxor. in. quæſt. 8. ſenſerat & Henr. hāc opinionem ſequutus in dict. cap. de illis. Si tamen ex iuſta cauſa, ab eo loco vellet recedere maritus, etiam præmiſſo pacto, poſſet id agere & teneretur vxor eum ſequi. quod prædicti Doctōr. ſentiunt. Verum cum ſit ſeruitutis ſpecies, vno & eodem loco habitare l. Titio. §. 2. ff. de condit. & demonſtra. vbi hoc notant omnes. & in. l. 2. ff. de lib. homi. exhi. notatur & in. l. antiquitas. C. de vſufruct. l. nec non. §. 1. ff. ex qui. cauſ. maio. l. qui neq. §. ſolutū. ff. de verb. ſigniſi. notat Roma. ſing. 629. atq. modus ille adiectus legato, vt in illa ciuitate legatarius perpetuo cōmoretur, ab ipſo legato reiiciatur. d. l. Titio. §. 2. ſitq. omnium concors ſententia. in. l. 3. ff. de vſufru. poſt. gloſ. ibi. & in dict. l. antiquitas. vbi notat Saly. pactū valere, quo q. ſe adſtrinxit, ad habitandū certo loco, ita vt ad id, quod alterius intereſt teneatur, ſi non habitauerit: non vt præciſe habitare teneatur: non video, cur opinio Doct. in. d. cap. i. qui matri. accuſa. poſſint. probanda ſit: cum ex illo pacto ſeruitus inducatur homini libero: nec res iſta æſtimationē recipiat. & ideo ex prædicto pacto maritum cogēdum eſſe in certo loco habitare nec decens eſt: nec ſimile pactū inire conuenit. Ex quibus infero, præcedente dicta pactione, nō eſſe obligatum maritum, ad habitandum in certo & ſignato loco: ſed vxorem debere eum ſequi: cū vxoribus competat obtemperare maritis. Sed ſi maritus vagare velit nō temere: ſed iuſte, tenetur & tunc vxor ſe marito ſociā exhibere: ſi vero vagatio temeraria ſit, nullaq.

iuſta ratione fiat, vxor virum ſequi nō tenetur, niſi ab initio contractus ſciuerit maritū eſſe vagabūdum, eiq. vitio deditū. ſicuti explicat. glo. in. c. ſi quis. 34. q. 2. & in. c. vnaquæq. 13. q. 2. quam dicit ſingul. Imol. in rub. ff. ſolut. matri. num. 7. notat Alexan. Imolenſ. in. l. ſi cum dote. §. ſi maritus. ff. ſolut. matri. & eſt communis opinio. Abb. Henr. & aliorū. in. c. de illis. de ſponſ. quibus plures alios adiungit Andr. Tiraqueſ. in libro de legibus connubialibus. fol. 8. col. 2.

Secundo hinc ſubinfertur, non iniuria vxorem domicilium viri ſortiri. l. cū quædā. ff. de iuriſ. omni. iudi. l. ſi. §. itē reſcripſerunt. ff. ad municipa. l. 1. C. de mulieri. & in quo loco lib. 10. quod & in pluribus aliis locis probatur, quæ cōgerit Tiraq. in. d. lib. de legibus connubi. fol. 6. quo ſit, vt maritus, dote recepta, non ſit conueniendus ad eius ſolutionem in loco contractus: ſed eo vbi domicilium habebat. l. exigere. ff. de iudic. vbi Bart. id notat. & eam legē dicit ſing. Bald. Nouell. in in tracta. de dote. 9. part. priui. 18. Rochus Curti. in. c. ſi. de conſuet. folio. paruo. 72. col. 1. atq. hoc eſt ſpeciale in contractu dotis: vt communiter Doctōr. opinantur. teſte Alex. qui eos ſequitur conſil. 100. 3. volu. colū. 3. reſert etiam plures hoc idem notantes Feli. in. c. 1. de ſponſ. nū. 24. licet in cæteris contractibus, eorum iure poteſt quis in loco cōtractus conueniri, niſi alio ſit ſolutio deſtinata. l. hæres abſens. §. 1. ff. de iudic. c. Romana. §. contrahentes. de foro cōpet. in. 6. Hoc idem dicendum erit, reſpectu deſiſionis litis, quæ ſuper dote, cæteriſq. matrimonio connexis, contigerit. Eſt enim conſideranda conſuetudo, lex illius loci, quo maritus domicilium habebat

habebat coniugij tempore. ita Anto. Abb. & alij, in. c. 1. de sponsa. Bart. in. l. cunctos populos. C. de summa trinit. 1. q. vbi Iaso. in repet. num. 60. & Francis. Purpurat. nu. 97. hanc opinionem dicunt esse cōmunem & idem cōcedit Soci. Iunior. cōf. 14. vol. 1. etiam si matrimonium cōtractum fuerit in domicilio vxoris. Vnde si diuersæ sint statuta leges, aut inductæ consuetudines, quo ad diuisionem rerum, matrimonio constante, adquisitarum, seu circa
 7 alia, in loco vbi vir domicilium habet, a legibus domicilij vxoris, seruandæ erunt leges domicilij mariti: non domicilij vxoris. Nec refert, quod maritus mutet domicilium, atq; moriatur in loco mutato, adhuc enim locum habet cōmunis opinio, secundum Ias. in dict. repet. l. 1. num. 63. & hoc ipsum cōmuniter Docto. notant teste Nicolao Boerio. in consuetudinibus Bituricēf. tit. de consuetud. matri. & doherij. §. 4. col. 4. Sed tamē hæc cōmunis opinio, quā ex Bart. paulo ante retulimus, nō est ita indistincte recepta, quin restringi queat. Primo enim locum non habet, quando matrimonium contrahitur eo animo, vt maritus in loco domicilij vxoris habitaret: si enim maritus animo gerebat cum vxore cōhabitare eodem loco, leges illius loci sunt attendendæ, & nō leges domicilij mariti, vt visum fuit Bald. in. l. si. C. si a non cōp. iudi. 2. colū. quem Feli. sequitur in. c. 1. de sponsa. col. penul. conducit ad id plurimū. l. si in patria. C. de incol. lib. 10. in quam sententiam communiter Doct. inclinant, vt asserit Tiraquel. in. lib. de legi. connubi. l. 14. q. 2. eandem Baldi opinionem approbat Roderic. Xuarez Hispanus, in lignis quidē vir. in. l. 1. tit. de las ganancias. lib. 3. Fori. 6.

limit. Deti. conf. 283. ex quo subsequitur intellectus ad Regiam. l. 24. titu. 11. part. 4. dicentem, quo ad litis decisionem legem loci contractus obseruandam fore: ita enim accipiendum idest, vt locum habeat, quādo contractus eo animo gestus fuit, vt in eodē loco maritus cum vxore habitaret: ne lex illa euertat quæ omnium consensu fuere hactenus decisa. quod in dict. 6. limit. Xuarez egregie aduertit. Secūdo prædicta principalis opinio Bart. minime procedit, si vxor ignorabat leges, statuta, & consuetudines domicilij mariti. ita opinatur. Bald. in. c. 1. §. si. de inuest. de re aliena fact. quem Præp. col. 5. & Feli. in cap. 1. de sponsa. sequuntur. Ias. in. l. 1. C. de summa trinit. 2. lect. nu. 60. & Alex. conf. 100. 3. volu. Sed hoc procedere nō videtur: ex eo enim qd vxor sciebat se cōtrahere matrimoniū cum alienigena, debuerat diligenter leges, quæ in domicilio mariti vigeant, inquirere: alioqui culpæ sibi attribuitur, vt notat Cuma. conf. 72. & Soci. Iun. dict. cōf. 14. sentiens Bald. opinionem cōmuniter reprobari. ob id igit Bald. sententia poterit intelligi, quādo ipsa vxor tempore contractus credebatur maritum conterraneum esse, aut eiusdem prouinciæ: nec esse alienigenam existimabat. vt Deti. intelligit conf. 119. Tiraquel. in dict. libello. l. 14. q. 2. Francis. Purpur. post Ias. ibi in dict. l. 1. nu. 187. Tertio sunt qui prædictam opinionē, quam principaliter tractamus: intelligant procedere, non tantum quo ad bona existentia intra prouintiā, in qua maritus domicilium habet: sed etiam in quibuscūq; aliis bonis vbiq; existentibus: nam & in illis existimant legem domicilij mariti considerandam esse. vt Bald. respōdit, conf. 208. 3. vol. idem notat

notat Ioan. Lupi, in rub. de donatio. inter vir. & vxor. §. 62. nume. 31. quibus suffragatur, qd actus, qui propter eius initium, & originem primam, est censendus, & iudicandus per leges illius loci, quo fit, ad bona ubiq; existentia illa conditionem extendit. secundum Bart. in dict. l. 1. 7. q. principali. qui communiter receptus est, vt asserit Ias. ibi col. fi. in. 2. lect. & in. 1. lect. nu. 44. Sed quia ipse Ias. ibi affirmat, posse optimo iure hanc opinionem communem refelli: dubia videtur dicta Bal. assertio: ex eo etiam qd Bart. de lege loci, quo contractus fit, loquitur: nos vero tractamus de lege alterius loci. Vnde Ancha. contrarium consuluit. cons. 163. dicens, legem domicilij mariti non esse considerandam, quo ad bona, quae alibi coniuges habent. & eandem opinionem Anch. sequuntur Deti. cons. 283. Curti. Senior. cons. 43. in fine. Chassa. in consuetudi. Burgund. rubr. 4. §. 2. folio. 2. Aymō Sauilli. cons. 30. Quinimo esse hanc opinionem communem asserunt Anto. Rube. cons. 71. & Ludo. Gozadinus. cons. 49. eandem sequuti. Nec omittendum cenfeo id, quod eleganter Barb. respondit, cons. 4. volu. 2. principalem opinionem Bart. & communem, quam modo tractamus, nō habere locum, vbi maritus in loco proprio originis accepit vxorem: tūc enim in his, quae etiam post contractum matrimonium contingunt, etiam quo ad decisionē litis, seruanda est lex loci contractus: quia is locus ratione originis proprius est ipsi marito censendus: tametsi ipse habeat alibi domicilium ratione habitationis. Cæterum, quo ad coniugij solēnia peragenda, ac celebranda, leges loci, in quo contractus fit, exacte seruandas esse, nemo ambigit, cap. qui

contra mores. 8. dist. 1. si fundus. ff. de euiet. Bart. & omnes in l. 1. C. de summa trinita. quæst. 1. Abb. & Doct. in. d. cap. 1. de sponsa.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Vxor ex Taurina lege non potest contrahere sine licentia mariti.
- 2 Fructus rerum / quas dicimus parapherna, an expendantur ad maritum?
- 3 Contractus ab uxore gestus, non obtenta licentia mariti / ex lege Taurina non tenet / etiam si fuerit iuratus.
- 4 Sponsa de presenti ante nuptias: utrum possit contrahere sine licentia mariti; non obstante Taurina lege.
- 5 Societas bonorum / ex iure communis non contrahitur, inter virum & uxorem.
- 6 Lucra matrimonio constante, viro & uxore cohabitantibus acquisita, Regio iure ipsis communia sunt.
- 7 Lucra constante putatio matrimonio acquisita an sint viro & uxori communia?
- 8 Matrimonio in gradu prohibito contracto / ad quem pertineant utrinq; donata vel acquisita.
- 9 Ususfructus matrimonio constante acquisitus / an sit viro & uxori communis?
- 10 Usucapio matrimonio constante completa / an efficiat rem usucaptam communem viro & uxori?
- 11 Lucra matrimonio constante ex Reg. lege delata / an possit alter coniux ex renuntiatione repudiare?
- 12 Renuntiatio lucrorum facta ab altero coniuge / an possit per eius creditores rescindi.
- 13 Patria potestas Regia lege per contractum matrimonij tollitur.

§. PRIMVS.

I

ERTIO & principaliter, ex eodem iure cohabitationis, & coniugalis consortij, deduci potuit qd sanctum est lege Regia, lata a Regina Ioanna. Caroli Caesaris matre in Comitibus Taurinis. lege. 55. Quod & prius moribus receptum erat. l. fina. titu. 11. lib. primo & l. 13. titu. 20. lib. 3. Fori. Nempe vxorem absq; mariti licentia contrahere non posse. Hoc enim caute statutum fuit: vt vxor sciat, se viro subditā esse: nec quidquā sine eius

SECUNDAE PARTIS.

eius consensu agere posse. Id etiam alia ratione statui potuit, quod contractus ab vxore gesti possent verti in praeiudicium mariti, propter societatem, quam coniuges lege Regia contrahunt circa bona constate matrimonio adquisita. Ex eo etiam, quod diuitiae vxoris non possunt non cedere in maximam vtilitatem mariti: siquidem maritus fructus rerum, quas parapherna appellamus, vxori aut eius haeredibus, non tenetur restituere, qui cum essent industriales percepti fuerunt, & consumpti a marito: ex voluntate vxoris. l. si. C. de pact. conuent. Imo nec naturalis fructus restituere tenetur, quos ex eadem voluntate vxoris percepit: vbi ex eis non est factus locupletior. l. si stipulata. §. i. ff. de donationi. inter vir. & vxor. vel quando fructus sunt modicae aestimationis. sicuti optime Bart. distinxit. in. l. pe. ff. ad legem Falcid. quem communiter sequuntur alij, secundum Alex. ibi & Deti. consi. 521. col. 2. eandem distinctionem approbat Areti. consi. 160. col. i. disputat Soci. consi. 82. in. 4. volu. quicquid dicat gl. in. d. l. si. C. de pact. conuent. quae in praedictis tribus casibus falsa videtur. Nec a comuni opinione hac in re recedendum est: licet ab ea discedat & Copus. lib. 3. de fructibus. tit. 2. cap. 7. Ex quibus opinor, contractum ab vxore gestum in his regnis absque licentia mariti, etiam iuramento praestito, non valere. Iuramentum enim non firmit contractum in praeiudicium alterius, quam contrahentis. c. cum contingat. de iure iur. sed lege Regia is contractus prohibetur, etiam ob euitandum mariti praeiudicium: igitur iuramentum huic contractui robur non praestat, quod expressim in dict. l. 55. eius interpretes Ioan. Lupi. num. 18. & Didacus a Castello,

SECUNDAE PARTIS. CAP. VII.

asserunt. & sensit Xuarez. in. d. l. 13. dum in principio probat, dictas leges fauore maritorum conditas esse, quamuis Ioan. Lupi. in rub. de donatio. inter vir. & vxor. §. 68. in fine. & Chassane. in consuetu. Burgundi. rub. 4. §. i. num. 38. contrarium teneant: cum tamen ipse Ioan. Lupi. fateatur, dictas leges conditas fuisse fauore maritorum. Nec memouent plurima, quae Tiraq. adducit. de iure marit. l. 14. fol. 181. nam illa locum habent, quando lex prohibet foeminas contrahere sine consilio propinquorum: quae quidem lex est statuta plane in fauorem foeminarum. Posset tamen opinio. Ioan. Lupi. & Chass. procedere, respectu ipsius vxoris, quae non poterit contra contractum ab ea iuratum agere. secundum Anto. & Imolam. nu. 18. & Alciat. 4. notab. in. d. c. cum contingat. Nec libet hic longius dictam Regiam legem tractare, eo quod locus hic examen istud non exigat. Illud tamen interim non omittam in Regno Franciae vsu receptum esse quod nos lege sanctum habemus: idque habere locum, etiam in sponsa de praesenti nondum cognita. sicuti notat Nicola. Boerius. in consuetud. Bituricensibus. tit. 1. §. 4. col. 2. & titu. de consuetud. matrimo. §. i. col. 5. notat glo. in Pragmat. Sanctione titu. de concubinar. §. & cum omne. verbo. vxorem. Sed in hoc Ioan. Lupi. contrarium notat in rep. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 58. in princip. dicens, dictas leges Regias locum habere in vxore, nuptiis iam celebratis: vel in sponsis, matrimonio tamen consummato: non autem in sponsis, etiam de praesenti, nondum cognitis, nec traductis ad domum. quod notandum est propter auctoritatem eius, qui in condenda dicta lege Taurina consilium praestitit.

Quarto

Quarto, ex hac cōiugali cohabitatio-
ne quibusdam video placuisse, contra
etiam esse inter maritū, & vxorē socie-
tatem quandam in bonis adquirēdis.
sic enim asseruit. glo. in cap. cum socie-
tas. 27. q. 2. per text. ibi. & in cap. 2. de
donatio. inter vir. & vxor. quam glos.
ad id allegat Ioan. Lupi in rep. rub. de
donat. inter vir. & vxor. §. 61. & sequēti.
& Mōtal. in. l. 1. tit. 3. lib. 3. fori. dixit ad
hoc esse celebrem text. in dict. cap. 2. Ni-
cola. Boeri. in consuet. Bituricensibus
tit. de consuetud. matrimo. §. 2. Potest
ad id citari tex. in. c. pen. de consuetud.
Sed hoc falsum est: nec iure probatur:
si quidem text. in dict. cap. 2. est intelli-
gendus de bonis, quæ matrimonio cō-
stante, simul ex pecunia vxoris, & ma-
riti adquiruntur: ea enim iure cōmuni
diuidēda sunt, eo quod ex vtriusq; bo-
nis simul fuerint adquisita. vt ibi glos.
& Doct. notant. Et cap. cum societas.
loquitur de societate habitationis. Vnde
nec iure canonico, nec Cæsareo, vlla
societas inter coniuges, quo ad bona,
contracta censetur. Et præter alios idē
Ioan. Lupi hoc sensit in dict. rub. §. 62.
num. 4. & 5. Probat idem Cass. in con-
suet. Burg. rub. 4. §. 2. num. 16. & opti-
me Pyrrhus in consuetudi. Aurelianē-
sibus titu. de societ. inter vir. & vxor.
cap. 1. Tametsi Regiæ leges, quæ apud
nos in bonis societate quandam inter
virum & vxorem constituerunt: atq;
eodem pacto Gallorum consuetudo,
& Lusitanorum lex, quæ eandem so-
cietate multo ampliorem reddiderūt,
possint comprobari ex pluribus, quæ
Ioan. Lupi Chassa. Boeri. & Pyrrhus
adducūt. Quibus adiungenda est Ro-
muli lex, qua voluit, mulierem nuptā,
quæ per sacras leges viro coniuncta es-
set pecuniarum omnium sacrorumq;

esse sociam. teste Dionysio, quem &
Antoni. Garro. retulit. in. l. 2. ff. de ori-
gi. iur. col. 8. eandem communionem
mire laudat Plutarch. in præcept. con-
nub. cap. 20. Verum iure Regio adqui-
sita matrimonio constante, siue a ma-
rito, siue ab vxore, cōmunia vtriq; esse
constat, & ob id inter eos diuidenda. l.
1. titu. 3. lib. 3. Fori. & l. 1. titu. 4. lib. 5.
in Regiis ordi. l. 14. 15. & 16. atq; 60.
in Taurinis legibus. Quæ tamen leges
sunt ita intelligendæ, vt locū habeant,
postquam vir, & vxor simul ceperūt
cohabitare, & tempore, quo res adqui-
runtur adhuc cohabitāt, ita styli. l. 205.
notauit Ioannes Lupi. in dict. rub. de
donat. inter vir. & vxor. §. 62. & Dida-
cus a Segura. in. l. vñm ex familia. §.
sed si fundum. fol. 2. ff. de legat. 2. &
probare videtur. l. 1. titu. 4. lib. 5. ordi.
Quod etiam apud Gallos communi
vsu receptum est, secundum Nicola.
Boeriū decis. 22. nu. 33. quamuis Ioan.
Lupi hac in re sit varius. in dict. l. 16.
Tauri. ac disputet Chassa. in consue-
tud. Burgund. rub. 4. §. 6. vbi tandem
testatur, hanc opinionem comproba-
tam fuisse iudicio prætorij Parisiēsis.
idē profitetur Nicola. Boeri. in consue-
tudi. Bituricēsis tit. de consuet. ma-
trimo. §. 1. colum. 5. Si tamen separa-
tio matrimonij facta sit quo ad cohabi-
tationem, vxore eam petente propter
adulterium mariti: ea bona, quæ a ma-
rito, etiam post separationem, fuerint
adquisita: cōmunia sunt viro & vxori:
quia ex culpa viri cohabitatio cessauit.
sic notat Ioan. Lupi in rub. de dona-
tio. §. 64. num. 10. & idem in dict. l. Tau-
rin. 16. nu. 35. contra Didacū a Segura,
qui in dict. §. sed si fundum. fo. 3. col. 3.
cōtrarium tenuit, motus ex eo, qd ipsa
vxor separationem petierat non vir.

Negari

SECUNDAE PARTIS.

Negari tamen nō potest, dictam separationem factam fuisse culpa ipsius viri: non vxoris. cōprobat etiam Ioan. Lupi. sententia ex decisione Neapoli. Thomæ Grammat. 103. num. 88.

7 Secundo, prædictæ leges Regiæ locum habent, etiam in matrimonio putatiuo, vtriusq; coniugis bona fide cōtracto: ex ratione cohabitationis, quæ hic vigorem habet ex iusta ignoratiā. probat tex. iuncta glo. quam ibi notat Abb. in. c. 2. de donat. inter vir. & vxor. idem tenent Barb. in. c. ex literis. de pignori. num. 19. Ioan. Lupi. in rep. rub. de donat. §. 62. num. 23. & §. 36. col. 2. Roderi. Xuarez. in. l. 1. in princ. titu. 3. lib. 3. Fori. & Didacus a Segura in tracta. de bonis const. matri. adqui. fol. 8. col. 4. pro quibus adest tex. in. l. 4. tit. 6. lib. 3. fori. Is tamen tex. loquitur, quādo vxor iusta ignorantia cohabitabat cum marito sciente impedimentū coniugij: quo casu constat, ea commoda, quæ ex matrimonio proueniunt, ad ignorantē non ad fiscum ita æque pertinere, ac si verū esset coniugium. Nec mirum: cum iure Regio ea, quæ coniux sciens alteri ignoranti dedit in dotem aliūue titulum, amittat: atq; ea penes ignorantem maneat. l. 50. titu. 14. part. 5. quæquidem lex cōprobat opinionem. glos. in. l. qui contra. C. de incest. nupt. quæ ex. l. fi. ff. de legat. 1. dixit. data in matrimonio putatiuo, coniugi ignorantī, ab ipso sciente impedimentum subesse, & coniugiū minime validū esse: non ad fiscum: sed ad ignorantē pertinere. Quod tamen iure Cæsareo non probatur: quia dict. l. fi. solū vendicat sibi locum in relictis in testamento: non in datis inter viuos ex causa dotis, vel ex alio simili titulo. ita Cinnus. Iacob. de Rauena & Salyc. in. d. l.

CAP. VII.

qui contra. Chass. conf. 49. col. 1. idem in cōsuet. Burgundiæ. rub. 4. §. 2. nū. 5. ad id notans. glo. in. l. præfectus. ff. de ritu nuptia. a qua sententia non discrepat. l. cum hic status. §. fi. ff. de donat. inter vir. & vxor. ex qua, iuxta literam, quæ receptior est, & a Gregorio Hæloandro probatur, constat, donationē factam inter coniuges putatiuos morte non confirmari, quem tex. dicit singular. Bald. in. l. eam quam. hūme. 22. C. de fideico. & ibi las. col. 7. Bal. Nouell. in tract. de dote. parte. 11. col. antep. & Alexan. in. l. si cum dotem. §. fi. 2. col. ff. solut. matri. Igitur, vt ad principalem conclusionē redeam, dict. l. 4. non probat Abb. & glo. sententiam ita exacte, vt eam ad id citantes opinantur. Nec tamen ab opinione. glo. & Abb. recedimus: licet Bald. in. c. iurauit. de probat. contrariū asserat. ex. l. 1. iuncta glo. ibi. C. de condict. ob caus. dicens, pactum de dote lucranda, minime esse obseruandum in matrimonio putatiuo. quem sequitur Feli. ibi. Bal. Noue. in tracta. de dote. parte. 11. §. Hactenus. num. 29. & 23. Hippo. sing. 129. Alex. in. d. l. si cum dotem. §. fi. & Chassa. in. d. §. 2. num. 4. & 5. quorū opinio in pacto de dote lucranda, in quo frequentius ipsi loquuntur, procedere posset. At in cōmunionē bonorum, quæ matrimonio constante acquiruntur, falsa mihi videtur, quia lex animaduertit vtriusq; coniugis cōmunē industriam, ac laborē, & cōmunia consortij, atq; societatis onera. etiam si Alex. Nouell. & Chassane. in specie contrarium teneant.

Porro & illud quæsierim: num præmissa dicta lege Regia, si maritus, matrimonio constante, nactus sit ex cōsolidatione vsumfructū fundi, cuius proprietatem ante matrimonium adquisierat:

quisierat: is vsumfructus communis sit ei & vxori? In qua quaestione Ioan. Faber. in. §. si cui fundus. inst. de legat. per illum text. asserit, vsumfructum istum communem esse viro & vxori: vtpote constare matrimonio acquisitum: cui etiam suffragatur text. in. l. nō quocunq. §. 3. ff. de legat. i. vbi legato alii cui fundo alieno, si legatarius eius proprietatem, detracto vsumfructu, ante diem legati emerit: qui tandem vsumfructus legatario obuenit: hæres solum tenetur soluere ei quantitatem, quam is pro proprietate impendit: nō æstimationem vsumfructus, quasi is lucratio titulo ei obuenerit tēpore consolidationis. Qua ratione Fabri opinionem sequuntur Angel. ibi. Chassa. in consuetudi. Burgundia. rub. 4. §. 2. versu. additio. num. 12. Nicol. Boeri. in consuetudi. Bituricens. titu. de consuetud. matris. §. 2. col. 5. & Roder. Xuares. in. l. i. titu. 3. lib. 3. Fori. fol. vlti. Quorum sententia pluribus rationibus falsa videri potest. Et primo, vsumfructus proprietati consolidatus, iure proprietatis censetur. l. vsumfructus in multis. ff. de vsumfruct. & in. l. si proprietati. ff. de iure doti. ergo cū proprietatis communis non sit: nec erit vsumfructus. Secundo, id quod contingit ex causa præterita, absq. facto nouo, ad tempus causæ primæ, & præteritæ, referri debet omnino. arg. l. in ratione. in. l. §. imperator. ff. ad. l. Falc. l. Póponius. in. 2. ff. de negot. gest. l. Iulianus. §. non solum. ff. ad Macedoni. igitur hic vsumfructus, ratione præuia proprietatis obueniens, nō dicitur ex causa lucris obuenire: sed ratione illius tituli, quo proprietatis fuit acquisita. Tertio, ea quæ accedunt rebus mariti ex natura, ac propria vi, nō sunt vxori communia. l. verum. §. penul.

ff. pro socio. Nā si maritus, tēpore contractus coniugalis, habeat fundum æstimationis publicæ centum aureorum: & tamen constante matrimonio, idem fundus ex intrinseca ratione est effectus valoris mille aureorum: hoc augmentum intrinsecum valoris, nō est vxori commune. Quibus & aliis, quæ omittenda diximus, adducor, vt existimē Fabri sententiam falsam fore, quā etiā reprobatur Carolus Molédine. in consuetu. Parisi. tit. 1. §. 30. q. 50. vers. 2. Nec Fabro cōsentit Ioan. Lupi in rubr. de donat. §. 62. num. 13. Is enim opinatur, æstimationem vsumfructus non esse vxori communem: fructus autē ipsos communes esse. Quorum primū contra Fabrum stat: secundū nostram cōtrouersiam nequaquam tágit, quæ in æstimatione vsumfructus versatur. Nec oberit tex. in. d. §. si cui fundus, & in dict. l. non quocunq. §. 3. quia ibi legatario id tantum solui debet, quod pro proprietate rei dederat: nec æstimatione vsumfructus soluenda est: cum is ratione proprietatis obueniat: alioqui in vsumfructu duplex lucrum concurreret. Nam legatarius, soluto sibi proprietatis precio, ipsam haberet titulo lucris, atq. ei ratione vsumfructum, qui proprietati accedit: si ergo ei soluatur vsumfructus æstimatione, iterū in vsumfructu lucrum consequetur, quo ad eius æstimationē, quod ad uerū ius ciuile fieret. ex pulchra Theophili computatione in dict. §. si cui fundus. & ex Bart. interpretatione in dict. l. non quocunq. §. 3. quo fit, vt si legatarius, ante finitum vsumfructum, illum emeret, esset ei precium vsumfructus ab hæredibus soluendum. quod Paul. Cast. fatetur in dict. §. 3.

Hinc infertur, vsumfructum communem esse viro & vxori, si matrimonio

N constan

constat fundo mariti accedat: non ex iure proprietatis: sed causa emptionis eiusdem usufructus. Secundo ex his constat meliorationes in re mariti factas constante matrimonio, ipsi marito cedere, earum tamen estimationem communem esse etiam uxori. l. Reg. 9. tit. 4. lib. 3. fori, nisi res, in quibus meliorationes fiant, sint ad primogenium pertinentia. l. 46. Tauri. quam esse contra priora iura, asserit ibi Ioan. Lupi & in rub. de donatio. §. 62. num. 16.

¹⁰ Tercio subinde deducitur, non esse uxori & viro communem rem, quam usufructu capere vir coeperat ante matrimonium, completa postmodum, matrimonio constare, usufructu. Istud enim lucrum ex initio praescriptionis ante matrimonium inchoate, paulatim sua vi contingit. Hoc tamen cogitandum relinquit Ioan. Lupi in dict. §. 62. num. 13. nec iniuria: cum ex facto, & possessione matrimonio constante contingenti bus, dicta res in viri dominium transierit. ut notatur, in. c. fin. de praescriptio. atque ideo communis videtur censenda: ex paulo ante praenotatis, quibus plura addi possunt ex commentariis Ioan. Lupi & ex Chassa. rub. 4. §. 9. & fina.

¹¹ Nec tamen illud erit omittendum, lege Taurina. 60. cautum esse, alterum ex coniugibus posse renunciare acquisitis matrimonio constante, & idem prius probauerat, glo. in. c. 2. de donat. inter vir. & vxor. quam praeter Doct. ibi existimat esse insignem Roderi. Xuarez. in dict. l. l. limit. 1. idem notat Rota. in antiquis decis. 842. & 2. in antiquioribus. titu. de pact. conducit plurimum ad hoc. l. styli. 223. Atque etiam matrimonio iam constare dicta renunciatio fieri potest: sicuti censeat Ioan. Lupi in rub. de donatio. inter vir. & vxor. §. 47.

num. 13. & §. 63. & Nicola. Boeri. decisione. 244. col. 2. pluribus ad id citatis. Nam & maritus donationis causa potest repudiare hereditatem ei delatam: nec ex hoc, uxori donatariae facta donatio, erit nulla. l. si sponso. §. si maritus. ff. de donatio. inter vir. & vxor. cui conuenit Regia. l. 5. titu. 11. part. 4. Non enim is, qui donat, efficitur pauperior. Huic etiam opinioni praedicti omnes consentiunt. Vnde non obstat. l. 3. §. si. cum. l. sequenti. ff. de donat. inter vir. & vxor. ubi maritus non potest, absque illius tituli prohibitionis vitio, iubere donaturo sibi aliquam rem, ut eam uxori donet: quia aliud est repudiare legatum, vel rem delatam sibi: aliud iubere donationem ei paratam, & oblatam, uxori fieri: hoc enim casu ipsam donationem minime repudiat: sed recipit, ac demum eam uxori, seu proprio nomine, fieri iubet. Ex quibus haec obiectio ita tollenda est: quamuis alij eam conenturaliter soluere. Hinc etiam opinor, posse alterum ex coniugibus matrimonio constante lucris iam acquisitis renunciare nec ex hoc censeari debet, esse hanc donationem prohibitam inter vir. & vxor. quia is, qui remittit lucrorum partem, ut constat, lucrum repudiat: non amittit aliquid ex bonis, quae antea habuerat: is autem, cui donatio fit, nihil acquirit, ex quo fiat locupletior: sed tantum id agit, ne id, quod laboribus forsan maximis adquisiuit, pro parte ad ociosum coniugem deferantur ita me Heracle opinor hanc rem diffiniendam esse. Nec enim video aperte id ab aliis exponi.

¹² Deducitur etiam ex his, hanc renunciationem fieri posse, etiam si is, qui repudiat, creditores habeat. Neque hi possunt conquiri, ex fraude lucra illa fuisse repudiata

repudiata: cum is, qui repudiat, nihil ex propriis bonis, sibi iam perfecte adquisitis, dimittat. Nec ex eius repudiatione alter quidquā cōsequatur: sed id agit isthac renunciatio, ne renunciāns adquirat. Sic Deti. respondit conf. 260. dicens, virum posse omittere lucrum dotis, quod sibi lege municipali deferatur. & id probat text. optimus in. l. qui antē. vbi Bart. in prin. ff. quæ in fraud. credit. quo probatur posse habentem creditores legatum, cuius dies etiam cesserat, omittere, quem text. egregie notant Ang. & Iaso. in. §. item si quis in fraudem. de actioni. num. 121. & explicat insigniter illum text. Carol. Molendi. in consuetud. Parisiēsis. tit. 1. §. 1. in glos. 3. quæst. 1.

Hinc etiam, attenta hac coniugalis cohabitationis ratione, lege Regia filius, contracto matrimonio, liberatur a patria potestate. l. 47. Tauri. Ex qua lege cessat dubium, an ista exemptio a patria potestate habeat locum in matrimonio de præsentī, nondum sequuta copula: si quidem lex illa exigit nuptiarū solennitatē, quam quæstionem tractant quo ad regnum Franciæ, vbi eadem est lex, Tiraquel. in lib. de iure maritali. l. 14. & Nicola. Boeri. in cōsuetud. Bituricēsis. tit. 1. §. 4. col. 2. & titu. de consuetud. matrimonij. §. 2. col. 5.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Vir & uxor tenentur sibi inuicem reddere coniugale debitum.
- 2 Coitus coniugalis / an sit peccatum ante solennem nuptiarum benedictionem?
- 3 Coitus coniugalis intra locum sacrum illicitus est.
- 4 Maritus an licite cohabitare valeat cum uxore adultera.
- 5 Debitum coniugale licite denegatur propter incestū / nec potest exigi.
- 6 Inuentus causa dispensat. episcopus / ut is / qui incestum cōmisit, possit exigere debitum coniugale.

- 7 Debitum coniugale / an licite exigatur / vel reddatur ab eo / qui dubitat matrimonium ualuisse.
- 8 Dubius qualiter quis possit esse / utrum liceat sibi aliquid agere.
- 9 Ex duobus necessario imminentibus / quæ tamen illicitæ esse uidentur, non peccat qui alterum / modo tutius, elegit.
- 10 Dubium speculationis a dubio practico differt.
- 11 Contrahens cum serua / quam tamen liberam esse putauit / detecta seruitute non tenetur / etiam præcipiente iudice, ei debitum reddere.

§. SECUNDVS.

POSTREMO, ex hoc primo coniugalis contractus effectu constat, virum teneri ad reddendum debitū uxori & uxorem similiter viro. Iuxta Aposto. 1. ad Corinth. c. 7. cap. 1. 33. q. 5. cap. tua nos. in. 2. de iure iur. notat Magist. & ibi Thom. ac Paluda. in. 4. sentent. distin. 32. Syluest. verb. debitum coniugale. & pleriq; alij passim eandem rem tractant. In qua tamē aliqua prænotare libuit. & primo, coitū coniugalem non omnino licere ante solennem benedictionem nuptiarum: imo mortale crimen esse coniuges tunc coire. Paluda. in. 4. sententia. distin. 28. quæst. secunda. in princ. quem Florenti. sequitur. 3. part. titu. 1. cap. 16. §. 1. argu. text. in cap. consultationi. de sponsa. Id vero negant Angel. verb. debitum. §. 1. & Syluest. §. 9. sub eodem verbo. dicentes, non esse peccatum mortale, nisi sequatur scandalum. Facit. text. in cap. nostrates. 30. quæst. 5. in fine. Quin & Caieta. secundo Thoma opusculorum. q. 1. de vsu matrimonij. & in Summa verb. matrimonialis vsus peccata. vers. octauo. asserit, in dicta carnali copula ante benedictionem frequentius committi tantum veniale peccatum, si

N ij con-

contemptus desit. quod etiam Thom. sensit. in quarto sentent. distin. 29. articu. 2. Nec confestim propter scandalum erit mortale peccatum: cum ruina, cui occasionem præbet, veniale crimen inducat.

Secundo aduertendum est, in ecclesia, sacræ locis hanc coniugalem copulam, minime licere. Imo mortaliter peccaret, qui ad uxorem carnaliter in ecclesia accederet. ita Palud. in. 4. sent. dist. 32. q. 1. art. 3. & Caiet. in summa. verbo matrimonialis usus peccata. §. 6. Atq; ex hoc ecclesiā pollui, & indigere reconciliatione: notat. g. cōmuniter ibi recepta. in. c. vni. de consecra. eccles. vel alta. in. 6. quā etiam sequitur Ioan. de Selua. in tract. de beneficio. 1. part. q. 5. requisito. 7. notat idem Speculat. lib. rationali diuino. officio. tit. de dedicatione eccles. & esse hāc opi. cōmunem, asserit Angel. in summa. verb. cōsecratio. 2. q. 7. licet glos. in. c. in ecclesiis. de cōsecrat. dist. 1. teneat ecclesiam nequaquam pollui ex coitu coniugali, quam sequitur Henri. in. c. si. de consecrat. ecclesiae. & idem asserit Regia. l. 20. tit. 10. part. 1. quæ tamen opinio tunc procedere posset, quando coniuges in ecclesia longo tempore obsideretur. vti Syluest. opinatur. verb. consecratio. 2. q. 5. & verb. debitum. quæst. 3. & Ioan. Maior. in. 4. sentent. dist. 32. q. 1. col. 3. ex hoc etiā dicētes, nullum hic peccatū mortale cōmitti loci sacri causa. Tamen si Caieta. in hoc contrariam sententiam probauerit in Summa. dict. §. 6.

Tertio, nec illud omittendum est, turpe esse marito, carnale cōmercium habere, seu vitam agere cum uxore adultera, quæ nōdum pœnituit. c. si. vir. de adult. cap. quēadmodum. de iureiur. cap. 1. & cap. si quis uxorem. 32. q. 1. l. 2.

§. lenociniij. & l. mariti lenocinium. ff. de adult. l. 2. vbi. glos. C. eod. titu. Regia. l. 7. titu. 17. part. 7. Ioan. Lupi in cap. per vestras. 3. notab. §. 21. num. 23. atq; mortaliter peccaret marit⁹ reddēs debitum vxori publice adulteræ, nisi scandalum ab eo vitetur, & vxoris correctio salua sit ex Caieta. in Summa verb. matrimonialis usus. cap. 10. & in opusculo. 27. qq. cap. 26. Coniux vero adulter absq; peccato potest debitū coniugale exigere. vt idem Caieta. probat lib. 17. respons. cap. 4. quia non est adulter ipso iure priuatus, in interiori foro, nec in exteriori iure exigendi debitum coniugale, donec feratur sententia. licet contrariū teneat Ambros. Cathari. lib. 5. contra Caiet. in tract. de sacramento matrimo.

Quarto, ob incestū cum affini cōmissum licite denegatur cōiugale debitū. c. 1. & c. trāsmisissæ. de eo, qui cogn. cōf. vxor. suæ. etiam si is, qui denegat, sciēs incestū ab altero cōmissum fuisse iam semel debitum cōiugale reddiderit eidem. secūdum Anto. Card. & Abb. in d. cap. trāsmisissæ. post antiquiores ibi. Imo si cōmitens incestū sit iuuenis, nō ex hoc ei licebit debitum coniugale exigere, absq; dispensatione. Iuuentus autem erit causa iusta impetrandi dispensationem. glos. cōmuniter recepta. in. c. 2. de eo qui cog. cōf. vxor. suæ. Syluest. verb. matrimonium. 7. vlti. impedimēto. & idem verb. luxuria. vers. quintum. & Regia. l. 13. titu. 2. part. 4. contra glos. in cap. in adolescentia. 33. q. 2. Hinc notat Florenti. 3. part. titu. 1. c. 11. col. 2. incestuosum iuuenem, sponsum tamen de præsentī, ante consummatū cum sponsa matrimoniū, ad alterū ex duobus teneri, vt vel impetret dispensationem ab episcopo saltem, ad exigendum

exigendum debitum, vel religionem profiteatur: ne cogatur cohabitare cū vxore, imminere periculo animæ, propter exactionem debiti coniugalis: nec alias erit immunis a peccato mortali. Ex quo apparet, posse episcopum in hoc dispensare. quod etiam notauit Paluda. in. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 2. & Florent. 3. part. titu. 1. c. 16. §. 4. qui tenet, posse episcopū dispensare cum eo, qui cōmiserat incestum, vt nouiter matrimonium contrahat cum ea, cum qua nullum canonicum adest impedimentum: siquidem cōmittens incestū cum affini, impeditur matrimonium contrahere. vt iam alibi diximus. Syluest. idē notat in præcitatis locis. reprobās glo. in dict. c. in adolescentia. quæ voluit in vna opinione, quam refert, iuuenem posse matrimoniū contrahere sine dispensatione, nō obstante crimine incestus. idē quod Palud. notat Abb. in. c. 1. de eo, qui cogn. cons. vxor. suæ. vbi addit, etiam citra causam iuuentutis posse episcopum dispensare vt is, qui consanguineam sponsā de futuro cognouerit, matrimonium cum legitima, nec impedita fœmina contrahat. Ex quo idem Abb. in cap. transmissæ eod. tit. argumentatur, posse episcopū dispensare, causa iuuentutis, super exactione debiti coniugalis, cum ipso, qui cognouit carnaliter affiné. quod ex Archiep. Florētino modo notauimus. Video tamē a plerisq; dubitari: an id, quod Docto. fatetur, nēpe episcopum posse dispensare cum eo, qui cōsanguineā vxoris cognouerit, vt debitū possit exigere iuuentutis causa: procedat in hoc sensu, vt debitū exigat ab ipsa vxore, cuius consanguineā cognouerit: & sane posse episcopū in hoc dispensare, apertissime concedunt Florent. in

dictis locis & maxime. d. c. 11. col. 2. Paluda. in. d. art. 2. Syluester verbo luxuria. q. 4. nec hi doctores possunt dūtaxat intelligi ad hunc effectū, vt exigat maritus debitū ab vxore legitima, cuius cōsanguineā minime cognouerit: licet aliter incestum commiserit, etiam cum affini: nam hic sensus nequaquā excludit præmissam opinionē, quam ita expressim asserunt auctores præfati, vt eorum autoritas manifesta sit. Sed tamen nullibi in iure, ni fallor, eorum sentētia efficaciter probatur: quod fit, vt licet concedam, episcopum posse dispensare, vt committens incestum cum affini, iuuentutis causa vel vxorem ducat, vel ab vxore legitima, nulloq; affecta impedimēto, debitum exigat: nego tamen episcopi dispensationem sufficere vt is, qui vxoris consanguineam fornicariā cognouerit, possit ab eadem vxore, quam dimittere non potest, coniugale debitum exigere: quod probatur. Nam in hac specie non tantum ob incestum prohibetur is debitū exigere: sed etiā ex eo, quod vxor propria, eiusdē mariti affinis sit: quia maritus ipse eiusdē vxoris cognatam carnaliter cognouerit: hoc vero impedimentū affinitatis a solo Romano Pontifice tollitur: igitur & licentia exigēdi debitum ab affini per eum tantum concedi potest: non per episcopum: quam argumentationem ex Syluestro collegi in verb. matrimonium. 7. quæst. 5. vers. vndecimum. & Tho. quodlib. 3. art. 18. vers. ad primum. Porro dubium in hoc tractatu insignē censerī solet, an ex præcepto iudicis maritus reddere teneatur, & possit debitum coniugale fœminæ, quam scit, vel credit eius vxorē nō esse, ob aliud quod impedimentū, quod ipse apud

N iij iudicē

SECUNDAE PARTIS

iudicem probare nequit. In quo tria diffinire oportet. Primum quidem id manifestum est, vxorem, seu maritum certo scientem, matrimonium illud nullum esse, quocumq; iudicis præcepto, non posse debitum alteri reddere: agit enim contra conscientiam: hoc est equidem, quod probat text. in cap. inquisitioni. de sentent. excōmu. in eius prima parte. & in cap. dominus. de secund. nup. Nec in hoc quidquam refert, sit impedimentum matrimonij ex lege diuina, naturali, an humana, vt probat Ioan. a Medina de restituti. q. 19. aduersus Hosti. in cap. proposuit de coniug. seruorum.

Secundo, maritus, qui leui cōiectura, seu argumento, dubitat de valore coniugij: explosa dubitatione, credēs matrimonium legitimum esse: exigere, ac reddere potest coniugale debitū, text. in eod. cap. inquisitioni. 2. parte. quem præter alios ibi ita intellexit Hadria. quodlib. 2. articu. 1.

Tertium est, quod maius discrimen habet, an is, qui dubitat, matrimoniū firmū esse, ob aliquod impedimentū, quod non potest corā iudice probare: ex præcepto iudicis teneatur reddere vxori debitū. Et Romanus Pontifex in eo. cap. inquisitioni. part. vlt. asserit, debere maritū, etiam dubitantem reddere debitum vxori: non tamen exigere. & idem in. d. c. dominus. statuitur, vbi vxor dubitās de morte prioris mariti tenetur reddere debitum secundo: non tamen poterit exigere: & tamen vtroq; casu agit reddens debitū contra dictamen conscientiae. Is etenim, qui dubius, an sibi liceat absq; mortali crimine quidquā agere, id agit, exponit se periculo peccandi mortaliter: igitur mortaliter peccat. Nam qui amat peri-

CAP. VII.

culū peribit in illo. Ecclesi. c. 3. c. literas. de rest. spolia. c. in praesentia. de spons. Verum Hadri. in. d. quodlib. 2. arti. 3. sic interpretatur, text. in. d. c. inquisitioni. vt maritus teneatur reddere debitū: deposito tamen illo dubio, ex eo qd ab altero coniuge illud exigatur: vnde priusquam ab altero cōiuge debitum exigatur, maritus dubius exigere non potest: cum illud dubium nondum deposuerit: at sequuta exactione alteri, iuste poterit illud dubium deponere, ac reddere, & demum exigere. Ex quibus id consequitur, nūquam licere dubitati nec reddere, nec exigere, nisi dubium deposuerit. Sed hic intellectus optimo iure refellitur a viro doctissimo Marti. Nauarro. in. c. si quis autē. de poenit. dist. 7. num. 101. Sat enim est manifestū, Romanū Pontificem in. d. c. inquisitioni. part. vlt. loqui etiā dubio existente, & nondum exploso. Igitur idē Marti. Nauar. aliter arbitrat⁸ur rem hāc diffiniendā fore dicēs, posse quē in vna, & eadem re dubium esse quo ad vnū effectū, certū autem quo ad alium. Sic enim vir dubius esse potest, an matrimoniū tenuit, ad effectū exigēdi debitū: & demū credere matrimoniū valuisse: ad effectū reddēdi debitū exigenti. Quo fit, vt in. d. c. inquisitioni. vir dubius nō exigat licite debitum: at sine peccaro reddat exigēti. Ad primum enim dubius est: cum in non exigendo nullum sit periculū, nec fiat alicui iniuria: quo ad secūdū vero definit esse dubi⁹, quia si dubitaret, iniuriā faceret cōiugi. quod vberissime, ac pingui, qd' aiunt, Minerva, ipse explicat.

Secundo potest etiā hic notari: periculo vtrinq; imminēti, non agere quē contra conscientiam, si ipse id eligat quod tutius est, ac certius, ex duobus, quorum

quorum alterū necessario agere debet. c. duo mala. 13. dist. c. iuuenis. de spōs. c. quanto. de cōsuetu. vbi text. optimus. & in. c. nerui. 13. dist. vbi eleganter idē explicat Gregorius & ita cōsultat Arist. lib. 2. ethi. c. 9. nullum etenim tempus incidere potest, quo sit necesse cuiuspiā turpiter agere. Sic sane si duo praecepta in contētionem venerint, ex recta ratione vir prudens id aget, quo grauius malū effugiat: quemadmodum explicat Sepulveda in dialogo de ratione dicendi testimonium. cap. 9. Vir autem qui de valore coniugij dubitat, anxius est: alterum enim oportet agere: vel denegare debitū vxori exigenti, ac iudici resistere vel debitū reddere contra conscientiam. Ex quibus tutius certe est reddere vxori debitū, & iudici obedire, ne frangat cōiugalē conuētionis legem, ac violet iura obedientiae. Nec est securius hisce periculis irretito, vel lea periculo fornicandi abstinere. Hoc ipsum erit dicendum, nullo dato praecepto iudicis: sed coniuge ex iure coniugali debitum exigente. iuxta. cap. dominus. de secund. nupti. Cui tandem interpretationi subscribit Dominicus a Soto huius Salmanticēsis academiae insignis Theologiae professor: vir quidem, cum moribus & doctrina, tum Prioris munere, quod in Diui Dominici cōuentu iterum meritisime obit, ornatissimus. Is inquam in relectione, de ratione regendi, & detegendi secretum. membro tertio. quaest. 2. sic hoc dubium miro, ac perspicaci, quod fortitur, ingenio explicat.

Sed & tertio ab huius rei cognitione minime abhorret, sapissime euenire, quē esse in vna, & eadem re dubiū speculatione: certum vtro in praxi. Id autem cōtingit, si quis dubitet, ma-

trimonium, quod verbis contraxit ratum, ac legitimū fuisse: & tamē non dubitat, quin teneatur coniugi exigenti debitum reddere. Huic vero permisum est, hoc in dubio reddere debitū, quia non agit cōtra conscientiam practicam, quae circa actus humanos versatur, ex dubio praxis: sed ex dubio speculationis, quae nihil de opere dictat, nihilominus actionē exequitur. quod potest optime continere. c. dominus de secund. nupti. & cap. inquisitioni. in fine de senten. excōmu. docet Ioan. a Medina de restitut. quaest. 17. Vnde dubium practicum a dubio speculationis maxime differt. Nec libet in hoc vltterius insistere: cum apud praedictos Doctor. longiorem, atq; expressiorem huius dubij tractatum quis legere possit. Id enim tantum egimus, vt semotis his, quae hanc rem obscurare poterant, ipsorum iurium distinctam interpretationem traderemus.

Hinc infero, non teneri contrahentem matrimonium cum ea, quam putauit liberam esse, reddere ei debitum, etiam praecipiente iudice, si modo dubitat an serua sit secundum Thom. in 4. sententia. distin. 36. in fine. Ioan. Andre. Abb. & communem in cap. proposuit. de coniu. seruor. quinimo cum perplexus sit, atq; dubius, & in periculo constitutus: id quod tutius est eligere debet. Si enim reddit debitū animo non maritali, fornicatur: si vero maritali, graue dispendium incurrit, quippe qui inuitus matrimoniū cum serua contrahere cogitur: si non reddit, iudici resistit, ac ius coniugale violat. igitur in hoc dubio sanius erit id eligere, ex quo minus malum & incōmodum nascitur. quae notanda sunt. ad intellectum text. in cap. si quis in-

SECUNDAE PARTIS.

genuus. 2. q. 2. nam & hæc asserit Ioã.
a Medina. in dict. quæst. 17.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Plures uxores habere / an sit iure naturali, uel diuino prohibitum?
- 2 Plures uxores habere / qua ratione sanctis patribus licuerit.
- 3 Vxor tenetur absentem maritum omnino expectare.
- 4 Mors mariti absentis / qualiter probetur.
- 5 Maritus, uel uxor / matrimonium secundum contrahere nequeunt / etiam si primum non sit carnali copula consummatum.
- 6 Secundas nuptias contrahens, uiuente primo coniuge, qua pena puniatur.
- 7 Lex Regia intelligitur / qua. 6. est titu. 15. lib. 8. in Regiis ordinat.

§. TERTIVS.

LX Vinculo coniugali constat fides, in qua hoc attèditur, ne quis ad alterius coitum accedat. Is enim coitus esset adulterinus, ut plane constat. Sed &

cauendū est ne quis eorū alium coniugē quærat priori uiuente. Nam quatenus matrimonium sacramenti bonum sortitur, vinculum gignit huius societatis, & id indissolubile: qua ratione paucis circa hoc vinculum prænotatis, de matrimonij dissolutione tractabimus.

Porro si matrimonium id habet peculiare: ut alter ex coniugibus alium coniugem minime quærat, accipiat uerumtamen aliquando licuit plures uxores habere? & id videtur sanctis uiris permiffum fuisse? Imo, hoc ex more eis licuisse, probari constat. in cap. obiciuntur. 32. q. 4. quod caput vulgari codices Ambrosio tribuunt, quibus deceptus idem fecit Virgil. Polydorus,

217. CAP. VII.

lib. 5. de inuent. rer. cap. 5. cum sit deductum ab Augustino lib. 22. contra Faustum. ubi. cap. 47. est ille tex. a principio usque ad vers. Sicut. qui quidem versiculus deducitur a cap. 48. Hinc & Magist. sententiarum distin. 33. q. 4. illi⁹ canonis verba Augustino tribuit, qui lib. 16. de ciuit. dei. cap. 38. scribit, eo tempore nulla lege prohibitū fuisse, plures uxores accipere, multiplicandæ posteritatis causa. Diu⁹ vero Tho. in. 4. sententia. distin. 33. quæst. 1. ad primum. asserit, consuetudinem potuisse inducere, ut liceret plures simul accipere uxores: cum hæc permissio non sit contraria primis iuris naturalis principiis: quamuis repugnet conclusionibus fere deductis ab eisdem iuris naturalis principiis. Hoc ipsum probare conatur Coloniens. concilium tracta. de matrimo. cap. incipienti. Caterum nec naturæ, dicēs, occulta lege naturæ comparatum est, ut quæ principantur singularitate ament: quæ autem subdita sunt, nō semper singula singulis: sed si ratio naturalis, vel socialis admittat, etiam plura vni domino subduntur. Vnus vero seruus pluribus dominis cōmode seruire nō potest: at plures serui nō sine decore vni domino subduntur. Itaque cum in nuptiis vir principantis: mulier vero subditi vicem gerant: contra naturam nuptiarum non est, vnum virum plures deducere: sed vñ pluribus uiris nubere, plane contra naturalem rationem esse: quis nō videt? Hactenus his verbis Thomæ sententiam comprobatur idem Coloniense concilium: quæ quidem verba legi possunt & apud Augusti. lib. 1. de nuptiis & concupiscent. c. 9. & in lib. de bono viduitatis. c. 7. Vnde constat, non esse contra ius naturale proprium, plures uxores

vxores vnum virū accipere, quod Magister profitetur in. 4. distin. 33. post diuum Augusti. & ibi Ioan. Maior. q. 1. idem notat. Nam & Iulius Caesar, auctore Suetonio in eius vita. c. 52. legem ferre Aelio Cinnae Tribuno plebis iussit, qua vxores, quas, & quot quisque vellet ducere, liberorum querendorum causa liceret. Valentinianus etiam Imperator lege concessit, ut omnes, qui voluissent bina matrimonia susciperent: addens populosas diu fore gentes, quia hoc apud eas solenne fuerit. Cuius rei testis est Paulus Diaconus lib. 11. Eutropij libris addito in Valente. Socrates item in Historia Tripartita lib. octauo. c. 11. pluraque ad hanc rem adducit Tiraq. 7. leg. connub. nu. 15. Verum id, quod Thomas opinatur, consuetudine potuisse licere plures vxores accipere: non est admittendum. ex eodem Thoma in lib. contra Gentes. & in dicta distinct. 33. quaest. 1. artic. 2. vbi. versic. respondeo dicendum, se ipsum explicat apertius dicens, nec lege humana, nec consuetudine pluralitatem vxorum permitti posse, nec vnamquam licere, aut licuisse. Nam & si legi naturali propriae, habere plures vxores non refragetur contrarium tamen est legi quasi naturali: in qua solus Deus dispensare potest. ut ipse Thomas docet in dicto articulo. 2. & praeterea aduersatur hac pluralitas vxorum institutioni diuinae: ex qua matrimonio accipienda erat vna tantum vxor: non plures. Scriptum enim est. Adhaerebit vxori suae. Item. Erunt duo in carne vna. Nam & Dominus noster quoties de connubio loquitur. maritos, aut vxores nunquam nominat: semper autem vxorem: aut virum. Et apostolus Paulus in remedium libidi

nis suadet, ut suam vnusquisque habeat: nunquam suas dicit, quod pulchre differit Innocentius Tertius in. c. gaudemus. de diuort. Ideo ex communi interpretatione dicendum est sanctis patribus ex reuelatione diuina id licuisse, quod probat text. in eo. c. gaudemus. §. nulli. Magist. & Thom. q. 1. arti. 2. Paluda. q. 1. arti. 1. & Ioan. Maior. q. 1. in. 4. senten. distinct. 33. & Florenti. 3. parti. tit. 14. cap. 10. §. 2. vbi post Paluda. hanc esse communem opinionem fatetur. & Ioan. Dried. de liberta. Christia. pagi. 163. Ambrosi. item Cathari. lib. 5. contra Caiet. c. de sacramen. matri. eandem comprobant. Id etiam confirmat Coloni. concilium explicans, dispensationem hanc a summo Deo concessam fuisse ad praenunciandum vni viro, scilicet, Christo: plures vxores, scilicet, synagogam, & Gentium multitudinem, veluti in vnum corpus esse iungendas. Atque ita factum est, ut hac praefigurata coniunctione, in Christo Iesu completa, lege gratiae vetitum sit plures vxores accipere. Matthae. 19. Quicumque dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit moechatur. Igitur & qui ea retenta aliam duxerit moechabitur. Cur enim si quis propria vxore viua, alteram duxisset, adulter esset: si multas simul habere ius fasque esset? his omnibus compertum est, vni viro plures vxores adiungi: non esse contra prima principia iuris naturalis: nec contra ius naturale proprium: sicut esset vni feminae plures viros aptari. Quorum vltimum aduersus Platonem damnat Lactan. lib. 3. diu. inst. c. 21. esset enim proles incerta omnino. Sed utrumque institutioni matrimonij, iuri quasi naturali, ac legi Euangelicae contrarium est, Atque hoc pacto defendi possunt

Durand.

SECUNDAE PARTIS.

Durand. in. d. 33. Caieta. & alij, qui existimant multitudinē vxorum iuri naturali minime repugnare.

5 Hinc apparet coniugem absentem expectandum fore, nec ex dierum longo interuallo, ante compertam absentis mortem, matrimonium cum alio contrahi posse, c. in praesentia. de sponsa. vbi Docto. hoc notant. Abb. Soci. & Barb. colum. antepe. in. c. quoniam frequenter. §. porro. vt lite, non contestat. Ex quo probatur vxorem certam esse oportere de morte viri, priusquā alteri nubat: alioqui etiā si mortuum esse virum, ex aliquot coniecturis opinetur, & matrimonium cōtrahat: nec a peccato, nec a poena immunis, ac libera iudicabitur, secundū Abb. in. d. c. in praesentia. post glo. finalem. ibi. & Regia lege idem probatur. l. 7. titu. 15. lib. 8. in Regiis ordi. quamuis glo. 2. in d. c. in praesentia. Anto. & Præp. velint tenere vxorem a poena liberam esse, si contrahat secundum matrimonium ex verisimili coniectura mortis prioris mariti: non tamen ex hoc posse ecclesiasticum iudicem licentiam ei exhibere, vt alteri nubat.

4 Mors autem viri qualiter probetur, vt inde possit certa reddi vxor: arbitrio iudicis relinquitur. secundū Abb. & Præp. in. d. c. in praesentia. & Auferri. in cape. Tolosana. 316. Hoc tamen iudicis arbitrium instrui debet ex pluribus, quæ adducunt glo. Bart. & Saly. in. l. siquidem. C. solut. matri. Corset. in singul. verb. mors. Corne. consi. 10. 1. volu. Alex. consi. 115. in. 4. vol. & consi. 4. num. 15. in. 2. vol. & Chass. in consuetud. Burgun. in proemio. fol. 10. & Cape. Tolos. 312. optime Nicola. Boerius decisione. 288. & Soci. Iunior consi. 26. vol. 2. quibus adiungi merito pos-

217 RA CAP. VII

test. l. Regia. 14. titu. 14. part. 3. Hic tamen omittendum non est, ab ecclesia non esse dirimendum matrimonium contractum ab existimantibus, nullum ex primo coniugio impedimentū subesse: tamen absq; probatione mortis prioris cōiugis, seu absq; certitudine, quam canones exigunt. Potest enim esse hoc secundum matrimonium validū: & ideo fieret iniuria huic secundo matrimonio: quod certius modo apparet ex ea, quæ versatur dubitatio ne. vt probat tex. in. c. dominus. de secund. nupt. vbi glo. Hosti. Ioan. An. & Præp. hoc idem sentiunt.

5 Hoc autē vinculum coniugale etiam ante carnalem copulā vim propriam, & indiuiduam habet connexionem, ex diuina institutione. Vnde fit, vt priori matrimonio nondum consummato, nec liceat posterius contrahere: nec si contractū fuerit, valeat, nec praferatur priori, etiam si posterius sit carnali copula consummatum. cap. finale. c. licet. de sponsa. duor. Nec refert a quibusdam Romanis Pontificibus quandoq; iudicatum fuisse, posterius matrimonium consummatum carnali coniunctione esse priori nondū consummato: praferendū, vt refert Alexander Tertius in. d. c. licet. quia dicti Romani Pontifices non ita iudicarūt legem condendo. Nam & si Hosti. ac ceteri in. c. fin. de sponsa. duo. dixerint Papam posse condere legem, qua matrimonium primum nondum carnali copula consummatū, per secundum, coitu accedente, dissoluatur: sicuti posset ipse Romanus Pontifex dispensatione matrimonium ratum nondum consummatum dirimere. quorum vltimum Caieta. etiam comprobat: tamen Abb. in. d. c. si. praedicta Hostien. opinio

opinio displicet: nec defendi iure potest, ex his, quæ dicuntur inferius, hoc ipso. c. §. 4. num. 13. Ex quo etiam potest perpendi intellectus ad tex. in. d. c. si. an sit eius decisio seruanda in matrimoniis ante illam decretalem contractis. in quo communis est Docto. ibi sententia, quod matrimonia secunda carnali copula consummata ante illū tex. præferenda sint primis non consummaris. quibus accedit, quod consuetudo, cuius ille tex. meminit, honesta, ac iusta communiter credebatur: quo casu noua lex non vult præterita punire ex litera eiusdem text. dum dicit, de cætero. notat glo. in. d. c. licet. quam comendat post Docto. ibi Petrus de Rauena in allegationibus consuetudinis. fol. 5. dicens ex ea, consuetudinē, etiam circa ius diuinum, probabile dubium constitui posse, & excusare. idem notat Rochus in. c. si. de consuet. fo. paruo. 15. colū. 1. facit ad id decisio Bart. in. l. quis sit fugitiuus. §. apud Labconem. ff. de Aedilitio. edicto. qui scribit contrahentes excusari a pœna, & a peccato, si contractus ab eis gestus ex consuetudine fiat, etiam si vere illicitus sit, & vsurarius, si communiter existimatur ille contractus licitus. Nec faciens talem contractum erit iudicandus vsurarius. secundum eundē Bart. & Oldra. confi. 207. Abb. conf. 15. in. 1. volu. & Ias. in. l. 1. in. 1. lectio. C. de summa trinit. num. 62. Deti. cōf. 170. col. 3. & licet Ant. Burgenf. in. c. ad nostrā. nu. 20. de emptio. & vendit. reprobet hanc Bart. opinionem. procedere tamē optimo iure potest, quādo communiter ille contractus censebatur licitus. vt ipse Barto. loquitur. Ex quibus videtur probari Doct. interpretatio ad tex. in. d. c. si. quam ibi Abb. cōmunem esse fatetur, & Petrus

de Rauena dicto folio. 5. expresse comprobatur. Sed ipse prædictā opinionem communē falsam esse existimans opinor, etiam ante illam decretalem vlti. despons. duo. matrimoniū secundum copula consummatū, nec primo nondum consummato præferendum fuisse se mera iustitia, nec validū fuisse censendū. quod probatur: quia primum coniugium etiam ratum nondū consummatum ex diuina lege, & naturali, præfertur secundo, etiam consummato: nec ex eo dissolui potest. vnde consuetudo parum hac in re prodesse potuit. Non enim potest consuetudo dissolvere matrimoniū, quod ratum est, nec illegitimum coniugium, legitimum efficere. Potuit autem illa consuetudo, si rationalis a viris doctis censebatur, a peccato excusare, etiam in diuino iudicio, & sic in foro conscientie. Nam in iudiciali a pœna excusat consuetudo etiā irrationalis. glo. in cap. cum venerabilis. de consuetud. alia in cap. deniq. 4. distinct. quas Roma. commend. singul. 19. & Cremenf. singul. 149. & late explicant Ias. in. l. singularia. ff. si cert. pet. Deti. in cap. nam concupiscentiam. de constit. 2. lectio. Hippo. in. l. 1. limitat. 19. ff. de sica. Præpo. in dicto. c. deniq. Rochus Curti. in. c. fina. de consuetu. folio paruo. 14. Ex quibus id notari potest, attempta ipsa consuetudine, quādoq; eam sequutos excusari, vel a tota pœna, vel a parte pœnæ. Id autē quod dicit text. in. d. c. licet a prædecessoribus nostris aliter quādoq; iudicatum, est referendum ad iudiciū particulare ex propria opinione: sicut de Celestino refert text. in. c. quādo. de diuor. non autē ad decisionem Romanorum Pontificum: itq; ita illum text. intelligit Caiet. 2. parte apologie,

SECUNDAE PARTIS.

apologia, de autor. eccles. cap. 13. Nam tex. in. d. c. quanto. dum refert Celestinum dicentem matrimonium dissolui, si alter coniugum labatur in hæresim: est intelligendus ita, vt plane dicamus Celestinum id sensisse: non tamen legē sanxisse: neq; veluti certum diffinisse. Nec item oberit huic vinculo coniugali, quod scribit Grego. Tertius in epistola ad Bonifacium. 2. Tomo consiliorum. dicens licere viro dimissa vxore, quæ ob ægritudinem reddere debitū non potest aliam vxorem accipere: quia Gregorius ibi nihil diffiniuit: sed cum barbaris illis nouiter ad fidem conuersis dissimulandum esse rescripsit, vt si non possent continere potius nuberet, quam absq; matrimonij titulo fornicarentur: atq; esset talis fornicatio propter prauū exemplum periculosa. Nec arbitror Gregorium secundum illud matrimonium approbasse. Nam & Gratianus profitetur illud esse aduersus sacrā scripturam. in. c. proposuisti. 32. q. 7.

Ex quibus etiam constat puniri a iure eū, qui viuente priori coniuge, aliā duxerit: poena equidem infamiae. c. nuper. de bigamis. l. eum, qui duas. C. de adult. qua quidem lege poena stupri punitur. & probatur ibi iuncta gloss. vers. infertur. Poena vero stupri est in psonis honestis, amissio dimidiæ partis bonorū: in vilibus verberatio cum quinquennij relegatione. §. 2. instit. de pub. iudic. Hosti. in Summa titu. de stupro. §. & qualiter. Regia. l. 2. tit. 19. part. 7. optime Alex. consi. 165. volu. 7. vbi legito Carol. Molin. in additionibus. Vnde nō recte dixit Roma. sing. 531. poenam mortis imponi contrahentibus binas nuptias per. d. l. eum, qui duas. Ex quib; intelligendū est, quod

CAP. VII.

notat Theophilus inst. de nup. §. affinitatis. dicens cōtrahentes secundas nuptias, primis non solutis, poena capitali puniendos fore. Si tamen ipsa foemina sit nupta priori viro, & sciēter contraxit cum secundo, adulterij poena damnatur, simul & cum ipso secundo marito, qui eam vxorem scienter acceperat. ex. d. l. eum qui duas. Punitur etiam secūdas nuptias, primis non solutis, cōtrahens, per ecclesiasticum iudicem publica ignominia. arg. c. de benedicto. 32. q. 1. notat Abb. in. c. cū haberet. de eo, qui duxit in matri. colū. 2. Suspectus etiam hæreseos censendus est, qui secundum matrimonium contrahit, primo durante, quasi non recte sentiat de sacramentis. ita Domini. & Franc. in. c. accusatus. §. sane. de hæret. in. 6. Ioan. Lupi in. c. per vestras. de donatio. inter vir. & vxor. §. 17. nume. 25. & Gonsalus de Villadiego. in tracta. de hære. q. 9. Quinetiam excommunicatū esse ipso iure ita matrimonium contrahentem asserit Paul Grillan. in tract. de poenis omnifarium coitus. q. 14. Sed hoc vltimum falsum esse apparet ex glo. 1. quam ibi Card. Imol. & alij sequuntur. in de. vnica. de consang. & affinit. In his vero regnis variæ poenæ hactenus fuere sancitæ aduersus committētes istud crimen: quas vide re licet in. l. fin. titu. 17. part. 7. l. 2. tit. 7. lib. 4. Fori. l. 7. titu. 15. lib. 8. ordinat. l. 6. titu. 7. & l. 8. titu. fi. eodem lib. Verum praxis illam recepit poenam, vt contrahentibus binas nuptias candenti ferro fronte imprimatur litera. q. 1. 6. tit. 15. lib. 8. & l. 3. tit. 1. lib. 5. in Regiis ordinat. Cæterum quia. l. illa dixit signo. q. esse inurendum hunc delinquentē, opinatur quidam de signo Crucis intelligēdum esse, eo quod male sentiat de fide

de fide: atq; existimant legem illam vi-
tio scriptorum esse depravatā. Quod
si in lege illa error forsan aliquis adest:
is est in eo, quod erat statutum, vt con-
trahens binas nuptias signaretur hoc
signo. ij. quasi duas habeat vxores,
atq; inde facilis fuit lapsus, vt ex illis
characteribus dualem numerum desi-
gnantibus. q. fieret. Vfus tamen obti-
nuit literā. q. imprimi. illud vero, qd'
de signo Crucis adnotauimus fateor
plane me deprehēdisse in huius regni
constitutionum vetustissimo codice.
vbi in. l. penulti. Ioannis Primi Regis
ex comitiis habitis Biruiescæ, expres-
sim cautum erat, in pœnam huius cri-
minis esse fronti imprimendum Cru-
cis signum.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Diuortium duplex est.
- 2 Diuortium Romanorum legibus qua ratione fuerit
permisum.
- 3 Repudij libellus apud Iudeos quo pacto dabatur.
- 4 Repudium an fuerit licitum apud Iudeos?
- 5 Apud infideles contracto matrimonio / si alter eor-
um Christi fidem profiteatur; an matrimonium
dissoluatur?
- 6 Religionis professione matrimonij vinculu ante co-
pulam dissoluitur: ex autoritate diuina.
- 7 Vorum solenne a simplici: ex ipsa actus natura
differt.
- 8 Intellectus ad tex. in. cap. I. de uoto. in. 6.
- 9 Matrimonium etiam non consummatum: minime
dissoluitur per sacri ordinis susceptionem. Nec item
per episcopi dignitatem.
- 10 Religionis professione an matrimonium uiolenta co-
pula consummatum dissoluatur.
- 11 Sponsus cognosces carnaliter per uim propriam spon-
sam: an sit puniendus?
- 12 Sponsa religionem professā an amittat sponsalitiā
donationem / quam propter osculum lege Taurina
adquirir?
- 13 Matrimonium non consummatum an possit dissolui
ex Romani Pontificis dispensatione?
- 14 Intellectus cap. cum societas. 27. q. 2.
- 15 Matrimonium carnali copula consummatum non dis-
soluitur a Romano Pontifice.

§. QVARTVS.

VIBVS pramissis
agendum erit de di-
uortio. Et triplex es-
se diuortiū Bald. scri-
bit in. c. ex parte. de
consuetud. quem re-
fert Ioan. Lupi in ru-

bri. de donatio. inter vir. & vxor. §. 34.
Temerarium. Causarium, & Ignomia-
niosum, quæ quidem distinctio mini-
me cōuenit huius rei mediocri cogni-
tioni. Rectius deniq; erit iuxta Abb.
in rub. de diuort. duplex tantū diuor-
tium in matrimonio constituere. Va-
num quo ad vinculum: alterum quo
ad cohabitationem. Quibus pramit-
to apud Romanos passim vxores re-
pudiari solitas missio libello repudij
per nunciū, autore Plutarcho in pro-
blemmatis. c. 13. & Iuriconsulto. in. l.
2. nullum. ff. de diuort. Ex qua illud Iu-
uenalis Satyra. 6. explicatur.

Collige sarcinulas, clamat libertus, & exit
Iam grauis es nobis: sicco uenit altera naso.

Vti tradunt Ludo. Cæli. lib. 15. lect.
antiq. c. 16. & Altiat. in. l. licet. §. patera-
nos. ff. de verb. sig. Pluribus enim cau-
sis, & quandoq; facilimis hic libellus
repudij a Romanis mittebatur. Anno
etenim ab vrbe condita quingentesi-
mo vigesimo tertio Spurius Carbia-
lius prim⁹ ab vxore diuertit, eo quod
sterilis esset. Cuius rei testis est Aulus
Gelli. lib. 4. cap. 3. & lib. 17. c. 21. atq; ei
hoc datum vitio fuit. vt scribit Valer.
Maxi. lib. 2. cap. 1. Meminit & Plutarchus
hutus primi diuortij apud Ro-
manos, non sine eius increpatione: in
Romuli, & Thesei comparatione: vbi
hunc appellat Seruiliū Spuriū. &
idem Plutarch. in Numæ, & Lycurgi
cōparatione Spuriū Coruinum eum
nominans:

SECUNDAE PARTIS.

nominans: qui in annorum numero plurimum differt ab Aulo Gellio: in quo nec ipse Gellius sibi constat, nec cū Henrico Glareano cōuenit. quod satis erit obiter adnotasse. Scribit & ipse Plutarch. in Problematis Romanis cap. 13. hæc de diuortiis Romanorum verba. Est enim proditū memoriæ Spurium Carbiliū primum Romanorum omnium sterilitatis causa vxorem repudiasse. Hunc sequutus Sulpitius Gallus, idcirco vxori nūcium remisit, quod eam in caput vestem deducere animaduertisset. Idem fecit Publius Sempronius, quod eius vxor ludos funebres expectasset. Hæc Plutarch. Diuortiū autem illud Sulpitij Galli in hunc modū explicat Valerius Maximus lib. 6. c. 3. Horridum C. quoq; Sulpitij Galli maritale supplicium: nam vxorem dimisit, quod eam capite aperto foris versatam cognouerat: lex enim, inquit, tibi meos tantum præfinit oculos, quibus & formam tuam approbes, & placere desideres. Ipse etiam Iustinianus non recte diuortium permisit tot expressis causis in. l. consensu. C. de repud. Tam etsi Altiat. lib. 6. parerg. c. 20. velit dictā Iustiniani audaciam tempori, non viro tribuere. ac deinde existimet leges illas Iustiniani a Papa restitui posse, & licitas fieri. quod minime dicendum est, nec oportuit a viro iuris vtriusq; consultissimo assertionem hanc proponi: qua ratione optimo iure refellitur a Carolo Molinaeo in tract. de contractib. q. 2. nu. 70. Quantum etenim apud veteres Romanos fœdū visum fuerit diuortiū, præfert ipsa Romuli lex: quæ viro vxorem repudiare permisit, si in veneficio natorum, aut in adulterio deprehensa foret, aut clauēs

CAP. VII.

adulterasset: quod si aliter quis repudiasset, eius copiarum partem vxori dari, partem Cereri sacram esse, idem Romulus iussit, autore Plutarch. in Romuli vita. Vltima tamen causa repudij, a Romulo expressa: satis fuit leuis. Sed & apud Iudæos libellus repudij pluribus ex causis mittebatur: ipso enim maritus promittebat, nunquam se cum fœmina repudiata cohabitaturum, autore Iosepho lib. 4. de antiquitate, c. 6. Ab initio tamen Iudæus volens repudiare vxorem coram iudice causam diuortij iurabat: qua perspecta ipse iudex marito libellū repudij dabat, quem vxori mitteret, vt explicat Ioan. Echius in Homilia de diuortio, nec me latet huius libelli formulam aliter adduci ab Osiandro in adnotationibus ad Harmoniam Evangelicam libr. 3. c. 23. malui tamen Iosephi testimonium probare. Qua in re est grauis controuersia, an Iudæis fuerit licitus libellus repudij. Quidam enim asserunt licuisse Iudæis libellum repudij mittere: ex dispensatione tamen diuina concessa Iudæis ob duriciam cordis. Scriptum enim est Malachia. 2. si odio habueris vxorem tuam, dimitte eam: dicit Dominus. Vnde licitū fuit Iudæis vxores dimittere. Quod etiā comprobatur: quia si non esset licitus libellus repudij: nō permetteret vetus lex, repudiatam aliū virum accipere: hoc autem permisit. Deuterono. c. 24. igitur licitum fuit repudiū. n. Cui sententiæ adherent præter alios Palud. in 4. sent. dist. 33. q. 1. arti. 2. & ibi Ioan. Maior. q. 2. Caiet. Matth. cap. 19. & ibi Abulés. q. 49. Ex aduerso sunt alij, qui existimāt non licuisse Iudæis repudiare vxores: eis tamen permissum fuisse non quod liceret: sed ne maius malū ex

ex iniunctis nuptiis contingeret ob duriciam cordis eorū: sicut nunc meretrices a principibus permittuntur. Ait et enim Iesus Matt. 19. Quoniam Moyses ob duriciam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autē nō fuit sic. Huc etiā tendit qđ Seneca de Romanorum diuortiis scribit lib. de remediis fortuitorū, in fine dicens. Nouimus veterum matrimoniorum repudia, & foediores diuortio male cohaerentium rixas. Hanc vltimam opinionem Diuus Thomas asserit in. 4. sentent. distin. 33. q. 2. ad. 2. col. 3. dicens frequentius hanc opinionem recipi: quā quidem magis conuenit verbis sacri Euangelij. vt fatetur Paluda. dicto articulo. 2. & eam probat text. in. c. gaudemus. de diuort. vbi Panor. mi. eandem opinionē sequitur. Nam & Iudaeus, qui ante susceptam Christi fidem repudiavit uxorem eam accipere, suscepta Christi fide, tenetur: etiam si ea cum alio viro post repudium contraxerit, si ipsa cohabitare cum eo velit absque contumelia Creatoris. vt probat text. in dicto cap. gaudemus. §. qui autem. Cuius verba transtulit Regia. l. 8. titu. 9. part. 4. Sed si ante susceptam Christi fidem liceret Iudaeo uxorem dimittere: suscepta Christiana fide non teneretur dimissam legitime, & ab alio forsan ductam, in uxorem accipere. c. de infidelibus. de consang. & affi. Nec tamen ista opinio vltima dimittenda est: imo eam oportet sequi autoritatib⁹, & rationibus alijs, quas tradit Robertus Senalis episcopus Abrincensis in peculiari huiusce questionis opusculo. Quibus & illud addendum est, ex duobus infidelibus: alterum Christi fidem professum non teneri ad cohabitandum cum altero,

etiā si velit infidelis cum fidei vitam agere absq; Dei contumelia: licet possit cohabitationem hanc fidelis admittere. Thom. in. 4. sent. dist. 39. q. 1. art. 3. & Syluest. verb. matrimonium. 8. impedimento. 10. idem probat ex Aug. & Chrysof. Ioan. Arbore. lib. 6. Theoph. c. 10. Sed si alter, qui infidelis est, vitam communem agere nolit absq; diuini numinis contumelia, Christi fidem professus poterit alium coniugem accipere: quo accepto primum coniugium dissoluitur: non prius. secundum Syluest. in. d. impedi. 10. Palud. in. 4. sentent. distin. 39. art. 2. Florenti. 3. part. titu. 1. cap. 6. & Thom. in. d. q. 1. art. 5. Ex quibus est intelligendus text. in c. quanto. de diuort. vbi ab Innocentio Tertio exponitur, ex duobus infidelibus, alterū, qui Christi fidem profidetur, posse alium coniugem accipere, si infidelis nolit cum eo vitam agere, sine Saluatoris iniuria. Quod auctoritate Pauli suadetur. 1. ad Corinth. c. 7. dicentis. Quod si infidelis discedit, discedat: vbi Caieta. fatetur ita Pauli verba intelligi frequentissima Docto. interpretatione, & ab ecclesia hanc asseritionē receptam esse: tametsi ei non omnino placeat huiusmodi sensus.

Ex his perspicuum erit, quandoq; etiam quo ad vinculum matrimonii dirimi. quod proximo casu contingit. Sed & alio casu dirimuntur ex religionis, scilicet, professione, nondū sequuta copula. cap. 2. de conuers. coniug. c. ex publico. eod. tit. Scire tamen conuenit, hoc matrimonij diuortium ex diuina auctoritate fieri: non humana. Sic enim intelligenda est regula illa. Quos Deus coniunxit homo non separet. Quod significare videtur text. in d. c. ex publico. dicēs hoc deduci a sacri eloquij

SECUNDAE PARTIS.

eloquij interpretatione. optimus text. in. d. c. 2. verbo. sanctis. adiuncta gloss. ibi. Ex quo idem sensit Abb. in. d. c. ex publico. in fine. exemplo etiam sanctorum patrum apparet. c. scripsit. 27. q. 2.

Quin & ipse summus Iesus Ioannem Euangelistam a nuptiis ad castitatis professionem vocauit. testibus Hiero. in prologo Euangelij Ioannis. & in prologo Apocalypsis. & Augustino in prologo operum in Ioannem. Quibus hoc probare conatur Natalis Beda in censura errorum Fabri super Euangelium Ioannis. Eandem sententiam profitentur Palud. in. 4. senten. distinct. 27. quaest. 2. ad finem. & Ioan. Maior. ibi. quaest. 2. colum. 2. & Iacob. Almain. de potest. eccles. cap. 15. & tandem credendum est ecclesiae in sacri Euangelij interpretatione.

- 7 Ex quo consequitur non ex humano iure, sed ex ipsa rei natura, & conditione votum solenne matrimonium dissolvere: non ita simplex: quia votum solenne est traditio realis: simplex vero ipsa promissio. quod docet Thom. in 4. sent. dist. 38. q. 1. arti. 2. ad. 3. Sic etiam sponsalia ipsa a matrimonio distinguuntur. Quamuis equidem voto simplici ex sola promissione quis obligetur: haec tamen promissio ad effectum non deducitur: donec datio succedat: datio vero fieri nequit, nisi quis recipiat. Ecclesia tandem constituit modum recipiendi, & formam, qua traditio, & sic votum solenne fieret. Qua ratione posset credi, votum solenne ab ecclesia inductum fuisse: sicuti explicat Paluda. in. 4. dist. 38. q. 2. vers. 7. Sic etiam est intelligendus text. in. c. 1. de voto. in. 6. quo probari videtur, votum solenne a simplici ex humana constitutione distinguui, quamuis Caieta. ex illo tex. di-
- 8

CAP. VII.

xerit. 22. q. 88. art. 7. votum solenne ex iure humano differre a simplici. Ex quibus concludi potest, matrimonium carnali copula consummatum non dissolui per votum solenne: cum in illo matrimonio iam fuerit praemissa realis traditio. cap. cum societas. 27. quaest. 2. Ante copulam tamen dirimitur fortiori actu: nempe professione solenni castitatis: & sic traditione reali ad spiritualia subsequuta. Hoc ipsum est notandum ex Thom. in. 4. senten. dist. 27. q. 2. ad fin. & ibi Palud. q. 3. Thom. distin. 38. q. 1. Fortu. in. c. 1. de pact. nume. 15. & Ambro. Catharinol. lib. 6. contra Caieta. cap. 3.

- Hic vero aliqua notanda sunt, quae ad hanc materiam expectant. Primum, matrimonium carnali copula non consummatum minime dirimi per sacri ordinis susceptionem. text. in extrauag. Antiqua. Ioan. 22. titu. de voto. gloss. communiter recepta in cap. vnico. de voto. lib. 6. Imo nec dissoluit hoc matrimonium ratum: non consummatum per episcopalem dignitatem. quod probare videtur. tex. vbi Anto. hoc notat in. c. ex parte. in. 2. de conuer. coniugat. Ioan. Andre. in. d. cap. vnico. Areti. cons. 59. colum. 2. Paluda. in. 4. sentent. distin. 27. quaest. 3. ad. 3. Florenti. 3. part. titu. 1. cap. 21. §. 3. Quorum opinionem sequimur contra Hostien. in Summa titu. de conuersio. coniugat. col. 4. & 5. & Ioan. Lupi Segobiensem intracta. de matrim. col. 10. & sequenti.
- 9

Item & illud notandum est, satis esse, ne matrimonium professione religionis dirimatur, sponsam a viro cognitam esse, etiam vi Hostien. in dicto titu. de conuersio. coniug. §. & verum. vers. quid si virgo. Paluda. in 4. sentent. dist. 27. q. 3. col. 4. Florenti. 3. part.

10

part. tit. 6. c. 21. §. 1. Bald. in. c. penult. de probat. col. fin. & Egidius de Gindelbertis in. q. 3. post disputationes Pauli de Eleazar. & Durand. in. 4. sentent. distinct. 27. q. 2. quamuis contrarium teneat Angel. in. l. 1. §. remouet. ff. de postulan. & Hippo. in. l. 1. §. praterea. ff. de quaestio. nu. 15. Nec erit puniendus sponsus, qui per vim sponsam de presenti cognouerit, & rapuerit: nisi sponsam hanc praemeditante, atq; tractantem ingressum religionis, fraude & dolo per vim cognouerit. Bald. col. fi. Saly. nume. 9. in. l. vnica. C. de rapt. virg. Ana. in. c. fin. col. pen. de raptori. Quo quidem casu adhuc opinor non esse locum poenae illi? l. vnica: sed hic erit mitiori poena arbitrio iudicis puniendus. ex his, quae in dicta. l. vnica. notat Hippo. col. pen. Illa enim lex in sponsa de futuro loquitur. quod patet ex praemissis in. c. 1. huius operis, & fatentur Docto. ibi. atq; ita illam. l. interpretatur Regia. l. 3. titu. 20. part. 7. Imo forsan dici posset, dict. l. vnica. in sponso etiam de futuro non debere ita stricte seruari: propter praecedentem tractatum, & promissionem matrimonij contrahendi. Nam ex illa prauiua coniugalitatis consensu promissione temperandus est illius legis rigor, consideratis ceteris ipsius actus contingentis circumstantiis. arg. eorum, quae notantur in. d. c. penult. de raptori. Ex quibus etiam intelligendum est, quod notant Imol. Alex. Iason, & Ripa in. l. miles. §. qui iudicati. ff. de re iud. dicentes maritum non esse puniendum si vxorem iam ab eo cognitam matrimonio consummato per vim rapiat, & cognoscat carnaliter: prius tamen quam matrimonium consummetur, puniendum esse sponsum, si propriam sponsam

per vim rapuerit. Nec enim ita indistincte id procedit: sed secundum praemissa erit intelligendum.

Rursus & aliud considerandum est Regia lege praemissa, quae. §. 2. est in Taurinis legibus: qua cauetur, donata ab sponso sponsae de presenti, ante solennes nuptias, pro parte dimidia ratione osculi sponsae adquiri: si casu matrimonium non fuerit consummatum: quod antea sancitum fuerat in sponsis de futuro in. l. si ab sponso. C. de donatio. ante nupt. l. 3. titu. 11. part. 4. Et tamen si osculo praecedenti, per professionem religionis, ab sponsa donataria factam matrimonium dirimatur, neque consummari possit, adhuc opinor apud sponsam sic profitentem religionem, vel apud monasterium manere dimidiam illam donatorum partem, religionis fauore. ex Corneo confi. 228. l. 1. vol. qui ita respondet post Baptistam de sancto Seuerino. Idem Ioan. Lupi in dicta. l. §. 2. num. 3. licet ipse in hac quaest. dubi? sit in rep. Rub. de donatio. inter virum, & vxorem. §. 3. huic autem opinioni, quam probauimus, accedit tex. in cap. vltimo. 19. q. 3. vbi decisum est ingratitudinem, ex qua poterat filius a parente exheredari, per professionem religionis aboleri, quod Gratianus deduxit a Iustiniani Nouella constitutione. 123. titulo de ecclesiasticis diuersis capitulis: sicuti palam est apud Graecas, & Latinas Iustiniani Nouellas, quas Gregori. Haoloader magno reipublicae literariae commodo typis excussit: vt non parum sit succedendum vulgatae Autheticorum aeditionis auctori: qui ita perperam paragraphum illius nouellae constitutionis, in Latinam linguam traduxerit: vt plane ipsi? Iustiniani Caesaris sensus omnino

SECUNDAE PARTIS.

lateat: quod patet in auth. de sanct. episcopis. §. nullā. qui quidē titulus idem est cum eo, quē paulo ante ex Græcis nouellis citauim⁹. vnde etiā aduersus Altiat. li. 4. pareg. c. 23. defenditur. auctoritas Gratiani, quē & nos in. c. rainuncius: de testa. nu. 20. a mēdacij crimine liberū esse probauimus ex auctoritate solius Constatini Harmenopuli: nec tamen prædictā Iustiniani nouellā eo loco adduximus quippe qui eius immemores fuimus existimātes paragrafum ab Harmenopulo relatū illius fuisse nouellæ, quæ causas ingratitudinis cōmemorat: cum tamen ipse Harmenopulus eum deduxerit ex. d. cōsti. 123. & simul adiunxerit pluribus decisionibus quas ex. d. nouella causas ingratitudinis tractāte, referebat

31 Sunt etiā ex nostratibus, qui coniugium ratū ex consensu, nondū tamen ex copula perfectū, existimēt Romani Pontificis dispēsatione, etiam quo ad vinculū dissolui posse. Quorū primas obtinet glo. in. c. ex publico. de cōuers. coniu. cōmuniter approbata. vt ibi asserit Panor. idē in disputatione. 1. col. 3. & Præp. in. c. fi. de spōs. duo. in fi. De ti. conf. 112. Feli. in. c. quæ in ecclesiariū. de constit. nu. 20. Hierō. Grat. conf. 1. nu. 31. 2. vol. & Ferdi. Loazes in tracta. de matri. 2. dubio. in. 2. arg. pro parte affirmatiua. idē in tracta. de noua cōuers. pagano. co. 33. Nec desunt ex theologis, qui huic opinioni subscribant: siquidē Syluest. verb. diuortiū. q. 4. eā sequi: & defendit Caiet. in opere. 27. qq. q. 25. ex canone. Cum societas. 27. q. 2. Cui⁹ litera apud Gratianū, a quo Caieta. assumptit, sic legi. Cum societas nuptialis ita est a principio instituta, vt præter cōmissionē sexuū, non habeant in se nuptiæ Christi, & eccle-

CAP. VII.

sia sacramentū. Ex quo tex. dānat ipse Caiet. cōm tbeologorū sententiā, qui post Magist. in. 4. sent. dist. 26. tenent, matrimoniū etiā ante carnalē copulā significare coniunctionē Christi, & ecclesiæ: atq; ideo indiuiduū vinculū esse. Verba autē Leonis Papæ, cuius est caput illud. cum societas. aliter leguntur in ipsis epistolis. Extat enim inter epistolas Leonis Papæ primi eius epistola nonagesima. ad Rusticū Narbonensem vbi cap. 4. 1. Tomo conciliorū ita legitur. Vnde cū societas nuptiarū ita ab initio constituta sit, vt præter sexum coniunctionē haberet in se Christi, & ecclesiæ sacramentū: non dubiū est illam mulierē non pertinere ad matrimoniū: cum qua docetur non fuisse nuptiale mysteriū. Hactenus Leo Papa. Sed si cōsideremus Gratiani disputationē, quæ illum sensum exigit: vt matrimoniū ante carnalē copulam minime significet coniunctionē Christi, & ecclesiæ: vti etiā apparet ex ipso c. cum societas. & ex. c. non est dubiū. ead. caus. & q. Cuius litera extat apud Augu. dicentē, Non est dubiū illā mulierem non pertinere ad matrimoniū: cum qua cōmissio sexus nō docet fuisse, fatendū erit elegantiorē multo esse ipsam orationē apud Leonis eplam, quā apud Gratianū: cum dictio præter, sit in prædicto textu pro dictione, vltra assumēda. Verū hæc nō probant adhuc Caiet. opinionē: q̄ppe quæ sint intelligēda quo ad matrimoniū repræsentās coniunctionē Christi, & ecclesiæ per carnis assumptionē: non tñ sequitur ex hoc cōiugiū ante copulā non significare cōiunctionē Christi, & ecclesiæ per charitatē, & dilectionē: & sic cōiunctionē Christi cū anima iusta: autore Magist. in. d. dist. 26. qd' & nos notauimus cap.

mus. c. l. huius. 2. partis. Ex quibus ap-
paret non omnino conuincere in præ-
dicto dubio Caieta. probationem.
Vnde tutior, ac verior est communis
opinio Theologorū, quæ probat ma-
trimonium ratum nondum sequuta
commistione carnis, & sic non cōsum-
matum, minime posse dissolui Ro-
mani Pontificis dispensatione. Cui opi-
nioni potius, quam contrariæ patro-
cinatur Panormit. in dicto cap. ex pu-
blico. col. fi. quam & Ioan. Lupi Sego-
biensis sequitur in tract. de matrimo-
nume. 30. & Iacob. Almain. de potest.
eccles. c. 15. optimus text. in. c. vltim. de
transact. atq; esse hanc opinionem ap-
ud Theologos communem ipse Cai-
eta. fatetur. Qua in re non possum
non mirari Ambrosiū Catharinum,
qui Caietani scripta satis acriter insea-
ctatur in hac opinione Caietano sub-
scripsisse. quod ex eo constat lib. 6. con-
tra Caiet. cap. 3. Hinc proculdubio re-
probanda est assertio Socini. conf. 28.
15 I. volu. col. penul. dicentis Papam pos-
se dispensare, vt matrimonium ratum,
& carnali copula consummatum diri-
matur quo ad vinculū. quem sequun-
tur Deti. in. c. quæ in ecclesiarum. col.
5. de constitu. Hierony. Grat. conf. 1.
2. volumi. nume. 31. Sigismundus Lo-
fredus consil. 50. nume. 41. quorum o-
pinioni optimo iure aduersantur Ab-
bas in dicto. c. ex publico. in fine. Bald.
in cap. lator. de re iudicat. Felin. in di-
cto cap. quæ in ecclesiarum. nume. 25.
nulla enim causa constitui, aut reddi
potest, ex qua id, quod iure diuino,
ac naturali prohibitum est, Roma-
nus Pontifex permittere valeat. Tam-
etsi legem diuinam, & naturalem pos-
sit interpretari.

- 1 Seuitiæ causa potest quo ad thorum matrimonium separari.
- 2 Præparatio ueneni ad conatum occidendi deducta: erit iusta causa diuortij.
- 3 Furor alterius coniugis præbet diuortio causam.
- 4 Hæresis crimen quo ad thorum potest coniugium se-
parare.
- 5 Dos uxoris hæreticæ cui sit adiudicanda marito net
an fisco?
- 6 Sodomia crimen iustam causam præbet dissolutioni
matrimonij quo ad thorum; atq; ibi tractatur intel-
lectus. c. omnes causationes. 32. q. 7.
- 7 Sodomia vitium etiam cum feminis committitur
& tunc qualiter puniatur.
- 8 Fornicationis causa dimitti potest uxor / & e conuer-
so maritus.
- 9 Uxor notoriæ adultera, & ob id a marito expulsa /
non restituitur ex interdicto unde ui.
- 10 Spoliatus beneficio an sit restituendus obiecto sibi no-
torio tituli defectu?
- 11 Spoliato a coniugali consortio an sit statim danda
restitutio, si opponatur notorium matrimonij impe-
dimentum?
- 12 Maritus licet possit uxori notoriæ adulteræ negare
coniugale debitū propria autoritate: non tamen pos-
test eam a domo expellere absq; sententia iudicis.
- 13 Maritus propria autoritate uxorem adulteram expel-
lens a domo / an adquirat dotem uxoris?

§. QUINTVS.

ACTENVS egi-
mus de matrimoniij
solutione quo ad vin-
culum ipsum coniu-
gale: nunc vero illud
agendum erit, an ma-
trimonium manente
vinculo dirimi possit quo ad mutuā
cohabitationē. Qua in re plures con-
tingere possunt casus: quibus iure Pō-
tificio ex legis diuinæ interpretatione
deductis sit licita hæc separatio. Et
primo fauitiæ causa pōt petere vxor
separationem a marito, quo ad coha-
bitationem, si maritus non reddat suf-
ficientem cautionē de non offendenda
vxore. c. l. vt lit. non cōtest. c. literas.

SECUNDAE PARTIS.

de resti. spoliat. quem tex. dicit esse singul. Abb. ibi. idem & Præp. in. c. 1. de diuort. Ioan. Lupi in. c. per vestras. 3. notab. col. pe. de donatio. inter vir. & vxor. Hippo. in. l. fi. C. ad. l. Corne. de ficar. col. fi. explicat Alex. conf. 78. in. 5. vol. ad idem. l. consensu. C. de repud. Nam & vxor acriter, & inique a marito verberata, licet actione iniuriarum agere cōtra maritum non possit: ne is infamis efficiatur: potest tamen agere actione in factū, vt maritus puniatur. Ioan. Andre. in additionib. ad Specul. titu. de iniur. Alexan. in. l. diuortio. §. si vir. 3. col. ff. solut. matri. notat & Catelli. Cott. in vltimis memorialib. verb. actio iniuriarum. & dictione, vxor. Nec tantū est consideranda in hac causa malæ tractatiōis præterita sæuitia: sed & timor futurae est aduertendus, vt etiam separationi locus sit. ex notatis. in. d. c. literas. & subiicit optimū exemplum Aymon Sauillianus. consil. 31. quando inter virum, & vxorem esset grauis lis super maiori parte bonorū: coniectura enim potest tunc præsumi futura sæuitia: ipsa personarum qualitate perspecta. Vnde etiam erit iusta diuortij causa, si alter tentauerit veneno alterum coniugem occidere. notat Gerard. sing. 65. sensit Abb. in. c. quem admodum. in fin. de iureiu. & in locis paulo ante adductis, & Hpp. in. l. vnica. col. pen. C. de rap. virg. & in dicta. l. fi. probat tex. in. d. l. consensu. Hinc dicebat Bald. in. l. 1. 2. col. C. commu. de legat. his casibus maritum cogendum esse extra propriā domum in loco honesto vxorem alere. Ex quo etiam scripsit Ancharr. consil. 408. maritum non posse accusare vxorē, quo ad amissionē dotis, si vxor ipsa a marito ob eius sæuitiam fugiens, adulterium commi-

CAP. VII.

ferit. Cui opinioni consentit Ioan. Lupi in rub. de donatio. inter virum, & vxor. §. 20. colum. 2. & §. 64. colū. 2. & in rep. c. per vestras. 3. notabili. ad finem ipsius principij. qui vbique hanc opinionem Ancha. intelligit, quādo maritus ciuilitate accusat vxorem ad dotis amissionē: quo fit, vt forsan aliud sit dicendum, si vxor criminaliter a viro accusetur, quod longius comprobare possemus, si huic tractatui cōueniret. Caute igitur, & comiter oportet maritos tractare vxores. si enim vt natura, & ratio, & diuina perhibent oracula, vir est mulieris animus, pater, & caput, talis erit inter illos societas, qualis inter patrem, & filium: non cuiusmodi inter mancipium, & herum. quod eleganti oratione admonet Ludouicus Viues in libro de officio mariti. c. de eligenda vxore. ad finem. Nam & existimare debet maritus se vxoris socium esse: non dominum. quæ autem dicatur hac in re cautio sufficiens discretus iudex arbitrabitur, vt probat Panormi. in dicto. c. litera. nume. 7 cui accedit Parisi. conf. 54. vol. 4. num. 36.

Secunda causa dirimēdi coniugium quo ad thorum erit furor. Iuxta communem sententiam, quam Alexan. refert in. l. si cum dotē. §. si maritus. ff. solut. matri. col. fin. ab hac tamen opinione ipse Alex. post glos. & Cuma. ibi recedit. Ego vero priorem sententiam sequor, quādo furor esset ita ardēs, ac vehemens, vt periculum esset cohabitare cum coniuge furioso: alioqui Alexan. opinio. verior est.

Tertia causa ex fornicatione spirituali cōstituitur. Nam si alter ex coniugibus hæreticus sit, vel in hæresim labatur, separari potest matrimoniū quo ad thorū. c. 2. de diuort. c. fi. de conuer. coniug.

causa
tutis do
quæ tendit
vnde in
c. pueri
notab. sol
n. ad fi.

coniug. Ex quo Abb. ibi post Ioan Andre. & Anto. ibidem, & Brixienf. in. q. Vener. 86. dicebat vxorē dotem amittere propter hanc fornicationem spiritualement. Non tamē intelligas hanc dotem viro etiam catholico adiudicandā fore: sed fisco. ita Cardi. in. d. c. fina. & Gonfal. de Villadiego in tract. de hæretic. q. 15. num. 9. quod probatur arg. rex. in. l. quinq; legibus. ff. de bonis dānat. vbi in crimine læsæ maiestatis fisco adiicitur dos vxoris, illud crimen committētis: igitur idem erit in crimine hæresis. c. vergentis. de hæretic. quā ratione hoc idem tenet Alberi. in. d. l. quinq; legibus. & Reperto. inquisitorum. verb. dotes. illud sane erit & hic adnotandum: matrimonio ex hac causa separato, minime esse cogendum catholicū coniugē ad cohabitandū cum altero in hæresim lapso, etiā si is poenitētia ductus ad ecclesiæ gremiū redierit sicuti aduersus glo. Abb. expressim notat in. c. vlt. de cōuers. cōi. & in. c. de illa. de diuort. per tex. ibi. cuius opinio ni optimis rationib⁹ accedit Alfonsus a Cast. de iusta hæret. punit. lib. 2. c. 7. qui hoc ipsum intelligit, quādo catholicus ab hæretico discessit, præmissio iudicio ecclesiæ, quæ ipsum hæreticū esse declarauit: quod si propria autoritate catholicus ab hæretico diuerterit, cogendus erit alteri poenitēti debitū reddere, ac cætera matrimonij iura: nec tamen est ad hoc necessaria peculiaris diuortij sentētia p tex. in. c. vlt. de hæret. & in. d. c. de illa. & c. vlt. de cōuers. coniug. quæ quidē iuris canonici decisiones, vt præmissi intelligendæ sunt.

Quarta causa hæresis crimini non iniuria adiungi potest eo quod ex nefando crimine oriatur: cum propter scelus cōtra naturā, vitio Sodomitarum

perpetrarūt, peti possit cōiugij diuortium quo ad thorū. c. omnes causationes. 32. q. 7. qui tex. descriptus fuit per Gratianū a Hiero. in episto. ad Aman dum. 3. epistolarū Tomo. vt obiter lectorem admoneā falso in vulgatis decretorū codicibus tribui dictum canonem Hieron. ad Damasum. Nec eius litera sincera est apud Gratia. siquidē dum ibi scribitur matris præstationē: in emēdatis Hieron. epistolis legitur, matris persuationem. ex quo tollitur, glo. ibidem inconcinna expositio. Sed hanc quartam diuortij causam legitimam esse asserunt Cald. Ant. Abb. & Ana. in. c. maritis. de adul. Syluest. verbo diuortiū. q. 7. quorū opinio cōmunis est. vt fatetur Abb. in. d. c. maritis. & Barb. confi. 64. in. 1. vol. & Lamber. de iure patrona. 1. part. 2. lib. q. 9. art. 18. in fi. Cui opinioni etiā adheret Chasane. in consuet. Burg. rub. 7. §. 3. versi. primo quæro. nume. 6. licet Innoc. in c. 1. de adult. & gloss. in. d. c. omnes. & Aluarus Pelagius de plāctu eccles. lib. 2. arti. 2. col. 5. dissentiant: contra quos adest Hierony. recte intellectus in. d. episto. & apertissime Ditus Ambros. 1. ad Corinth. cap. 7. dum dicit, aut vsum quærat vxoris inuerrere: quibus verbis innuit posse vxorem petere separationem matrimonij, quo ad thorū, si fuerit a viro tentata ad vsum contra naturam. quod etiam Barba. asserit in. d. consil. 64. 1. volumi. quem sequitur Deti. in. l. 1. nume. 8. C. de secund. nupt. Nam & illud constat, crimen Sodomix, etiam cum foeminis, & flagitiose committi. quemadmodum probat Hierony. Paulus in practica Cancellariæ. fol. 40. probat text. in cap. vsus. 32. quæst. 7. notat optime Cardi. in Clement. vnica. quæst. 13. de

SECUNDAE PARTIS.

conf. & affi. Deri. in. d. l. i. C. de secun. nupt. & Alti. lib. 10. parg. c. 11. addit tamen hoc crimen non puniri poena ordinaria: qua commissum cum viris puniretur. quod ipse falsum esse censeo quando crimen hoc nefandum vir cum foemina eo comiserit modo, quo cum viris solet a Sodomitis perpetrari: nec enim minus est scelus istud: imo vera Sodomia. Quod si foemina viri officio fungens aliam subegerit foeminam admitti sane poterit Altiati, & Mariani, quem ipse refert, opinio: tamen si Saly. in. l. foedissimam. C. de adult. & Boerius decis. 316. col. vlti. existiment hoc crimen vti propriam Sodomiam puniendum esse.

Quinto huic diuortio causam praebet fornicatio carnalis, ex Dei optimi maximi elogio Matthae. 19. dicentis.

8 Quicumq; dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, moechatur. ergo licet vxorem dimittere causa fornicationis, & id iura canonica passim referunt. cap. ex parte. C. de sponsal. cap. significasti. cap. ex literis. cap. gaudemus. de diuort. cap. intelleximus. cap. fina. de adult. cap. tua. de procurat. l. consensu. C. de repud. Est tamen necessarium iudicium ecclesiae ad hanc separationem constituendam. cap. plerunq; de donat. inter vir. & vxor. cap. porro. de diuort. quibus iuribus probatur maritum propria autoritate vxorem adulteram dimittere non posse. Si tamen adulterium esset notorium, posset vir propria autoritate ita expellere a se vxorem, vt expulsa nequaquam competat interdictum vnde vi, nec recuperanda possessio. cap. significasti. de diuor. glo. in. c. si. de adulte. Regia. l. 8. titu. 2. part. 4. quod comprobari potest

CAP. VII.

ex eo quod agenti interdicto vnde vi in matrimonio, & sic petenti se spoliatum restitui, obstat exceptio deficientis iuris, si notoria sit. vt notat Praepo. in cap. 2. 3. quaest. 1. Imol. in cap. ex con. questione. de restit. spoliat. & Guil. Cassador. deci. 3. tit. de rest. spoliat. tex. optimus in cap. literas. eodem titu. ex quo Abb. ibi notat vxorem spoliatam minime esse restituendam, si probatio consanguinitatis in continenti offeratur. Si enim fieret restitutio, & sequeretur carnalis copula, mortaliter peccaret is, qui sciens matrimonium non valuisse, debitum redderet. Ob euitandum ergo hoc mortale peccatum non est restitutio concedenda quo ad carnale commercium, si impedimenti probatio in continenti offeratur quod Alexand. notat in. l. naturaliter. §. nihil. §. fallent. ff. de acquirenda possessione.

Nec mirum, nam spoliatus ecclesiae

10 stico beneficio nequaquam est restituendus, si aduersus eum notorius defectus tituli obiiciatur. ex cap. ad decimas. de restitutio. spoliato. in. 6. notat Innocentius in cap. constitutus. de filiis presbyte. Abb. & Aretin. in cap. si constiterit. de accusat. Anto. & Franc. in cap. bonae. de appellatio. 7. differentia. Praepo. in dicto cap. 2. 3. quaestio. 1. Imol. & Abb. in cap. in literis. de restitutio. spoliato. nume. 11. & 28. idem Abb. in cap. cum ecclesia Sutrina. de caus. poss. & propriet. colum. 5 & Henric. in. c. cum venissent. de institutio. quorum opinionem asserit esse communem Cassador. dicta decis. 3. qui eam sequitur, & notat Ludo. Gomez in regu. de annali. poss. quaest. 58. Nec melat eundem Gomez. in reg. de non iudican. iuxta form. q. 5. asserere, quandoq; in pratorio Rotae hanc Inno. sententiam

tentiam reprobata fuisse. Nec desunt inra, quibus reprobari possit. Nam & in beneficio ecclesiastico prædo est restituendus, c. in literis. de restitu. spoliato. Cui tamen responderi potest, non procedere quando in iudicio constaret spoliatum esse prædonem: tunc etenim restitutio omnino negari debet, secundum Innocen. & Imol. ibi, & Corf. in tract. de excellentia Regis. q. 72. Nec oberit Abb. interpretatio, dū illum tex. intelligit: etiam si constet in iudicio spoliatū esse prædonem: quia id locum habet in cæteris rebus: non tamen in ecclesiasticis beneficiis, ut ibi notat Ioan. de Imola. & sensit optime Oldra. consi. 1. quamvis & in cæteris rebus temporalibus quarum restitutio nem spoliatus petit, sit restitutio dene ganda, si constet notorie in iudicio: simul spoliante in eis ius habere: ad spoliatum vero minime eas pertinere, ex eodem Imol. in. d. c. in literis. post Anto. & Abb. ibi col. 4. glos. & cōmunem in. d. c. ad decimas. in quo non satis mihi placet Panormi. in. d. c. in literis. nume. 28. dicens restitutionem beneficij ecclesiastici impediri, etiā in causa spoliationis, si confestim offerantur paratæ probationes defectus tituli in ipso petente restitutionē citat text. in dicto cap. literas. quem ego intelligo, quando ex restitutione immineret mortale peccatum ipsi reo, ne quis a iudice cogatur mortale crimen committere: ut in causa matrimoniali. Vnde Anto. in dicto cap. in literis. constanter asseruit, restitutionem in beneficiis minime negandam, si notorius defectus non opponatur, etiam si in continenti, atque statim offerantur probationes paratæ.

His tamen, quæ de matrimonio di-

ximus obest insignis tex. in. c. porro. de diuor. Ex quo glo. in. c. ex conuastione. de restit. spoliat. dicebat, coniugem spoliatum restituendum esse ad coniugale consortiū, etiam si opponatur exceptio consanguinitatis notoriæ. Cui obiectioni respondēt Abb. in. d. c. porro. & Imo. in. d. c. ex cōuastione. atq; Lanfranc. in rub. de caus. poss. & propri. colū. 5. non esse in cap. porro. statutum restitutionem, data notoria consanguinitate, concedendam fore: sed id tantum prohiberi, ne maritus propria autoritate vxorem a se expellat, etiam si notoria sit consanguinitas. Sed hoc non conuenit: quia maritus potest vxorē expellere propria autoritate propter notoriam fornicationē, sicuti censet glo. in. d. cap. fin. de adulter. quam modo probauimus. Hinc Ias. in dicto §. nihil commune. nume. 46. nouiter, ut is existimat, conas interpretari prædictum tex. in. cap. porro. dicens exceptionem notoriā non esse contra agentē ratione spoliationis, admittendam, si concernat ipsam proprietatem: sed tunc demū vere obstare, quando concernit ipsam possessionem, ut in cap. significasti. eod. titu. quod de exceptione fornicationis loquitur, quæ ipsam cohabitationē thori impedit: & sic possessionem coniugij. Verum si Ias. optime pensaret, quæ paulo ante tradidimus, aperte vidisset, etiā conuenientibus oculis, exceptionem notorij defectus in ipsa proprietate, obesse agenti interdicto vnde vi: maxime in his spiritualibus. Nec Ias. fuit huius concordæ primus autor: siquidē & Præpo. in Summa. 3. quæst. 1. ante ipsum Ias. aperte ita prædicta iura intellexit. Quo fit, ut Abba. & Imol. ratio mihi potius arrideat, quo ad ipsa mutua ob

12 sequia coniugalia: non enim absq̃ iudicio ecclesiæ debet quis vxorē ab eius confortio expellere, etiā ob notoriam consanguinitatē, seu notoriam fornicationē: licet possit cōiugale debitum ei negare: quod etiāliceret propter occultum adulteriū, vt docet Abb. in. c. fi. de adult. & in. c. ex parte. C. de sponsa. Thom. in. 4. senten. distin. 35. arti. 3. Quia in re mihi displicet Abb. opinio, qui post glo. in. d. c. fi. & alios, quos ipse allegat, asserit, ob notoriam fornicationem vxoris licere marito propria autoritate expellere a domo vxorem. Nec enim constat ex iuribus ab eo adductis id licere: imo contrarium notat Anto. in. d. c. fi. & glo. in. c. 1. 32. q. 1. Nā & Thom. d. art. 3. scribit maritum non posse sibi ius dicere, quo ad separationem cohabitationis: & idē asserit Sylvest. verb. diuortium. q. 8. Potest autem opinio Abb. & gloss. procedere, quando vel vxor esset in iudicio crimen confessa, vel publice cum adultero cohabitaret. ex gloss. in. d. c. 1. 32. q. 1. Non tamen sequitur ex his restitutionem omnino concedendam esse, data cōsanguinitate, vel fornicatione notoria, etiam si maritus temere, & absq̃ iudicio ecclesiæ expellat vxorem a se. Nec dictis iuribus conuenit alter Panormita. intellectus, dum fatetur restitutionem faciendam. quo ad mutua obsequia: non tamen quo ad carnalem copulam, quia ex cap. significasti. constat, nec ad obsequia restituendum esse spoliatum coniugem, existēte notorio iuris defectu. licet Francis. a Ripa in. d. §. nihil. nume. 34. ad hunc vltimum Abb. intellectū declinet. Hinc apparet minime admittendum esse, quod nouissime Corasi. scripsit in. §. nihil cōmune. nu. 10. & in lib. 2. Miscel.

11 c. 2. dicens etiam in matrimonio restituendum esse coniugē spoliatum: non obstante notoria cōsanguinitate: non enim licet tunc marito propria autoritate vxorem a se abicere: denegādam tamen esse restitutionē, si notoria fornicatio opponatur: quia propter eam marito licet propria autoritate vxorē expellere a domo, quo casu spoliatio fit iuris autoritate, & ideo non datur restitutio. hic etenim intellect⁹ ex prædictis improbatur. Quibus & illud addendū est non esse vxori agenti ex spoliatione negandam restitutionem, etiam si maritus fornicationē obiciat, & offerat eius probationes statim paratas. Quamuis etenim tunc fiat restitutio, non subit ipse maritus periculū mortalis peccati, ex carnali cōiunctione. vt superius docuimus ex Caieta. Tametsi Diuus Thom. in. 4. senten. distin. 35. arti. 3. teneat restitutionem in hoc casu negandam esse.

13 Ceterum etiam si maritus vxorem adulteram, nec tamen manifesti facinoris ream, propria autoritate expulerit, dotem amittit vxor: & eam ex adulterio vxoris lucratur maritus: agenti enim vxori ad dotem obicere poterit vir fornicationem ab ea ante expulsionem commissam. quamuis Abb. in. c. plerunq̃. de donat. inter vir. & vxor. hoc intelligat, quando maritus ob notoriam fornicationem vxorem eiecisset: non tamen video, quo ad dotem exceptione fornicationis defendendam congruam differentiae rationē. Nam maritus excipiendo, fornicationem vxori obiciens cōsequi debet dotem, & alia similia, vt notant Anania in dicto cap. intelleximus. Præpo. in. c. significasti. in fine de diuort. & Parisi. consi. 54. volu. 4. col. vlt.

SECUNDAE PARTIS

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Vxor etiā putatiua propter adulteriū dotē amittit.
- 2 Vxor propter adulterium perdit arras atq; parapherna.
- 3 Osculum/ aliiq; tactus impudici an inducant adulteriū probationem?
- 4 Dos uxore adulterium cōmittente/ cui adiudicada sit?
- 5 In accusatione civili adulteriū, pariter iudicantur uir & uxor.
- 6 Lite etiā contestata uxor potest obuiere uiro/ accusanti eam civiliter/ exceptionem paris criminis.
- 7 Maritus an possit accusare uxore de adulterio, si illius criminis conscius eam carnaliter cognouerit.
- 8 Iudex ecclesiasticus solus est competens in lite/ super diuortio etiā ratione adulteriū/ tractanda.
- 9 Hæredes mariti, an possint accusare uxore de adulterio?
- 10 Vidua suprum committens / an pena adulteriū punienda sit?
- 11 Intellectus ad l. si uxor. uers. quamuis. ff. de adulter.
- 12 Vidua suprum committens amittit ex Regia lege dimidiam lucrorum partem.
- 13 Uxore a uiro dimissa ex causa fornicationis/ an possit uir aliam priori uiuente / uxorem accipere?

§. SEXTVS.

VXOR vero adulterium committens dotem amittit, & ea uiro lege adiudicat sententia iudicis sequuta. tex. in c. plerunq; de donat. int. vir. & vxor. l. consensu. C. de repud. etiā si vxor sit putatiua: non tantum vera. glos. in dict. cap. plerunq; quā ibi esse singul. scribit Abb. & eam sequuntur Henric. Collect. & Alij cōmuniter. ut ipse Abb. Anto. & Præp. fatentur. idem asserit Bald. Nouell. in tract. de dote. part. II. §. hæcten? nu. 36. dicens hanc opinionem communem, quam Bart. probat in l. si vxor. §. plane. ff. de adult. Paul. consi. 147. in. 2. volu. & probatur Regia. l. 81. Tauri. licet. glo. in dict. l. consensu. contrariū teneat, quam putat esse singul. Barb. in cap. 1. ut lit. non contest. nume. 63. eam sequutus propter. text. egregium.

CAP. VII.

101

in dict. l. si vxor. uers. sed si ea. quo tex. vxorem putatiuam maritus iure extranei accusat: non iure mariti: igitur nō consequitur dotem. Hæc tamen argumentatio non satis applaudet: quia & si iure extranei accuset, quia maritus est, dotem sibi vendicat ex lege.

Amittit deinde vxor adultera arras, atq; parapherna. glos. in dict. cap. plerunq; quam dicit singul. Roma. singul. 311. las. in. l. 2. ff. solut. matrimo. & idem in rubri. C. de iudic. Hippo. in. l. pater marito. num. 3. ff. de quaestio. & sequitur eam Gerard. singul. 48. quamuis Abb. & Præpo. in dict. cap. plerunq; contendunt, hanc opinionem iure non probari. Sed communi opinionem accedit, quod adquisita matrimonio constante, quæ Regio iure cōmunia sunt viro & vxori, amittit ipsa vxor propter adulterium. l. 4. titu. 4. lib. 5. in ordinat. reg. Ioan. Lupi in repeti. rubri. de donatio. inter vir. & vxor. §. 20. col. 1. aduersus vero opi. cōmunem obstat fortis tex. in auth. ut liceat matri & auia. §. quia vero plurimas. collatio. 8. ubi non existentibus filiis, propter adulterium ex bonis, quæ præter dotē & donationē ante nuptias, vxor habet, vir acquirit quantū æquinalet tertiæ parti dotis. quem text. Roma. notat in. l. Lucius. ff. solut. matri. & Guili. Mayne. in. l. in ambiguis pro dote. ff. de regul. iur. nume. 205. Nec illud omittendum est, non tantum ob adulterium vxorem dotē amittere, & priuari cōsortio coniugali: sed & propter osculū. Bald. in cap. tua. de procurator. glos. in. l. 1. ff. de vari. & extraordi. crimi. & in cap. non oportet. 81. distin. & in cap. nec aliqua. 27. quaest. 1. text. in cap. 1. quibus mod. feud. amitt. Ioan. Lupi in rubr. de donatio. §. 78. nu. 10. Ripa. in rub.

SECUNDAE PARTIS.

in rub. de iudic. colū. 3. Curti. Iuni. in rub. C. de eden. Ego vero id expeditum habeo, feudatarium beneficio priuari, si per lasciuiam ausus fuerit osculari vxorem domini, quod in dict. c. 1. probatur aliis vero casibus Bal. sententiam probare ad effectum, vt ex osculo coniectura sit assumenda adulterij, sicuti Altia explicat. lib. 4. pareg. c. 10. Deti. in rub. de iudic. col. 1. dicēs ipsam vxorē ab hisce adulterij pœnis immunem fore censendam, si probauerit intra osculi fines steterisse, neq; vltra progressam fuisse. Nec ab hac opinione dissentiant. glos. prædictæ: cum dixerint, oscula esse argumenta adulterij, idem probat glo. per text. ibi. in. c. dixit dominus. 32. q. 1. & ita intelligendus est text. in. c. maritis. de adult. ex mente Anania & Docto. ibi non enim potest vere dici, fœminam adulterij ream esse ex sola suspitione, ita vt suspicio illa pro crimine adsumatur: bene tamen pro iudicio, & argumēto adulterij, ex quo vehementer suspecta sit: eaq; suspicio violenta arbitrio boni viri, vel indubitata existimetur iuxta text. in. c. ex literis. & c. sequenti. de præsumpt. Feli. in. c. afferte. eo. tit. Areti. Alex. Soci. & Ias. in. l. 1. nume. 12. ff. si cert. peti. Hippo. in rub. C. de probatio. nu. 238. tex. ad id, in cap. præterea. de testib. Ex his vero præsumptionibus quandoq; fertur in ciuilibus diffinitiuā, & ordinaria sententia: quandoq; etiam in criminalib⁹ arg. l. vlt. C. de probationib. quæ de indiciis indubitatis loquitur. Vnde in hac quæstione licet Nicolaus Bellonus in rub. C. de edendo. nu. 81. scribat opinionem Bald. communem esse: addit tamen, ex amplexib⁹, & osculistantum, nō posse fœminam conuinci de adulterio, etiam ad effectum, vt

217 R. CAP. VII. 552

dote priuetur: quamuis ex his actibus grauis deducatur adulterij præsumptio: quod ipse late ibi disputat. nume. 62. Cæterum hac in re libenter adnotabo, impudicā vitam agere eam fœminā, quæ amplexibus, osculisq; virorū vtitur, aut inhonestos tactus sponte patitur: eaq; ratione subinferam, legatum amittere sibi relictū sub conditione, si pudice ac honeste vixerit: quod Bald. respondet conf. 207. vol. 4.

Sed & hæc quæ de amittenda dote diximus, ita accipienda sunt, vt locum habeant. quādo maritus vxorem accusat ciuilit^{er}: nam si criminaliter, aliter dos diuiditur a lege. Authē. sed hodie. C. de adulter. nec viro applicatur. Iuxta opinionem, quam Imol. & Alex. fi. col. post alios sequuntur in. l. cum mulier. in. l. ff. solut. matrimo. Lege vero Regia. 15. titu. 17. part. 7. etiam si maritus criminaliter accuset, dotē, & arras, consequitur, non extantibus liberis. Cæterum siue maritus accuset criminaliter, siue ciuilit^{er}, si ex eo matrimonio liberi extiterint bona adulteræ consequuntur post obitum illius coniugis, cui a iure dantur. tex. in authē. vt liceat matri. & aui. §. si vir de adulterio. & §. quia vero plurimas. glo. in signis. in. c. 1. vt lit. non contesta. Regia. l. 1. titu. 7. lib. 4. fori. Nec imputantur filiis in legitimā, quam ex bonis ipsius qui bona illa propter adulterium adquisiuit, habituri sunt. Bald. & Barb. in. d. cap. 1. num. 64. ex prædictis iuribus. Nec maritus illa libere capiet nisi pro portione, quæ cuilibet filio prioris matrimonij obuenerit. Bald. in. l. hac edictali. col. 2. C. de secund. nupt. & ibi Steph. Bertr. num. 36. Cremens. singul. 86. ac Ioan. Lupi in dict. rub. de donat. §. 20. In hac tamē accusatione adulterij quo ad

ad separationē tori, & amissionē dotis
ita pares existimant a iure vir & vxor,
vt vir repellatur ab accusatione, si ei
obiiciat vxor fidem cōiugij fornicatio
ne violasse. c. intelligimus. de adul. c. 1.
vt lit. non contest. vbi Abb. dicit, secus
esse si maritus vxorē accuset criminali
ter. l. 2. §. si publico. ff. de adulter. Paul.
conf. 402. l. 1. vol. Angel. de malef. verb.
che may adulterato. Ioan. Lupi in. d.
rub. de donatio. §. 20. sensit Abb. in. c.
1. de iniur. Vxor tamen non potest ma
ritum ob adulterium accusare crimina
liter. l. 1. C. de adulte. & ibi glo. & Sa
ly. Ioan. Lupi in dict. §. 20. Hipp. in. l.
patre vel marito. ff. de quæstio. nu. 11.
Ex quibus cōstanter asserit Paul. dict.
cōf. 402. l. 1. vol. vxorē excusari ab accusa
tione adulterij ciuili, ex eo q̄ maritus
concubinam habuit. idem notat Hip
po. in dict. l. patre. nume. 14. Imo lata
sententia diuortij ob adulterium vxor
is, si ipse vir fornicetur. cogitur vxor
em in cōsortium cōiugale admittere.
tex. sing. secundum Abb. ibi in. c. ex li
teris. de diuor. glo. Anch. Antō. & Ana
nia. in. c. fi. de adulte. vbi Abb. & in. d.
cap. es literis. dicit hanc opinionē esse
cōmunem. Brixi. idem probat in. q. do
minicali. 34. & Præpo. in dict. c. ex lite
ris. fi. col. quorum opi. cōmunis est, vt
asserit Feli. in. c. lator. nū. 9. de re iud. eā
sequutus. cōtra. glo. in. cap. apostolus.
32. q. 7. & Abb. in dict. c. fi. qui voluit,
primā opi. procedere ex officio iudicis
non ipsa vxore petēte. Sed æquiores
esse communem assertionē notat Gui
li. Maynerius. in. l. in ambiguis pro do
te. ff. de regu. iur. num. 207. Ex quo
deducitur, vxorē posse post litem con
testatam viro accusanti obicere exce
ptionem paris criminis, etiam ante li
tem cōtestatam cōmissi. Abb. in. dict.

c. fi. & si Ioan. Lupi. in dict. rub. de do
nat. iter vir. & vxor. §. 20. col. 2. contra
rium teneat, quem refert, & sequitur
Andreas ab Exea in rub. ff. de pact. nu.
377. per. l. si maritus. §. præscriptiones.
ff. de adult. qui text. hac in re minime
concludit: sicuti nec. l. 7. tit. 17. part. 7.
quia loquuntur quo ad repellendum
maritū ab accusatione criminali. quo
casu exceptio vxori competens ad ma
ritum excludendum a iudicio, est oppo
nenda antelitem contestatam. Imo po
terit vxor ob fornicationē mariti age
re ad tori separationem: & ad dotis re
stitutionem. cap. 1. & ibi Abb. Imol. &
Barb. in. cap. 1. vt lit. non contest. tradit
late Soci. Iunior conf. 32. vol. 2. col. 1.
quin & poterit libell⁹ ille admitti, quo
vxor agit contra maritum ad restitua
tionem dotis ob adulterium, & ino
piam ipsius viri. Deti. consil. 212. Du
ramque nimis esse legem: quæ forni
cationis causa virum & vxorem dispa
res fecerit conqueritur festiue Syra
Anus apud Plaut. in Mercatore.
Verum si maritus sciens vxorem esse
adulteram cum ea carnaliter coierit,
mores eius approbare videtur, atq; ei
ignoscere. gloss. ab omnibus recepta.
in capitu. fina. de adulte. est tamen in
telligenda quo ad commissā crimina:
non quo ad committenda. glossa &
Præpo. in dict. capitu. plerunq; Ioan.
Lupi in cap. per vestras. §. 9. nume. 18.
Regia. l. 9. titu. 17. part. 7. In quo duo
fugienda, ac reprobanda sunt. Pri
mum, quod Salyc. in. l. quoniam Ale
xandrum. C. de adulte. scribit, in dicto
casu, nec commissā crimina post pri
mi adulterij indulgētiam, a marito aca
cusari posse, pro quo adduci solet. tex.
in capi. de Benedicto. 32. quæst. 1. ibi.
Nullum ei duntaxat simile cōmittenti
periculum

SECUNDAE PARTIS.

periculum allaturus. Is enim tex. iudici ecclesiastico cōsulit, vt a viro, qui adulteram vxorem denuo receptat, cautio- nem exigat, ne eam occidat, si forsan in adulterium relabatur. Vnde non negat viro ius accusandi crimē, post prioris adulterij remissionem cōmissum. Cui interpretationi mire suffragatur Triburiense Conciliū. cap. 46. Cuius verba sunt. Si cuius vxor constuprata fuerit, & propterea marit⁹ capitali sententia delere illam machinauerit: ipsa vero vrgēte mortis periculo, ad episcopum confugerit, & auxiliū quāsierit, operosiori, si pōt, episcopus labore defudet, ne occidatur. Si vero nō potest, nullo modo liceat ei requirēti eam reddere viro ad occidendū, quā se ei obtulit ad defendendū: sed solerti cura transmittet eam ad locum, quem ipsa delegerit, vt secura viuere possit. Si vero interdum maritus eam inuenerit, & repetierit, secundū seculum potestātē habuerit, quid agere ei velit: sed audiat sanctū August. dicentem Cū enim vir a virtute nomē accipit, & mulier a molicie, idest fragilitate, quare contra crudelissimā libidinis bestiam vult vnusquisq; vxorē suam esse victricem: cum ipse ad primū libidinis ictum victus cadit? Nam quicquid contra fidem catholicā mulieribus nō licet, nec viris licet. Si autem eadem mulier timore perterrita a loco, vbi eam episcopus destinavit, aufugerit, & vir eius ab episcopo semel aut bis, vel sēpius repetierit, si vitam ei obtinere possit, perquirat, & reddat: sin autem omnino non reddat. Haftenus Triburiēsis Synodus. Secundū, quod in prādicta quāstione est improbandum, a Ioan. Lupi asseritum reperio. in dict. §. 9. nempe maritum posse primum delictum ad iudi-

CAP. VII.

diciū deducere, si vxor sibi recōciliata, in crimen adulterij incidat. Id enim falsum est. siquidem primum crimen deferri nō potest ad iudiciū: sed tantum istud nouū delictum. Nam illud primum iam est extinctū remissione, & indulgentia mariti. cap. de his. vbi not. de accusat. & in. l. transigere. C. de transactio. quibus locis traditur, crimē semel transactio, vel remissione accusantis extinctum, non posse ab eodē ad iudiciū adduci.

8 Huius autem controuersiae, qua inter coniugatos agitur de diuortio, quō ad thorū propter fornicationē, solus ecclesiasticus iudex legitimus est, iuxta cōmunem nostratū opinionē, quā refert Deti. cons. 212. licet ipse hanc causam ad vtrūq; forū mistim pertinere credat. quod ego nō admiserim: cum hic tractetur de coniugali cohabitatio- ne dissoluenda. Nec decet secularem iudicē hac in lite ius dicere. vt probat distinctio text. in. c. accedens. de proci- rat. & Reg. l. 2. tit. 9. part. 4. Ceterū hoc in loco dubiū egregium sese offert, an vidua cōmittens stuprum dotē amittat, aliaq; bona, quā proculdubio amitteret, si viuente marito fornicaretur. Qua in re, quo facilius percipiatur, tria notanda sunt.

9 Primum, vxor, quā marito viuente adulterium cōmilit, quod ad viri notitiam peruenit, ab eius hāredibus accusari non potest, ad amissionem dotis. tetx. in. l. rei iudicatae. vers. hāredi. ff. solut. matrimo. vbi Bart. hoc notat, & dicit ibi esse cōmunem opinionem Alexand. col. 1. idem Anto. Abb. & Prap. in. d. cap. plerūq;. & Ias. in. l. sororem. C. de his qui. vt indig. in fine.

Secundū, vxor viuente marito, eo tamen ignorante adulteriū cōmittens

ab eius heredibus ad amissionē dotis accusari potest. ita Cinus. in. l. si. C. de reuocan. donatio. Roma. in. d. l. Rei iudicata. §. hæredi. vbi Areti. col. fina. Hippo. in. l. vnica. C. de rap. virgi. nume. 67. Præp. in. d. c. plerūq. col. 2. Andre. Tiraquel. in. l. si vnquā. C. de reuocā. donat. vers. suscepit. nu. 172. Abb. in. c. vlti. 3. col. de donat. post Ancha. ibi qui cōmuniter recepti quo ad illius capitis decisionem hanc opinionem asserunt: quibus & Ripa accedit dicens eorum sententiam communem esse in. l. fina. C. de reuo. donat. q. 61. Et quamuis Bald. & Imola. in dict. l. rei iudicata. idem Bald. conf. 182. 3. vol. contrarium teneant: prior tamen opinio in praxi seruabitur ex Alexan. in dict. l. rei iudicata.

10 Tertium, vidua marito mortuo stuprum cōmittens perinde dotem amittit, ac si marito viuente adulterium cōmisisset. ita Paul. Castrenf. notat. in. l. fideicōmissum. C. de fideicōmis. idem conf. 147. 1. volu. Præpo. in dict. c. plerūq. 3. col. Ias. in. l. 2. num. 6. ff. solut. matrimo. idem Paul. Castrensis. in. l. sororem. C. de his qui. vt indig. Hippo. in dict. l. vnica. num. 53. Feli. in. c. pastoralis. de iudic. Gerar. singul. 48. Ioan. Lupi in rub. de donatio. §. 67. num. 6. Hippo singul. 416. Maritus enim sicut offenditur ex adulterio matrimonio constante cōmisso: ita ex fornicatione, eo mortuo ab vxore perpetrata, iniuriam patitur. Barto. in. l. penulti. C. de adult. Sed Paulo Castren. refragatur Alexand. in dict. l. sororem dicens, viduam ex hac fornicatione dotem non amittere, nec accusari posse, quia id nullo iure est statutum. idem notant Ias. in dict. l. fideicōmissum. Guiliel. Mayneri. in. l. in ambiguis p dote. nu.

11 208. ff. de regu. iur. & Deti. in. d. c. pastoralis. pro hac opinione adducētes. text. in. l. si vxor. vers. quamuis. ff. de adult. vbi Iuriscōsultus, in vidua, censet, stuprū impune cōmitti: loquitur tamen in vidua meretrice, & quo ad impunitatem illius, qui cū ea fornicatur: non quo ad ipsam viduam: ex notatis per Hippo. in sing. 150. Tametsi aliter illā legem intelligat Andr. Alciat. lib. 2. parerg. cap. 40. nam in dicta. l. vulgarem vxorē interpretatur ex his autoribus, quos ipse adducit non meretricem: vt Accurs. & Doctor. intelligunt, sed ex aduentitio vulgo: non ciuem Romanam. eiusdē sentētiæ est Catelli. Cotta. in vltimis memora. dictione meretrix quin & Bud. ind. l. si vxor. vulgarem vxorē plabeiam interpretatur. quorū interpretatio licet congrua sit: non tamen omnino Accursianam tollit: quia vxor vulgaris etiam dici potest meretrix. Ex Ouidio. lib. 4. Fastorum.

Numina, vulgares Veneris celebrate puella.
Eo q corpus vulgauerit, velex more, quo meretrices apud Aediles licentia stupri vulgarent. autore Tacito. lib. 2. cuius Altiat. meminit. d. cap. 40. Hinc & Valerius Maximus libertinā quandam meretricē, vulgarem appellat lib. 6. c. 3. Nec aliter, inquit, Quintus Antistius vetus repudiando vxorem, quod illam in publico cum quadam libertina vulgari secreto loquentem viderat. Verū opi. Alex. probat tex. in authen. de restitu. & ea, quæ parit in vnd. mense. §. fina. vbi vidua post annū luctus fornicaria, non est punienda pœnis a lege statutis contra secundo nubentes fœminas: ergo & dotem non amittit. l. 1. C. de secund. nupt. vnde in vidua intra annū luctus fornicāte, probarem opinionē Pauli, quā Altiat. sequitur. reg. 2.

SECUNDAE PARTIS

reg. 2. de præsump. præsump. 9. ex dict. §. si. alioqui Alex. opinio verior, ac benignior est, quam in lite controuersa, sententia lata comprobauit Chassa. in consuet. Burg. rub. 4. §. 6. vers. mulier. num. 24. & eandem approbat Carol. Mol. in consuet. Paris. tit. 1. §. 30. q. 38. ampliat. 6. In his vero regnis vidua ut cunctis stuprum committens amittit partem bonorum adquisitionum matrimonio constare, quæ lege Reg. ad eam pertinet. l. 4. tit. 4. lib. 5. in ord. Reg. quæ citat Ioan. Lupi in rub. de dona. §. ult. col. 2.

Superest ut, priusquam istum tractatum de diuortio egrediamur, inquiramus an marito repudiata ex iudicis sententia vxore ob fornicationem liceat aliam vxorem accipere viuentem prima. Et Diuus Ambrosius, 1. ad Corin. c. 7. id licere marito existimat: non tamen vxori, etiam quæ fornicarium virum, & adulterum iudicio ecclesiæ dimisit. Cuius sententiam Grati. retulit, 32. q. 7. cap. vxor a viro, dicens, c. seq. eam falso adiectam Ambrosio, vel intelligentiam vxore mortua: quorum vltimum repugnat manifeste Ambrosio: primum vero non constat: licet Ioan. Arb. lib. 1. Theosoph. cap. 35. Gratianum sequutus illa verba ab Ambrosio euellere cõtentat. Nam & Ambrosij opinionem asseruit Lactan. Firmi. lib. 6. diu. inst. cap. 23. & Caieta. Math. cap. 19. dicens, non conuinci Ambrosij sententiam aliqua ecclesiæ autoritate, quæ hanc diffiniat quæstionem, & decretales in ea loquentes decisas fuisse in causis iudicialibus. Constat etiam hanc quæstionem valde dubiâ fuisse, & in ipsis diuinis scripturis obscuram esse, autore Augusti. lib. vni. de fide & operi. c. 19. Sed ex aduerso Hierony. contrariam opin. probat, quem Gratia. retulit, cap. dixit domi-

CAP. VII.

nus, 32. q. 1. dicens, non licere viro dimittenti vxorẽ causa fornicationis aliã vxorem accipere. Cuius opinionem probat text. in cap. gaudemus, de diuort. sic intelligens locum illum Matth. c. 19. Quicũq; dimiserit vxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, machatur: idem apertius profitetur eiusd. de cretal. autor Innocen. tertius lib. 1. de contemp. mundi. c. 16. text. etiam in. c. ex parte. C. de spõs. dum dicit: aut ipsa dimissa, fornicationis causa, viuentem, cõtinere. Id etiam diffinitum est in Concilio Florentino sub Eugenio quarto in fine. Comprobat Augustinus, lib. 1. de adulterinis coniug. ad Pollentium. cap. 8. & 9. & in lib. 1. de bono coniug. cap. 7. a Gratiano relatus in. c. 1. & 2. & cap. quemadmodum. 32. q. 7. & Coloniens. conci. vbi de matrimonio agit. c. incipienti Hanc itaq; Natalis Beda in censura Erasmi. Matth. c. 5. Ioã. Echius homilia. 74. de sacramentis. Diu⁹ Tho. in. 4. sent. dist. 35. art. 5. & optime Robert⁹ Senalis episcopus Abrincensis in quodam peculiari huiusce dubitationis opusculo & satis diligenter Ioan. Arb. in dict. cap. 35. Nec defuit Regi. l. 7. titu. 2. part. 4. & idem profitetur Abulens. Math. 19. q. 76. Nec plurimum abest ab opinione Hierony. & Augustini concilium Africanum, cap. 69. seu Mileuitanum, c. 17. quod Gratianus assumpsit, in. c. placuit, 32. q. 7. sic scribens. Placuit, ut secundum euangelicã, & apostolicam disciplinam, nec dimissus ab vxore, nec dimissa a marito, alteri coniungantur: sed ita maneant, aut sibi met reconcilientur. Conciliũ item Triburiense, cap. 46. hoc ipsum palam probat: siquidem agens de vxore adultera a marito accusata: ita scribit. Marius vero quandiu ipsa viuat nullo modo

do alteram ducat. Vnde canones plures in dict. q. 7. a Gratiano pro Ambrosio adducti, sunt intelligendi mortua vxore adultera, sicuti Grati. ipse intellexit. in. c. quod proposuisti. & glo. in c. concubuisti. ea. q. Ecce igitur qualiter par ius viro & vxori competit: non dispar, in hac separatione coniugij ex causa fornicationis a Summo deo permissa. Ex quo etiam constat Ambrosium in hoc, nec ab ecclesia, nec a Summis, doctisq; viris receptum fuisse: tametsi Caiet. refragetur. quem & Diui Ambrosij sententiam ex professo defendit Catharinus. lib. quinto contra Caieta. cap. vltimo. addens non tantum viro licere aliam ducere vxorem, propria vxore dimissa ex causa fornicationis: sed & ipsi vxori alteri nubere, viro proprio ob eandem causam dimisso. Vtrunq; tñ falsissimū est. sicuti post alios ostendit Albertus Pyghius in. q. vltima controuersiarum. & idem probatur in. c. literis. de præsumpt. ibi mortua illa: igitur adultera viuēte marito non licet, etiam lata sententia diuortij aliam vxorem accipere: eandem sententiam docet veram esse Ioan. Driedon. de dogmatibus lib. 2. c. 3. dicēs Christū Iesum respōdisse iuxta vniuersalē sententiā: non licere vxorē dimittere: atq; ab ea regula ita excepisse fornicationis causam: vt & simul ostēderet per illam vinculum matrimonij non dissolui.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Ante legē Iuliam de adulterijs an licuerit marito uxorem & adulterum in crimine deprehensos occidere.
- 2 Lege Iulia de adulterijs patri licet filiam & adulterum quēcumq; occidere marito autem tantum permisum est uilem adulterum occidere.
- 3 Intellectus ad. l. quod ait lex. ff. ad legē Iuliam de adult.
- 4 Regia Partitarum leges hac in re quid præter ius Cæsareum statuerint.
- 5 Pater, uel maritus, an possint licentiam propria auto-

ritate occidendi adulteros/ alteri cōmittere.

- 6 Regia lege licet marito quēcumq; adulterum cum uxore deprehensum occidere / simul & ipsam uxorem propria autoritate.
- 7 Maritus occidens propria autoritate uxorem non adquiret dotem / nec arras / quæ propter adulterium ei lege adiudicantur.
- 8 Vxorem / filiam / & adulterum propria autoritate occidere an liceat in foro conscientia?
- 9 Lex civilis in iudicio interiori animæ ligat / atq; seruanda est.
- 10 Intellectus cap. si uero. in. I. de sentent. excōmuni.
- 11 Pœna legis partim remittitur propter insum dolo rem delinquentis.
- 12 Intellectus alter ad. c. si uero de sentē. excōm. in primo.
- 13 Lex civilis permittēs patri, & marito adulteros occidere propria autoritate / ipsam occisionē nō approbat.
- 14 Lex civilis permittens patri, & marito adultero occidere propria autoritate / hanc ipsam occisionem approbans, est nulla.
- 15 Occidens adulteros propria autoritate in locis quoad temporalia ecclesiæ subditis / puniendus est.
- 16 Quo iure adulterium pœna mortis puniatur atq; inibi pœna adulterij explicatur.
- 17 Pœna mortis pro adulterio an iuste a lege inferri possit?
- 18 Maritus occidens adulteros / lege Regia sibi a iudice traditos / an peccet mortaliter?
- 19 Adulter clericus qua pœna iure Pōtificio sit puniendus.
- 20 Adulter laicus an per iudicē ecclesiasticū puniri possit?

§. SEPTIMVS.

NACTENVS tandem egimus de adulterij pœna, quam ciuilem Docto. appellat: modo vero opus est, vt tractemus criminalem pœnam huius sceleris, quod matrimonio grauem contumeliā irrogat. Nec diffinitionē adulterij præmittere necesse est, quia eam obiter tradidimus in. i. huius operis parte. cap. i. num. 8. Constat igitur ex lege duodecim tabularū, ipsum adulterū in crimine deprehensum occidere deprehēnti licuisse. verba autem legis hæc sunt. Mœchum in adulterio deprehensum necato. vti sunt apud Aymarū Riualelium, & Oldendorpiū. Quæ quidem lex

SECUNDAE PARTIS.

lex Athenis a Dracone, & Solone lata fuit, autore Plutarcho in Solonis vita. Draco etenim eam legem ante Solonem tulerat imitatus Hyettum Argiuū, qui post Moluri cadem, in vxoris adulterio deprehēsi, ab Orchomeno receptus parte etiā regionis ex Orchomeni beneficio accepta, prim^o omniū legem illam sanxerat, teste Ludo. Cælio, lib. 11. lect. antiq. cap. 25. Postea vero & maritis licuit vxores in adulterio deprehensas sine iudicio impune necare, quod ex oratione Marci Catonis Aulus Gelli, refert lib. noct. Attica. 10. cap. 23. meminit & Iulius Paulus, lib. 2. sententiar. tit. 27. Demum lege Julia de adulteriis ab Augusto lata, sicuti Iurisconsultus Vlpianus, in. l. 1. ff. de adult. testatur, & Suetonio, in Augusto, cap. 34. adempta fuit maritis potestas occidendi vxores adulteras: neque eis licuit adulterū occidere quemcūq, nisi vilem, aut infamem, eumq, domi suæ cum vxore deprehensum. l. marito quoq, ff. de adul. Reg. l. 13. tit. 17. par. 7. Patri autem permissum fuit occideret adulterum quēcūq, cum filia etiam in domo mariti deprehensum modo & ipsam filiam occideret simul. Eaqr̃ ratione maritis idem ius minime concessum fuit, quod plerūq, pietas paterni nominis consilium pro liberis capit: mariti vero & calor, & impetus facile fauientis refrenandus fuit. l. patri. & l. nec in ea. in fine. ff. de adulteri. l. Grachus. C. eo. tit. Regia. l. 14. tit. 17. part. 7. Licuit etiam marito authenticorum & constitutionū nouellarum iure quemcūq, adulterū occidere, si eum in suspecto loco cum vxore colloquentem deprehēderet: cum prius eundem propter suspicionem ter per scripta admonuisset, ne cū vxore in secreto, aut

CAP. VII.

suspecto loco confabularetur. text. in authen. vt liceat matri. & auia. §. his quoq, collatio octaua. authen. si quis ei. C. de adult. Regia. l. 12. tit. 17. part. 7.

His igitur constat, iure Cæsareo maritis non licere vxores, etiam in crimine deprehensas occidere: adulteros vero non quoscūq, sed vel viles, vel infames, aut eos, quos ex suspitione ter per scripta admonitos, cū vxoribus in secreto, & suspecto loco colloquentes deprehenderint, necare maritis licuisse. Patri autē permitti, filiam adulteram, simul & adulterum, in crimine deprehensos impune occidere. Quia in re aliquot sunt omnino adnotanda: siquidem res ista ex legum inconstantia perplexitatem habet.

Primum etenim occidere adulterū patri, & marito ita permissum iure est, si ipsum in turpitudine ipsa deprehendant. text. in. l. quod ait lex. ff. de adult. vbi Iurisconsultus refert Draconis, & Solonis legem hoc dicentem sermone Græco, qui hacten^{us} ibi desiderabatur. Donec Budæus verba Græca ita restituit. ἀρπα ἢ ἀρπαὶς ἔχοντα, quæ latine hunc sensum reddūt: obscœna in obscœnis habentem. Altiat. vero lib. 4. de verborum significatio. & Haloander, castigationem lectionem esse existimant, si locus ille sic legatur. ἢ ἔργῳ, id est, in ipso opere. quibus ad stipulatur sapissime Lucianus, & maxime in dialogo. Apollinis, & Mercurij commemorans qualiter Vulcanus Martem, & Venerem in adulterio deprehenderit agnoscit & eandem lectionem Constantinus Harm. lib. 6. tit. 2. Sed ipse potius accedendo priori lectioni, quippe qui viderim apud Lucianum in Eunuchis: illam et verba, quæ Budæus restituit, ex ipsis legum tabulis referri.

Secundo

Secundo est notandum, patri licuisse filiam & adulterum occidere, si filiam haberet, in potestate, d. l. patri. & quamvis Regia. l. 14. titu. 17. part. 7. permittat patri occidere filiā, & adulterum, nec addiderit patriam potestatem: opinor eam esse illi legi adiiciendam ex iure communi. Leges etenim illae, quas Partitarum appellamus, ius commune imitantur omnino: & nisi manifeste, & directo sensu illud corrigant, ex obliquo sensu, aut tacito non est adnotanda iuris communis abrogatio. Ex quo verius mihi videtur, patri non licere, etiam iure Regio, occidere filiam liberā ab eius potestate. Nec leges Fori, quae etiam fratri hoc homicidium permiserunt, huic sententiae oberunt: quia Fori leges, nisi usu vel posterioribus legibus fuerint comprobatae, nullā vim nec potestatem habent.

Præterea & illud est aduertendū, Regia partitarū lege marito licere adulterum vilē deprehensum cū vxore occidere, non solū si deprehendat eum maritus cū vxore in propria domo, sed alibi quocunq; in loco. l. 13. tit. 17. part. 7. vbi id expresse cauetur: licet iure Pandectarū id liceret tantū, quando maritus in domo propria adulterū deprehendisset. l. marito quoq; ff. de adult.

Potest etiam pater, vel maritus, qui hanc licentiam occidendi adulteros habet, committere prædictā occisionē proprio filio, text. ind. l. Gracchus, vbi ita notant per illū text. Bald. & Saly. Bart. etiā. in. l. non solum. §. si mādato. nu. 5. ff. de iniur. vsus dictione, forte. idem Ias. in. l. 1. §. fi. ff. de noui. oper. nunci. num. 5. Ioan. Baptista de. S. Seuerino in tracta. de debito. susp. & fugit. q. 4. colū. fina. Feli. in cap. quæ in ecclesiis. de constit. num. 13. Hippo, in. l.

vnica. nu. 4. C. de rap. virg. & Andre. Tiraq. in. l. si vnquā. C. de reuo. donat. in princ. nu. 16. & Paul. Paris. cōsil. 154. nu. 10. & 15. vo. 4. Nec libet hac in re vti ampliori Doct. catalogo: cum sit satis opud eos hanc opinionem frequētissimam esse, quam Fortu. Garfi. in tracta. de vlti. fine. illat. ii. col. 7. vers. 5. infertur. reprobatur ex eo, quod leges omnes, quæ patri, & marito tribuunt facultatem hanc occidendi adulteros, sint iniustæ, & nullæ. Ego tamen & si prædictæ leges iustissimæ sint, quod statim tractabo, credo hanc opinionē cōmunem falsam esse. Nam. l. Gracchus. minime eam probat: cum loquatur de filiis, qui ipsi Numero eorum patri, adulterum occidenti, auxilium præstiterunt, veluti socij, causa coadiuuandi patrem: quo casu diuersum censerī debet: siquidem Bald. in. l. 1. C. vnde vi. num. 47. Cæpola. confi. criminali. 4. fina. col. Paul. in. l. refectionis. ff. cōmu. præd. per tex. ibi. Ias. Feli. & Hippo, in dictis locis. idem Hippo. sing. 175. & Parisi. d. conf. 154. fatetur, eum, cui licet aliū occidere, posse ad id facinus socios, & amicos assumere: & sic intelligūt. glo. in. l. cum fundum. ff. de vi, & vi armat. quatin dicit ibi Paul. esse singul. Ias. in dict. §. fina. num. 5. Bald. & Feli. col. 1. in cap. ad nostram. de probat. Hippo. in dict. l. vnica. nu. 11. & in dict. singul. 175. qua quidem glos. probatur, non licere alicui committere alteri ius, quod ipse habet, propria autoritate se ipsum vlscendi, & assumēdi vidictam. Quod si propriā matrem filius, etiam patri auxilium præstans, occidisset, res esset crudelis, atq; nefandi exēpli, neq; iure esset omnino defendenda: imo acriter punienda, Nam & liberto patronum in adul-

terio deprehensum occidere non licet, etiam si ipse patronus sit ex eorum numero, qui alioqui occidi a marito possent. l. si adulterium, §. liberto, ff. de adulteriis. vbi Angel. notat, non licere cuiquam patrem bānitum, vt recentiores loquuntur, occidere: licet ipse pater ab aliis impune occidi posset. quā opinionem Angeli defendit optime Dert. in cap. quæ in ecclesiarum. de constitutu. num. 14. contra Bart. in dict. §. liberto. quia tex. in dict. §. liberto. aduersus Bart. vrget. Nec. J. minime. ff. de religio. & sumptib. fūne. quam pro se citat Bart. quidquā probat: cum loquatur in patre, qui in patriam irruit: licet enim tunc filio pro defensione patriæ, patrē occidere: vnde & contra Bart. tenet Fortu. in. l. veluti. ff. de iust. & iure. col. 9. vers. tu considera. Tametsi Plutarchus in Parallelis. cap. 71. meminerit cuiusdam Fabriciani, qui matrē & eius adulterū Petronium occidit: quē Senatū absoluisse scribit, eo quod mater & adulter patrē eius Fabium Fabricianum, virū de Republica, ex victoria aduersus Sānites parta, benemeritissimum, obtruncauerant.

Cæterū post veteres Partitarū leges Reg. lege maritis permissum est, vxorem & adulterum in crimine ipso deprehensos impune, & propria autoritate occidere: nulla distinctione præmissa, vilis, an honestus sit ipse adult. l. 2. titu. 15. lib. 8. ordi. modo vtrunq; occidat, si potuerit: vt ibi inquit lex: quæ in hoc vltimo deducitur ex. l. nihil interest. & l. quod ait lex. §. fina. ff. de adult. Amittit tamen occidens vxorē, etiam adulteram, propria autoritate, dotem & illa bona, quæ ob adulteriū vxoris lege marito adiudicatur. quod notat Bal. Paul. Imol. Roma. & Alex.

in. l. si ab hostibus. col. pe. ff. solut. matri. quorū opinio Regia lege. 82. Tauri comprobatur. Qui etenim ius propria autoritate sibi dixerit, etiam lege permittente, legale commodum non consequitur. l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis. Quamuis si dos marito ex alia causa deferatur a lege, non amittit eam, etiā si vxorē adulterā occidat propria autoritate. vt Alexan. in dict. col. penul. tradit. Scribit tamen Hipp. in. l. patre vel marito. nume. 14. ff. de quaestioni. maritū fornicarium, & habentem concubinā, minime habere ex lege licentiā occidendi vxorem in adulterio deprehensam propria autoritate, in quo cogitandum est.

Egregia tamē hic solet tractari dubitatio, an maritus occidens propria autoritate vxorem & adulterū in crimine deprehensos, peccet mortaliter: atq; idem dubium erit de patre. Et videtur eos mortaliter non peccare. ex text. in cap. si vero. in. l. de sentent. excōm. vbi maritus percutiens clericum in vxoris adulterio deprehensum, non est excōmunicatus: nec tenetur a Rom. Pontifice absolutionis beneficium exigere: licet ceteri clericorū percussores teneantur id agere. ex cap. si quis suadente. 17. q. 4. Vnde leges permittentes marito adulterum occidere. in. d. c. si vero. probari videntur. Secundo eandem opinionē probat tex. in. c. interfectores. 33. q. 2. vbi interfectores vxorū homicidæ appellantur quādo vxores nō erāt adulteræ: igit si adulteræ essent, nō dicerentur mariti homicidæ. Tertio facit tex. in. c. inter hæc. ea. caus. & q. vbi mūdana lex refertur, ex qua liceat vxorem adulteram occidere. idem in. c. quicūq; & in. c. admonere. eadem. q. dum tex. ille dicit. Et tunc si ita fuisse inuenta, secundū

secundū legis tramitem debuit accipere ultionis vindictam: igitur canon ille leges hoc crimē adulterij punientes, ratas esse cēset. Quarto lex civilis etiam in interiori conscientia foro est seruanda. glo. insignis. in. c. quæ in ecclesiarū. de consti. quam dicūt singu. esse Bald. & Barb. & sequuntur eam cæteri Doctores. ibi. dicit ordina. Ias. in. l. nemo potest. ff. de lega. i. num. 106. idem notat Abb. in procemio. Rex pacificus. colū. 4. idem Abb. Feli. & Deti. late. num. 18. c. i. de constit. Innoc. & Abb. in. c. quia pleriq. de immunit. eccles. Floren. 1. part. titu. 18. c. vnico. §. 2. Diuus Tho. 12. q. 96. arti. 4. Bald. in procemio Feudo. nume. 6. dicens, legem civilem esse partē legis Diuinæ. & probatur præfata opinio ea ratione, quod lex civilis cōdita est autoritate diuina. cap. 8. pro uerbis. per me inquit Sapiens, reges regnāt, & conditores legum decernūt iustitiam. c. quo iure. 8. dist. c. 2. de maiorit. c. quod præcipitur. 14. q. 1. & ad Roma. c. 13. Lex etenim civilis si prohibet, ligat in foro consciētia, & obligat eam violātem ad peccatum: si permittit, excusat agentem. Igitur occidens adulteram permittente lege, etiam civili, in conscientia foro est omnino immunis a peccato.

Quinto, illud quod legi licet: licet ei cui lex committit sed legi licet occidere adulteram, aut quēlibet aliū nocentem, & criminofum: igitur & maritus cui lex cōmisit poterit vxorē adulteram occidere. Lex autem hanc licentiam præbuit marito & patri, vt superius probauimus.

In contrariā sententiam, imo q. viris nō liceat absq. mortali peccato vxores etiā in adulterio deprehensas occidere: plurima inducūt. Primū tex. in. c. inter

hæc. 33. q. 2. dicens, ecclesiā mundanis hisce legibus minime cōstringi: atq. in c. seq. intersectoribus vxorum poenitentia irrogat. Secundo optimus text. est in. cap. admonere. ea. q. sic dicens & tunc si ita inuenta esset secundū legis tramitem debuit accipere ultionis vindictam. Nam si verū, quod absit, fuisset sicut ille adulter mentitus est: post septē annos poenitētia peracta dimittere eam per approbatam causam poteras si voluisses: occidere tamē eam nulloatenus debuisti. Ecce ergo qualiter Stephanus Papa aperte scribit, non licere absq. peccato mortali marito vxorem etiā vere adulteram occidere. Tercio, hæc licētia, quæ maritis ex legibus permessa est, occidendi vxores: eis præbet quandoq. causam calūniandi vxores: ergo non est permittendum maritis vxores occidere, etiam adulteras. Quarto accedit autoritas. glos. in d. c. inter hæc. quæ asserit, mortaliter peccare maritum vxorem propria autoritate occidentem, etiam si eam in crimine ipso deprehēderit. quam dicunt singul. esse Abb. Ana. & Feli. col. 2. in. cap. interfecisti. de homicid. Ias. in. l. vt vim ff. de iust. & iure. col. 5. idem. in. l. vbi pactum. nu. 16. C. de transactio. Abb. in repe. c. cum esses de testamen. 5. col. cōmendāt & sequūtur plures quos Feli. refert in. c. quæ in ecclesiarum. de cōstit. col. 4. eandem opinionem approbans. Abb. in. c. si vero. in. 1. de sent. ex cōmu. Abb. & Præpo. in cap. veniens. in. 2. de sponsa. idem Feli. in dict. cap. si vero. late Fortuni. in tract. de ultimo fine. illat. 11. Thom. in. 4. sent. dist. 37. q. 2. ad primū. Palud. ibi ac cæteri Theologi. idem notat Syluest. in sūm. verb. homicidium. 1. q. 2. vers. sextū. Ioan. Faber. in. l. Gracchus. C. de adulte. &

SECUNDAE PARTIS.

plures alij quos Tiraque. citat in libro de iure mariti. l. 8. ex quibus constat hanc opinionem communem esse: quā & veriorē esse existimo, & ideo necesse est rationibus prius adductis respondere.

10 Non optat text. in. c. si vero in. 1. de sent. excōm. quia ibi non iudicatur licitum percutere adulterum cum vxore deprehensum: sed remissit canon excōmunicationis poenā: propter illum dolorem iustum, quem facile non potest quis temperare. quod ex eodem text. manifeste apparet: siquidē frater percutiēs clericum cum sorore deprehensum, per eundem text. ab excōmunicatione iudicatur liber: & tamē nec vlla lege ciuili, nec canonica, fratribus licet fornicātes cum sororibus, etiam in crimine deprehēsos, percutere. Præterea nec marito lege ipsa ciuili licebat quēcunque adulterū occidere, aut percutere: sed tantum vilem: igitur clericum deprehensum cum vxore: nec lege ciuili licebat percutere: cum vilis nō sit: & tamen in eo. cap. si vero. excōmunicationis poena in prædictis casibus remittitur, quibus nec iure Cæsareo licebat occidere, aut percutere quēquā: ergo in prædicto capite Romanus Pōtifex minime licitum censet homicidiū vxoris, aut filiae, aut adulteri. Cui interpretationi suffragatur text. egregius. in. 1. si adulterium cum incestu. §. imperatores. ff. de adulter. vbi marito occidenti vxorem deprehensam in adulterio, quā eo iure minime licebat occidere, poena legis Corneliae de sicariis, & sic poena homicidij, partim remittitur: propter iustum dolorem, quem facile quis temperare non valet. quem text. vltra Doctor. ibi commend. Abb. in cap. 1. de iniur. idem in cap. olim. in. 1. colū. septima. de restitu. spoliato, dicit sing.

CAP. VII.

Arelin. consil. 43. col. 3. Ioan. Baptist. de Sancto Seuerino. in tracta. de debitori. susp. & fugit. col. 1. Ias. vt vim. colū. 3. de iustic. & iure. late Hippo. in. l. 2. num. 15. C. ad. l. Cornel. de sicar. est etiam optimus text. in. l. Gracchus. de adulter. ex quibus constat, homicidæ poenam pro ipso crimine statutam a lege, minuendam esse per iudicem, si iusto dolore commotus illud homicidium cōmiserit. probat idem text. in. c. significauit. de poenitē. & remissio. quem Feli. notat in cap. dilecti. col. penult. de except. text. etiam est memorabilis. in. c. significasti. in. 2. de homici. vbi Feli. col. fina. quem text. ad id notauit & Bologni. consil. 37. 2. col. Ex quo potest probari glos. in cap. 1. 23. q. 1. quæ asserit, non esse puniendum eum, qui percussorem insequitur, & excedens moderamen defensionis percusserit. idem Regia. l. styli. §. 8. tametsi. l. 59. approbauerit. glo. in. c. 3. de homi. cōtrarium volentem. Potest tamen prior. glo. procedere quo ad ipsam delicti poenam legibus diffinitā: illa etenim locum nō habet: posterior autem glo. erit intelligenda quo ad aliquam punitionē extra ordinem: hæc enim nullo pacto est omittenda.

12 Secundo potest text. in. d. c. si vero. procedere quo ad percussorem, non tamen quo ad occisionem: percutiens enim clericum cum sorore, vxore, vel filia deprehensum liber est ab excōmunicatione: non tamen occidens: cum ille canon de occidente non loquatur. ita notat Fortuni. in dict. illatione. 11. Sed & Syluest. verb. excōmunicatio. 6. casu. 10. illius cap. intellectum tractans scribit, occidentem clericum cum sorore, filia, aut vxore deprehensum animo deliberato in illam canonis excōmunicationem

cationem incidere: iustus etenim dolor potuit tunc reperiari: alioqui si absque deliberatione occiderit, locum esse illius c. decisioni. Ipse tamen considerata illius canonis ratione crederem, occidentem etiam absque deliberatione excommunicatum esse, non tamen esse necessarium a Romano Pontifice absolendum: sed posse ab episcopo absolui: sicuti in ipso titulo, de sententia excommunicationis, sapientissime ab hac excommunicatione ex iustis quibusdam causis episcopus absoluit. Nec text. in dicto cap. si vero, huic opinioni aduersatur. Quod si in eadem specie & casu deliberato animo clericus occidatur, impetrandam, esse a Romano Pontifice absolutionem, cum Syluestro existimo.

Item non obstat. cap. interfectores: cum argumento assumpto a contrario sensu id probet: qui tamen sensus admittendus non est aduersus tot canones, qui opinionem communem probant.

Multo minus oberit. text. in cap. inter hæc. & in cap. quicumque. & cap. admonere: quia in ipsis canonibus mundana lex quo ad ecclesiae iudicium reprobatur. Nec in cap. admonere. ultionis vindicta marito permittitur propria autoritate: sed illa ultio ei concessa est, quæ a iudice conuicta in ipso iudicio uxore inferenda est autoritate legum.

Quarta ratio duplici responsione tollitur: lex enim civilis in conscientiae foro est seruanda, & excusat, quando lex ipsa permittit actum aliquem eum approbans: si quidem tunc autoritatem præbet: qua tutissimus est, qui legem sequitur: quod omnium consensu constat. Secus vero dicendum erit, quando lex permittit actum, omittendo eius punitionem ex aliqua causa, quam esse iustam censet ad poenam hæc remitti-

tendam. Sic etiam leges tolerant impudice meretrices: quod superius probauimus part. 1. cap. 4. num. 9. atque ita huic obiectioni respondet. Tho. Paluda, & Theolog. in. 4. sententia. distinctio. 37. q. 2. Syluest. verb. homicidium. 1. q. 2. & Feli. in cap. ecclesia Sanctæ Mariæ, de constitut. num. 42. dicentes leges non permittere patri, aut marito adulteros occidere hoc homicidium approbantes: sed poenam propter iustum dolorem remittentes. arg. 1. si adulterium. §. imperatores. ff. de adulterio. & l. Gracchus. C. eo. tit. Hæc tamen communis responsio apparet admodum dubia: quia. l. Gracchus. dicit legitime occisum fuisse adulterum a marito: & præterea in. l. marito. ff. eo. dicitur. Nam lege cauetur ut liceat marito occidere lenonem. Lex item duodecim tabularum ita hanc licentiam tribuit, Mœchum necanto: & passim. in. l. patri. & alibi videtur a legibus hoc permittum fuisse ad vindictam, & autoritatem ipsis occisoribus præstando. Vnde non admodum congruit prædicta solutio.

Ideo Fortuni. in dicta illatione. 11. aliter præfatam obiectionem soluit dicens, leges Cæsareas permittentes patri, & marito adulteros occidere ab ipsa iustitia deniare, atque ex eo nullas esse. c. erit autem lex. 4. distinctio. cap. fina. de præscriptis. cap. quæ contra mores. 8. distinctio. Nam legum latores potestatem habent leges condendi, modo iusta decernant. Prouerb. cap. 8. Notat Adria. quodlibet. 6. q. 1. idem Fortuni. de ult. fine. in princip. & illat. 16. Vnde lex Cæsarea in foro conscientiae ligat si iusta sit: uti fatetur omnes hi, quos in. 4. ratione pro prima opinione citauimus: hæc autem lex, de qua tractamus, iusta non est: igitur nequaquam in con-

SECUNDAE PARTIS.

15 scientiæ iudicio excusat occidentē adulteros, quo fit, vt nec in foro seculari sit prædicta lex seruanda imo committens homicidium puniendus est: quod Fortu. ipse fatetur dicens, propter iustum dolorem poenam minuendam esse. Ipse vero eius opinionem in hoc ultimo admittere in locis ecclesiæ subiectis quo ad temporalia, quia in illis leges non sunt etiam inter laicos seruandæ: sed canones. cap. si duobus. §. fina. de appellat. sing. secundum Abb. ibi. & Feli. in cap. ecclesia. de constitu. nume. 44. notat. gloss. in cap. 2. verb. lex civilis. de arbitr. in. 6. idem Feli. in cap. 1. de consti. num. 28. Andr. Altia. in cap. cum contingat. de iureiur. nu. 50. & Domini. in cap. 2. in princ. de hæret. in. 6. & ita expressim Ioan. de Anania in cap. interfecisti. de homi. notat, in locis ecclesiæ subiectis, etiam quo ad temporalem iurisdictionem, occidentem adulteros non esse liberum a poena, neq; ex ipsis legibus tutum esse in foro exteriori. In prouinciis vero principibus secularibus subditis, quâuis fateamur leges approbare hoc homicidium, & ideo nullas esse, non tamen erit necessario dicendum, ipsum occisorem debere puniri, quia lex civilis non tenetur omnia peccata exteriori poena punire: sat enim est punire ea, quæ maxime reipublicæ nocent, & hominum conuictum destruunt: aliqua vero etiam illicita potest nō punire ex aliqua causa. vt in alia. q. notat Thom. 22. q. 77. articu. 1. ad primum ex his ergo tollitur quarta ratio primæ opinionis: tamen ego potius eligere præcedentem responsionem.

Quinta ratio etiā deficit ex eo, quod nec lex commisit marito, aut patri potestatem, quam habet ipsa lex occiden-

CAP. VII.

di adulteros: nec reipublicæ conueniret hanc potestatem committi marito, aut patri: quia sine iudicio & absq; iure defensionis occiderentur adulteri.

16 Verum præmissa omnia eo tendūt, an liceat, vel vnquā licuerit patri, vel marito adulteros occidere propria auctoritate. Nec de poena eis a iudice per sententiam irroganda diximus, vnde sciendum est, iure ciuili pandectarum nullibi statutam fuisse poenam mortis pro adulterij crimine, nec poenam deportationis, nec damnationis ad bestias, seu in metallum. quod probatur in. l. Claudius. ff. de his quib. vt indig. vbi damnatus adulterij testamentum facere potest: quod minime posset si aliqua ex prædictis poenis esset condemnatus. l. eius qui. §. 1. ff. de testament. Est etiam optimus text. in. l. qui cum vno. §. adulterij. ff. de re milita. & in. l. 2. §. miles. ff. de his qui not. infamia. & l. miles. ff. de adulteriis. & in. l. si quis viduam. ff. de quaestio. notat gloss. in dict. l. Claudius. & in. §. miles. & in. §. adulterij. Barto. in. l. inter liberas. ff. de adulter. Ioan. Faber. in. §. item lex Iulia. insti. de publi. iudic. optime Tiraquel. in legibus connub. l. 12. quibus omnibus obstat. text. in. l. castitati. C. de adulte. quam glo. allegat in cap. tuæ. de procurator. ex qua poena capitalis censetur contra adulteros statuta: sed ei inductioni gloss. satisfacit, quæ in. l. vnica. C. ne Christi. mancip. capitalem poenam in exilio perpetuo interpretatur. post Azonem ibi in Summa. quam. glo. dicit singu. Imol. in. l. 2. col. 3. ff. de pub. iudic. las. in. l. transigere. num. 9. C. de transactio. Feli. post Anani. ibi. in. c. qualiter. in. 2. §. licet. nu. 52. de accusat. Hippo. in practica crimi. §. opportune. nu. 40. vbi

vbi hanc opinionem communem esse existimat. Sic ergo in dict. l. castitati, poena capitalis in poena exilij perpetui intelligi potest: nec est necessario in alia poena maiori intelligenda. Sed si Accursius & eum sequuti intelligunt sub capitali poena, deportationem ex qua ciuitas amittitur, aut damnationem in metallum, ex qua perditur libertas, aut mortem naturalem, optime, & proprie loquuntur: si vero exilium aliquod interpretantur, ex quo ciuitas minime amittitur: falsa est communis opinio. Nam poena capitalis est, quae vel mortem, vel damnationem ad bestias seu in metallum, vel deportationem irrogat: uti idem Accursius explicat. in. l. transigere. C. de trans. text. apertus. in. §. i. inst. de public. iudic. & in. l. 2. in princ. & in. l. capitalium. ff. de poenis. & in. l. publicorum. ff. de pub. iudic. & in. l. licet capitalis, & ibi Altiat. ff. de verb. significa. notat Ioan. Igne. in. l. 1. §. ult. itaq; supplicium. ff. ad Syllani. ex quibus constat, penam exilij etiam perpetui, non dici capitale, nisi deportatio sit. Vnde ad. l. castitati, dicendum erit, eam loqui attento iure Codicis. & licet dicta constitutio facta fuerit ab Alexandro Augusto multo ante Constantinum conditorem. l. quamuis. nihil vetat asserere ab ipso Alexandro, gladij ultionem in adulteros statutam fuisse. Poenam autem a lege Iulia adulteris indictam ideo Iustinianus omisit in digestis confarcinandis: quod gladij poenam ex Alexandro, & Constantino in Codicem suum retulisset.

Sed quod ante iura Codicis tempore pandectarum mortis poena esset pro adulterio statuta, probat insignis text. in. §. item lex Iulia. Inst. de pub. iudic. dicēs, Lex Iulia de adulteriis coercēdis teme-

ratores aliarum nuptiarum gladio puniunt. Ergo lege Iulia ab Augusto lata poena mortis fuit contra adulteros statuta, qui text. dubiam reddit hanc disputationem: nec tamen verebor illum text. ita interpretari, ut de lege Iulia, uti lata ab Augusto fuit, minime intelligatur, etiam refragante Coras. lib. miscell. 2. c. 1. Nam toto titulo. ff. ad. l. Iuliam de adul. nullibi huius poenae mortis mentio fit, quae, si in lege Iulia statuta fuisset, non foret a tot iurisperitis omissa: cum esset res praecipue memoranda in illo de adulteris tractatu: atq; alicubi in iure de mortis condemnatione mentio fieret, sicuti fit in legibus paulo antea adductis aliarum damnationum: intelligo ergo in dict. §. legem Iuliam quae cum lata foret ab Augusto contra adulteros, ab aliis Caesaribus ita aucta fuit, ut poena mortis adulteri puniatur, quod augmentum expresse in. l. quamuis. C. ad. l. Iuliam de adul. reperitur statutum. Nec inconuenit eam legem Iuliam dicere: cum omnia, quae sub illo titulo continentur, tendant ad legis Iuliae extensionem, & interpretationem, & ita Raphael. Cuma. cōsi. 154. intellegit verba illius. §. item lex Iulia. vbi Ioan. Faber. idem sensu. quod comprobatur ex eo, quod in eodem. §. dictum sit, lege Iulia gladio puniri suprapræter pueros: & tamen ante. l. Cum vir. C. adulte. & authen. ut non luxurientur contra natur. nullibi poena mortis pro predicto crimine sancita reperitur. ut & ipse Raphael Cuma. existimat. Sic idē Iustinianus. in. §. alia de inde lex. inst. de pub. iudic. legi Pompeiae tribuit, quod a Constantino circa id argumenti constitutum fuerat. in. l. 1. C. de his qui parentes. nempe, ut eandem poenam patiatur

SECUNDAE PARTIS.

qui liberos, atq; is, qui parentes occide-
rit. ex quo maxime verus est cōmunis
sensus. quamuis huic intellectui mini-
me consentiat Tiraquel, in dict. l. con-
nubiali. 12.

17 Mortis ergo pōna adulteri puniun-
tur sententia iudicis. ex. l. quamuis. C.
de adulter. Nec dicta lex censeri debet
iniqua: siquidē Respublica potest hoc
crimen cōmittentes morte punire: cū
ei liceat nocentes occidere. Nam si ali-
quis homo sit periculosus in congre-
gatione politica, propter aliquod pec-
catum iuste occiditur: vt cōmune bo-
num conseruetur. Tho. in. 22. q. 64. art.
2. & in specie de lege lata contra adul-
teros notat idem Caieta. ibi, Thom. &
Palud. in. 4. sent. dist. 37. q. 2. articu. 1.
& Ioan. Maior. in. 4. senten. distin. 35.
quāf. 1. atq; ita in lege Mosaica eadem
pōna mortis erat statuta contra adul-
teros. Leui. 20. Iure tamen authentico
rum in foeminis adulteris pōna mor-
tis mutata fuit in aliam leuiorem: nem-
pe vt adultera verberata in monaste-
riū includatur. Iuxta authē. sed hodie.
C. de adult. Regi. l. 15. tit. 17. part. 7.

Cāterum iure Regio vxor adultera
& adulter in iudicio conuicti marito
accusante, per sententiam iudicis ipsi
marito tradūtur cum bonis suis, vt fa-
ciat quicquid libuerit, etiā vt eos occi-
dat. l. l. titu. de adulter. lib. 4. Fori. l. 2.
titu. 15. lib. 8. in ordina. quā lege pote-
rat maritus vnum tātum ex adulteris
accusare: quod lege. 80. Tauri abroga-
tum est. Nam ex ea non licet marito al-
terum accusare: sed necesse est. vt vel
vtrunq; adulterū accuset, vel nullū eo-
rum. In quo illud notandum est, mari-
tum adulteros occidentem ex sententia
iudicis sibi traditos, minime peccare
18 mortaliter: quia sicut iudex poterat car-

CAP. VII.

nifici propriæ sentētiæ exequutionem
cōmittere: nec carnifex peccaret exequē-
do sentētiā iudicis: ita iudex poterit ex
ipsa lege hoc marito delegare. Si enim
lex mortis pōnam adulteris inferens
iusta est: quid refert carnifex, an marit⁹
eos occidat? imo benignior est lex quæ
marito eos tradit, vt si velit, eis ignos-
cat. Alioqui si diceremus maritū mor-
taliter in hoc homicidio peccare, pro-
culdio iudex tradēs marito ipsos adu-
teros mortaliter peccaret: atq; etiā lex
foret iniqua censenda, quæ autorita-
tem huic homicidio præbet. Nec prin-
ceps tutus esset a mortali crimine, qui
hanc legem seruari permetteret. Vnde
dicendum est, maritum non peccare
mortaliter, & hoc ipsum probat Ioan.
a Medina de restitu. q. 3. caus. 4. quod
confirmatur ex Alberico, qui. 4. parte
statut. q. 19. scribit, bannitum in foro
consciētiæ posse a priuato tute occidi.
idem notat Ias. in. l. vbi pactum. C. de
transact. nu. 16. & Feli. in. c. quæ in eccle-
siarum. num. 14. de const. & probatur
ex his, quæ tradit Nellus de sancto Ge-
miniano. in tract. de bānit. 1. part. 2.
temporis. q. 1. quia ipse bannitus ab-
sens legitime vocatus ad iudicium, at-
que contumax, propter aliquod crimē
condemnatur mortis pōna, & ne ipse
illudat Reipublicæ, dat iudex liberam
licentiam cuilibet ad illum occidendū.
Sic ergo adulterum occidēs erit tutus
in consciētiæ iudicio.

19 Clericus vero adulter depositus ab
officio, & beneficio in monasteriū de-
truditur. text. in. c. si quis clericus. 81.
dist. glo. in. c. lator. 2. q. 7. Ioan. Andr.
& Imol. in. c. vt clericorū. de vit.
& honest. cleri. & est cōmunis opinio:
vt testatur. Ioā. Bernard. Calagurrita.
præsul in practi. crimi. c. 79. vbi addit,
clericum

clericum adulterū esse infamē, quod notauit Abb. in. c. at si clerici. §. de adulteris. co. 5. de iudic. ex. c. infamis. 6. q. 1.

In quo & illud notandum est laicos adulteros posse per iudicem ecclesiasti cū excommunicari. text. in. c. intellexim⁹ de adul. sing. secundū Abb. ibi. probat tex. in. c. consuluit. in. 1. de appell. c. 1. & ibi Abb. de offi. ordina. idē Abb. in. c. tua. de procura. Bald. in auth. clericus. C. de episco. & cleri. Ludo. Roma. sing. 667. Feli. in. c. cum sit. nu. 11. de foro cōp. Stephanus Aufrelius in cle. 1. de off. ord. reg. 4. fall. 2. Anto. Burgens. in. c. 1. de empt. & vendit. optimus tex. in. c. seculares. 33. q. 2. & etiā puniri detru sione in monasterium. secundū com mune: vt fatetur Altia. in. c. 1. de of fi. ordin. 5. notab. vbi disputat contra hanc cōmunem, quam tamen prae cæ teris tenet Abb. in. d. c. tua. & in. c. gau demus. de diuort. Datur etiam his gra uis poenitētia. c. de Benedicto. vbi glo. 32. q. 1. & Roma. sing. 531.

EX. CAP. SEQVENTI.

- 1 Liberorū procreationē prēmia in republica habuisse.
- 2 Legis Iulie Poppæe caput unum ex Gellio: atq; item alterum nune. 5.
- 3 Lex Papia Poppæa a quo lata fuerit.
- 4 Isidori uerba in cap. quædam. secunda distinct. aliter quam ab Alciato perpenſa / atq; emendata.
- 5 Locus Sozomeni in Historia Tripartita / uera tradus tione illustratus.
- 6 Locus Iuuenalis ex Satyra Nona explicatus.
- 7 Cælibatum apud ueteres probrosum fuisse.

CAPVT OCTAVVM.

VBSEQVITVR huius secundæ partis caput octauū: in quo tractandū est de pro le, quæ inter maxima et tria matrimonij bo

na sine iniuria non inferiorem locum obtinet, quippe quæ ipsum mutuum amorem coniugalē mire conciliet, atq; ipsos cōiugij sodales deuictos teneat, rem publicā ipsam liberis hominibus repleat, ac tandem genus humanum varia generatione conseruet. l. 1. ff. so. Int. matri. l. 2. C. de indict. viduit. toll. Nā & Paulus Iuriscōsult⁹ Hadrianū Cæsare respondisse refert se malle am pliari imperiū hominū adiectione po tius quā pecuniarum copia. l. fi. §. frau dis. ff. de bonis damnat. Is enim, qui Sparti leges dedit, cum cuperet quā plurimos Spartas esse ciues adhorta tus est, vt quam maximum liberorum numerum procrearent, prēmia consti tuens his, qui procreandis liberis ope ram darent: vnde ex lege apud eos con stituta is, qui tres filios suscepisset præ fidij, & stationis, qui quatuor omniū munerum vacationem habebat, auto re Arist. lib. 2. polit. c. 7. Apud Roma nos etiā quinque liberorū numerus ab oneribus, atq; muneribus excusatio nem exhibuit. l. in honoribus. ff. de va cat. & excusat. mune. l. fi. C. qui nume ro liber. se excuset. lib. 10. & hoc in pro uinciis. Nam Romæ quandoq; & fre quentius trium liberorū numerus exa cusabat. l. amicissimos. §. fin. ff. de excu sat. tuto. §. 1. inst. eod. titu. l. 1. C. qui nu mero. lib. se excuset. lib. 10. Apud Hispa nos quinque liberorum numerum Re gia. l. elegit. l. 2. tit. 17. part. 6. expressim in tutelæ munere hoc statuēs. Nec me latet duodecim liberorum numerum quādoq; exigi ad excusationem alicuius muneris: nempe realis. l. si quis decurio. & ibi Bart. C. de decurio. & eor. fil. lib. 10. & licet lex illa in decurione lo quatur, ad quenlibet aliū extendenda est, autore Bart. ibidē, cuius opinionē cōmunem

communem esse fatetur Bologni. in addit. ad Ana. consil. si. quæ tamen longius repetere minime vacat, nec operis titulo conuenit: sat enim sit prædicta a iurisperitis mutasse, quibus probaremus præmia constituta fuisse his, qui liberis procreandis operam darent. Si quis vero in laudē prolis nosse plura cupiat, Ioan. Stobæum legat sermone. 73. Quibus adiungere libet verba Auli Gellij lib. 2. c. 15. qui caput legis Papiæ Poppææ refert. Is, inquit, postquā soboles ciuitati necessaria visa est, & ad populi prolem frequentandam præmiis, atq; inuitamentis usus fuit, tum antelati quibusdam in rebus qui vxorem, quiq; liberos haberent seniores, neq; liberos, nec vxores habentibus: sicuti. c. 7. legis Iuliæ priori ex consulibus fasces sumendi potestas sit, nō qui plures annos natus est: sed qui plures liberos, quā collega, aut in sua potestate habet, aut bello amisit. Hactenus Gellius: apud quem dicta lex, Iulia appellatur, ab ipso Augusto, qui cum antea diceretur Caius Octauius, deinde Caius Iulius Cæsar Octavianus dictus est, ex Dione lib. 45. notat. & Anto. Augus. lib. 3. emendationum c. 8. Ipse vero senior Augustus post Iulias rogationes eam legē incitandis cœlibum pœnis, & augendo ærario sanxerat, autore Cornelio Tacito libro. 3. quod ante nos admonuit And. Altia. lib. 3. dispunc. c. 3. qui scribit dictam legem latam fuisse a Papio poppæo: atque ita passim ab autorib⁹ dicitur lex
3 Papia Poppæa: vnde errorem Isidori notat in. c. quædam. 2. dist. vbi scribit hanc legem tulisse sub Octauiano Augusto Papium, & Pompeium consules, quem Aymar⁹ sequitur lib. 2. Historiæ iuris ciui. Nec mirum: cum tot

mendis a Plinio euulsis, etiam nunc apud eum libr. 7. c. 48. legatur. Gneo Pompeio. Q. Sulpicio cōsulibus cum legendum sit. Caio Poppæo. Q. Sulpitio consulibus: ex suetonio in Vespasiano. c. 2. autore Henrico Glareano in Titi Liuij chronologia. Hinc etiam quibusdam videri potest Ioan. Ferrari. in titu. de success. libert. §. postea. lapsum esse dum dixit legem hanc latam fuisse diui Augustini temporibus a Papio, & Poppæo consulibus: cum Poppæi fuerit collega. Q. Sulpitius Camerinus. ex Suetonio, in præfatio c. Ego vero nil temere mutandum censeo, nec in Plinio, nec in Suetonio: cū constet ex Dione lib. 43. & 48. Cæsarum imperio consules ab initio creatos per totum annum magistratū minime gessisse: sed vel per duos menses vel vnum mutare solitos, vt fors ferebat. quod & Altia. adnotauit lib. 5. parerg. c. 10. & sequenti. Id tamen ex eodem Dione constat lib. 56. legem hanc latam fuisse sub Augusto a Marco Papio, & Quinto Poppæo ea parte anni consulibus, qui & vxoribus, & liberis carebant. Vnde apud Isidorum ipse libenter ita legerem. Nam sub Octauiano Cæsare Papius, & Poppæus successi consules legem tulerūt, quæ ab eorum nominibus appellat⁹ Papia Poppæa, continēs patrum præmia pro suscipiendis liberis. Erat & aliud huiusce legis Papiæ caput, vt si vir, & vxor filios non haberent, quod alter alteri reliquisset decima parte fisco adiudicaretur: quæ in parte dicta lex sublata fuit in. l. fin. C. de infirmad. pœnis cœliba. Scribit & ad hæc Tertulianus in Apologeticocap. 4. Papias leges, quæ ante liberos suscipi cogunt, quā Iuliæ matrimonium contrahi, vanissimas esse

esse: atq; a Senero ob id exclusas fuisse. Erat præterea sancitum ad puniendos cœlibes, vt qui a vicesimo quinto anno vxorem non haberet, nihil ex testamento lucrarentur, nisi ipsi testanti genere proximi forent: qui vero filios non habuisset, medietatē relictorum sibi met amittebat, vt scribit Sozomenus lib. 1. Historiæ Tripar. c. 10. dicens a Constantino has cœlibatus pœnas sublatas fuisse. qd' & apud ipsum Sozomenum extat in eius Græca Historia lib. 1. c. 9. obiter tamen admonendus est lector, Sozomenū, vel ab Epiphano eius interprete perperam traductum, vel scriptoris vitio deprauatū fuisse: cum hætenus apud eum legatur, licet generis proximitate consisterent: Græco Sozomeni codice refragante. Ex quibus omnibus integer constat sensus Iuuenalis Satyra Nona, a peritior saltē, quā sit ab aliis traditus.

*Iam pater es / dedimus quod fama opponere possit.
Iura parentis habes, propter me scriberis hæres.
Legatum omne capis: nec non & dulce caducum.
Commoda præterea iunguntur multa caducis
Si numerum / si tres implevero.*

Constat enim partē illam, quæ fisco adiudicabatur, & a legato, vel hæreditate detrahebatur, caducū dici. His etiam suffragatur, quod ex Lycurgi legibus Plutarch⁹ in Laconicis refert scribens, Lycurgū ciuib⁹, qui a nuptiis abhorrent, suis legibus ignominias plures addidisse. Itē apud Romanos probrosus erat cœlibatus, vt constat ex legibus duodecim tabularū. titu. de censori. Testis etiā est Valerius Maximus li. 2. c. 4. idq; ex Platone & aliis penes alias gētes vitio, & ignominia datum fuisse, adnotauit Crinit. de honesta discipli. lib. 14. c. 5. de prole igitur acturus tria expediā breuiter. Primum de prole ex copula coniugali suscepta,

seu ratiōe matrimonij legitima tractabo. Secundum de prole illegitima. Tertium de legitimatione filiorum.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Filij nati ex matrimonio ab infidelibus contracto, in re tamen humano inualido / sunt legitimi / si eorum parentes Christi fidem profiteantur.
- 2 Filij ex matrimonio nullo concepti / legitimi quo ad omnia censentur / propter bonam fidem utriusq; / vel alterius parentis.
- 3 Filius ex bona fide parentis legitimus / uere & non ficte legitimus est / & ad fenda admittendus.
- 4 Bona fides præsumitur in matrimonio.
- 5 Bona fides in matrimonio præsumitur, etiam lite pendente.
- 6 Filij cœcepti ex matrimonio / etiā lite pendente / sunt legitimi ex bona fide parentum / quamuis parentes fuerint a iudice ob contumaciam excommunicati.
- 7 Filij nati appellatione pendente super matrimonio legitimi sunt / propter bonam fidem parentum.
- 8 Matrimonium contractum lite pendente super primo / an censeatur bona fide contractum / saltem ex præsumptione?
- 9 Error iuris an bonam fidem inducat in matrimonio quo ad legitimationem prolis?
- 10 Sententia in matrimonio an tribuat iustam causam præsumendi bonam fidem? & numc. 8.

§. PRIMVS.

I

P R I M V M omniū id constat filios susceptos ex matrimonio vero legitimos esse. c. quod nobis. c. causamq; in. 2. capitolator. qui filij sint legit. c. tuā de ord. cogni. tex. in prin. inst. de patria potest. Vnde si matrimoniū cōtractū inter infideles, iuxta propriam eorum legē valuit, etiā si iure canonico non teneat, filij ex eo nati legitimi sunt, si illi cōiuges ad fidē catholicā cōuertant. c. si. qui filij sint legit. Illud enim matrimoniū adhuc assumpta si de Christiana nō dirimis. c. de infidelibus, de cōsang. Ex quib⁹ nō placet. gl. in. d.

SECUNDAE PARTIS.

in. d. c. fi. dicēs filios susceptos ab illis, qui ex Mosaica lege repudiatis prioribus vxoribus, & eis viuētibz, secunda matrimonia cōtraxerūt, legitimos esse iudicandos, etiā si parentes Christi fidem profiteantur: nisi dixerimus eos legitimos esse ex benigna ecclesiae constitutione, ne auertantur parentes a fide catholica suscipienda: & ex eo, quod Moses permisit illa matrimonia ob duriciam cordis Iudaeorum. ita Abb. & Ancha. in. d. c. fi. idem Ancha. in. c. gaudemus. de diuort. col. pe. Imo filij pcreati ex matrimonio nullo quādoq; legitimi censentur, nempe propter bonam fidem alterius tantum ex coniugibus. c. ex tenore. qui filij sint legit. c. peruenit. eod. titu.

2 Duo tamen sunt necessaria. Primū, quod matrimonium fuerit bona fide contractum. secundum quod sit in facie ecclesiae celebratum. c. cum inhibi-
tio. §. 1. de clandest. despons. c. 2. qui filij sint legit. & ibi Doct. communiter: quibus cōuenit Regia. l. 2. tit. 15. part. 4. Ideo dicti filij integre, & omnino legitimi censentur, quo ad omnia, non ex parte. glo. in. d. c. cum inhibi-
tio. §. 1. quam cōmend. Georgi. Natan. in. c. quamuis pactum. de pact. in. 6. 2. col. Ias. in. l. ex facto. col. 5. ff. de vulgari. idē Ias. dicens hanc opinionem esse communē in consi. 156. col. 2. volu. 4. & consi. 168. col. 3. eod. volu. similis est gloss. in. c. cum in captiuitate. 34. q. 1. quia vere sunt legitimi isti filij. quod in. d. c. ex tenore: probatur. & Regia. l. 3. titu. 3. part. 4. & l. 1. titu. 13. ead. parti. notat Bald. in. l. qui contra. C. de ince. nupt. Si vere legitimi sunt, pro parte legitimum esse, & pro parte illegitimū, non conuenit.

Hinc infertur falsum esse quod Be-

2ITACAP. VIII.

nedict. a Plūbino adnotauit in disputatione incipiēti. statuto Pisano. col. 3. 3 dicēs dictos filios esse fictē, & non vere legitimos. constat enim ratione matrimonij legitimos esse, & a radice copulae coniugalis tales censerī: igitur vere legitimi sunt, non fictē. Cui opinio ni contra Plumbinū adstipulatur Regia. l. 1. titu. 13. part. 4. vbi dicit hos filios esse legitimos: igitur vere, non fictē sunt legitimi, quia verbum esse veritatē inducit: vt statim probabimus. §. seq. num. 26.

Secundo infertur hosce filios legitimos esse quo ad feuda Bald. in. c. 1. §. naturales. si de feud. fuer. contro. inter domi. & agnat. vas. & excludere substitutum sub illa cōditiōe, si institutus decesserit absq; filiis legitimis, & naturalibus: Curti. Iunior. consi. 52. col. 1. & consi. 27. vtrōq; Bald. sequutus.

Tertio, infertur eosdem filios excludere substitutū sub illa conditione, si institut⁹ decesserit absq; filiis legitimis, & naturalibus natis ex legitimo matrimonio. Hoc enim matrimonium legitimū censetur ex bona fide alterius: atq; ita Deti. respōdit consi. 153. quem sequitur Carol. Molina. in Alex. consi. 5. vol. 7. Cui tamen subtiliter resistit Curti. Iuni. cōsi. 27. longius. consi. 64.

4 Et haec procedunt ita late, vt bona fides praesumat interim dum non probatur mala fides. Bald. in. d. l. qui contra. Hippo. in. l. qui ignorans. nu. 19. ff. ad. l. Corne. de falsis. siquidē & ad praescribendum bona fides praesumitur glo. in. c. fi. & in. c. sanctorum. & in. c. si diligenti. de praescript. Barto. & ibi Balbus in. l. Celsus. ff. de vsucapio. 3. part. repetio. Ias. in. §. sed ista. instit. de actioni. num. 99. Curti. Senior consi. 71. col. 4. Curti. Iunior consi. 28. col. 2. & Al.

& Altiā. reg. 3. de præsump. 5. prae. Imo & in causa matrimoniali præsimitur bona fides, etiam lite pendente super matrimonio. tex. optimus in. c. 2. qui filij sint legit. vbi Doct. ex eo hanc assercionē colligunt. Cui tamen obstat, quod lite pendēte, & contestata præsimitur mala fides. l. sed si lege. §. si ante. & ibi. glo. ff. de petit. hared. etiam præsumptione iuris, & de iure, secundum Bart. ibi, quē sequūtur Ant. & alij in c. cōsultationibus. de iure patr. Ex quo tenetur victus fructus rei petita post litem contestatā perceptos restituere. glo. cōmuniter recepta in. l. ex diuerso. ff. de rei vēdi. & in. c. grauis. de rest. spo. li. l. certū. C. de rei vēdica. etiā si habuerit iustā causam litigādi & eam habuisse pbare velit. Rota in nouis decis. 182. sensit Bart. post glo. ibi. in. d. §. si ante. Verū lite etiam cōtestata præsimitur bona fides in matrimonio. ita Ancha. & ibi Præp. expresse notāt in. d. c. 2. qui filij sint leg. pro quibus est text. in. c. 2. vt lite pend. ex quo pendente lite permittit litigantibus super matrimonio carnalis copula, quā minime ecclesia permetteret, si mala fides præsumeretur. c. inquisitioni. de senten. excō. Nec faciliter dari debet præsumptio delicti l. merito. ff. pro socio. quā rationē Hosti. & Abb. sentiūt: sed nimis negligēter eā expediūt in. d. c. 2. Quod si victus fructus reddere tenet, quos ex re petita lite cōtestata percepit: ideo cōtingit, quia ex re aliena eos percepit, ac lite cōtestata tenetur eos diligentius quam antea custodire, & cōseruare: ita vt adhunc effectum restituendi fructus, victus possessor malæ fidei præsumat: siquidem quo ad alia: bona fides in eo præsimitur: fructus enim illos facit suos, quos non fecisset si esset prædo,

& malæ fidei possessor. Nec sequitur, tenetur fructus restituere: igit deliquit eos percipiendo: mirū ergo non erit, si præsumat malæ fidei possessor quo ad effectum restituendi fructus: cum tunc nulla sit præsumptio delicti ad hoc necessaria: non tñ præsimitur malæ fidei possessor lite contestata ipse litigans super matrimonio, si eo vtatur cum delictū omnino præsumeretur.

Ex quo deducitur recte hanc rē perpendisse Bart. Brixi. q. Dominicali. 64. quem cōprobat Præp. in. d. c. 2. col. 2. per tex. ibi dicens filios natos, seu conceptos ante sententiā pendente lite legitimos esse, quamuis eorum parētes ante conceptionem a iudice essent excommunicati propter contumaciam in non cōparendo cōmissam. Quibus tñ postea litē prosequutis pronūtiatū fuit mtrimonium minime valuisse

Secundo, ex præmissis etiam constat appellatione pendente a sententia lata contra matrimonium filios conceptos legitimos esse. Ioan. Andre. Præp. & Cardi. in dicto. c. 2. & Henri. in c. ex tenore. qui filij sint legi. argumento tex. in. l. 1. ad finem. ff. ad Turpili. capi. venientes. de iure iurād. cap. non solum. de appella. in. 6. vbi probatur sententiam appellatione suspēdi quo ad eius effectus.

Tertio idem esse dicendū videtur de filiis cōceptis post hanc sententiā pendente termino decē dierum dato a iure ad appellandū. c. non solum in principi. de appella. in. 6. his tamen duobus casibus proximis non est præsūmēda bona fides: sed mala, propter auctoritatem sententiæ. cap. in præsentia. de renūtiat. clementi. 1. de sequestr. poss. l. si instituta. §. de inofficio. ff. de inoff. testa. Ex quibus appellatione pendente

SECUNDAE PARTIS.

dente adhuc sententia habet maximam auctoritatē, licet nondum sit sortita effectū rei iudicatæ: sic pro ea sententia præsumitur, quamuis non operetur translationem oneris probandi in aduersarium, ex traditis per Deti. in rub. de appe. col. 4. eundem in. c. quoniam contra. de probatio. nume. 32. & ibi Feli. num. 31. & Altiat. de præsumptio. reg. 3. præsump. 9. non tamen est ita plane recedendum a prædictis duabus conclusionibus propter possessionem cohabitationis coniugalis: tamen si apud me sint dubiæ.

8 Hinc inferitur non optime respondisse Paul. de Castro consi. 354. l. 1. vol. matrimonium secundum bonam fidem censi contractum pendente lite, & appellatione a sententia lata contra primum. Hoc etenim Feli. reprobatur in. c. lator. nu. 11. de re iud. & merito, ob primum matrimonium super quo lis pendet. arg. c. cum apostolica. de sponsa. aliud enim est præsumere bonam fidem in coniugibus pendente lite super eodem matrimonio: aliud in his, qui secundum matrimonium contrahunt in iniuriam primi matrimonij, quod adhuc in lite versatur. notant Imola consi. 125. glo. fi. & ibi Abb. in. c. tenor. paulo ante citato. & Domin. consi. 76. Imo ipse Feli. amplius asseuerat idem esse quod ad malam fidem præsumendam, si secundum matrimonium contractum esset pendente lite super primo, quod fuerat dissolutum sententia, a qua non fuit appellatum: nec tamen trāsierat in rem iudicatam: quia in matrimoniali causa lata fuerat. Nā ex quo fuit iam ccepta lis super prioris sententiæ rescissione satis coadiuuatur præsumptio malæ fidei. & idem Abb. notat in dicto. c. tenor. nume. 9.

CAP. VIII.

Hinc etiam apertissimum est sententiam latam pro ipso coniugio bonæ fidei absque dubio præsumptionē inducere. Nam si pendente lite ante sententiam, tempore quo expectatur dubius euentus litis præsumitur bona fides: igitur lata sententia pro matrimonio, fortiori ratione, & coniectura præsumetur, etiā si sit lata per falsos testes etiam corruptos pecunia, ipso tamen coniuge ignorante: quod eleganter notat Ancharra. in. c. perlatum. qui filij sint legitimi. dicens sententiam diuorij in primo matrimonio constituere præsumptionē bonæ fidei in eo, qui cum soluta a lege prioris coniugij, ex ratione illius sententiæ, matrimonium contrahit, etiam si sententia sit lata ex falsis testibus, & pecunia corruptis.

9 Ex his & illud explicari potest, an ex errore iuris matrimonium contractum hunc operetur effectum. & Abb. in. c. referente. qui filij sint legit. hoc dubium reliquit indecisum: quibusdā tamen videtur filios conceptos ex tali matrimonio legitimos esse. per tex. in. l. qui in prouincia. ff. de ritu nupt. §. 1. vbi a iure prædicti filij legitimi efficiuntur, accedente etiam longo tempore, quo matrimonium stetit copulatum, & ita Bald. Nouell. illum tex. intelligit in tracta. de dote part. 11. col. fi. Verum quia ipse exigit iustum errorem, adhuc ego vltius considerandum censeo. Nam si iuris error ita iustus sit, vt bonam fidem producat, non dubito ex matrimonio illo, etiā absque longi temporis cursu, filios legitimos esse: cum & legitimi sint ex alterius coniugis bona fide. per tex. in allegato. c. ex tenore. quæ bona fides ex iuris iusto errore adest in matrimonio. Potest etenim iuris error bonam fidem producere, quando erratur

erratur in dubia iuris decisiōe, in qua intelligenda, etiam ipsi Docto. varias professi sunt opiniones: aut quando aliqua dictio in iure ambigua habet interpretationem, etiam apud ipsos iuriconsultos: is enim error iustus estimari debet. *tex. vbi Abb. & Imola in c. cum dilectus. de cōsuetu. idem Abb. illum tex. dicens notabilē in c. de quarta. de præscriptio. co. 3. & sing. Feli. ibi. & Balb. in l. Celsus. ff. de vsucap. 4. notab. Curti. Iunior consil. 6. nume. 22. idem consil. 28. col. 3.*

Ex quibus infertur intellectus, & defensio glo. in c. perlatum. qui filij sint legit. quam Abb. & Cardi. dicunt singul. ex ea notantes, sentētiam diuortij prioris matrimonij iustā causam ignorantia exhibere, vt secundū matrimonium cōtrahatur: quamuis illa sententia nulla sit. Id enim procedit, quando prædicta sententia non est manifeste nulla: sed si esset manifeste nulla, ex ea non posset iusta ignorantia iuris prætendi per *tex. vbi glo. vers. cōprobata, hoc not. in c. p. venerabilē. qui filij sint legit. ita illū tex. intelligens, qui potest & aliter intelligi, si dicamus ibidem a prima sentētia diuortij appellatū fuisse, & secundū matrimonium contractū lite, & appellatione super primo pendente: quo quidem casu mala fides in contrahentib⁹ præsumenda est, vt paulo ante dicebam nume. 8.*

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Filij nati ex coitu fornicario / qui poterat coniugalibus esse / si consensus accessisset / per subsequens matrimonium efficiuntur legitimi.
- 2 Filij prædicti legitimi sunt per matrimonium subsequens / siue natiuitatis / siue conceptionis tempore potuissent parentes matrimonium contrahere.
- 3 Aetas an sit a die conceptionis, uel natiuitatis computanda?

- 4 Filij nati ex concubina / etiam non retenta domi efficiuntur legitimi / ratione sequētis matrimonij.
- 5 Filij nati ex concubina clerici in minoribus ordinibus constituti, etiam beneficium ecclesiasticum habentis legitimi sunt per matrimonium subsequens.
- 6 Filij nati ex concubina Iudæa, uel Sarracena / non efficiuntur legitimi ratione matrimonij legitime subsequentis.
- 7 Filij per coniugium subsequens legitimi efficiuntur / etiam si nati fuerint ante matrimonij contractum.
- 8 Filij efficiuntur legitimi subsequuto inter parentes matrimonio / etiam si non intercesserint nuptialia instrumenta.
- 9 Filij matrimonio sequuto legitimi efficiuntur / etiam si parentes sint genere / uel fortuna dispares.
- 10 Filij matrimonio sequuto inter eorū parentes / etiam senes, & in mortis extremo tempore constitutos / legitimi consentur.
- 11 Infirmitas prope ipsam mortē existens matrimonium iure optimo contrahere potest.
- 12 Filij legitimi sunt per matrimonium subsequens, etiam sine parentum consensu: imo ipsis contradicentibus / & repugnantibus.
- 13 Legitimatio filiorum exigit parentum consensum / ipsorumq; filiorum.
- 14 Ingratitudinis ratione minime reuocatur filiorum legitimatio / quæ ratione sequuti coniugij a iure facta fuit.
- 15 Filij legitimi censentur ex matrimonio sequuto inter eorum parentes / etiam si post eorum natiuitatem aliud matrimonium contractum fuerit.
- 16 Filij concepti ex cōiugato, ipsa matre soluta, & ignorante / an legitimi fiant per matrimonium postea legitimesubsequentum?
- 17 Bona fides parentis in concubinato an reddat ipsam prolem naturalem?
- 18 Legitimatio ratione subsequentis matrimonij / est tantum iure humano inducta.
- 19 Nepos ex filio præmortuo an fiat legitimus / ex matrimonio inter auum, & auiam contracto?
- 20 Nepos rescripto principis auctore legitimus efficitur, etiam post patris mortem.
- 21 Filius ex subsequenti matrimonio ita legitimus efficitur / ut quo ad omnia legitimus sit censendus.
- 22 Legitimatus per subsequens matrimonium / ad retractionem admittendus est.
- 23 Legitimatus per subsequens matrimonium, admittitur ad ecclesiasticam emphyteusim.
- 24 Legitimatus per subsequens matrimonium in episcopum eligi potest.
- 25 Legitimatus per subsequens matrimonium etiam in rebus municipalibus legitimus censetur.
- 26 Legitimatus per matrimonium subsequens uere non fuisse legitimus est.
- 27 Legitimatus per matrimonium subsequens ad feuda admittendus est.
- 28 Legitimatus per matrimonium subsequens, an sit primogenitus?

SECUNDAE PARTIS.

primogenitus censendus / excluso fratre postea ex
matrimonio legitimo ante secundum coniugium
nato,

29 Legitimitas per subsequens matrimonium / reuocat
donationem ex constitutione, l. si unquam. C. de reo
uocand. donatio.

30 Legitimus per subsequens matrimonium an sit di
cendus natus ex matrimonio legitimo,

§. SECUNDVS.

EC tantum illa pro
les cēsetur legitima,
quæ ex matrimonio
concepta fuit: sed &
ratione matrimonij
subsequentis filij an
tea ex coitu fornicat

rio nati, efficiunt legitimi. c. tanta. qui
filij sint legit. l. cum quis. C. de natur.
liber. quibus conuenit Regia. l. i. titu.
13. part. 4. Est tamen hic fauor a iure
Pontificio matrimonio impēsus, plu
ribus ornandus, atq; explicandus in
interpretationibus. Primo enim est in
telligenda dicta constitutio in filiis na
tis ex coitu, qui poterat esse coniuga
lis inter parentes, si consensus ab eis
præstitus foret, quod probatur in. d. c.
tanta. in. 2. part. vbi Docto. id asserunt
communiter, & pulchre Theophilus
in. §. si. inst. de nup. Sed est in hoc egre
gia dubitatio, vtrū sit satis, quod tem
pore natiuitatis coitus potuerit esse cō
iugal, an præcise exigatur conceptio
nis tempore coniugium potuisse con
trahi inter parentes. Et Saly. in. l. filiū.
C. de suis, & legit. hæred. conceptionis
2 tempore matrimonium contrahi po
tuisse præcise exigat. & Ant. Rosellus
de legitimat. col. 8. & 9. quibus adiun
genda est Cini, ac Pauli Castren. sen
tentia in. l. ex libera. C. de suis, & legit.
hæred. qui tenent filios conceptos ex
matrimonio nullo: cuius est postmo

CAP. VIII.

dum dispensatio sequuta, non esse le
gitimos, etiam si nascatur post obten
tam dispēfationem. His etiam suffra
gatur. l. Paulus. ff. de statu homi. vbi
tēpus cōceptionis est considerādum,
quo ad filiorū statum, etiam si eis hoc
non sit vtile: quod constat, quia tem
pore natiuitatis ibi ex iure ciuili matri
monium erat legitimum: non tamen
tempore conceptionis: & subdit iuris
consultus iustos non esse liberos: ergo
in hac nostra controuersia ex illa lege
dicendum erit: attendi debere tempus
conceptionis, ita vt tunc potuerit ma
trimoniū contrahi, nec satis esse, quod
potuerit contingere tempore natiuita
tis. Quo fit, vt glo. in. c. 2. qui filij sint
legitim. egregie in illius. l. Paulus. in
ductione errauerit, ex ea colligēs, tem
pus conceptionis attendendum esse,
cum de commodo alicuius tractatur.
Probatur etiam prædicta principalis
opinio in. l. & si contra, vbi gloss. C. de
nupt. & in. l. ex libera. C. de suis, & legi
ti. hæredib. optimus tex. in. l. 8. titu. 13.
part. 6. ibi genuerit.

Contrariam sententiam, imo quod
sit satis vel tempore conceptionis, vel
natiuitatis matrimonium inter paren
tes contrahi potuisse, suadet. l. qui in
vtero. ff. de stat. homi. vbi iurisconsul
tus foetum existentem in vtero na
tum existimat, si foetui hoc sit vtile,
alioqui non existimari natum cōstat.
idem probat glos. quam Docto. ibi se
quuntur in dicto. c. 2. igitur filij nati,
vel concepti tēpore, quo pater, & ma
ter matrimonium cōtrahere legitime
potuissent ex matrimonio sequuto le
gitimi efficiuntur. ita Hostien. Ioan.
Andre. Anto. nume. 17. & Cardi. in di
cto. c. tanta. Saly. in. l. nuper. C. de natu
ral. liber. vbi tex. hanc opinionem pro
bat, quam

bat. quam communem esse existimo, cui & Henric. adhæret in. c. ex tenore. qui filij sint legiti. optimus tex. in. l. feruorum. §. si. ff. de statu. homi. & §. sufficit. instit. de ingenuis. quibus constat, quo ad filiorum libertatē statum matris tempore conceptionis, vel natiuitatis attendi. & l. Regia. ii. in Taurinis sanctionibus hæc ipsa opinio in matrimonio cōprobat. Nec obstat. l. Paulus. quia in eo casu nec tempore natiuitatis matrimoniū erat legitimum. Nam & si potuit tunc contrahi legitime, tamen contractum prius eo tempore, quo minime licebat, non fuit nouo consensu legitimo tempore confirmatum. atq; item Regia. l. 8. est ita intelligēda, vt alternatim, vel conceptionem, vel natiuitatem expectemus, ex aliarum legum additione qua lex illa supplenda est, coadiuuante dicta. l. nuper. Cætera autē, quæ pro prima opinione adduximus parum obstant: si quidem illa iura hanc quæstionem directe non attingunt. Docto. vero autoritates negari possunt. Nec est admitenda in hoc dubio distinctio Alberi. in dicta. l. Paulus. quia nec iure probatur: neq; ab aliis recepta fuit.

Non tamen omiserim ex vsu loquēdi, vel loquentis mente quandoq; considerandam esse natiuitatem, non conceptionem. ex quo falsa est opinio glo. in reg. Cancel. 17. dicentis, annos ætatis esse a die conceptionis computandos, si id vtile sit ei, de cuius ætate tractatur. Ego enim hanc sententiam adeo a vero deuiare existimo, vt nihil hac in re falsius dici posse libenter asseram. Frequentissimum quidem est, ætatis annos a natiuitate, non a conceptione connumerari.

Secundo intelligenda est, cap. tanta,

4 decisio, etiam si filij sint nati ex coitu fornicario, domi minime cohabitante concubina. cum inter hanc concubinam, & virum matrimonium legitime contrahi possit. gloss. quæ expressim hoc ipsum notat. in cap. innotuit. de electio. & ibi Abb. idem Abb. & Doctor. in dicto cap. tanta. Ioan. Andr. in regu. sine culpa. de regu. iur. in. 6. colū. 7. quod alibi a suis principiis deducemus: nempe hoc eodem cap. §. 4. num. 2. & sequenti.

5 Tertio est idem intelligendū, etiam si filij nascent ex carnali copula, quam cum eorum matre clericus in minoribus ordinibus constitutus habuit, etiam si is eo tempore ecclesiasticum beneficium obtineret ex Ioan. Andre. in dicta reg. sine culpa. colū. 8. Bald. in cap. 1. §. naturales. si de feud. fuerit contrō. inter domi. & agnat. vas. Præpo. in dicto. c. tanta. 9. co. glo. in Pragmat. Sanctio. titu. de cōcubinariis. §. ipas. verb. arcere. Nicola. de Vbaldis in tracta. de success. ab intesta. col. 20. licet in clerico in minoribus constituto, ecclesiasticum beneficium habente contrarium asserat Bart. in. l. penul. ff. de concubi. Ludoui. de Sardis in tract. de legitimatio. 2. parte. §. de legitimat. per subsequ. matrimo. q. 3. Anto. Rosellus lib. 1. legitimat. col. 4. Ioan. Lupi in. l. 9. Tauri. num. 39. idem in. c. per vestras. 3. notab. §. 21. nu. 21. de donat. inter vir. & vxor. vbi hanc Barto. opinionem falso tribuit Ioan. Andre. in dicta reg. sine culpa.

Quarto ex his constat filios susceptos a monacho, vel moniali intra annum probationis per matrimonium subsequens legitimos effici, quia tēpore conceptionis parentes coniugium cōtrahere poterāt, quod Præp. fatetur

Q in dicto

in dicto. c. tanta. colū. 10. & Ioan. Lupi in. l. 9. Tauri. num. 41.

Quinto, intellige dictam legitimat⁶ ionē ex præmissis induci quādo concubina, ex qua genuit filium Christianus, erat tempore conceptionis, vel natiuitatis catholica, seu Christi fidem professā: secus si esset Sarracena, Iudæa, vel alias infidelis. Nam quamuis postea fidem Christi suscipiat, non efficitur filius legitim⁹, ex matrimonio subsequenti. Hosti. Ioan. Andre. Anto. Card. & Abb. in dicto. c. tanta. quorum opinio probatur ex eo, quod nec tempore conceptionis, nec natiuitatis poterat inter parentes legitime contrahi coniugium, quod alibi diximus: tamen si ab hac quinta interpretatione recedant Calde, in dicto. c. tanta. & Anto. Rosell. lib. 1. de legitimat. col. 9.

Sexto, subinfertur ex his, filios effici legitimos per subsequens matrimonium, siue sint nati matrimonio ipso nondum contracto, siue eis cōceptis, & adhuc in vtero existentibus, matrimonium contrahatur, ita Ioan. Andr. in dicto. c. tanta. cui cæteri assentiuntur: & probatur in. l. nuper. C. de natur. liber. & in. §. sufficit. insti. de ingenu. Id enim tantum aduertendū erit, potuisse parentes ex cōsensu dictā conceptionis copulam, vel ex ea sequutam natiuitatem, proprio coniugio honestare.

Septimo, intellige id procedere, etiam si in matrimonio subsequuto nō interueniant nuptialia instrumenta, quæ quamuis iure ciuili exigantur, iure tamen Pontificio, cui standum est, non sunt necessaria, vt matrimonium valeat. glos. in. c. l. 30. q. 5. Abb. & alij in dicto. c. tanta. Angel. Areti. in. §. final. inst. de nuptiis. Ias. conf. 168. nu. 7. vol. 4. Deti. conf. 155. colum. 2. dicens hanc

opinio. esse communem. idem asserit Præp. col. 15. in. d. c. tanta. addit tamen hanc opinionem cōmunem procedere, quo ad matrimonij vim, & valorē, atq; filiorum legitimatorem simplicem, & canonicam, non tamen quo ad filiorum successionē, quæ in locis imperiali ditioni subiectis filiis nō deferatur, nisi in matrimonio nuptialia instrumenta confecta fuerint. idem voluit Angel. Perusinus conf. 29. Bald. in. l. si qua illustis. C. ad Orfic. vers. item notat. Lucas de Pena in. l. 4. colū. 2. C. de his qui spon. mun. subier. lib. 10. Soci. Iunior conf. 52. col. 2. vol. 1. & Curti. Iunior conf. 136. col. 2. 1. vol. conf. vbi profitetur hoc esse communiter receptum. Verum ego non arbitror hanc Angeli sententiam ita frequenter receptam esse, vt eam seruandam fore existimem: vix enim eam procedere competentum habeo: siquidem ratione matrimonij filij censendi sunt legitimi, etiam in foro Cæsaris: at matrimonium iure Pōtificio iudicatur, non Cæsareo vt constat: ideo Angeli opinionem reprobāt Alex. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. num. 19. ff. ad Trebel. & Ias. in. l. generaliter. §. cum autem. pe. col. C. de instit. & subst. quorum opinionē communem esse fatetur Carol. Rui. conf. 211. col. 2. vol. 1. eam etiam sequitur Parisi. consil. 13. nume. 49. vol. 2. dicens non esse ab ea recedendum, nec ab hoc dissentiunt Angel. Areti. & Deti. paulo ante citati: imo idem probare videntur.

Octauo, principaliter hoc intellige procedere, etiam si parentes sint dispares genere, & diuitiis: nihil enim hoc refert ad cōiugium, cuius ratione filij legitimi efficiuntur ex sentētia Nicol. de Vbald. in tract. de success. ab intestat.

testat.col.16.Ias.conf.234.2.vol.Ioan. Lupi in cap.per vestras.3. notab. §.21. nume.17.de donatio.inter vir.& vxor. Licet Angel.per tex. ibi contrarium te neat in authen. quib.mod.natur.effi ci.leg. §. sed aliud.cui accedunt Paul. de Monte Pico in.l. Titia cum testa mento.in. §. Titia cum nuberet. num. 52.ff.de legat.2.& Curti.Iunior conf. 136.Carol.Ruin.conf.211.vol.1. nu. 5.Soci. Iunior consil. 52.colū.2.vol. 1.dicens Ange. opinionē cōmunem ef se.nume.10.text. tamen in dicto. §. sed aliud. in meretrice loquitur, quo casu non est certum, ex quo viro sit susce pta proles. vt illum tex. Ias. intellexit in dicto conf.234. Sed aptius eiusdem tex.interpretationem exponens Ange li sentētiā refellit Emanuel a Costa Lusitanus, qui ius ciuile apud Coim bricam magno cum nomine publice docet in. §. & quid si tantum.2. part. num.98.ff.de lib.& posthu.

Nono prädictam legitimatiōem
 10 intellige a iure concedi ratione matri monij,etiam cōtracti ab infirmo pro pe ipsam mortem, vel a sene decrepi to, cum concubina. Hoc enim con iugium validum est: igitur eius cau sa proles suscepta erit legitima. quod Ioannes Andre.notat in regu. sine cul pa. de regul.iur.3.colum. Abb.in cap. 2.de frigi.Ioann.Andre Anto.& Præ po. in dicto cap.tanta.Alber.in.l.cum quis.C.de natur. liber. Cinus in.l.nu per.C.eod.titu.Ludouic.de Sardis in tracta.de legitimatio. prima legitima ti. in princip. quam opinionem dicit esse communem Alexand. in.l.si quis posthumos.1.colum.ff.de libe.& post hu.& Ias.in.l.sed est quæsitum. ff. eo. titu. Paul. Parisi. conf.13. vol.1. nu me.68. Huc etiam tendit tametsi du

buis Anto. Rosellus in tracta.de legi timatio.colum.12.Nec videtur fraude illud matrimonium contractum esse: nullam enim iniuriam alteri irrogat, qui iure suo utitur. Vnde filius ex prædicto matrimonio legitimatus ex cludit substitutum sub conditione, si institutus sine liberis legitimis decesse rit. ita Alexan.& Ias. in dictis locis scri bunt. Feli.in.cap. in præsentia. de pro batio. nume.36. & Francisc.a Ripa in l.ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Tre belli. nume.48. Cæterum Bald. in.l. nuper.C.de natu.lib.& in.l. eam quā. C.de fideicommi. colum.7.diuersum notat. Cui suffragatur text.in dicta l.nuper.vbi matrimonium susceptam prolem reddit legitimā, quando con trahitur spe prolis. item text. optimus in. cap.2. de frigid. dicens matrimo nium contrahi non posse ab eo, qui generare minime valet. Sed horum primo respondeo satis esse,& dici hoc matrimonium cōtractum spe prolis, quia contrahitur ad suscipiēdam pro lem legitimam ratione matrimonij, quæ suscepta fuerat ex illegitimo coi tu. ita Cardi.in dict. cap. tanta. dictum tex. intellexit, & sensit Bald. in cap. in notuit. de electio. colum. penul. Secun do respondere possum ea ratione, qua matrimoniū contrahi non potest ab eo, qui ex naturali, & propria vi, non valet gignere: nempe a frigido: potest tamen contrahi ab eo, qui ex naturali, & ppria virtute generare potest, atq; ad id habitum habet. quamuis eius exercitium sit senectute suspensum: cum is habitus possit quandoq; redu ci ad exercitium, vt voluit Abb.in cap. 2. de frigid. vbi gloss. asserit a sene ma trimonium contrahi posse. l. penul. & ibi. gloss. C. de nupt. sicuti & ab infir

SECUNDAE PARTIS.

mo, qui causa morbi esset impeditus gignere. ex quibus hic nonus intellectus admittendus est: quem, & Parisi. a fraudis presumptione excusat in dicto consi. 13. & seq. nume. 34. volu. 1. licet Carol. Rui. consi. 211. volu. 1. ab eo discedat ex eo, quod fraudis presumptionem admittat.

- Decimo ita sunt praedicta intelligenda, ut ipsis parentibus tempore coniugal¹²is contractus repugnātibus, eorum filij ratione matrimonij sint legitimi. Nam huic matrimonij fauori parentes ipsi renuntiare non possunt. Imo nec ipsi filij: interest enim rei publicae hanc legitimatorem fieri. argumen. cap. inter cetera. 22. q. 4. igitur nec parentes, nec filij renuntiare valent huic constitutioni ex cap. si diligenti. de foro compe. l. si quis in conscribendo. C. de pact. Ex quib¹³ inferitur intellectus ad tex. in authen. quib. mod. natu. effi. sui. §. si vero is, qui probat filios illegitimos non posse contradicentibus parētib¹³us legitimos fieri: sicut & e conuerso inquit tex. esse necessariam filiorum voluntatem, ut legitimi efficiantur. quem text. dicit singul. Roma. in singul. 588. dicens sufficere scientiam, & taciturnitatem ipsius filij, quod & Ias. notat consil. 156. colum. 4. volu. 4. gloss. in. l. in adoptionibus. ff. de adoptio. cuius meminit Deti. consi. 55. nume. 7. ex qua probatur legitimatorem infantis, & si fieri possit, quod Azo. notauit in summa. C. de emancipa. liber. ratam tamen haberi ex eo, quod accedente aetate legitima ipse legitimitus tacet sciēs se legitimum effectum. Sic & Barto. est intelligendus in. l. fin. ff. de his, qui sunt sui. dicens infantem posse natalibus restitui absque eius consensu. quod late tractat Barb. consi.

CAP. VIII.

fi. 34. volu. 2. Hæc tamen omnia non sunt necessaria in legitimatorem, quæ ex contractu matrimonij fit, secundū Angel. consi. 17. col. 2. Saly. in disputatione incipienti. Mediolanensis quidam. 2. dubio. art. 3. Præpo. in dicto. c. tanta. q. 12. & Ioan. Lupi in. c. per vestras. 3. notab. §. 21. nume. 17. Hinc errare opinor Guiliel. Albe. Bald. & Paul. in. l. scire leges. alias in. l. benignius. ff. de legib. volentes in legitimatorem per subiequēs matrimonium requiri filiorū consensum: quos sequitur Barbat. in. l. cum acutissimi. fol. 27. col. 4. C. de fideicomis. Nicola. Boeri. decis. 160. falso ad id alios autores adducens. Ex his etiam cauēdum est a Ludo. de Sardis in tract. de legitima. primo modo. c. incip. Tertio loco. & Ant. de Rosellis in tract. legitimat. part. 1. col. 9. dicentibus, in hac legitimatorem, quæ subsequenti matrimonio contingit, consensum parentum expressum, vel tacitum exigi. quod ex vera interpretatōe iuris probari nequit.

- Postremo ex hoc intellectu deducitur exacta alterius quæstionis decisio: constat enim legitimatorem propter ingratitudinē filiorum reuocari. Bald. in. c. 1. §. filij nati. si defen. fuer. cōtro. inter domi. & agna. vasa. quem sequunt¹⁴ Cremes. sing. 19. Ias. in. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. nu. 54. & probatur ratione. Nā libertas æquiparatur legitimatōni. §. 1. in auth. ut libert. de cete. & in authē. quib. mo. natu. effi. legit. §. si quis ergo. & in. §. liceat. Sed libertas ob ingratitudinem reuocatur, ergo & legitimatō. Sic Bald. sequuntur Ripa in. l. si. 2. colū. C. de reuo. dona. Gerardus de Petra sancta in singul. 1. Andre. Tiraq. in. l. si vnquam. C. de reuo. donat. verb. donatiōe largitus. nu. 234. & Carolus

rolus Molendi, in consuetud. Parisien-
sibus titu. l. §. 30. nume. 3. atq; procedit
hac communis opinio in his, quæ ip-
sum patrem, eiusq; bona respiciunt:
nam in cæteris adhuc iudicatur filius
ille legitimus, etiã si patri ingratus exti-
terit, ex his, quæ Paul. Castrenf. notat
in. l. ex facto. ff. de vulga. Verum hæc
omnia intelligenda sunt in legitimatio-
ne, quæ ex rescripto principis, similiue
pacto fit: illa enim, quæ ex ratione ma-
trimonij subsequuti, a iure canonico
statuitur, ob ingratitudinẽ non reuo-
catur, secundũ Roma. sing. 222. cuius
sententia ex dictis supra infertur.

Vndecimo eadẽ iuris Pontificij san-
ctio est latius intelligenda, vt effectum
habeat, non tantum quãdo matrimo-
nium subsequitur inter filiorum pa-
rentes, nullo interim contracto coniu-
gio: sed & quando parentes aliud inte-
rim matrimonium contraxere, & tan-
dem ab eo liberi secum coniugale fœ-
dus pacti sunt, quod probatur. Nam
tempore conceptionis, vel natiuitatis
filiorum, copula illa ex cõsensu paren-
tum potuit esse cõiugalis, & nunc po-
test optime coniugium contrahi: ergo
filij antea nati per matrimonium effi-
ciuntur legitimi, ita voluit Ioan. An-
dre. in dicta reg. sine culpa, cui consen-
tiunt Præpo. in dicto ca. tanta. q. 7. &
Nicola. de Vbald. de success. ab intest.
col. 20. Bart. in. l. pe. §. vxor. ff. solut. ma-
tri. las. in. l. Pomponius. §. quæsitum.
ff. de adquir. poss. probat tex. in Auth.
quib. mod. natur. effici. legit. §. si vero
solummodo, ad finem: quam opinio-
nem fatentur esse communem Anto.
Rosell. in tracta. legitimat. col. 15.
Ferd. Loazes Ilerdensis episcopus
in tracta. de matri. 12. dubio. nume. 18.
Carol. Molendi, in consuet. Parisi, tit.

1. §. 8. in glo. 1. q. 7. Ludouic. de Sardis
in tracta. legitimat. primo modo legit
q. 2. quãuis ab hac opinione recedat.
Post Lucam de pœna in. l. 4. C. de his,
qui sp. pub. mun. sub. q. 3. lib. 10.

Duodecimo egregia hic versatur di-
bitatio, quid dicendum sit de filio na-
to ex cõiugato, & soluta, ipsa omnino
16 ignorante virum illum esse coniuga-
tũ, an sequuto matrimonio inter eos
valido, ille filius sit legitimus. Et glo.
in dicto. c. tanta. vers. aliam, duas ex-
ponens opiniones, & contrarias, sub-
dit in fine, primã veriorẽ esse: id est
hunc filium ex hoc matrimonio effici
legitimum, arg. cap. ex tenore. qui filij
sint legi. vbi probatur ex matrimonio
prolem esse susceptam legitime, etiam
si matrimonium legitimum non sit,
modo alter ex coniugatis credat ma-
trimonium firmum esse, probat idem
optimus tex. in. c. quod nobis. qui filij
sint legiti. dicens filios natos etiam an-
te approbationẽ ecclesiæ ex matrimo-
nio illicite: id est clãdestine: contracto,
legitimos esse, si illud matrimonium
ab ecclesia fuerit approbatum, quam-
uis verum matrimonium non fuerit,
ob aliquod impedimentũ, secundum
verum illius text. sensum a Ioan. An-
dre. Ancha. Cardi. Anto. & Præpo. ibi
comprobatum: quem sensum cõmu-
nem esse fatetur Ant. Rosell. in tracta.
de legitimat. part. 1. c. pe. post Anto. in
d. c. quod nobis. licet in natis ante ap-
probationem, contra teneant Hosti.
Cald. & Abb. ibi & Ioan. Brune. in tra-
cta. de spons. conclus. 2. ampliat. 3. & id
cõtingit propter alterius bonã fidem.
Ecce quod matrimonium ab initio il-
licite contractum est sufficiens ad effi-
ciendum filios legitimos sequuta ap-
probatione ecclesiæ, sic ergo copula ab

SECUNDAE PARTIS.

initio illicita: & tamen ex bona fide alterius, nec adulterina, neque incesta, sequito matrimonio legitimo debet cēferi sufficiens, vt filij legitimentur. vbi Antoni. notat. matrimonium putatiuum idem operari in legitimāda prole, quod verum: qui expressius loquitur in. c. tanta. nume. 9. versi. aduerte. dum asserit matrimoniū verum sub
 17 sequutum efficere legitimam prolem susceptam prius in concubinato, ac eodem modo putatiuum idem efficere: vt si quis ex consanguinea fornicario coitu filium suscipiat, & tandem ignarus consanguinitatis cum ea matrimonium contrahat, filius hic ex Ant. sententia legitimatus erit ratione matrimonij. Ex quo infero non vulgarem intellectum ad tex. in dicto. c. ex tenore. ita, vt ignorantia alterius in concubinato reddat prolem naturalem, sicuti in matrimonio reddit legitimam. His rationibus hanc opinionem, Anto. tribuit, & in dubio principali filiū legitimum esse existimat Præpo. in dicto. c. quod nobis. 3. col. Anto. de Rosellis post eum in tract. legitimatiōnū, parte. 1. c. penult. dicens ad hoc dictam glos. in præallegato. c. tāta. verb. aliam. sing. esse: cui similis est in. c. non omnis. verb. continēte. 32. q. 2. cuius etiam opinionis autor est Hostien. in dicto c. tanta. verb. aliam. Domi. consi. 66. colum. 4. Ludou. de Sardis in tracta. legitimatio. fo. 9. colum. 2. & fol. 6. 2. col. Curtius Iunior. consil. 27. nume. 8. & Guiliel. Cassador. decis. vnica. de spōsali. vbi fatetur hanc opinionem magis communem esse, vel saltem in re dubia ex interpretū controuersia pro legitimatiōe prolis sententiam ferendam: quemadmodum, & in Summo Prætorio Rotæ factum esse testatur.

CAP. VIII.

Contrariam tamen sententiam probare videtur tex. in. c. cum inhibitio. §. 1. de clandest. desp. quo statuitur, etiam vtriusq; ignorantiam in matrimonio clam contracto proli non prodesse, vt legitima sit, si postea cōiugium dissoluatur, quia eis imputatur quidquid ex opere illicito præter eorum cogitationem euenit. cap. fina. de homicid. in. 6. cap. tua. eo. tit. & hæc tandem opinio secundo loco in glo. dict. cap. tanta. refertur. quam ibi Ioan. Andre. & Anto. sequuntur. Abb. item & Raueana dicentes glo. esse singul. Henr. in dicto. c. ex tenore. 2. col. & quamuis dubius in hanc tamen sententiā inclinat Roder. Xuares in. l. 1. titu. 6. lib. 3. Fori. versi. ad prædicta. Quod si a glo. tollantur dicta verba: sed primū verius: quæ adiectitia esse Domi. credit in. d. consi. 66. apertissimum est hanc opinionem a glo. selectā fuisse, non primam. Nec oberit dicere contrahentes clam operam exhibere rei illicitæ, & tamen sequuta ecclesiæ approbatiōe, eis non imputari, quod præter eorum mentē successerit. c. quod nobis. qui filij sint legit. Sic & in hac quæstione, quāuis ab initio parētes dederint operam rei illicitæ tamen postmodū matrimonio sequuto nihil est ipsis parentibus imputandum: quod in priori copula præter alterius cogitationem contigerit. Maximum enim inter hæc duo discrimen est ex eo, quod copula fornicaria simpliciter est illicita, nec vnquam etiam coniugio sequuto ab ecclesia approbatur. At clandestinum matrimonium vitium habet in modo contrahendi, opus tamen ipsum simpliciter est permissum, & tandem ab ecclesia comprobatur vitio illo sublato. Quinimo filios conceptos ex incestu ignorant

ignorater cum concubina commisso, non effici legitimos matrimonio secundo inter eorum parētes adhuc durante ignorantia: aduersus Anto. probat Soci. Iunior consi. 31. nume. 41. & 74. volu. 2.

18 Quibus adducor, vt existimem in exacta disputatione hanc vltimā sententiam facilius recipiendam fore. Illud vero prætermittendum non est, Domi, in dict. consi. 66. falso Ioan. Andre. in dict. c. tanta. pro prima opinione allegasse. Eodem fere errore notandi sunt Præpo. & Anto. Rosell. qui ad eandem Anto. de Butrio adducere conantur.

Decimotertio sciendum est legitimatorem inductā ratione matrimonij, a Romano Pōtifice iure humano fuisse statutam, non iure diuino, nec naturali. Vnde posset constitutio dict. cap. tanta. contraria lege tolli, si id ratione iusta legum latoribus placeret: etiam si las. consi. 234. 2. volum. dixerit a Romanis Pontificibus dictam constitutionem reuocari non posse, quia iure diuino sancita sit.

Decimoquarto, hæc legitimatio ratione matrimonij eos filios complectitur, qui tempore coniugij contracti viuunt, non tamen mortuos, nec ex eis nepotes adhuc viuētes. Cuius sententia ratio esse potest ista. Nemo enim post mortem legitimus efficitur, pater vero iam mortuus ex matrimonio legitimus nō est: igitur nec nepos: cum pater incapax legitimatōis impediatur filium legitimum fieri, eo quod ex patris persona isthæ legitimatio ad filiū perueniat. l. i. §. ceterum. ff. de adquir. poss. Præterea fictio duo exigit extrema habilia, extremum a quo, & extremum ad quod, ex frequentissima om-

niūm sententia in. l. si is, qui pro emptore. ff. de vsuca. hic vero extremum ad quod est inhabile, & extinctū, quia 19 filius iam obiit mortem: igitur fictio ex cap. tanta. cessat. Quibus adstipulatur tex. iuncta glo. penul. in. l. si is, qui. ff. de adoptio. vbi non potest quis adoptari in nepotē ex filio mortuo. Atque ita in casu. c. tanta. volunt Guiliel. Baldus, & Alber. in. l. benignius. ff. de legi. Paul. de Castro in. l. scire. ff. eod. titu. idem in. l. i. §. ceterum. ff. de adquir. poss. Alexand. in. l. Gallus. §. si eius. ff. de liber. & posthu. in fine. Ias. in dicta l. si is, qui pro emptore. nume. 121. Anto. Rosellus in tracta. de legitimat. colum. 12. & Hippo. in sing. 121. post Lucam de pœna in. l. 4. C. de his qui sp. pub. munera sub. q. 2. lib. 10. quorum opinio mihi displicet: video etenim ab aliquo adoptatum, filio eius iam vita functo fratrem effici. l. si filium. ff. de gradib. ergo deficiente extremo ad quod, fictio locum habet. Vnde deficiente patre, potest nepos aut effici legitimus. Præterea fauor matrimonij non patitur, nepotem minime censeri legitimum cōiugio subsequuto inter auum, & auiam. Quo fit, vt Soci. in dicto. §. eius. colum. 2. asserat, contra Guiliel. & sequaces, hos nepotes legitimos existere: quod Bald. notat in. c. innotuit. de electionib. colum. penult. idem Guiliel. Bened. in. c. Rainūcius. de testam. verb. & uxorem. nume. 181. Altiat. parte. 1. de præsumpt. ad finem. idem lib. 3. paradox. c. 16. Nec obstat ratio illa, quæ de extremis habilibus, ad fictionē requisitis, adducitur, quia id locū habet circa ea, quæ principaliter finguntur. Satis enim est, extrema esse habilia, quo ad principalem fictionē, vt in nostra questione, circa matrimonium,

Q iiii monium,

monium: non tamen est necessarium exacte consistere extrema, quo ad ea, quæ consequenter finguntur. l. penul. ff. de suis, & legit. hæred. Barto. in. dicta. l. si is, qui pro emptore. 3. oppo. & 5. q. Barto. in. l. fin. C. de sent. pass. Are. ti. & Soci. & Ias. dicta. l. Gallus. §. eius. Nec opinio prima deducitur ex. l. si is, qui. ff. de adoptio. ibi enim iuriscōsul- tus id tātum dicit non posse quem in nepotem adoptari, nisi exprimatur ex quo filio nepos assumitur. Et si Ac- curli. ibi exigit filium vivere, ad hunc effectū hoc requirit, vt filius adoptio- ni consentiat: cum mortuo adoptan- te ille nepos incidat in illius filij pote- statem, & propter alia incommoda, quæ filio, & ei⁹ proli euenire possunt, ex adoptione: Sed in legitimatione, quæ ex matrimonio infurgit, hic con- sensus non est exigendus: ergo non in-
20 conuenit hunc nepotem, de quo quæ- stio tractat, legitimū auis cēseri. Nam & rescripto principis nepos auo legiti- mus efficitur patre ipso defuncto Bar- to. cōmuniter receptus in. l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de libe. & posth. tamet si id, quod Bart. scribit. expeditiori ra- tione comprobetur. Sed & prædictis cōuenit posse aliquē in nepotem ado- ptari ab eo, qui nullū filium habet. l. adoptare. ff. de adoptioni.

Decimoquinto dicta constitutio est ita intelligenda, vt filius matrimonio
21 subsequēti legitimatus sit, quo ad om- nia perinde, ac si ab initio ex legitimo matrimonio conceptus foret. glo. quā ibi oēs sequuntur in. d. c. tanta. idē pro- bat Regia. l. 12. inter Taurinas leges.

Decimosexto hinc erit manifestum filium matrimonio sequenti legitima- tum, maioribus suis, atq; ex transuersa linea cognatis, legitimum successore

rem esse eisdem etiam intestatis, quod Angel. expressim voluit consi. 20.

Decimoséptimo ex hoc & illud con- stat filium ita effectum legitimum, re-
22 trahere posse res a consanguineo ven- ditas, iure proximitatis ex lege Regia. quæ apud Hispanos ppinquiori, tri- buit ius retrahendi intra nouem dies rem auitam a propinquo venditam eodem tamen precio cōsignato, notat in hac specie Guiliel. Bened. in. c. Rai- nūcius. de testa. verb. & vxorē. nu. 181.

Decimooctauo eodem iure subinfer- tur hunc per matrimoniū subsequens legitimatum, admittendū esse ad em- phyteusim ecclesiasticam, quam pater
23 habuerat, ac si foret ab initio ex matrimo- nio conceptus. ita Imol. in. l. quod dicitur. ff. de verbo. oblig. Alex. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebelli. nu. 18. & ibi Ripa col. pe. Paul. Parisi. consi. 13. vol. 2. nu. 43. Tametsi ad hanc ecclesiasticā emphyteusin minime sit admittendus filius rescripto principis legitimatus, secundū Bald. in. l. genera- liter. §. cum autē. C. de instit. & substit.

Decimonono inde etiam deducitur, prædictū filium ex matrimonio effe- ctum legitimum absq; dispensatione in episcopum eligi posse, atq; episcopi
24 dignitate insigniri. glo. in. c. innotuit. de electio. vbi Ant. & alij, quos sequi- tur Nicola. Boeri. decis. 159. col. 2. & est opinio cōmunis teste Deti. in. c. cum in cunctis. colū. 2. de elect. & Barb. in. l. cum acutissimi. C. de fideicō. fol. 27. col. 4. licet ab ea discedat. Nam & glo. approbata communiter in. dicto. cap. tanta. ad ecclesiasticos quoscunq; ordi- nes eum legitimum cēseri voluit, quam ibi dicunt singul. Abb. & Ra- uena, atq; hoc ipsum notauit Archid. in. c. Osius. 56. dist.

Vigesimo

Vigesimo intelligenda est isthæc cōstitutio, vt non tātum iure cōmuni sit hic filius admittendus ad ea, quæ legitimis eodē iure deferūtur, sed & ad ea, quæ legibus municipalibus ac statutis legitimis filiis competunt: quāuis statuta sint strictæ interpretationis, nec ad fictum casum extēdantur. l. 3. §. hæc verba. ff. de negoc. gest. ita Abb. in d. cap. tanta. col. 2. Antoni. in cap. per venerabilem. qui filij sint legit. num. 16. Carol. Molin. in consuetud. Parisien. titu. 1. §. 8. glo. 1. nu. 49. Nico. de Vbal. de success. ab intest. col. 23. Boeri. decis. 159. col. 2. dicentes, filiū legitimū ratione subsequuti matrimonij, vere legitimū esse, etiam ex rigore strictæ significationis. idem Bald. voluit in l. cū acutissimi. C. de fideicom. col. 1. Fortu. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & post. col. 127. Anto. col. 2. Abb. 5. in dict. cap. innotuit. & Deti. cōf. 155. col. 2. quamuis Anto. sibi parum constans in dict. cap. tanta. ab hac opinione discedat, eo quod hic filius subsequenti matrimonio effectus legitimus, fictæ & non vere, legitimus sit. quod in d. cap. tanta. probari quidā opinantur: dum text. dicit: legitimi habeātur: quasi legitimi vere nō sint, sed a lege, legitimos esse iudicentur. Quibus vt satisfaciā, verba dictæ decretalis sic existimo intelligēda fore, vt si consideremus tempus a natiuitate ad matrimonium, filius eo tempore fictæ fuerit legitimus, at si tēpus matrimonij contracti attendatur, ex eo vere censendus est legitimus, non fictæ. ex Fortu. in dict. §. & quid si tantum. col. 126. Vnde tanta est vis matrimonij, vt filij antea geniti post contractum matrimonij legitimi habeantur: idest: ex tēpore contractus filij prædicti, nati ex matrimonio legi-

timo censēatur, ac vere legitimi iudicentur. quod idem Fortu. explicat. col. 123. & Ludou. de Sardis in tracta. de legitimat. primo modo legi. cap. 4. Sic & ab Antonio dissentit Barb. in dict. l. cum acutissimi. fol. 27. col. 3. Quibus addendus est Bald. in cap. licet ad euitanda. de electio. dicens, quod verbū habentur in his, quæ vera sunt, præsignat veritatem: in his vero, quæ nō existunt, fictionem: sequitur Bald. Ias. in l. si Ruffinus. C. de testam. mil. stante etiam lege municipali, qua scholastici ciues habēdi sunt, quo ad ciuitatem lex illa verum inducit, sed quo ad natiuitatē fingit aperte. His etiam addenda est Regia. l. 1. titu. 13. part. 4. vbi dicit, hos filios sequuto matrimonio esse legitimos: verbum autem, esse, veritatē præferret non fictionē. l. ossa. §. si. ff. de religi. & sumptib. funer. quod passim in iure notari solet, maxime in l. mercis appellatione. iuncta gloss. ff. de verb. sign. & in l. si maritus. in. 2. ff. de adul. §. 1. & ibi. Bar. Imo in statutis etiā municipalibus appellatione filij nati ex matrimonio legitimo, admittendus est & hic per subsequens matrimonium legitimatus, quod statim probabimus.

Vigesimo primo, tametsi rescripto principis effectus legitimus minime sit ad feuda admittendus. c. 1. §. naturales. si de feu. fuer. cōtro. inter domi. & agnat. vasa. cū aliis, quæ late cōgerit And. Tiraq. lib. 1. de retract. §. 1. in glo. 3. num. 6. & Carol. Molendi. in consuetu. Parisi. titu. 1. §. 8. in glo. 1. q. 8. Is tamen, qui per matrimonium subsequens legitimus est, ad ea dubio procul admittitur. secundum Abb. in dict. cap. innotuit. de electio. col. pe. Ioā. Andr. Abb. & alios in cap. lator qui, filij sint legit. nouiores

SECUNDAE PARTIS.

nouiores.in.l. generaliter. §. cum autē. C. de inst. & substi. Fortu. in dict. §. & quid si tantum. col. 129. & Nicola. Boer. decisi. 123. quorum opinio est communiter recepta, vt testantur Abb. in dict. cap. tanta. col. 1. Alexand. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. num. 18. ff. ad Trebelli. & Deti. consi. 155.

28 Vigesimo secūdo dictæ constitutio-
nis interpretatio, eo magis dubia red-
ditur, quod passim vtriusq; iuris viri
consultissimi ancipiti quæstione con-
tendant, num ex lege, seu testamento,
quod primogenito bona aliqua ex pri-
mogenio defert, filius primonatus ex
concubina sit præferendus secundoge-
nito ex legitimo matrimonio, si post-
modū matrimonio subsequenti legiti-
mus efficiatur? Et Ioan. And. in reg. si
ne culpa. col. 10. de reg. iur. in. 6. voluit,
secundo natum hac in specie præferen-
dum esse in primogenio, quæ sequun-
tur. Ancha. Card. & Henr. in dict. cap.
tanta. Ias. in. l. Gallus. §. & quid si tan-
tum. num. 89. & ibi. Alexan. col. fi. Ga-
liaula. num. 80. ff. de libe. & posth. Al-
beri. in. l. cū quis. C. de natura. lib. Ni-
col. de Vbald. in tract. de success. abin-
testat. folio. 6. col. 4. Marti. Laudens. in
tract. de primogenit. fo. paruo. 18. Ioā.
Cirier. lib. 1. de primoge. q. 14. & Ca-
rol. Molend. in consuet. Parisiens. tit. 1.
§. 8. in glo. 1. q. 7. quam opinionem fre-
quēiori Doct. calculo comprobata
suadet text. in dict. cap. tanta. dicens,
post contractum matrimonij illum fi-
lium esse vere legitimum: igitur antea
vere legitimus non est. Quo fit, vt se-
cundo genitus ex matrimonio sit pri-
mogenitus censendus: cū eo tempore
quo ipse natus fuit, nullus esset primo-
genitus. quod etiam Altiat. cōsiderat.
lib. 3. parad. c. 12. Probatur etiam cōm-

CAP. VII.

munis opinio. Nam legitimatio non
trahitur retro in præiudiciū alicuius.
§. liceat. in authen. qui. mo. natur. effi.
legit. l. si mulier diuerterit. ff. solut. ma-
trimo. notant omnes. in dict. §. & quid
si tantum. & tamen secundo legitime
nato statim ius fuit adquisitū probabi-
li spe. cap. quamuis. de rescrip. in. 6. igitur
in tanti iuris præiudiciū iniquū
est, legitimationē istam, quæ ex matri-
monio sequenti constituitur, fictione
quadam, ad natalia deduci.

Verum hæc non adeo conuincunt,
quin negare præfatā opinionem pos-
simus, quia argumentū, de fictione in
præiudiciū alterius minime admit-
tenda, tunc locum non habet, quando
ius alteri spe tātum adquisitū tollitur.
l. 2. & l. fi. ff. de natal. restit. quas ad-
uersus cōmunem citat Fortu. in. d. §.
& quid si tantum. col. 122. Imo cōmu-
nis illa sententia, & si vera sit, intelligi
tamen debet in legitimatione, quæ res-
cripto principis fit: non in ea, quæ ma-
trimonio subsequuto cōceditur: cum
sit matrimonio fauor exhibendus. vt
voluit Bal. in. l. 1. fi. col. C. de inoff. do-
nat. Saly. in. l. si totas. eodē tit. & For-
tu. in dict. §. & quid si tantum. col. 132.
Nam & filij ex matrimonio sequēti le-
gitimi effecti ad successionem cum cæ-
teris legitimis admittūtur: in quorum
tamē præiudiciū legitimatio rescripto
principis cōcedi nō debet. §. fit igitur.
in auth. quib. mod. natur. effici. legiti.
& §. tribus. quib. mod. natur. effici. sui.
optima. l. 12. Tauri. His etiam conue-
nit text. in. l. cum quis. C. de natur. li-
ber. dicens, gratias agere debent fratri-
bus suis posteriores, quorū beneficio
ipsi sunt iusti filij, & nomen & ordinē
subsequuti. Ex quibus & aliis suaderi
potest opinio cōmuni sententiæ con-
traria

traria: & ex ea filius primogenitus præfertur filio secundogenito ex matrimonio legitimo, si primogenitus postea efficiatur legitimus per matrimoniū: quam opinionem defendit Flori. de S. Petro in disputatione quadā, quem Feli. sequitur in cap. prudentiam. col. 3. de offi. delegat. eandem probat Collectari. in dict. cap. tanta. l. col. Nec melius rem esse disputatione dignam: sit tamē satis prædictam controuersiam insinuasse: in qua illud non applaudit, ut distinctio fiat, an sit ad primogenium vocatus primogenitus simpliciter, an primogenitus legitimus: quæ admodum distinxit Antoni. Rosell. in tract. de legitimat. 20. col. dicēs, primo casu vltimam ex præmissis opinionē, secundo primam, quæ communis est, seruandam fore: nō enim video quid inter hæc duo differat: siquidem lex de filio loquens, est de legitimo intelligenda. l. generaliter. §. cum autem. C. de institut. & substitut. Hic tamen illud adnotandum est, haud dubie secundum natum ex matrimonio legitimo præferendum esse primo nato, illegitimo tamen, etiam si principis rescripto efficiatur legitimus post legitimi natiuitatem, in quo Docto. omnes conueniunt. Quin & iure probatissimū est, idem locum habere, quando legitimatio primi esset facta, priusquam nasceretur secundus, quia legitimatio a principe concessa reuocatur, saltem quo ad successionem, per natiuitatem filij legitimi, vel legitimati per subsequens matrimonium, quod late probat Tiraquel. in l. si vnquam. C. de reuocan. donat. verb. donatione largitus. nu. 223. q. 15. est apud nos Regia. l. & insigniter notanda. 12. in Taurinis legibus.

Vigesimo tertio ex his inferitur, do-

29 nationem factam ab aliquo reuocari propter filios naturales, ex matrimonio tamen effectos legitimos. Bald. in cap. innotuit. de electio. quem alij communiter sequuntur, ut constat ex Ripa. in l. si vnquam. C. de reuoc. donat. quæst. 32. & Tiraquel. ibi. verb. suscepit. nu. 60. Etiam si ante donationē nati essent filij naturales, modo post donationem ipsam fuerint effecti legitimi matrimonio contracto, quod saltem ad reuocandam donationem in ea parte, quæ legitimā attinet. expressim Bald. notat. in l. 1. col. fina. C. de inoffici. donat. quem sequitur Nicol. Boerri. decis. 159. col. 4. totam vero donationem reuocari, negat Ripa. in dicta quæst. 32. & Tiraque. in dict. verb. suscepit. num. 60. idem tacite sensit. & Soci. Iunior. consi. 54. volū. 1. colū. 2. qua in re oportet legere Matthæum de Afflictis in dicto capi. 1. §. naturales. quinto notab. ad finem. si de feudo fuer. contro.

30 Vigesimo quarto, hic filius ex matrimonio subsequenti legitimatus, ad primogenia, feuda, aliaque omnia est admittendus, quæ expressim filiis natis ex legitimo matrimonio deferuntur: cum & hic filius dicatur natus ex matrimonio legitimo. quod probatur in cap. cum in cunctis. de elect. vbi dicitur, episcopum debere eligi natum ex matrimonio legitimo: & tamē in cap. innotuit. eo. tit. adiuncta glo. communiter recepta. probatur, naturalem per matrimonium subsequens legitimatum, posse in episcopum eligi. Vnde confestim sequitur, hunc filium dici posse natum ex matrimonio legitimo ita Antoni. in dict. cap. innotuit. 2. col. Paul. Castrensi. in l. fina. C. de his, qui veni. atque impetr. Deti. consi. 155. idem Deti.

SECUNDAE PARTIS.

Deti in. l. generaliter. §. fi. C. de insti. & substit. Paul. Paris. cōf. 13. vol. 2. nu. 40. Carol. Moli. in Alex. cōf. 5. statim citato. optime Matthæ. de Afflictis in. c. 1. §. naturales. §. notab. si de feud. fuer. cōtro. inter domi. & agnat. vbi dixit ex cōmuni omnium sententia receptum esse filiū legitimū effectū per matrimonium subsequēs ad feuda admittendū esse; eamq; cōmunem opinionē extendit, etiā si constitutio feudi filiū natū ex legitimo matrimonio ad successiōem vocauerit. contra Bald. in. l. Gallus. §. si eius. ff. de lib. & post. Alex. cōf. 5. vol. 7. Antoni. sibi contrariū. in. c. per venerabilem. qui filij sint legitimū. 17. & Bald. cōf. 367. & Barb. in. l. cum acutissimi. C. de fideicō. fol. 27. col. 4. Lucam de Pena in. l. 4. C. de his qui sponte pub. mune. sub. lib. 10. q. 4. Prior tamē opinio probabilior est, ex eo etiam quod hic filius sit vere legitimus. glo. Abb. & alij in dict. cap. tanta. Ex quo superius diximus, hūc filium excludere substitutum sub conditione, si sine liberis legitimis institutus decesserit, quod modo procedere constat, etiam si conditio dictet, si sine liberis natis ex matrimonio legitimo decesserit. Nec refert an fideicōmissum hoc sit ab extraneo relictum aduersus Altiat. in lib. 3. de verbo. signi. col. 60. vers. secundum axioma. qui voluit legitimatum per matrimonium subsequēs excludi a substituto sub illa conditione, si institutus absq; liberis ex legitimo matrimonio natis decesserit, quando testator erat extraneus. Prædicta tamē opinio Baldi procedere potest in filio legitimo effecto per rescriptum principis. quod notant Alex. Ias. & Deti. in dict. l. generaliter. §. cum autem, idem Alex. cōf. 2. vol. 1. in responsione ad

CAP. VIII.

octauū. Curti. Iunior cōf. 64. nū. 12. Deti. cōf. 624. quā opinionem in hoc sensu cōmunem esse scribit Paul. Paris. cōf. 12. vol. 2. pro qua est optim⁹ text. in cap. cum in cunctis. iuncto ca. inno tuit. de electio.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Allegans se legitimū esse / id probare debet.
- 2 Filiationis legitimæ quæstio tractari potest / etiam post quinquennium a morte parentum.
- 3 Sententia in causa filiationis / an noceat his / cum quibus actum non fuerit.
- 4 Filiationis causa coram quo indice tractanda sit.
- 5 Filiatio testibus probari potest.
- 6 Filiatio an per tractatum probetur?
- 7 Filiatio an probetur per nominationem.
- 8 Filiatio probatur quo ad patrem / si filius natus sit ex eius uxore / atq; inibi de intellectu. l. miles. §. de functo. ff. de adulter.
- 9 Fama an probet filiationem?
- 10 Testis qualiter sit interrogandus in causa filiationis.

§. TERTIVS.

I

PORRO Prius quam hūc tractatū de legitimis liberis egrediamur illud cōgruit adnotare, eū, qui allegat se filium legitimū esse, id probare debere. notat Angel. per text. ibi in. l. liberorum. ff. de his qui not. infamia. Deti. cōf. 54. Ias. in. l. nec professio. C. de testamen. idem Ias. cōf. 102. in. 4. vol. Satis tamē erit probare se ipsum natū ex matrimonio legitimo, & in ecclesiæ, quod aiunt, facie contracto. Quod si qui cū eo contendit dicat eius parentes matrimonium contrahere non potuisse, minime concludit: cum etiam subsistēte impedimento bona fides alterius tantum parentis sufficeret, vt esset filius censendus legitimus. Oporter igitur dicere, & probare, matrimonium illud non

non

non tenuisse, atq; eius parentes id con-
traxisse mala fide. text. sic intelligendus
secundum Abb. & comunem ibi in. c.
peruenit. qui filij sint legit. Nec refert,
2 ad impediendā legitimæ prolis contro-
uersiam quinquenium decursum esse
a die mortis parentū. cap. causamq; in
2. qui filij sint legit. quod ita intelligūt
Abb. Anchar. Anto. & Præpo. in dict.
cap. peruenit. quorū opinionem, com-
munē esse opinor: licet gl. Hosti. Col-
le. & Henr. ibi velint, post quinquen-
nium a morte parētum hanc quæstio-
nem tractari non posse. argu. l. 1. & l. si
pater. C. ne de statu. defunct. quē ta-
men in causa libertatis loquuntur si-
cuti & Regia. l. 25. titu. 29. part. 3. glo.
& ibi. Abb. in cap. licet. de coniug. ser-
uor. Non tamen est temere quis ad-
mittendus, si petat nondum mota sibi
lite, ipsum legitimum filium pronun-
ciari. Secundū Ioā. And. Anto. Ancha.
Abb. & comunem in. d. cap. causamq;
in. 2. Sed si actū sit cum legitimo cōtra-
dictore, ad quē prior loco id negociū
expectat, iudicis pronuntiatio pro fi-
lio legitimo cæteris omnib⁹ nocet, qui
ius ab ipso cōuicto trahunt. l. 1. §. si. l. 2.
& 3. ff. de lib. agnosce. dicit sing. Bal. in
cap. nihil. col. 3. de elect. facit. l. cū non
iusto. ff. de collusio. deteg. Si vero actū
4 sit cum eo, qui æquales habet eius-
dem quæstionis persecutores: iudi-
ciū in ea causa latum cæteris, quate-
nus publica munera tāgit, præiudicat:
non tamen quo ad priuata illorū incō-
moda, qui nondū egerunt, nec ad iudi-
ciū fuere vocati. l. duob⁹. ff. de libe. cau-
sa. l. 1. & l. patronū. ff. si lib. inge. esse di-
ca. Bald. in. l. res inter alios. C. qui. res
ind. nō nocet. Abb. in. c. pe. num. 18. de
re iudi. Alex. in. l. saepe. ff. eo. tit. nu. 60.
quæquidē comprobatur ex. l. ingenuū

ff. de statut. homi. glo. in dict. cap. pe.
quæ probat, in causa filiationis senten-
tiam iudicis pro filio latā, omnibus no-
cere, atq; idem de libertate asserit. ex
dict. l. ingenuum. quæ latius est expli-
canda, iuxta tradita per Alexā. in dict.
l. saepe. num. 56. Iaso. in. §. præiudicia-
les. de actioni. nu. 31. Regia. l. 19. tit. 22.
part. 3. Sic etiā est intelligendus Inno-
cent. in. d. c. causamq; in. 2. dicens, sen-
tentiā latam pro filio ei tantū, cū quo
lis fuit tractata, nō cæteris, nocere.

Illud tamen omittendum non est, in
causa libertatis iudicium aduersus ma-
trē latum liberis natis post litem conte-
statā nocere, non tamē antea natis. l. si.
3 C. de liber. caus. cū in libertate, vel ser-
uitute, partus vētris conditionē sequa-
tur: & lite cōtestata iam deducta sit in
iudiciū cōditio filiorū existentium in
vtero: nō sic in matrimonio: nam sen-
tentia contraparentes lata super matri-
monio, filiis natis lite cōtestata: sed pa-
rentis bona fide præiua, nō nocet. c. 2.
qui filij sint legit. vbi Anto. & Præpo.
Abb. in dict. c. penult. de re iudicat. col.
antepe. Alex. in dict. l. saepe. num. 61.

Causa vero ista, an quis sit filius legi-
timus, ad iudicem ecclesiasticum expe-
ctat. c. tuā. de ord. cognit. c. causamq;
4 in. 2. c. lator. qui filij sint legit. Vnde si
incidat in iudiciū, quod super hæredi-
tate tractatur coram laico, ad ecclesiā,
& eius iudices nihilominus est remittē-
da. Aliud enim hic iudicatur in re prin-
cipali: aliud in accessoria. ex eo quod ca-
pax cognitionis in re principali est in-
capax cognitionis in accessoria. Imol.
in. c. debitores. de iure iu. col. 1. Imo etiā
si laicus de causa temporali cognoscat
ex delegatione iudicis ecclesiastici, nō
poterit causam in eandem litem inci-
dētem expedire si ad legitimationem
matrimonij

SECUNDAE PARTIS.

matrimonij expectet. Angel. Paul. Deti. & Curti. Iunior. in. l. 2. col. 2. ff. de iurisd. omni. iud. Feli. in. c. cum sit. de foro cōp. in fine. Deti. in. c. 2. nū. 24. de iudic. & in. c. at si clerici. nu. 25. eo. tit. & in. c. præterea. de offi. deleg. colū. 4. Hæc etenim incidens causa ab episcopo laico cōmitti non poterat, iuxta cōmu. opi. Docto. in. d. c. 2. etiam si Iaso. in. d. l. 2. col. 3. Angel. reprehendat per text. ibi. & in. d. c. præterea. Sic etiā causa hæreditatis, quæ cum causa proles legitimæ pendēte coram iudice ecclesiastico concurret, deferitur ad iudicem secularem, non ad ecclesiasticum. cap. causamq;. in. 2. qui filij sint legit. nisi. causa hæreditatis ex eo tantum diffinienda sit per sententiam, quod proles legitima existat: tunc enim eo ipso quod pronuntiatur a iudice ecclesiastico prolem illam, de qua agitur in iudicio, legitimam esse, non inconuenit, ipsum iudicē ecclesiasticum pronunciare, ipsum filium legitimum non fore priuandū, neq; excludendū ab ipsa hæreditate. ita glo. Innoc. Card. Antoni. Abb. & Præp. in. c. 1. qui filij sint legit. per text. ibi. & in. c. perlatū eod. titu.

5 Probatur autē pluribus modis, quæ esse alterius filium, & sic filiatio, vt interim hac nobis peculiari dictione vtu-
mur. Et primo duobus testibus, qui testantur de veritate probatur filiatio Paul. Castrensis. in. l. errore. C. de testam. Deti. consi. 272. quod probatur in cap. per tuas. qui filij sint legit. vbi probatio duorū testium, hac in re de ipsa veritate deponentium, præfertur famæ, atq; tractatui.

6 Secundo probatur filiatio ex tractatu, quia a parentibus quis vt filius tractabatur, etiā si parentes hoc postmodum negauerint. c. per tuas. de probat.

CAP. VIII.

text. glo. Abb. & Præp. in. c. trāsmiffæ. qui filij sint legit. Bart. in. l. quidā. ff. de probat. per illum tex. sed hoc intellige, quando agitur de possessione ad effectū, vt is de quo queritur, an filius sit, in possessione ista defendatur quod filius sit illius. Vnde si filius hic reus sit, eo quod tanquā filius a parentibus tractabatur defendendus est, donec actor eum filiū tractantis non esse probauerit. l. circa. ff. de probat. idem dicendū erit, si filius agat ad alimēta: obtinebit enim si tractatū probet: cū hic agatur summarie sine strepitu iudiciali. glof. & ibi Doct. in. c. 2. qui filij sint legit. gl. in. l. non ignorat. C. qui accus. nō poss. Barto. in. l. si neget. ff. de alend. lib. Ad hæc enim alimenta præstanda sufficit vnus testis probatio. sensit Bart. in extrauag. ad reprimēdā. vers. summarie. vel iuramentū ipsius alimenta petētis, vel fama. Regia. l. fi. tit. 19. part. 4. Nec alimenta hoc iudicio ex hac probatione præstita repeti possunt: quāuis postea cōstet, petentē non esse filiū illius, quem ipse patrem eius esse dicebat. gl. cōprobata ab omnibus in. l. fina. C. de carbo. edict. Si vero agat quis petitorio iudicio ex eo quod Sempronij filius sit, no est satis sufficiens probatio tractatus, nisi & alia cōcurrant. l. circa. ff. de probat. Alberi. Bald. Angel. & Saly. in. d. l. non ignorat. Flori. in. l. quidam. ff. de probat. Ias. in. l. neq; professio. C. de testam. Bald. in cap. pertuas. de probat. 2. col. Bart. in. l. non nudis. C. de probat. 2. lect. idem Ias. consi. 106. 1. vol. in fine. idē consi. 102. 4. vol. sensit idem Bart. in. l. quidam. ff. de condit. instit. quā opinionem fatetur communē esse Alti. in reg. 3. de præsump. 38. præsump. & licet Iaco. de. S. Georgio. in. d. l. circa. & in. l. quidā. ff. de probat.

bat. dixerit, filiationē plene per tractatum probari, & esse eam opinionē receptam cōmuniter, asserat Deti. cons. 54. col. 3. & sequatur eandē Feli. in cap. per tuas de probat. nu. 13. post alios: procedit tamen ista Docto. sententia, quādo cum tractatu concurrunt aliquot alia adminicula, ex quibus probatio fiat apertior, sic itaq; intelligi potest, text. in dict. l. non nudis. & in d. l. quidam. & in dict. c. per tuas. atq; eis similia eodem pacto sunt explicanda.

7 Tertio per nominationē non probatur filiatio, nisi alia adminicula concurrant. text. iuncta gl. ibi. in. c. per tuas. de probat. vbi Deti. col. 3. dicit hanc opinionē cōmunem. idē notat gl. ibi recepta in. l. nō epistolis. C. de probat. Iura enim, quæ probare videntur nominationē hac in quæstione sufficere, intelligenda sunt modo adsint aliquot indicia, quæ ipsam nominationem coadiuuent. Vnde glo. in. c. Michael. de filiis presby. quæ voluit sufficere solā nominationē, vel est intelligenda secundum prædicta, vel quādo hæc nominatio cōtigisset in actu, qui solū vero filio cōuenit, vt emācipatio, melioratio, & similia: tunc enim sufficiens est hæc nominatio filio possidenti, ad transferendum probādi onus in aduersariū. Bart. in. l. 1. §. idē per contrariū. ff. de lib. agnoscen. Ex hoc enim filius censetur cōstitutus in quasi possessione filiationis: atq; idem erit, si actus ille esset conueniens magis filio, quā extraneo: vt datio alimentorum, traditio alicuius rei ad alimenta. vti notat las. consi. 102. volū. 4. post Barto. in dict. §. idem per contrariū. quem Areti. & Deti. sequuntur in dict. cap. per tuas. quo in loco Deti. hæc videtur magis communi opinio, etiā si Abb. ibi velit contrariū. Quibus

addendus est And. Tiraque. lib. 1. de re tract. §. 1. in glos. 16. nume. 7. qui plures adducit hanc quæstionem de filiatione vberime tractantes. Potest & aliter sola nominatio sufficere, vbi principaliter esset facta propter filiationem in iudicio: non propter aliud. l. 1. §. Iulianus. ff. de lib. agnoscen. modo fiat præsentē filio. l. certum. §. si quis absentem. ff. de confessio. idem etiam erit dicendum de confessione extraiudiciali præsentē filio facta principaliter ad id, saltem vt filio possidente in aduersarium transmitatur probādi onus. l. penult. iuncta glo. ibi. ff. de probat. Imol. in. l. ex hac scriptura. ff. de dona. Abb. in dict. cap. per tuas. colū. 2. & ibi Deti. col. 3. Bart. in. d. §. item per contrariū. quibus & illud cōuenit nominationē factā in aliquo actu, ad hoc vt actus ille valeat, sufficientē probationem esse inter eos, qui actū egerunt. l. optimā. C. de cōtra. & cōmitt. stipul. Hosti. Abb. col. 3. in. c. illud de præsumpt. Feli. co. 4. Deti. col. penult. in dict. c. per tuas.

8 Quarto probatur filiatio ex eo, quod quis ex vxore legitima, etiā adultera, natus sit: ex hoc enim filius censetur mariti, etiam si vterq; cōiux id negauerit. l. miles. §. defuncto. ff. de adult. quā dicunt singul. esse Bald. Abb. & alij in dict. cap. per tuas. Barb. consi. 58. in. 2. volū. col. 1. Curti. Iunior. consi. 31. col. 2. & Boeri. decisi. 299. cōmendant Doct. in. c. transmissæ. qui filij sint legit. late Hippo. in. l. 1. §. ad quæstionē. num. 34. ff. de quæst. Deti. consi. 657. Altat. de præsump. regu. 3. præsump. 37. idem Bald. in. l. filium. ff. de his, qui sunt sui vel ali. iur. Regia. l. 9. titu. 14. part. 3. quod procedit vtcunq; modo potuerit ille filius concipi ex marito. Vnde nō refert, fuerit vxor publica meretrix, vel

vel recesserit a viro; id enim tantū poterit hāc præsumptionē elidere, si probetur, maritū ad vxorem nō accessisse illo tempore, quo ille filius concipi potuit, ex Bald. Curti. Iuniore & aliis. quod late probat Paris. conf. 29. vol. 2. nu. 100. & idem apparet ex his, quos citat idem Paris. conf. 10. nu. 33. eo. volū. quibus suffragatur Iuriscōsultus in l. filium. ff. de his qui sunt sui. atq; idem erit in filio nato ex concubina domi re-tenta. glos. ibi recepta cōmuniter in c. Michael. de filiis presby. quā dicit singul. Abb. in dict. cap. transmissa: idem eam cōmendat in dict. c. per tuas. vbi Feli. & Deti. idē notant, & Nicol. Boc. decis. 299. ac Ioā. Lupi in rub. de donatio. inter vir. & vxor. §. 60. nu. 13.

Hinc prorsus reprobanda est sententia Barb. qui in cap. in præsentia. de proba. num. 98. dicebat, filium ex vxore adultera natum, præsumentū, fore ex adulterio potius, quam ex coniugio cōceptum, si claudus, vel cæcus natus fuerit: quem refert, & sequitur Hippo. sing. 530. Ego tamen ingenue fateor hāc opinionem, Barb. autoritate dignā esse, quippe quæ falsa sit manifesta. Non enim decet iuris præsumptionem ita efficacem, hac leui, & diuinum iudicium vere diuinante coniectura, elidere: audaciā, me Hercle, dicendi potius, quam rationem recti sensus, arguit.

Fama vero sola filiationem minime probat text. in cap. transmissa. qui filij sint legit. verū ille text. loquitur, quando cōtra famā instat parentū negatio. Nam fama ibi consentiebat illum esse filium, quāuis spurium: parentes vero id negabant: vnde fama ibi non cōueniebat parentū negationi, secundum Abb. col. 2. & Præp. 3. cōtra gl. ibi versi.

mota, ex quo est intelligenda glo. in d. cap. transmissa. vers. negabat, dicens, negationē parentum non præiudicare filio: est enim id intelligendū cum effectu, si demū filius probet contrarium his modis, quos iam tradidimus, ex Anto. Abb. & Docto. ibi. Sed famam solam non sufficere, probatur ratione, quia fama non probat plene, sed semiplene, iuxta cōmunem sententiā Docto. in cap. 1. de appellatio. & in. c. veniens. in. 1. de testib. etiam in his, quæ sunt difficilimæ probationis. c. præterea. de testib. ex quo Areti. in dict. cap. per tuas. col. 7. & Feli. num. 15. expressim asserunt, ex fama nec cōstitui quē in quasi possessione filiationis, vbi plena exigitur probatio, & in casibus, quibus filiatio plene probanda est. id etiam tribuunt Saly. in l. 3. nu. 9. ff. de testib. sequitur eum Deti. cōsi. 321. col. 5. optime Alex. conf. 24. col. 3. vol. 4. licet Anto. in d. cap. transmissa contrarium notet, quē Alex. sibi cōtrarius sequitur cōsi. 51. vol. 1. & Deti. dubitet conf. 272. & in d. c. per tuas. col. fi. pro Anto. allegans Fulgo. conf. 138. colū. 2. Sed in facto, super quo consuluit Fulgo. non aderat sola fama, sed coadiuuata aliis adminiculis, & præsumptionibus: ideo nimirū si Fulgo. responderit, probationem illam sufficientē fuisse: sicuti & passim alij Doct. fatētur, & Hierony. Grattus cōsi. 146. volū. 2. In antiquis tamen dubitationibus fama probat, saltem præsumptione quadam, ipsam filiationem: sicut & instrumenta antiqua, in quibus quis enunciat etiam obiter, filius alicuius. vt optime notat Anto. in. c. cū dilectus. de success. ab intest. nu. 30. Ias. cōsi. 34. num. 7. & cōsi. 114. num. 5. 1. volū. & Alex. conf. 71. col. 2. in. 4. vol. Id tamen quod

quod diximus, nominationē filiorum quandoq; probare hac in quæstione, intelligendum est in filiis legitimis, & naturalibus, vel in naturalibus tātum: non tamen in filiis spuris, inter quos nominatio nihil prodest. ita Angel. cō. fil. 191. l. col. quem Iaso retulit, & sequitur conf. 162. in. 4. volumi. & Hierony. Grat. conf. 158. col. 1. in. 2. volu.

Cæterum Bart. in. l. 1. §. idem per contrarium. ff. de lib. agnos. & in. l. nō nūdis. C. de probat. & in. l. filium. ff. de his, qui sunt sui, instruit aduocatos in probanda filiatione: ex quo tria sunt a testibus inquirēda. Primum, an sciāt Sempronium esse filium Titij, ex matrimonio legitimo ab eius vxore conceptum. Secundum, sciant ne Titium dictum Sempronium, esse filium eius, agnouisse: atq; vt talem eum tractasse, eundemq; Sempronium in possessione filiationis penes dictū Titium extitisse. Tertiū, an creditum, atq; existimatum fuerit cōmuni vicinā fama, præfatū Sempronium filiū esse legitimū dicti Titij. Verum hæc omnia caute a testibus interrogantur: non quod omnia probari sit necessariū: quod ex præmissis constat, sed vt testis, qui vnum ex his ignorat, aliud fortasse asserat, secundum Alex. conf. 51. in. 1. volu. Ias. conf. 34. & in conf. 114. in. 1. volu.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Filij illegitimi qualiter distinguantur.
- 2 Naturalis filius quis dicatur.
- 3 Naturalis filius etiam in dispensatione a principe obtenta is intelligitur / qui ex cōcubina / etiam domi non cohabitante, conceptus fuerit.
- 4 Regia lex Tauri explicatur.
- 5 Subintroducā femina quæ sit.
- 6 Notus quis dicatur.
- 7 Regia lex Tauri exponitur.
- 8 Bastardus quis dicatur: atq; Regia. l. penditur.
- 9 Naturalis non extantibus legitimis / nec legitimatis.

patri intestato in duabus uncis succedit.

- 10 Nepos ex filio naturali non aliter aucto intestato succedit / quam eius pater successisset.
- 11 Naturalis qualiter ex testamento / patri habenti legitimis possit succedere, etiam iure Regio.
- 12 Naturalis an possit ex testamento, patri habenti legitimis parentes succedere, etiam Regia lege?
- 13 Pater potest in testamento / etiam minus solenni, filium naturalem heredem instituere / non existentibus filiis legitimis.
- 14 Donatio renouatur natiuitate filiorum / etiam naturalium.
- 15 Filius naturalis qualiter matri / etiam iure Regio valeat succedere.
- 16 Naturalis filius / an habeat contra testamentum matris querelam inofficiosi testamenti.

§. QVARTVS.

ACTENVS de prole legitima ratione matrimonij diximus, cui sobolis illegitimæ tractatus merito adhæret, quæ Sal-

manticæ anno millesimo quingentesimo tricesimo nono explicuimus in relectione. c. cum haberet, de eo qui dux. in matrimo. quam pollui. per adul. eundem vero & hic repetere libet, quo sit de prole perfecta cognitio. Porro illegitimi filij in naturales, & spurios distinguuntur: naturalibus notis: spuris vero manzeres cōueniunt: quasi parū ab eis distent. c. nisi cum pri. dē. §. personæ. de renūciat. cuius verba hæc sunt. vt inter nothos & manzeres, naturales & spurios distinguatur. Sic enim nothus a mázere differt, vt naturalis ab spurio, & rursus in duas classes fit diuisio, quarum prima naturales & nothos, secūda spurios & manzeres cōiungit, secundū Ant. & Card. ibi. q. 9. & Præp. in. c. per venerabilē. §. quod autem. qui filij sint legit. nume. 14. de his igitur solum tractemus, reiecta veteri filiorum nomenclatura, quam partim

R explicat

SECUNDAE PARTIS.

explicat Altiat. lib. 4. parerg. cap. 5.

Naturales ergo filij a iure civili hi dicuntur, qui ex vnica cōcubina, eaq̃ domi cohabitante, atq̃ legitima, nascuntur. l. pe. & fi. ff. de concubi. iuncta. l. si quis officium. ff. de ritu nuptia. auth. quib. mod. natur. effici. sui. §. si quis autem filios. glo. in cap. per venerabilem. qui filij sint legit. vers. naturalibus. Regia lex. 2. titu. 14. part. 4. Dicuntur ideo naturales, qui & Græce phisici, quod sola natura eos genuerit, non honestas coniugij. cap. fina. 32. quæst. 4. Hinc apud Euripidem legitur.

Nothum genus, nomen habet culpabile;

natura uero æqualis est.

Item apud eundem.

Ego mihi filios adsciscere notios non dubito.
Cum enim legitimis nulla in re sint inferiores.
Propter leges male audiunt, quas tu cauere debes.

Quæquidem Stobæus retulit sermone. 75. hos etenim filios introduxit castitatis casus. §. natura. in auth. q. mod. natu. effi. sui. Nec intelligas, eos genuisse solam naturam idest naturale ius, quod hominibus cōgruit ex ipsa recta ratione: hoc enim falsum est: cum simplex fornicatio, ex qua concipiuntur hi filij, sit iure naturali vetita. quod alibi docuimus. Sed intellige naturā: idest ius naturale, quod ex appetitu coitus prouenit, & omnibus animatibus conuenit. ita explicat Ludo. de Sardis. in tracta. de legitima. parte. 1. q. 2. & sensit Ioan. Lupi Segobiensis in tract. de matrimonio. num. 16. Iure tamē Pontificum id tantum exigitur, vt naturalis filius quis dicatur, quod sit natus ex his parentibus, qui tempore conceptionis, vel natiuitatis, matrimoniū contrahere poterāt. c. innotuit. de electio. c. tāta. qui filij sint legit. etiam si non sit natus ex vnica concubina domi cohabitante.

CAP. VIII.

Hoc ipsum cōsuetudine receptū esse, asserit Abb. in dict. cap. per venerabile super glo. vers. naturalibus. & Bald. cōsi. 129. in. 2. vol. Aymō Sauiilli. cōsi. 166. col. 3. repetit idem Bald. cōsi. 206. col. fi. in. 3. volumi. dicens, legitimationem obtentam a principe seculari minime surreptitiam esse ex eo, quod legitimatus fuerit in petitione dictus naturalis, qui tamen non erat natus ex vnica concubina domi in contubernio retenta: esset tamen natus ex his, qui matrimonium contrahere poterant eo tempore: subdit enim se credere, ex Pontificum iure consuetudine recepto, eum vere naturalem dici, quamuis rigor iuris civilis obstet. Sequitur eum optime las. cōsi. 51. in. 3. vol. idem etiam apud Hispanos seruatum diu fuisse, testatur Rodericus Xuarez in. l. i. tit. 6. lib. 3. Fori. vers. hoc supposito. quē morem lege. II. Tauri Regina Ioanna Caroli Caesaris mater comprobauit. Imo iniquum esse filium natum ex concubina domi retenta naturalem esse: at non ita, natum ex coitu furtiuo fœmina in continuo, ac quotidiano cōtubernio non retenta, probat Fortu. in tract. de vlti. fine. vtri. iur. illatione. 8. & Præpo. in. c. tanta. num. 6. qui filij sint legit. vbi Abb. fin. col. dixit, potius fauendū esse natis ex coitu absq̃ concubinato, quam natis ex cōcubina domi retenta: igitur Regia lex iuri canonico, iustitiæ atq̃ æquitati omnino conuenit.

Obiter tamen hic erit perpendendū, quænam fœminæ fuerint, quas canones aliquot subintroductas appellant. Nam Nicolaus Papa ita scribit. Nullus missam audiat presbyteri, quē scit concubinam indubitanter habere, aut subintroductam mulierē. cap. nullus. 32. distin. Concilium etiam Nicenum

vetuit.

vetuit, episcopos, & clericos foeminas habere subintroductas, cuius in eadē dist. Gratianus meminit. cap. inter dixit. Et Archidiacono. in dict. cap. nullus. subintroductam foeminam existimat eam esse quæ respectu alicuius domestici officij, vt pro farciēda, vel suenda veste, domi cohabitāt: eā etiā foeminā subintroductā dici, scribit, quæ sub specie conuersionis, veluti conuersa, religionis causa, cohabitāt clericis. Sed hæc Archidiaconi interpretatio, quia nulla autoritate probatur, refellenda est. Cæterum Eusebius. 7. lib. Histor. ecclesiast. Græci Codicis, cap. 30. Latini autem ex translatione Ruffini. c. 26. scribit: cum Paulo Samosateno, cunctq; presbyteris, atq; diaconis, qui ipsum Paulum sectabantur, foeminas quasdā cohabitasse, quosdamq; ex eis, dum in cautius ea licentia vterentur, in fornicationis crimen cecidisse, ex illarum mulierum cohabitatione: easq; foeminas scribit, appellari ab Antiochenis *συνδοκῆτες*. idest subintroductas. quam dictionem Beatus Rhenanus, nondū visa, neq; typis excusa Græca Eusebij Historia, Latinæ translationi restituit, ex Diui Chrysostomi sermone contra habentes *συνδοκῆτες*. hoc est, foeminas subintroductas: in quo sermone diu? Chrysostom? scribit, subintroductas, neq; vxores, neq; concubinas esse, sed tertiu quoddā genus sic inquiēs. Sunt enim quidā, qui puellas innuptas absque hoc quod opus nuptiarū cum illis exerceāt, ducētes, domi perpetuo collocant, & vsq; ad supremā senectam secū inclusas tenēt: non liberorū procreādo rum gratia, neq; enim aiūt, se rem cum illis habere, neq; causa libidinis: siquidem illas fediūt incorruptas, inuiolatasq; seruare. Hacten? Chrysol, ex quo

apparet causas introducēdi has foeminas eas esse, quod opus foret puellis ipsis patrono aliquo aduersus maleuolos, cū ipsæ, neq; maritos, nec tutores haberēt, parētibus etiā, ac fratribus destitutæ: præterea, quod muliebris sex? vel maxime egeret subleuatione aliqua. quas quidem causas ipse Chrysostomus mire refellit. Quod vero Archi. dicit de conuersis nihil ad subintroductas pertinet: cum cōuersæ, canonicæ, & sic regulares dicerētur, quas, idē Chrysostomus alio sermone docet, nō decere, vt cum viris cohabitent.

Nothi autē hi dicūtur, teste Alti. lib. 4. parerg. c. 5. qui nati sunt ex coitu, qui lege nullā poenam habet, ex scortis nepe, & meretricib?: hocq; distant a naturalibus, quod nothi nati sint ex matre nō ita custodita, neq; domi retēta, idq; probat ex authen. quibus mod. nat. effici. sui. adiuncto Græco titulo, qui naturales nothos appellat: quo fit, vt perpēso iure pontificū ac Regio nihil differat nothus a naturali. tamen si Regia lex. antiquior. i. titu. 15. part. 4. nothū appellet natum ex adulterio: quod Latinæ, & Græcæ linguæ peritis mire concinit, qui nothum dictionem Græcam, adulterinum interpretantur, aut spurium. vt Budæus docte explicat. in l. vulgo concepti. ff. de statu. ho. Quintilianus etiā. lib. 3. c. 8. autor est, a Græcis nothum vocari eum qui legitimus nō sit. Sed tamē apud Iuriscōsultos, & legumlatōres strictius in filiis hoc nomen assumitur, vt nothū eum dicam?, qui ex scortis, aut meretricibus natus sit. quod cōstat ex dicta authenticorum inductione. Id autē iure ciuili inter naturales, & nothos interest, quod naturales intestato patre decedēte cōsequuntur duas vncias, Iuxta distinctionem

SECUNDAE PARTIS.

traditā in auth. licet. C. de natur. liber. & in auth. quib. mod. natu. effi. sui. §. si quis autē defunct⁹ fuerit. & §. si. nothi vero nullā portionē bonorū intestati parentis habent: vt in auth. quib. mod. nat. effi. sui. §. si vero effusa cōcupiscētia. Ex testamēto vero æquales esse possunt nothi ipsis naturalibus. quod probat optime Alti. in. d. c. 5. & sensit Saly. in auth. ex cōplexu. C. de incest. nup. dicens, nothū posse in testamēto a patre agnosci in filiū. quāuis. Oldra. cōf. 196. & Alber. in rub. de nat. lib. & Bart. in. l. fi. ff. de his qui. vt indig. tenuerint. patrem in testamento nihil posse nothis relinquere. A nothis etiā apud Græcos nothia dicūtur ea bona, quæ lege Athe niēsiū, dari poterant ex patris hereditate filiis nothis. adnotante Budæo. in dict. l. vulgo. & Ludou. Cælio. lib. 7 lect. antiq. 6. c. 2. Hinc & Regia. l. Tauri. II. in his filiis naturalib⁹ exigit, quod pater eos, filios proprios esse agnouerit. quam legē ego intelligo in filiis natis ex fœmina domi non cohabitante, quos nothos appellari diximus. Nam in his, qui nascūtur ex cōcubina domi retenta, satis opinor esse, si constat eos domi natos fuisse. ex gloss. in cap. Michael. de filiis presbyt. quam paulo ante adduximus.

Hinc infertur naturales filios, & eos, quos bastardos appellamus, eosdem esse. gl. in rub. ff. de concub. Deti. cōf. 433 Ludo. de Sardis. in tract. de legitimat. 2. part. q. 1. in. 2. vol. Alex. conf. 128. in. 1. vol. col. pe. Nec oberit. Reg. l. 9. Tauri. dum disiunctiue dicit. bastardi, aut illegitimi: nō enim sensit quoscūq; illegitimos dici bastardos: sed bastardos esse illegitimorū speciem: & esse alios illegitimos, qui bastardi nō dicātur. quod patet, dum subdit, aut illegitimi cuius

CAP. VIII.

cūq; qualitatis extiterint. Sic enim. d. lex est intelligenda. De horum autem naturalium filiorū successione, aliquot conclusiones notandæ sunt.

9 Prima conclusio. Filij naturales, non extantibus legitimis, patri intestato in duabus vnciis succedunt. ex quibus virilis portio matri eorum cōpetit. auth. licet. C. de natur. liber. glo. Abb. & Præpo. in. c. tanta. qui filij sunt legit. Regia. l. 8. tit. 13. part. 6. Vnde cōstat, excludi naturales existentibus filiis legitimis, aut legitimatis rescripto principis: cū tex. in dict. authen. sobolem ciuilem requirat ad hanc exclusionem, & probatur autoritate Bald. in. l. eam quam. C. de fideicōm. nume. 26. & in. l. cum acutissimi. nume. 7. eod. titu. dicentis, legem municipalē de legitimis loquentem, etiam habere locum in legitimatis rescripto principis: quanto ergo fortius erit idem dicendum in legum cōmunium interpretatione? Sicuti Bald. adnotauit. in. l. quisquis. C. ad. l. Iul. maieft. Hinc etiam deducitur, idem dicendum fore in filiis adoptiuis, vt eis extantibus, naturales ab his duabus vnciis excludātur: quod asserit Nicolaus de Vbald. in tracta. de successi. ab intesta. col. II. & Ioan. Baptista de. S. Seuerino in. l. si qua illustris. C. ad Offici. folio. 5. col. 3. Imo vxore legitima parentis extante, etiam naturales ab his vnciis excludi, probat tex. in. d. authē. licet. Lex tamen Regia. 9. titu. 13. part. 6. expressim hoc nō admittit: imo censet naturales admittendos esse ad has duas vncias in bonis patris intestati, etiam extante legitima vxore, modo filij legitimi non extent. Scribit vero Alex. in. l. Lucius. ff. de vulg. col. 3. naturales filios in his duabus vnciis patri intestato succedere, etiam si supersint coniux

coniux & filij legitimi, si filij legitimi hereditatem patris repudiauerint: aduersus Imol. ibi. quem tamen defendit Ripa. nume. 6.

Secunda conclusio. Nepos naturalis etiam & legitimus, ex filio tantum naturali conceptus, non aliter aucto intestato succedit, quā pater eius iure esset successur⁹. l. fi. C. de natur. liber. vbi Odo. fre. & Cinus. cap. causamq. in. 1. c. lator. & cap. ex tenore. qui filij sunt legitimi. notat Angel. per text. ibi in authen. de hered. ab intest. veni. §. reliquū. vers. ex diuerso Bal. in. l. fi. C. de verb. significat. Deti. consi. 311. Ex quo aperte infertur, præcedentem conclusionē, quæ prima fuit, non tantum in filiis, sed & in nepotibus locum habere, vt aucto intestato succedant in duabus vnciis, nec legitimis filiis nec vxore legitima existentibus: quod notant Bald. & Saly. in dict. l. fi. C. de natur. liber. Azo in summa. C. eo. tit. glos. in authē. quib. mod. natur. effici. sui. §. nepotibus. Nec ab hac opinione audet in consulendo, ac iudicando recedere Ioā. Baptista. in. d. l. si qua illustis. folio. 5. col. 3. etiam refragante Guiliel. Benedict. in cap. Rainerius. de testamēt. verb. & vxorem. nume. 700. qui contrarium asserit per text. in dict. §. nepotibus. & in dict. l. fina. in fine. quibus ego respondeo, id tantum ibi probari, nepotes, etiam legitimos, ex filio tantum naturali, intestato aucto nō succedere vt legitimos: non tamen negant dicta iura, eos succedere vt naturales.

Tertia conclusio. Pater filium naturalem habens, legitimis etiam extantibus, in testamento potest ei vnciam: id est duodecimam partem bonorum relinquere, ex qua vncia virilis portio matri eius ex testamento potest cōpetere.

l. 2. cum authent. C. de natur. liber. Reg. l. 8. tit. 13. part. 6. Nec intelligas patrem filio huic, & concubinae, ita posse integram vnciam relinquere, vt concubina deficiente, filio semunciam tantum relinquere valeat: vt perperam intellexit Ludouic. de Sardis. in tracta. legitimatio. 3. part. q. 1. siquidem naturali tantū filio pater potest, etiam si desit concubina integram vnciam relinquere. glo. & Alberi. in dict. l. 2. & dict. Regia. l. 8. verum in his regnis pater potest hoc in casu filio naturali quintam bonorum partem legare: quod lege. 9. Tauri sancitum est: atq. prius id quandoq. seruatum fuisse, ostendit. l. 1. titu. de heredit. lib. 3. Fori. Sed si legitima proles cōsentiat patrem plus relinquere naturali filio, id iure validum erit, modo consensus ille sit expressus, nec sufficiet tacitus, vt notat Aymon Sauiilli. cons. 200. ad id citans Bart. in. l. fi. ff. de his qui. vt indigi. qui hoc sensit dum col. 3. l. 1. C. de natur. liber. intelligit in naturalibus liberis: quæ tamen loquitur in spuris. Imo hic cōsensus est præstādus præsentibus naturalibus liberis, vt ipse Aymon latius tradit. Vnde de Roma. consil. 43. scribit, filius absq. fraude bonis paternis renunciantibus, patrem posse libere bona sua filio naturali relinquere, sicuti posset filiis legitimis non extantibus.

Quarta conclusio. Pater carens legitimis liberis, potest naturalem filium heredem instituere, etiam si habeat ascendētes, modo eis legitimam partem relinquat. auth. licet. C. de natur. liber. vbi glo. cōmuniter recepta. Regia. l. 8. titu. 13. part. 6. parentibus tamen iure ciuili tertia pars bonorum filij pro parte legitima debetur, secundum cōmunem opinio, in authen. nouissima. C.

R iij de

de inoffi. testamē. Iure Regio duarū par-
tes, ex tribus bonorum filij, debentur
l. 6. Tauri. Verum hæc quarta cōclusio
in his regnis iam est omnino sublata:
13 siquidem pater potest filium natura-
lem hæredem instituere, nulla relicta
parentibus legitima parte. l. 10. Tauri.
Atq; adeo prædicta vera sunt, vt pa-
ter possit in testamento imperfecto, &
minus solenni hunc naturalem filium
instituere: & sic. l. hac consultissima. §.
ex imperfecto. C. de testam. locum
habebit, etiā in naturalibus filiis pro-
bat. l. humanitatis. ibi. liberum. C. de
natur. liber. Speculat. titu. de instru-
ment. editio. §. cōpendiose. vers. quid
si pater naturalis. Saly. in. l. si. C. famil.
hercis. Paul. Castren. in dict. §. ex im-
perfecto. Imola. in. l. ex facto. §. si quis
rogatus. ff. ad Trebelli. & Guiliel. Be-
ned. in. c. Rainuncius. de testam. verb.
testamentum. in. l. num. 83. quorum
opinio cōmunis est, licet contraria for-
tassis verior sit, quam Alex. probat in
dict. §. si quis rogatus. num. 45. & Ias.
in dict. §. ex imperfecto. num. 4. In hoc
tamen regno parum isthæc disputatio
vtilis est: cū. l. 3. Tauri. §. ex imperfecto,
correctus censeatur tam in testamento
in scriptis facto, quā in nuncupatio.
quod praxis obseruat teste Michaelē
Cifontano in dict. l. 3. num. 7.

Ex hac principali conclusione infer-
tur, natiuitate filiorum naturalium,
donationem a parente factam reuoca-
14 ri: & sic. l. si vnquam. C. de reuo. do-
nat. habere locum etiam in filiis natu-
ralibus, secundum Ripam ibi. quæst.
28. cui aduersatur Tiraquel. verb. sus-
ceperit. nume. 45. dicens. in donatio-
ne a matre facta veram esse Ripæ opi-
nionem: non sic in facta a patre: su-
per quo ipse disputat. Sed probabilior

apparet sententia Ripæ, ex donantis
præsumpta voluntate, a qua lex illa de-
ducitur.

Quinta conclusio. Filius naturalis
matri, etiam intestatæ cum legitimis si-
mul, & æque succedit. l. si qua illustris.
15 C. ad Orfici. Regia. l. 11. titu. 13. part.
6. etiam si mater sit illustris, secundum
communem opinionem, & notat Ana-
gel. Aretin. in. §. nouissime. inst. ad
Orfici. Iniquum tamen esse videtur,
naturales filios, ex fornicario coitu cō-
ceptos, æque ac legitimo matrimonio
genitos admitti ad matris successione.
scriptum enim est Genes. cap. 21. non
erit hæres filius ancillæ: idest concubi-
næ, cum filio liberæ: idest vxoris, au-
tore Ambrosio sermone. 65. a quo as-
sumit Gratianus text. in cap. dicet ali-
quis. 32. quæst. 4. idem probat text. in
cap. non omnis. 32. q. 2. ex verbis Apo-
stoli ad Galatas. cap. 4. Hinc Genes.
cap. 25. scribitur. Dedit Abraham cun-
cta, quæ possederat, Isaac: filiis vero
concubinarum largitus est munera, &
separauit eos a filio suo Isaac. quod et-
iam adnotauit Ioā. Annius super Phi-
lonem lib. 1. Hinc & Fortu. in tract. de
vlti. fine. illat. 8. iniustā esse existimat. l.
si qua illustris. in præfata conclusione.
Vnde Regia. l. 9. Tauri sancitum est,
naturalem, etiā matri intestatæ simul
cum legitimis non succedere: posse ta-
mē ei a matre quintam bonorum par-
tem relinqui. Sic & in Gallia idem ser-
uari, testatur Guilielmus Benedict. in
dict. cap. Rainuncius. verbo. & vxorē.
num. 710. Chassa. in consuetu. Burg.
rubri. 8. §. 3. & Carolus lib. 1. Rega-
lium Franciæ. iure. 7. Quibus omni-
bus duo adiicienda sunt. Primum, na-
turalibus non competere ius agēdi ex
titulo inofficiosi testamenti, quamuis
pater

pater eis nihil relinquat. glos. in. l. i. in
in princ. ff. de bono. poss. cōtra tabul.
quam cōmend. Areti. in. l. ex facto. col.
9. ff. de vulgar. & pupi. Bart. in. l. Gal-
lus. §. etiā si parente. ff. de liber. & post.
Bald. in. l. i. col. 3. C. de bono. poss. secū.
16 tabu. & Didacus a Segura in. l. cohære
di. §. cum filia. ff. de vulgari. colū. 14.
Possunt tamē contra testamētum ma-
tris agere de inofficioso testam. l. si sus-
pecta. §. i. vbi glo. ff. de inoffi. testam.
gl. & Paul. in dict. l. si qua illustis. Le-
ge autem Taurina. 12. qui legitimi res-
cripto principis efficiuntur, nullo casu
succeedunt cū legitimis, & naturalibus.
Secundum addimus prædictis, fi-
lios naturales ita matri, etiam intesta-
ta succedere, vt parentes ipsius matris
a successione excludatur: quod in Præ-
torio Rotæ testatur seruatum, ac pro-
nunciatum fuisse, Cassador. decisione
vnica. de successio. ab intestat. Nec id
opinor lege Regia abrogari.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Spurius filius quis sit / & unde id nomen deductum fuerit.
- 2 Filij manzeres qui dicantur.
- 3 Spurius nihil potest a patre capere / nec inter uiuos nec in ultiua uoluntate: & ibi, quibus adiudicetur quod filio spurio relictum fuerit.
- 4 Filius spurius / etiam ex substitutione pupillari, patris bona capere non potest.
- 5 Fraus legi fit / si is cui aliquid donatum est, in con-
tinenti id filio spurio donatoris dedit.
- 6 Filius spurius lege municipali nō potest effici capax
successionis / uel donationis paternæ.
- 7 Quid agendum sit / quando testanti data est tacita,
uel expressa fides restituendi bona filio spurio.
- 8 Spurius an possit in conscientia foro possidere bona
parentum / ex tacita fide / uel alias ab hærede legiti-
mo sibi restituta?
- 9 Hæres scriptus an teneatur, data tacita fide de res-
tituendis bonis spurio, illa bona eidem restituere /
uel ad fiscum deferre?
- 10 Hæres / c. hanc fidem dedit testatori, iuramento
prestato de non reuelando / an teneatur uocatus a iu-

dice / ei rem ipsam exprimere?

- 11 Filius spurius / quibus cautelis possit tute bona pa-
tris acquirere
- 12 Filius spurius / an possit institui sub conditione, si le-
gitimus a principe fuerit effectus?
- 13 Nepos legitimus / uel naturalis ex filio spurio / an
possit ab auctore institui hæres: & quid de nepote ex fi-
lio, qui fuit ex incestu conceptus.
- 14 Filius clerici in sacris ordinibus constituti / an dica-
tur natus ex incestu.
- 15 Spurius an matri succedere ualeat?
- 16 Coitus damnatus quis dicatur iure Casareo.
- 17 Filius clerici sacris ordinibus insigniti / an succedat
matri / etiam iure Regio?
- 18 Coitus damnatus quis dicatur iure Regio.
- 19 Fratres naturales / uel spurij / an sint admittendi ad
mutuam successionem quæ intestato defertur?

§. QVINTVS.

SPURIUS interdū
dicitur is, qui incer-
tū patrē habet, quasi
ἐκ πατρὸς ἄλλης. idest par-
sim conceptus a dis-
tione Græca ex Iu-
stiniano in. §. si aduersus. inst. de nup.
vbi Theophilus id notauit, & Altiat.
lib. i. prætermis. vel ex eo, quod auto-
re Plutarcho in Problēmatibus. cap. 103.
Spurius erat primū nomen apud Ro-
manos, quod scribebatur tantum pri-
mis literis. S P. hi autem qui sine patre
erant. S P. designabantur, quasi sine
patre: atq; inde factum est, vt spurij
dicerentur nati ex his mulieribus, cum
quibus plures cōmercium carnale ha-
buissent vti explicat Budæus. in. l. vul-
go. ff. de statu. homi. & Ioan. Baptist.
in dicta. l. si qua illustis. col. i. Theo-
philus in dict. §. si aduersus. & Catelli.
Cotta. in vltimis memorabilibus. di-
ctione. spurius. de his tamen hic agen-
dum non est. Dicuntur etenim proprie
spurij, qui ex his parentibus nati sunt,
qui coniugium contrahere non pote-
rant tempore natiuitatis, nec tempore

SECUNDAE PARTIS.

conceptionis. ita diffiniuit Angel. Are
ti. in. §. nouissime. inst. ad Orfici. vel
qui ex coitu lege punito nascuntur.
Altiat. lib. 4. parerg. cap. 5. ex eo quod
patrem præ infamia nominare non au
dent. d. l. vulgo. etiam si patrē habeant
certum. Hinc Titus Linius lib. 1. ab vr
be cōdita. Consilio, inquit, veterē con
dentium vrbes, qui obscuram, atq; hu
mitem conciedo ad se multitudinem,
natā e terra sibi prolem mentiebantur:
quasi nati e terra dicantur, qui præ hu
militate parentes nominare non pos
sunt. Constat etenim hominem nullis
maioribus ortum, ignotoq; genere, &
obsuro, filiū terræ appellatum fuisse.
quod citatis autoribus docet Angelus
Politianns. lib. miscella. cap. 18. & Eras
mus in prouerbio, terræ filius. Quan
quam & sint, qui eorum vetustatem
magnificantes terræ filios appellari
honori vertant: ex Quintiliano. lib. 3.
c. 9. ex quibus intelliges aliquot, quæ
notat Ludo. Cæl. lib. 11. lectio. antiq.
cap. 28. quo fit, vt filius adulterinus sit
spurius: & idē de conceptis ex incestu.
Nec libet omnia exactim exponere: sat
enim est prædicta adduxisse. Est igitur
filius spurius qui natus est ex his pa
rentibus, qui matrimonium contrahe
re non poterant, quamuis patrē osten
dere possit. text. in dict. l. vulgo. text.
& ibi glo. in cap. tanta. qui filij sint le
git. cap. ad abolendam. de filiis presby.
vel is, qui ex coitu damnato natus sit.
Vnde ex hoc deducitur, natū ex concu
bina domi non retenta spurium proprie
non dici: sed naturalem: etiam si glof.
in cap. nisi cum pridem. §. personæ. de
renunci. velit, eum spurium esse: cui
conuenit Bart. in. l. si. ff. de his qui. vt
indig. col. 1. & Regia. l. 1. titu. 15. part. 4.
ex his enim, quæ præmisimus, cōstat,

CAP. VIII.

hunc filium proprie nothum appella
ri non spurium, nisi ea significatione,
qua spurios dicimus eos, qui incertū
patrem habent, & sic natos ex scortis,
vel concubinis, quæ domi minime co
habitant, & quæ alios viros passim ad
mittunt. dict. l. 1. titu. 15. part. 4. Nam
& spurios generice accipi, probat. l. spu
rij. ff. de decurioni. Hinc etiā apparet
qualiter sit intelligēda gl. in auth. qui.
mod. nat. effici. sui. §. si. dicens, spurios
eos appellari, qui nascuntur ex his parē
tibus, qui etiā iure civili prohibēte ma
trimoniū cōtrahere nō poterāt, quam
probat Baptista. de. S. Severino in. l. si.
qua illustris. fo. 7. cōclu. 8. eam tamē re
probat Ludo. de Sardis in tra. de legit.
3. part. §. de success. spurio. ex eo quod
spurij proprie dicantur hi, qui nascuntur
ex his, qui matrimoniū iure canonico
contrahere minime poterāt: posset ete
nim. gl. procedere inspecta lata dictio
nis significatione. Sic etiā manzeres
2 lata significatione nati dicuntur ex scor
tis, & meretricibus. c. 23. exodi. Reg. l.
1. titu. 15. part. 4. at proprie hi dicuntur,
qui nati sunt ex his, qui iure canonum
matrimonium contrahere prohiben
tur. quod in dict. cap. nisi cum pridem.
§. personæ. probatur. iuxta illius verā
interpretationem, quæ iuri Pontificio
intelligendo potius conuenit: tametsi
non me lateat has dictiones sapissime
aliter assumi. In his vero filiis spuriis
sequentes assertiones erunt notandæ.

Prima conclusio. Filius spurius, nec
ex testamento, nec ab intestato, nec ex
3 cōtractu inter viuos, aliquid a patre ca
pere potest. §. fina. in Authen. quib.
mod. nat. effici. sui. l. 1. & Authen. licet.
C. de natur. lib. Reg. l. 10. titu. 13. part. 6.
quæ dū fornicationis meminit est in
telligenda de ea fornicatione, quæ etiā
accedente

accidente fornicantium consensu con-
iugaliter esse non potest iure Pontificio
verante. idem notat Saly. in dicta. l. 1.
Quod si pater filio spurio aliquid relin-
quat, id a lege legitimis liberis, vel co-
gnatis proximioribus defertur. Bald.
& Saly. in dicta. l. 1. per tex. ibi. Bart. in
l. si. ff. de his, qui. vt indi. las. in. l. 2. C.
de hæred. inst. & Alexand. dicens hanc
opinionem communem esse in. l. hæ-
reditas. C. de his, qui. vt indig. Fiscus
autem id vendicat, negligentibus con-
sanguineis intra duos menses relicta
bona ab spurio euincere, aut petere,
idem si pacto, vel renunciatione con-
sanguinei excludantur. text. in dicta. l.
1. quæ tamen iuxta prædictam senten-
tiam in his tantum filiis procedit quorum
ibi mentio fit non in aliis. Regia tñ. l.
1. titu. 13. part. 6. illius legis primæ deci-
sionem in omnibus spuris locum habere
apertissime probat. Nec refert an spur-
rius a patre capiat, an ab alio ex patris
tamen ordinatione, aut voluntate. ar-
gu. l. vnum ex familia. §. 1. ff. de legat.
2. Ex quo inferitur, institutum hæredem
& rogatum restituere hæreditatem pro-
prio arbitrio vni, vel pluribus, non pos-
se illam hæreditatem aliquo modo re-
stituere filio spurio illius, qui eum hæ-
redem instituerat adiecta fideicomis-
saria substitutione. Paul. in. l. Lucius.
§. in testamento. ff. de lega. 1. quamuis
suboscure in hoc loquatur Barto. in. l.
cum hæredi. ff. de reb. dubi.

Secundo, deducitur ex his spurium
filium a patre substitui non posse legi-
timo ex pupillari substitutione ad effe-
ctum, vt patris bona consequatur, et-
iam si pupilli bona capere possit ex il-
la substitutione. l. si is, qui. ff. de vulga.
adiuncta glo. in authen. quib. mod. na-
tur. effici. sui. §. si. quem tex. in dicta. l.

si is, qui. dicit singul. Bald. in. l. eam,
quam. C. de fideicommiss. nume. 53. &
in. c. sollicitudinem. de appellat. colum.
2. notant Bart. Paul. Alex. & las. in di-
cta. l. si is, qui. & las. in. l. iam hoc iure.
nume. 5. ff. de vulga.

Tertio, deducitur spurium non pos-
se a patre substitui vulgariter, nec fi-
deicommissarie: quod notat præter alios
Guiliel. Benedic. in rep. c. Rainucius.
de testam. verb. & uxorem. num. 690.

Quarto, ex his elicere possumus,
5 fraudem legi factam censeri, si his, cui
pater spurij donauit aliqua bona, in
continenti illa donauerit filio spurio do-
natariis, vel ex interuallo, expressim ta-
men in remuneratione donationis pri-
mæ, vel sit maxima quantitas, quæ do-
natur. Bald. in. d. l. eam, quam. nu. 40.
Ioan. Lupi in rub. de donatio. §. 30. nu-
me. 14. quemadmodum, & ex aliis con-
iecturis potest id præsumi factum fuisse
secundum Anani. consi. 13.

Lege vero municipali statui non po-
test filium spurium capacem fore testa-
menti donationis. alteriusve paternæ
largitionis. Bal. & Areti. in. l. cunctos po-
pulos. C. de summa tri. nu. 15. idem Are-
ti. in. l. testamento factio. ff. de testa. las.
in. l. ait prætor. 3. col. ff. de iure iu. Soci.
consi. 95. in. 4. vol. num. 9. Deti. in. c. 2.
de constitut. 2. lectione notab. 2. quam
opinionem esse communiter receptam
fatetur Ioan. Bapti. in rep. l. omnes po-
puli. ff. de iust. & iure. fol. 11. col. 1.

Insignis tamen in hac re est quaestio,
quid agendum sit, quando quis ab al-
liquo hæres institutus, ei fidem præ-
stat de restituenda hæreditate spurio.
In quo dubio adnotandum est, quod is,
qui fidem hanc præstat, vt indignus pri-
uatur hæreditate, & ea fisco adiudica-
tur. l. non intelligitur. §. si quis palam.
l. ita

SECUNDAE PARTIS.

l. ita fidei. ff. de iure fisci. l. prædonis loco. ff. de petit. hæred. l. in tacitis. l. Lucius. §. fina. ff. de leg. 1. Quod si fidem non præstiterit, & si palam rogetur restituere, iure optimo illa bona institutus possidebit. dict. l. non intelligitur in principi. & §. 1. l. si in metallum. ff. de his, quæ pro non script. hab. Bart. in. l. fi. ff. de his, qui. vt indig. col. 3. qui hoc efficaciter pbat, Prorsus enim incapaci dirigitur hoc fideicommissum, ac leges iustissime potuerunt spurium priuare paterna hæreditate, & eum reddere ad eam incapacem: quod a legibus factum esse constat: nec probatione aliqua indiget: cum sit tex. apertissimus in authen. quib. mod. natu. effici. sui. §. fina. quibus ita præmissis plura inferre licet in hac controuersia.

Primum, spurium in interiori iudicio animæ nõ posse tute bona a parente sibi relicta, donataue obtinere. Is enim lege iustissima ad ea capienda incapax est: igitur restituere ea in conscientie foro cogendus est. Nec obstat poenam legis exterioris non esse considerandam in interiori iudicio, donec eius exequutio fiat. gl. satis celebris in c. fraternitas. 12. q. 2. cui? & nos meminimus. c. sexto huius secundæ partis. §. 8. id enim verum est in poenis exigentibus iudicis exequutionem: non ita in poenis, quæ non requirunt actum aliquem iudicis: sicuti poenæ illæ, quibus quis incapax efficitur alicuius actus: tenetur enim ab illo actu abstinere. Sic incapax aliquorum bonorum, tenetur a possessione illorum bonorum recedere: ex Caieta. in. 22. q. 62. arti. 3.

Secundo, spurium tute in animæ iudicio, & conscientie foro, parentis bona possidere, quæ sibi libere, nulla promissione parenti præmissa, tradiderit

CAP. VIII.

scriptus hæres: ex eo quod bona illa ex voluntate veri domini adqrit, nulla lege vetante: igitur iuste obtinet. Hæres enim scriptus verus dominus illorum bonorum est: nec lex prohibet eum posse tradere bona illa spurio filio, nisi ex parentis voluntate, quæ tamen hic non præcessit.

Tertio, infertur eundem spurium iuste in conscientie foro bona parentis posse retinere, quæ sibi institutus a patre hæres tradidit, etiam data parenti fide de restituendis spurio prædictis bonis: tametsi qui fidem dederit peccauerit, & mortaliter, fraudem hanc insignem committens aduersus legem, quæ prohibet dictam fidem præstari: sed tamen non prohibet lex traditionem bonorum, quæ spurio fit. Nec ex fide præstita amittit hæres hæreditatem, & rerum hæreditariarum dominium.

Vnde cum dominus sit, potest illas res in spurium transferre. Nec dici potest spurium hac acquisitione priuatum esse a lege: cum fiat ex voluntate parentis: quia hæc acquisitio potius fit ex voluntate veri domini, quam parentis, ex cuius voluntate verus dominus sciebat ipsum ad id minime obligari.

Quarto, subinfertur hæredem scriptum non teneri in iudicio animæ restituere hæreditatem, etiam si tacitam fidem præstiterit de ea restituenda filio spurio: illa enim promissio fuit facta contra leges, & in fraudem legis: ergo ex ea non tenetur. l. iuriscogitium. §. prætor ait. ff. de pact. & ibi optime Fortu. 3. notab. facit ad idem text. in. §. generaliter. sub eadem. l.

Quinto, hinc constat hæredem scriptum, qui promiserat testanti restituere hæreditatem spurio, non teneri in animæ iudicio illa bona ad fiscum deferre,

ferre, neque fisco id crimen ab eo commissum pādere, quia verus hæres est, & in poenam leges hanc hereditatem fisco deferunt. l. l. C. de his, qui, vt indig. l. ita fidei. l. non intelligitur. ff. de iure fisci. poena autē in foro conscientiae non soluitur: vnde cōfestim sequitur hæc ipsa illatio: contra Barto. in. l. si. ff. de his, qui, vt indig. colū. 3. quem Didacus de Segura sequitur in. l. cōhæredi. §. cum filia. ff. de vulga. & pupi. folio. 12. eiusdem repet. colū. 1. Nec item tenebitur consanguineis testantis illa bona tradere: cum iste sit verus hæres: fides autē ab eo data in poenam delicti tollit ab eo hereditatē: & fisco eam defert: quod si verus hæres non esset hereditas ad testantis propinuos pertineret. Nec obstat. l. prædonis. ff. de petit. hæred. quia Iurisconsultus ibi, non appellat hunc hæredem prædonem: sed dicit censendum esse prædonis loco, quia fraudem fisco fecit tacitam fidem præstando. Nec mihi placet hoc in dubio, quod notat Syluest. verbo. filij. §. 6.

Sexto, ex his opinio Card. cōf. 35. intelligēda est. dum dixit, hæredem, qui præstitit testanti fidem de restituenda hereditate spurio, etiam si iurauerit se id non dicturum cuiquam, debere vocatum a iudice omnino verū dicere, & rem totā exprimere. refert eum Feli. in. c. intimauit. de testib. col. 2. & 3. & insignis Doct. M. Naua. in. c. inter verba. ii. q. 3. part. vlti. corola. 65. procedit enim prædicta opinio, quando quis a iudice interrogaret, vel eius testimonium exigeretur sub monitione generali, præcedēte infamia contra ipsum tacitæ fidei: alioqui si id crimen occultum sit, & de poena tantū soluēda tractemus: quam in animæ iudicio solue

re quis non tenetur, non de restitutione illati damni, non cogitur quis dicere testimoniū minime præcedente infamia: quod si respōderit casu, quo nō tenebatur testimoniū dicere, ita oportet respōdere, vt verū dixisse constet.

Septimo, ex his constat in dubio, cui fisco seculari, an ecclesiastico dicto casu sit adiudicāda hereditas, esse considerandam hæredis, præstātis fidem, personam: cum is delinquat: & ab eo propter delictū auferatur hereditas: nam si laicus sit, Regi defert ipsa hereditas: si vero clericus ecclesiæ est adiudicāda. quod probari potest ex his, quæ tradit Ioan. Lupi in rub. de donatio. §. 39. docet, & hoc expressim Bald. in. l. si quis presbyter. i. col. C. de episc. & cleri. quem sequitur Paul. Castren. ibi. Chassanæus in consuet. Burg. rub. 8. §. 5. nu. 4. & Feli. c. quia. V. de iudici. col. 2. & Segura in. l. 3. §. vlt. nu. 145. ff. de lib. & posth. nec in contrariū quidquam vrget text. in cap. 2. de successi. ab intestat. licet eum ibi adnotauerit Panormita.

Verum nostrates passim conantur explicare, quonam pacto pater possit filio spurio proprias res tute relinquere, ita, vt filius non excludatur a fisco: quorum aliquot cautelas hic referam, ex quibus hæc grauis quæstio poterit perpendi. Prima equidem cautela instruit patrem, & docet ipsum amicum quendam ei valde fidum hæredem instituere, cui secrete filium commendet: non tamen roget ipsum bona filio spurio restituere: is enim poterit postmodum filium hæredem instituere, vel ei restituere hereditatem. Speculator, titulo de successiōib. ab intestato. §. primo. versicul. quid si pater, nume. 30, cui suffragatur gloss. in authen.

SECUNDAE PARTIS.

auth. quib. mod. natur. effici. sui. §. fi. versi. participiū: quā dixit esse singul. Paul. in. l. si is, qui. ff. de vulg. vbi idem notant Barto. Ias. & alij dicentes hæredem ab aliquo institutum posse instituere spurium primi testātis, & idem probatur in. l. qui testamentum Titij. ff. de his, qui. vt indig. Hoc tamen negotium fidum amicum exigit: atque forsan hæc secūda institutio fraudem præferret, ex his, quæ modo diximus, nisi institutus hæres esset filius legitimus testantis: quō quidem hærede instituyente filium spurium, potius præsumendum erit institutionem factam fraterno amore, quam parentis iussu. Bald. in. l. eam, quam. num. 54. C. de fideicom. Sunt & quidā, qui patri consulant contracta inter spurium, & capacem alium integerrima omniū bonorum societate, illum spurij socium hæredem instituere, vt ex illa societate optimam partē filius spurius capiat, ratione societatis. Bald. in. l. i. C. pro socio. col. fi. Corset. in sing. suis. verbo. spurius. optimus tex. & ibi Barto. in. l. is, qui duos. ff. de liberat. legat. Ioan. Lupi in rub. de donatio. inter vir. & vxor. §. 65. nume. 11. ab hoc tamen consilio cauendū censeo, cum propter fraudis non leuem coniecturam, tum ob animæ salutem, cui non admodum conuenit his vti dolis ad effugiendas sanctissimarum constitutionum prohibitiones. His tamen plura addi possent ex Capola caute. 38. Platea. in. l. i. C. de delatori. lib. 11. & Ludoui. de Sardis in tracta. de legitimat. fol. vlti.

¹² Prætermittendum vero non est parenti tutissimum esse, vt spurium hæredē instituat sub conditione, si a principe fuerit effectus legitimus: tunc etenim sequuta legitimatione, patris hæ

CAP. VIII.

reditatem absq; animæ periculo obtinebit: cum institui iure possit incapax in tempus, quo capere possit. l. in tempus. ff. de hæred. instit. l. sicut. & ibi. gl. in princi. ff. qui. mo. vsusfr. amitt. Bal. Aret. & Alex. in. l. Gallus. §. instituens. ff. de lib. & posthu. idem Areti. in. l. si filiusfamilias. ff. de testament. quam opinionem communem esse testatur Ias. num. 5. & Lancel. Deti. in dicto. §. instituens. & Gualdens. de arte testant. titu. 2. caut. fina. idem in hac specie notauit Bald. in. l. i. C. de inst. & substi. in 6. q. cuius opinionem fatetur communiter esse receptam Catell. Cotta. in vltimis memorialibus dictione: spurius. dicens se eam defendisse Ferrariæ contra Ludoui. Lusita. in. l. quidam relegatus. ff. de reb. dub. qui tamē colum. 11. potius videtur in hoc casu Bald. sequi, quā ab eo discedere, tametsi non omnino ei placeat Bald. sententia, quā Soci. ibi. num. 11. probauerat. Nec oberrit. l. si alienum. §. in extraneis. ff. de hæred. inst. vbi in institutionibus conditionalibus oportet hæredem capacem esse tempore testamēti, mortis: & aditionis hæreditatis: id enim procedit in conditione extrinseca, secus in conditione intrinseca, & quæ a iure intelligitur, qualis est ista, cum capere poterit hæres. Bald. in dicta. l. in tempus. vbi glo. hoc sensit: tradunt optime Ias. in l. is, qui hæres. ff. de vulg. & pupi. Areti. cons. 155. Imo hic spurius hac conditione institutus poterit pendente conditione bona petere, & ea, vt curator administrare ex bonorum possessione secundum tabulas. l. si quis instituitur hæres in diē. ff. de hæred. instit. vbi Bald. & Angel. idem Bald. in. l. fina. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. Ioan. Lupi in rub. de donatio. inter vir. & vxor.

vxo. §. 29. nu. 4. Sed & is, qui spurium filium habet, meminerit in his regnis posse ei relinquere iure alimentorum quintam bonorum partem, ex Regia l. 10. Tauri: quinimo & ante iura Codicis, & Authenticorum licuisse patri spurio aliquid alimentorum titulo dare, aut legare, probat Altat. in libr. 4. parerg. c. 5. ex. l. 3. ff. de his, quæ pro non script. habent.

Secunda conclusio. Nepos legitimus, vel naturalis ex filio spurio, deficiente prole legitima potest ab auo hæres institui, nec censetur in dubio patris gratia institutus. Bart. Imol. Alex. Areti. & Ias. in l. Gallus. §. quid si is. ff. de lib. & posth. idem Bart. cōsi. 118. per l. fi. ff. de his, qui. vt indig. & l. fi. C. de natur. liber. notat Signoro. cōsi. 114. quam opinionem asserit communem esse Deti. cōsi. 462. & Corne. cōsi. 25. in. 1. volu. & Carol. Molin. in Alexan. cōsi. 74. volu. 3. litera. A. qui & eam sequuntur. Ex quibus inferitur auum non posse nepotem ex spurio, etiam legitimum, & naturalem instituere, existente prole legitima, secundum omnes: imo nec existente prole legitima: tarescripto Principis. Deti. cōsi. 258. Secundo ex his constat, præfatam institutionem etiam deficiente prole legitima non valere, si constet patris gratia nepotem institutum fuisse, ex eisdem doctoribus, quos sequutus notat idem optime Aymon Sauilli. cōsi. 184. Hæc tamen conclusio secunda non pcedit in nepote nato ex filio incesto. Bald. in l. si quis incesti. C. de incest. nupt. per tex. ibi. quem idem Bal. dixit esse vnicum in cap. in præsentia. nume. 35. de probat. Corset. in singu. verbo. hæres. Hippo. singu. 143. idem notat Alexā. in. d. §. quid si is, quorum

opinio communis est, teste Saly. in. d. l. si quis incesti. & Corneo. d. cōsi. 25. 1. volu. & si Ias. in. d. §. quid si is. velit a
14 Bald. recedere. Ex qua inferri potest nepotē ex filio post sacros ordines suscepto, ab auo presbytero institui non posse: cum filius clerici in sacris constituti ordinibus dicatur natus ex incestu. glo. Bald. & Paul. in. l. 2. C. de epif. & cleri. quod alibi tractabimus: sed tamen proprie incestus non est hic filius ex gloss. in. c. per venerabilem. qui filij sunt legitimi. quæ eum adulterinum appellat. Vnde hæc conclusio secunda procedit etiam in nepote legitimo, vel naturali, ex filio clerici sacris ordinibus insigniti: quod Bald. voluit in. d. l. si quis incesti. Petrus, Cinus, & Saly. in. d. l. 2. Alexan. in. d. §. quid si is. col. fi. & Roderic. Xuares in. l. 9. titu. 11. libr. 1. Fori. 2. col. & Corset. in singu. verb. fornicatio. vbi expressim fatetur hanc opinionem communem esse.

Tertia conclusio. Filius spurius natus ex damnato coitu, matri intestatæ
15 non succedit, nec ex testamento, etiam si mater nō sit illustris, nec proles legitima supersit, licet alias spurius natus ex coitu non dānato matri nō illustri succedat simul cū legitimis. l. si qua illustris. C. ad Orfic. vbi gl. tex. in auth. quib. mod. natur. effici. sui. §. fi. Auth. ex cōplexu. C. de incest. nupt. gl. & Angelin. §. nouissime. in st. ad Orfici. Specul. tit. de succel. ab intest. §. 1. nu. 22. & 27. Deti. cōsi. 311. co. 1. refert tñ plurimū scire quis dicatur dānatus coit⁹: & constat eum coitū damnatū dici, qui punitur aliqua lege exteriori, & humana tex. in. d. auth. quib. mod. nat. effi. sui. §. fi. Barto. in. l. fi. col. 2. ff. de his, qui. vt indig. atq; id ab omnib⁹ receptū videt. Vnde apparet coitū cū consanguinea, vel

SECUNDAE PARTIS.

vel affini, absq; dubio damnatum dici debere. Sic etiam eodem pacto, coitus cum vxore alterius. Quin & coitus cum concubina legitima alterius: cum puniatur lege exteriori: damnatus censetur. l. si vxor, l. inter liberas. ff. de adulte. Coitus etiam cum moniali l. si quis non dicam rapere. C. de episc. & cleris. cap. si quis non dicam. de poenit. distinct. i. Item coitus inter dominam, & seruum, l. vnica. C. de mulier. quæ propr. seruis se iunxe. quæ & alia adducit latius Ioan. Baptis. de. S. Seuerino in. d. l. si qua illustis. folio. 2. colū. 1. & Angel. in dicto. §. nouissime. col. fin. Ex quibus dubium est, an coitus inter solutam, & coniugatum damnatus sit dicendus? qua in re dubitat Deti. consi. 311. & tamen Paul. de Castro respondit non esse hunc coitum damnatum, consi. 34. nume. 4. in. 2. volum. Alexan. consi. 139. in. 1. volu. Aymon. consi. 166. col. 1. & Soci. consi. 148. in. 1. volu. colū. 2. ex eo quod hic coitus aliqua poena per legem exteriorem minime puniatur. l. i. C. de adulter. Verum cum coit⁹ hic sit punibilis ex eo quod maritus vxori iniuriam irrogat, secundum Bald. in. d. l. i. atq; etiam lege Regia. 24. titu. 3. lib. 1. in ordinat. Regis, certius existimo hunc coitū inter damnatos esse connumerandū. quod probat Angel. Areti. in dict. §. nouissime. col. fi. post Mathef. & idem asserit Ioan. Baptis. in dicta. l. si qua illustis. fol. 3. col. 2. & quamuis non diffitear priorem sententiam frequentius recipi: tamen hanc dicit Deci. veriorē esse consi. 306. cui suffragatur, quod coitus hic vere sit adulterinus ex. l. i. C. de adult. Thom. & Caieta. 22. q. 154. art. 8. quod constat ex diffinitione adulterij, cuius mentionem egimus part. 1. huius ope

CAP. VIII.

ris. cap. primo.

His etiā concinit non inutilis quaestio, quid dicendum sit in coitu inter solutam, & sacerdotem, aut sacris insignitū ordinibus, contingenti? Et Mathæ. ab Afflictis in constitutio. Neapolita. titu. 82. col. 2. voluit hunc coitum poena exteriori nullibi puniri, ac subinde prolem hinc susceptam matri succedere: quod falsum existimo, adeo etenim odiosa hæc proles fuit semper canonibus, vt in Concilio Toletano nono. c. 10. statutum fuerit filium natum ex coitu clerici, & foeminae liberae, sub specie tamen matrimonij scienter contracti, seruum effici ecclesiæ. Cuius canonis, & Gratia. meminit in cap. cum multæ. 15. q. 8. apud quē tribus locis. text. ille est emendandus. Nam dum legitur super innocentia: oportet scribere: super incontinentia: & dum habet idem Gratiani Codex: firmari: legi debet, reformari. Item dum legitur, aliena pollutione: magis integer constat sensus, si legatur: tali pollutione. quæ omnia restituenda sunt ex ipso conciliorum codice. & ex Speculator. in tract. de concil. 2. part. titu. 46. Ex quo canone Roma. singu. 520. nimis large notauit, filios clericorum esse seruos ecclesiarum, illum tex. dicens singula. esse: cum tamen illa constitutio de natis ex clericorum coniugio loquatur: sicuti eam intellexit Abb. in. c. 1. fi. col. de treug. & pace, ac Regia. 1. 3. titu. 21. part. 4. addit tamen glo. in dict. c. cum multæ. illud statutum abrogatum esse, atq; per desuetudinem euanuisse. cuius meminit Abb. in dicta col. fi. & idem in. c. cum sit. de for. comp. nume. 15. Sed nihilominus ex eo constat quā exosa fuerit canonibus clericorū proles. Hic etiā coitus adulterinus appellatur

latur a glos. cōmuniter recepta in cap. per venerabilem. qui filij sint legit. ver bo. adulterinis. vbi Abb. nu. 32. hanc copulam dānatam dici, probat: idem Abb. in cap. innotuit. de electio. glo. in pragmat. sanctio. titu. de concubinar. §. ipsas. vers. arcere. argu. c. cum olim. de cleri. coniugat. notat idem Nicola. de Vbald. in tracta. de succes. ab intestat. 4. specie filiorum. Quo fit, vt secundum præfatos Doctor. matri minime succedat filius clerici in sacris ordinibus constituti, etiam si ipsa mater sit soluta a lege coniugij, voti, alterius ve vinculi. Nec opinor id Regia. l. Tauri: quæ. 9. est, sublatum fuisse: ex Ioāne Lupi ibi. nu. 37. cum ex verbis, & mente eiusdē legis constet, nihil hac in re diuersum a iure veteri ibi sanciri. vetus etenim lex Regia. 22. titu. 3. lib. 1. ordina. in eius procemio sensit idem, quod nos ex prædictis autoribus notauimus. Nec temere diximus coitum inter solutam, & constitutum in sacris damnatū esse: sed, vt excluderem⁹ coitum inter solutā foeminam, & clericū minoribus præditū ordinibus, etiā si is beneficiū ecclesiasticū habeat: non enim opinamur hanc copulā damnatam dici: ac subinde censem⁹ liberos ex ea susceptos, matri succedere: tamen si contrariū iure Cæsareo, & regio probare nitatur Roder. Xuarez in. l. 1. tit. 6. lib. 3. Fori. co. pe. Imo Regia lege hos filios naturales esse apertius constat, quā iure cōmuni, secundū quod eos esse spurios Bald. cēset in. l. parētes. ff. de in ius vocan. Ego vero ex his, quæ paulo ante de filiis naturalibus dixi, eos esse iure ciuili Romanorū nothos censerem: non proprie naturales: nec omnino spurios, nō enim vere spurij confendi sunt hi, qui nascuntur ex coi-

tu, quī poterat cōiugalis esse: nec item vere naturales, quippe qui nati sint ex ea concubina, quæ licet domi cohabitaret: iure tamen ciuili minime permetteretur: quod Bart. censet in. l. pe. ff. de concub. quem in hac ratione sequuntur hi, quos retuli hoc cap. §. 2. num. 5. verum si Pontificum ius in vtroq; foro moribus receptum: Regia, & Taurina constitutione comprobatū confideremus, hi filij vere naturales sunt: si cut apparet ex notatis superi⁹. §. 4. cui opinioni subscribunt omnes, quos aduersus Bart. dict. nu. 5. citauimus. Mater autem filiorum clerici sacris ordinibus præditi, ipsis filiis non potest succedere: sicuti nec ei filij succedunt, secundum Ioannem Lupi in. l. 16. Tauri. nume. 12.

Adiciam tamen hic ex præcedentiū ratione eum coitum etiam dici damnatum, qui cum virgine, viduave stūpro contigerit: quia punitur pœnalis legis exterioris. l. inter liberas. l. si vxor. ff. de adult. §. 2. inst. de pub. iudic. l. 2. titu. 19. part. 7. quod ostēdunt Ioan. Bapti. & Ang. Aret. in dictis locis: quam opinionē procedere tantū in virgine, aut vidua, quæ non sit infimæ sortis, existimat Bald. consi. 206. volu. 3. Soci. consi. 212. col. 2. volu. 2. Ludo. Gozad. cōsi. 21. co. 2. & Aymon. Saul. cōsi. 166. col. 2. nam cōmissum stuprum cum vilibus non est punibile. l. quæ adulterium. C. de adulter. quæ tamen in vilibus respectu morum loquitur: non in virginibus, aut viduis infimi generis. Quo fit, vt existimem tutius esse, asserere stuprum non esse punibile si committatur cū vidua inhonesta, aut meretrice. l. si vxor. ff. de adult. cum vidua vero honesta stuprum commissum punibile esse, etiam si infimæ sortis sit vt no-

in suo test. succed
c. 27. f. totu

SECUNDAE PARTIS.

vt notat Stepha. Bertrandus cons. 158. in. 3. vol. alioqui anfa præberetur exercendi passim libidinem, atq; vitiandi virgines pauperes, & infimi generis: honestas tamen. Nec me latet Aymonem cons. 166. col. 2. aduersus præmissa velle, coitum inter solutos, seu liberos a matrimonij legibus, & castitatis voto, damnatum non esse, etiam si stupri vitio contingat. quod ipse notat ex recondito sensu Bald. in. l. eam, quam. C. de fideicommiss. col. 6. vers. & scias. cui minime accedo. Ex præmissis tamen infero coitum inter liberum a lege coniugij, atq; castitatis voto, & foeminas eodem pacto liberas, & si plures sint non esse damnatū: neq; enim punitur lege aliqua exteriori. Bart. in. l. fina. col. 2. ff. de his quib. vt indig.

18 Hæc vero dubitationes Ioanna Augusta Caroli Cæsaris mater, lege Tauri. 9. prorsus explodit: ea etenim decisum est, coitum damnatum dici eum, ex quo foeminae coeunti imminet poena mortis naturalis a lege statuta. Ex quo apertissime infertur iure Regio filium conceptum a coniugato, & soluta, matri succedere: quāuis spurius sit: atq; idem erit dicendum in filio nato ex virgine stupro vitiata, licet spurius etiam sit ex legibus civilibus. Vnde lex illa. 9. ad matris successionē spurios, & naturales admittit: modo non sint geniti ex coitu dānato poena mortis naturalis, quo ad matrem.

At iure communi attento infertur, filiū a virgine, vel vidua vitio stupri conceptum, vel ex concubina ab altero domi retenta, vel a domina ex seruo proprio, spurium esse, nec matri succedere: & tamen conceptionis tempore inter parentes contrahi poterat matrimonium, Secundo, deducitur iure

CAP. VIII.

Cæsarium non esse filium aliquē proprie spurium, qui matri succedere possit, cum proprie spurius ex damnato coitu nascatur: sed id concedendum est, hanc maternam successionē etiam proponi, atq; deferri filiis, quos paulo ante ex lata significatione spurios esse diximus, nisi probanda sit opinio illa, quæ asserit coitum inter coniugatum, & foeminam solutā damnatū dici non debere, item illa, quæ asserit copulā sacerdotis, & foeminæ nec coniugatae, nec religiosæ, nec cōsanguineæ inter damnatos minime computari. His enim casibus iure cōmuni darentur filij spurij proprie, qui tamen non essent ex damnato complexu nati.

19 Quarta conclusio asserit. Fratres naturales, seu spurios quocūq; coitu genitos intestatis sibi inuicem succedere si vterini sint. l. spurius. & l. 2. ff. vnde cognat. Filij enim naturales, vel spurij quocūq; coitu geniti succedunt cognatis: & sic cōsanguineis maternis. Ludo. de Sardis in tract. legitimatio. num. 3. parte. de spuriorum successionē. si. q. hoc tamen non procedit in nativitate ex coitu damnato: hi etenim nec fratribus vterinis, nec cognatis intestatis succedunt. secundum Ana. & Bolog. in eius additionibus. cons. 95. & Matthæ. ab Afflictis decis. 96. Abb. cons. 50. in. 2. volu. Deti. cons. 311. col. 1. & Aymon cons. 138. col. 3. Hoc vero certum omnino non est: imo potius oportet dicere, non esse hic adhibendam istam distinctionē: sed locum habere etiam in his fratribus, hanc quartam conclusionem, vt optime notat Corne. cons. 21. in. 1. volu. vbi asserit hanc opinionem communem esse, quam sequitur Curri. Iunior. cons. 123. & idem Corne. cons. 234. col. pe. 4. vol. & Nicol. de Vbaldis

Vbaldis de success. ab intestat. part. 3. col. 4. quod probari videtur in. d. l. spurius. non tamen ita efficaciter, vt contrariam opinionē conuincat: pro qua est Regia. l. fi. tit. 13. part. 6. & idem probat Ang. Areti. in tracta. de testamen. verb. nolēs intestatus. col. 8. iura igitur cognationis naturalib⁹, & spuriiis competunt: non iura agnationis. Vnde naturales, vel spurij ex parte patris coniuncti sibi, etiā intestatis, inuicem minime succedunt, ex recepta ab omnibus opinione in. d. l. spurius. per text. ibi. notat Aymon cons. 138. co. 3. Dicta tamen Regia. l. fi. fratrem naturalem ex patre tantum admittit ad successionem fratris intestati, qui fratres vterinos nō habet: ex qua lege corrui glo. in. l. 2. ff. vnde cognat. quam dicit sing. Abb. cons. 50. col. 1. 2. volu. Flori. in. l. qui testamentum. ff. de probat. dicens duos fratres ex eodem patre cōceptos a diuersis concubinis distincto tempore in contubernio retentis, nec iura agnationis, nec cognatiōis habere: atq; ideo non competere eis mutuam successionem. notat idem Bart. in authē. quib. mod. nat. effici. sui. §. si quis igitur. & Speculat. titu. de success. ab intest. §. 1. vers. quid de natis. nu. 19. Hoc enim iure Cæsarum locum habet: at iure Regio sublatum esse constat. Fratres vero legitimi, & naturales, naturalibus tantum, vel spuriiis præferuntur. arg. l. si qua illustis. C. ad Orfici.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Filij quicunq; etiam ex damnato coitu concepti / a parentibus sunt alendi.
- 2 Filius quicunq; / etiam spurius parentes occidens lege Pompeia punitur.
- 3 Ius alendi spurios pacto partium tolli non potest.
- 4 Alimenta filiis spuriiis debita / lege aliqua tolli non possunt.

- 5 Legitima debita filiis an tolli possit lege humana?
- 6 Leges ciuiles alimenta spuriiis negantes / iniquas esse, & ideo iure canonum abrogari.
- 7 Alimenta liberis præstanda sunt perspecta parentum & filiorum qualitate / & conditione.
- 8 Nouus intellectus ad auth. ex cōplexu. C. de incest. nupt. & ad. c. cū haberet. de eo / qui duxit in ma.
- 9 Filius tunc est a patre alendus, quando non habet unde possit alimenta percipere.
- 10 Regia. l. Tauri explicatur.
- 11 Filia naturalis / uel spuria an possit a patre dotem exigere?
- 12 Dos a patre filia spuria data / maioris tamen quantitatē / quā lege licebat / qualiter sit ad legitimam quantitatem reducenda.
- 13 Filij spurij an sint a matre alendi / & educandi?
- 14 Filij spurij etiam ab heredibus parentum sunt alendi: & quid de aliis successoribus.
- 15 Alimenta filiis data an de eorū heredes pertineant?
- 16 Nepotes spurij an sint ab eorū auis / seu proauis alendi?
- 17 Alimenta quibus ex causis filiis negari possint.

§. SEXTVS.

VINTA principalis cōclusio præfatis optime accedit, qua filios quocunq; coitu, etiā incesto, conceptos, a parentibus alendos esse profite-

mur: ex. c. cum haberet. de eo, qui dux. in matri. sed & hoc ratione probatur: decet etenim iure naturali hominem procreatum conseruari, atq; ali. ne pereat: pater vero genitor fuit, & in eo amoris causa manet naturali iure: igitur alere tenetur ipse pater filiū. Præterea liberorū educatio iuris est naturalis. l. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iur. c. ius naturale. i. dist. natura autē cōmunis est legitimis, & spuriiis. l. hos accusare. §. omnibus. ff. de accusat. l. quisquis. C. ad. l. Iuli. maiest. Bald. in. l. vnica. C. de cōfess. nu. 73. idem in. c. 1. §. naturales. si de feud. fuer. contro. inter domi. & agna. vas. dicēs legē Pompeiam de parricidiis locū sibi vēdicare, etiam

S in spu

in spuris: sequitur eum Alexā. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebell. num. 43. & Fortu. in tracta. de ultimo fi. illat. 7. ergo ius hoc naturale, quod cogit parentes ad alendū liberos, commune erit liberis legitimis, & spuris. Abb. in. d. c. cum haberet. Barto. in aucthē. ex cōplexu. C. de incest. nupt.

Hanc tamen quintā conclusionem intellige ita verā esse, vt ius istud non valeat tolli vllō pacto partium. Speculat. in tit. qui filij sint legit. §. i. vers. sed pone quidā. nu. 12. Alberi. in. l. i. §. ius naturale. co. fin. vers. sed quāro. & ibi Bald. versic. quāro quid si filius. ff. de iust. & iur. Bart. in. l. si quis a liberis. §. parens. ff. de liber. agnoscen. Alex. in. l. si cum dotem. §. i. nume. 9. ff. solut. matrimo. idem Alexan. in. l. alia. §. eleganter. nume. 12. eod. tit. etiam si pactum sit iuratum. Domi. in. c. quamuis pactum. colū. 2. de pact. in. 6. & Feli. in. c. ex rescripto. de iure iur. num. 12.

Secundo ex eadem ratione est hoc intelligendum, non obstante lege municipali, aut consuetudine aliqua: non enim possunt humana lege alimenta tolli, quia iure naturā debentur. Abb. in. c. si. de consuet. nu. 22. a quo nullus discrepat secundum Rochum Curti. ibi. fol. paruo. 45. col. 3. Vnde infertur intellectus illius sentētiae, qua passim Docto. profitetur legitimā partem in bonis parentū filiis iure debitam, lege municipali, aliāve tolli posse: cuius autor fuit Dinus in reg. indultū. de reg. iur. in. 6. quem sequuntur Bart. & Imola in. l. Titio. §. Titio genero. ff. de condi. & demonst. alijs plures, quos referunt Imol. & Alex. in. l. quod de bonis. §. si. ff. ad. l. Falci. Deti. in. l. iura sanguinis. ff. de regu. iur. idem Deti. consi. 19. num. 5, qui hanc opinionem fatentur

esse communē tradit late Altia. in tracta. de praesumpt. reg. i. praesumpt. 8. Est enim hoc intelligendū, quatenus legitima non est ad alimenta necessaria, ita vt alimēta nequaquā tollātur.

Ex quo subinfertur, non omnino reiciendam fore opinionē illorum, qui ex aduerso existimāt, legitimā lege, statutove diminui posse, tolli vero totā non posse: quam asseruit Rota antiqua. 476. & Noua. 18. Soci. consi. 30. colū. i. & consi. 150. i. volu. Vincent. Heracula. q. 2. ad primū Ias. in. l. quoniā in prioribus. C. de inoff. testa. dicēs eam esse cōmunem. idem Ias. in. l. si pater. nu. 21. C. de instit. & substit. Deti. consi. 106. nu. 4. Roder. Xuares in. l. 9. titu. 5. lib. 3. Fori. 2. limit. Hæc enim procedit, vt diminui possit vsq; ad quātātem alimentis necessariam: tolli vero prædicta quantitas non possit. Hinc manifestissime deducitur legitimam posse lege tolli: rursus diminui posse: totam vero tolli non posse, si intelligamus legitimā lege, vel statuto totam posse tolli: non tamen alimenta, quod ex Bal. colligere facile est in. l. i. §. ius naturale. ff. de iust. & iur. col. fi. Nec mihi placet opinio quorundā dicentium, legitimā parentibus debitam tolli omnino posse: etiam si Francisc. a Ripa eam dicat communem esse, libro. i. respō. c. 7. Ex pietate enim naturali iure parentibus alimenta ab ipsis filiis exhibenda sunt. Quo fit, vt Solonis lex in Christiana, ac bene instituta Repu. minime sit recipiēda: qua quidem statuit, genitos e meretricibus parentes alere non teneri. cuius meminit Plutarchus in Solonis vita: quamq; Romani admittere in duodecim tabularū legibus, tit. 3. siquidē lex illa pietati refragatur, quæ parētib; referri debet. eodem

eodem enim iure naturali tenentur filij parentes alere, quo ipsi parentes filios alere debent. l. si quis a liberis. §. parens. ff. de liber. agnosc. probat doctissime Alfonso a Castro libr. 2. de iusta hæret. punit. c. vlti. merito dissentiens a Barto. qui in dicto. §. parens. dixit filium parentes debere alere non iure naturali: sed ratione naturali: ita intelligens iuriscōsultum in dicto. §. parens. dicentem ratione naturali parentes a filiis alendos esse.

Ex hac secunda principali interpretatione infertur primo, legitimam legem, vel statuto tolli prorsus posse eo casu, quo filius habeat bona: unde possit optime seipsum alere, ac sibi alimenta exhibere, vel ex artificio sibi ipsi valeat necessaria acquirere. Panorami. in cap. Rainuncius. de testam. nume. 12. Ioan. Lupi in. c. per vestras. 3. notab. §. 4. in princip. de donatio. inter vir. & vxor. Ioan. Cirier. in tracta. de primogenitur. libro secundo. cap. 16. ubi hanc esse communem opinionem asserit.

Secundo, infertur statutum, quo cauetur patrem minime teneri alere filium maiorem decem & octo annorum, iniustum, atq; inualidū esse. vti existimat Ancharr. in. c. 1. de constit. II. q. principa. Ioan. Baptif. in. l. oēs populi. ff. de iust. & iure. folio. 10. col. 4.

Tertio, subinfertur filium a patre alendum esse, etiam si vxorem absq; licentia patris duxerit sine dote: modo honestam duxerit. tradit Deti. consi. 231. col. penult. Imo non tantum filio, verum & eius vxori debere patrem alimenta exhibere, probat Ioan. Crottus in. l. si constante. 2. lectione. penult. & fin. col. ff. solut. matri.

Quarto, deducitur ex his, licite pos

se quem, ex Regia tamen permissio ne, & licentia, primogeniū bonorum suorum constituere in liberis masculis, maioribus natu, modo ceteris indigentibus liberis alimenta præstentur: ita Ioan. Lupi in dicto. 3. notab. §. 21. etiā in iudicio interiori animæ: tam etsi in hoc vltimo dubius sit idem Ioan. Lupi eodem. 3. notab. §. 26. & Ioan. Cirier. in secundo libro de primogenit. cap. 15. atq; ex hac ratione censuram patiuntur aliquot ex his, quæ notat Xuarez. in dict. 2. limitatione.

Quinto, infero alimenta his filiis, quos spurios appellam⁹, deberi, etiam si eorum pater ea præstari prohibeat in testamento. Bald. in. l. id. quod pauperibus. C. de episco. & cleri. vers. vltimo quæro. & Xuarez. in. l. 1. titu. 6. libro. 3. Fori. vers. notandum. post Dinum cons. 9. qui pulchre respondit patrem in testamento non posse filium priuare alimētis hac conditione, si cū fratribus cohabitare noluerit.

Tertio, principaliter intellige hæc alimenta iure Pontificio præstari. cap. 6. cum haberet. de eo, qui dux. in matri. iure autem ciuili Cæsarum, spuris filiis alimenta denegatur. auth. ex complexu. C. de incest. nupt. authen. quib. mod. natur. effici. sui. §. si. Speculat. titu. qui filij sint legit. §. 1. vers. quid de natis. Præpo. in. d. c. cum haberet. Art. cōsi. 48. Imola. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. 5. col. ff. ad Trebell. & Feli. in cap. ecclesia. S. Mariæ. de constitutio. num. 45. Ego tamen ex tex. in dict. authen. ex complexu. ius ciuile procedere existimo in filiis natis ex incestu, coituve damnato: ceteris enim spuris non denegat ius ciuile alimenta. Ius vero Pontificum etiā his, qui ex damnato coitu sunt concepti, alimenta ex

S ij hiberi

SECUNDAE PARTIS.

hiberi iubet: eritque eisdem filiis facillimum ea obtinere, etiam refragante iure Cæsareo: cum peti alimēta possint apud iudicem ecclesiasticum, etiam a laicis, qui coram eo conueniri hac ratione possunt, Barto. in l. solent. ff. de aliment. & cibis, legat. Ioan. Lupi in cap. per vestras, secundo, notab. nume. 19. Est enim causa alimentorum pia, & ideo diebus feriatis tractari potest: sicuti notat Alexand. in l. 1. colum. 6. ff. solut. matrimo.

Cæterum illa Constantini lex, quam Iustinianus approbat in authē. quib. mod. natur. effici. sui. §. si. his filiis alimenta negans, nimis rigida, & crudelis est: nam & Theodosius imperator leges a Constantino latas circa filios illegitimos asperas appellat in l. 2. C. de natur. liber. 4. lib. Codicis Theodosiani. Quo fit, ut constitutio Romanorum Pontificū de alendis filiis, etiam natis ex damnato coitu, in foro seculari excluso iure civili seruanda sit. glos. Cardi. & Abb. in d. c. cū haberet. Abb. cons. 115. & cons. 50. 2. vol. Fortu. in tracta. de vlti. fine. illatio. 7. Corset. in reposito. verb. alimenta. 2. col. sensit Bart. in d. authen. ex complexu. Alti. lib. 4. parerg. c. 5. quam opinionē cōmunem esse testatur Areti. in principio. inst. de iure natura. gent. & ciui. colum. fina. Deti. in cap. clerici. de iudic. 2. colū. Ripa. in rub. de verb. obliga. in fine idem Ripa in l. si vnquam. C. de reuocand. donat. q. 27. Ioan. Lupi in cap. per vestras. de donat. inter vir. & vxor. 3. notab. §. 9. num. 14. Ioan. de Neuizanis in Sylua nupti. lib. 3. num. 25. Carol. Molendinæ. in Alexand. consi. 74. volu. 3. litera. B. cui sententiæ conuenit Regia. l. 10. Tauri. Ex qua ego infero, etiā Regio iure, patrem, qui filio ex ince-

SECUNDAE PARTIS. CAP. VIII.

stu nato tenetur alimenta dare, posse eidem quintam bonorum partem relinquere alimentorū titulo: licet ipse pater legitimos liberos habeat. contra Ioan. Lupi in l. 9. Tauri. nu. 50.

Quarto, intellige principaliter præfatam conclusionem, ut alimenta præstentur his filiis iuxta parentum facultates, & perspecta ipsorum filiorum qualitate: vbi considerandum est quo pacto deceat ali illum filium spurium gloss. in l. Nepos Proculo. ff. de verb. significatio. versicu. dignitate. quam dicit singul. Ias. in §. fin. inst. de actioni. col. 1. & in §. item Seruiana. eodem titu. nu. 64. commend. Alex. in l. si maritus. ff. solut. matri. dicens alimenta, quæ miserationis causa præstantur, præstanda fore circumspecta persona illius, cui exhibēda sunt. optimus tex. in l. sed & si quid. §. sufficienter. ff. de vsufu. notat Imol. in l. Nefennius. §. si. ff. de re iud. sequitur Areti. cōsi. 17. col. pe. Vnde in præstandis alimentis, quæ miserationis, ac pietatis causa debentur, dignitas illius, cui præstanda sunt, est attendenda: tametsi Bald. in d. l. si maritus. dixerit isthac alimenta iuxta necessitatem victus esse censenda, minime attēta personarum dignitate: sequitur eum Ioan. Lupi in dict. cap. per vestras. 3. notab. §. 24. num. 3. Chassane. cons. 39. nume. 55.

Ex his tamen non inelegans patet interpretatio. c. cum haberet. nepe ut viuendi necessitas in alimētis: non dignitas personarum sit consideranda: quod expedit a suis principiis perpendere. Iure namque naturali alimenta debentur quatenus vitæ subueniatur. c. pasce. 86. distinc. l. necare. ff. de liber. agnoscend. addidit ius humanum neque iniuria alimenta præstari debere iuxta

iuxta dignitatem, & statum illius, cui præstanda sunt: vt constat: igitur Baldi opinio non potest recta ratione defendi. Sed oritur hinc concordia noua inter ius canonicum, & ciuile: quæ apparet iure canonico filiis, etiam spuris alimenta deberi a parentibus iuxta filiorum dignitatem per. c. cum haberet. de eo, qui duxit in matrem. at iure ciuili filiis comprehensis in. d. auth. ex complexu. alimenta deberi quatenus vitæ subsidio sint satis, ne fame, aut frigore pereant: non tamen illa, quæ attempta filiorum dignitate sunt necessaria: siquidem lex ciuilis alimenta negare potuit, quæ iure naturali non sunt necessario exhibenda: quibus mire concinit Regia lex Partitarum, quam in vndecimo intellectu citabo. Igitur plurimum conducit iudicis arbitrium in his alimentis diffiniendis. Sed & Regia. l. 10. Tauri permittit patri titulo alimentorum quintam bonorum partem designare his filiis, quibus alimenta dare tenetur. Quæ quidem pars si sufficiens non sit vitæ subsidio necessario erit augenda: si vero excedat illam quantitatem, quæ dignitati filiorum conuenit, minime diminuet, autore Io. Lup. in. d. c. per vestras. 3. notab. §. 24. in fin.

Quinto, quauis filios a parentibus alendos esse, iure constet: id tamen locum habet, si filius non habeat patrimonium, neque arte aliqua præditus sit, vnde possit sibi alimenta capere: secus ergo si is filius valeat seipsum alere. l. si quis a liberis. §. sed si filius. ff. de libe. agnos. Anto. & Abb. in. d. c. cum haberet. 3. colū. Baptist. de. S. Seuerino in. l. si qua illustres. C. ad Officia. col. pen. Soci. consi. 121. nume. 47. in. 4. volum. Laurét. Calca. consi. 59. Deti. consi. 576. Nisi dedecus sit filio artem illam exer-

cere: quod prædicti Docto. sentiunt, & Ioan. Lupi in dicto. c. per vestras. 3. notab. §. 23. nume. 6. Abb. in. c. 2. colū. 2. de conuers. in fide. probat Regia. l. 6. titu. 19. part. 4. Id etiam hac in re certissimum esse opinor patrē huic iuri alendi liberos minime satisfacere, si id curet, & agat, vt fili⁹ recipiatur in aliqua domo hospitali, in qua pauperes publice aluntur: indecens enim est eum filium in domo publice hospitali constituere: quod sensit Bald. in. l. vnica. §. sed scimus. C. de Lati. libert. tollend. quem Præpos. sequitur in dicto cap. cum haberet. Antoni. Burgens. in. c. 1. de emptio. & venditio. colū. penult. & Ioan. Lupi in. d. §. 23. nume. 9. dicentes eum, qui alterum tenetur alere huic obligationi satisfacere, si curet illū recipi in domo pauperū: nisi indecens sit, eum in loco illo alimenta percipere: vnde aperte sentiunt, quod nos asserimus: non enim video decere filium, nec patrē, in domo publica pauperum alii ipsum filium.

Nec istud est prætermittendū: lege aliqua diffiniente certam quantitatem, quam titulo alimentorum liceat patri filio relinquere, etiam spurio: posse patrem illam quantitatem eidem filio legare, quamuis ipse filius habeat patrimonium, vel bona, ex quib⁹ valeat se ipsum alere: quod pulchre notat Azmon. consi. 199. Ex quo non vulgaris aperitur interpretatio. l. 9. ac. 10. Tauri. quib⁹ pater poterit filio illegitimo iurare alimentorum legare quintam bonorum partem, etiam si is filius ditissimus sit.

Sexto, ex his inferitur patrem teneri ad designandam dotem filiae spuriae, sicuti ad eam alendam: quod Bart. voluit in. d. auth. ex complexu Abb. in dicto. c. cum haberet. & est communis opi-

nio, teste Ioan. Baptift. de sancto Serie-
rino in dicta. l. si qua illustri. colum.
penult. notat Bald. in. l. sed nec mater.
C. de iure doti. Bart. in. l. si. §. si a focero.
ff. de his, quæ in fraud. credit. idem
in. l. Mæuius. §. duobus. col. antepenul-
ti. ff. de legat. 2. Mathes. notab. 147. Bar-
to. in. l. fin. col. 2. ff. de his, qui. vt indi-
gnis. Ioan. Lupi in dict. c. per vestras.
3. notab. §. 9. & §. 23. Bald. Nouel. in tra-
cta. de dote. 6. part. priuile. 26. Ioan.
Campe. de dote. l. parte. q. 17. Soci. in
l. i. nume. 25. ff. solut. matri. vbi Areti.
colum. 5. scribit hunc sextum intelle-
ctum seruari in praxi. & asserit com-
munem esse Francif. de Ripa ibi. nu-
me. 65. Sed procedit iuxta quâtitatem
pro alimentis debitam, ex ratione,
quam prædicti Docto. adducunt, atq;
post eos Euerar. in centuria locorum
c. 29. notat in hac specie Curti. Iunior.
confi. 37. colum. fin. quamuis Alexan.
in dicta. l. i. numer. 8. voluerit patrem
non obligari iure ad constituendam
dotem filia spuria: pro quo facit. l. vx-
orem. §. pater. ff. de lega. 3. Cui tamen
respõderi potest eam legem locum ha-
bere, quando filia habet bona, ex qui-
bus possit sibi dotem constituere: vt
expressim præter alios intellexit For-
tuni. in tracta. de vltimo fine. illatio. 9.
Hinc probanda est decisio Prapof. in
cap. l. §. similiter. de capit. Conrad. in
feudis. dñ dicit, præmissa lege, vel con-
suetudine, qua subditi alicui Duci,
Comiti, vel Marchioni, aut Regi, te-
neantur dotem filiabus domini exhi-
bere, eos debere non tantum id agere
erga filias legitimas: sed & erga spu-
rias, quem sequitur Chassa. in consue.
Burgun. rub. 8. §. 5. nume. 38.

Verum, si pater excedat iuris metas
in assignâda dote filia spuria, ab eius

12 legitimis hæredibus ille dotis excessus
est exigendus, matrimonio soluto: non
eo constâte, ne filia maritus eludatur,
qui oneroso titulo possidet dotē. Bar-
to. in. l. si. ff. de his, quæ in fraud. credi-
to. quod eo casu pcedere potest, quo
maritus tempore contractus ignoras-
bat, eius vxorem spuriam esse: alioqui
Bart. opinio falsa foret: siquidē etiam
matrimonio constâte posset illius do-
tis excessus peti: vt notat Ioan. Lupi in
d. c. per vestras. 3. notab. §. 24. nu. 3. ac
Ioan. Franc. de Ripa in. l. i. ff. solut. ma-
tri. nume. 97. post Cuman. in dicta. l.
fina. & Nicolaum de Vbald. in tract.
de successio. ab intestat. 4. specie filio-
rū. fol. 6. col. 1. Quin & aduersus Bart.
est optimus tex. in Regia. l. 29. Tauri.
qua probatur dotē inofficiosam a fra-
tribus posse exigi ex ea parte, qua sit
inofficiosa, etiâ matrimonio constâte:
quod iure cōmuni Paul. Castr. adno-
tauerat in. l. vnica. C. de inoff. dot. quē
sequitur Ioan. Lupi in. d. 3. notab. §. 22.
dicens ita in Pinciano prætorio iudica-
tum fuisse, priusquā lex Regia statue-
retur. Tametsi idē Ioā. Lupi in. d. §. 24.
opinionē Bart. asserat esse cōmunem,
ex eo quod dotis titul⁹ marito sit oner-
osus, glo. in. l. si donaturus. ff. de con-
dic. caus. dat. ibidē recepta cōmuniter.
Barto. in. l. si constante. ff. solut. matri.
nu. 67. Bald. in. l. hac edictali. colū. 3. C.
de secun. nupt. las. in. l. Nefennius. 3.
notab. ff. de re iud. tex. in. l. vnica. vers.
lucratinas. C. de impo. lucrat. descri-
ptione. lib. 10. Regia. l. 17. Tauri. latius
Andr. Tiraq. in. l. si vnquam. C. de re-
uo. dona. verb. donatione. nu. 173. sed
licet dos marito detur pro onerib⁹ ma-
trimonij ministrandis, non sequit⁹ con-
festim, maritum dotem consequi om-
nino titulo onerosi cōtractus: quia ra-
tione

tionē coniugij tenetur vir uxorem alere. Vnde dos marito promissa nec defertur vere gratia lucri, nec omnino contractus onerosi conditionē sequitur: alioqui mille fraudib⁹ locus esset in dotalibus iustrumentis.

Septimo, principaliter ad hanc rem attinet, alēdos esse liberos, a matre primo ætatis triēnio: post illud vero a patre glo. in. d. c. cum haberet. & in. l. nec filium. C. de patri. pot. & in. c. fina. de conuers. infidel. mater etenim cogitur proprium lactare filium. vt scribit diuus Grego. in responsionibus ad Augustinū Anglorū episcopum. cap. 10. ex quo id notauit Grati. c. ad eius vero. 5. dist. modo non sit ita pauper, vt lactando filio minime vacare possit. Azo. in Sūma. C. de patri. potest. quē sequuntur Bal. & Paul. in. l. alimēta. C. de nego. gest. Abb. in. d. c. fi. col. 2. Bart. in tract. de alimētis. & Præp. in. d. c. ad eius vero. probat Regia. l. 3. tit. 19. part. 4. addunt tamen præfati Doct. idē esse in casu, quo mater nobilis esset, cui iuxta mores patrios dedecus foret ei, lactare propriū filiū, vel si careret lacte: his enim tribus casibus infans tradendus est nutrici patris expēsis, vel cogendus est pater matri pauperi alimenta præbere, quo filiū possit propriis vberibus nutrire. Verū ego ob quācūq; nobilitatē minime excusare fœminas a lactandis propriis filiis, nec opinor, etiā Reginis id esse dedecus: ex Phauorino apud Aulū Gell. lib. noct. Attica. 12. c. 1. & Macrobi. lib. 5. Saturna. c. 11. & Plutarc. in lib. de liber. educad. fo. 2. & August. in enarratiōe Psalmi. 49. & in c. ad eius vero concubitū. 5. dist. Nec tamē fœminas proprios lactare filios detrectantes mortalis criminis reas iudicare, si in eligenda nutrice, atq; alen-

do filio, curā huic negotio conuenientem impenderent. quod ipse Plutarchus admonet. His etiam illud addendum est, post triennium adhuc matrem cogendam esse, alere filiū, si pater pauper sit, atq; id agere nequeat: ita Abb. existimat in. d. c. fi. 2. col. Regia. l. 4. tit. 19. part. 4. Sed & idē Abb. in. d. c. cum haberet. probare conatur, onus alendi filios illegitimos pariter matri, ac patri incubere, nulla ætatis cōstitutā differētia: quod apud me est dubium.

Octauo, constat ex præmissis filios etiam spurios non tantum a parentibus alendos fore: sed etiam ab eorum ¹⁴ heredibus. optimus text. in authen. licet. C. de natur. liber. Baptista in dicta l. si qua illustris. col. penult. Abb. cons. fi. 115. 2. volu. Mathæsi. notab. 148. Soci. cons. 161. secundo volu. 2. col. idem probat tex. in. l. si quis a liberis. §. item rescripserunt. ff. de liber. agnosced. vbi Barto. adnotauit filium spurium alendum esse a monasterio, quod eius pater fuerat ingressus, tanquam a patris hærede. Hinc etiam scribit Ripa in. l. si vnquam. C. de reuocand. donatio. quæstio. 27. donatarium omnium bonorum officio iudicis cogi debere, filios donatoris, etiā spurios alere. Non tamen transit hoc onus alendi liberos ad eum, qui iure emptionis, similisve contractus bona patris obtinuit: cum nullum hic detur hypothecæ ius: quia in re allucinatur Durantes Gualdensis in lib. de arte testan. titu. de lib. inst. caut. 17. dicēs bona parentum esse subdita hypothecæ pro alendis liberis: atque ideo eorum emptores ad hæc alimenta teneri per. l. 2. ff. de aliment. legat. hoc enim falsum est, quia. l. 2. quā ipse citat, locum sibi vindicat in bonis, quæ expressim designantur in tes-

S iij stamentis

SECUNDAE PARTIS.

stamenti, vel in contractibus, ad alimenta alicui exhibenda: vti Barto. ibi notat, & probatur in l. Lucius. vbi idē Barto. ff. eodem tit. Roma. consi. 388. optime Hierony. Gigas in tracta. de pensionib. quæst. 51. his accedit, quod Ioannes Gallus scribit. quæst. 122. vxorem, cui maritus alimenta exhibere tenetur: nequaquam ratione alimentorum agere posse aduersus possessores iure emptionis honorum, quæ mariti fuerunt.

15 Nono est aduertendum, alimenta, quæ a parentibus filiis spuriiis legantur, vel traduntur ad filiorum hæredes non pertinere. Bald. in l. eam quā. nume. 41. C. de fideicom. non enim ratione alimentorum, quia cum vita finiuntur. l. cum hi. §. si vni. ff. de transactionib. l. dominus. §. fina. ff. de usufruct. non ratione proprietatis: quia illa filiis spuriiis a patre relinqui non potest: igitur nullo iure ad filiorum hæredes expectant bona illa, quæ pater eis pro alimentis legauit, seu assignauit. idem notat Baptista. in d. l. si qua illustis. col. penult. Vnde si filij ex fructibus rei ad alimenta designatæ alii possunt, illius rei dominium mortuis filiis ad patris hæredes redit: vt existimat Ioan. Lupi in cap. per vestras. 3. notabi. §. 24. nume. 4. vbi nume. 7. dubitat de sententia Baldi, qui in l. l. §. ius naturale. ff. de iust. & iur. dixit, alimenta, quæ iure filiis legitimis dantur, ex eo quod lege municipali, aliave ratione priuentur legitima, non transire ad hæredes. Sed a Bald. recedit Rodericus Xuarez in l. 9. titu. 6. libr. 3. Fori. 2. limit. colum. 17. quia hæc alimenta omnino subintrant locum legitimæ, lege, vel primogenij iure, sublatæ: quibus suffragatur id, quod Bald. Paul.

CAP. VIII.

& alij notant in l. cum hi. §. si vni. ff. de transactionib. dicentes fundum ad alimenta legatum ei, cui proprietas illius legari poterat, ad hæredes legatarij trāsire: quæ opinio communis est, vt fatetur Paulus de Monte Pico in l. Titia cum testamento. §. Titia. ff. de legat. 2. colum. 2. Thom. Ferrari. caut. 2. licet ab his dissentiat Carolus Molin. in Alexand. consil. 223. volum. 2. Imo si res ad alimenta spurio filio relicta in æstimatione proprietatis non excedit quantitatem alimentis necessariam, ad hæredes filij transire eandem rem nititur probare Rodericus Xuarez in l. l. titu. 6. libro. 3. Fori. versicu. secundum est. Verum hæc omnia apertius sunt lege Regia expedita: cum in constitutione. 10. Tauri. sit sancitū, quintam bonorū partem, quæ iure alimentorum filiis competit, & relinquitur, ad filij etiam spurij hæredes transire.

Decimo, adnotandum est non tantum patrem, aut matrem adstrictos esse hac obligatione alendi liberos illegitimos, verū etiā auos, ac proauos, ceterosque his maiores, si nec pater, nec mater filios alere possint. Eadem etenim æquitatis ratio in his viget, quod Abbas notat in dicto cap. cum haberet. fina. colum. Socinus consil. 161. volumi. 2. sentit Bartol. in l. penultima. ff. de liberis agnoscendis. Cinus in l. 2. C. de alendis liberis. Nec oberit Regia. l. 5. titu. 19. part. 4. dicens filios spurios alendos esse a matre, auo, & proauo materni generis, quia lex illa iuris Cæsarei rigorem sequitur.

Vndecimo, præter ea, quæ ad huius rei cognitionem adduximus illud erit considerandum, hæc alimenta filiis negari posse ex his causis, quæ iustæ a iure censentur, ut filius ex hære dari

dari possit a parentibus. glo. ab omni-
bus recepta in dicto. c. cum haberet. &
in. l. si quis a liberis. §. idem iudex. vers.
detulerit. ff. de lib. agnoscen. quā dicit
singul. Francisc. Cremenf. singul. 19. Fer-
rar. in reg. iura sanguinis. ff. de reg. iur.
Gerard. a Petra Sancta singul. 1. & Ca-
rol. Molendineus, in consuetu. Parisi.
titu. 1. §. 30. in princ. huius etiam sen-
tentiae fuerunt assertores Barto. in. l.
Diuus. ff. ad legē Pompe. de paricid.
Iaso. in. l. ius autem ciuile. col. penult.
ff. de iust. & iure, & Ioan. Lupi in cap.
per vestras. 3. notab. §. 5. & §. 13. quod
probatur Regia leg. 6. titu. 19. part. 4.
Quæ quidem lex in fine vnū addit me-
morabile: nepe ex dictis causis alimen-
ta negari posse: nō tamen ea, quæ sunt
præcise necessaria in subsidium vitæ.
quod ego intelligerem, nisi in causa in-
gratitudinis, propter quam filius esset
morte dignus: tunc etenim non esset
iniquum, filium priuari etiam his ali-
mentis, quorum indiget ad subsidium
vitæ, ne pereat.

Duodecimo solet dubitari, an filij ille-
gitimi vti possint insignibus paterni,
aut materni generis: quod Chassa. tra-
ctat in Gloriæ mundi catalo. parte. 1.
& parte. 11. cōsiderat. 15. Explicat etiam
hac in re Fracisc. Balb. in tract. præscrip.
4. part. quartæ part. princip. quæst. 18.
an hi filij bona parentum, quorū sunt
incapaces, longi temporis possessione
valeant vsucapere.

EX. §. SEQVENTI.

- 1 Nominatio filij an efficiat eum legitimum, quando
fuit a patre solemniter facta.
- 2 Nominatio filij ad eum efficiendum legitimum, an
exigat, quod pater profiteatur simul esse.
- 3 Nominatio filij / absq; eo quod hæres instituatur / eum
reddit legitimum.
- 4 Oblatio curiæ filium naturalem legitimum efficit.

SUPEREST nūc
tractare quibus mo-
dis proles illegitima
efficiatur legitima:
quod ante nos alijs pe-
culiaribus libellis ag-
gressi fuere: fortasse tamē post varia,
atq; numerosa a nostris Doctoribus
hac in re non inutiliter scripta, & hic
noster labor spernendus non erit.

Primum equidem filius naturalis le-
gitim⁹ efficitur, ex eo quod pater eum
propriū filium esse fatetur in instru-
mento publico, testamento, scriptura
ue priuata, trium virorum fidedigno-
rum testimonio subscripta. authen. si
quis, C. de nat. liber. & in authen. vt li-
ceat matri & auia. §. ad hoc autem. col-
lat. 8. gl. in auth. quib. mod. natur. effi-
ci. sui. §. si vero is qui solūmodo. verb.
principis. ea ratione, quod lex ciuilis
præsumat patrē profitentem aliquem
esse propriū filium, concubinā, ipsius
filij matrem, vxorem accipere: sicuti
Angel. & Salyc. fatentur in dict. auth.
si quis. Bart. in disputat. 11. ad finem.
Ludo. de Sardis in tract. de legitimat.
folio. 8. Nicola. de Vbald. in tract. de
success. ab intestat. 6. specie filiorum.
2. modo. legitima. & Ias. in. l. neq; pro-
fessio. C. de testamē. 2. col. Nicola. Boe-
ri. decis. 240. num. 16. & Capola caut.
248. Alioqui lex ciuilis ex hoc non cen-
seret fratres huius nominati, vtrinq;
coniunctos, etiā legitimos esse: quod
in dictis iuribus expresse cauetur, &
adnotauit. gloss. vbi Bald. in. l. 2. C.
quib. res iudi. non nocet. Alexand. in
l. sape. ff. de re iudi. num. 51. Imo esse
hanc præsumptionē iuris. & de iure,
voluit Iaco. de Bello visu. in dict. §. ad
hoc

SECUNDAE PARTIS.

hoc autem: sed licet procedere possit eius opinio, quo ad hæreditatē ipsius parentis. ex Præp. in cap. per tuas. qui filij sint legit. col. antepe. Anto. tamen de Rosellis dubitat de ea in tract. legitimatio. cap. fina. col. penul. & Nicola. de Vbald. in dicto. 2. modo legitimat. nam & contrarium voluit Bart. confi. 120. cuius opinio verior videtur. & magis applaudēs Docto. in hac. q. citatis. & Boerio dicta decis. 240. num. 17.

Ex quibus infertur primo, hanc legitimatorem non induci ex præfata nominatione casu, quo a matre dicta nominatio procederet: non enim præsumitur consensus cōiugalis ita facile in ipso viro ex nominatione fœminæ, sicuti in ipsa fœmina & concubina ex viri nominatione. Angel. in dict. authē. si quis. quem Cremenſis sequitur singul. 161. & Cæpola caut. 248.

Secundo infero, eandem legitimatorem non procedere, quando ipsa concubina tēpore nominationis aliud contraxerat matrimonium, vel ipse pater aliam vxorē acceperat, eamq; haberet. Saly. in dict. Authen. si quis. text. optimus sic intelligendus in cap. per tuas. qui filij sint legit. Et præ cæteris hoc ipsum probat Lucas de Pena. in. l. 4. col. 4. C. de his qui sp. p. m. sub. lib. 10.

Tertio infero, prædictam legitimatorem esse intelligendam, si mater esset honesta fœmina: alicui non esset tutum hunc matrimonij consensum presumere, Bart. confi. 120. Bald. in. l. 2. col. 2. C. qui. res iud. non nocet las. in dict. l. neq; professio. Gerard. sing. 60. contra Præp. in dict. cap. per tuas. Nec placet distinctio, quam in hac quæstione tradit Nicol. Boeri. in dict. decis. num. 16. quia nullo iure probatur. Vnde subinfertur, mortua matre hanc legitimatio-

CAP. VIII.

nem minime induci ex prædicta nominatione: quod Bart. Bald & cæteri passim fatentur, & est cōmunis opinio, teste Nicola. Boerio aduersus Præpo. in dict. cap. per tuas.

Quarto, cum hic de præsumptione tractetur, ad eam inducendam necessarium esse, quidā existimāt, patrem nominare filium, atq; profiteri suū esse: suum inquam, eo intellectu, quo apud Iurisperitos sui hæredes dicuntur in l. in suis. ff. deliber. & post. §. sui autem. inst. de hæredi. quali. & differe. atq; ita prædicta iura intellexit Bald. in. c. innotuit. de electio. & las. in dict. l. neq; professio. 2. col. Sed hoc nō video ad hanc legitimatorem iure aliquo exigi, nec opinor opinionem istam esse recipiendam: siquidē in authenti. vt liceat matri & auia. §. ad hoc vero. constat ex Græco Nouellarum codice. 117. constitutione satis esse, vt naturalis filius efficiatur legitimus, si pater propriū esse filium fateatur. Nec in latina traslatione dictio: suus, ita est accipiēda vt Bal. & las. opinantur: quibus Regi. l. 7. tit. 15. part. 4. minime patrocinator: imo nostram sententiā corroborat. Id enim tantū cauendū est, ne pater in hac professione filium, naturalem appellet.

Quinto hinc elicitur, falsam esse. gl. in dict. c. per tuas. quæ exigere videtur simul cum hac nominatione, eiusdem filij institutionē, ita vt hæres a patre instituitur: hoc etenim necessarium non esse satis constat. sunt tamen qui hanc legitimatorem admittant, si pater filios legitimos, & naturales nō habeat: non alias. glo. in dict. cap. per tuas. & in dict. Auth. si quis. vbi Bart. & idem in disputatione. 11. col. fin. Ioan. Andr. Anto. nu. 15. & Ancha. in d. c. per tuas. las. in. d. l. neq; professio. 2. col. quorū opinio

opinio mihi admodum placet ex eo, quod hanc presumptionem iuris, non admodum decens sit in legitimorum, & naturalium præiudicium extēdere, quibus etiam adiungendus est Host. in summa. tit. qui filij sint legitimi. §. fina, ad finem, qui hoc idem asserit, licet contrarium teneat Iacob. de Bello visu. in dict. Authen. ut liceat matri & auxi. §. ad hoc. Præpo. in dict. cap. per tuas. 7. col. Nicol. de Vbald. in tract. de success. ab intest. 6. specie filiorum. 2. modo legit. Bald. in cap. innotuit de electio. Ludoui. de Sard. de legitimat. folio. 8. col. 2. & Anto. Rosell. in tract. legitimat. cap. fina. col. penul. quorum autoritate utrinque pensata, non verborum primam, & Bart. sententiam audacter communem asserere, cum Nicolao Boerio. decisio. 240. num. 18.

Secundo principaliter, filius naturalis eius consensu a patre curiæ principis oblatus: fit legitimus ipsi offerenti, etiam si legitimos, & naturales filios habeat ipse pater. l. 3. C. de natur. liber. & in Authen. quib. mod. natu. effici. sui. §. 1. 2. & 3. Regia. l. 5. titu. 15. part. 4. atque idem erit, si mortuo patre ipse filius non extantibus legitimis, & naturalibus, se ipsum curiæ offerat. glo. in d. cap. per tuas. & notatur, in dict. l. 3. & in Authen. paulo ante citato, tradunt etiam Præp. in dict. c. per tuas. & in c. per venerabilem. §. quod autē. qui filij sint leg. col. 7. Anto. Rosell. de legitimat. cap. fi. Ludoui. a Sardis in eo. tract. fo. 16. Nicola. de Vbal. de success. ab intest. 6. specie. 5. modo legitima. ad dens hunc filium ex oblatione ista, ut cunctis facta, admittendū esse ad bona illa, quæ existunt intra territorium, ac iurisdictionem principis, cuius curiæ facta fuit oblatio: non ad alia bona,

sensit idem Angel. consi. 350. num. 7. Hæc tamē legitimatio ab usu recessit: ut idem Angel. asserit consi. 17. & in Authen. quib. mod. natu. effici. sui. §. quod vero. Præp. in dict. col. 7. Anto. Rosell. & Ludoui. a Sardis in præcitat. locis. Quo fit, ut nec illa legitimatio admittenda sit, quam per oblationem curiæ cœlesti: idest religioni: factam: a iure concedi, voluit Guiliel. de Cuneo, in l. 1. C. de sacrosan. eccles. ad exemplum huius legitimationis, quæ fit per oblationem curiæ Principis secularis. idem notat Bald. in dict. l. 1. in lectione. col. 5. Feli. in c. cum deputati. de iud. 2. col. Iaso. in l. 1. C. quand. nō pet. part. num. 30. Alex. Roma. & Arcti. 2. col. in l. necessariis. ff. de adqui. hæredit. Anto. Rosell. in dict. tract. in fine. Barb. in cap. quia nos. de testam. 1. col. Roma. in Auth. similiter. C. ad l. Falci. 7. speciali. Quæ quidem extensio & si frequentiori Doct. iudicio probetur: iure tamen procedere nequit, quia oblati curiæ Cæsaris ideo legitimus fit, quod præsumatur legitimus ab ipso Cæsare effectus, in præmium illius ministerij, cui filius illegitimus additus est: quæ ratio non convenit oblationi, quæ curiæ cœlesti fit. Faber. in auth. ex cōplexu. C. de incest. nup. & in l. cū quis. & in auth. licet. C. de nat. libe. Flor. 3. part. tit. 1. c. 27. §. 2. idē etiā præmittit Præp. in c. tanta. 2. col. qui filij sint legit. quæ in re maxime dubitat Rode. Xuares. alleg. 25. sequutus tandem religionis favore opinionē Guiliel. His tandem omisis, ea quæ ad præxim magis accedunt explicemus. Crebro enim contingit, filios illegitimos principum rescripto legitimos effici: igitur hoc erit paulo exactiori diligentia tractandum.

SECUNDAE PARTIS.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Legitimitas quid sit, & in quo differat a dispensatione.
- 2 Legitimato debetur legitimus: atque ei competit ius dicendi testamentum inofficiosum.
- 3 Legitimatus an sit vere legitimus?
- 4 Benedicti de Plumbino pulchra distinctio explicatur.
- 5 Legitimatus in quibus differat ab eo, cum quo princeps dispensauit.
- 6 Legitimandi potestas a principe concessa, an sit fauorabilis / uel odiosa?
- 7 Habens potestatem ex principis commissione legitimandi filios spurios, an possit filias legitimas efficere?
- 8 Is qui potest spurios legitimare / poterit eum legitimum efficere / qui simul sit adulterinus / & incestus.
- 9 Habens a principe facultatem legitimandi adulterinos / item incestuos filios / an possit legitimare eum, qui simul & incestus / & adulterinus sit.
- 10 Legitimandi potestas a principe alicui concessa / non extenditur ad dispensationem.
- 11 Legitimatus tanquam incestus / non censetur legitimus / si tantum sit adulterinus.
- 12 Filius natus ex matrimonio contracto dispensatione Romani Pontificis / legitimus est omnino / etiam in foro Caesaris.
- 13 Dispensatio: ut matrimonium iure canonico prohibente contractum / sit legitimum, prolem susceptam ante approbationem legitimam reddit si eius mentio principi facta fuerit.
- 14 Legitimitas an possit a principe concedi sibi non subditis?
- 15 Iurisdictio uoluntaria exercetur aliquando extra territorium.
- 16 Romanus Pontifex an possit aliquo casu legitimare / etiam quo ad temporalia / subditum principi seculari?
- 17 Legitimare potest princeps sibi subiectos extra territorium.
- 18 Legitimare non potest princeps secularis quo ad ecclesiastica: sicut nec Papa quo ad temporalia.
- 19 Legitimitas a quo sit concedenda filio clerici / etiam in sacris constituti.
- 20 Rex an possit legitimare proprios filios?
- 21 Legitimandi potestas a principe concessa / non operatur / ut quis possit proprios filios legitimos efficere?

§. OCTAVVS.

Legitimitas est, quædam natalium restitutio. quæ absque coniugio natis, extra causam ingenuitatis conceditur. Nam sicuti

CAP. VIII.

libertinus, qui in eo statu, vel seruitutis natus fuit a principe restituitur illis natalibus, in quibus initio homines omnes nascebantur ingenui. l. 2. ff. de natalib. restitui. ita illegitime natus antiquæ ingenuitati, & naturæ, ex qua omnes legitimi nascuntur, restituitur per legitimationem, text. in auth. quib. mod. natur. effici. sui. in princ. & in §. illud tamen. Vnde a dispensatione legitimitas plurimum distat, eo quod dispensatio, ad aliquem actum, vel certis quibusdam legibus aliquem legitimum efficiat: at legitimitas omnino legitimum quem constituit. ut explicat Antoni. de Butrio. in cap. per venerabilem. qui filij sint legit. nume. 16. & ibi Abb. in glo. 2. Paul. & Ias. in l. Sed si hac. §. patronum. ff. de in ius. vocad. Corne. Conf. 9. 4. volu. & Fortu. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & post. col. 130. dicens legitimatum, etiam simpliciter quo ad omnia legitimum censi, eum vero, qui ex dispensatione est effectus legitimus, ad expressum actum tantum legitimum iudicari. Dicebat tamen Deti. conf. 258. final. col. legitimationem esse, non dispensationem, si princeps aliquem efficiat legitimum ad honores, successiones testamentarias, legitimasque, & ad omnia alia, addens ut ex testamento eius patri succedat tantum: non intestato. idem notat Curti. Senior conf. 73. vers. sed præmissis. col. 5. & Soci. conf. 246. col. 3. in. 2. volu. & Alcia. lib. 3. parerg. cap. 4. idem late notat Parisi. conf. 7. vol. 2. num. 17. pro quibus est optimus text. in l. cum in adoptiuis. §. sed ne articulū. C. de adoptio. quem in hac specie adducit Emanuel a Costa Lusitanus in dicto. §. & quid si tantum. 2. part. num. 152. quia secundum eos

eos non est de essentia filiationis legitime ipsa successio in bonis parentum. quamvis ex Corneo in dict. consi. 9. col. fina. contrarium notari possit. & ab aliis quos ipse citat.

Hinc efficitur, ut iure optimo legitimo simpliciter, debita sit legitima pars in bonis parentum; eiq; competat ius dicendi testamentum nullum, vel inofficiosum: sicuti legitimo, probat tex. in Auth. quib. mod. natu. effici. legit. §. igitur. optimus text. in. §. 2. inst. de hered. quæ ab intesta. deferunt. notat Ias. in rub. ff. de lib. & posthu. 2. col. Ioan. Cirier. lib. 1. de primogenit. q. 13. latius Andr. Tiraq. in l. si vnquam. C. de reuo. donat. verb. suscepit. nu. 64. non ita dicendum erit in eo, qui dispensatione est effectus legitimus. Is enim, si legitimus efficiatur, ut patri in certa portione bonorum succedat, vel eo pacto, quo pater voluerit eum succedere: non succedit patri intestato, ut legitimus: secundum Iaso. in dict. 2. col. Vnde ex hoc reprobatur Paul. Castrensis, qui in cōf. 30. 1. vol. dixerat, legitimatū, ut patri ab intestato succederet, posse dicere testamentū patris nullum, si in eo præteritus sit: quod falsum est, cum hac sit dispensatio, non legitimatio.

Secundo infertur intellectus illius opinionis, quam asserit Bart. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. num. 29. dicens filium legitimatū esse vere legitimum: & id communis omnium sententia admittit, ut constat ex Ias. ibi num. 127 Tiraq. in dict. l. si vnquam. verb. suscepit. num. 52. Fortunius. in l. Galus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthu. colū. 125. Soci. consi. 65. 3. col. volu. 3. Chassa. in consuetu. Burgundiae. rub. 8. §. 5. vers. Christi nomine inuocato. Deti. consi. 258. vbi expresse

sim hanc esse communem opinionem fatetur. Sed tamen in statutis, hunc legitimatū appellatione legitimi comprehendere, dubitant plures, quorum varias opiniones retulit Ioan. Crot. in dict. §. & quid si tantum. col. 48. & Albert. Brunus in tracta. de statutis excludenti. fœmi. arti. 12. quæst. 4. & Ioā. Cirier. in lib. 1. de primogenitura. q. 13. Ex quibus apparet: saltem ex opinione, quæ magis communis est, legitimatū in statutis non comprehendendi sub legitimo: sicuti asserit Albert. Brunus. dict. quæst. 4. & Deti. consi. 52. & Carolus Molin. in consuetu. Parisiensis. tit. 1. §. 8. glo. 1. hoc enim procedit in his qui per dispensationē efficiuntur legitimi: nō in his, qui ex legitimatione hoc ius adsequuntur: hi namq; etiam in statutis sub legitimis intelliguntur: quod notant Albert. Brunus. Deti. & Crot. paulo ante citati, ex hac, quam constituimus differentia. imo & in his, qui ex legitimatione ius istud consequuntur, statuta minime locū habere, si simul sint & alij legitimi ex iure communis, notat eleganter Car. Mo. in d. §. 8. g. 1. nu. 49. & idē in Alex. cōf. 2. vo. 1. nu. 11.

Cæterum Benedictus a Plūbino, vir equidem, si ex vngue leonē agnoscere licet, acri, subtiliq; prædit ingenio: in disputatione incipienti, statuto Pisano. co. 3. aliter Bart. quæstionē dissoluit dicēs, legitimatū non dici vere legitimū si originē consideremus: cum natus non fuerit legitimus, probat tex. in. c. tāta. qui filij sint legit. ibi habeatur. Si vero ipsum legitimorum nomen in genere perpendamus: tunc si princeps efficiat legitimum eum, qui ex vitio, quod ab eodem principe nequaquā tolli poterat, erat illegitimus, hic legitimatus nō est vere legitimus, quia manet: quo ad

ad aliqua illegitimus: si autē id vitium poterat a principe tolli, vere legitimus erit. sequitur eum Ias. in. d. l. si is qui pro emptore. nu. 127. Ioā. Cirier. dict. q. 13. Curti. Senior. confi. 73. dubio. 3. Deti. cōf. 284. num. 15. & confi. 275. fi. col. ex Plumbino colligens, legitimatum rescripto principis larga significatione dici legitimū non propria: quia legitimi dicuntur hi, qui ratione veri matrimonij, ex quo nati fuerūt, dicuntur, & sunt legitimi. Fortuni. etiam in dict. §. & quid si tantum. col. 127. alia ex Plumbino colligit, quæ tamen subtiliter reprobatur.

Ego tamen ex Plumbino deduco, legitimatū a principe seculari, quia natus erat ex coitu, qui coniugalis esse non poterat ex dispensatione principis secularis, non esse vere legitimum, eo quod in spiritualibus nondum legitimatus sit. Si vero esset illegitimus ex vitio, quod princeps ipse tollere posset, vere legitimum esse: cum partim illegitimus non maneat: imo perfecte legitimus sit. Ex quo subinfertur legitimatum a Cæsare, quo ad successiōnem: cum nondum sit habilis ad spiritualia, donec Romanus Pontifex legitimet eum, non esse vere legitimum. Sicuti econuerso legitimatus a Papa non dicetur vere legitimus, ex eo quod ad temporalia non sit admitendus, vt constat ex mēte Plumbini. Imo dicetur isthac dispensatio potius, quam legitimatio. Sed id falsum est etiā refragante Plumbini sensu. Nam si princeps legitimum quem efficit, & capacem illarū rerum, quas ipse princeps cōcedere potest: nempe laicorum officia, & munera, is vere legitimus erit, tametsi quo ad spiritualia obtinenda nondum sit factus legitimus. Nec

erit hac dicenda dispensatio: sed legitimatio. Deti. confi. 52. col. fina. quia uis Alexā. paulisper dissentiat in. l. sed si hac. §. patronum. ff. de in ius vocan. quod sic probatur. Si dūtaxat ex lege ciuili, illegitimi plura nec capere, nec obtinere possunt, ex iure item canonico: lege naturali & diuina nihil omnino vetatibus: ipse vero princeps leges humanas tollere potest: igitur quo ad effectus iuris, quis dubitat, posse principem vere legitimos facere? ex Bart. in. d. l. si is qui pro emptore. quidquid in dicta disputatione Plumbinus dixerit. Ex eius enim opinione plura sequerentur, quæ passim displicerent.

Primum, Romano Pōtifice efficiente legitimum eum, qui defectum natalium patitur iuris canonici prohibitionis causa: is non erit vere legitimus: cum ad tēporalia minime sit effectus habilis, quod tamen falsum est: erit enim ad spiritualia, & ecclesiastica vere legitimus: atq; isthac cōcessio principis ecclesiastici, erit legitimatio dicenda, non dispensatio.

Secundo, ex Plumbino illud adnotandum esset, filium naturalē, quem Cæsar legitimum proprio rescripto efficeret, non esse vere legitimum, eo quod ad spiritualia, & ecclesiastica maneat inhabilis: & tamē is in conceptione vitium nullum habuit, quod parentum matrimonium impediret: sed tantum illegitimus nascitur, quia mater vxor patris non erat. quod ipse nō admittere, sed vere legitimum esse hunc, dubio procul censerem.

Tertio ex eadē Plumbini subtili consideratione sunt qui colligant, filium a principe laicorū legitimatum, & natalibus restitutum, qui tamen natus fuerat ex coitu, qui non poterat esse coniugalis

cōiugalis, iure canonico prohibēte. nō esse vere legitimū, nec dici hanc legitimatiōē, sed dispēsatiōē. Pau. Castr. conf. 30. l. 1. vol. Soci. cōf. 65. fi. col. 3. vol. Bald. in. l. 1. C. de nat. lib. Ioā. Crott. in d. §. & quid si tantū. fo. 14. col. 4. Curt. Senior. conf. 73. dub. 4. Deti. conf. 338. col. 2. idē Deti. cōf. 610. Paul. Paris. cōf. 2. vol. 2. nu. 22. & Ludo. Goza. cōf. 85. nu. 6. quibusego in hoc assentior, quia hic filius nō restituitur natalibus, quāuis ad omnia, quā princeps cōcedere potest legitim⁹ ab eo efficiat. Est enim hęc dispensatiō: nō legitimatiō, ex eo quod hic princeps propria dispensatiōe non potuit prādictam copulam coniugalem efficere. Quam igitur obsecro dices in Cæsare, aut Rege, legitimatiōem illam nēpe, qua naturalis efficitur legitimus. Sed id Plūbino aliqua ex parte repugnat dicēti, non esse vere legitimū eum, qui quo ad aliqua illegitimus remanet: sicuti hic naturalis ad spiritualia vere illegitim⁹ est etiā post ipsum principis rescriptū. Præterea & hic naturalis a principe legitimatus, iuxta conclusionem a Detio superius adnotatā, proprie non erit legitimus sed large. Hoc tamen non procedit: quia nomen legitimus ab ipsamet lege deducitur: & quo ad ipsarū legū effectus a principe vere legitimus quispiam fieri potest. vt Bart. in dict. l. si is qui pro emptore. notauerat, & ex eo latius id colligit Fortu. in d. §. & quid si tantum. col. 125. Hinc fateor, legitimatiōē a principe factā erga filios naturales, legitimis non existētibus, fanore dignā esse: eam tamen, quā aliter fiat odiosam ac restringendam. ex text. in authen. quib. mod. natur. effici. legit. §. sit igitur licentia. Sic etiā intelligēda sunt, quā Fortu. tradit in d. §. & quid

si tantū col. 130. dicēs, legitimatiōē rescripto principis concessam fauorabilē esse, dispensatiōē vero odiosam.

Tertio principaliter ex differētia dispensatiōis a legitimatiōe infertur, legitimatū in patriā potestātē trāsire, nō tamē eum, qui ex dispensatiōe quo ad quædā est effectus legitimus, autore Paul. Castrēs. in conf. 30. col. 4. l. 1. vol.

Quarto infero, quod quāuis ad legitimatiōē filij, factā viuentē patre, nō exigatur citatio successorū patris intestati: tamen si cum filio dispenset princeps ad aliquem actū, tunc necessaria est citatio illius, cui fit ex illa dispensatiōe prāiudiciū. Soci. cōf. 65. in. 3. vo. qui allegat Anch. conf. 427. & cōf. 241. idem notat Ioan. Crottus. in dict. §. & quid si tantum. folio. 11. col. 3. vbi Soci. fina. col. & Iaso. nu. 132. idem Soci. in. l. falsa. §. si cui. ff. de condit. & demonstrat. Ludou. Gozadi. conf. 85. nu. 6. & quamuis Lancelo. Galiaula in dict. §. & quid si tantum num. 86. hanc opinionē reprobet, ac passim videamus eam minime seruārī: opinor tamen cōmunē esse, atq; seruandam fore, quando successoribus patris intestati illa dispensatiō posset maximū prāiudiciū inferre, alioqui verior & praxi aptior apparet Galiaula sentētia, cui nouissimē accedit Emannel a Costa Lusitan⁹ in d. §. & quid si tantum. 2. part. nu. 152.

Quinto eodem iure efficitur, vt legitimatus a Romano Pontifice non tantum possit sacerdotis dignitate insigniri, sed etiam beneficia curam animarum habētia consequi: non tamen poterit ea beneficia obtinere is, cum quo dispensauit Romanus Pontifex. vt sacerdotis dignitatē assumere posset, quod Archi. & alij asserunt in cap. 1. in princ. de filiis presb. in. 6.

Sexto

SECUNDAE PARTIS.

Sexto infertur, legitimatū a Romano Pontifice posse primo beneficio dimisso, secundum obtinere, neque indigere alia licentia. Si vero cum eo dispensauerit Romanus Pontifex, ut non obstante natalium defectu possit beneficium ecclesiasticū assequi, poterit primum beneficium obtinere: non tamē secundum, primo dimisso. Lappus, & Domi. in cap. 1. §. fina. 2. col. de filiis presby. in. 6.

Septimo hinc dicendum erit, text. in cap. fi. de filiis presbyte, in. 6. quo cautum est, dispensationem esse surreptitiam, ad plura beneficia obtinenda impetratam, si in ea mentio facta non sit dispensationis prius concessae ad ordines sacros & beneficia obtinenda, non obstante natalium defectu: non habere locum in legitimatione & natalium restitutione, cuius mentio necessaria non est, secundum Ioā. Andr. & Domini. in dict. cap. fina.

6 Octauo ex his constat, habentem a principe facultatem legitimandi, non posse ex ea dispensare: id est illegitimū quo ad quaedam legitimū facere: cum dispensatio maxime differat a legitimatione. Nam & Ludo. Gozadi. conf. 85 num. 6. respondit, facultatem a principe alicui concessam ad legitimandum illegitimos: etiam non citatis his, quos id negotium tangit, intelligendam fore in vera legitimatione, non in dispensatione. Vnde constat ex eo, verbum: legitimare: non comprehendere dispensandi potestatem: si enim eam comprehendere, esset cum eadem qualitate intelligendum, quod ipse negat. Huic vero illationi obstat, quod potestas alicui a principe concessa legitimandi, vel dispensandi contra ius, ut fauorabilis est extendenda, ac benigne intelligenda,

CAP. VIII.

da, non stricte. text. sic explicandus in cap. per venerabilem. qui filij sint legi. ubi in hac principis concessione procedit argumentum a maiori ad minus. quem text. dicit ibi Abb. sing. idem in cap. ad aures. col. 4. de rescrip. idem in cap. at si clerici. de iudic. §. de adulteriis col. 5. Franc. in cap. cui de non sacerdotali. de prebend. in. 6. col. 2. Barb. in tract. de praest. cardina. 2. parte. q. 1. col. penult. idem notauit glo. in clemen. 1. de offi. vicar. in verb. sacerdotum, quae sing. est secundum Card. ibi. & Feli. in cap. G. perpetuus. de fide instrum. & in cap. fina. de simo. ubi text. eandem opinionem probat, quae communis est apud Iuris Caesarei professores in. l. Gallus. §. & quid si tantū. ff. de liber. & post. & in. l. 2. in princi. ff. de verb. oblig. ubi Lancel. Galiaula. post alios. col. 3. & Altat. nu. 51. eam asserunt esse communem. Vnde nimirū si in cap. fi. de simo. appellatione monachorum veniat Abbas: siquidem in fauorabilibus ea interpretatio fieri potest. ex Bart. in. l. 3. ff. de stipulat. seruor. Praefatam etiam conclusionem, quam esse communem diximus, tradit Feli. in cap. postulasti. de rescript. nu. 10. eandem fateatur communē. esse Deti. conf. 76. col. fi.

Ex qua primo infertur, habentem a principe potestatem legitimandi filios illegitimos, posse eos legitimare non tantū ad bona simplicia, sed etiā ad feuda. ita Deti. conf. 76. contra Signoro. conf. 218. Cuius responsū procedit, quādo simpliciter conceditur potestas legitimandi: tunc etenim non censetur data ad feuda, quia haec bona specialem quādam concessionem exigunt: siquidem legitimatus rescripto principis ad ea non est admittendus, secundum communem in. l. Gallus. §. & quid si tantum

tum. ff. de lib. & posth. Vnde cōfestim sequitur, nec facultatem legitimādi ad ea debere extendi. Nam is, qui a principe hanc potestatem habet, aliud quā legitimare, agere nequit: sed legitimatus etiam a principe, ad feuda non est admittendus: igitur nec natalibus restitutus ab inferiori, qui ex principis cōcessione legitimare potest. Opinio autem Philippi Detij tūc vera est, quando ex verbis aliquot, in eadem principis cōcessione expressis, colligi potest, principem id voluisse cōcedere: ex Socino. conf. 3. volū. 3. & Tiraq. lib. 1. de retract. §. 1. in glo. 3. num. 6. qui opinionem Signoroli ab omnibus fere probari scribit, quibus consentit Altia. in l. 2. ff. de verb. oblig. in princip. nu. 58.

Secundo ex eadem principali conclusionē deducitur, eiusdem Signoroli aliud respōsum falsum esse, qui conf. 184. dixit, habentem a principe facultatem legitimandi filios spurios, non posse legitimas efficere filias spurias: quem Deti sequitur cōf. 453. Ias. in l. 2. ff. de verb. oblig. col. 4. quibus præmissa cōmunis assertio obstat. Et præterea quamvis hanc principis concessionem, privilegiū esse fateamur, receptum est in privilegiis appellatione masculorum fœminas comprehendendi: ut tradit Deti. in l. 2. ff. de regu. iur. ad finem quintæ quæstio. atq; ita in specie reprobatur Signorol. Galiaul. in dict. l. 2. ff. de verb. obligatio. Et ideo maxime comprobatur, quod hac facultas a principe concessa, beneficium principis dicendum est, non privilegium, quia nullo iure prohibitum est principi, vicarium aliquem designare in his, quæ ipse agere potest. si beneficium principis est dicenda huius potestatis commissio, igitur late non stri-

cte, intelligenda est. ut iura apertissime profitentur.

Tertio hinc opinor posse probari, habentem a principe potestatem legitimandi spurios, posse legitimare eum, qui simul adulterinus, & incestus sit: is etenim spurius proprie est dicendus. l. spurij. ff. de decurioni. at neq; in odiosis a propria verborum significatione recedimus. l. cum lege. & ibi Aretin. ff. de testam. Calderi. conf. 1. titu. de consangu. ex quibus hanc illationem tenent Areti. col. pe. & ibi Deti. num. 14. in c. at si clerici. §. de adulte. de iudic. quamvis Iaso. & Altia. in d. l. 2. num. 45. nitantur probare contrarium. Sed pro Areti. & Detio facit, quod sub genere quælibet species vere includitur. l. si quid earū. §. interēptum. ff. de legat. 3. l. si quis sic stipuletur. ff. solu. matr. l. 2. §. doli. ff. vi bono. rapto. Neq; hic tractatur Bart. q. in d. l. 2. quæ ab hac conclusionē differt plurimū, ex sequētibus.

Quarto Bart. sententia in dict. l. 2. ab his, qui eum sequuntur, hac eadem ratione cōprobatur, dum Bart. dixit, habentē a principe facultatem legitimandi ex incestu natos: item adulterinos: posse ex incestu simul, & adulterio natum, legitimū efficere: cum hac principis concessio sit favorabilis, & in his favorabilibus sub simplicibus mixta intelligēda sint. l. Clemens patronus. ff. de hared. insti. l. si ita scriptū. ff. de lib. & post. vbi Alex. Bart. opinionem approbat idem etiā Alex. post Cuma. Imol. & alios in d. l. 2. in princip. vbi Altia. nu. 46. plures ad id citat, ex quorum auctoritate eandē opinionē communē esse asserit, & ab ea in praxi non fore recedendū admonet. Quæ ratione cōfirmari potest. Is etenim, cui hac potestas est cōcessa, potest decem ince-

itos filios, ac totidem adulterinos nata libus restituere: quod constat: igitur poterit vnum, qui simul sit ex incestu, & adulterio natus: cum hoc sit minoris praeiudicij. Hæc tamen ratio non omnino conuincit, vt ibi ostendit Alciat. apud quæ & alios nouiores ibi, & Fortu. in. l. Gallus. §. & quid si tantū. col. 70. legenda est huius controuersie exacta disputatio. Nam text. in. d. c. si. de simo. & in. c. per venerabilem. qui filij sint legitimi, quibus probatur potestatem dispensandi, vt fauorabilem, extendendam esse non restringendam, loquuntur in facultate dispensandi a iure concessa: non in ea, quæ ab homine conceditur, secundum Fortu. & Alciat. ante quos idem senserat Oldra. conf. 9. in fine, quæ & Feli. citat in dict. cap. postulat. de rescrip. nume. 13. & Galiaul. in dict. l. 2. col. 4. Sed cōmunem sequutus eam intelligo, vbi non ageretur de alicuius enormi praeiudicio: quia si de praeiudicio graui alicuius tractaretur: tunc decisioni Barto. locus non esset. Sicuti si cognatis hereditatem patris intestati iure optimo petentibus post illius mortem, esset legitimatio facienda: vel si starent filij legitimi, adhuc ipso patre viuente. His enim casib⁹ odiofa cēsetur legitimādi potestas, & ideo extensionem non admittit, Antoni. in dict. cap. per venerabilem nu. 13. Paul. Cuma. & alij, quos Alciat. in dict. l. 2. nume. 54. refert & sequitur. idem notat Iaso. in. §. omnium. inst. de actioni. nume. 31. atq; idem erit dicendum in alijs similibus exēplis, quemadmodum. Deti. tradit conf. 453. Hinc etiā opinio Bart. non procedit, vbi legitimādi potestas esse data, ipso filio illegitimo in ea expressim nominato: esset enim tunc odiofa, Abb. & Feli. in cap.

finali. de simo. quia princeps potius fecit gratiam illi nominato, quā ei, cui legitimandi ius demandauit. Erit etiam minus dubium, quādo princeps commisit alicui potestatem legitimandi incestuos filios: tunc enim dubio procul legitimari ab illo nequit is, qui simul incestus, & adulterinus sit.

Verū, vt ad institutū redeā longius ab eo, quod tractabā, auersus, nihilo minus opinor, habentē facultatē legitimandi ex delegatione principis, non posse dispensationē ad aliquē actum illegitimo cōcedere: quia non est hæc cōmissio principis ad actū magis odiosum, qualis est dispēsatio extendēda: quod Soci. sensit conf. 246. col. 3. vol. 2. Alex. conf. si. 5. volu. Alciat. in. d. l. 2. in princ. num. 51. ff. de verb. obligat. Cæpola. caut. 114. ex quo subinferi, quod habens a principe potestatem legitimandi, nisi aliud de mente principis constet, non poterit legitimare filios spurios: sed tantū naturales: cum legitimatio ista filiorū spuriorum sit potius dispensatio, quam vera legitimatio dicenda, & actus hic erga spurios sit magis odiosus, quā erga naturales: vt superius explicuimus, etiā si Anto. huic vltimæ cōclusioni aduersetur in. d. cap. per venerabilem. num. 4.

Porro quāuis ipsa potestas legitimādi aut dispēsandi sit fauorabilis, & tanquam principis beneficiū, extendenda, ac late intelligenda: ipsa tamen dispēsatio odiosa est, atq; stricte interpretanda. tex. in. c. l. 2. & si. de filiis presby. in. 6. ita vt in ea locus nō sit argumēto a maiori ad minus. c. cui de nō sacerdotali. de preb. in. 6. c. si. de trans. episco. vel electi. Ioan. And. in reg. ea quæ. de reg. iur. in. 6. dicēs, quod ex dispēsatione monacho cōcessa, vt possit beneficiū

ficiū cum cura animarū obtinere, minime poterit simplex beneficiū possidere, vnde legitimatus tanquā incestus, non cēsetur effectus legitimus si tantū adulterinus sit, quāuis maius vitium ex incestu, quā ex adulterio oriatur: quā opinionem cōmunē esse constat, ex Abb. & Feli. in. c. fi. de simo. eodē Feli. in. c. postulasti. de rescript. nu. 10. & sequēti: atq; ita in hac specie fatētur Deti. in. d. §. de adult. nu. 10. & Galaul. in. d. l. 2. col. 4. Quib⁹ suffragatur quod lex, quæ omnibus est æqua, si odiosa, aut correctoria sit, est valde restringenda: quāto magis concessio, & dispensatio particularis, quæ odiosa est, & ius ipsum violat, erit strictissime intelligenda. Vnde plura cessant, quæ contra cōmunem adducit Deti. in dict. §. de adulteriis. & idem in. cap. quia in tantum. de præbend. dicens in ipsis dispensationibus procedere argumētum a maiori ad minus: quæ ideo non repeto, quod loquatur in cōcessionibus a lege, vel canone inductis: non in his quæ a principe priuatim fiunt.

Subsequitur nūc quæstio illa, quis nam possit illegitimos natalibus restituere, vel legitimos efficere? quā materiam diligentius inquirentes sequentibus conclusionibus exponimus.

12 Prima cōclusio. Ex matrimonio prohibito iure canonico, tamen dispensatione Romani Pontificis contracto, proles suscepta legitima prorsus est, etiam quo ad munera, & bona ciuilia apud Regios iudices. c. referente. vbi glo. versū. promissionem. qui filij sint legit. Marti. Laudens. in tracta. de legitimat. versū. saluo nūc saniori consilio fol. 3. Nec quisquā erit, qui hoc in dubium vertat: cum hæc proles ex matrimonio legitimo sit suscepta, eo quod

fuit ex Romani Pontificis licēcia contractum.

Secunda cōclusio. Contracto matrimonio, & ex eo prole suscepta, si dubium sit an illud matrimonium legitimum fuerit, & Papa id legitimū esse pronunciauerit, proles illa omnino legitima est ratione matrimonij quo ad vtramq; iurisdictionem. cap. quod nobis. qui filij sint legit.

13 Tertia cōclusio. Romanus Pontifex legitimum efficiēs matrimoniū prius in gradu consanguinitatis vel affinitatis prohibito contractum, legitimare censetur prolem ex illo matrimonio susceptā ante illam approbationem, si eius mentio principi fiat. Princeps enim, qui matrimoniū ratum habet, ita id coniugium approbat, ac si ab initio nulla extante prohibitione contractum fuisset: igitur consequēs erit, etiam prolem coniugio adhaerentem legitimam esse. Ex eo etiam quod legitimum cōstituit illud matrimoniū idem efficit, ac si a tempore contractus legitimaret. Abb. in dict. cap. per venerabilem. nu. 22. Ioā. And. Cardi. Anchar. & Præpo. ibi folio. 15. col. 1. Antoni. de Rosel. in tracta. de legitimat. lib. 2. colū. 6. Nicol. de Vbald. in tracta. de successio. ab intesta. folio. 11. col. 3. Ex quibus secus erit dicendum, vbi Romanus Pontifex non legitimaret matrimonium contractum, nec dispensaret, vt ab initio contractus legitimū censeretur matrimonium: sed tantum concedere licēciam contrahendi matrimonium illud, vel persenerandi in iam contracto: quibus casibus, etiam si proles susceptæ mentio fiat, non videtur eam legitimam reddere. quod expresse notat Bal. cōf. 129. 3. vol. Anto. de Rosel. d. lib. 2. col. 5. Guiliel.

Bart. & Alberi. in. l. Paulus. quæ alias incipit. eum qui. ff. de stat. homi. Iaso. in. l. si is qui pro emptore. ff. v. l. u. cap. num. 122. Nicola. Boeri. decis. 264. nu. 25. Nisi proles in specie legitima efficiatur. vt Abb. scribit aperte, & id alij Doctor. sentiunt atq; tunc erit isthæc legitimatio filiorum censenda eo iure quo cõsetur si esset facta a Rom. Pontifice separatim absq; matrimonio; cū ratione matrimonij facta nō fuerit.

14 Quarta conclusio. Nullus princeps potest natalibus restituere, vel legitimum efficere sibi non subditum, quo ad bona intra alterius imperij, aut regni limites existentia, etiā ex consensu eorū, quib⁹ præiudiciū ex legitimatio ne fit. quæ conclusio probatur. in cap. per venerabilē. vers. in super. qui filij sint legit. vbi Romanus Pontifex profitetur se legitimare filios regis Fraciæ quia id fit sine alterius iniuria: cū Rex Franciæ quo ad tēporalem iurisdictionem nulli sit subiectus. Deinde ius legitimandi cōpetit Regi, vel principi. cui legitimadus subest, in signū subiectionis. d. cap. per venerabilē. & auth. quib. mod. nat. effici. sui. §. illud. hæc vero, quæ ita principi reseruantur, nō potest ei subditus ab eo tollere, quia principi iniuriam maximam irrogaret: igitur legitimatio nō tenet. vti censent Ancharra. consil. 320. Abb. in dict. cap. per venerabilem. nume. 23. & ibi Antoni. 4. col. Ioan. Crott. in dict. §. & quid si tantum. fo. vlti. vers. secundus casus Deti. consil. 150. Alexan. consil. 67. l. volu. colū. fina. dicens hanc opinionem cōmunem esse, idem fatetur Deti. eam sequutus consil. 557. Cui accedit quod notat Domi. in cap. cum ex eo. in glos. subiectos. de electio. in. 6. dicens, etiam erga subditum non pos

se quem exercere voluntariam iurisdictionem respectu rei, quæ extra ipsius iurisdictionem existit. quod explicat Ludou. Gomez in cap. fina. §. fina. 15 num. 61. de constitu. in. 6. Nam quod quidam existimant iurisdictionē voluntariam posse extra territoriū exerceri. l. 1. C. de emancip. lib. l. 2. ff. de offi. procon. Iaso. in. l. fina. col. 2. ff. de iur. omniū iud. intelligitur inter proprios subditos, vel eos qui proprio consensu possunt prorogare iurisdictionem, & quo ad bona intra territorium eiusdem existentia. cap. nouit. de offi. legat. Bald. in. l. prima. C. de iure aure. anul. colū. fina. Vnde hæc quarta conclusio recipiēda est: tametsi Bal. in proœmio. C. colū. penulti. contrarium teneant. Angel. etiam consil. 350. numero. septimo. Nicola. de Vbald. de successioni. ab intestat. folio vnde cimo colū. 3. Deti. obiter tamen. consil. 52. numero. 2. & consil. 55. num. 7. Antoni. Rosel. lib. 2. de legitimatio. colū. 4. & cap. 2. eiusdem lib. 2. colū. Etiam si Crott. in dicto fol. vltimo. dicat esse cōmunem opinionem, posse a principe concedi legitimatio nem his, qui subditi non sint, etiam ratione bonorum extra ipsius principis iurisdictionem existētium. modo adsit consensus illorum, quibus talis legitimatio præiudicat.

16 Quinta conclusio. Romanus Pontifex ex causa ardua, & quæ fidei, religioni Christianæ, vel Reipublicæ utilitatem præseferat, poterit legitimum efficere eum, qui principi seculari subiectus sit, etiam quo ad bona, muneraq; tēporalia obtinēda. ex. d. c. per venerabile. fi. col. vbi probatur, Roma. Pōti. habere iurisdictionē in laicos casu aliquo, & eam posse exercere, etiam quo ad

ad temporalia, licet illi laici sint Cæsari, vel Regi subiecti.

Sexta cōclusio ex quarta deducitur. Princeps potest subditū sibi, in alieno territorio existens legitimare, vbi nullus est citandus, vel is, qui citandus est absq; citatione legitimatiōi cōsentit, quod constat ex his, quæ in.4. conclu. diximus. Et omnino locū habet hæc assertio, etiam quo ad bona intra alterius principis territoriū existentia modo præiudiciū aliquod non fiat subdito alterius principis: quia hic principaliter persona legitimatur, quā res ipsæ sequuntur quocūq; loco existentes, ita Roma. cons. 39. col. 2. Deti. optime cōf. 207. argumento assumpto ex his, quæ notat Bart. in. l. legitimus. col. 1. ff. de legit. tut. facit. l. propter litem. §. licet. ff. de excus. tut. idem notat Ludou. Gomez. in dict. §. si. nu. 61. intelligens. Domi. contrariū ibi dicentē quando principaliter circa rē existentē in alieno territorio disponitur, atq; legitimatio fit. Hic vero principaliter circa personā actus fit, quā res illæ sequuntur.

Septima cōclusio. Sicuti imperator non potest legitimare proprios subditos, quo ad munera ecclesiastica, licet quo ad tēporalia hoc valeat efficere. g. recepta cōmuniter in. c. lege. 10. dist. & in. c. officia. 59. dist. ita nec Papa potest legitimare quo ad bona prophana, muneratq; ciuilia, sibi non subditū causa ciuilis iurisdictionis. glo. in dict. c. per venerabilem. Nicola. de Vbald. in tracta. de success. ab intest. fol. 11. col. 3. Anto. nu. 11. in. d. c. per venerabilem. dicēs illū text. sing. esse in. §. insuper. quo probatur hæc opinio, etiā si in initio. c. satis ei aduersetur: eandē opinionē asserit Abb. ibi nu. 22. glo. reg. Cancel. 48. Ioan. Crott. in. d. §. & quid si tantū,

fo. pe. vers. 3. quæritur. Thom. Ferrat. caute. 1. dicēs hanc opinionem esse cōmunem, quam in praxi seruari scribit Abb. in. d. nu. 22. & Guiliel. Bened. in. c. Rainuncius. de testamē. verb. & vxorem num. 197. quibus id libenter addiderim, legitimatum a principe seculari consequi omnino ius patronatus ecclesiasticum competens hæreditati, cuius ipse fuerit capax ob illām secularis principis legitimatiōem: sicuti in hac specie notant Præpo. in dict. cap. lege. col. 6. Rochus Curti. de iure patrona. verb. cōpetens. q. 2. & Cæsar Lamber. ti. 1. lib. de iure patro. 2. part. quæst. 2. art. 29. quo in loco adductis viginti rationibus eam opinionem cōmunem esse profitetur.

Octaua cōclusio. Ad principē seculari expectat legitimū efficere filiū clerici, etiā in sacris constituti, quo ad successiōem hæreditariā in bonis patris, & quo ad munera ciuilia, ea ratione, qd' legitimatio sit actus ipsius principis. Bart. & alij in. l. Gallus. §. forsitan. ff. de lib. & posth. igitur ab ipso principe in filiū laicū alicuius clerici exercēda est: qua ratione hanc conclusionem tenent. Paul. in. l. si quis posthumos. in princ. ff. de lib. & post. Calderi. cons. 3. tit. qui filij sin legit. Soci. cōf. 47. in. 4. vol. dicēs hanc opinionē esse cōmunē: quam idem Soci. sequitur. in. d. §. forsitan. fin. col. optimus text. in authen. quib. mod. natu. effici. sui. §. illud. Sed e contrario hoc casu legitimandi ius ad Romanum Pontificem pertinere, suadet ratio. Hic enim filius legitimus fit, vt in bonis clerici succedat: sed bona clericorum sunt a iurisdictione Regum, & imperatorū exēpta. Abb. in. c. ecclesia. de constit. colū. antepe. igitur Romano Pontifici hoc ius cōpetit nō

imperator. Præterea pater debet legitimisationi cōsentire, tamē clericus, etiā sponte non potest corā seculari iudice causam aliquā tractare. c. si diligēti. de foro cōpet. ergo nō videtur a principe seculari hanc natalium restitutionē peti posse: quod tenet in hac specie Domi. in cap. fina. §. l. de iudic. in. 6. idem in cap. quo iure. 8. distin. Soci. parum sibi constans consil. 65. 2. col. 3. volu. sentit Alexand. in consil. 87. 2. volu. colū. 3. incipienti. Visis codicillis late Paul. Parisi. cons. 2. num. 23. lib. 2. Et licet Ioā. Crot. in dict. §. & quid si tantum. penult. col. minime fuerit ausus certam in hac quæstione sententiam eligere, & tutius sit ab utroq; principe hanc legitimisationem exigi: ego tamē vt libere quid sentiam exponam, opinionem primam, quæ & cōmunis est, veriolem esse existimo: cum nulla sit iurisdictionis hoc casu in clericū exercenda: & ipse legitimandus laicus sit: atq; ipsa bona prophana sint, & secularia. Imo eadem ratione idem erit etiam si filius sit clericus. Tametsi fatear hoc vltimum satis dubiū esse. Nam & Deti. cons. 150. late probare nititur, clericum etiam minoribus ordinibus præditū a principe seculari legitimari nō posse. Sed quo ad bona ex redditibus ecclesiasticis acquisita, adhuc opinor veriorē esse Dñici sententiā. Sic Ioan. An. in. d. c. per venerabilē, scribit, principem secularē posse legitimare filiū sacerdotis quo ad bonorum patrimonialiū successionem: quod approbant Præpo. ibi. §. quod autē. col. 77. & Cæsar Lambertinus de iure patro. lib. 1. 2. parte. q. 2. arti. 29. num. 17.

20 Nona conclusio. Princeps, qui alteri non subest causa ciuili iurisdictionis, potest proprios filios legitimos effice-

re ex natalium restitutione: veluti proprios subditos. tex. in dict. cap. per venerabilem. §. in super. quem ibi Abb. dicit singul. etiam si Iaso. contrarium ex eodem text. adnotare conetur in. l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdictione. omni. iud. Nec mirum: cum & glo. illum text. male intellexerit.

21 Decima conclusio. Is, qui Cæsari, vel Regi subest, & ab eo potestatem habet legitimandi, non potest proprium filiū legitimare, absq; peculiari ad id impetrata licentia. glo. in dict. cap. per venerabilem verb. Regi. ibidem communiter approbata. vt testatur Deti. in. c. 3. de probat. col. ante. idem in. d. l. qui iurisdictioni. vbi Iaso. eandem opinionē notat & sequitur. quod probatur in dict. c. per venerabilem: etiam si contrarium velint Anan. & Ludo. Bo log. consi. 29. glos. tamen hanc opinionem cōmunem nō probat, quia loquitur in principe, qui superiorē aliquem in temporalibus non habet, nisi notetur argumento a fortiori.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 In petitione legitimisationis / est principi exprimenda qualitas filij illegitimi.
- 2 Non est satis, si exprimitur ipsum filium esse spurium sed est ipsum natiuitatis uitium in specie exponendū.
- 3 In petitione legitimisationis / an sit principi exprimendum / filium ex duplici adulterio natum fuisse?
- 4 In petitione legitimisationis est designandus ipse gradus / in quo commissus fuerit incestus.
- 5 In petitione natalium restitutionis / oportet principi exponere / an parentes illegitimi possint matrimonium contrahere.
- 6 In rescripto legitimisationis, qualiter sit legum / & canonum derogatio faciendā.
- 7 Ad legitimatiōem / quæ sit uiuis parentibus / an sint uocandi ipsorum parentum cognati, & agnati.
- 8 Ad legitimatiōem, an sit uocandus substitutus sub ea conditione / si sine liberis institutus decesserit?
- 9 Ad legitimatiōem / quæ sit mortuis ipsis parētib, an sint uocandi agnati / & cognati.

§. No

VERM ex prædictis emergit alia quaestio, qualiter sit impetranda, seu petenda legitimatio, ut tuta sit. In quo illud inter omnes conuenit, has legitimaciones rescripto principis ad iuris derogationem concedi: ideo in eis principi exprimendum est id, quod mouere posset principem ad denegandam prædictam natalium restitutionem, vel eum auertere a facili, & forsan neglecta, ac minime circumspecta concessione. cap. postulasti. de rescript. quem text. dicit ibi Abb. sing. & Corne. 34. in. 1. vol. col. 1. Iaso. confi. 105. volu. 1. explicant late. Feli. col. 3. & Deti. in dict. cap. postulasti. Forfan etenim si id, quo tacetur, principi esset denūtiatum, concessisset petita, certis legibus, aut præmissa aliqua causa cognitione, quæ animum quietum redderet. Vnde qualitas ipsius filij, an sit naturalis, vel spurius, est exprimenda: uti probat text. melior iuris secundū Paul. ibi in. 1. sed si hac. §. patronū. ff. de in ius vocā. & in. c. per venerabilē. col. pe. & fi. qui filij sint legit. Oldra. cōf. 247. Alber. in rub. C. de nat. lib. Bal. in. l. eam quā. C. de fideicō. num. 38. Nicol. de Vbal. de success. ab intest. fo. 10. col. 4. Anto. in. d. c. per venerabilē. nū. 15. & ibi Abb. nu. 27. Anto. Rosel. de legitimatio. fol. 14. cap. de causa formali. col. 3. & esse hanc cōmunem opinionem testatur additio ad Marti. Laud. in tract. de legitimat. fol. paruo. 10. col. 1. quorum omniū rationes, si diligenter examinaueris, senties qualitatem vitij, quod filius habet exprimendam fore: siquidē omnia eo tendūt,

ut principi cōperta sint ea, quæ possēt ipsum a concessione retrahere vel inducere ad diligēter, & circūspecte concedendū, re pri⁹ mature pēsata. Ex quibus aliquot sunt in hac materia notāda.

Primū, non satis esse in hac nataliū restitutione impetrāda principi exponere, legitimandū esse spurium: sed necessario id exigī, ut vitiū, quod is fili⁹ in conceptione cōtraxit in specie exprimatur: an scilicet sit ex moniali natus: sicuti voluit optime Ludo. de Sard. in tract. legiti. fol. 13. col. 4. atq; idē erit, si pater sit in sacris cōstitut⁹, monachusue. Nec sufficere dicere eū esse spurium.

Secundo hinc opinor esse notandū, in impetranda dispensatione esse prorsus dicēdum, an ille filius illegitimus, sit adulterinus, an incestus. quod notat Abb. in. d. c. per venerabilē. nu. 27. si eius verba recte considerentur: & id seruari in curia fatetur Nico. de Vbal. Rotæ auditor. in. d. fo. 10. col. 4.

Tertio ex eadem radice aduertendū est, quod si filius natalibus restituendus sit nat⁹ ex duplici adulterio: id est ex cōiugato, & coniugata: erit hoc duplex vitiū principi exprimendū. Oldr. cōf. 247. Alber. in. d. rub. C. de nat. lib. Præp. in. d. ca. per venerabilem. fol. 12. col. 4. Ferdi. Loazes Episcopus Ilerdensis in tract. de matri. dubio. 10. col. 2. dicens hanc opinionem cōmunem esse. Quo fit, ut Ang. opinio. cōf. 204. vera non sit: vbi dixit, filiū esse vere legitimatū, etiam si principi, tantū id notū fiat, eum esse adulterinū cum tamē natus esset ex cōiugato, & cōiugata. quā opinionē sibi contrarius sequitur Præpo. in dict. c. per venerabilē. q. 4. col. 5. Vnde Oldra. opinio verior est, etiā si facta foret principi generalis mentio istum scilicet esse spurium. quod Abb.

T iiij probat

SECUNDAE PARTIS.

probat in dict. c. per venerabilē. nu. 27. quicquid in hoc ultimo contra teneat Deti. consi. 338. col. 3.

4 Quarto, his recte praeiudicis, necessariū esse arbitror, quod fili⁹ natus ex sore, vel ex filia, ex nuru, matre, vel fratris vxore, si velit a principe tutā & validā legitimatiōē obtinere, exprimat omnino gradū illū ex istis, qui eius cōceptionē dehonestauit. Nec me later Caieta. 22. q. 154. art. 9. probare, omnes incestus esse eiusdem speciei. Negari tamen non potest, hanc qualitātē posse principem mouere ad denegandam hanc natalium restitutionem.

Quinto, ex his patet veram non esse opinionē Bald. in. l. si qua illustis. C. ad Offici. quā ipse repetit in. c. 1. §. naturales. si de feud. fuer. contro. inter domi. & agnat. vas. dicens in impetrandā legitimatiōe satis esse exprimere, filium spurium esse. quem sequitur. Præpo. in dict. cap. per venerabilem. 4. q. Deti. consi. 55. col. 2. & consil. 338. col. 3. idem voluit. Ioan. Andr. in cap. si. de filiis presbyte. quorū opinionem eam sequutus dicit esse cōmunem las. consi. 11. 3. vol. col. 3 & fina. Non enim video, cur isthac opinio sit admittenda. Nec mihi satis cōpertum est, eam ita frequenter receptam esse. vt cōmunis censenda sit. Posset fortassis procedere, vbi princeps legitimatiōem concederet alicui illegitimo, ex coitu quocunq; natus fuerit. Nam hac principis verba eius mentē magis aperiūt. vt notat Paul. de Castro in consil. 30. l. volu. Præpo. in dict. cap. per venerabilem. folio. 12. col. 4. Ludou. Gozadi. consi. 85. nume. 4. Tametsi adhuc opiner, hanc sententiam tutam non esse: & ita eam reprobatur Nicola. de Vbald. in tracta. de successio, ab

CAP. VIII.

intestat. folio. 10. colū. 4. Saltem seruanda non erit, quādo vitiū est atrox: nempe coitus cū moniali, matre, sore, aut filia: atq; semper ipse consulere omnia principi exponenda fore veraciter, & in specie.

5 Est item in impetrada hac nataliū restitutione principi narrandū, atq; denunciandū, parentes ipsius filij illegitimi coniugiū posse honeste cōtrahere, atq; eo subsequuto ipsum filium posse legitimum fieri. Est etenim necessarium, quod princeps hoc non obstāte ipsum filiū legitimet. text. in authen. quib. mod. nat. effici. legit. §. sit igitur licētia. vbi. glo. quā Bald. in. c. per tuas. de maio. & obed. notat. & Hipp. sing. 130. dicit eam sing. Cæpo. caut. 221. Anto. Rosel. de legitimatio. 2. lib. cap. de causa formali in princ. & las. in. l. Galus. §. & quid si tantū. nu. 107. ff. de lib. & posth. quidquid in hoc dicat Lud. de Sardis. in tracta. legitimatiōnū. tit. de legiti. per rescriptum. q. 5.

6 Postremo est notandum, an in rescripto legitimatiōis requiratur clausula: non obstātibus legibus contrariū disponentibus. Et constat, rescriptū principis cōcessum contra legem aliquam quæ futuris principum concessionibus, ac priuilegiis, minime derogat, hac clausula non indigere, nisi rescriptum id graue damnū alteri irroget: quo casu dicta clausula sufficit: & est necessaria. quod si lex cōtra quam rescriptum conceditur, futuris his concessionibus derogat, atq; id rescriptū graue damnū alteri inferat, indiget clausula: non obstante lege contrarium statuente: ipsa lege nominatim expressa: sed si id præiudicium graue non sit, sat erit generalem adiacere clausulam: non obstantibus quibuscunque iuribus

iuribus contrariū statuentibus. Hæc notat Alex. consi. 187. in. 5. vol. cuius distinctionem sequitur, dicēs eam communē esse Ludo. Gomez in. c. 1. de cōsti. in. 6. num. 104. ex qua opinione ipse infert, in rescripto legitimationis non esse necessariū expresse tolli, §. si. in athen. quib. mod. nat. effi. sui. qui futuris concessionibus derogat, in spuriorum legitimatione: sed satis esse subiaci clausulam generalem: non obstantibus: nisi graue fieret alteri præiudiciū ex hac nataliū restitutione. quam opinionem in curia Romana seruari, & comunē esse, asserit Nicola. de Vbald. in tracta. de success. ab intest. fo. 11. col. 2. ex quib⁹ plura intelliges, quæ Deti. notat consi. 10. latius Feli. in. c. nonnulli. de rescript. Quibus ego addo in rescripto principis, quo filius legitimatur aduersus ecclesiæ vniuersalis concilium, inserēdam esse clausulam, quæ expresse ipsius constitutionis mentionem faciat, ex decisione Archid. in. c. 1. de consti. in. 6. quā sequitur Soci. cōs. 65. col. fina. 3. volu. & Gomez in. d. c. 1. nume. 179. Paul. Parisi. consi. 2. nume. 30. libr. 2. quam opinionem melius, ac cæteris diligētius explicat Iacobatius lib. 5. de concilio art. 18. quo in loco expressim asserit satis esse dicere: non obstante quacūq; lege contrarium disponente, etiam in concilio generali statuta. eamq; totus mundus recepit, vt vtar verbis Feli. indicto. c. nonnulli. col. 4. Vnde in hac materia erit hoc notandum, ad legitimationem, quæ fiat contra constitutionem. cap. cum inhibitio. §. primo. de clandestin. de sponsa. atq; alia ecclesiæ vniuersalis statuta.

Cæterū hoc in loco quaeritur a multis, an in legitimatione concedenda a

7 principe, sint cognati, agnati ipsius parentis, vocādi? in quo sit prima conclusio. Legitimatio filij, quæ ipso patre viuente impetratur, optime expeditur absq; alicui⁹ citatione, modo patris consensus accedat, & probatur, quia ipse pater potest libere bona propria distribuere: igitur nulli facit iniuriam, si proprium filium consentiat a principe legitimum fieri. Bart. cōmuniter receptus in. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum. fi. col. Deti. consi. 338. col. fi. quam opinionem fateatur esse communem idem Deti. consi. 55. col. 1. & 3. & idem consil. 367. col. fin. Andre. Tiraq. in. l. si vnquam. C. de reuocand. donatio. verb. suscepit. nume. 53. & Nicola. Boeri. decis. 122. quæ quidem sententia procedit, etiam si filius legitimus efficiatur quo ad feuda in præiudiciū agnatorum, vt consulendo respōdit Albert. Brunus consi. 1. cui cōsentiunt duo proxima responsa ibidem typis excusa.

Ex quo infertur primo filium naturalem non posse legitimari a principe, etiam viuente, & consentiente patre, nisi filij naturales, & legitimi ipsi⁹ patris vocentur: cum eis fiat maximum præiudiciū ex hac legitimatione: cuius præiudicii ratio habenda est, ex eo quod legitima eis debita diminuitur. Baldus in. l. nam ita Diuus. ff. de adoptioni. Alexander in. l. ex facto. ff. de vulgar. numero. 25. Andreas de Isernia in cap. primo. §. naturales. si de feudo fuerit controuer. inter dominum, & agnat. vass. habent etenim filij, patre etiam viuente in eius bonis, spem probatissimam. l. in suis. ff. de liber. & posthum. Hæc tamen conclusio est intelligēda ad hunc effectum, vt principi sit omnino facienda mentio horum si

SECUNDAE PARTIS.

rum filiorum naturalium simul, & legitimorum: alioqui legitimatio erit surreptitia, nec valebit: siquidem causa legitimandi filios a lege illa potissima iudicatur: ipsum patrem legitima prole carere. §. si quis vero filios non habes. in authen. quib. mod. natur. effici. sui. & hoc ipsum eleganter, ac satis expresse in hac specie tradit Deti. consil. 85. colū. penult. licet Frederi. consil. 57. contrariam sententiā in hoc veriore esse existimet. Verum si facta mentione legitimæ, & naturalis proles, adhuc princeps, etiā eis non vocatis, filios illegitimos natalibus restituat, etiam si male faciat, valet tamen legitimatio non tantum quo ad statum integrum ipsius filij sed etiam quo ad successionē in præiudicium proles naturalis simul & legitimæ. vt notat Alex. consil. 287. & 288. 5. volu. col. 1. Ioan. Crott. fo. 12. & Carolus Ruinus fol. fina. in. d. §. & quid si tantū. vbi las. nume. 96. dicens hanc opinionem communē esse, eam sequitur & nouissime Emanuel a Casta Lusitanus in eod. §. & quid si tantum. 2. parte. nume. 132. qui nume. 141. diligenter tradit, quid dicendum sit, si pater illegitimi, parentes habeat: non tamen liberos. Hac tamen ratione, ne tantum præiudicium legitimis, & naturalib⁹ liberis fieret, Regia lege Taurina canetur, legitimatos per rescriptū principis, nullo pacto ad successionē cum legitimis, & naturalibus, fore admittendos. quod ipsa, l. 9. & 12. aperte probatur.

Secundo, infertur ad legitimatorem alicuius citandum esse substitutum sub illa conditione, si sine liberis institutus pater illegitimi decesserit: cum legitimatus hunc substitutum excludat: vt alibi docuimus. Illa etenim

CAP. VIII.

bona, quæ pater obtinet, nō sunt eius liberæ dispositioni subiecta: sed omnino sunt restituenda substituto: hanc igitur illationem probat Anchar. consil. 427. Alexan. consil. 67. in. 1. volu. & est communis opinio secundū Deti. consil. 85. co. pe. & Crottum in. d. §. & quid si tantum. fo. 12. col. 2. qui eam sequuntur. las. tamen ibi col. pe. contrarium tenet ex eo quod si vera esset communis opinio, nunquam locus esset legitimato, excluso substituto: cum substitutus vocatus minime consentiret restitutioni nataliū. Ego vero non consulerem principi, vt illegitimum legitimum efficiat in præiudicium substituti: nihilominus tamen cōsensus substituti non erit necessarius, etiam si citandus sit. vnde cessat ratio las. Cuius opinio, etiā si vera foret aduersus cōmunem: non tamē negat in rescripto huius legitimatiōis fore necessariam mentionē huius substitutionis: quod Carol. Ruinus sensit in. d. §. & quid si tantum. ad finem.

Porro, quod modo diximus, viuentē patre, legitimatiōē fieri posse, non vocatis ipsius patris intestati heredibus, seu successoribus: est etiam intelligendum, si mortuo patre legitimatio fiat, ex præuia tamen ipsius patris voluntate. quod Bart. notat. in dict. §. & quid si tantum. in fin. quem alij ibidem sequuntur. probat text. in authen. item sine. C. de natur. libe. Barto. in. l. 2. colum. 3. ff. de vulga. Regia. l. 6. titu. 15. part. 4.

Secunda principalis cōclusio. Mortuo patre filij non possunt a principe legitimari, non vocatis ipsius intestati patris successoribus, quibus iam ius succedendi est delatum. Bart. & alij in. d. §. & quid si tantum. ad finem. Abb. in. d.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Clausula sine praeiudicio successorum quibus hereditas intestati parentis desertur adiecta legitimatio ni filiorum quid operetur.
- 2 Legitimus rescripto principis an sit nō tantū parētibus / sed & cognatis / & agnatis legitimus effectus?
- 3 Legitimus rescripto principis admittitur ad retrahum ex Regia lege.
- 4 Legitimatio an concedatur quo ad Cardinalium dignitatem, & quo ad Pratorium Rotae?
- 5 Legitimo patre an nepotes ex eo / auo censeantur Legitimi?
- 6 Dispensatio an extendatur ad connexa?

§. DECIMVS.

SOLET in hoc eodem tractatu dubitari, quemnam intellectum, aut effectum habeant illa verba, quae apponuntur in rescripto, quo quis le-

- I
gitimus efficitur. Sine praeiudicio eorum, qui intestato successuri sunt. eam etenim clausulam in his rescriptis inferi iubet Reg. Cancell. 48. Eius ergo intellectus erit, ut legitimus concurret cum legitimis, & naturalibus: non tamen auferat successoribus intestati parentis hereditatem, ante legitimatorem eis delatam: autore Alexā. consi. 188. §. vol. Cuius opinio communiter reprobatur: nec iure admittenda est. Ideo ipse Alex. consi. 187. col. 2. volu. §. post Anchar. consi. 153. aliter dicta verba legitimatorem intellexit: scilicet, ut legitimus praeferatur omnibus successoribus intestati parentis, exceptis filiis legitimis, & naturalibus, quibus existentibus legitimus succedit ex testamento, modo legitima pars debita ipsis filiis legitimis, & naturalibus non diminuatur: sequitur eum Ioan. Crotus in. d. §. & quid si tantū. fol. 12. col. 3. & Antoni, Capicius decisio, Neapolitana

in dicto. c. per venerabilem. nume. 29. nisi constet ex principis mente ipsum omnino velle successoribus praeiudiciū inferre, in intestati propinqui bonis: quo casu principis voluntati deferendum esse, ipse Bart. voluit per. l. 2. ff. de nata. rest. idem notat Anto. in dicto. cap. per venerabilem. & ibi Abb. a quorum sententia, quia communis est, non oportet recedere secundum Ias. in dicto. §. & quid si tantum. colum. fin. & Crotum ibi folio. 12. colum. 2. vterque tamen eam improbat exigens, citationem horum, qui patri ipsius natalibus restituendi, iure optimo successores existunt ex causa illa, quod intestatus decesserit. Sed tamen etiam Ias. & Crotto refragantibus Barto. sententia admittitur, quando hereditas nondum est adita, alioqui si adita sit hereditas, opinio Barto. foret iniqua, etiam si possessio nondum apprehensa fuerit Paul. Aret. Alexan. Soci. & Ruinus in dicto. §. & quid si tantum. colū. fina. ex quibus Ruinus hunc intellectum ad Barto. assertionem, communem esse proficitur: idem asserunt ibi Galiaul. colum. fina. & Ioan Crottus folio. 12. colum. 1. & ibidem Emanuel a Costa Lusitanus. 2. part. nume. 174. quia princeps potest tollere ius alicui acquisitum ex delatione iuris civilis. Sed huic opinioni Barto. ita intellecta, optimae, atque erudite acerrimo ingenio, quo praeditus erat, refragatur Fortu. in dicto. §. & quid si tantum. colum. 132. negans pulchris rationibus, principē posse mortuo patre intestato, eius illegitimum filium natalibus restituere in praeiudiciū successorum, quibus est delata intestati hereditas quamuis adita non sit. Cuius opinio apud me plurimum semper valuit.

tana 22. idem notat Paul. de Castr. in dict. §. & quid si tantum. col. pe. quorum opinionē cum prius dixisset communē esse Hieronymus Grattus consi. 63. col. penul. lib. 1. tandem subdit se dubium esse, an vera sit an cōmunis.

Verum video plerosq; in hoc conuenire, vt legitimat⁹ ex prædicta clausula minime admittatur, etiam ex testamento, in præiudicium legitimorum filiorum, quo ad eorum legitimam. quod & Soci. notat consil. 95. 4. volu. col. 7. idem Soci. consil. 41. volu. 3. col. 3. maxime col. fina. in cæteris forsan opinio Anchar. procederet, ex eodem Soci. quando esset clausula ita concepta. Sine præiudicio legitimorum hæredum. & quamuis Grattus dict. consil. 63. col. pe. hanc differētiā improbet ex. l. 3. §. de illo. ff. pro socio. vbi legitimi hæredes dicuntur quicumq; intestato succedunt: tamen ex principis mente, & ex potiori significatione, hac in re videtur probabilis prædicta verborum distinctio. Nam prædicta clausula. Sine præiudicio successorū patris intestati. hoc inducere videtur, vt legitimatus ex testamento admittatur: at tamen mortuo patre intestato, excludat ab agnatis, & cognatis intra quartum gradū, cæteros vero vxorem, & fiscum ipse filius excludat. ita notat Nicol. de Vbald. in tract. de successio. ab intest. fol. 12. col. 3. & 4. Corne. consil. 3. in. 1. volu. quam opinionem dicit communem eum sequutus Deti. consil. 338. col. 2. idem Deti. consil. 393. col. 1. Paris. consil. 14. lib. 2. num. 44. Soci. consil. 95. col. 5. volu. 4. idem Soci. in dict. §. & quid si tantum. num. 21. vbi subdit ita legitimatum etiam rumpere patris testamentum, si sit institutus hæres aliq; extrane⁹ a cognatione patris.

Præterea hoc in loco notandum est legitimatū rescripto principis, non tantum legitimum, & agnatum fieri ipsi patri: sed etiam omnibus ipsius parentis agnatis, absq; eorum consensu, etiam quo ad successionem. tex. in auth. quib. mod. natura. effici. sui. §. quapropter. notat Paul. Cast. cōs. 34. num. 12. 1. volu. Bart. & Bald. in. l. cōmunium. C. de natur. liber. Alex. consil. 2. 1. volu. nume. 36. Deti. consil. 365. nume. 5. Ias. in. l. si is, qui p emptore. ff. de vsucapt. nume. 241. Curti. Iunior consil. 37. col. 1. Aymon Sauilli. cōs. 138. co. 2. Quod est intelligendū in propria, & vera legitimatione: non in dispensatione. vti optime intellexit Anto. in. d. c. per venerabilem. nume. 17. probat Regia. l. 12. Tauri. ibi. cæteris cognatis. quo in loco Ioan. Lupi dixit corrigi ius commune, ex quo legitimat⁹ rescripto principis, non fit legitimus, nec agnatus aliis agnatis, vel cognatis, præterquam ipsi patri, absq; eorum consensu. per tex. in auth. quib. mod. natu. effici. sui. §. filium. Sed tex. ille loquitur in legitimatione, quæ fit per oblationē curiæ: in qua prædicti omnes Docto. diuersum putāt, a legitimatione, quæ fit rescripto principis. quam differentiam expressit Regia. l. 7. titu. 15. part. 4.

Sic etiam errauit Iason in. l. fratres. C. de inoff. testa. col. pen. dicens, legitimatum rescripto principis, soli patri, non cæteris agnatis, legitimum, & agnatum fieri. Vnde ex his infero ex lege Regia, ad ius retractus admittendum esse legitimatum rescripto principis. quod notat Carol. Molédinaus in consuet. Parisiens. titu. 1. §. 8. in glo. prima: post Mathæ. ab Afflic. in tract. iuris prot. miseos. versic. item quæro an consanguineis: licet Deti. consil. 275. incipienti:

incipienti: in causa, quæ Lucæ agitur, dubio. 3. & Tiraq. lib. I. de retract. §. I. in glo. 8. num. 12. contrarium teneant, ex eo quod legitimatus in statutis nō comprehenditur aliquo pacto sub legitimis: quæ ratio Regiæ legi minime cōuenit: quippe cui nec statuti, nec municipalis legis nomen aptari possit. Imo & in statutis posse legitimatū intelligi sub legitimis, potest comprobari ex his, quæ diximus superius. Præterea lex, quæ retractū permittit, non utitur ita strictis dictionibus, ut solū ipsos legitimos ad ius istud vocet, etiam si illegitimos eadē lex expressim minime vocauerit. ut ipse Tiraq. disputat. dicta glo. 8. num. 4.

Item illud prætermittendū non est legitimatum rescripto principis, priuilegium illud habere, quod in gradibus Regula Cancell. Iulij Secūdi concessit, secundum Nicola. de Vbald. in tract. de successio. ab intest. folio. 9. colum. 4. dicentem secus esse quo ad genus, & nobilitatem: ubi etiam proficitur, nunquā aliquem legitimatū fuisse ad Cardinalis dignitatē obtinendā: atq; semel id concessum fuisse: sed legitimatum non potuisse sequuta morte dignitatē illam consequi: idem asserit. nec ad Rotæ Prætorium admitti illegitimos, etiam natalibus restitutos principis rescripto, quāuis Romanus Pontifex expresse id concedat: eadē refert Ludo. Gomez in reg. Cancell. de triēna. poss. q. 2. dicēs hac de causa Philippum Decium virū alioqui nostra ætate summis dignū laudibus, ab eodem Prætorio repulsum: cum semel a Romano Pōtifice hoc munus esset ei delatum. Regia vero. l. 12. Tauri, legitimatū rescripto principis ad quoscūq; honores, ac publica munera admittit.

Deniq; & illud quæri potest, an filio legitimato per rescriptum principis, nepos ex eo naturalis, & legitimus, censeatur ipsi auo effectus legitimus. Qua in quæstione existimo ipsum nepotem esse auo legitimū, ex eo quod eius pater fuerit legitimatus. Quæ conclusio probatur primo, quia legitimatus vere legitimus censeatur, ex Bart. assertione in. l. si is, qui pro emptore. ff. de vsucap. cuius sententiam alibi probauimus: sed si pater legitimus esset, nepos patris locum subintraret. l. si auus. C. de lib. præte. l. posthumorum. ff. de iniur. rup. l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de lib. & posth. igitur idem erit si sit pater legitimatus.

Secūdo. Fortior est legitimatio, quā adoptio. authen. quib. mod. natura. effici. sui. §. tribus. Bald. in. l. neq; absens. ff. de adopti. Sed patre adoptato principis autoritate, censeantur nepotes adoptati. l. 2. §. fina. ff. de adoptioni. ergo & eodem modo legitimatio erit censenda.

Tertio, facit. l. si. C. de nat. lib. ubi nepos ex radice infecta prohibet auo succedere: igitur a contrario, si radix desinit esse infecta, succedet auo ipse nepos.

Quarto, aliquo succedere prohibito, eius proles etiā cēsetur prohibita, text. ubi Ang. id notat in auth. de hæred. ab intest. §. reliquū. vers. ex diuerso. Bald. in. l. si. C. de verbo. significa. igitur aliquo admissio ad successionē, eius proles admissa iure dicetur.

Quinto, legitimatio nō est ita restringenda, quin ad cōsequētia extēdatur, autore Domi. in. c. 1. §. 1. & in. c. 2. col. 2. de filiis presby. in. 6. l. as. in. rub. ff. de libe. & post. nu. 14. nō ergo erit mirū patris legitimationē ad nepotes extendi.

Sexto, tametsi dispensatio ad consequentia,

quentia, seu annexa, sine quibus consistere potest, non extendatur ex communi sententia: tamen quando accessoriū non indiget dispensatione: quia non est vitio infectum: sed tantum id vitium habet a principali: remoto illo defectu a principali per dispensationē, consequens, & accessorium liberum erit ab omni macula. Domi. & Prap. in. c. nos consuetudinem. 12. distin. Feli. in. c. postulasti. de rescript. nume. 10. glo. in. c. statutum. vers. dignitate. de rescript. in. 6. igitur sublata macula, quam pater ex conceptione fortitur, filius legitime natus, est liber a paterno vitio, & sic erit legitimus.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Quo tempore a iure Pontificio prohibeatur nuptiarum solennia.
- 2 Secundae nuptiae an sint benedicendae.
- 3 Contrahens matrimonium cum meretrice opus pium agit / atq; indulgentiam peccatorum consequitur.
- 4 Meretrix quae dicatur.
- 5 Intellectus ad. l. palam. ff. de ritu. nupt.
- 6 Regia lex Tauri explicatur.

§. VNDECIMVS.

ED & praeter alia illud notandum erit, nuptiarum solennia celebrari non posse, iure Pontificio prohibente, a septuagesima vsq; ad octauam

- 1 diem post Pentecosten. c. Capellanus. de feriis. in quo illud est aduertendū, ipso die Dominico post Pentecosten, quo festum Trinitatis ab ecclesia celebratur, posse nuptiarum solennia peragi: atq; ita est intelligendus tex. in. d. c. Capellanus. dū dicit. dominica, quae sequitur, scilicet, post Pentecosten, se-

cūndum Imol. ibi. Florēt. 3. part. titu. 1. c. 17. Syluest. verb. matrimonium. 7. §. 2. & Regiam. l. 18. tit. 2. part. 4. quam uis Abb. in dicto. c. Capellanus. contrarium cum aliis Docto. tenere velit.

Item illud addendum est, ab aduentu Christi vsq; ad Epiphaniae festum, etiam haec nuptiarum solennia esse vitata. c. non oportet. 33. q. 4. ita, vt nec ipso die Epiphaniae possint haec solennia contingere. Abb. & alij in dicto. c. Capellanus. dicta Regia lex. 18. Florē. & Syluest. locis paulo ante citatis. Aduentus autem Redemptoris nostri incipit die Dominico, qui cōtingit a die vigesima septima Nouembris ad tertiam diem Decembris. vt notat Specul. lib. 6. rational. rub. de aduentu.

Est tamen a praefata prohibitionē deducendū tempus a Dominica, quae octaua est a Resurrectionis die, ad dies vsq; Rogationum exclusiue: ita vt in hoc tempore possint nuptiae celebrari etiam ipsa die Dominica, quae octaua est a Resurrectione: non tamen in diebus Rogationū. c. nō oportet. 33. q. 4. & hoc ipsum notant praedicti Docto.

Hic etiam agendum est, vtrum secundae nuptiae sint benedicendae? & constat ex cap. 1. de secund. nupt. clericum secundas nuptias benedicentē ab officio, & beneficio suspensum, ad apostolicam sedem mittendum esse cum literis episcopi. Qui tamen tex. locum habet, vbi constante priori matrimonio presbiter secundas nuptias benedixit. Ioan. Andre. Ant. Abb. & alij ibidem. Regia. l. 2. titu. 12. part. 4. Sed Syluest. verbo. nuptiae. intelligit illum text. ita vt locum habeat, etiam priori coniugio soluto, si vterq; cōiugum iam fuerat semel benedictus, vel saltē ipsa mulier: quod si foemina nondum fuisset benedicta,

benedicta, potest tunc benedictio solenniter fieri. idem Thom. in. 4. sent. dist. 42. q. 3. ad finem. Cuius opinio in praxi seruatur, secundum Henric. in. c. vir autē. de secund. nupt. vbi glō. hoc etiam notat.

Pœna vero suspensionis per sententiam erit imponenda: non autem infertur a canone ipso iure. Hostien. Abb. & alij in dicto. c. 1. quorum intellectus cōmunis est ad illum text. vt testatur ornatissimus vir, ac Præful Calaguritan⁹ Ioan. Bernar. in sua praxi. c. 68. idem notat Henric. in. d. c. vir autem. & Paluda. in. 4. sent. dist. 42. q. 3.

Est tamen hac in re notanda Ioannis vigesimisecondi extrauagans constitutio, ex qua missio sacerdotis, secundas nuptias benedicētis, ad Romanā curiam, omnino tollitur. Ex ea etiam probabilior apparet illa opinio, quam Henric. in dicto. cap. si vir refert, pluribus auctoritatibus ad eam citatis: scilicet, secundas contrahentem nuptias benedicendū esse, si prioribus nuptiis benedictus non fuerit, siue sit vir, siue fœmina, quod si benedictus is semel fuerit, non esse benedicendum. Sed opinione sancti Thomæ vsus frequentior recepit.

Libet equidē illud, veluti huius paragraphi coronidē, adnotare contrahentem matrimoniū cum meretrice, maximam peccatorū indulgentiā a canone consequi ex. c. inter opera. de sponsa. Siquidē maximū misericordiæ opus est, peccantē corripere, eumq; a peccato auertere: est enim misericordiæ opus spirituale, quod corporalibus operib⁹ misericordiæ præstat. vt notat Archid. in cap. tria. 45. distinc. Thom. 22. q. 32. arti. 3. Henric. in dicto. c. inter opera. optime Dominicus a Soto in ele

gantī, atque omnibus numeris eruditā relectione de secreto. membr. 2. q. 1. conclusi. 3. conceditur ergo hoc opus exercenti remissio peccatorum omnium, secundum Card. & Præpo. in dict. c. inter opera. Quibus Abb. refragatur dicens non cōcedi remissionem peccatorum omnium. Ego vero arbitror, ex intentione dicti canonis tantam pœnam indulgeri accipienti meretricem in vxorem, quantam conuenit, ei distribui ex thesauro ecclesiæ propter istud misericordiæ opus applicata satisfactione, ab ipso summo huius thesauri dispensatore.

Meretrix autē dicitur illa, quæ palā libidinē exercens quæstum facit: cuiusq; turpitudine publice venalis est: vti probat Iuriscōsultus in. l. palam. ff. de ritu nupt. Regia lex. 10. tit. 16. part. 3. c. meretrices. 32. q. 4. Item illa, quæ multorū libidini patet. c. vidua. 34. dist. etiam sine quæstu: vt in. d. l. palam. constat. Ex qua etiā apparet nil referre, an sit in lupanari caupona, aliove loco, aut taberna, pstituta. Illam etiā, quæ duos ad coitū causa quæstus, nec plures admisit, meretricem esse existimat Abba. in. c. cum decorem. de vit. & hone. cleri. idem Abb. & Præp. in. d. c. inter opera. Ioan. Lupi in rub. de dona. inter vir. & vxor. §. 40. & in. l. 62. Tauri. vbi passim cæteri interpretes id asserunt, per tex. in. d. l. palā. Ab ea tamen tantum abest huius opinionis probatio, vt manifeste cōtrariam approbet. Item, inquit Iuriscōsultus Vlpianus, quæ cum vno, & altero se, pecunia accepta, commiscuit, nō videtur palam corpore quæstum facere. Quibus verbis satis apertum est Abbat. & sequacium opinionē prorsus refelli. Illa etenim verba: quæ cū vno, & altero duos significāt

SECUNDAE PARTIS.

significant tantum: quod constat ex Laurentij Vallæ adnotationibus lib. 3. elegant. c. 59. Cui mire conueniunt Ouidij carmina ex epistola Sapphus ad Phaonem.

Inde Chelyn Phæbo, communia munera, ponam,

Et sub ea uersus unus & alter erit.

Grata lyram posuit tibi Phæbe Poetria Sappho.

Conuenit illa mihi, conuenit illa tibi.

Sic & Augustinus lib. 3. de ciui. Dei c. 18. dixit. Cuius in primo, & altero libro mentionem fecimus. de primo, & secundo libro intelligens. eadem significatione utitur Valeri. Maxi. libr. 6. c. 4. de Alexandro sic scribens. Dario enim vno iam, & altero prælio virtutē eius experto. subdit paulo post. vocem duabus victoriis respondentem, dignamq; cui tertia, sicut euenit, tribueretur.

Hinc etiam deducitur egregie errasse hac in re Mathæ. ab afflictis post Lucam de Pena. in constitutioni. Neapolit. titu. 43. lib. 3. dicentem eam foeminam meretricem esse, quæ causa quæstus vnum tantum virum ad coitum admisit, atq; ex eo a vicinia expellendā fore. per tex. in. l. mariti. §. qui quæstum. ff. de adult. qui tamen tex. loquitur in marito lenocinium committente, & quæstum ex hoc faciente: in quo fat est, semel quæstum accepisse. esse tamen a vicinia expellendam meretricem, atq; in lupanar relegandam probat. l. 2. titu. 22. part. 7. & notat Lucas de Pena in. l. si qua. col. 2. C. de spectacul. lib. 11. Paul. de Castro in. l. nullus. C. de summa trinit. Bal. in. l. 2. in fine. C. de iure emphyte. Platea per tex. ibi in. l. cum supra. C. de re milit. Mathæ. de Afflictis in. d. rub. 43.

Cæterum dum Regia. l. 62. Tauri. prohibet ob pecuniam debitam foeminas deduci ad publicum carcerem, ni-

CAP. VIII.

si sint foeminæ manifeste fornicariæ: non arbitror fore necessarium, vt secunda legis pars locum habeat, foeminam esse meretricem. Sat enim erit esse publice alterius concubinam: quod ex Baldo colligitur, qui in. l. consentaneum. C. quo. & quan. iud. fina. colū. dixit foeminam luxuriose viuentem, quæ quidē honesta non est, pro debito pecuniario posse ad carceres duci. Hoc tamen simul cum Regia lege est ita intelligendum, vt locum habeat, quando hæc foemina inhonesta, atq; impudica nupta non est: quod si nupta fuerit, duci ad carceres pro pecuniario debito non debet. Ioan. Andre. in additioni. ad Specula. titu. de iniuriis. quem sequuntur Ias. in. l. ad egrégias. ff. de iureiuran. Barba. consil. 27. colum. 1. volu. 1. Ioan. Lupi in cap. per vestras. 3. notab. §. 21. nume. 21. Capius decisio. Neapolit. 44. idq; passim dictæ Regiæ legis interpretes admovent. idem notant Alexand. & Ias. in. l. plerique. in fine. ff. de in ius vocan. Barb. in cap. pastoralis. colum. 6. de iudic. Detius in. l. 2. ff. de reg. iur. nume. 78. fieret enim maxima iniuria marito, & matrimonio. quod maxime coadiuuatur ex. l. si vxor. §. diui. ff. de adulter. quem text. præfati Doctores passim adducunt ad eorum sententiam comprobendam: post Roman. qui in. l. si vero. §. de viro. fallentia. 2. ff. solut. matrimo. illum ad id valde commendauit: eandem cōclusionem notat Ludouicus Gomez in cap. mulieres. de iudic. in. 6. nume. 15. tametsi Detius in dict. cap. pastoralis. & Ioan. Baptista de debitorib. susp. & fugit. q. 5. in fine: aduersus hanc opinionem probare conentur nil referre, foeminam coniugatam esse, quo minus ad carcerem

carcerem duci possit, si meretrix sit: quorum opinio procedere poterit eo casu, quo nupta consentiente viro fornicetur, vt in hac specie adnotauit Ioan. Baptista dicta quaestio. 5. quem sequuntur Ludouic. Gomez in dicto cap. mulieres. & Hippo. in. l. vnica. C. de rapt. virg. nume. 31.

EX. §. SEQUENTI.

- 1 Index quis sit uere competens ad causam coniugalem tractandam?
- 2 Causa coniugalis an possit compromitti?
- 3 Index secularis an possit de causa matrimoniali cognoscere?
- 4 Index laicus utrum ualeat iudicare usurariam controuersiam?
- 5 Regia. l. 4. titulo, de exceptionib. libro. 3. ordinatur.
- 6 Contestatio litis an sit necessaria in causa matrimoniali?
- 7 Testes in causa matrimoniali qui sint admittendi?
- 8 Testes omni exceptione maiores qui dicantur?
- 9 Confessionis sacramentalis arcanum non est reuelandum ad matrimonij probationem.
- 10 Confessionis sacramentalis secretum non est detegendum, etiam quo ad crimen committendum in perniciem Reipublicae / saltem nominato autore.
- 11 Confessionis sacramentalis secretum an ex licentia confitentis detegi possit?
- 12 Sententia lata in matrimoniali causa a qua prouocatum non est, an transeat in rem iudicatam?
- 13 Sententia a qua non est appellatum / qualiter ex consensu tacito ipsius condemnati uires assumat rei iudicatae.
- 14 Sententia in causa matrimonij spiritualis an transeat in rem iudicatam?
- 15 Sententia in criminali causa an transeat in rem iudicatam?
- 16 Defensiones an possint a reo criminis renunciari?
- 17 Defensio ab occisione an licite omittatur ab illo, qui poterat se defendere occidendo inuasorem?
- 18 Condemnatus appellationem omittens an possit contra iudicem agere ex iniquitate sententiae?
- 19 Sententia iniqua an reddat uictorem tutum in conscientiae iudicio?
- 20 Sententia diuortij quo ad thori separationem an transeat in rem iudicatam?

§. DVODECIMVS.

EX his tandem, quae hoc libello tradidimus lector diligens facile cognouerit, quanta sit causae coniugalis grauitas: in qua quidem non tantum humana iura,

sed & diuina tractare oportet: in qua de maximo sacramento agendum est: in qua denique non de re pecuniaria, non, inquam, de re leui, minimique momenti, ac friuola: sed de perpetua, atque inuiolabili humana societate est iudicandum. Proinde non temere: sed maxima deliberatione praevia Sacrosancti Canonum statuerunt, huius iudicii quaestionem, quo ad cognitionem, & diffinitionem, solis episcopis pertinere. cap. multorum. 35. q. 6. c. auditis. de praescript. tex. ceteris apertior in. c. accedentibus. de excess. praelat. teste Pat. normi. in cap. 1. de consanguinit. quibus conuenit Regia. l. penult. titu. 10. part. 4. Potest tamen episcopi vicarius huius coniugalis causae cognitionem tractare, etiam ex generali commissio- ne episcopi. text. ubi Abb. & Prap. in. c. fin. decognat. spiritua. tex. optimus, quem ipse post Hostien. ibi. 2. colum. ita intelligo in. c. literas. de rest. spolia. idem notat Lambertinus de iure patronat. 3. part. 2. libr. q. 2. artic. 3. Atque etiam capitulum vacante sede episcopali, ex eadem ratione: quod late tractat Francisc. Pauinus in tracta. de potesta. cap. sede vacante. 1. part. quaestio. 10. colum. 3.

Est tamen dubium, an ex delegatione possit inferior episcopo habere huius causae cognitionem. Et ex cap. proposuisti. de probat. & cap. ex literis. de in integrum restitut. & c. i. vt lite non contestata, probatur causam matrimo-

V nialem

SECUNDAE PARTIS.

nialem a Romano Pontifice delegari non solum episcopis, sed & inferioribus: nempe Archidiaconis, Prioribus, & Archipresbyteris. quod in hac specie notat Abb. in cap. 1. de consanguinitate. & affinitate. super gloss. 3. quae hoc probat. & Barba. in cap. 1. ut lite non contestata. 2. colum. Deti. in cap. si pro debilitate. de offi. deleg. colum. 4. quod de iure negari non potest: sed non solent Romani Pontifices causas matrimoniales, nisi ex aliqua iusta causa, aliis quam episcopis committere. ut Ioan. Andre. Abb. Antoni. Felin. colum. 3. & Deti. in dicto. c. si pro debilitate. testantur & idem Deti. in dicto. c. proposuisti. colum. 1. Docto. per text. ibi. in cap. causam matrimonij. de offi. deleg. Collectari. in. c. 1. de consanguinitate. & nouissime Ludo. Gomez in. c. statutum. num. 82. de rescript. in. 6. Quod si matrimonialis controuersia a Romano Pontifice cuiquam delegetur, non poterit is delegatus, etiam episcopo eam subdelegare, propter ipsius causae grauitatem. autore Abb. in dicto. c. si pro debilitate. col. pe. ubi Ioan. Andr. in fine. Ant. col. 2. & Feli. 3. idem asserunt. quamuis Deti. ibi. num. 4. teneat contrarium dicens posse causam matrimonialem subdelegari, saltem episcopis: atque id ex Panormi. colligit, quem corruptum vitio impressoris habuit: ut constat ex antiquioribus, a quibus Panorm. eandem conclusionem accepit. Nec obstat text. in. d. c. ex literis. de in integr. restit. ubi delegatus causam matrimonialem subdelegauit, quia eam commisit collegae, cui ipse Romanus Pontifex eandem causam commiserat, & cuius industria ab ipso principe ad idem negocium electa fuerat. Si tamen causa coniugalis, tantum circa thori se-

CAP. VIII.

parationem tractetur, solet committi etiam his, qui episcopi non sunt. text. ubi id in specie notant Anto. & Soci. col. 1. in. d. c. 1. ut lite non contestata.

Verum ex praescriptione competere potest aliis, quam episcopis causa coniugalis cognitio, ac diffinitio, quod notant Doct. per text. ibi. in. c. auditis. de praescript. & probatur in. c. accedentibus. de excess. praelat. ubi idem notatur de priuilegio, & de consuetudine. gloss. in. c. 1. de consanguinitate. communiter ibi recepta glo. in. c. literas. de restit. spoliat.

Item ex delegatione speciali episcopi poterit inferior huius causae cognitionem accipere. gloss. in. d. c. 1. de consanguinitate. singu. secundum Abb. ubi Henr. & Praepo. idem notant. idem Abb. in. c. ex literis. de in integr. restit. & Hosti. in. d. c. literas. 2. colum. quorum opinio communis videtur. Debet tamen haec causa tractari, vel ex commissione speciali, vel generali a iudice, qui sit peritus in iure Pontificio. Nam & Barba. in. c. proposuisti. de probat. col. 1. de fendere conatur, ad sententiam in hac causa ferendam esse ita necessariam iuris canonici scientiam, ut sententia ab huius disciplinae ignaro lata minime teneat. argumento assumpto ex dicto c. 1. ubi Hostien. Abb. & ceteri Doct. communiter asserunt contrarium, dicentes iniquum esse, quenquam coniugalem controuersiam diffinire, qui non sit iuris canonici peritus: tamen latam sententiam validam esse propter iurisdictionem, quam habet is, qui eam tulit.

Hinc etiam constat non posse quaestione coniugalem, quae inter duos tractatur, in arbitrium compromitti. c. pen. de in integr. restit. notat gloss. in. c. 1. de consanguinitate. & in. l. non distinguemus, §. Iulianus. ff. de arbit. Regia. l. 24. titu. 4.

SECUNDAE PARTIS.

CAP. VIII.

1. 18

tit. 4. part. 3. Imo Roma. scribit. confi. 299. ab arbitris laicis causam coniugalem, nec principaliter, nec incidēter diffiniri, aut examinari posse, contra Bal. in. l. vnica. C. de confes. num. 37. quem Alex. reprobare videtur in. l. quotiēs. C. de iudic. quib⁹ accedat tex. in. c. contingit. de arbitr. vbi glo. cōmuniter recepta hoc ipsum notat. Multo fortius transactio in causa matrimoniali fieri nequit. c. fi. de transactio. Vnde quamuis causa spiritualis possit cōpromitti in laicum arbitratorem, quem amicabilem compositorem vulgus appellat secundū Roma. confi. 173. Alexā. in. l. quotiēs. C. de iudic. Feli. in. c. cum sit generale. nu. 3. de foro cōpet. Anchar. conf. 34. 2. col. Deti. in. c. 2. de iudic. in princ. vbi asserit hanc opinionē cōmunem esse, & ibi Ripa nu. 13. idem profitetur: contra Abb. in. d. c. contingit. Roma. in. l. Titia. ff. solut. matri. & Barba. in. d. c. 2. tamen causa spiritualis, in qua transactio, fieri non potest, non poterit, nec in laicum, nec in clericum arbitratorem cōpromitti, quod notat expresse Ripa. in. d. c. 2. num. 13. siquidem compromissum in arbitratorem factum transactioni comparatur. glo. in auth. vt different. iudic. in princ. Bart. in. l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. col. 2. Abb. in. c. quinquauallis. de iureiur. num. 7. & seq. notat Ias. in. §. omnium. de actioni. num. 18. Bald. Paul. & Ias. in. l. transactionis. C. de transact. optime Deti. confi. 60. col. 3. Igitur, cum in causa matrimoniali non sit trāsfactioni locus, nec erit admittendum compromissum in arbitratorem factum.

Imo ex ratione tex. in. cap. 1. de consan. & affini. opinor causam coniugalem, in qua de fœdere matrimonij aga-

tur, non posse etiā arbitrum clericum tractare ex vi compromissi, etiam si incidat in causam, cuius legitimam ex consensu partium cognitionē habet. Index vero secularis minime potest discutere matrimonij causam, neq; eius ullam cognitionem habet, etiam si tractetur de coniugij separatione quoad thorum, vt diximus superius. c. 7. §. 6. nume. 8. etiam si coniugalis causa incidat in iudiciū hæreditariæ successiōis, quod etiam notauimus hoc eodem. c. §. 3. nume. 4. Sed sunt, qui existiment iudicē laicum posse causam istam matrimonij tractare incidenter, si controversia in facto: non in iure cōsistat. ita Bart. in. l. Titia. ff. solut. matri. idē Barto. in. l. 2. ff. de iurisdic. omni. iud. tunc enim nulla iuris canonici peritia necessaria est, & causa ipsa mere temporalis censetur. idem notat Abb. in. c. post miserabilem. de vsur. idem Abb. & Feli. co. 3. in. c. cum sit generale. de foro cōpet. quibus tex. in dicto cap. post miserabilem. optime suffragatur, quem ad id notat Roma. in dicta. l. Titia. vbi ipse, & Alexand. 3. colum. fatentur prædictam opinionem communem esse, idem etiam asserūt Ias. in. l. quotiens. C. de iudic. Deti. in cap. 2. nume. 24. de iudic. vbi Francisc. de Ripa nume. 17. eandem sententiam defendit contra Deti. ibi. qui contrarium voluit post Imol. & Raphael. in dicta. l. Titia. De quo & Iaso. dubitat in dicta. l. quotiens. Vnde consultius res agetur, si oblata, incidenti, super matrimonio, vel alia causa ecclesiastica, quaestione etiam facti, coram seculari iudice, is cuius interest ad ecclesiasticam iudicem accesserit, ab eoq; petierit, vt illius quaestionis cognitionem assumat, atque iudicem laicum inhi-

V ij beat:

non habere locum
matrimonij in qua
capitulum nec videtur
secularis potestatem
habere

SECUNDAE PARTIS.

beat: ne in ea etiam incidenter procedat. tunc enim, si iudex secularis nondum coepit id negotium tractare, ecclesiasticus citatis his, quos id tangit eadem incidentem causam expediet: ut consuluir Gerard, sing. 96.

His accedit, quod notat Antoni. in c. tuam. de ordi. cognit. per illum text. dicens iudicem laicum, coram quo aduersus contractum fuit obiecta exceptio vsurarum, posse inhiberi a iudice ecclesiastico, ne in illius contractus executione procedat, donec exceptio vsurarum sit a iudice ecclesiastico diffinita, quod etiam docet Ambrosi, de Vignate in. c. salubriter. de vsur. nu. 125. Ex quo Barto. Coepola cons. ciuiliu causarum. 18. asserit debitore captum a iudice seculari liberandum esse omnino a carceribus, si per iudicem ecclesiasticum fuerit pronunciatum illud debitum inductum fuisse ex causa vsuraria, eo quod ipse debitor ultra sortem illam quantitatem creditori promiserat. Vnde Regia. l. 4. titu. de exceptioni. lib. 3. in ordi. Reg. dum dicit iudicem laicum debere aduersus executionem contractus admittere exceptionem vsurae ita erit intelligenda, ut si in vsurarum exceptione sola quaestio facti tractetur, possit hoc negotium a civili iudice expediri, iuxta sententiam Barto. & communem: nisi inhibitio a iudice ecclesiastico opportuno tempore processerit, sicuti Gerard. adnotauit. Si vero iuris sit controuersia, ad ecclesiasticum iudicem remittatur: atque eius definitio expectetur, ex paulo ante praemissis. cum hoc crimen mere ecclesiasticum sit, ut communiter Docto. fatentur, & nos retulimus superius. c. 6. nu. 19. hac tamen opinionem conatur euertere, eamque falsissimam esse existimat Carol.

CAP. VIII.

Moli. de contract. q. 10. dicens, non esse magis ecclesiasticum hoc crimen, quam homicidium, & non esse mere ecclesiasticum deduci potest ex eleganti, & eruditissima hac de re disputatione Martini ab Azpilcueta in. c. nouit. de iudici. 6. notab. coroll. 7. Imo Roderi. Xuares in rep. l. Regiae de instrum. executione. versi. nunc circa iudicem. col. 8. scribit iudicem secularem ex lege Regiae posse, ac debere persequi ipsam executionem non obstante iudicis ecclesiastici inhibitione, si intra decem dies minime docuerit reus vsurarium esse contractum illum, quod probatur autoritate Angel. in. l. 4. §. condemnatum. in fine. ff. de re iudica, quibus add. Frederi. cons. 300. & Laurét. de Rodolphis in tract. de vsur. q. 131. & 129.

Quid tamen iudex agere debeat in huius causae cognitione, quando uterque, qui litigat, est praesens, palam est, sed si alter sit absens, potest dubium esse, qua via sit procedendum. In quo notandum est altero absente, & contumace, etiam lite non contestata posse iudicem in hac causa testes recipere, praesentem audire, atque sententiam proferre diffinitiuam, ex capitu. quoniam frequenter, §. porro, ut lite non contestat. cuius decisio duplici ratione constat, ex malicia absentis, & propter periculum fornicationis in eo, qui absentem expectaret, quarum quaelibet non sufficeret: ut id. tex. probat, iuncta gloss. versic. opponi. quod clarius notat Abb. Mari. Barba. finalium. ibi post Hostien. quos Iaso. sequitur in. l. in testamento, in magna. C. de testamen. milit. nume. 14. ex. §. afinitatis. inst. de nuptiis. l. liberorum. §. fin. ff. de his, qui not. infamia. adiuncta. l. sequenti. Dicitur autem absens contumax,

contumax, quādo legitime citatus non
luit comparere, vel si ex malicia latet,
ne citari possit, vel impedit citationē
ad eum peruenire. text. optimus in di-
cto. §. porro. quem sing. esse existimat
Abb. ibi. facit tex. in. c. de illicita. 24. q.
3. & in. l. contumacia. ff. de re iudicat.
Imo quando absens impedit, ne cita-
tio ad eum perueniat, vel maliciose la-
tet ne citetur personaliter, citatus om-
nino censetur, etiam nullo propo-
sito edicto, nec ad eius domum facta
citatione, secundum Abb. in dicto. §.
porro. per illū tex. quem idem notans
dicit elegantē Barb. ibi. nume. 25. idem
probat Abb. in. c. ex tua. de cleri. non
resid. nume. 12. & Alex. in. l. properan-
dum. §. si autem reus. C. de iudic. con-
clus. 5. senserat id glos. in dict. l. contu-
macia. quidquid glos. cōtrarium velit
in dicto. §. porro. verb. impedit.

Si vero absens contumax non est,
eo minime expectato matrimonialis
causa tractari non debet: sed expectan-
dus est, donec ipsius obitus verisimi-
liter præsumat: ex eodem. §. porro.
verbi. si autem. In quo illud est insigni-
ter aduertendum, ad effectum, vt cau-
sa cōiugalis examinetur in iudicio, &
coram iudice rationes expendātur, ex
quibus præsens matrimoniū non va-
luisse contendit, sufficere verisimiles
aliquot coniecturas, aut præsumptio-
nes mortis ipsius absentis: ex autorita-
te illius tex. quem ita intelligit glo. ibi.
verb. præsumat. a Panormit. Socia-
no, Barb. col. ante pe. & aliis ibi appro-
bata, & ab Hippo. in rub. C. de proba-
tio. num. 231. qui eam dixit notab. esse.
licet ad effectum, vt absq; probatione
coniugalis impedimenti, possit præs-
ens libere matrimonium contrahere,
non sufficiūt præsumptiones, nec con-

iecturæ mortis illius, qui absens est. c.
in præsentia. de sponsal.

Verum in huius causæ coniugalis
processu iudiciali quibusdam placet,
non esse testes recipiendos, nec senten-
tiam diffinitiuam proferendam, lite
non contestata, quando vterq; litiga-
tor est præsens. ex glo. in. c. per venera-
bilem. verb. iudicarium, qui filij sint
legit. quæ singu. est secundum Cardi.
in de. 2. 4. oppo. de iudic. & Bald. in ru-
bri. de appellationi. col. 4. qui eandem
cōmendat in authē. qua in prouincia.
C. vbi de crimi. agi oport. col. 2. & De-
ti. in. c. per tuas. de appellat. col. 2. dicēs
eam communiter approbari: dicit ean-
dem glo. auream Feli. in. c. 2. col. pe. de
off. iudicis. duo notans. Primum, præ-
dictam opinionem procedere, nisi ac-
tor, & reus præsentes tacite, vel ex-
pressim consentirent, processum con-
tinuari lite non cōtestata: nam in hoc
possent consentire: cum a iure in præ-
dictis causis sit remissa iudiciorum ex
acta solēnitas. Secundum, prædictam
glo. non procedere in casibus, quibus
in specie a iure est remissa litis cōtesta-
tio, in quibus etiā inter præsentes mi-
nime consentiētes proceditur lite non
contestata: atque hoc vltimum ipse as-
serit communiter receptum esse in. d.
c. per venerabilem. ex quo constat, et-
iam partibus præsentibus, & non con-
tumacibus, posse ferri in causa matris-
moniali sententiam diffinitiuam, atq;
testes recipi lite non contestata, etiam
inuitis litigantibus, ex constitutione,
dispendiosam. de iudic. in Clement.
vbi Card. oppo. 4. Imola super glos.
matrimonii. & Bonif. nu. 49. hoc idē
tenent post gloss. quam ceteri Docto.
approbare videntur. Quo fit, vt existi-
mem opinionem glo. in dict. c. per ve-
nerabile.

nerabilem. minime procedere in casibus expressis in dicta Clemen. dispensatam. adiuncta Clemen. saepe. de verbo. signif. hancq; opinor communem sententiam esse. quidquid Deti. dixerit, ac dubitauerit Felin. in dicta colū. fina. Vnde iura antiqua: nempe. c. accedens. in. 2. vt lit. non cont. c. quoniā. §. porro. eodem titu. correctā sunt per clemen. dispēdiosam: siquidem ex eis non poterat in causa coniugali, etiam si in ea de foedere matrimonij ageretur, procedi absq; litis contestatione, nisi data alterius ex litigantibus contumacia. Vtroq; tamen iure, si de separatione propter fornicationem similemve causam tractetur, quo ad thorum, est necessaria, etiam altero litigantium contumace, contestatio litis omnino. c. i. vt lite non cōtest. quem tex. ita Docto. communiter interpretatur ibi, & in dicta Clement. dispēdiosam.

7 Oportet tamen iudicem cautum esse circa probationes matrimonij: cum sit hæc res grauissima, & ideo maximo iudicio, ac discretionē peragenda. Non enim quibuslibet in hoc negotio danda fides est, sed his tantum, qui sint omni exceptione maiores: vt inquit Romanus Pontifex in. c. i. de cōsang. vbi Bernardus scribit, eum testem dici omni exceptione maiorem, qui nulla exceptione repelli potest. idē glo. in. c. at si clerici, in principi. de iudic. & in. c. i. de testi. & in. §. itē verborū. in sti. de inutilib. stipul. quas cōmendat Præp. in. d. c. i. de cōsan. co. 2. dixit esse mirabiles Barb. in rub. de pbat. nu. 29. & sing. Ias. in addition. ad Portium in d. §. item verborū. Corfe. in sing. verb. 8 integer. latius Albertinus in. c. i. de hæret. in. 6. q. 16. num. 25. Ex quo deducitur non esse testem omni exceptione

maiolem, seu omni suspitione carentem eum, cuius fides non tantū ex obiectione perimitur, sed & diminuitur, cuiusque opinio in discrimen, & magnam dubitationem reuocatur: optimus tex. in. c. licet causam. de probat. vbi in causa ardua non admittitur testis, cui⁹ fides aliqua ex parte diluitur, quem tex. dicit singu. Bald. in. c. ad nostram. col. i. eo. ti. ad idem. l. optimam. C. de contra. stipulat. vbi Bal. in specie notat, dicēs testem infamem de facto, hoc est, improbatis, & leuioribus præditum moribus, non esse admittendū in causa, quæ testem omni exceptione maiore postulat. idem notat Ias. in. l. cunctos populos. i. lectio. col. pe. C. de summa trinit. & Ioan. Crott. in tract. de testib. 4. part. q. 12. & in causa coniugali asserit Iacobinus in. l. testium. §. lege Iulia. ff. de testib. colum. 3. Alex. consil. 152. volum. 5. Soci. Iunior consil. 31. nume. 24. libro. 2. Thomas Gramma. consil. 26. colum. 5. Licet in causa ciuili infamis de facto, idoneus est testis. glo. in. l. 3. §. duæ causæ. ff. ad Carboni. & in cap. testimonium. de testib. verbo. in hoc casu. atq; vtrobiq; Doctor. non tamen est dignus tāta fide, quanta reliqui integri testes. gloss. & Barto. in. l. prima. C. de summa trinita. idem Barto. in. l. Casius. ff. de senatori. Abbas in dicto cap. testimonium. dicens arbitrio iudicis relinquendum esse. quantum ex hoc fides testis diminuat. quod communiter esse receptum asserit Lanfranc. Orianus in cap. quoniam. de probationib. verbo. testes. nume. 127. & probatur in. l. quæsitum ff. de testibus. Hinc etiam dicebat Ripa in. l. fina. C. de reuocation. donation. colum. tertia, donatarium, qui donatori ingratus fuerit, non esse idoneum

neum testē in ea causa, quæ testes omni exceptione maiores requirit. Igitur ex his iudex magna prudentia ex præscripto legis, quâdoq; ex æquo, & bono æstimabit in matrimoniali quæstione, quos testes admittere debeat.

Nam in hac coniugali causa ita integros testes, ac in criminalibus exigi, asserit Alexā. consi. 143. incipienti. Quoniam abunde. 2. volu. pulchre, ac copiose Deti. consi. 133. & consi. 310. & consi. 163. Thomas Grāma. d. consil. 26. ex quibus plura colligi possunt, quæ iudex perpendere debet in probatione matrimonij, & ex quibus proprium arbitrium instruet: vt eo sic instructo decernat, qui testes sint omni exceptione maiores: siquidē eius arbitrio hoc relinquitur. secundum Abb. in. c. cum Ioannes. & Feli. ibi. nume. 44. de fide instrumen. diligenter Parisi. consi. 53. 54. 58. volu. 4. receptum tamen est fœminas esse in matrimoniali causa ad testimonium admittēdas. tex. in cap. super eo. in. 2. de testib. & ibi Abbas, Henric. in cap. quoniam. eod. titu. & est communis opinio teste Socino Iuniorē consi. 29. colū. 2. lib. 2. & consi. 31. nume. 13. eod. lib. quæ probatur etiam in. c. videtur. 35. q. 6. & locum obtinet, quamuis tractetur de matrimonio separando Abb. in dicto cap. super eo. 3. notab. Deti. consi. 342. colum. 1. Soci. dicto consi. 31. num. 18. quibus adde consi. 2. 3. 4. & 5. lib. 2. consiliorum Zafij. imo & parentes hac in eadem causa ad testimonium admittuntur. text. in dicto. c. super eo. vbi hoc explicant Abb. Imol. Henri. & Feli. item Areti. consi. 13. optime Parisi. consi. 55. nu. 28. & cōsi. 58. lib. 4. col. 1. Ex quibus illud constat matrem, patrem, sororem, & reliquos cognatos esse admittēdos ad

testimonium in causa matrimoniali: arbitrio tamen iudicis: qui caute perpendet, quāta sit his testibus fides adhibenda, ex causæ pendentis qualitate, personarū conditione pari, aut dissimili: quod notat in specie Hostien. in dicto. c. super eo. cui accedit post alios Feli. ibi. tradunt Lanfrā. in. c. quoniam. verbo. testes. de probati. nume. 93. Areti. consi. 82. col. 2. Soci. consi. 17. lib. 1. colum. 4. Altiat. de præsumptio. reg. 1. præsumpt. 2. nume. 4. & colligitur idem ex. l. 16. titu. 9. part. 4.

Sunt & quidam huius contractus coniugalis probationi adeo propitij, vt opinentur posse confessionis sacramentalis arcana reuelari in iudicio ad probandum coniugium: ita enim existimat Ludo. Roma. in. l. si non specia. li. C. de testamen. colum. penult. dicens esse ad hoc glos. singu. in cap. tuos. de sponsa. verbo. cōstitit. quam etiam dicit sing. Ias. in. l. 1. §. huius studij. ff. de iust. & iur. colum. 2. Idem in. l. patre furioso. ff. de his, qui sunt sui. colum. 2. Idem in. l. reprehendēda. C. de instit. & substit. & Chass. in consi. 1. versic. Ad secundum. nume. 17. quorum omnium sententia, & aliorum, qui eis subscripserint, quocumq; sint, omnino est reprobanda. Quis enim non videt iniquū esse tanti sacramenti secretum, naturali, diuino & humano iure inductum, ita leuiter violari, vt de contractu coniugali constet.

Nam etiam crimen committēdum in Reipublicæ damnum, detectum tamen in confessione vere sacramentali ab eo, qui illud crimē committere cogitauit, & adhuc cogitat, non licet ipsi sacerdoti prodito confitentis nomine, etiam iureiurando præmisso, cuiquam detegere, ex frequentissimo

SECUNDAE PARTIS.

Theologorum iudicio in. 4. senten. distinct. 21. ubi præter alios Gabriel. q. 1. conclu. 3. & Ioan. Maior. q. 3. atq; optime Hadria. in. 4. senten. in tracta. de confes. sigillo. Caieta. in opusculo. 27. quæstio. c. 15. & insigniter vir nunquã satis laudatus Dominicus Soto in relectione, de secreto. mēbro. 3. q. 4. conclu. 2. ac meus & olim, & nunc præceptor ornatissimus Marti. Nauar. in. c. sacerdos. de pœnit. dist. 6. num. 116. cui opinioni ex nostris accedere videntur Collectar. & Cardi. col. fina. in. c. omnis vtriusq; de pœnit. & remiss. & Hostien. in Summa de pœnit. §. in quo. quam etiã nouissime defendit in tractat. de confessione. folio. 122. Ioan. a Medina Theologus magni, me Hercle, nominis, quiq; in gymnasio Complutensi egregiam huic professioni operam, ad obitũ vsq; nauauerit. Tametsi contrarium tenuerint Archi. in dicto cap. sacerdos. Hostien. Ioan. Andre. Anchar. & Abb. in dicto. c. omnis. & in effectũ Ripa in tract. de peste. §. vlti. num. 115. falso tribuentes hanc sententiam Innoc. qui potius primam asserit: sicuti perpendunt Caiet. Soto, & Marti. Naua. in dictis locis. & ante eos id diligenter animaduertit Collectari. in. d. c. omnis. fi. col. 1. Igitur si in prædicto casu non licet cõfessionis arcanum prodere: non video cur matrimonij fauore id liceat. Imo & si sacerdos apud iudicẽ secretum istud frangens, sibi dicta in sacramentali confessione effutiret, ac depromeret, ei nullam fidem exhibendã esse profitetur optime Baldus in. l. Archigerontes. C. de episcop. audi. quem ibi sequitur Paul. de Castro, & Feli. in. c. 1. de except. col. 1. Tyn dar. in tract. de testibus. fo. 20. & Ripa in tracta. de peste. §. vltim. nume. 104.

CAP. VIII.

Constat etiam scientiam, quam sacerdos habet ex confessione sacramentali, nihil omnino ad iudicialem controuersiam pertinere. c. 2. de offi. ordi. c. dilectus. de excess. prælat. quibus apertissime error hic cõuincitur. Neq; enim ferendi sunt iuris vtriusq; interpretes, qui in matrimoniali causa sacerdotibus hanc licentiam concessere propria eorũ autoritate, nullo iure adiuti: cum & ipse Summus Catholicæ ecclesiæ Pontifex minime posset pmittere huius sacramentalis secreti reuelationem ex receptissima omnium Theologorum sententia.

Nec aduersam assertionẽ quicquam coadiuuat glo. in. d. c. tua nos. cum illa glo. non loquatur, quando reuelatio confessionis matrimonio faueret: sed quando præiudiciũ ex ea fieret huic contractui, quia ex ea constabat de dissensu. Et præterea nihil asserit gloss. de reuelando secreto confessionis: sed scribit confitẽti dissensum in foro pœnitentiali credendum esse, non autem in exteriori iudicio; quibus verbis potius gloss. Doctoribus eam citantibus aduersatur, quam eis patrocinetur: vt aduertunt Fortu. in. l. 1. §. huius studij. ff. de iust. & iure. col. 5. & Ripa in dict. §. vlti. num. 107. prædictam doctorum adnotationem reprobantes. Vnde & Ias. in dict. l. reprehendenda. non temere suspectam existimat conclusionem Ludou. Roma.

Qua in re nec illud Romani opinio nem excusat, quod secretũ sacramentale detegi possit ex consensu expresso confitentis. c. significasti. vbi Anani. Abb. & Docto. frequenter notant. de adulter. quia id non est in matrimoniali causa, coniugij fauore speciali: cũ in qualibet re, & materia sacerdos ex licen

ex licetia confitentis possit palam promere, quæ ei in sacramentali confessione fuere dicta, quia ipse poenitens sigillū illud secreti ex proprio cōsensu dissoluit, ac remittit. quæ ratione idem notat Lopus alleg. 94. Feli. in .c. Mathæ. de simo. Ripa. in dict. §. vlti. num. 108. dicētes hanc opinionem communem esse, quam asserunt Thom. & Palud. in. 4. senten. distin. 21. quæst. 3. Adria. in tract. de sigillo confess. cap. sed probabilior. Calde. consil. 2. de testib. Feli. in cap. veniens. in. 1. de testib. col. penulti. & Hippo. in. l. 1. §. idem Cornelio. ff. de quæstio. ad finem. quod equidem non est passim admittendū: sed tunc demum quādo hic expressus confitentis consensus ad suam, vel alterius non parvam vtilitatem temporalem, vel spiritualem, præstatur: sicuti docent, & diligenter admonent Soto in dict. relect. de secreto. quæst. vlti. conclus. quinta. dubio. 4. Martin. Nauar. in dict. cap. sacerdos. num. 151. & Ioā. a Medina in tract. de confessione. fol. 124. cap. de licentia confitentis. Licet Scotus, Durand. Ioan. Maior. quæst. 3. argu. 3. & Almain ad finem in dicta distin. 21. contrarium probare conentur, dicentes, secretum confessionis, nec ex licentia expressa confitentis detegendū fore: & idē asserit Collect. in dict. c. omnis vtriusq. num. 63. Sed quāvis Thomæ & sequaciū opinio frequentiori calculo recepta sit, ac magnis rationibus, & argumētis comprobetur ita efficaciter, vt & verior sit iudicanda: opinor tamen Christianæ religioni, & sacramēto poenitentiæ potius expedire, hoc confessionis secretum, nec ex cōsensu expresso poenitentis reuelandū esse. Nec Roma. Ponti. in. d. cap. significasti. quod præter alia

capita, quæ ad id citantur, magis vrget, approbat prædictā reuelationem huius secreti: nec ibi constat illud fuisse confessionis sacramentalis arcanum: vt ante nos ostēdit Marti. Naua. in. d. cap. sacerdos. num. 127.

¹² Sententia vero in coniugali iudicio, etiam a circumspectissimo iudice lata non ita efficacē auctoritatē habet, quin rescindi, retractariue possit, quoties compertum fuerit, eam errore quodā latam fuisse. c. lator. c. consanguinei. de re iud. c. fraternitatis. de frigid. non tamen appellationis remedio reuocatur hæc sententia, si ab ea intra legitimum tempus nō fuerit appellatū. Ex eo enim quod termin⁹ legalis labitur omnino, nec a sententia prouocatur, vel ab ea bis fuerit prouocatū, ita assumit sententiæ auctoritatem rei iudicatæ, etiam in coniugali quæstione, vt prætextu appellationis corrigi, aut emendari nequeat. gl. in signis. in dict. c. fraternitatis. in glo. magna ad finē. quam dicit sing. Abb. ibi, & notab. idē Abb. in. d. c. lator. vbi Imol. & Feli. nu. 5. idē Abb. vbi Deti. eam approbat in. c. sua. de appellat. idē Imol. in de. 1. 1. col. de re iudi. Abb. optime in cap. ad reprimendam. de offi. ordi. col. 3. vbi gl. singular. & cōmuniter recepta, secundum Abb. ibi. 2. col. similem probat conclusionem. quam gl. dicit ordi. Franc. in rub. de appella. nu. 30. & singular. idem Franc. in. c. Nicolao. eod. tit. col. fi.

Ex quibus constat primo, eum, qui hanc sententiā improbare velit, debere omnino probare eius errorem, & iniuriam: liquidē non proposita appellatione est maxima præsumptio pro iustitia sententiæ. gl. cōmuniter approbata in. d. cap. lator. quæ comprobari potest ex. c. cū inter. eo. tit. l. Herēnius. §. Caia.

SECUNDAE PARTIS.

§. Caia. & ibi glos. ff. de euictio. & ex notatis in. c. in presentia de renunciat. Abb. Feli. nu. 24. & Deti. nu. 32. in. c. quoniā contra. de probat. idē Deti. in rub. de appellat. 4. col. & Alti. in tract. de præsump. reg. 3. præsump. 9. quod in hac specie docet Feli. in. d. c. lator. nu. 6.

Secundo hinc constat, ad hoc vt ista sententia rescindatur oportere, vt condēnatus noua vtatur querela, nouoq; libello, quo petat id negotium, prætētu sententiæ erroneæ iam diffinitū, iterum ad examen iudiciale deduci, primamq; sententiā reuocari, ac nouā iustitia exigēte proferri. quod argumēto, glo. probatur in cap. ad reprimendam. de offi. ordi. quā Abb. & Docto. ibi approbant frequentissime: idem Abb. & Feli. nu. 4. in. d. c. lator.

Tertio hinc deducitur, hanc nouam querelam proponendam esse coram eo iudice, qui primam sententiam tulit, vel coram eo, qui adiri potest per simplicem querelam: non autem coram Archiepiscopo Metropolitano, qui iudex est solum ex causa appellationis inter subditos episcopi. text. in cap. pastoralis. vbi gl. & Doct. in prin. de offi. ordi. melior ceteris in. c. venerabilib⁹. in princip. de senten. excōmu. in. 6.

Quarto subinfertur, hāc causam ad Metropolitanū deduci nō posse principaliter, etiā si agatur contra primam sententiam ex eo quod nulla fuerit: quia Archiepiscop⁹ Metropoleos per viam hanc, qua sentētia nulla dicitur, non est iudex inter episcopi subditos: sicuti ex ratione. dict. c. venerabilibus: notant Francus. in. c. dilecto. de appel. quæst. 27. Feli. & Deti. in cap. in literis. de offi. delegat. fina. col. quibus adstantur Archi. & Domi. in cap. concertationi, de appellat. in. 6. super. glos.

CAP. VIII.

debitam, dicētes, iudicem, qui non potest adiri per simplicem querelam, minime posse principaliter cognoscere, an sentētia nulla fuerit. Quāuis Abb. in dict. cap. in literis. contrarium asserat, ex Bart. in. l. si expressim. ff. de appellat. num. 14. qui tamen in iudice superiore loquitur, nec aperit. an de eo loquatur, qui non potest per simplicem querelam adiri.

Illud vero considerandum est, quānam ratione sentētia lata in causa coniugali, elapsis decē diebus, quibus poterat appellatio ab ea proponi, possit reuocari: cum in aliis causis sententia eo tēpore ita rei iudicatæ autoritatem adquirat, vt rescindi nequaquam possit? Cui quæstioni illud vulgo respondetur quod trāfactis decem diebus vires rei iudicatæ sentētia assumit ex tacito consensu condēnati, qui ei appellationem omittens consentire videtur text. singularis. in cap. quo ad consultationē. de re iudicat. Sed in matrimoniali causa, nō potest condēnatus consensu proprio efficere matrimonium vbi naturalis, diuina, vel humana lex illud prohibet, nec cōsentire, vt matrimonium legitime contractum dissoluatur: igitur non obstante decursu decem dierum sententia in matrimoniali iudicio lata poterit retractari, errore comperto.

Sic & in matrimonio spirituali, quādo lis pendet super ecclesiastico beneficio, sentētia lata, post decem dies autoritatem habet rei iudicatæ omnino, nec potest retractari, respectu illi⁹ qui victus fuerit, glo. notabilis. in cap. 1. de concess. præb. quā Docto. ibi approbant, & Feli. in dict. c. lator. nu. 11. probat text. in cap. cum dilectus. de electio. quem esse meliorem iuris asserit Abb. ibi,

ibi. & idem Abb. in. c. ad audiētiam. in. 2. de rescript. col. 5. Potuit enim victus liti, causæ, & iuri renunciare, etiā absq; consensu superioris, ex eo quod lis pēdebat super beneficio: vt sensit. glo. ibi recepta in. c. cōstitutus. de appella. verbo. renūciavit. quod saltem procedit, vbi non esset certum ius litigātis, qui renūciat. Rota noua. 306. Abb. in. d. c. cōstitutus. Anto. in cap. quod in dubiis. 2. col. de renuci. & Nicola. Milis. verb. renūciatio. Igitur victus non appellans ex illo consensu a lege præsupto, & inducto, effecit, vt sententia auctoritatem rei iudicatæ haberet.

Verum huic rationi, quam in coniugali controuersia cōmunem esse diximus: aliquot rationes obesse vidētur: & prima ex eo deduci potest, quod in criminalibus causis sententia, a qua tēpore debito appellatum non est, auctoritatē rei iudicatæ, nec reuocari potest, etiā si poenā corporalē inferat, 15 & cōstet condēnati innocētia: nisi ex speciali gratia principis. l. 1. ad finē. ff. de quaestio. l. diui. ff. de poenis. quā esse sing. asserit. Abb. in. c. de his. col. 2. de accusat. Iaso. idem notat in. l. sub prætēxtu. in. l. C. de trans. Barto. in. dict. l. diui. & in dict. l. 1. licet in hoc contrarium notauerit Anani, in dict. cap. de his. quem Hippo. sequitur in. l. vnica. C. de rap. virgi. nu. 144. Et tamē in criminalibus nemo potest consentire, vt corporaliter puniatur. l. liber homo. ff. ad. l. Aquili. c. contingit. de sent. ex cō. in. l. Imo nec renūciare propriis defensionibus. glo. ab omnibus recepta. in. l. pactum inter hæredem. ff. de pact. 16 quam dicit singul. Bald. in cap. cum venisset, de testib. idem in. l. vnica. col. 14. C. de confes. cōmendat idem in. c. 1. §. porro, qualiter feudum alien. possit.

Feli. in. d. c. cum venisset. 3. col. Hipp. in. d. l. vnica. num. 170. idem Hipp. in pract. crimina. §. examinanda. etiā si ageretur ciuilitur, modo ex illo iudicio posset renūcians defensionibus famæ discrimen pati, secundum Areti. & Felin. in dict. cap. cum venisset. tenetur enim quis famam illæsam cōseruare. Quamuis Anchar. & idem Areti. nu. 6. in cap. cum dilecti. de accusat. in hoc vltimo cōtrariū notauerint per tex. ibi dicentes, in causa criminali ciuilitur deducta in iudiciū, vel vbi corporis poena inferenda non est, posse reum defensionibus renunciare. facit. c. inquisitionis. in princi. 2. responso. de accusati. quorum opinio probabilior est, quia non tenetur quis ita cōseruare famam illæsam, sicuti vitā: vti notant Domi. a Soto in relecti. de secreto mēbro. l. q. 3. & Marti. Nauar. in. c. inter verba. 11. quæst. 3. vlti. part. corol. 44. exacte perpendentes Caiet. sentētiam 22. q. 73. art. 2. circa proditionem propriæ famæ. Posset tamen renunciatio defensionum in criminalibus causis, quæ ad corporis poenā discutiuntur, admitti ex iusta causa: nempe, si reus iam fuerit crimē confessus legitime, & præmissio iuris ordine. Paul. Castrenf. & Ias. in. d. l. pactum Felin. in. d. c. cum venisset. col. 4. Hipp. in. d. §. examinanda. quod in praxi satis receptū est. Itē quando reo fuit dilatio prima ad probandū data, poterit idem reus ceteris dilationibus renunciare: quo casu erit intelligēdus tex. in. d. c. cū dilecti. de accusat. Igitur si in lite capitali cōsensus rei parū operatur: & tamen in ea, sentētia in ré iudicatā, & omnino diffinitiuā transit: cur in matrimoniali diuersum asserim? eo q; consensus litigatiū nihil efficere possit, Et Deti. in. c. iura. uit

SECUNDAE PARTIS.

uit de probat. fi. col. pluribus excogita-
tis tādē cogitur dicere, id esse in ma-
trimonio speciale, reprobans ea, quæ
Abb. in cap. de his. de accusat. in simi-
li dubio dixerat. Ego vero existimo in-
ter criminalem controuersiam, & ma-
trimoniam hoc discriminē esse, quod
in coniugali quæstione nec consensus
tacitus, nec patiētia litigantium quida-
quam prodest, vt vel cōiugium inua-
lidum ex iuris prohibitione, sit firmū,
vel quod legitimū & ratū fuerit dissol-
uatur: vt constat: atq; ideo illa patien-
tia, qua cōdemnatus adquiuisse sen-
tentia censetur, nil ad hoc negotium
agit. in criminali vero iudicio, etiam si
consensus expressus nil operetur, vt
possit quis occidi, aut puniri corporis
pœna, nec etiam vt sibi defensio aufe-
ratur: tacitus tamē ei nocere potest, ac
potius patientia illa, qua nihil allegās
in sui defensionem, nihil aduersus sen-
tentiam proponens dubius de inno-
centia tutela, prouocationem omittēs
patitur se ipsum ad occisionem duci:
sicuti Hierony. scribit super Ionā pro-
phetam a Gratiano relatus in. c. non
est nostrū. 23. q. 5. Non est, inquit, no-
strum mortem arripere, sed illatam ab
aliis libenter accipere. Nam & in perse-
quutionibus non licet propria perire
manu, sed percutienti colla submitte-
re, ex quo text. obiter reprobanda est
Pauli Castrensis assertio. in. l. 1. §. ius
gentium. ff. de iust. & iure. qui voluit,
absq; mortali peccato nō licere cuiquā
mortem pati, si possit se ipsum defen-
dere occidendo aggressorem Hoc ete-
nim falsum est, cū ex Hieronymi sen-
tentia possit absq; crimine quis pati
mortem, & percutienti colla submitte-
re, nec tenetur se ipsum defendere oc-
cidendo aggressorem: imo perfectio

211 CAP. VIII.

nis opūs est non se defendere, quod
etiam asserit Thom. in lib. de regimi.
princip. quæst. 6. & Syluest. verb. bel-
lum. 2. quæst. 3.

Secundo aduersus rationem cōmu-
nem & illud adduci solet, quod omit-
tens appellationem nequaquam vide-
tur sententiæ adquiuisse. text. egre-
gius. in cap. concertationi. de appellat.
in. 6. quo probatur, posse eum, qui nō
prouocauit, agere contra sententiam
aliis remediis, nisi in eam consenserit
igitur non censetur consensisse iudica-
tis ex eo, quod appellare noluit. facit.
l. item si res. ff. de alienat. iudic. muta.
caus. fac. Barto. in. l. ab eo. C. quo. &
quand. iudex. Abb. in cap. quo ad con-
sultationem. de re iudicat. col. 2. Vnde
condemnatus non appellans, poterit
contra iudicem agere, ex eo quod ini-
que iudicauerit. quod Barto. probat
in disputa. incipi. iudex. Abb. in cap.
sæpe. post Innoc. & Doct. ibi de appella-
lat. idem Abb. in. c. pastoralis. §. quia
vero de offi. delegat. Alex. in. l. 4. §. fi.
ff. de damno infect. Feli. in cap. excom-
municamus. de hæret. Hippo. singu.
646. facit text. in. l. fi. §. illud. C. de tem-
por. app. notat Corset. in sing. verb.
querela. dicens text. in dict. cap. concer-
tationi. celebrem esse. Et licet Deti. in
dict. cap. sæpe. conetur probare, posse
victum contra iudicem agere, ex ini-
qua pronuntiatione, etiam si expresse
consentiat sententiæ: tamen ipse ab hac
opinionē discedit, & merito: quamuis
possemus dicere, etiam expresse con-
sentientem agere posse contra iudicē,
quando in carceribus detinetur ipse
victus donec consentiat sententiæ: so-
lent enim iudices nolle criminis reos,
& condēnatos a carcere dimittere, do-
nec consentiāt iudicatis. Aequum pro-
fecto

fecto erit vt hoc cōsensu non obstante querela aduersus iudicē admittatur. Ergo, vt eo quo tendit oratio pergat, non sat sufficiens ratio cōmunis videtur: siquidē res iudicata vires non assumit ex cōsensu tacito litigantiū: maxime cū & in matrimoniali iudicio, hic consensus præsumptus a lege iuris & de iure, vt aiunt, præsumptione, remediū appellationis excludat: vt in cæteris causis. Quā ob rem existimo, a iure ex ordinario remedio, vt iterū sententiæ iustitia ex rigore iuris discutiatur ad effectū corrigendi, emendandi, aut reuocandi eandē sententiā, appellatio nem tantum concessam esse: hanc autem qui omiserit, consensisse a lege præsumeretur iuris, & de iure præsumptione, admista ipsius legis maxima autoritate: consensisse inquā præsumeretur, ne de iustitia illius sententiæ ex rigore amplius tractetur: cum remediū ad hoc a iure inductū omiserit. Non tamen ex hoc renunciare videtur aliis remediis, quæ sibi ad diuersos effectus competunt: nempe, vt iudicium illud nullum fuisse, constet: vel iudicis iniquitas puniatur. Hic vero consensus in causa matrimoniali nullū effectum habere potest, vt impediatur examen prioris iudicij: & ideo poterit prima sententiā iterum examinari.

19 Caterum Abb. in. c. consanguinei. de re iudi. col. pe. dicit, hunc cōsensum tacitū in eo, qui appellationem omittit, non posse etiam in aliis causis autoritatem rei iudicatæ sententiæ tribuere: quia non potest hæc patiētia victi peccatū alterius, qui iniquam sententiā obtinuit, excusare: cum mortaliter peccet vtendo iniquo iudicio scienter, ex Innoc. opinione, quæ communis est in cap. quia pleriq. de immu. eccles.

Alexan. in. l. nemo potest. num. 23. ff. de legat. 1. notatur, in. l. Iulianus. ff. de condict. indebit. explicat Fortu. in. l. veluti. col. 6. ff. de iust. & iur. Abb. in cap. fina. num. 30. de præscrip. & Syluest. verb. sententia. §. si. quā opinionē communem esse fatetur Pyrrhus post Aureliæ cōsuetudines. q. vlti. igitur nihil ex prædicta ratione est speciale in cōiugali lite. Cui obiectioni nec ipse Abb. perfecte satisfacit: nec Deti. in dict. c. iurauit. qui opinionem Innoc. reprobat, quæ tamen verissima est. Is enim qui sententiā iniquam obtinuit, a qua condēnatus non appellauit, minime tutus est in consciētia foro, si sciat sententiā iniquam fuisse, quia ius pro sententiā præsumat, quæ præsumptio in iudicio interiori cessat: vnde opinionem Innoc. Adria. probat in quodlib. 6. art. 1. vers. ex quo infero, vbi addit condēnatum ex iniqua sententiā licite posse ei parere, & soluere absq. donationis titulo, & animo, pecuniam, quā iudex soluere iussit: id enim agit ad euitandas molestias iudiciales. quamuis Abb. post alios in dicto cap. quia pleriq. in hoc vltimo diuersum teneat id non licere existimans, ne peccatū victoris foueat. Sed id locum non habet, cum hic condemnatus non foueat peccatum alterius, sed tantum iudicis præcepto obediat. Nec ipse ita obediens ad peccatum inducitur, & licet alter qui sententiā obtinuit mortaliter peccet: non tamen peccat ex dānati obedientia: sed ex propria malicia, cui nullam præbuit causam ipse condēnatus obediens: siquidem victor paratus erat eandem pecuniam recipere. In causa vero matrimoniali victus, appellationem omittens, sciens sententiā iniquam, peccat mortaliter ei obediēs, atq.

atq; tenetur pro viribuseius reuocationem diligenter procurare, cum alioquin ex sententia iniqua ipse a crimine mortali non excusetur, & ideo nec eius cōsensus tacitus nec expressus potest eum in peccato defendere.

Ex quo infertur lata sentētia iniqua, quæ matrimonium verum, ac legitimū dirimat, minime posse aliud matrimonium contrahi, ab eo qui certo scit, vel dubitat, sententiam illam erroneam esse: nisi dubium deponat eo casu quo dubius erat: tunc enim, poterit cōtrahere aliud matrimoniū: nunquā tamē si sit certus de errore sententiæ.

Secundo infertur, lata sententia iniqua, quæ matrimonium inter consanguineos contractum, validum, & firmum esse decernit, minime posse in eodem cōiugio manere, ac vitam agere conjugalem eum, qui certo sciat sententiam erroneam fuisse: de dubitate vero diximus parte hac. 2. c. 7. §. 2.

Tertio hinc deducitur, sententiam erroneam, quæ matrimonium ex consensu contractū fuisse, iudicauit, non proposita prouocatione ab ipso victo in rem omnino iudicatā transire: cum ex eo nouus ad coniugium præstetur consensus saltē præsumptus a lege iuris,

& de iure præsumptione: qui quidem consensus antea præstitus nō fuerat: & litigātes nullo iure impediēte matrimonio coniūgi poterant. glo. ab omnibus cōprobata in. d. c. lator vbi optime Feli. nu. 2. & Abb. cōf. 60. 2. vol.

Quarto subinde constat, sententiam quo ad thori tantū separationē latam, in fauorem eius, qui separationē postulauit, ita transire in rem iudicatam, vt si ipse velit possit alterum cōiugem in consortium conjugale petere, & sibi recōciliare. cap. ex parte. C. de sponsa. cum aliis similibus. Victus vero, qui non appellauit, non poterit etiam comperto errore sententiæ, eius reuocationē petere: poterat enim in hanc separationem matrimonij consentire. c. quod deo pari. 33. q. 5. ita Abb. in. d. c. lator. col. pe. & Feli. ibi. 8. declaratio ne: vterq; tamen addit hoc procedere, nisi sit timor fornicationis in ipsis coniugibus ita segregatis: tunc etenim potest ex officio iudicis cognosci de errore sententiæ, & eo cognito iudex cogere potest maritū, & vxorem conjugale vitā agere: ex his, quæ notant in. c. 1. de cōuers. cōiu. & in. c. tua nos. in. 2. de iur. reiur. vbi Abb. optime explicat plura, quæ ad hanc dubitationē expectant.

HAEC HABVI, LECTOR OPTIME, QVAE

ad huius rei cognitionem scribenda fore, operæ precium duxi. Nec me

latet, multa his difficiliora, atq; grauiora forsā nos præterisse: quæ

tamē doctiori cuiquā diligenti studio erunt obuia, & in cōmu-

nem studiosorū vtilitatem quandoq; publice adnotata,

nostris hisce laboribus egregie præstabūt: quod tan-

tum aberit, ægreferā, vt id maximopere cupiā.

Interim vero hæc nostra qualiacūq; sint,

boni cōsulas obsecro, hisq; studiis fa-

ueto, quo maioribus operam

impēdere festinemus.

Vale,

INDEX GENERALIS

AD USUM SCHOLARUM

ANNO DOMINI 1714

INDEX GENERALIS OMNIUM RERUM ET MATERIARUM, quæ in hac epitome tractantur.

A

- Absens maritus an sit ab vxore expectā-
dus.** fol. 93. num. 3.
- Absentia sponsi, an ipsa sponsalia, quæ
de futuro appellamus, dissoluat.** fol.
14. num. 7.
- Actio non oritur ex contractu habente
conditionē incertam quādo, certam
tamē quo ad euentū, licet statim obli-
gatio oriatur.** fol. 31. nu. 10. & 11.
- Actus, qui non valet, vt agitur ex defe-
ctu causæ efficientis, valet eo modo
quo agi potuit.** fol. 5. num. 3.
- Actus qui non valet, vt agitur, valet vt
fieri potuit, quando sub eo, quod
fit, id quod fieri poterat comprehen-
ditur.** fol. 5. num. 3.
- Actus valere potest, licet in eo cōmitta-
tur crimen.** fol. 77. num. 10.
- Actus spiritualis, cuius est capax laicus
contra iuramentum factus valet.** fol.
110. 56. num. 2.
- Actus spiritualis, cuius laicus capax nō
est, etiam factus contra iuramentū
valet.** fol. eod. num. 2.
- Adulterij diffinitio.** fol. 2. num. 8.
- Adulteriū minime cōmittitur cum alte-
rius spōsa de futuro.** fol. eo. num. 8.
- Adulterium cōmissum ab ea, quæ vera
vxor existimatur, quanq; putatiuā
vxorem appellamus, amissionē do-
tis inducit.** fol. 101. num. 1.
- Adulterio commissio vxor nō tantum
dotem, sed & arras, atq; parapherna
amittit.** fol. eo. col. 2. num. 2.
- Adulteriū, an probetur per osculū, vel
alios actus impudicos.** fol. eod. nu. 3.
- Adulterio perpetrato, cui applicetur
dos vxoris adulteræ.** fol. eo. num. 4.
- Adulterij accusatio ciuilis, etiam vxori
contra maritū cōpetit.** fol. eo. nu. 5.
- Adultera a marito accusata ciuilit̃, po-
test etiam lite contestata paris crimi-
nis exceptionē obiiicere.** fol. 102. nu. 6.
- Adultera, an possit a marito, qui cum
ea post adulterium scienter coierit,
accusari.** fol. eo. num. 7.
- Adulterij causa, quo ad thori separatio-
nem corā solo iudice ecclesiastico est
tractanda.** fol. eod. num. 8.
- Adulterij accusatio, an mortuo viro
eius hæredibus competat aduersus
vxorem.** fol. eod. num. 9.
- Adulterium a marito cōmissum, facta
per iudicē separatione thori, propter
vxoris fornicationē, cohabitationē
coniugale instaurat.** fol. eo. num. 5.
- Adulterij causa vxore dimissa, an liceat
viro aliam accipere coniugem.** fol. 103
num. 13.
- Adultera vxor, an potuerit ante legem
Iuliam a marito occidi, simul cum
ipso adultero in crimine, deprehens-
so.** fol. 104. num. 1.
- Adulteri cum filia deprehēsi ex lege Iu-
lia a patre occidi poterāt, simul cum
ipsa filia.** fol. eod. num. 2.
- Adulteri qualiter occidi possint a pa-
tre, vel marito, ex legibus Partita-
rum.** fol. 105. num. 4.
- Adulteros occidendi licentia, an possit
alteri cōmitti.** fol. eo. num. 5.
- Adultera & adulter possunt a marito
propria autoritate occidi lege Re-
gia.** fol. eod. num. 6.
- Adulteram vxorē occidens non adqui-
rit bona, quæ ob adulterium vxoris
sibi adiudicantur.** fol. eod. num. 7.
- Adulteri, an licite in cōsciētix foro occi-
dantur a p̃re, vel marito.** fol. eo. nu. 8.

- Adulteros occidens propria autoritate in locis Romanæ ecclesiæ quo ad temporalia subditis, puniendus est.** fol. 107. num. 15.
- Adulterij pœna per sententiam iudicis imponenda, quæ sit, & quo iure introducta.** fol. eod. num. 16.
- Adulterium an iuste puniatur mortis pœna.** fol. 108. num. 17.
- Adulteros occidens maritus, sibi ex lege Regia a iudice traditos, an peccet.** fol. eod. num. 18.
- Adulter clericus, qua pœna puniatur iure Pontificio.** fol. eod. num. 19.
- Adulter laicus an possit per iudicem ecclesiasticum puniri.** fol. 109. nu. 20.
- Aetas septem annorum ad sponsalia requisita an suppleri possit malicia** fol. 1. col. 4. num. 1.
- Aetas quæ sit matrimonio apta secundum philosophos.** fol. 54. nu. 1.
- Aetas ad matrimonium secundum canones requisita.** fol. eod. num. 2.
- Aetas malicia suppletur.** fol. eo. nu. 3.
- Affinitas impedit matrimoniũ contractu, etiam si superueniat contractis sponsalibus de futuro.** fo. 60. nu. 1.
- Affinitas cõtracto matrimonio contingens nõ dirimit illud.** fo. eod. nu. 1.
- Affinitatis diffinitio.** fol. 67. num. 1.
- Affinitas vnde dicatur.** fol. eo. num. 2.
- Affinitas ex coitu illicito etiam oritur.** folio. eo. num. 3.
- Affinitas nõ oritur ex sponsalibus, etiã de presenti ante coitum.** fo. eo. nu. 3.
- Affinitas concurritaliquando cum publica honestate.** fol. eod. num. 4.
- Affinitatis impedimẽto simpliciter per dispensationem sublato publica honestas tollitur.** fo. eod. num. 5.
- Affinitas gradus peculiare non habet** folio. 68. num. 6.
- Affinitatis genera.** fol. eod. num. 6.
- Affinitas an sit inter virum & vxorem.** fol. eod. num. 7.
- Affines an sint sponsi ante cõiugalem consensum.** fol. eo. num. 7.
- Agnati qui dicãtur proprie.** fo. 64. nu. 2.
- Alfonso a Castro laus.** fo. 6. num. 8.
- Alienigenæ matrimonium contrahere possunt per interpretem.** fol. 51. col. 3. num. 3.
- Alienigena absq; interprete pronũciante verba matrimonio apta, actus vel pramissi, vel sequuti sunt considerandi.** num. eo.
- Alimenta a parentibus filiis etiam illegitimis debentur, & præstanda sunt** fol. 129. num. 1.
- Alimenta, etiam spuris debita pacto remitti nõ possunt.** fol. eod. num. 3.
- Alimenta filiis, etiã spuris debita, lege aliqua tolli nõ possunt.** fol. eo. nu. 4.
- Alimenta filiis præstãda sunt, inspecta parentum, & filiorum qualitate.** folio. 130. num. 7.
- Alimenta filio nõ debẽtur, si is habeat vnde possit se ipsum alere.** f. 131. nu. 9.
- Alimenta an debeantur filiis spuris a matre.** fol. 132. num. 13.
- Alimenta, an sint necessario danda filiis spuris a parentum successoribus.** fol. eod. num. 14.
- Alimenta, an transeant ad filiorum hæredes.** fo. eod. num. 15.
- Alimenta, an debeantur ab auis ipsis nepotibus.** fol. eod. num. 16.
- Alimenta quibus ex causis possint negari filiis.** fol. eod. num. 17.
- Ambrosij textus Gratiano restitutus.** fol. 84. num. 2.
- Annus inceptus an habeatur pro completo.** fol. 4. col. 2. num. 2.
- Anuli traditio quando in coniugali cõtractu cõsensum significet, aut eius præsumptionẽ inducat.** fol. 49. nu. 3.

REPERTORIUM.

Aqua & igni nuptiarum fœdera contrahi solebant. fol. 1. num. 1.

Arra in contractibus quid. fol. 43. nu. 6.

Arra in spōsalibus an possit licite tradi, vel promitti. fol. eo. uu. 7. & sequēt.

Arræ matrimonio sequuto ad dantem redeunt, eo vero eius culpa non contracto amittuntur. fol. eo. num. 11.

Arræ apud Hispanos quæ sint. folio. eo. num. 12.

Auus an teneatur spurios nepotes alere. fol. 132. num. 16.

B

Beatissima virgo qualiter in matrimonium cōsenserit, & virginitatem fuerit professā. fol. 25. num. 4.

Benedicti de Plumbino distinctio explicatur. fol. 135. num. 4.

Beneficia ecclesiastica vacant per contractum matrimonij ipso iure. fol. 61. num. 4.

Beneficia ecclesiastica vacant per matrimonium, etiam contractū a constituto in sacris ordinibus. fol. 62. num. 5.

Bona fides patris vel matris facit filium legitimum. fol. 110. nu. 2.

Bona fides parentis facit filium vere legitimum. fol. eo. num. 3.

Bona fides præsumitur in matrimonio. fol. eod. num. 4.

Bona fides in matrimonio præsumitur, etiam lite pendente. fol. 111. numero. 5. & num. 8.

Bona fides an litis contestatione cesset & mala fides præsumatur. ibi.

Bona fides an inducatur ex errore iuris. fol. eod. num. 9.

Bona fides an ex sententia lata præsumatur. fol. 112. num. 10.

Bona fides parentis in concubinato, an reddat ipsam prolem naturalem. fol. 115. num. 17.

C

Capitalis pœna quæ sit. fol. 108. nu. 15.

Captus ab hostibus promittēs pro sua redemptione aliquod precium, illud soluere tenetur. fol. 35. num. 13.

Cardinalis an possit esse is, qui legitimus rescripto principis. fo. 143. nu. 4.

Caste viuere an dicatur fœmina quæ secundo nupsit. fol. 48. num. 12.

Causa matrimonialis quem iudicem habere debeat. fol. 145. num. 1.

Causa matrimonialis an possit deduci in compromissum. fol. eod. num. 2.

Causa matrimonialis an exigat litis contestationem. fol. 146. num. 6.

Causa matrimonialis quos testes requirat. fol. 147. num. 7.

Causa vsuraria an tractari possit a iudice seculari. fol. 146. num. 4.

Cautela quædam in matrimonio est caute seruanda. fol. 27. num. 16.

Certum tenere satis est, licet totius sit eligere certius. fol. 15. num. 11.

Certius est eligendū ab eo, qui dubius est, si agat de salute animæ. f. 9. nu. 9.

Circumstantiæ, quæ non mutant speciem peccati, nō sunt necessario confitendæ. fol. 3. num. 14.

Christianus an possit cū infideli matrimonio contrahere. fol. 83. col. 3. nu. 1.

Christianus accipiens vxorē infidelē, etiā iure ciuili punitur. fol. 84. nu. 3.

Clandestinum matrimonium, licet sit ab ecclesia prohibitum, contractum tamen tenet. fol. 56. nu. 7.

Clandestinum matrimonium contrahēs an peccet mortaliter. fo. 57. nu. 8.

Clandestinum: matrimonium quod dicatur. fol. eod. num. 10.

Clandestina matrimonia contrahētes ex constitutionibus particularibus solent excōmunicari. fol. eod. nu. 9.

REPERTORIUM.

- Clandestini matrimonij probatio non præiudicat publice contracti probationi. fol. 57. num. 11.
- Clandestinum matrimonium prolem illegitimam reddit, si adsit aliquod impedimentum, non obstante parentum bona fide. fol. eod. num. 12.
- Clandestinum matrimoniū licite quibusdam casibus contrahitur. folio. eo. num. eo.
- Clausula in legitimationibus adiecta. sine præiudicio successorum ab intestato, qualiter intelligatur. folio. 142. colū. 2. num. 1.
- Clericus in minoribus ordinibus licite contrahit matrimonium. fo. 61. nu. 4.
- Coacta voluntas voluntas est. fol. 10. numero. 12.
- Cœlibat⁹ apud veteres probrosus fuit folio. 110. colū. 1.
- Cognati qui dicantur. fol. 64. num. 2.
- Cognatio spiritualis vnde oriatur. fol. 62. num. 1.
- Cognitionis spiritualis tres species. fol. eod. num. 2. & fol. 63. nu. 8. & 9.
- Cognatio spiritualis non oritur ex illicito coitu. fol. 62. num. 3.
- Cognatio spiritualis an contrahatur a laico, qui tempore necessitatis baptizat. fol. 63. num. 4.
- Cognatus spiritualis is solum est, qui baptizat, vel qui tenet puerum in sacro fonte, licet plures alij sint præsentés. fol. eod. num. 5. etiam si non respondeat pro infante. num. 7.
- Cognatio spiritualis an cōtrahatur per procuratorē. fol. eod. num. 6. & 7.
- Cognatio spiritualis non contrahitur inter filiū spirituale, & filiam vxoris parentis spiritualis. fol. eod. num. 9.
- Cognatio spiritualis non matrimonium inter patrē spirituale & filiā ipsius spiritualis, fo. eod. num. 10.
- Cognatio spiritualis an contrahatur ex catechismo, ad matrimonium impediendum. fol. 64. num. 11.
- Cognatio legalis an impediatur matrimonium, & vnde oriatur. fol. eod. 2. col. num. 1. & 2.
- Cognatio legalis inter fratres, & sorores finita adoptione, vel arrogatione cessat. fol. eod. num. 3.
- Cognitione legali durante matrimonium contractum ita nullum est, ut ea finita, nisi ex nouo consensu, minime valeat. fol. eo. num. 3.
- Cognatio legalis nō impedit matrimonium inter filios legales. eod. num.
- Coitus coniugalis an sit licitus ante nuptialem benedictionē. fol. 90. nu. 2.
- Coitus coniugalis an sit licitus in loco sacro. fol. eod. num. 3.
- Coitus inter virum & fœminam, qualiter probetur. fol. 27. num. 14.
- Coitus quid operetur in spōsalibus de futuro, dicetur in dictione. spōsalia.
- Coitus in matrimonio quid operetur. legito in dictione, religio, & in dictione. matrimonium.
- Coitus damnatus quis dicatur. folio. 127. col. 2. num. 16. & 18.
- Coitus impuberis cum fœmina quomodo probetur. fol. 54. num. 3.
- Communis vsus loquendi in verborum intellectu maxime est attendendus. fol. 51. col. 2. num. 2.
- Compromitti an possit causa matrimonialis. fol. 145. num. 2.
- Concubinatus an fuerit quandoq; licitus. fol. 6. num. 7. & 8.
- Cōcubina quæ dicatur in sacra scriptura & canonibus. fol. eo. num. 9.
- Concubina an sit domi retinenda, ut filius ex ea natus dicatur naturalis. fol. 121. col. 4. num. 3. & 4.
- Condēnatus appellationem omittens an

REPERTORIUM.

an dicatur sententia consentire. fol. 150. num. 18.
 Condicio suspendit matrimonij contractum. fol. 22. num. 2.
 Conditionis euentus in coniugali contractu absq; nouo consensu, matrimoniu non efficit. fol. 23. col. 1. nu. 5.
 Conditione an recipiat matrimoniu. 22. 3. & 4. vbi de ceteris actibus non recipietibus conditione obiter agit.
 Conditionis euentus in contractu matrimoniali nihil operatur, si ante illu euentum consensus conditionalis fuerit reuocatus. fol. 23. num. 6.
 Conditione illa, si Papa dispensauerit, eueniente, non verum matrimoniu, sed tantu sponsalia de futuro contraeta censentur. fol. eo. nu. 7. & sequet.
 Condicio contra substantiam coniugij illud vitiat. fol. 24. num. 1.
 Condicio, si te adulterandam tradideris refragatur substantie matrimonij. fol. eod. num. 2.
 Condicio repugnans substantie matrimonij illud vitiat, etiam si honesta sit. fol. eod. num. 3.
 Condicio illa, si negaueris debitu quoties mihi no liceat exigere, est contra substantiam matrimonij. fol. 25. nu. 6.
 Condicio contra substantiam coniugij tunc demu vitiat contractu, quando adiectes eam, no suspendunt actu in euentum conditionis. fol. eod. num. 7.
 Condicio preteriti, aut presentis temporis, licet sit contra substantiam matrimonij, ipsum tamen minime vitiat. fol. 26. num. 9.
 Condicio contra substantiam matrimonij, etiam si actus resolutiua, contractum irritum facit. fol. eo. nu. 10.
 Condicio contra substantia ab vno adiecta altero refragante an reddat nullum matrimoniu, fol. eo. num. 11.

Conditione contra substantiam adiecta, nullum effectum habere coitum subsequutum. fol. eo. num. 12.
 Condicio, cuius euentus impedit obligationem oriri, ipsum contractum vitiat. fol. 27. num. 15.
 Conditione adiecta in contractu coniugali, matrimonium purum efficitur, si coitus sequatur etiam ante conditionis euentum. fol. 26. num. 13.
 Conditione contra substantiam actus apposita, in quo differat coniugalis contractus a ceteris. fol. 27. num. 17.
 Condicio impossibilis, aut turpis fauore matrimonij a contractu coniugali excluditur. fol. 29. num. 1.
 Condicio impossibilis, aut turpis nullum preferunt matrimonij contractu deficiente consensu. fol. 29. nu. 4.
 Condicio impossibilis, aut turpis de preterito, an reiiciatur a matrimonio. fol. eod. num. 2.
 Condicio turpis, quam credit eam adiciens honestam esse, an tollatur a matrimonio. fol. 30. num. 6.
 Condicio impossibilis ex aliquo accidenti, possibilis tamen ex sua natura, non excluditur a matrimonij contractu. fol. 29. num. 3.
 Condicio si te virginem inuenero, an tollat a matrimonij contractu. fol. 32. nu. 12.
 Condicio omnino extitura, an ipsum matrimoniu vitiet. fol. 31. num. 10.
 Condicio impossibilis de iure, an admittatur in matrimonio. fol. 30. nu. 7.
 Conditione illa adiecta, si permiseris te a me carnaliter cognosci, sequuto coitu, matrimoniu cesetur. fol. 32. nu. 13.
 Condicio lucri ex qua causa in matrimonio possit locu here. fol. eo. 3. col. nu. 1.
 Condicio de presenti, vel quae necessario inest, actum non reddit conditionalem. fol. 60. num. 4.

REPERTORIUM.

- Conditio viduitatis** admittenda est in legato a marito vxori facto. fol. 48. numero. 11.
- Confiteri non tenetur** quis circumstantias, quæ non mutant speciem peccati. fol. 3. num. 14.
- Confiteri non tenetur** quis foeminam, cum qua coierit, sponsam de futuro alterius esse. fol. eo. num. 14.
- Côfessio probat** aduersus præsumptionem iuris & de iure. fol. 7. num. 3.
- Confessio in causa** matrimoniali quâ fidem faciat. fol. eod. num. 4.
- Confessio non est** admittenda contra præsumptionem consensus cōiugalis, ex coitu deductam. fol. 8. num. 6.
- Confessionis sacramentalis** arcanum non est reuelandum ad matrimonij probationem. fol. 148. num. 9.
- Confessionis sacramentalis** secretum non est detegendum, etiam quo ad crimen committendum in perniciem Reipublicæ, saltem autore nominato. fol. eod. num. 10.
- Confessionis sacramentalis** secretum: an ex licentia confitentis possit reuelari. fol. eod. num. 11.
- Consilium, quod ab aliquo** exigendum est, non est præcise sequendum. folio. 44. num. 3.
- Consilio alterius** nubere, non est absq; libertate nubere. ibidem.
- Côsanguinitas** quid sit. fol. 64. num. 1.
- Consanguinei vnde, & qui** dicantur. folio. eod. num. 2.
- Côsanguinitatis** diffinitiones antiquæ reprobantur. fol. 65. num. 3.
- Consanguinitatis** quo ad matrimoniû varia prohibitio in canonibus antiquis. fol. 66. num. 9.
- Consanguinei vsq; ad quartum** gradum, hodie prohibentur matrimoniû contrahere. fol. eod. num. 10.
- Consanguinitatis** prohibitio inter ascendentes, & descendentes, vltra vigesimum gradum non est extendenda. fol. eod. num. 10. & 12.
- Consanguinei** qua ratione prohibeantur matrimonium contrahere. folio. eod. num. 12.
- Consensus ad matrimonium** ita necessarius est, vt nec ecclesia, seduso consensu, possit matrimonium efficere. fol. 6. num. 4. & fol. 9. num. 9.
- Consensus coniugalis** defectus in conscientie foro probatur ex assertione confitentis. fol. 9. num. 9.
- Consensus coniugalis** expressio non refert, a quo incipiat. fol. 49. num. 6.
- Consensus coniugalis** mutuus, etiam ex intervallo expressus, quando sufficiat ad matrimoniû. fol. 50. nu. 7.
- Consensus tacitus** an sufficiat in contractu matrimoniali. folio. 49. numero. 3. 4. & 5.
- Consensus in coniugio** non est necessarius in carnalem coitum: sed erit sufficiens in mutuam corporum traditionem. fol. 22. num. 1.
- Consensus in exteriori** iudicio quandoq; præsumitur: in interiori vero nunquam. fol. 21. num. 2.
- Consensus qualis** ad matrimonium requiratur, & de eius libertate, tractatur. 2. parte. cap. 3.
- Consensus tacitus** an sufficiat in protestatione, quæ fit ad impediendum coniugium. fol. 21. num. 3.
- Consequens** admittens, an videatur admississe antecesses. fol. 52. num. 5.
- Consuetudo** an possit inducere vt in ecclesiasticis dignitatibus incertus ex certis eligatur. fol. 39. num. 9.
- Consuetudo, etiam circa ius diuinum** probabile dubium potest constitui. fol. 93. num. 5.
- Consuetudo

REPERTORIUM.

Consuetudo non potest permittere nuptias, quæ iure Pontificio prohibentur. fol. 82. nu. 18. & ibi an possit illas prohibere, quæ iure Canonico permittuntur.

Consuetudo an possit inducere aliquam solennitatem in matrimonio. fol. 83. nume. 19.

Contestatio litis an impediatur exceptio nem paris criminis ab vxore opponi contra maritum eam accusantem de adulterio. fol. 102. num. 6.

Contestatio litis an sit necessaria in causa matrimoniali. fol. 146. nu. 6.

Corporis humani cõpactio .f. 66. n. 10. Culpa leuissima qualiter in incendio consideretur. fol. 72. num. 14.

Culpa leuis, aut leuissima qualiter ex lege Aquilia consideretur, etiam in foro conscientie. fol. eod. num. 12.

D

Damnum culpa leui datum an sit in foro conscientie refarciendum. fol. 72. nume. 12.

Debitum coniugale an licite petatur per adulterum coniugem. folio. 90. nume. 4.

Debitum cõiugale licite denegatur ob incestum. fol. eod. num. 5.

Debitum coniugale, an licite exigatur, vel reddatur ab eo, qui dubitat matrimonium potuisse cõtrahi, aut contractum fuisse. fol. 91. nume. 7. & infra in dictione. dubius.

Defensionis moderamen excedens, an sit puniendus pœna ordinaria. folio 106. nume. 11.

Defensionibus an possit reus criminis renunciare. fol. 150. num. 16.

Defensio a morte, an licite omittatur ab eo, qui poterat se defendere occi-

dendo inuasorem. fo. 150. num. 17.

Dictio, nisi, resoluitur in conditionem fol. 53. num. 8.

Dictio, nisi, explicatur. fol. 52. num. 6.

Dispare genere, & diuitiis matrimonium contrahentes reddunt legitimam prolem, quam in concubinato succeperant. fol. 113. nu. 9.

Dispar cultus iure humano matrimonium impedit. fol. 83. num. 1.

Dispensare quid, & dispensatio, & dispensator. fo. 75. num. 1.

Dispensare circa ius, & declarare iura, differunt. fol. 76. num. 2.

Dispensare an possit Papa contra ius naturale, vel diuinum. fol. eod. num. 4.

Dispensare potest Papa contra ius humanum. fol. eod. num. 6.

Dispensatio in iure humano sine causa facta, an reddat illi, cui conceditur tutum quo ad Deum. fo. 77. num. 7.

Dispensatio qua ratione sit necessaria, ubi causa iusta a legis obligatione videtur que non eximere. fo. eod. num. 8.

Dispensatio contra ius humanum in dubio censetur ex iusta causa facta. fol. eod. num. 9.

Dispensatio contra ius humanum a Romano Pontifice facta, etiam sine causa valet, licet male faciat princeps eam concedens. fol. eo. num. 10.

Dispensatio inferioris a principe sine iusta causa facta, in utroque foro non tenet. fol. 78. num. 11.

Dispensare an possit Papa, ut dirimatur matrimonium ratum non consummatum, & quid de consummato. fol. 97. num. 13. 14. & 15.

Dispensare potest Roma. Pontifex, ut matrimonium contrahatur inter patruum & neptem ex fratre. foli. 81. nume. 9.

Dispensare potest Papa, ut matrimonium

REPERTORIUM.

- nium contrahat in aliquot gradibus. Leuiti. 18. expressis. fol. eod. num. 10.
- Dispensare non possunt episcopus, nec legatus a latere, contra cap. non debet. fol. eod. num. 11.
- Dispensatio, vt matrimonium contrahatur, an exigit mentionem gradus propinquioris in linea transuersa. folio eodem. num. 12.
- Dispensatio in coniugali prohibitione, quam causam habere debeat. fol. eo. nume. 13.
- Dispensatio non valet, si tacetur, matrimonium scienter contractum fuisse inter prohibitos. fol. 32. num. 14.
- Dispensatio an inducatur ex principis dissimulatione. fol. eod. nume. 15.
- Dispensatio circa filios illegitimos in quo differat a legitimatione. fol. 134. nume. 1. & 5.
- Dispensare circa prolem illegitimam non potest is, qui habet a principe facultatem legitimandi. fol. 137. nume. 10.
- Dispensatio Romani Pontificis circa matrimonium an efficiat prolem legitimam. fol. 138. num. 12. & 13.
- Dispensatio an extendatur ad connexa. fol. 136. num. 6.
- Diuortium duplex. fol. 95. num. 1.
- Diuortium Romanorum legibus passim permittebatur. fol. eod. num. 2.
- Diuortium primum apud Romanos. ibidem.
- Diuortium ex Romuli lege, ibidem.
- Diuortium apud Iudaeos. fol. eod. num. 3. & 4.
- Diuortium scinitiae causa. fol. 98. nume. 1.
- Diuortium ob preparationem veneni. fol. eod. num. 2.
- Diuortium adulterij causa. dictione. adulterium.
- Diuortium furoris causa. fol. 98. num. 3.
- Diuortium Sodomiae causa. fol. 99. num. 6.
- Diuortium haerese causa. fol. 98. num. 4.
- Diuortium ex religionis professione. dictione. Religio.
- Diuortij sententia quo ad thori separationem, an transeat in rem iudicatam. fol. 151. num. 20.
- Dolus dans causam matrimonio an illud irritum faciat. fol. 42. num. 3.
- Domicilium mariti, an vxoris sit considerandum in contractu matrimoniali, quo ad exactionem dotis, & quo ad alia plura. fol. 86. nume. 6. & sequentibus.
- Dominici a Soto commendatio. fol. 92. nume. 9.
- Donatio potest a viro sene, vel ignobili, vxori fieri, causa remunerationis iuuentutis, vel nobilitatis etiam matrimonio constante. fol. 32. num. 2.
- Donatio ista an sit ab vxore reseruanda filiis primi matrimonij, si ad secundas nuptias transierit. fol. eod. num. 3.
- Donatio eadem an habeat dotis nomen, & priuilegia. fol. eod. num. 5.
- Donatio propter nuptias, quid sit. fol. 43. nume. 12.
- Donatarius susceptis a donatore filiis post donationem, teneat in foro conscientiae donata restituere. fol. 74. num. 17.
- Dos a lege ciuili taxari potest. folio. 46. 2. colum. num. 3.
- Dos an censeatur ex omnibus bonis tacite constituta a foemina matrimonio contrahente. fol. 14. num. 5.
- Dos an sit necessario constituenda a puella diuite, quam aliquis iurauit vxorem ducturum, vt ipse teneatur eam ducere. fol. eo. num. 6.
- Dos mulieris haereticae cui adiudicetur. fol. 99. num. 5.
- Dos mulieris adulterae a viro retinetur per exceptionem fornicationis, etiam si ipse

REPERTORIUM.

ipse vir vxorem adulteram propria
autoritate a domo expulerit. fol. 100.
nume. 13.

Dos an sit debita a patre filix spurix. fo
lio. 131. num. 11.

Dos a patre filix spurix data, maioris
tamen quantitatis quã lege licebat,
qualiter sit ad legitimam quantita-
tem reducenda. fol. eod. num. 12.

Dubius in aliqua re eligere debet certi?
vbi agitur de salute animæ, & electio
imminet præcise. fol. 9. num. 9.

Dubius de virib⁹ matrimonij ob aliqd^r
impedimentũ, an teneat reddere, vel
possit exigere debitũ. f. 91. nu. 7. & 8.

Dubius existẽs inter duo pericula, quo-
rum alterũ necessario est eligendum
tute eligit illud, quod securius appa-
ret. fol. eod. num. 9.

Dubium speculationis a dubio practi-
co differt plurimum. fol. 92. num. 10.

E

Ebrius minime contrahit matrimo-
nium. fol. 22. nume. 9.

Electio in dignitatibus ecclesiasticis an
possit virtute consuetudinis fieri ex
certis. fol. 39. num. 9.

Electio facta a canonicis, qui alteri eli-
gendi potestatem dederant, præfertur
electioni postea factæ ab illo, cui con-
cessa fuit etiã ignorante. fol. 50. nu. 11.

Episcopus non potest dispensare con-
tra concilia. fol. 58. num. 15.

Episcopus an possit a suspensione ca-
nonis absolueret. fol. eod. num. 15.

Episcopalis dignitas an dissoluat ma-
trimoniũ non cõsumatũ. fo. 96. nu. 9.

Episcopus nõ põt dispẽsare cõtra cap.
non debet. de cõsang. fol. 81. num. 11.

Episcopus solus ex iuris canonici regu-
la est iudex verus in causa matrimo-

niali. fol. 145. num. 1.

Episcopus potest dispensare cum iuue-
ne, qui incestum commisit, vt possit
matrimonium contrahere, & debi-
tum exigere. fol. 90. num. 6.

Error personæ, vel alterius qualitatis,
an impediatur matrimonium. fol. 41.
num. 1. & sequentibus.

Eustratij error. fol. 34. num. 5.

Eusebij locus in Ecclesiastica historia
correctus. fol. 80. num. 8.

Exceptio fornicationis potest ab vxor-
e contra maritum eam accusantem
opponi, etiã lite cõtestata. f. 102. nu. 6.

Exceptio notorij defectus in titulo an
possit opponi contra agentem inter
dicto vnde vi. dictione. spoliatus.

Excõmunicatio canonis, an habeat lo-
cum contra percutientem clericum
cum sponsa deprehensum. fo. 2. nu. 12.

Excommunicatio non vitiat professio-
nem religionis. fol. 56. num. 3.

Excõmunicatio lata contra matrimo-
niũ clã cõtrahẽtes explicat. fo. 57. n. 9.

Excommunicatus contrahit matrimo-
nium. fol. 56. nume. 3.

Excõicatio canonis an liget percutien-
tẽ clericũ cum vxore, sorore, aut filia
deprehensam. fo. 106. num. 12. & 10.

F

Fama sola probat impedimentum ad
effectum, ne matrimonium contra-
hatur. fol. 83. num. 20.

Fama sola impedit matrimonium con-
trahi, etiam precedentibus sponsalibus
iuratis. fol. eod. num. 22.

Fama an pbet filiationẽ. fo. 120. num. 9.

Filius agit contra patrem pro vxore pe-
tenda. fol. 85. num. 4.

Filius natus ex coitu cũ alteri⁹ spõsa de
futuro nõ est adulterinus. fo. 3. nu. 13.

Filius

REPERTORIUM.

- Filius, vel filia licet honeste exigat consensum patris ad matrimonium, tamen eo non petito tenet contractus coniugalis. fol. 44. num. 1.
- Filia contrahens matrimoniū sine consensu patris, an possit ab eo exheredari. fol. eod. num. 5.
- Filius per contractum matrimonij lege Regia a patria potestate liberatur. fol. 90. num. 13.
- Filij nati ex coitu, qui poterat coniugalis esse ex parentum consensu, efficiuntur legitimus per matrimoniū subsequens. fol. 112. num. 1. & sequent.
- Filij nati ex concubina domi non cohabitante, per matrimonium sequens efficiuntur legitimi. fol. eod. num. 4.
- Filij nati ex concubina clerici in minoribus ordinibus constituti, etiam ecclesiasticum beneficiū habētis efficiuntur legitimi per sequens matrimonium. fol. eod. num. 5.
- Filius clerici an succedat matri. fol. 127. num. 17.
- Filius Clerici in sacris constituti an dicatur natus ex incestu. fol. 127. nu. 14.
- Filij ex concubina infideli nati non efficiuntur per sequens matrimoniū legitimi. fol. 113. num. 6.
- Filij nati ex concubina efficiuntur legitimi per sequens matrimonium, etiam contractum absque nuptialibus instrumentis, & inter dispares genere, vel fortuna, etiam in mortis tempore. fol. eod. num. 8. 9. & seq.
- Filij per matrimonium sequens legitimantur, etiam contradicentibus parentibus. fol. 114. num. 12.
- Filij per sequens matrimonium legitimantur, etiam alio matrimonio intermedio. fol. 115. num. 15.
- Filij nati ex cōiugato, & soluta, ipsa matre ignorante, an per matrimonium subsequens efficiantur legitimi. fol. eodem. num. 16.
- Filius legitimatus per subsequens matrimonium quo ad omnia censetur legitimus. fol. 116. nu. 21. reliqua circa hanc legitimationem vide in dictione: legitimatio. & legitimatus.
- Filij illegitimi qualiter distinguantur. fol. 121. num. 1.
- Filius naturalis quis sit, & plura de eo legito sub dictione. Naturalis.
- Filius spurius quis dicatur, & eius successione vide sub dictione, Spurius.
- Filius natus ex matrimonio contracto dispensatione Romani Pontificis in utroq; foro est legitimus. fol. 138. num. 12.
- Filij nati ex coitu incesto, an efficiantur legitimi, si Romanus Pontifex permiserit eorum parentes matrimonium contrahere. fol. eod. num. 13.
- Filij nati ex matrimonio ab infidelib; contracto, quando efficiantur legitimi, si eorum parentes Christi fidem professi fuerint. fol. 110. num. 1.
- Filij ex matrimonio nullo concepti, legitimi censentur propter bonam fidem utriusque, vel alterius parentis. fol. eod. num. 2. reliqua continentur sub dictione. Bona fides.
- Filius etiam spurius patrem occidens punitur lege Pópeia de parricidiis. fol. 129. num. 2.
- Fiscus potest etiam emptori non solum p̄cio vendicare bona alienata postquam ei delata fuerant. fol. 70. nu. 9.
- Fiscus non tenetur ad debita contracta per delinquentem post commissum delictum. fol. eod. num. 9.
- Fornicatio simplex est iure naturæ vetita. fol. 6. num. 8.
- Fornicationis ratione solui potest sponsaliorum vinculū. fol. 13. 2. col. nu. 2.
- Fornicatio

REPERTORIUM.

Fornicatio, etiam vi præcisa contin-
gens, dissoluit sponsaliorum obliga-
tionem. ibidem.

Fœmina verbis fallacibus decepta, ac
stupro vitiata, quid agere debeat. fo-
lio. 21. num. 4.

Francisci a Victoria laus. fol. 23.
num. 5. & fol. 6. num. 4.

Fratris relictam, vxorem ducere non
est iure naturali prohibitum. folio. 8.
column. 2. num. 7.

Fratris illegitimi qualiter sūt ad succes-
sionem admittendi. fo. 128. num. 19.

Fructus bonorū, quæ ipso iure ob deli-
ctum fisco deferuntur, ab ipso die deli-
cti fisco adiudicantur. fol. 70. num. 8.

Fructus dotis putatiuæ an lucretur ma-
ritus. fol. 75. num. 25.

Fructus lite contestata percepti, qua ra-
tione sint adiudicandi victori. folio
III. num. 5.

Furiosus interuallis quibusdam, legiti-
me cōtrahit tempore, quo furor cessa-
t. fol. 21. num. 5.

Furor non præsumitur, & quo pacto
probetur. fol. eod. num. 6.

Furoris causa potest matrimoniū quo
ad thorū separari. fol. 98. num. 3.

G

Gradus quid sit. fol. 65. num. 6.

Graduum computandorum regula.
fol. 66. num. 7.

Gradum cōputatio Canonica, an ciui-
lis sit consideranda. fol. eod. num. 8.

Gradus quintus in transuersa lineā ho-
die non prohibetur. fol. eo. num. 12.

Gradus consanguinitatis, & affinita-
tis qui sint iure naturæ, diuino, vel
humano prohibiti. fol. 78. num. 1. &
sequentibus.

Gradus remotior in dispensatione est
considerandus. fol. 81. num. 12.

H

Hæredes mariti an possint accusare v-
xorem de adulterio cōmissio viuentem
marito. fol. 102. num. 9.

Hæres an teneatur data tacita fide tes-
tatori, de restituendis bonis filio spu-
rio, illa bona eidem filio restituere,
vel ad fiscum deferre. fol. 125. num. 9.

Hæres, qui præstita tacita fide testa-
tori de restituendis bonis spurio iu-
rauit id non reuelare, an teneatur vo-
catus a iudice rem totam exponere.
fol. 126. num. 10.

Hæredes an teneatur præstare alimen-
ta filio spurio, seu illegitimo testato-
ris. fol. 132. num. 14.

Hæresis causa potest matrimoniū quo
ad thorū separari. fo. 98. num. 4.

Hæreticæ mulieris dos cui sit adiudi-
canda. fol. 99. num. 5.

Honestatis publicæ impedimentum,
ex sponsalibus, etiam nullis oritur.
folio. 60. num. 1. & 2. §. 2.

Honestas publica intra quartum gra-
dum matrimoniū prohibet. fo. eod.
num. 1. §. 2. & ibi late vnde oriatur
hoc impedimentum.

Honestatis publicæ impedimentum
non oritur ex sponsalibus cōtractis
sub ea conditione, quæ a iure inest.
fol. eod. num. 4.

Hostis etiam priuatus tenetur seruare
fidem hosti datam, saluo semper iu-
re Reipublicæ. fol. 35. num. 14.

I

Ignorantia iuris, vel facti, an excuset
contrahentes incestas nuptias. fol.
74. num. 21.

Ignorantia iuris an sit causa bonæ fi-
dei. fol. III. num. 9.

Impossibile an iudices id, quod a prin-
cipis

REPERTORIUM.

- cipis voluntate pendet. fo. 23. nu. 8.
Impubes nactus ætatem perfectam dis-
 sentire potest ab spōsalibus interpreta-
 tione iuris de futuro. fo. 16. num. 1.
 colum. 1.
Impubes dissentire potest, & debet ab
 spōsalibus, statim quod ætatem per-
 fectam habet, non expectata alterius
 pubertate. fol. eod. nu. 2.
Intendium quam culpam præferat.
 fol. 72. num. 14.
Incestum committens cum consangu-
 nea sponsæ, ante matrimonium con-
 summatū tenetur vel ingredi religio-
 nem, vel dispensationē inpetrare ad
 exigendū cōiugale debitū. f. 91. nu. 6.
Incestus an impediat matrimonij cōtra-
 ctū cū quacūq; foemina. fo. 56. nu. 4.
Incestus diffinitio, & eius denomina-
 tio. fol. 68. num. 1.
Incestus pœna de iure ciuili. fol. eod.
 num. 2. & 3. ac nu. 5. fol. 69.
Incestus a clerico cōmissus est dignus
 depositionis pœna. fol. eod. num. 3.
Incestus proprie non dicitur cum ea,
 cū qua est impedimentū publicæ ho-
 nestatis iustitiæ. fol. eod. nu. 4.
Incestas nuptias cōtrahentiū bona ipso
 iure fisco deferuntur. fol. eod. nu. 6.
Incestas nuptias cōtrahens a die cōmis-
 si criminis administratione bonorū
 suorū interdicatur. fol. 70. num. 8.
Incestus an dicatur coitus sacerdotis, &
 foemina, quæ non est eius cōsangu-
 nea, nec affinis. fol. 127. nu. 14.
Infans an possit matrimonium contra-
 here, malicia præueniente ætatem, fo-
 lio. 55. num. 4. & 3.
Inferior, licet non possit tollere legem
 superioris, potest tamē ei addere pœ-
 nam. fol. 59. num. 18.
Infidelis an possit matrimonium con-
 trahere cum Christiana, fo. 83. nu. 1.
Infidelium matrimonia. fo. 19. nu. 4.
 & fol. 78. num. 2. & 3. & fol. 96. nu. 5.
 cum sequenti.
Infirmus potest matrimonium contra-
 here, licet ex infirmitate non valeat
 gignere. fol. 114. num. 11.
Ingratitudinis ratione non reuocatur
 legitimatio, quæ fit per sequens ma-
 trimonium. fol. eod. nu. 14.
Ingratitudinis ratione reuocatur legiti-
 matio: q̄ fit rescripto principis ibidē.
Ingratitudinis causa an possit filius
 priuari alimētis, sibi a patre debitis.
 fol. 132. num. 17.
Intellectus ad. l. non sine. C. de bonis,
 quæ lib. fol. 1. num. 5.
Intellectus, ad. l. si vxor. §. diuus. ff. de
 adulter. fol. 1. num. 6. & 2. num. 8.
Intellectus, ad verba Bart. in dicto. §. di-
 uus. fol. eod. nu. 7.
Intellectus ad. §. si minor, sub eadem. l.
 fol. eodem. num. 10.
Intellectus ad. l. miles. §. quærebat. ff.
 de adult. fol. eod. nu. 11.
Intellectus ad. l. sciendum. ff. ad. l. Pom-
 pe. de parricid. fol. 3. num. 16.
Intellectus ad cap. vnicum. de voto. li-
 bro. 6. fol. 96. num. 8.
Intellect. ad. c. merito. 15. q. 1. f. 10. nu. 12.
Intellectus, ad cap. 2. de cōuers. coniug.
 fol. eod. num. 16.
Intellect. ad. l. quotiens. C. de rei vend.
 fol. 15. num. 9.
Intellect. ad. l. 1. §. ius naturale. ff. de iust.
 & iure. fol. 18. num. 6.
Intellect. ad. l. nuptias. ff. de regu. iur.
 fol. eodem. num. 7.
Intellect. ad. l. si vxor. versic. quamuis.
 ff. de adult. fol. 103. num. 11.
Intellectus cap. de Benedicto. 32. quæ-
 stio. 1. fol. 102. num. 7.
Intellectus ad. l. quod ait lex. ff. de adul-
 ter. fol. 104. num. 3.
Intellect.

REPERTORIUM.

Intellect. ad cap. si vero. in. l. de sentent.
excomuni. fol. 106. num. 10. & 12.
Intellect. ad. §. item lex Julia. inst. de pu-
bli. iudic. fol. 108. num. 16. col. 1.
Intellect. ad cap. diaconi. 28. distin. folio.
28. num. 19.
Intellect. ad. l. nihil interest. ff. de adult.
fol. 35. num. 10.
Intellect. ad. l. i. ff. quod metus caus. fol.
33. num. 1.
Intellect. ad Auth. ex complexu. C. de in-
cest. nup. fol. 130. num. 8.
Intellect. ad. l. qui in carcerem. ff. quod
met. caus. fol. 36. num. 15.
Intellect. ad text. in. l. si patre cogente. ff.
de ritu nup. fol. 40. num. 5.
Intellect. cap. inter cetera. 22. q. 4. fol. 38.
num. 5.
Intellect. ad. l. Titia. §. si. ff. de manumif.
testa. fol. 53. num. 9.
Intellect. ad. l. quib⁹. §. quidam Titio. ff.
de cond. & demonstra. fol. 54. num. 10.
Intellect. ad. c. cōtra. 25. q. 1. fol. 76. nu. 5.
Intellect. ad. l. vnicam. §. exactio. C. de
rei vxō. act. fol. 75. num. 24.
Intellect. ad. l. qui contra. C. de incest.
nupt. fol. 74. num. 22.
Intellect. ad. l. in lege Aquilia. ff. ad. l.
Aquil. fol. 72. num. 13.
Intellect. ad. l. qui ædes. ff. de inced. rui.
& naufra. fol. eod. num. 14.
Intellect. ad. c. quædā. 2. dist. fol. 109. nu. 4.
Intellect. ad tex. in cap. nullus. & cap. in-
terdixit. 32. dist. fol. 121. num. 5.
Intellect. ad. l. palam. ff. de ritu nup. fol.
144. num. 4.
Intellect. c. aliter. 31. dist. fol. 61. num. 1.
Intellect. ad. l. actus legitimi. ff. de regu.
iur. fol. 22. num. 4.
Intellect. ad. l. cum tale. §. rescriptum. ff.
de cond. & demonstra. fol. 44. num. 3.
Intellect. ad. l. vidux. C. de nup. f. eo. n. 4.
Interdictū ad tēpus latū. cessat elapso tē-

pore. absq; alia relaxatiōe. fol. 58. nu. 16.
Ioannis Bernadi a Luco episcopi Cala-
gurrirani laus. fol. 58. num. 14.
Ioannes a Medina laudat. fol. 147. nu. 10.
Iudæus christianam cognoscēs. qualiter
puniatur. fol. 84. col. 3. num. 3.
Iudex ecclesiasticus solus est competens
in causa diuortij tractanda. etiam pro-
pter adulterium. fol. 102. num. 8.
Iudex secularis. utrū possit tractare cau-
sam matrimonialem. fol. 146. num. 3.
Iudex quis sit verē competens in causa
coniugali. fol. 145. num. 1.
Iudex secularis. utrū possit tractare cau-
sam vsurarum. fol. eod. nu. 4.
Iuramētum metu præstitum indiget ab-
solutione. fol. 37. 2. col. num. 2.
Iuramentum contrarium simplici pro-
missione. an sit temerarium. folio. 5.
nume. 3.
Iuramentum remittitur ex cōsensu eius.
cui præstitum fuit. fol. 13. 3. col. nu. 1.
Iuramentū primæ vēditioni adiectum.
an præiudicet secundæ venditioni. quæ
cū traditione fuerit facta. fol. 15. nu. 10.
Iuramentum an faciat firmum contra-
ctum vxoris sine licencia mariti. fol.
87. nume. 3.
Iuramentum præstitum ab impubere.
quid operetur in sponsalibus. fol. 16.
nume. 3.
Iuramentum ab impubere doli capace
præstitū an ipsum obliget. fol. eo. nu. 4.
Iurisdictio volūtaria. an possit extra ter-
ritorium exerceri. fol. 138. nu. 15.
Ius naturale humana lege tolli non po-
test. fol. 76. num. 3.

L

Laicus tempore necessitatis baptizans
pater spiritualis fit baptizato. fol. 63.
num. 4.
Legatus a latere an possit circa impedi-
menta

Y

REPERTORIUM.

menta matrimonij dispensare. fol. 81. num. 11.
Legatum virgini factum si Titio nups-
 erit, minime amittitur ab ea, si nubat
 alteri ex consensu, & iussu paterno.
 fol. 44. num. 2.
Legatum a marito vxori factum illam
 conditionem admittit, si viduitatem
 seruauerit. fol. 48. num. 11.
Legatum a marito vxori factum, si caste
 vixerit perditur, si ipsa secundo nu-
 bat. fol. eod. num. 12.
Legitima filiis, aut parentibus debita, an
 lege vel statuto tolli possit vel dimi-
 nui. fol. 129. num. 5.
Legitimatio filiorum exigit parentum,
 & filiorum consensum. fol. 114. nu. 13.
Legitimatio ratione subsequens matri-
 monij est tantum iure humano indu-
 cta. fol. 116. num. 18.
Legitimus per subsequens matrimo-
 nium ad retractum ex lege Regia est
 admittendus. fol. eod. num. 22.
Legitimus per subsequens matrimo-
 nium admittitur ad ecclesiasticam em-
 phyteusin. fol. eod. num. 23.
Legitimus per subsequens matrimo-
 nium in episcopum eligi potest. fol.
 eod. num. 24.
Legitimus per subsequens matrimo-
 nium, etiam iuribus municipalibus le-
 gitimus censetur. fol. 117. nu. 25.
Legitimus per subsequens matrimo-
 nium, vere non fecte legitimus est.
 folio. eod. num. 26.
Legitimus per subsequens matrimo-
 nium, ad feuda est admittendus. fol.
 eod. num. 27.
Legitimus per subsequens matrimo-
 nium an sit in primogenio preferen-
 dus nato ex matrimonio legitimo co-
 tracto ante aliud matrimonium. fol.
 eod. num. 28.

Legitimus per subsequens matrimonij
 reuocat donatione ex. l. si. vnqua. C.
 de reuo. donat. fol. 118. num. 29.
Legitimus per matrimonium sequens,
 an sit dicendus natus ex matrimonio
 legitimo. fol. eod. num. 30.
Legitimatio per matrimonium subse-
 quens alia habet peculiaria quae no-
 tantur sub dictione. Filius. fol. 119.
Legitimatio qualiter differat a dispen-
 satione. fol. 135. nu. 1. col. 2. & nu. 5.
Legitimus rescripto principis an ad-
 mittatur ad Cardinalium dignitatem.
 fol. 143. num. 4. & quid quo ad pre-
 torium Rotae. ibi.
Legitimus rescripto principis admittit
 ad retractum ex lege Regia. f. 142. nu. 3.
Legitimus, an debeat legitimus, & an
 competat ius dicendi nullum, aut inoffi-
 ciosum testamentum patris. f. 135. nu. 2.
Legitimus an sit vere legitimus. folio.
 eod. num. 3.
Legitimandi potestas a principe concessa
 an sit fauorabilis, vel odiosa. f. 136. n. 6.
Legitimus, non tantum efficitur legiti-
 mus patri, sed etiam ceteris agnatis &
 cognatis, etiam si rescripto principis
 legitimetur. fol. 142. num. 2. col. 2.
Legitimus patre, an eius filius censea-
 tur aucto effectus legitimus. fo. 143. nu. 5.
Legitimandi potestas quo ad spurios fi-
 lios, an comprehendat spurias filias.
 fol. 137. num. 7.
Legitimandi potestas, an a casu simplici
 ad mixtum extendatur. fo. eod. nu. 8. & 9.
Legitimandi potestas an includat pote-
 statem dispensandi. fol. eod. nu. 10.
Legitimus, vt incestus, non censetur
 legitimus si sit adulterinus tantum.
 folio. eod. num. 11.
Legitimus an censeantur filij per dispen-
 satione super matrimonio concessam.
 fol. 138. num. 12. & 13.

Legitimatio

REPERTORIUM.

- Legitimatio an possit concedi non subditis. fol. eod. num. 14.
- Legitimari an possit quis quo ad tēpora lia a Romano pōtifice. fol. eod. nu. 16.
- Legitimatio an possit subditis cōcedi extra territorium. fol. 139. num. 17.
- Legitimatio quo ad ecclīastica nō potest a principe seculari cōcedi. fo. eo. nu. 18.
- Legitimatio a quo principe sit impetrandā, vt clerici fili⁹ efficiatur legitimus. fol. 139. num. 19.
- Legitimare an possit quis p̄prios filios, si ex lege, vel priuilegio habeat potestātē legitimandi. fol. eod. nu. 20. & 21.
- Legitimatio qualiter sit impetranda. fol. 140. num. 1. l. col. & sequentibus.
- Legitimatio an exigat citationē successorum, quibus hāreditas a iure deferretur intestato. fol. 141. num. 7.
- Legitimatio qualiter sit intelligenda in clausula illa: sine prāiudicio successorum ab intestato. fol. 142. num. 1.
- Legitimatio an sit concedenda in prāiudicium substituti, & vocati ad bona. folio. 141. num. 8.
- Lex ciuilis non potest prohibere matrimonia. fol. 82. num. 16.
- Lex ciuilis in iudicio interiori animæ ligat. & seruanda est. fol. 106. col. 1. nu. 9.
- Lex Iulia de adulteriis explicatur. folio. 104. num. 1. & 2.
- Lex ciuilis permittens patri, & marito adulteros occidere propria autoritate ipsā occisionē nō approbat. f. 107. n. 13.
- Lex ciuilis permittēs patri, & marito propria autoritate occidere adulterum, hanc ipsam occisionem approbās est nulla. fol. eod. num. 14.
- Lex Principis secularis circa matrimonia iusta, & honesta valet, quaten⁹ canonibus cōtraria non est. fol. 59. num. 18.
- Libera potestas qualiter sit intelligenda. fol. 14. num. 7.
- Licencia mariti, an iure Regio requiratur in contractibus factis ab vxore. fo. 87. col. 2. nu. 1. cum pluribus sequēti.
- Licencia occidendi adulteros propria autoritate, lege concessa an possit alteri committi. fol. 105. num. 5.
- Linea quid sit in consanguinitate. folio. 65. num. 4.
- Linea paterna, vel materna quos comprehendat. fol. eod. num. 5.
- Litis contestatio an impediāt exceptionem fornicationis, quam vxor opponit contra maritum eam accusantem de adulterio. fol. 102. num. 6.
- Litis contestatio an requiratur in causa matrimoniali. fol. 146. num. 6.
- Locus contractus matrimonij quo ad solēnia considerādus est. fol. 87. nu. 10.
- Locus contractus coniugalis quo ad cætera quando sit attendendus. folio. 86. num. 6. & 7.
- Locus Isidori apud Gratianū. f. 109. n. 4.
- Locus Sozomeni in Historia Tripartita correctus. fol. 110. in principio.
- Locus Iuuenalis. fol. eod. in principio.
- Locus Eusebij in Historia ecclesiastica. fol. 80. num. 8.
- Locus Gratiani explicatur. fol. 99. nu. 6.
- Locus Gratiani exponitur. fo. 97. nu. 14.
- Locus eiusdem Gratiani. fol. 92. num. 2.
- Locus apud eundē Gratianū. fo. 84. n. 2.
- Locus eiusdem Gratiani. fol. 121. num. 5.
- Locus ex concilio Toletano apud eundē restituitur. fol. 127. num. 17.
- Lucra matrimonio constante acquisita qualiter sint vxori & viro cōmunia. fol. 88. num. 5. & sequentibus.
- Lucra iure Regio matrimonio constante viro, & vxori cōmunia, an possint ab eorū altero repudiari. fol. 89. nu. 11.
- Lucrum ab alio quā vxore alicui datum quia cum aliqua fœmina matrimonium cōtrahit, an sit ipsius, vel fœminæ.

REPERTORIUM.

nae illius, matrimonio soluto. fol. 33. n. 9.
Luci spe potest quis inuitari ad matrimonium contrahendum. folio. 32. num. 6. & 7.

M

Malicia an praueuiat aetatem in sponsalibus. fol. 4. col. 2. num. 1.

Malicia praueuiat aetatem quid sit in matrimonio, & quando locum habeat. fol. 54. num. 2. & 3.

Malum minus quandoq; toleratur ad maius euitandum. fol. 6. num. 7.

Mandatum ad contrahendum matrimonium debet esse speciale, persona nominata. fol. 50. num. 8.

Mandatum ad contrahendum matrimonium cum iuramento praestitum an possit reuocari, & quid de tacita reuocatione. fol. eod. num. 10. & 11.

Mandatum ad renunciandum beneficio ecclesiastico, qualiter reuocetur, folio. eod. num. 12.

Manzeres qui dicantur. fol. 124. num. 2.

Martinus ab Azpilcueta Nauarrus, auctoris praeceptor, laudatur. fol. 3. nu. 14.

Maritus in dote putatiua non gaudet priuilegio, ne conueniatur ultra quam facere possit. fol. 75. num. 26.

Maritus potest vendicare uxorem adiecta causa iuris diuini. fol. 85. num. 3.

Maritus quo in loco sit conueniendus pro dote uxoris. fol. 86. num. 6.

Marito turpe est vitam agere cum uxore adultera, quae non poenituit, fol. 90. nu. 4.

Maritus occidens propria autoritate uxorem, non acquirit dotem ratione adulterij. fol. 105. num. 7.

Maritus occidens adulteros ex lege Regia sibi traditos a iudice, an peccet, folio. 108. num. 18.

Maritus an licite occidat adulteros, etiam in foro conscientiae. fol. 105. nu. 8.

Marito an liceat occidere adulteros lege Caesarea. fol. 104. nu. 1. & sequentibus.

Maritus an possit uxorem adulteram propria autoritate a domo expellere. fol. 100. num. 12. & sequenti.

Mariti mors qualiter probetur. fol. 93. nu. 4.

Mater secundas nuptias contrahens poenas in fauore filiorum a legibus indutas patitur, fol. 46. nu. 5. & sequenti.

Matrimonium non dicitur consummatum ex copula praecedenti. fol. 10. num. 4.

Matrimonium triplex est, legitimum, ratum, & consummatum. fol. 19. nu. 4.

Matrimonium est sacramentum, etiam si contrahatur per procuratorem. folio. eod. num. 2. & num. 5.

Matrimonium est sacramentum & gratiam confert. fol. eod. num. 3.

Matrimonium ante carnis copulam perfectum est quo ad vinculum, & sanctitatem sacramenti, non tamen quo ad significationem. fol. 10. num. 1.

Matrimonium a quo, & qua ratione fuerit institutum. fol. 20. num. 6.

Matrimonium quo fine contrahi debeat, & aliter contractum an licitum sit. folio. eod. num. 7.

Matrimonij substantia, forma, & materia. fol. eod. num. 8.

Matrimonio contracto plura contingunt, quae ab initio contingentia, ipsum irritum facerent. fol. 25. 2. col. nu. 5.

Matrimonium metu contractum est nullum ipso iure. fol. 37. nu. 1. 2. col. etiam si iuramentum ei accedat. fol. eod. nu. 3. & ex propria actus natura. fol. 38. nu. 6. & reliqua circa matrimonium metu contractum legito sub dictione. Metus.

Matrimonium verum contrahitur inter duos habiles, licet eorum alter falso opinetur subesse impedimentum. fol. 42. col. 3. num. 2.

Matrimonium

REPERTORIUM.

Matrimonium an sit irritum, quando dolus dedit causam contractui. fol. eod. nu. 3.
 Matrimonium quid sit, & unde dicatur. fol. 17. num. 1.
 Matrimonij, etiam copulati, appellatione comprehenduntur sponsalia de presenti. fol. eod. num. 3. & 2.
 Matrimonium non presumitur ex diutina maris, & foeminae cohabitatione. fol. 18. num. 5.
 Matrimonium non est, qualibet maris, & foeminae coniunctio. fol. eod. nu. 6.
 Matrimonium qualiter sit vinculum in diuiduum. fol. eod. nu. 8.
 Matrimonium qualiter sit sacrae rei signum, & quid significet. fol. 19. num. 9.
 Matrimonium contrahens cum Iudaea, vel Iudaeo qualiter puniatur. fol. 84. nu. 3.
 Matrimonium inter infideles contractum an dissoluatur ex eo, quod alter eorum ad Christianam fidem conuertatur. fol. 78. num. 3. & fol. 96. num. 5.
 Matrimonium contractum inter haereticum, & Christianam an teneat. fol. 84. nu. 4.
 Matrimonium an possit contrahi cum infideli. fol. eo. num. 1. & sequenti.
 Matrimonium qualiter efficiat prolem an tea susceptam legitimam. legitimo sub dictione. Filius. & Legitimatio.
 Matrimonium contrahitur per procuratorem. fol. 50. num. 8. & sequenti.
 Matrimonium contrahi potest per interpretem. fol. 49. num. 3.
 Matrimonium potest contrahi per epistolam. fol. 51. num. 12.
 Matrimonium contractum ab excommunicato valet. fol. 56. num. 3.
 Matrimonium clandestinum quod dicatur, & de eo plura sub dictione. Clandestinum.
 Matrimonium contractum ab eo, qui clericum occiderit tenet, licet prohibeatur contrahendum. fol. 56. num. 5.

Matrimonium contractum contra prohibitionem legis, vel iudicis, an teneat. fol. eod. num. 6.
 Matrimonium contractum lite pendente an teneat. fol. eo. num. 6. & fol. 111. num. 8. & fol. 42. num. 4.
 Meliorationes in re mariti factae, matrimonio constante, an sint iure Regio communes. fol. 89. num. 9.
 Meretrices qualiter ab ecclesia tolerentur. fol. 6. num. 7. 8. & 9.
 Meretricem ducens in uxorem indulgentiam peccatorum consequitur. fol. 144. nu. 3.
 Meretrix quae dicatur. fol. eo. nu. 4.
 Mente captus matrimonium contrahere nequit. fol. 22. col. 2. num. 8.
 Metus irritum facit matrimonium, etiam si quis cogatur accipere in uxorem, propriam sponsam de futuro. fol. 6. num. 6.
 Metus qualiter distinguatur a vi praecisa. fol. 9. num. 11.
 Metus non facit actum omnino inuoluntarium. fol. 10. num. 12.
 Metus non excusat uxorem fornicantem, quin dissoluatur matrimonium quo ad thorum, marito petente. fol. 13. num. 3.
 Metus propria diffinitio. fol. 33. num. 1.
 Metus cadens in constantem virum, quis dicatur. fol. eo. nu. 2. & fol. 35. num. 8.
 Metus an excuset a mortali, vel veniali peccato. fol. 34. num. 3.
 Metu matrimonium contrahens, nec tamen consentiens, an mentiatur. fol. eo. nu. 4.
 Metus minor in foeminis quam in viris, excusat. fol. 35. num. 9.
 Metus excommunicationis, an dicatur cadens in constantem virum. fol. eo. nu. 12.
 Metus carceris quando contractum vitiet. fol. 36. num. 15.
 Metus illatus a fortuna contractum minime vitiat. fol. eod. num. 16.
 Metus amissionis bonorum, quando dicatur cadens in constantem virum. fol. eo. nu. 18.

REPERTORIUM.

Metus irritum facit matrimoniū, etiam si contrahens dederit causam metui. fol. 38. num. 7.

Metus irritum facit matrimonium, etiā iuramento firmatum. fol. 37. num. 3.

Metus impedit matrimoniū vere contrahi, etiam si quis cogatur incertam ex certis vxorem eligere. fol. 38. num. 8.

Metus protestatio necessaria non est, plurimum tamen coadiuuat timoris probationem. fol. 39. num. 12.

Metus reuerentialis, an impediatur matrimonium carnale. fol. 40. num. 3.

Metus reuerentialis an impediatur matrimonium spirituale. fol. 41. num. 6.

Metus qualiter purgetur. fol. 40. num. 1.

Metus causa potest iudex deponere in loco honesto foeminam, cuius consensus exigitur. fol. eod. num. 2.

Modus, qui refragatur tōiugali substantiæ, an reddat ipsum contractum nullum. fol. 25. num. 8.

Monasterium vēdicat monachum ex iure canonico. fol. 85. num. 3.

Mors mariti absentis, qualiter probetur. fol. 93. num. 4.

N

Naturalis filius quis dicatur. folio. 121. num. 2. & 3.

Naturalis filius qualiter patri succedat. fol. 122. num. 9. & sequentibus.

Naturalis filius an reuocet donationem a patre factam ex. l. si vnquam. C. de reuo. donat. fol. 123. num. 14.

Naturalis filius, qualiter matri succedat. fol. eod. num. 15.

Naturalis filius, an habeat contra testamentum matris querelam inofficiosi testamenti. fol. 124. num. 16.

Naturalis nepos vel spurius an sit alendus ab auo. fol. 132. num. 16.

Nefariæ nuptiæ, quæ dicantur. fo. 69. nu. 1.

Nepotes qui dicantur. fol. 79. num. 5.

Nepos ex filio præmortuo, an fiat legitimus per matrimonium subsequens inter auum, & auiam. fol. 116. num. 19.

Nepos rescripto principis auo efficitur legitimus, etiam mortuo patre. folio. eod. num. 20.

Nepos an censeatur effectus legitimus auo, eo ipso quod eius pater fuerit legitimatus a principe. fol. 143. num. 5.

Nepos ex filio spurio an possit institui hæres ab auo. fol. 127. num. 13.

Nixus copule quid operetur. fol. 11. nu. 20.

Nominatio quādo probet filiationem. fol. 120. num. 7.

Nominatio filij qualiter fieri debeat, ad hoc vt ex ea ille filius sit effectus legitimus. fol. 133. num. 1. & sequenti.

Nothus filius quis dicatur. fo. 122. nu. 6.

Noueræ coniugium cum prinigno an sit iure naturali prohibitū. fo. 80. nu. 6.

Nuptiæ secundæ an sint licitæ, sub dictione. Secundæ.

O

Oblatio curiæ an faciat filios legitimos. fol. 134. num. 4.

Ordo ecclesiasticus an impediatur matrimonium. fol. 61. num. 1. & sequentibus.

Osculum, similiaue signa, an operentur vt sponsalia de futuro efficiantur de presenti. fol. 12. 2. col. num. 2. & 3.

Osculum, aliq; tactus impudici an inducant præsumptionem adulterij. folio. 101. num. 5.

P

Papa solus potest circa matrimonia disponere. fol. 82. num. 16.

Papa qua ratione possit matrimonium prohibere, vel permittere. folio. eod. numero. 17.

Papa quando possit dispensare in matrimonio

R E P E R T O R I U M.

monio, legito sub dictioe. Dispensatio.
 Paraphernorū fruct⁹ an pertineat ad ma-
 ritū, an ad vxorē. fol. 87. col. 3. num. 2.
 Pater tenetur alere filiam nuptam absq;
 dote, si ipsa sine eius consensu non nu-
 pserit. fol. 85. num. 2. & quid si patre in-
 uito nupserit. fol. 45. nume. 7.
 Pater an teneatur alimenta præstare fi-
 liis legitimis, vel illegitimis, legito sub
 dictione. Alimenta.
 Pater an possit occidere filiā adulterā, &
 virū cū ea deprehensum. f. 104. & sequē.
 Paupertas post sponsalia eueniens, an ea
 dissoluere possit. fol. 14. num. 4.
 Pensiones ecclesiasticæ, an vacet per ma-
 trimonij contractum. fol. 62. num. 6.
 Periurium potest ciuili lege puniri. fol.
 59. num. 20.
 Periur⁹ cōtrahere matrimoniū nō debet
 tñ si cōtrahat, tenet cōtract⁹. f. 56. n. 2.
 Plures vxores ducere, an sit prohibitum
 iure naturali, & an licuerit vnquam.
 fol. 92. num. 1. 2. & sequenti.
 Pœnæ omisio a lege facta in aliquo ac-
 tu, non arguit illum actum esse lici-
 tum. fol. 7. in principio.
 Pœna adulterij non habet locū in coitu
 cū spōsa alterius de futuro. f. 3. nu. 14.
 Pœna a contractu matrimonij est omni-
 no reiicienda. fol. 43. num. 5.
 Pœnæ a legibus statutz contra fœminas
 secundo nubentes, iure canonico tol-
 luntur. fol. 46. num. 4. & 5.
 Pœna non debet in foro consciētiz, etiā
 ipso iure a lege inducta. fol. 70. nu. 10.
 Pœna non debetur in foro conscientiz,
 etiam si a lege dictum sit, vt sine sen-
 tentia debeat. fol. ibidem.
 Pœna conuentionalis, an debeat in fo-
 ro conscientiz. fol. 71. num. 11.
 Pœnam licitam exigens ex conuentione
 non peccat, & an illa debeat etiam si
 non petatur, ibidem.

Pœna debetur in foro conscientiz, quan-
 do ex parte recipientis est damni resti-
 tutio. fol. 72. num. 12.
 Pœna præscribi potest etiam mala fide
 fol. 73. num. 15.
 Pœnæ censura a canonibus inductæ lo-
 cum habent in foro conscientiz. ibid.
 Pœna a testatore adiecta in foro cōscien-
 tia debetur. fol. eod. nume. 17.
 Pœna amissionis bonorū statuta contra
 incestas nuptias contrahentes varie in-
 telligitur. fol. 74. nu. 18. & sequētib.
 Pœna amissionis bonorum a iure induc-
 ta ipso facto, etiam ab hæredibus de-
 linquentis exigitur. fol. 69. nume. 6.
 Pœna adulterij. fol. 107. num. 16. & 17.
 Pœna partim remittitur propter iustum
 dolorem delinquētis. fol. 106. num. 11.
 Præfens, & tacens quando videatur con-
 sentire in matrimonium. fol. 49. nu. 4.
 Præsumptio. cap. is qui fidem. de spōsa.
 est iuris & de iure. fol. 7. nume. 2. & se-
 quentibus.
 Præsumptio iuris, & de iure, an recipiat
 probationem in contrarium. fol. 8. nu-
 me. 3. & num. 7.
 Probatio in matrimoniali causa qualis
 requiratur. fol. 147. num. 7.
 Probatio impedimenti coniugalis ante
 matrimonium, quæ sit sufficiens. fol.
 83. num. 20. & sequentibus.
 Probare an teneatur quis, se esse legit-
 mum filium. fol. 118. num. 1.
 Probatio filiationis qualiter fiat. fol. 119.
 num. 5. & sequentibus.
 Procurator potest pro alio cōtrahere ma-
 trimonium. fol. 50. num. 8.
 Proles suscepta est iusta causa dispensan-
 di, vt matrimonium inter consanguineos
 contrahatur. fol. 81. num. 13.
 Promittens contractum agere, licet non
 dum ex hoc contraxerit, contrahere ta-
 men tenetur. fol. 5. 3. col. num. 1.

Y iiij Promittens

R E P E R T O R I U M.

Promittens aliquā foeminā ducere vxorem, etiam sine iuramento, tenetur cum illa matrimoniū cōtrahere. f. eo. nu. 2.
Protestatio præcedens quid operetur circa defectum consensus, & quando. folio. 21. num. 3.
Protestatio an sit necessaria illato metu. fol. 39. num. 12.
Proximus pubertati, quis dicatur folio. 55. nume. 5.
Proximus pubertati quis sit, iudicis arbitrio relinquitur. fol. eod. num. 5.
Pubes quis dicatur in tractatu coniugali. fol. 54. num. 2.
Pueri, qui ante pubertatem genuerint. fol. 55. num. 4.

Q

Qualitas loquentium, in qualibet re est attendenda. fol. 51. num. 2.
Qualitas filij, & patris est consideranda in assignandis alimentis. fo. 130. nu. 7.

R

Raptalibere contrahit cum raptore. fol. 46. 2. colum. num. 1. & 2.
Rapiēs spōsam an sit puniēd⁹. f. 97. n. 11.
Reconciliatio vxoris adulteræ, quem effectum habeat. fol. 102. num. 7.
Religionis professio facta ab impubere doli tamen capace an teneat. folio. 4. colum. 1. num. 1.
Religionis professio dissoluit matrimonium non consummatū, etiam si coitus sponsalia præcessisset. fol. 10. num. 16.
Religionis professio an sit irrita ex cōditione ipsi religiōi cōtraria. f. 28. nu. 18.
Religionis professione matrimonium dissoluitur nondum copula consummatum. fol. 96. num. 6. & sequētib⁹.
Religionis professione facta ab sponsa, an dimidia pars sponsalitæ largitionis propter osculum ipsi sponsæ iure Regio adquiratur. fol. 97. num. 12.
Religionis præfessio facta ab excōmuni

cato, an teneat. fol. 56. num. 3.
Religionis tria substantialia, qualiter intelligantur. fol. 28. num. 18
Renunciatio adquirentiū matrimonio constante, an fieri possit. fol. 89. nu. 11.

S

Sacer ordo an dissoluat matrimonium non consummatum. fol. 96. num. 9.
Sacer ordo matrimonium omnino impedit. fol. 61. num. 1.
Sacer ordo qualiter a coniugato recipi possit. fol. 61. nume. 2. & 3. & num. 5.
 an puniatur, qui matrimonium contrahit post sacrum ordinem.
Seuitiæ causa matrimoniū quo ad thorum dirimi potest. fol. 98. num. 1.
Sara an fuerit soror Abrahæ. f. 79. nu. 5.
Secundæ nuptiæ, & vltiores omnino licitæ sunt. fol. 46. num. 4.
Secundæ nuptiæ an contrahantur libere absq; pœnis iuris ciuilis. ibidem.
Secundæ nuptiæ, an sint benedicendæ. fol. 144. num. 2.
Sententia in matrimonio an tribuat bonæ fidei præsumptionē. fo. 111. nu. 7. & 8.
Sententia in causa filiationis, an noceat his, cū quibus actū nō est. fo. 119. nu. 3.
Sententia in causa matrimoniali an transeat in rem iudicatam. fol. 155. num. 12.
Sententia in causa beneficiæ, vel criminali, an transeat in rem iudicatam. fol. 149. num. 14. & sequētib⁹.
Seruitus, quando matrimonium impedit. fol. 41. num. 1. & fol. 92. num. 11. & fol. 60. §. 1. num. 2.
Signa exteriora requirunt ad essentiam matrimonij. fol. 48. num. 2.
Societas bonorum, qualiter iure Regio contrahat inter coniuges. f. 88. n. 5. & 6.
Societas inter cōiuges iure Regio, quo ad constante matrimonio adquirentia, habet locum in matrimonio putatiuo fol. eod. num. 7.

Sodomia

R E P E R T O R I V M.

- Sodomia est causa iusta diuortij coniugal^{is} quo ad thorum. fol. 99. num. 6.
- Sodomie vitium, etiam cum fœminis punitur. fol. eod. num. 7.
- Soror an possit in vxorem accipi ex iure naturali. fol. 79. num. 5.
- Spoliatus consortio cōiugali, non est restituendus, si impedimenti probatio offeratur in continenti. fol. 99. num. 9.
- Spoliatus consortio coniugali, non est restituendus, si opponatur notorium impedimentum. fol. eod. num. 9.
- Spoliatus consortio coniugali, an sit restituendus, si opponatur fornicatio non notoria, cuius tamen probatio offeratur in continenti. fol. 100. num. 12.
- Spoliatus beneficio ecclesiastico non est restituendus si opponatur notorius iuris defectus. fol. 99. num. 10.
- Spoliatus non est restituendus ante omnia, oblatis probationibus in cōtinenti, si ex restitutione immineret peccatum ipsi spolianti. fol. eod. num. 10.
- Sponsaliorum diffinitio, & eiusdem nominis ratio. fol. 1. num. 1. 2. & 3.
- Sponsaliorum cōtractus quam ætatem exigat. fol. 4. 1. col. num. 1. & sequenti.
- Sponsalia contrahuntur verbis, ex quibus futurus coniugalis consensus promittitur. fol. 4. 3. col. num. 1. & 2.
- Sponsalia verbis de præsenti, ab impuberibus contracta, censentur a iure de futuro. fol. eod. num. 2.
- Sponsalia prima præferuntur secundis, etiam iuratis. fol. 5. col. 4. num. 3.
- Spôsalia non transeunt in matrimoniū per subsequens iuramentum. ibidē.
- Sponsalia transeunt in matrimoniū per coitum carnalem, ex consensu ab ecclesia præsumpto. fol. 7. num. 1.
- Spôsalia trāseunt in coniugiū per coitū, etiā si ipsa sponsa ab alio priusquā ab sponso fuerit cognita, fo. 8. co. 4. nu. 8.
- Spôsalia per coitū nō efficiuntur matrimonio deficiente consensu. fo. 9. nu. 9.
- Spôsalia secūda ex coitu pferunt p̄mis, & matrimoniū iudicatur. f. eo. nu. 10.
- Sponsalia transeunt in matrimoniū, per coitum, etiam sequutū ex vi conditionali. fol. eod. col. 5. num. 11.
- Sponsalia per copulam præcedentē non efficiuntur matrimoniū. fol. 10. nu. 13.
- Sponsalia transeunt in matrimoniū per coitū cū spōsa incerta. fol. 11. num. 17.
- Sponsalia ex coitu trāseunt in matrimoniū, non obstante protestatione dissensus coniugal^{is}. fol. eod. num. 18.
- Sponsalia an transeant in matrimoniū, per nixum coitus. fol. eod. num. 20.
- Spôsalia, an per translationem ad domū efficiantur matrimoniū. f. 12. col. 1. nu. 1.
- Sponsalia re, & verbis de futuro, an efficiantur matrimoniū per osculū, amplexus, & similia signa. fol. eod. 2. col. num. 2. & quid de sponsalibus iuris interpretatione de futuro. num. 3.
- Sponsalia iuris interpretatione tantum de futuro, qualiter efficiantur matrimoniū ibi. num. 2. & 3.
- Sponsalia an dissoluantur ex paupertate sequuta. fol. 14. num. 4.
- Sponsalia etiam iurata mutuo consensu dissoluantur. fol. 13. 2. col. num. 1.
- Spôsalia, an dissoluantur lapsu tēporis ad contrahendū designati. fol. 14. nu. 8.
- Sponsalia an exigat iudicis auctoritatem ad eorum dissolutionem. folio eod. num. 7. & fol. 15. num. 12.
- Sponsalia an dissolui possint ex absentia sponsi. fol. 14. num. 7.
- Sponsalia etiam iurata per matrimoniū dissoluantur. fol. 15. num. 10.
- Sponsalia per religionis professionem tolluntur. fol. eod. num. 11.
- Sponsalia cōtracta a pubere, & impubere, vel ab impuberib⁹, qualiter solvantur.

REPERTORIUM.

- tur. fol. 16. num. 5. 7. & 8.
- S**pōsalia de præsenti, an dici possint ma-
trimonium. fol. 18. num. 3.
- S**pōsalia qualiter inducant publicæ ho-
nestatis iustitiæ impedimentum. fol.
60. §. 2. num. 1. 2. & 3.
- S**pōsa, etiam de præsenti, ante nuptia-
lem benedictionē, & carnis copulam,
hoc nomen retinet: postea vero vxor
dicitur in sacra scriptura, Canonibus,
& cōmuni vsu loquendi. fo. 1. num. 4.
- S**pōsi ita caute sunt cogendi matrimo-
nium cōtrahere, vt inuitæ nuptiæ mi-
nime sequantur. fol. 6. num. 5.
- S**pōsa de futuro an teneatur expectare
sponsū absentem fol. 14. num. 7.
- S**pōsi de præsenti, an veniant appella-
tione viri, & vxoris. fol. 17. nu. 3. & 4.
- S**pōsus per vim cognoscens sponsam,
an puniatur. fol. 97. nu. 11.
- S**pōsa ante coitum religionem profes-
sa an adquirat illam partem sponsali-
tatis largitatis, quæ per osculum sibi a
lege defertur. fol. eod. nu. 12.
- S**purius filius quis dicatur. fol. 124.
2. col. num. 1.
- S**purius nihil potest a patre capere, nec
inter viuos, nec in vltima voluntate.
fol. eod. num. 3.
- S**purius nec ex substitutiōe pupillari po-
test patris bona habere. fol. 125. nu. 4.
- S**puri⁹ lege municipali non pōt effici ca-
pax successiōis paternæ. fo. eod. nu. 6.
- S**puri⁹ an possit bona patris in foro con-
scientiæ possidere, si ab hærede institu-
to sub tacita fide, ei denī. fo. eod. nu. 8.
& ibi de hærede hanc fidem præstāte.
- S**purius quibus cautelis possit tute bo-
na patris habere. fol. 126. num. 11.
- S**purius an possit institui sub conditio-
ne, si legitimatus fuerit a principe. fol.
eodem. nume. 12.
- S**purius an matri succedat. fo. 127. nu. 15.
- S**purius an dicatur, qui est adulterinus
simul & incestus, ita vt sub appellatio-
ne spurij comprehendat. fol. 137. nu. 8.
- S**puriij filij an sint necessario a patre alen-
di. fol. 129. nume. 1. & 2. & an a matre
fol. 132. num. 13.
- S**ubarrare quid, & de subarratione. fol.
49. num. 3. & dictione. Anulus.
- S**uspensus ab officio an dicatur suspen-
sus a beneficio. fol. 58. num. 14.
- S**uspensio indiffinita nullo termino præ-
stituto, an possit tolli ab episcopo. fol.
eodem. nume. 15.
- S**uspensio ad tempus intra tempus non
potest tolli ab episcopo. ibidem.
- S**uspensio a canone inducta propter de-
lictum, & in pœnam non potest ab
episcopo tolli. ibidem.
- S**uspensio ob contumaciām, censetur re-
stricta ad tempus quo durat contu-
macia. ibidem.
- S**uspēditur per trienniū ab officio pres-
byter, qui interfuit matrimonio clau-
destino. fol. eod. num. 15.
- T
- T**ēpus adiectū contractui an extinguat,
vel sollicitet ipsā obligationē. f. 14. n. 8.
- T**estis quis dicatur omni exceptione ma-
ior. fol. 147. num. 7. & 8.
- T**estis in causa matrimoniali qualis exi-
gatur. fol. eod. num. 7.
- T**estis dicens Semproniiū eius sponsam
carnaliter cognouisse, non concludit
coitum sponsalia sequutum fuisse.
fol. 10. num. 13.
- T**estibus paucioribus metum probanti-
bus an sit danda fides. fol. 39. num. 10.
- T**esti vni metum testificanti non credi-
tur. fol. eod. num. 11.
- T**estis vnus cū fama nō probat matrimo-
niū clandestinū in præiudiciū matri-
monij publice contracti. fo. 57. nu. 11.
- T**estis in causa filiationis qualiter sit in-
terrogandus

REPERTORIUM.

terrogandus. fol. 121. col. 1. nu. 10.
 Tormentorum quaestio a viro an a foemina sit incipienda. fo. 35. nu. 9. & sequet.
 Tractatus an probet filiationem. fol. 119. nume. 6.
 Transductio ad domum an operetur praesumptionem consensus coniugalis. folio. 12. col. 1. num. 1.
 Tyrannus an licite occidatur priuata auctoritate. fol. 34. num. 6.

V

Veneri preparatio ad conatum occidendi deducta, est iusta causa separationis quo ad thorum. fol. 98. num. 2.
 Verba an sint praecise necessaria in contractu coniugali. fol. 48. col. 4. nu. 1.
 Verba praesentem consensum exprimentia matrimonium efficiunt. fol. 51. nume. 1. 2. col.
 Verborum communis sensus est considerandus. fol. eod. col. 2. nu. 2.
 Verba haec. Volo contrahere tecum matrimonium, an inducant contractum coniugij. fol. eod. num. 4.
 Verba haec. Volo te habere uxorem, an matrimonium inducant. ibid.
 Verba haec. Habebo te uxorem, an matrimonium significant. fol. 52. num. 5.
 Verba haec. Non habebam aliam uxorem nisi te, an matrimonium efficiant, fol. eod. num. 6. 7. & sequentibus.
 Vestes lugubres an adquirantur viduae secundas nuptias contrahenti. fol. 48. nume. 10.
 Vidua an possit libere, & absque poena secundo nubere. fol. 46. num. 4. & sequentibus.
 Viduitatis conditio in legato, an sit admittenda. fol. 48. num. 11. & 12.
 Vidua stuprum committens an sit punienda poena adulterij. fol. 103. num. 10. & an aliquid amittat. num. 12.

Vidua an possit accusari ab heredibus mariti, de adulterio commissio viuente marito. fol. 102. nume. 9.
 Vis praecisa distinguitur a conditionali. fol. 9. num. 11.
 Vis praecisa an excuset uxorem a crimine adulterij, etiam quo ad thori separationem. fo. 13. num. 3.
 Voluntas coacta voluntas est. fol. 10. nu. 12.
 Vulgaris uxor quae dicatur. f. 105. nu. 11.
 Vfuscapio ante matrimonium cepta, eo constante completa, an efficiat rem viro, & uxori communem. fol. 89. nume. 10.
 Vfurae possunt lege civili puniri. fol. 59. nume. 19.
 Vsfusfructus matrimonio constante ex consolidatione cum proprietate adquisitus, an sit communis viro, & uxori. fol. 88. num. 9.
 Uxor an possit a marito expelli propria auctoritate ob fornicationem. fol. 100. num. 11. & 12.
 Uxor ob adulterium qualiter accusetur, & puniatur, legito sub dictione. Adulterium. & Fornicatio.
 Uxor petens dotem a marito, an repellatur ab ipso viro opponente ius fisci, cui dos illa debetur. fo. 74. num. 23.
 Uxor an possit a marito expelli, propter dotem non solutam. fol. 85. num. 2.
 Uxor qualiter sit viro subdita, & an ipsa teneatur sequi. fol. eod. num. 5.
 Uxor domicilium viri sortitur, & qualiter hoc intelligatur. fol. 86. nume. 6. & sequenti.
 Uxor ex lege Regia non contrahit sine licentia mariti, & qualiter hoc intelligatur. fol. 87. nu. 1. col. 2. & quid si contrahat cum iuramento. ibid. num. 3.
 Uxores plures habere an licuerit aliquando. fol. 92. num. 1. & 2. & qualiter modo puniatur hoc crimen. fo. 94. nu. 6.

FINIS.

Tactatus ad domum in operibus
Tactatus ad domum in operibus
Tactatus ad domum in operibus
Tactatus ad domum in operibus
Tactatus ad domum in operibus

Verba per se non continent a primis
in rationem efficientem fol. 10
et conungit fol. 10. et 11.
Verba in hoc pacto continentur
in rationem efficientem fol. 10. et 11.
Verba per se non continent a primis
in rationem efficientem fol. 10. et 11.

1. *Adhuc in pueris* (in children)
 2. *Adhuc in pueris* (in children)
 3. *Adhuc in pueris* (in children)
 4. *Adhuc in pueris* (in children)
 5. *Adhuc in pueris* (in children)
 6. *Adhuc in pueris* (in children)
 7. *Adhuc in pueris* (in children)
 8. *Adhuc in pueris* (in children)
 9. *Adhuc in pueris* (in children)
 10. *Adhuc in pueris* (in children)